COLECȚIA
PĂRINȚI ȘI SCRIITORI BISERICEȘTI,
INIȚIATĂ ÎN ANUL 1977 DE PATRIARHUL
IUSTIN († 1986)
ȘI RELUATĂ, ÎN SERIE NOUĂ, ÎN ANUL 2007
CU BINECUVÂNTAREA PREAFERICITULUI PĂRINTE
DANIEL
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PĂRINȚI ȘI SCRIITORI BISERICEȘTI

SERIE NOUĂ

13

FERICITUL AUGUSTIN

Predici la marile sărbători

Volumul I

Predici la Nașterea Domnului, Anul Nou, Arătarea Domnului, Înălțarea Domnului și Cincizecime
Anexă: traduceri din opuscule, epistole și predici

Carte publicată cu binecuvântarea
Preafericitului Părinte
DANIEL
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Traducere din limba latină și studiu introductiv de Corneliu CLOP

Note de Corneliu CLOP și Ieromonah Policarp PÎRVULOIU

Editura *BASILICA* a Patriarhiei Române
București – 2014

Ediţie îngrijită de către *Departamentul „Carte patristică"* al Editurilor Patriarhiei Române

Redactor coordonator: Ierom. dr. Policarp PÎRVULOIU
Redactori: Mircea Adrian BĂICULESCU, Florin FILIMON
Tehnoredactare: Violeta NEGREA
Viziune grafică: Maria COMAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
AUGUSTIN, sfânt
Predici la marile sărbători / Fericitul Augustin ; carte publicată cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române ; trad. din lb. lat. şi studiu introd. de Corneliu Clop = note de Corneliu Clop şi ieromonah Policarp Pîrvuloiu. - Bucureşti : Basilica, 2014-
vol.
ISBN 978-606-29-0015-1
Vol. 1. : Predici la Naşterea Domnului, Anul Nou, Arătarea Domnului, Înălţarea Domnului şi Cincizecime. Anexă: traduceri din opuscule, epistole şi predici. - 2014. - ISBN 978-606-29-0016-8

I. Daniel, patriarh al Bisericii Ortodoxe Române
II. Clop, Corneliu (trad.)
III. Pîrvuloiu, Policarp

252

ISBN 978-606-29-0016-8

CUVÂNT ÎNAINTE

Exemplul vieții Fericitului Augustin reprezintă o mărturie vie a schimbărilor benefice majore pe care găsirea și propovăduirea lui Dumnezeu le pot produce în viața omului care rătăcește prin lume purtat de valurile feluritelor furtuni. După o lungă și anevoioasă căutare, în momentul în care ajunge să înțeleagă în profunzime creștinismul, devine un adevărat *miles Christi* („ostaș al lui Hristos"), care, ca un veritabil *homo universalis*, și-a lăsat o amprentă puternică nu numai asupra gândirii teologice, filosofice etc. a contemporanilor săi, ci a reușit să cucerească cu verbul său, de-a lungul veacurilor, generații întregi, influențând în mod decisiv viața bisericească, mai ales în Occident. Pe lângă toate calitățile sale teologice și literare, a mai avut și o dorință acerbă de a-i mântui pe ceilalți, de a se implica în mod activ în viața lor, de a le arăta calea dreaptă și de a le deschide ochii orbiți de diferitele curente greșite ale vremii, spre a fi tămăduiți de lumina Soarelui Adevărat. Astfel, și-a pus în slujba propovăduirii creștinismului întregul său talent oratoric pe care îl dobândise în urma studiului asiduu și a muncii ca profesor la catedra de retorică, urmând îndemnul psalmistului, care spune: „Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci numelui Tău se cuvine slavă, pentru mila Ta și pentru adevărul Tău" (*Psalmul* 113, 9).

Din predicile sale, pe care le rostea de mai multe ori pe săptămână și uneori chiar de mai multe ori pe zi, se conturează portretul unui păstor apropiat de credincioșii săi, care este mereu lângă ei, le cunoaște problemele și încearcă să le îndrepteze greșelile. Deși nu sunt la fel de cizelate precum marile sale lucrări de teologie, deoarece nu a mai reușit să le revizuiască, nu înseamnă că sunt mai puțin importante, fiind de un real folos pentru cunoașterea episcopului Augustin – oratorul creștin care se implica, în mod activ, în viața de zi cu zi a oamenilor, oferindu-le învățături și sfaturi. Volumul de față cuprinde traducerile predicilor

rostite de Fericitul Augustin la Nașterea Domnului, Anul Nou, Arătarea Domnului, Înălțarea Domnului, Cincizecime și o anexă cu traduceri din opuscule, scrisori și predici.

Lectura acestor omilii este utilă atât preoților, cât și credincioșilor. Primii vor găsi în ea un model de oratorie și, totodată, un îndemn pentru a se strădui ca, urmând procedeele retorice folosite de Fericitul Augustin, să transmită, cu un impact mai mare asupra ascultătorilor, învățătura de credință. Credincioșii vor găsi în ele îndemn și un sprijin pentru cunoașterea corectă a dogmei creștine, apărată de Fericitul Augustin cu multă fervoare (*e.g.* întruparea lui Hristos, pururea fecioria Maicii Domnului etc.), precum și sfaturi practice care au rămas actuale chiar după trecerea atâtor veacuri (*e.g.* felul în care creștinii trebuie să se comporte în societate, înșelătoria care stă la baza diferitelor practici de aflare a viitorului etc.). În esența lor, toate aceste cuvântări dau seama de posibilitatea extraordinară a mântuirii (*salus*) care i-a fost oferită omului prin întruparea lui Hristos, ceea ce face ca episcopul Hipponei să rămână un învățător la fel de actual și pentru creștinul veacului al XXI-lea.

Editura *Basilica*

STUDIU INTRODUCTIV

Prin activitatea sa pastoral-misionară și literară, Fericitul Augustin emerge drept un *homo universalis* care a exercitat și continuă să exercite o influență uriașă asupra vieții bisericești, mai ales în Occident[1]. La o analiză atentă a personalității sale, sunt decelabile calitățile de bun cunoscător al teologiei (luptă pentru statuarea dogmei într-o perioadă extrem de tulbure), al filosofiei (combate concepțiile ereticilor și păgânilor bine instruiți), al retoricii, al propovăduirii cuvântului divin. Acest ultim aspect îl vom studia mai în detaliu, dar ne vom opri și asupra celorlalte, pentru că ele sunt interconectate în mod indisolubil și toate dau seama de omul care după convertire a dat totul pentru mântuirea (*salus*) semenilor[2].

1. Fericitul Augustin – navigator spre Dumnezeu. Scurtă prezentare a vieții

Lungul și anevoiosul drum pe care l-a străbătut Augustin înainte de a-L găsi pe Dumnezeu și dificilul, dar, totodată, plăcutul drum pe care l-a parcurs după ce L-a găsit pot fi redate cel mai bine prin imaginea simbolică a navigatorului[3], pe care el

---

[1] FERICITUL AUGUSTIN, *Confessiones – Mărturisiri*, trad. și indici de prof. dr. Nicolae Barbu, introd. și note de preot prof. dr. Ioan Rămureanu, PSB 64, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985, p. 5: „El este și rămâne corifeul gândirii teologice a Bisericii de Apus în epoca de aur a Bisericii creștine, când nu se făcea deosebire între Biserica Răsăritului și Biserica Apusului, între Constantinopol și Roma, căci amândouă formau o singură Biserică Universală a Domnului Hristos".

[2] Henry CHADWICK, *Augustin*, trad. de Ioan-Lucian Muntean, Ed. Humanitas, București, 2006, p. 145: „Augustin oferă mai multă speranță individului decât instituțiile societății, mult mai înclinate să devină vehiculele egotismului de grup".

[3] Pentru simbolul Bisericii asemănată unei corăbii, vezi Jean DANIÉLOU, *Simbolurile creștine primitive*, trad. de Anca Opric și Eugenia Arjoca Ieremia, Ed. Amarcord, Timișoara, 1998, pp. 57-66.

însuși o folosește în opusculul *De beata vita* (*Despre viața fericită*). Viața lui până în momentul botezului este marcată de o căutare continuă; el se aseamănă unui navigator care rătăcește pe marea vieții, fiind purtat de diferiți curenți. Însă tocmai un val, care doar părea potrivnic, este cel care îi schimbă cursul vieții, după cum el însuși mărturisește: „Ce altceva îmi mai rămânea, dacă nu un val, pe care l-am socotit potrivnic, dar care a venit în sprijinul șovăielilor mele ce mă țineau în loc? Așa s-a făcut că am suferit de o asemenea durere în piept, încât n-am mai putut îndura povara unei profesii[4] care mă făcea să-mi desfășor pânzele navigând poate către sirene: am lăsat totul și mi-am condus barca, zgâlțâită și crăpată cum era, către liniștea mult dorită”[5]. După botez, el devine un navigator care cunoaște drumul și nu păstrează, în mod egoist, cunoașterea doar pentru sine, ci se străduiește, din toate puterile, să le arate și altora calea, să îi aducă în barca mântuirii, a cărei destinație este Ierusalimul cel ceresc.

Fericitul Augustin[6] s-a născut la data de 13 noiembrie 354, în orașul Thagaste[7], care aparținea provinciei romane Numidia, din Africa de Nord. Familia în care a văzut lumina zilei a fost una mixtă, adică tatăl său, Patricius, membru în curia orașului, era păgân[8], iar mama sa, Monica, era o creștină fervent. Se știe că a mai avut un frate, Navigius, și o soră al cărei nume nu ne este

---

[4] Era profesor de retorică.

[5] *De beata vita*, II, 4 (traducerea a fost extrasă din SFÂNTUL AUGUSTIN, *Despre viața fericită*, trad. de Ioana Costa, note de Cristian Bădiliță și Ioana Costa, în vol. SENECA•AUGUSTIN, *Despre fericire*, Ed. Humanitas, București, 2004, pp. 92-93).

[6] Am menționat doar date biografice esențiale. Pentru o prezentare pe larg a vieții sale, vezi în primul rând autobiografia *Confessiones (Mărturisiri)*, apărută în vol. 64 al colecției vechi PSB, dar și următoarele studii: Peter BROWN, *Augustine of Hippo. A Biography*, a new edition with an epilogue, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 2000; Donald X. BURT, *Friendship and Society. An Introduction to Augustine's Practical Phylosophy*, Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K., 1999; Christopher KIRWAN, *Augustine*, Routledge, London and New York, 1989; F. VAN DER MEER, *Augustine the Bishop. The Life and Work of a Father of the Church*, trans. by Brian Battershaw and G.R. Lamb, Sheed and Ward, London and New York, 1961; Eleonore STUMP and Norman KRETZMANN, *The Cambridge Companion to Augustine*, Cambridge University Press, 2001; Serge LANCEL, *Saint Augustin*, Fayard, Paris, 1999; Eugene TESELLE, *Augustine the Theologian*, London, Burns&Oates, 1970; Garry WILLS, *Saint Augustine*, Penguin Group, 1999.

[7] Azi Souk-Ahras, în Algeria.

[8] S-a botezat pe patul de moarte.

cunoscut. Primele studii le-a făcut la Thagaste și la Madaura, o localitate apropiată. În anul 370 a plecat la Cartagina, unde a studiat retorica. Aici a avut legături cu o femeie, care în 372 i-a născut un fiu, Adeodatus („Darul lui Dumnezeu", echivalentul latinesc al grecescului Theodoros)[9]. În lunga și anevoioasa lui căutare, a frecventat vreme îndelungată (în perioada 373-382) gruparea eretică a maniheilor.

Din anul 374 a predat retorica la Thagaste, iar între 376-383 a fost profesor de retorică la Cartagina. În 383 a plecat la Roma, pentru a preda retorica[10]. A fost numit profesor de retorică la Mediolanum, în anul 384. Aici, episcopul orașului, Sfântul Ambrozie, a avut o influență covârșitoare asupra sa[11] chiar și în ceea ce privește felul de a predica[12]. În 386, după revelația din grădină, a renunțat la catedra de retorică și s-a retras toamna la Cassiciacum, unde s-a pregătit de botez. A fost botezat, împreună cu fiul său, Adeodatus, și cu prietenul său, Alypius, în 387, la 24 aprilie, în Sâmbăta Mare, la Mediolanum, chiar de Sfântul Ambrozie.

În 391, la Hippona (Hippo-Regius)[13], a fost sfințit preot de episcopul Valerius. În 395 a ajuns vicar al episcopului Valerius. După ce a murit Valerius, a devenit episcop de Hippona[14]. A dus o luptă neobosită pentru apărarea credinței cu diferitele erezii

---

[9] Acesta a murit în 390.

[10] Carlo CREMONA, *Augustin de Hippona*, trad. de Cristina Grigore, Fundația „Fiicele Sfântului Paul", București, 2003, p. 42. La Roma i-au creat greutăți tinerii care nu își plăteau profesorul.

[11] C. CREMONA, *Augustin* ..., p. 63: „Abia sosit la Milano, așadar, printre alte autorități l-a vizitat și pe Ambroziu. Şi vorbeşte despre această întâlnire, folosind un adverb inventat de el, pentru a arăta felul în care a fost primit: *episcopaliter*. Cum să traducem? În mod episcopal? Așa cum primeşte un episcop? Intraductibil! În acel termen, pe care Augustin îl va inventa și-l va scrie la mai mult de 10 ani de la eveniment, exprimând amintirea de neşters a conduitei lui Ambroziu față de el, sunt cuprinse deopotrivă autoritatea, paternitatea, diplomația, respectul față de celălalt (și Augustin reprezenta ceva pentru Ambroziu!) și, de aceea, modul în care se întâlnirǎ a fost ca o lecție".

[12] C. CREMONA, *Augustin* ..., p. 64: „Viitoarea predicare a lui Augustin nu va fi decât încercare de a o egala pe cea a lui Ambroziu și va datora multe învățăturii lui. Cuvântul lui va fi mai înflăcărat, mai viguros [...]. Dar metoda de bază este cea învățată din predicile de la Milano. În episcopul Augustin îl recunoaștem pe catehumenul lui Ambroziu".

[13] Azi Annaba, în Algeria.

[14] *Cf.* H. CHADWICK, *Augustin* ..., pp. 9-10.

(*e.g.* donatism, maniheism, arianism, pelagianism)[15]. În anul 430, la 28 august, a murit, în timp ce vandalii asediau Hippona[16].

2. Fericitul Augustin – omul de litere. Clasificare tematică a operei[17]

Întinderea operei Fericitului Augustin (a doua după cea a lui Origen)[18] și temele diverse pe care le-a abordat dau seama de calitățile intelectuale, literare și, mai presus de toate, de dăruirea de care a dat dovadă episcopul Hipponei, punându-și întreaga viață în slujba credinței. În acest sens, *mutatis mutandis*, putem spune că a fost un adevărat părinte întemeietor, *a founding father*, al gândirii teologice. Am recurs la o clasificare tematică[19], și nu la o prezentare cronologică a principalelor sale opere, pentru a scoate în evidență caracterul divers al creației sale literare. Astfel, Augustin a scris opere:

1. **Filosofice**[20]. În această categorie se înscriu mai ales dialogurile: *Contra Academicos* (*Împotriva academicienilor*), compus din 3 cărți, scris între 386-387, combate scepticismul Noii Academii, susținând că nu probabilismul este ținta finală, ci cunoașterea lui Dumnezeu; *Soliloquia* (*Solilocvii*), scris în 387, este un dialog între Augustin și sufletul său, în care arată că adevărul și sufletul sunt nemuritoare etc.

---

[15] S-a raportat cu toată seriozitatea la răspunderea slujirii preoțești, încercând mereu să-i readucă în Biserică pe cei răzvrătiți. Vezi Sebastian ȘEBU, „Fericitul Augustin, predicator al unității Bisericii", în: *Studii Teologice*, seria a II-a, XXI, 3-4 (1969), p. 238.

[16] FERICITUL AUGUSTIN, *Confessiones – Mărturisiri* ..., p. 13: „Fericitul Augustin a fost înmormântat, după toată probabilitatea, în *Basilica pacis*, catedrala cetății Hippo-Regius, apoi, la o dată nesigură, osemintele sale au fost transportate în insula Sardinia, iar de acolo, către 725, au fost aduse la Pavia, în Italia, și depuse în Basilica di Santo Pietro in Ciel d'Oro, unde se află până azi".

[17] Vezi *Retractationes*, lucrare în care Fericitul Augustin recenzează 93 dintre operele sale, împărțite în 232 de cărți.

[18] *PL* 32-47 (16 volume).

[19] În mare parte, am păstrat clasificarea propusă de Pr. prof. Ioan Rămureanu în: FERICITUL AUGUSTIN, *Confessiones – Mărturisiri* ..., pp. 17-37. Diferențele au fost semnalate în note.

[20] Pentru o listă completă, vezi http://www.augustinus.it/italiano/filosofici.htm.

2. **Autobiografice**[21]. Lucrarea care și-a pus o amprentă covârșitoare asupra literaturii autobiografice este *Confessiones* (*Mărturisiri*), în 13 cărți, scrisă între 397-401; prezintă viața sa până la moartea mamei sale, în 387, la Ostia; *Retractationes* (*Revizuiri*), în 2 cărți, scrisă între 426-428, trece în revistă cele 93 de lucrări scrise până în 427, indică erorile, le corectează, face completări.
3. **Apologetice**[22]. Cea mai de seamă scriere din această categorie este *De civitate Dei* (*Despre cetatea lui Dumnezeu*), o adevărată încercare de filosofie a istoriei[23], în 22 de cărți, scrisă între 413-426; arată înfruntarea dintre cetatea pământească a iubirii de sine și cetatea cerească a iubirii de Dumnezeu[24]. Argumentează faptul că, în realitate, cultul zeilor nu a contribuit la prosperitatea păgânilor, iar credința creștină nu le-a adus nenorociri[25].
4. **Dogmatice**[26]. Cea mai importantă lucrare dogmatică este *De Trinitate* (*Despre Sfânta Treime*), în 15 cărți; a fost

---

[21] Pr. prof. I. Rămureanu le enumeră în rândul operelor filosofice. Aici am urmat clasificarea dată la adresa http://www.augustinus.it/italiano/autobiografici.htm.

[22] Pentru o listă completă, vezi http://www.augustinus.it/italiano/apologetici.htm.

[23] FERICITUL AUGUSTIN, *Confessiones – Mărturisiri* ..., p. 21. Vezi și H. CHADWICK, *Augustin* ..., pp. 131-145. C. CREMONA, *Augustin* ..., p. 234: „Am putea spune că, prin *Cetatea lui Dumnezeu*, Augustin deplasează la nivelul istoriei întregii omeniri căutarea care se situa în *Confesiuni* la nivelul experienței personale a fiecărui om, plecând de la sine însuși. Așa cum și viața personală a unui om este condiționată de două realități, harul și păcatul, tot așa istoria întregii omeniri este condiționată de Bine și de Rău".

[24] *De civitate Dei*, 15, 28.

[25] La data de 24 august 410, vizigoții lui Alaric au prădat Roma, iar unii păgâni susțineau că, de fapt, creștinii reprezintă cauza acestor nenorociri deoarece părăsiseră cultul zeilor și vechile tradiții. Redăm următorul fragment din *Predica 81*, 9, unde este adusă în discuție problema căderii Romei: „«Iată», spun [păgânii], «Roma piere în vremea creștinilor». Poate Roma nu piere. Poate a fost doar lovită, și nu nimicită. Poate a fost doar pedepsită, și nu ștearsă de pe fața pământului. Poate Roma nu va pieri dacă nu vor pieri romanii. Iar ei nu vor pieri dacă Îl vor lăuda pe Dumnezeu, vor pieri însă dacă Îi vor huli numele. Ce este Roma, dacă nu romanii? De fapt, nu este vorba de pietre și de lemne, de locuințe și de ziduri mărețe. Aceasta era făcută în așa fel încât să se ruineze într-o bună zi. [...] Iubiți, așadar, legea lui Dumnezeu și nu vă tulburați! Vă rugăm, vă implorăm, vă îndemnăm: fiți blânzi, suferiți împreună cu cei suferinzi, ajutați-i pe cei bolnavi! Și cu acest prilej ospitalitatea voastră să se arate în toată măreția ei față de mulțimea străinilor, a nevoiașilor și a celor aflați în lipsuri; față de toți aceștia să se arate buna voastră lucrare".

[26] Pentru o listă completă, vezi http://www.augustinus.it/italiano/dommatici.htm.

scrisă între 400-416. În această scriere susține faptul că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl și de la Fiul, punct de vedere care nu este acceptat de Biserica Ortodoxă, a cărei învățătură arată că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl[27].

5. **Dogmatico-polemice**[28]. Sunt îndreptate împotriva diferitelor erezii: cea a maniheilor (*e.g. De vera religione – Despre adevărata religie*[29], scrisă în jur de 390; *De duabus animabus – Despre cele două suflete*, scrisă în jur de 392; arată că nu există două suflete, unul din principiul binelui și altul din principiul răului), cea a donatiștilor (*e.g. De baptismo contra donatistas – Despre botez împotriva donatiștilor*, scrisă între 400-401), cea a pelagienilor (*e.g. De gestis Pelagii – Despre faptele lui Pelagius*, scrisă în 417) și cea a arienilor (*e.g. Contra sermonem arianorum – Împotriva cuvântării arienilor*, scrisă între 418-419).
6. **Exegetice**[30]. Scrierea cu impactul cel mai puternic este *De doctrina christiana* (*Despre învățătura creștină*), scrisă în două etape între 396/397-426; se formulează principalele principii ale hermeneuticii biblice creștine și se arată importanța propovăduirii corecte.
7. **Morale și pastorale**[31]. În această categorie se înscriu lucrări despre căsătorie, feciorie și ascetism (*e.g. De agone christiano – Despre lupta creștină*, scrisă între 396-397).
8. **Scrisori**. În scrisori dezbate subiecte legate de filosofie, teologie[32], dă îndrumări practice etc.
9. **Predici**[33]. Opera sa oratorică este extrem de diversificată și de variată. În această categorie intră *Comentariile la*

---

[27] În legătură cu motivele pentru care Augustin este socotit doar fericit de Biserica Ortodoxă, vezi FERICITUL AUGUSTIN, *Confessiones – Mărturisiri* ..., p. 27: „Cele două teorii, a supremației harului în actul mântuirii și a predestinației absolute, precum și concepția sa eronată despre purcederea Duhului Sfânt de la Tatăl și Fiul – *Filioque*, au contribuit ca Biserica Ortodoxă să nu-l socotească sfânt, ci numai fericit".

[28] Pentru o listă completă, vezi http://www.augustinus.it/italiano/polemici.htm.

[29] Vezi H. CHADWICK, *Augustin* ..., p. 76.

[30] Pentru o listă completă, vezi http://www.augustinus.it/italiano/esegetici.htm.

[31] Pentru o listă completă, vezi http://www.augustinus.it/italiano/morali_pastorali.htm.

[32] Vezi *Scrisoarea 130*, către Proba, în care vorbește despre importanța rugăciunii și explică „Rugăciunea Domnească".

[33] Pentru o listă completă, vezi http://www.augustinus.it/italiano/discorsi.htm.

Psalmi (*Enarrationes in Psalmos*), *Predicile către popor* (*Sermones ad populum*), care constituie centrul de interes al acestui volum etc.

3. Fericitul Augustin – *doctor Verbi*[34]

Pe lângă marile lucrări teologice, episcopul Hipponei s-a remarcat prin predicile sale, prin felul în care a știut să propovăduiască învățăturile creștine și să fie aproape de oameni în viața de zi cu zi. Înainte de a vorbi despre compunerea, conținutul și transmiterea predicilor, este nevoie să înțelegem felul în care Fericitul Augustin se raporta la oratorie din prisma pregătirii sale retorice.

3.1. Propovăduirea în creștinism și specificitatea Fericitului Augustin

Cuvântul a avut și continuă să aibă o importanță covârșitoare pentru răspândirea creștinismului[35]. Un exemplu de bun orator este Apostolul Pavel, către care Fericitul Augustin face trimiteri frecvente. Câteva caracteristici de bază care individualizează predica augustiniană sunt următoarele: partea de dogmă este îmbinată cu partea practică, morală[36] (se adresa ascultătorilor, răspundea nevoilor lor[37]), caracterul biblic și importanța pe care o acorda Scripturii[38], folo-

---

[34] Maestru neîntrecut al cuvântului.

[35] *Cf.* Diac. Marin N. PANĂ, „Activitatea omiletică a Fericitului Augustin", în: *Biserica Ortodoxă Română*, XCI, 11-12 (1973), p. 1252.

[36] *Cf.* Diac. M.N. PANĂ, „Activitatea ...", p. 1254: „Dar fondul omiliei augustiniene poate fi socotit de multe ori și dogmatic sau polemic, animat în tot timpul de puternice note morale, prin care urmărește desăvârșirea religios-morală a ascultătorilor săi. Aici putem socoti predicile în care vorbește de principiile dogmei creștine asupra nașterii și morții Mântuitorului [...]".

[37] *Cf.* Ioan N. FLOCA, „Predica Fericitului Augustin", în: *Mitropolia Ardealului*, VIII, 7-8 (1963), p. 570: „Predica lui Augustin era gustată fiindcă nu era abstractă, ci frățească, legată de viața credincioșilor săi; el vorbea nu unei biserici universale, ci africanilor din Hippo".

[38] *Cf.* Diac. M.N. PANĂ, „Activitatea ...", p. 1258: „Predica augustiniană are un profund caracter biblic. Pentru el, predica e înainte de toate actualizarea cuvântului lui Dumnezeu cuprins în Sfânta Scriptură".

sirea frecventă a omiliei exegetice (*i.e.* tâlcuirea unui text din Scriptură[39]).

3.2. *Retorica și creștinismul*

Episcopul Hipponei, în calitatea lui de fost profesor de retorică, în cartea a IV-a a lucrării *De doctrina christiana*, le recomandă preoților să învețe retorica, pentru că era conștient de puterea cuvântului și de faptul că oratorul trebuie să fie atent cum îl folosește: „*Vis verbi* – «puterea (de semnificare) a cuvântului» este ceva prin care ne dăm seama de valoarea cuvântului; această valoare se măsoară după impresia produsă asupra celui care aude cuvântul. Pe de altă parte, un cuvânt îl impresionează pe ascultător fie prin el însuși, fie prin ceea ce semnifică, fie prin amândouă deopotrivă"[40]. Deprinderea de a acorda importanța cuvenită artei cuvântului și-o formase în școală, fiind un bun cunoscător al teoriilor despre oratorie prezentate în lucrările lui Cicero și Quintilian.

3.2.1. *Oratorul în concepția lui Cicero*

Arpinatul consideră că oratorul nu se formează doar prin studierea retoricii, nu își poate atinge potențialul maxim prin studierea unei singure discipline, ci are nevoie de o cultură generală, trebuie să fie un *homo universalis*, deschis mereu spre cunoașterea unor noi domenii din cele mai variate[41]. Vedem că se

---

[39] *Cf.* I.N. FLOCA, „Predica ...", p. 567; Pr. Prof. Alexandru MOISIU, „Fericitul Augustin – păstor și îndrumător al vieții creștine", în: *Studii Teologice*, seria a II-a, XXII, 9-10 (1970), p. 642.

[40] *De dialectica*, VII, 12 (traducerea a fost extrasă din volumul AUGUSTIN, *De dialectica*, trad., introd., note, comentarii și bibliografie de Eugen Munteanu, Ed. Humanitas, București, [2]2003, p. 79).

[41] *Cf.* CICERO, *Despre orator* (*De oratore*), trad. G. Guțu, în vol. Marcus Tullius CICERO, *Opere Alese*, vol. II, ed. îngrijită de G. Guțu, Ed. Univers, București, 1973, pp. 36-37: „De aceea, dacă cineva vrea să definească exact și să cuprindă tot înțelesul cuvântului «orator», după părerea mea orator demn de acest frumos nume este acela care poate să vorbească cu o bună cunoaștere a subiectului, cu ordine metodică în idei, cu eleganță a formei, ajutat de o bună memorie și având oarecare demnitate în acțiune despre orice chestiune ar avea de dezvoltat. Dacă i se pare cuiva că formula mea «despre orice chestiune» e peste măsură de exagerată, poate s-o mai limiteze și s-o reducă cât va crede de cuviință; cu toate acestea, îmi mențin părerea că, și atunci când oratorul nu

preconiza, într-o anumită măsură, *ante litteram* conceptul de „specializare continuă", atât de vehiculat în secolul al XXI-lea.

3.2.2. Formarea oratorului în viziunea lui Quintilian

Având ca model scrierile lui Cicero despre oratorie, Quintilian propune un model complex de instruire a oratorului, conceput în mai multe etape, în opera sa fundamentală, *Institutio oratoria*[42]:

1. Educația în familie. Fundamentul unui bun orator îl reprezintă înclinația naturală, care are nevoie de cizelarea venită din partea unui profesor[43]. Formarea oratorului începe încă din leagăn, fapt pentru care este foarte important ca limbajul doicilor să fie cât mai corect[44], părinții ar trebui să aibă cât mai multă învățătură, sclavii un limbaj cuviincios, iar pedagogii să fie cu adevărat învățați[45].
2. Pregătirea la *grammaticus*. Când copilul și-a însușit cititul și scrisul, este dat spre pregătire unui profesor, numit *grammaticus*. Quintilian susține că este mai de folos învățătura în școli decât acasă, pentru ca oratorul să-și formeze un caracter puternic[46]. La acest profesor, copilul studiază disciplina gramaticii, ce se împarte în două mari domenii: arta de a vorbi corect – *metodica* – și explicarea autorilor – *historica*[47]. Pe lângă gramatică, înainte de a ajunge

---

cunoaşte chestiunile care aparţin celorlalte discipline şi studii, rezumându-se doar la cele care se referă la dezbaterile şi la practica din for, în cazul că totuşi va fi obligat să vorbească şi despre acelea, va vorbi cu mult mai bine decât profesioniştii, după ce-i va consulta pe cei competenţi într-un domeniu anume".

[42] Toate traducerile româneşti din Quintilian citate pe parcursul lucrării au fost extrase din M. Fabius QUINTILIANUS, *Arta oratorică*, vol. I-III, trad. rom. de Maria Hetco, Ed. Minerva, Bucureşti, 1974. Pentru lucrarea *Institutio oratoria* am folosit prescurtarea *Inst. or.*, iar textele latineşti au fost preluate de pe următorul site: http://thelatinlibrary.com.

[43] *Cf. Inst. or.*, I, pref., 26-27.

[44] *Cf. Inst. or.*, I, 1, 4.

[45] *Cf. Inst. or.*, I, 1, 6-8.

[46] *Cf. Inst. or.*, I, 2, 1-31.

[47] *Cf. Inst. or.*, I, 4, 2; I, 9, 1.

la retor, elevul mai trebuie să învețe un întreg ciclu de cunoștințe[48].

3. Studiul la retor. Atunci când elevul poate să treacă la mici narațiuni, este încredințat retorului, care îl formează prin lectura istoriei și a discursului[49]. Tot el va fi cel care îi va preda genurile de discurs, felul în care trebuie pregătit un discurs și părțile discursului.

În urma unor studii atât de complexe se urmărește dezvoltarea „facilității de a improviza" (*ex tempore dicendi facultas*)[50]. Formarea morală reprezintă pentru Quintilian o țintă fundamentală: „[...] dacă frumosul talent al oratoriei ar ajunge la dispoziția răutății, nimic nu ar fi mai primejdios pentru interesele publice și private decât elocința; și eu însumi, care m-am silit să contribui cu ceva la formarea oratorului, aș aduce cel mai rău serviciu omenirii dacă aș da aceste arme unui tâlhar, nu unui ostaș"[51].

3.2.3. *Folosirea modelelor păgâne*

Părinții Bisericii din primele secole și-au dat seama că trebuie să preia lucrurile bune din cultura păgână. O astfel de viziune a avut și Sfântul Vasile cel Mare, în Orient, în secolul al IV-lea. Părintele capadocian s-a format în sistemul de învățământ clasic. A studiat retorica la Constantinopol, cu retorul Libanius, de la care și-a însușit tainele oratoriei clasice. A continuat studiile la Atena, unde și-a adâncit cunoștințele de retorică, filosofie și dialectică. După terminarea studiilor, întors în Cezareea, a fost profesor de retorică și orator vreme de 2 ani, dar a renunțat la acest mod de viață și s-a dedicat slujirii lui Dumnezeu și a aproapelui. Din poziția lui de bun cunoscător al lumii clasice, va folosi de

---

[48] Se studiau următoarele discipline: muzica (*cf. Inst. or.*, I, 4, 4), geometria (*cf. Inst. or.*, I, 10, 34-49), astrologia (*cf. Inst. or.*, I, 4, 4), arta actorului comic (*cf. Inst. or.*, I, 11, 1-14), gimnastica (*cf. Inst. or.*, I, 11, 15-17), dansul (*cf. Inst. or.*, I, 11, 18-19), filosofia (*cf. Inst. or.*, I, pref. 13-15).

[49] *Cf. Inst. or.*, II, 5, 1.

[50] *Cf. Inst. or.*, X, 7, 1.

[51] *Cf. Inst. or.*, XII, 1, 1.

multe ori cunoștințele sale de filosofie[52], retorică[53] și dialectică, punându-le în slujba propovăduirii creștinismului, fapt care evidențiază legătura strânsă dintre lumea elenistică și creștinism[54]. În *Omilia a XXII-a. Către tineri. Cum pot întrebuința cu folos literatura scriitorilor elini*, arată că scriitorii celebri din Antichitate nu trebuie urmați fără discernământ, ci este necesar să fie citiți dintr-o perspectivă critică. Principiul de bază este acela că un tânăr trebuie să preia doar lucrurile folositoare din operele profane, iar sfaturile dăunătoare trebuie să fie lăsate la o parte. Citirea operelor literaturii profane nu mai este un scop în sine, ci doar un instrument, o modalitate de a te desăvârși pe calea virtuții în creștinism, în măsura în care ele îndeamnă spre virtute.

3.2.4. *Oratorul creștin*[55]

La rândul său, Fericitul Augustin consideră că propovăduitorul creștin trebuie să folosească talentul oratoric în slujba adevărului și a binelui[56]. În lucrarea *De doctrina christiana*, schițează îndatoririle oratorului creștin în următorii termeni: „Așa se face că acela care interpretează și învață dumnezeieștile Scripturi este dator ca, în calitate de apărător al dreptei credințe și de luptător împotriva erorii, și să îi învețe pe ceilalți binele, și să îi dezvețe de rău; iar în această lucrare a cuvântului să își apropie adversarii, să

---

[52] *Cf.* SFÂNTUL VASILE CEL MARE, *Scrieri*, partea I, *Omilii la Hexaemeron, Omilii la Psalmi, Omilii și Cuvântări*, PSB 17, trad., introd., note și indici de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, p. 35.

[53] *Cf.* James Marshall CAMPBELL, *The influence of the second sophistic on the style of the sermons of St. Basil the Great*, Washington D.C., 1922, p. 149.

[54] *Cf.* Werner JAEGER, *Early Christianity and Greek Paideia*, Cambridge, Belknap Press, 1961, p. 5.

[55] În legătură cu elocința creștină, vezi Ernest L. FORTIN, „Augustine and the problem of Christian Rhetoric", în: *Augustinian Studies*, 5 (1974), pp. 85-100; Henri-Irénée MARROU, *Sfântul Augustin și sfârșitul culturii antice*, trad. de Dragan Stoianovici și Lucia Wald, Ed. Humanitas, București, 1997, pp. 405-430.

[56] *Cf.* SFÂNTUL AUGUSTIN, *De doctrina christiana. Introducere în exegeza biblică*, ed. bilingvă, stabilirea textului latin, traducere, notă asupra ediției și indici de Marian Ciucă, introducere, note și bibliografie de Lucia Wald, Ed. Humanitas, București, 2002, p. 277: „Deci, dat fiind că darul cuvântării, care are cea mai mare putere de persuasiune fie a falsului, fie a adevărului, este la îndemâna ambelor părți, de ce să nu fie asumat prin studiu și de oamenii cumsecade, ca să lupte pentru adevăr, dacă oamenii răi îl folosesc ca să obțină câștiguri perverse și deșarte, spre folosul nedreptății și al erorii?"

îi trezească pe adormiți, iar celor care nu știu ce se întâmplă să le arate în amănunt la ce au să se aștepte. Însă, în momentul când fie i-a aflat binevoitori, atenți, receptivi, fie i-a făcut să fie astfel, restul trebuie dus până la capăt după cum o cere situația: dacă ascultătorii trebuie puși în temă, acest lucru este de făcut printr-o narațiune – dacă, bineînțeles, are nevoie să facă mai bine cunoscută chestiunea tratată. Pe de altă parte, pentru ca ceea ce este neclar să devină clar, este necesar ca raționamentele să fie sprijinite aducându-se probe. Dacă însă este necesar ca ascultătorii să fie îndemnați la acțiune mai degrabă decât puși în temă, este nevoie de resurse oratorice mai puternice, ca să nu își piardă interesul auzind ceea ce ei știu deja că trebuie făcut și ca să îi facă să își dea acordul cu lucrurile pe care le cunosc adevărate. În cazul acesta sunt necesare implorări și invective, îndemnuri și interdicții și tot ceea ce ajută la crearea unei stări de spirit"[57].

4. *Sermones ad populum*[58]

4.1. *Compunerea și transmiterea predicilor*

Încă din momentul în care a fost hirotonit preot, Augustin a avut o activitate pastoral-misionară intensă. Predica de mai multe ori pe săptămână, uneori de mai multe ori în aceeași zi, în diferite orașe din Africa de Nord, în special în Basilica Maior din Hippona, dar și în Cartagina, Thagaste etc. Fiind un abil stăpânitor al cuvântului în urma educației sale retorice, nu citea cuvântări compuse anterior, ci vorbea liber, motiv pentru care predicile sale constituie o importantă mărturie pentru latina colocvială[59]. Astfel, în timp ce rostea cuvântul de învățătură în bise-

---

[57] Traducerea a fost extrasă din volumul SFÂNTUL AUGUSTIN, *De doctrina christiana ...*, p. 281.

[58] „Predici către popor."

[59] Pentru o prezentare exhaustivă a edițiilor, traducerilor și studiilor despre *Sermones ad populum*, vezi: Hubertus R. DROBNER, *Augustinus von Hippo, Sermones ad populum: Überlieferung und Bestand, Bibliographie, Indices*, Brill, 2000; Hubertus R. DROBNER, *Augustinus von Hippo Sermones ad populum: Überlieferung und Bestand - Bibliographie - Indices: Supplement 2000-2010*, seria *Patrologia*, vol. 25, Peter Lang, 2010.

rică, stenografii[60] îl notau. Faptul că folosea stenografi, așa-numiții *notarii*[61], este o certitudine. Așa se face că, în predicile sale, caracteristicile stilului vorbit reprezintă o trăsătură de bază[62]. Un alt aspect esențial al omiliilor sale îl reprezintă spontaneitatea și puterea de a improviza[63], fapt pentru care putem spune despre el că a fost un model al oratorului ideal despre care vorbea Quintilian, un *vir bonus, dicendi peritus*[64].

Durata unei predici era de o oră romană (deoarece ziua era împărțită în douăsprezece ore, o oră varia în funcție de anotimp, între aproximativ 44 de minute și o oră și zece minute)[65]. În aceste condiții, scurtimea unor omilii se explică prin faptul că stenografii le notau adesea în rezumat pentru a-l putea urmări pe cel care vorbea[66]. Precizăm faptul că, de obicei, Fericitul Augustin stătea jos în timp ce predica, dar sunt și situații în care menționează că stătea în picioare[67].

Episcopul Hipponei nu a mai reușit să-și revizuiască predicile, fapt ce reiese din *Retractationes* și din mărturia biografului său, Possidius[68].

4.2. Editarea predicilor și conținutul lor

Predicile în forma lor actuală sunt copii ale însemnărilor luate de stenografi, în timpul rostirii lor[69]. Putem să spunem, pe

---

60 *Cf.* R.J. DEFERRARI, „St. Augustine's Method of Composing and Delivering Sermons", în: *The American Journal of Philology*, 43.3 (1922), p. 219.

61 *Cf.* R.J. DEFERRARI, „Verbatim Reports of Augustine's Unwritten Sermons", în: *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, 46 (1915), p. 35; R.J. DEFERRARI, „St. Augustine's Method ...", 43.2 (1922), pp. 106-107, 119: existau și *notarii ecclesiae*.

62 *Cf.* R.J. DEFERRARI, „Verbatim Reports ...", p. 36.

63 *Cf.* R.J. DEFERRARI, „St. Augustine's Method ...", 43.3 (1922), p. 193; R.J. DEFERRARI, „St. Augustine's Method ...", 43.2 (1922), pp. 104-105; și în omiliile Sfântului Ioan Gură de Aur se regăsesc elemente de improvizație.

64 „Bărbat bun și priceput la vorbă."

65 *Cf.* R.J. DEFERRARI, „St. Augustine's Method ...", 43.3 (1922), pp. 212-213.

66 *Cf.* R.J. DEFERRARI, „St. Augustine's Method ...", 43.3 (1922), p. 214.

67 *Cf.* R.J. DEFERRARI, „St. Augustine's Method ...", 43.3 (1922), p. 198.

68 *Cf.* R.J. DEFERRARI, „St. Augustine's Method ...", 43.3 (1922), pp. 216-217.

69 *Cf.* R.J. DEFERRARI, „St. Augustine's Method ...", 43.3 (1922), p. 211. Pentru prezentarea tradiției manuscrise, vezi Allan FITZGERALD (ed.), *Agostino. Dizionario enciclopedico*, edizione italiana a cura di Luigi Alici e Antonio Pieretti, Città Nuova, Roma, 2007, *s.v.* „Sermones".

bună dreptate, că această parte a operei Fericitului Augustin cunoaște evoluția cea mai dinamică, pentru că încă de la prima editare au fost descoperite noi și noi predici, dintre care multe au fost atestate drept autentice. Descoperirea unor noi manuscrise duce, totodată, și la emendarea textelor unor predici editate cu mult timp înainte. Din păcate, *Sermones ad populum* nu beneficiază încă de o ediție critică în întregimea lor, ceea ce ar presupune o muncă imensă în urma descoperirii majorității manuscriselor (ca să nu spunem a tuturor) și a colaționării lor[70].

Cuvântările au fost editate de Erasmus în 1528-1529, la Basel. O revizuire importantă a textelor a fost făcută de benedictinii care aparțineau Congregației Sfântului Maur în 1683. Abatele Migne reproduce textul din această ediție în 1845.

Amintim și câțiva dintre principalii cercetători ai manuscriselor care au descoperit cuvântări ale Fericitului Augustin: Michel Denis (1792), Fraja Frangipane (1819), cardinalul Angelo Mai (1852), Dom G. Morin (1917, 1930), abatele Raimond Étaix (1976) etc. În 1990, la Stadtsbibliothek în Mainz au fost descoperite noi predici, care au fost editate de François Dolbeau[71]. În anul 2007, la Bibliotheca Amploniana din Erfurt, Isabella Schiller, Dorothea Weber și Clemens Feastman au descoperit un manuscris care conține șase predici inedite ale Fericitului Augustin[72].

Predicile Fericitului Augustin, în funcție de conținutul lor, au fost împărțite de editorii benedictini în: 1. *Sermones de Scripturis Veteris et Novi Testamenti*, 2. *Sermones de Tempore*, 3. *Sermones de Sanctis*, 4. *Sermones de Diversis*. Această împărțire s-a păstrat până în zilele noastre, apărând doar o anumită tendință pentru o subclasificare mai precisă: 1. *Predici despre Scriptură*: a) *Predici despre Vechiul Testament* (1-50), b) *Predici despre Noul Testament* (51-183), 2. *Predici la sărbători* (184-272/B augm.), 3. *Predici despre sfinți* (273-340/A), 4. *Predici pe subiecte diverse* (341 augm.-396).

---

[70] Predicile la Vechiul Testament (1-50) au apărut într-o ediție critică pregătită de Cyrille Lambot, în *CCSL*, 41.

[71] *Vingt-six sermons au peuple d'Afrique*, Collection des Études Augustiniennes, Série Antiquité 147, Paris, 1996.

[72] Vezi http://www.augnet.org/default.asp?ipageid=1703&iparentid=231. Predicile 1, 5 și 6 au fost editate în *Wiener Studien*, 121 (2008), iar predicile 2, 3 și 4 în *Wiener Studien*, 122 (2009).

5. Fericitul Augustin – *doctor aeternus*[73]. *Scientia cum caritate* – actualitatea predicilor rostite la Nașterea Domnului, Anul Nou, Arătarea Domnului, Înălțarea Domnului și Cincizecime

Predicile Fericitului Augustin, chiar și după trecerea multor veacuri de la rostirea lor, își păstrează importanța și caracterul actual pentru omul contemporan, care se găsește într-o lume ce devine pe zi ce trece tot mai avansată din punct de vedere tehnologic, însă din ce în ce mai săracă din punct de vedere spiritual. Astfel, pentru lumea contemporană, îndemnul cel mai important care emerge din predicile augustiniene este următorul: *scientia sine caritate inflat, caritas cum scientia aedificat* – „cunoașterea fără dragoste trufește, însă dragostea îmbinată cu știința zidește"[74]. Cunoașterea/știința trebuie să își ia alături dragostea de aproapele (*caritas*), pentru ca astfel ceea ce este bun în om să fie pus în valoare, căci altminteri, deși extrem de avansat din punct de vedere tehnologic, omul rămâne la un stagiu de dezvoltare animalic din punct de vedere spiritual[75].

Episcopul Hipponei, având la bază o pregătire retorică solidă, stăpânea cu multă măiestrie metodele de a convinge auditoriul și de a expune un subiect, în așa fel încât să fie și înțeles și ascultat cu plăcere de credincioșii adunați în biserică[76]. Textul său nu este relevant doar pentru cercetătorii care se apleacă asupra felului în care se predica în Antichitate, ci el este unul actual pentru omul contemporan, fie cleric, fie mirean. Preluarea, cu discernământ, a modelelor de oratorie antică de către slujitorul contemporan al altarului nu poate duce decât la o mai bună receptare a mesajului transmis. Astfel, Fericitul Augustin rămâne un profesor de elocvență, până în zilele noastre, pentru cei care au răbdarea să se

---

[73] „Învățătorul mereu actual".

[74] *Predica* 270, 3.

[75] *Cf. Predica* 265/C, 2. Ideea că omul nu trebuie să rămână la stadiul animalic este exprimată și de istoricul roman C. Sallustius Crispus (86-35 î.Hr.) în *Bellum Catilinae* (*Despre conjurația lui Catilina*), I, 1.

[76] Vezi M. Inviolata BARRY, *St. Augustine, the Orator: A Study of the Rhetorical Qualities of St. Augustine's Sermons ad Populum*, Kessinger Publishing, LLC, 2003.

aplece asupra predicilor lui, de unde se pot îndestula ca de la un izvor nesecat de învățătură.

Cuvântările sale au în primul rând un caracter educativ, ele păstrându-și forța ideilor pentru creștinul secolului al XXI-lea. Explicarea experierii teologice în scopul apărării dogmei în fața diverselor erezii (*e.g.* maniheii, pelagienii) este îmbinată, în mod deosebit de fericit, cu anumite chestiuni de natură practică referitoare la felul în care creștinii trebuie să se comporte în societate. De fapt, în următoarele subcapitole, prin prezentarea ideilor de forță care apar în predicile traduse, va fi evidențiată diversitatea domeniilor teologice asupra cărora se apleca episcopul Hipponei atunci când le cuvânta credincioșilor: dogmatică (*e.g.* a combătut cu argumente solide feluritele erezii ale vremii, a vorbit despre Hristos ca Mijlocitor al mântuirii obiective), exegeză biblică (*e.g.* a interpretat pilde – *i.e.* Pescuirea minunată, Înmulțirea pâinilor și a peștilor –, a argumentat concordanța dintre relatările evangheliștilor Luca și Matei în privința genealogiei Mântuitorului), liturgică (*e.g.* a arătat semnificația pâinii și vinului transformate în trupul și sângele lui Hristos), spiritualitate și morală (*e.g.* a încercat mereu să-și convingă credincioșii să adopte un fel de viețuire după modelul smereniei hristice) etc.

5.1. Predicile la Nașterea Domnului (51, 140, 184-196, 369-372)

Nașterea Domnului – sărbătoare a bucuriei. Episcopul Hipponei acordă o importanță majoră sărbătorii Nașterii Domnului[77]. El înțelege că Hristos-Lumina (*Christus Dies*[78]) S-a smerit pe Sine de la întrupare până la umilința supremă (*i.e.* moartea pe cruce), pentru a-i oferi omului posibilitatea mântuirii. Praznicul Întrupării Domnului nostru Iisus Hristos este un prilej de bucurie pentru toți creștinii, care trebuie să urmeze lecția umilinței și a sacrificiului oferită de Mântuitorul, pentru a putea avea inima sus: „Să se bucure bărbații, să se bucure femeile: Hristos S-a născut bărbat, S-a născut din femeie și ambele sexe au fost

---

[77] Vezi Hubertus R. DROBNER, „Christmas in Hippo", în: *Augustinian Studies*, 35.1 (2004), pp. 55-72.

[78] *Cf. Predica 184*, 1.

ridicate la loc de cinste! [...] Bucurați-vă, tineri sfinți, care ați ales să-L urmați pe Hristos înainte de toate și nu ați căutat împreunarea! [...] Bucurați-vă, fecioare sfinte: Fecioara v-a născut vouă pe Cel cu care puteți să vă căsătoriți fără să vă pierdeți fecioria; voi care nici zămislind și nici născând nu puteți să pierdeți ceea ce iubiți! Bucurați-vă, drepților! Este ziua de naștere a Celui care îndreptează. Bucurați-vă, neputincioșilor și bolnavilor! Este ziua de naștere a Mântuitorului. Bucurați-vă, captivilor! Este ziua de naștere a Răscumpărătorului. Să se bucure sclavii! Este ziua de naștere a Domnului. Să se bucure cei liberi! Este ziua de naștere a Izbăvitorului. Să se bucure toți creștinii! Este ziua de naștere a lui Hristos."[79] Fericitul Augustin folosește cu multă dibăcie procedeul enumerației pentru a insista asupra paletei deosebit de largi de categorii umane cărora li se adresează nașterea lui Hristos, prin valențele multiple pe care le are pentru fiecare în parte: pune la loc de cinste atât bărbatul, cât și femeia, fecioarele își găsesc mirele în Cel care s-a născut din Fecioară, pe cei păcătoși îi îndreptează, pe cei bolnavi îi vindecă, pe sclavi îi izbăvește etc.

5.1.1. *Semnificația Nașterii Domnului*

Când vorbim despre Nașterea Domnului, trebuie să avem în vedere faptul că sunt două nașteri: cea din veac, prin care S-a născut din Tatăl, fără început și fără sfârșit, și cea în timp, prin care S-a născut din Fecioara Maria. Fericitul Augustin ne arată că fiecare dintre aceste două nașteri este unică în felul ei: „Totuși Hristos S-a născut și din Tată și din mamă; și fără tată și fără mamă: [adică] din Tată [S-a născut] Dumnezeu, din mamă [S-a născut] om; fără mamă [S-a născut] Dumnezeu, fără tată [S-a născut] om. «Așadar, nașterea Lui cine o va tâlcui»: fie pe aceea în afara timpului, fie pe aceasta fără de sământă, pe aceea fără de început, pe aceasta unică în felul ei, pe aceea care a fost dintotdeauna, pe aceasta care nu a mai fost nici înainte și nici după aceea, pe aceea care nu are sfârșit, pe aceasta care are începutul acolo unde are și sfârșitul?"[80]

[79] *Predica 184*, 2.
[80] *Predica 184*, 3. Vezi și *Predica 187*, 1 și 4.

Pruncul Iisus Hristos nu Se naște pentru Sine, nu își ia trup având vreo motivație egoistă, ci, dimpotrivă, El Se naște pentru întreaga lume, nașterea Lui oferindu-i omului posibilitatea de a renaște: „La început [era] Cuvântul, Care dacă nu ar fi avut naștere omenească, noi nu am fi ajuns la renașterea divină; S-a născut ca noi să renaștem. [...] Mama L-a purtat în pântece, noi să Îl purtăm în inimă. Fecioara a fost însărcinată de întruparea lui Hristos, inimile noastre să fie însărcinate de credința în Hristos. Fecioara L-a născut pe Mântuitorul, sufletul nostru să nască mântuire. Să nu fim sterpi: sufletele noastre să fie roditoare de Dumnezeu"[81]. Îndemnul final al episcopului are un caracter peren, fiindcă ne arată că posibilitatea mântuirii obiective pe care ne-o oferă Hristos trebuie îmbinată cu asumarea ei, cu dorința și efortul fiecărui credincios de a nu rămâne sterp, ci de a aduce rod în credință.

Nașterea Mântuitorului din Fecioară este o lecție de smerenie și un model de umilință, prin care omului i s-a deschis calea să se înalțe spre Dumnezeu: „Așadar, cei umili să se țină strâns de umilința lui Dumnezeu, pentru ca, [având] în aceasta un ajutor atât de mare, ca într-un animal de povară [care le poartă] slăbiciunea, să ajungă la măreția lui Dumnezeu"[82].

Prin nașterea Sa, Hristos-Pacea lumii ne oferă posibilitatea de a trăi în bună înțelegere și în strânsă unitate ca niște oameni „ai bunăvoirii": „De fapt, de unde [vine] pacea pe pământ, dacă nu din faptul că «Adevărul din pământ a răsărit», adică Hristos S-a născut din trup? În plus, «El este pacea noastră, Care a făcut din cele două una», ca să fim oameni de bunăvoire, legați în mod plăcut în lanțurile unității"[83].

Fericitul Augustin scoate în evidență importanța pe care o are momentul nașterii lui Iisus atât pentru bărbați, cât și pentru femei, fiindcă toți au fost puși deopotrivă la loc de cinste: „Așadar, nu trebuie să-I facem o nedreptate Creatorului în privința niciunui sex: nașterea Domnului le-a pus la loc de cinste pe ambele, spre nădejdea mântuirii. Cinstea bărbatului este în

---

[81] *Predica 189*, 3.
[82] *Predica 184*, 1.
[83] *Predica 185*, 3.

trupul lui Hristos, cinstea femeii este în Maica lui Hristos. Harul lui Iisus Hristos a învins viclenia șarpelui"[84]. Mântuitorul a învins viclenia șarpelui tocmai prin femeie, adică prin cea de care șarpele se folosise pentru a-l determina pe bărbat să mănânce din pomul interzis. În felul acesta femeia a fost pusă la loc de cinste, pentru a nu mai putea fi învinuită de căderea din Rai.

Hristos S-a născut în cea mai scurtă zi din an, pentru a ne arăta că viața unui creștin autentic trebuie să sporească în cele duhovnicești și nicidecum în cele omenești: „De fapt, a trimis înainte un om, pe Ioan, care s-a născut atunci când zilele începeau să se scurteze, iar El S-a născut când zilele începeau să crească, ca prin aceasta să preînchipuie ceea ce spune Ioan: «Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez». Trebuia ca viața omenească să slăbească în sine, [dar] să se întărească în Hristos, «ca aceia care trăiesc să nu mai trăiască pentru ei, ci pentru Acela care, pentru toți, a murit și a înviat»; și fiecare dintre noi să spună ceea ce zice Apostolul: «Trăiesc, însă nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine»"[85].

5.1.2. Predica 51. Genealogia Mântuitorului

Chiar dacă formal această predică nu face parte din rândul omiliilor la sărbători, ci aparține colecției de cuvântări despre Noul Testament, am considerat că trebuie așezată, în acest volum, alături de predicile la Nașterea Domnului, pentru că ne oferă o argumentație teologică profundă despre felul în care genealogia Mântuitorului amintită de evanghelistul Matei se află în concordanță cu cea menționată de evanghelistul Luca. Găsim în această predică amplă răspunsul la multe probleme delicate care apar atunci când sunt comparate relatările celor doi evangheliști despre descendența lui Iisus Hristos.

Iehonia este numărat de două ori. „Iehonia, prefigurându-L pe Domnul, L-a reprezentat, în mod simbolic, ca Piatra din capul unghiului. Și, precum lui Iehonia nu i-a fost îngăduit să domnească peste iudei, ci a mers în Babilon, astfel și Hristos, [deși

[84] *Predica* 190, 2.
[85] *Predica* 194, 1.

respins de iudei, este] «Piatra pe care n-au băgat-o în seamă ziditorii, aceasta s-a făcut în capul unghiului», ca Evanghelia să ajungă la neamuri. Așadar, nu pregeta să numeri de două ori piatra din capul unghiului și vei obține numărul scris. Astfel sunt paisprezece neamuri de trei ori și totuși nu sunt patruzeci și două de neamuri, ci patruzeci și unu."[86]

Genealogia lui Hristos este amintită pe linia descendenței lui Iosif. „Să amintim, așadar, [neamurile Domnului] pe linia descendenței lui Iosif, pentru că, așa cum [a fost] un soț în curăție, așa [a fost] și un tată în curăție! Dar să punem bărbatul înaintea femeii, conform ordinii firii și legii lui Dumnezeu! [...] Așadar, bărbatul [era] drept și femeia [era] dreaptă. Duhul Sfânt, odihnindu-Se întru dreptatea amândurora, le-a dat ambilor un Fiu. Însă Și-a împlinit lucrarea în femeie, care poate să dea naștere după fire, ca astfel să nască [Fiu] și pentru soț. Iar îngerul le spune amândurora să pună nume copilului, ca astfel să fie arătată în mod clar autoritatea lor de părinți."[87]

Neamurile Domnului sunt diferite la cei doi evangheliști, pentru că Matei ține seama de filiația naturală a lui Iosif, iar Luca de cea adoptivă. „Într-adevăr, Matei, care îl amintește pe tatăl care i-a dat naștere [trupește] lui Iosif, enumeră generațiile astfel: «Acesta l-a născut pe acela», până când ajunge [să amintească] la final faptul că «Iacov a născut pe Iosif». În schimb, Luca, deoarece nu poate fi numit pe bună dreptate «născut» cel care fie devine fiu prin înfiere, fie se naște ca urmaș al celui mort din cea care i-a fost soție, nu spune: «Eli l-a născut pe Iosif» sau: «Iosif, pe care l-a născut Eli», ci: «care era fiul lui Eli», fie prin înfiere, fie născut dintr-o rudă ca urmaș al celui mort."[88]

Matei amintește neamurile Domnului în ordine descendentă, iar Luca în ordine ascendentă. „Matei enumeră neamurile [Domnului] în ordine descendentă, pentru a simboliza faptul că Domnul nostru Iisus Hristos S-a pogorât pentru a purta păcatele noastre, ca prin sămânța lui Avraam să fie binecuvântate toate neamurile. [...] În schimb, Luca enumeră neamurile [Domnului] în ordine ascendentă, dar neîncepând de la nașterea Domnului, ci din acel moment în care amintește că El a fost botezat de Ioan. Astfel, precum prin întruparea Domnului sunt asumate de către El păcatele neamului omenesc spre a le purta, tot așa prin Taina Botezului [păcatele] sunt curățite. [...] Într-adevăr, se cuvine ca și noi să fim aduși înapoi la Dumnezeu, reînnoindu-ne prin Botez, în urma iertării păcatelor."[89]

[86] *Predica* 51, 15.
[87] *Predica* 51, 30.
[88] *Predica* 51, 29.

5.1.3. Înțelesuri tainice ale unor numere

Numărul 40. Pornind de la premisa că Sfânta Scriptură ia în calcul cifrele rotunde, Fericitul Augustin vorbește despre numărul patruzeci care apare în neamurile Domnului enumerate de evanghelistul Matei: „Acest număr simbolizează viața, în timpul căreia ne trudim pe acest pământ, atâta vreme cât suntem peregrini departe de Domnul, fiindu-ne necesară iconomia propovăduirii adevărului, pentru o vreme. Căci numărul zece, care semnifică fericirea desăvârșită, înmulțit cu patru, deoarece timpul este împărțit în patru anotimpuri și lumea în patru părți, are drept rezultat numărul patruzeci. [...] Matei a avut în vedere numărul patruzeci, astfel că o singură generație, prin care este depășit numărul patruzeci, fie nu are nicio importanță, așa cum cei treizeci de ani nu au stânjenit în vreun fel numărul rotund de patru sute, fie simbolizează faptul că Domnul Însuși – căci prin numărarea Lui se ajunge la patruzeci și una de generații – astfel S-a pogorât în viața aceasta, spre a purta păcatele noastre, încât totuși să fie mai presus de viața aceasta, datorită calității Sale unice, prin care este om și Dumnezeu în același timp. Într-adevăr, doar despre El se spune ceea ce nu s-a putut și nici nu se va mai putea spune despre niciun om sfânt, oricât de desăvârșit ar fi în înțelepciune și dreptate: «Cuvântul S-a făcut trup»"[90].

Numerele 77, 11, 10, 7 și 3. Episcopul Hipponei remarcă faptul că Luca amintește șaptezeci și șapte de neamuri ale Mântuitorului: „Astfel, acest număr simbolizează iertarea tuturor păcatelor care are loc prin botez"[91]. „Motivul pentru care numă-

[89] *Predica* 51, 31.
[90] *Predica* 51, 32.
[91] *Predica* 51, 33.

rul șaptezeci și șapte cuprinde toate păcatele ce sunt iertate prin botez probabil că este următorul: numărul zece semnifică desăvârșirea dreptății și fericirii, când creatura [simbolizată] de cifra șapte este unită cu Treimea Creatorului, motiv pentru care chiar și Decalogul Legii a fost consfințit în zece porunci. Însă încălcarea numărului zece este simbolizată prin numărul unsprezece, iar prin încălcare se cade să înțelegem păcat [...]. Încălcarea, adică păcatul, are legătură cu propria persoană a celui care păcătuiește, [...] de aceea, numărul unsprezece, care simbolizează încălcarea, nu este înmulțit cu zece, ci cu șapte, și se ajunge [la rezultatul] șaptezeci și șapte. Într-adevăr, încălcarea nu are legătură cu Treimea Creatorului, ci [doar] cu creatura, adică [doar] cu omul, care este simbolizat de cifra șapte. [Acesta este compus din] cifra trei datorită sufletului, în care se găsește o imagine a Treimii Creatorului, căci omul a fost făcut după chipul lui Dumnezeu, și din cifra patru datorită trupului."[92]

5.1.4. Combaterea ereziilor

În acea vreme, așa cum se întâmplă până în zilele noastre, Fericitul Augustin trebuia să apere misterul nașterii Mântuitorului în fața celor care tăgăduiau faptul că așa ceva ar fi posibil: „De fapt, dacă ar exista în ei adevărata înțelepciune, care este a lui Dumnezeu și este Dumnezeu, ar înțelege că Dumnezeu a putut să-Și ia trup și că [în același timp] El a putut să nu Se mute în trup, ar pricepe că El Și-a asumat ceea ce nu era și a rămas ceea ce era și că a venit la noi cu trup omenesc și [în același timp] nu S-a despărțit de Tatăl și [ar ști] că El a rămas pe mai departe ceea ce este și că ni S-a arătat în firea noastră proprie și [ar cunoaște] că puterea [Sa] a fost pusă într-un trup de copil și că nu a fost retrasă de la întreaga lume"[93]. Vedem că insistă asupra faptului că Hristos nu a încetat să fie Dumnezeu după naștere, ci este om și Dumnezeu în același timp[94].

---

[92] *Predica 51*, 34.
[93] *Predica 184*, 1.
[94] *Cf. Predica 186*, 1-2. Pentru armonia trăsăturilor omenești și dumnezeiești în pruncul Hristos, vezi *Predica 187*, 1.

Pentru a le demonstra celor necredincioși că Hristos și S-a întrupat și a rămas totodată la Tatăl, folosește cu multă dibăcie următoarea comparație cu gândul care este făcut cunoscut prin mijlocirea sunetului: „Tot astfel, cuvântul pe care îl concepem în minte devine sunet când îl scoatem pe gură, dar totuși el nu se transformă în acesta, ci, rămânând întreg ceea ce este, se folosește de acesta prin care iese la iveală, ca să rămână și înăuntru ca gând și să răsune în afară ca lucru auzit. Totuși același lucru care mai înainte răsuna în tăcere este făcut cunoscut prin sunet, și astfel cuvântul, când devine sunet, nu se schimbă în sunet, ci, rămânând în lumina minții și înveșmântându-se în glasul trupului, ajunge la cel care îl ascultă și nu îl părăsește pe cel care îl gândește"[95].

Un alt pilon de rezistență al predicilor de la Crăciun îl reprezintă faptul că apără pururea fecioria Maicii Domnului: „Într-adevăr, Maica Fecioară a arătat dovada măreției Lui, [fiind] fecioară înainte de naștere și [rămânând] fecioară și după naștere"[96]. Pentru a ne arăta cinstea extraordinară de care s-a bucurat Fecioara Maria, folosește parigmenonul *regem regebat* („Îl conducea pe Conducător"[97]).

5.1.5. *Îndemnuri pentru o viață virtuoasă*

În predicile sale, Fericitul Augustin trasează și anumite norme de viețuire pe care creștinii trebuie să le respecte în viața

---

[95] *Predica 187*, 3. În *Predica 140*, 5, Fericitul Augustin apară doctrina potrivit căreia Fiul este coetern cu Tatăl, împotriva arienilor, care susțineau că Fiul ar fi fost prima creatură: „Așadar, ce ne învață dreapta credință? Fiul [este] Dumnezeu din Dumnezeu-Tatăl; Dumnezeu-Tatăl nu [este] Dumnezeu din Fiul. Dar Dumnezeu-Fiul este egal cu Tatăl, este născut egal, nu născut inferior; nu este făcut egal, ci născut egal. Ceea ce este Acela, aceasta este și Cel care S-a născut. Oare cândva a fost Tatăl fără Fiul? Departe să fie de noi gândul acesta! Nu se poate vorbi de timp acolo unde nu există timpul. Tatăl [a fost] dintotdeauna, Fiul [a fost] dintotdeauna. Tatăl nu are început, Fiul nu are început; [nu a fost] nici Tatăl înaintea Fiului, nici Tatăl fără Fiul. Dar totuși, pentru că Dumnezeu-Fiul [este] din Dumnezeu-Tatăl, iar Dumnezeu-Tatăl nu [este] din Dumnezeu-Fiul, ne este plăcut faptul că cinstirea Fiului este în Tatăl. Căci faptul că cinstirea Fiului aduce slavă Tatălui nu micșorează dumnezeirea Sa".

[96] *Predica 184*, 1. *Predica 195*, 3: „În această cămară de nuntă, adică în pântecele fecioarei, a unit firea divină cu cea omenească, unde Cuvântul S-a făcut trup pentru noi, ca, ieșind din mamă, să locuiască între noi și pentru ca, mergând înaintea noastră la Tatăl, să pregătească pentru noi [sălaș] în care să locuim".

[97] *Predica 184*, 3.

de zi cu zi pentru a se apropia cu adevărat de Dumnezeu: „Însă oricine vrea viața și iubește să vadă zilele bune să-și păzească limba sa de rău și buzele sale să nu grăiască vicleșug, să se îndepărteze de rău și să facă binele, iar astfel să fie un om de bunăvoire. Și să caute pacea și să o urmeze, deoarece «pace pe pământ [este] între oamenii de bunăvoire»”[98]. Pe lângă îndemnurile cu un caracter general, episcopul Hipponei se îngrijește, în mod special, și de anumite categorii de oameni, arătându-le femeilor că se cuvine să ia drept model exemplul de sfială și smerenie al Fecioarei Maria[99], iar copiilor că se cade să-și asculte părinții asemenea pruncului Iisus[100]. Faptul că amintește numele Fecioarei Maria și al pruncului Iisus reprezintă un *argumentum ex auctoritate* menit să le demonstreze în mod irefutabil, atât femeilor, cât și copiilor, că aceasta este calea spre mântuire.

5.2. Predicile la Anul Nou (196/A – 198 completată)

Tentațiile petrecerii de Anul Nou. Sărbătoarea păgână a Calendelor lunii ianuarie (*i.e.* Anul Nou) atrăgea extrem de mulți participanți, inclusiv din rândul celor botezați creștini. Episcopul Hipponei își asumă dificila sarcină de a încerca să schimbe felul de viață al oamenilor, de a-i face pe cei botezați să fie creștini cu adevărat, nu doar cu numele. Problema nu o reprezintă faptul că trăiesc împreună cu păgânii, atâta vreme cât se deosebesc de aceștia prin felul în care gândesc și își dovedesc credința prin fapte: „[Dacă] vei lua parte la sărbătoarea Anului Nou precum un păgân, vei juca zaruri și te vei îmbăta, atunci cum crezi altceva, cum nădăjduiești altceva, cum iubești altceva? Cum poți să cânți atunci cu fruntea sus: «Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri»?”[101] O astfel de viață, un creștinism neautentic reprezintă un act de dispreț la adresa jertfei lui Hristos și un prilej de bucurie pentru îngerii răi[102].

---

98 *Predica 193*, 1.
99 *Cf. Predica 51*, 18.
100 *Cf. Predica 51*, 19.
101 *Predica 198*, 2.
102 *Cf. Predica 198*, 3. Clifford ANDO, „Signs, Idols, and the Incarnation in Augustinian Metaphysics”, în: *Representations*, 73.1 (2001), p. 27.

5.2.1. Creștini „vs." neamuri (i.e. păgâni)

Am folosit ghilimelele în subtitlul de mai sus pentru a indica faptul că nu trebuie să existe între creștini și neamuri o opoziție bazată pe ură, pe dispreț etc., ci diferența constă în felul de viețuire, iar creștinii se cuvine să atragă neamurile la credință și nu să meargă ei pe drumul larg al pierzării alături de cei necredincioși. Pornind de la această premisă, Fericitul Augustin susține că pentru un creștin nu este o problemă că trăiește printre păgâni, atâta vreme cât își păstrează vie credința: „Într-adevăr, nimeni nu își trăiește viața fără aceste trei sentimente sufletești: credința, nădejdea și dragostea. Dacă nu crezi ceea ce cred neamurile, dacă nu speri ceea ce speră neamurile, dacă nu iubești ceea ce iubesc neamurile, ești adunat dintre neamuri, ești îndepărtat, adică ești separat de neamuri. Să nu te sperie asocierea trupească când ești separat în gând"[103].

Episcopul le arată credincioșilor calea de urmat, dându-le exemple concrete: „[Când] ei[104] dau daruri, voi dați pomeni! [Când] ei sunt chemați de cântece deșănțate, voi să fiți chemați de cuvintele Scripturilor; [când] ei aleargă la teatru, voi să alergați la biserică; [când] ei se îmbată, voi să postiți! Dacă nu puteți posti azi, cel puțin mâncați la prânz cu măsură. Dacă veți fi făcut astfel, atunci ați cântat după dreptate: «Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri!»"[105].

Chiar și sărbătorile creștinilor trebuie să se caracterizeze prin modestie, smerenie și înfrânare: „Să nu sărbătoriți așa [cum fac] bețivii nici măcar zilele de sărbătoare ale creștinilor, chiar dacă se cade să slăbiți [asprimea] postului pentru [faptul că] taina [aduce] bucurie. Totuși una este arătarea bucuriei [sărbătorii], prin micșorarea [asprimii] postului, și alta este să dai la o parte cu dispreț dreptatea, prin împovărarea inimii [cu păcate]"[106].

---

[103] *Predica* 198, 2.
[104] Păgânii.
[105] *Predica* 198, 2.
[106] *Predica* 198 completată, 9.

5.2.2. *Predica 198 completată. Hristos – Mijlocitor între Dumnezeu și om*

Încercând să-și țină credincioșii departe de obiceiurile păgâne ale sărbătorii de Anul Nou, Fericitul Augustin a rostit o predică de dimensiuni impresionante (cea mai întinsă din volumul de față). Pentru a-i convinge pe creștini de importanța misiunii pe care o are fiecare dintre ei și că faptele dovedesc tăria credinței, episcopul aduce argumente solide împotriva practicilor idolatre, la a căror obârșie se află falsul mijlocitor (*i.e.* diavolul), și le arată că Hristos este adevăratul Mijlocitor al mântuirii obiective.

Hristos (Mijlocitorul smerit) vs. diavolul („mijlocitorul" mândru). „Luați seama în ce fel diavolul se prezintă drept mijlocitor. Nu are trup muritor, dar este păcătos. În schimb, Domnul a vrut să aibă trup muritor, dar nu a fost păcătos. A împărtășit cu oamenii moartea, nu păcatele."[107]

Interpretare la Pilda înmulțirii pâinilor și a peștilor. Fericitul Augustin are în vedere ambele relatări, atât cea a lui Ioan, care precizează că Hristos a înmulțit cinci pâini și doi pești, cât și cea a lui Matei, care spune că au fost șapte pâini și puțini pești.

Cele cinci pâini și cei doi pești primesc următoarea interpretare simbolică: „Cele cinci pâini de orz semnifică lucrurile care trebuie înțelese în mod duhovnicesc din Lege, fiind ascunse ca în niște veșminte. Acestea au fost arătate de Domnul când i-a învățat pe Apostoli. De aceea acolo s-au umplut douăsprezece coșuri de firimituri. [...] Dar în clipa de față am amintit ceva despre ungerea peștilor ca să arăt persoana regală și [persoana] sacerdotală [a lui Hristos], simbolizate la vremea aceea prin cei doi pești, din moment ce atunci erau unse două [persoane]: regele și preotul"[108].

Iar celor șapte pâini și celor câțiva pești li se dă următorul înțeles: „În schimb, cele șapte pâini semnifică cele șapte lucrări ale Duhului în Noul Testament, după cum spune și Ioan în *Apocalipsă*. [...] Au fost umplute șapte coșuri din acele rămășițe de firimituri, [fiindcă șapte reprezintă un] număr prin care este

[107] *Predica* 198 completată, 39.
[108] *Predica 198 completată*, 51.

simbolizată Biserica întreagă. [...] și se spune că au fost puțini pești, deoarece creștinii, adică cei unși, deja începeau să fie câțiva, din care avea să se umple Biserica întreagă, [răspândită] prin toată lumea"[109].

5.3. Predicile la Arătarea Domnului (199-204/A, 373-375)

Închinarea magilor. Sărbătoarea Arătării, numită *Epifania* în greacă, *manifestatio* în latină[110], putea să aibă în centru diferite evenimente din viața Mântuitorului (*e.g.* închinarea magilor, botezul Domnului, nunta din Cana etc.). Predicile Fericitului Augustin ne arată faptul că, la acel moment și în acel loc, elementul central al sărbătorii Arătării Domnului îl constituia închinarea magilor.

5.3.1. Semnificația Arătării Domnului

Arătarea Domnului este o sărbătoare a unității și a chemării la credință. Hristos este „Piatra din capul unghiului", Cel care unește oamenii din toate colțurile pământului și îi adună în El: „Piatra din capul unghiului i-a unit pe toți în Sine, deoarece El a venit să le aleagă pe cele nebune ale lumii, ca să se rușineze cei înțelepți, și să îi cheme pe cei păcătoși, nu pe cei drepți, ca nimeni dintre cei puternici să nu se trufească și nimeni dintre cei slabi să nu-și piardă nădejdea"[111]. Îi unește în Sine pe cei care nu se înțelegeau între ei, iudeii și neamurile[112]. Neamurile (*i.e.* păgânii) sunt chemate să-și schimbe modul de viață și să se încreștineze: „De curând am sărbătorit ziua în care Domnul S-a născut din iudei, astăzi sărbătorim [ziua] în care a fost slăvit de neamuri"[113].

---

[109] *Predica 198 completată*, 51.
[110] *Cf. Predica 200*, 1.
[111] *Predica 200*, 4. Vezi și *Predica 201*, 1.
[112] *Cf. Predica 199*, 1. *Predica 204*, 2: „Într-adevăr, tăierea-împrejur și netăierea-împrejur, adică iudeii și neamurile, s-au dușmănit, pentru că erau între ei lucruri diferite și opuse, pe de o parte cultul singurului Dumnezeu adevărat, pe de altă parte, [cultul] multor [zei] falși. Astfel, deși aceia erau aproape, iar magii [erau] departe, i-a adus pe toți la Sine Cel care i-a unit pe cei doi într-un singur trup pentru a-i împăca cu Dumnezeu, precum adăugă imediat Apostolul [Pavel]: «[...] prin cruce, omorând prin ea vrăjmășia»".
[113] *Predica 199*, 1.

„Magii au fost primele roade ale neamurilor, noi [suntem] poporul neamurilor. Nouă ne-a fost vestită prin limba Apostolilor, lor [le-a fost vestită] prin steaua asemănătoare unei limbi a cerurilor. Apostolii, asemenea cerurilor, ne-au spus slava lui Dumnezeu.”[114]

Arătarea este și o sărbătoare a măreției și a smereniei lui Dumnezeu: „În același timp Și-a arătat măreția și smerenia, ca Acela care era indicat pe cer printr-un semn astral să fie găsit într-un loc strâmt, după ce a fost căutat; fără putere în trupul de copil [și] învelit în scutece, să I se închine magii și să fie temut de cei răi”[115].

5.3.2. *Predica 374 completată. Setea de dreptate*

Dintre predicile rostite la Arătarea Domnului, se remarcă *Predica 374 completată*, atât prin dimensiunea ei, cât și prin natura mesajului teologic profund și extrem de actual. Afirmația „întregul rod al vieții noastre este dreptatea, răsplata este viața veșnică, începutul dreptății este credința”[116] reprezintă punctul de pornire al acestei omilii, statuând faptul că setea de dreptate este o caracteristică esențială a omului care Îl caută pe Hristos. Nu este vorba aici despre dreptatea omenească, despre o dreptate convențională, ci despre dreptatea divină la care avem acces prin jertfa Mântuitorului, jertfă care rămâne mereu prezentă în viața noastră prin Taina Sfintei Euharistii: „Mai demult era vărsat sângele animalelor de jertfă, pentru a prevesti faptul că singura jertfă adevărată avea să-și verse sângele, adică sângele Domnului tău, sângele [care a reprezentat] prețul tău, sângele prin care este șters înscrisul cu datoria ta, adică este înlăturat păcatul strămoșesc”[117].

5.3.3. *Înțelesul unor simboluri*

Steaua. „Ce reprezenta acea stea, care nu mai apăruse niciodată printre constelații și nici nu a mai rămas, spre a putea fi arătată pe urmă? Ce reprezenta, dacă nu limba grandioasă a cerurilor, menită să spună slava lui Dumnezeu, să vestească

---

[114] *Predica* 200, 1.
[115] *Predica* 200, 1.
[116] *Predica 374 completată*, 1.
[117] *Predica 374 completată*, 20.

printr-o lumină neobișnuită nașterea nemaiîntâlnită a Fecioarei, să fie urmată de Evanghelie în întreaga lume, după dispariția ei [de pe bolta cerească]?”[118]

Magii. „[Magii] vestesc și întreabă, cred și caută; întocmai ca [niște persoane] care îi simbolizează pe cei care umblă prin credință și doresc vederea cea adevărată.”[119]

Darurile magilor. „Căci, atunci copil, mai înainte de a ști să spună «tată» sau «mamă», după cum fusese prezis despre El, a primit toată bogăția Damascului și prada Samariei. [...] Însă printre bogății întâietatea o deține aurul, pe care magii I l-au dat lui Hristos, închinându-se. Prada Samariei erau chiar cei care o locuiau. Căci Samaria a fost un simbol al idolatriei. [...] [încă de când era] copil, a smuls această primă pradă de sub stăpânirea idolatriei, ca să îi îndepărteze de molima acelei superstiții pe magii convertiți spre a I se închina [...]. El era îmbrăcat în trup muritor, în care ne prefigura pe noi și în care avea să moară pentru noi, la vremea potrivită. De aceea, a primit de la magi nu numai aur, pentru că se cuvenea să fie cinstit, și tămâie, pentru că se cuvenea să fie slăvit, ci chiar și smirnă, pentru că urma să fie îngropat.”[120]

Schimbarea drumului de întoarcere. „[...] să nu ne întoarcem acolo de unde am venit și să nu revenim pe urmele vechiului nostru fel de viață! Acest lucru îl simbolizează faptul că magii nu s-au întors pe unde veniseră. Prin schimbarea drumului, felul de viață a fost schimbat.”[121]

Copiii uciși de Irod. „Prin copiii pe care i-a ucis Irod, arată cât de nevinovați și de smeriți erau cei care aveau să moară pentru numele Său. Vârsta de doi ani a acestora a simbolizat numărul poruncilor în care se cuprind toată legea și prorocii.”[122]

5.3.4. *Combaterea ereziilor*

Încălcând porunca hristică a unității, ereticii rup „cămașa lui Hristos” (*i.e.* Biserica) și se îndepărtează de calea spre care i-a

---

[118] *Predica* 201, 1.
[119] *Predica* 199, 2.
[120] *Predica* 202, 2.
[121] *Predica* 202, 4.
[122] *Predica* 202, 2. Vezi *Predica* 373, 3, unde se arată că pruncii nevinovați au primit cununa mucenicilor.

chemat Mântuitorul, prin Arătarea Sa. În felul acesta procedau și donatiștii, în vremea Fericitului Augustin: „Pe bună dreptate, ereticii donatiști nu au vrut niciodată să sărbătorească împreună cu noi această zi, deoarece nici nu iubesc unitatea, nici nu sunt în comuniune cu Biserica din Răsărit, unde a apărut steaua"[123].

5.3.5. *Păcatul consultării astrologilor*

Arta prezicerii viitorului era extrem de răspândită la nivelul întregii lumi antice. Confruntându-se cu acest fenomen, episcopul Hipponei se pronunță în mod clar împotriva astrologilor, arătând că Hristos nu S-a născut prin hotărârea stelei, ci El a condus steaua, iar oamenii nu trebuie să își lege destinul de astre[124].

Dar, în ciuda tuturor învățăturilor și interdicțiilor creștine, obiceiurile acestea s-au perpetuat, ceea ce face ca, din păcate, următoarea afirmație a istoricului roman Tacitus, din *Historiae*, I, 22, despre cei care practică mantica să fie cât se poate de actuală: *genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax, quod in civitate nostra et vetabitur semper et retinebitur*[125].

5.4. Predicile la Înălțarea Domnului (261-265/F, 377, 395)

Înălțarea Domnului. Răspunsul la întrebarea când va fi sfârșitul lumii. Una dintre cele mai arzătoare întrebări care au măcinat sufletul omenesc și continuă să-l macine și astăzi este următoarea: când va fi sfârșitul lumii? Pentru a găsi răspunsul la această întrebare, trebuie să ne întoarcem la ceea ce le răspunde Hristos Apostolilor, căci și ei au fost frământați de un gând asemănător.

Episcopul Hipponei ne relatează acest episod în felul următor: „Noi nu L-am văzut pe Hristos. Apostolii L-au văzut. Ei erau acolo. El i-a adus pe Muntele Măslinilor și ei L-au întrebat în

---

[123] *Predica* 202, 2.

[124] *Cf. Predica* 199, 3.

[125] Textul latinesc a fost extras din P. Cornelius TACITUS, *Libri qui supersunt*, tom. II, fasc. I, *Historiarum Libri*, edidit Erich Koestermann, B.G. Teubner, Leipzig, 1969. „Un neam de oameni nestatornici în credință față de cei puternici, înșelători ai celor ce visează măriri, care, mereu izgoniți, se vor menține mereu în cetatea noastră" (traducerea a fost extrasă din volumul P. Cornelius TACITUS, *Opere II. Istorii*, trad., stud. introd. și note de N. Lascu, Ed. Științifică, București, 1963, p. 82).

legătură cu sfârșitul lumii, iar El le-a răspuns: «Nu este al vostru să știți vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa, ci veți primi putere, venind Duhul Sfânt peste voi, și Îmi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea, până la marginea pământului. După ce a spus acestea, un nor L-a luat». După aceste cuvinte, nu a vrut să mai spună nimic. A vrut ca acestea să fie ultimele cuvinte, prin care să ne sădească în inimi, cât mai adânc, Biserica [Sa], care urma să se întindă în toată lumea"[126].

Hristos nu a mai spus nimic după aceste cuvinte deoarece deja le spusese totul, tot ceea ce le era necesar și de folos să cunoască pentru a se mântui. Răspunsul la această întrebare este nuanțat și dezvoltat prin pogorârea Duhului Sfânt, care marchează momentul întemeierii Bisericii. De acum încolo avem certitudinea că nu contează când va fi sfârșitul lumii, acel moment nu are o însemnătate reală pentru mântuire, ci ceea ce are importanță este felul în care îți folosești talanții, în toate momentele vieții[127]. De fapt, prin intrarea în timpul liturgic, al comuniunii din cadrul Bisericii, intri în atemporalitate, fapt pentru care data sfârșitului lumii nu mai prezintă interes pentru creștinul autentic.

Se prea poate ca acest răspuns să nu fie unul pe placul lumii actuale, care este într-o continuă goană după senzațional, după scandal etc. Acesta este și motivul pentru care a fost și este posibil să apară în continuare tot felul de așa-zise preziceri despre sfârșitul lumii, care pun pe jar o mare mulțime de oameni, din pricina faptului că nu au sădit în ei adevăratul sâmbure al credinței, care poate să le dea rădăcini puternice pentru a nu se clătina în fața oricărei pale de vânt. Astfel, cititorul va găsi în volumul de față, în predicile Fericitului Augustin, un scut împotriva diverselor idei din ce în ce mai controversate care se răspândesc cu repeziciune în lumea de azi, puternic informatizată și ahtiată după formă, nu după substanță.

5.4.1. Semnificația Înălțării

Învierea Domnului reprezintă o garanție pe care Mântuitorul Hristos ne-o dă, și anume garanția că și noi vom învia și ne vom

[126] *Predica* 265/E, 4. Vezi și *Predica* 267, 3.
[127] Vezi *Predica* 265, 2-4.

înălța cu trupul, într-o formă înduhovnicită. „Când ar fi îndrăznit firea omenească muritoare slabă și temătoare să-și făgăduiască așa ceva? Când ar fi îndrăznit putreziciunea să-și promită așa ceva? Având în vedere ceea ce este, când și-ar fi putut făgădui așa ceva? Însă ni le-a promis Dumnezeu. Ne-a spus: «Ca tu să crezi că te vei urca la Mine, mai întâi cobor Eu la tine și, ca să crezi că vei trăi din Mine, mai întâi mor Eu pentru tine».”[128]

În ciuda faptului că S-a înălțat, Hristos rămâne alături de noi, nu ne părăsește. „S-a pogorât când era [El] aici. Deci ce înseamnă că S-a pogorât? Că S-a arătat Iisus Hristos. În ce fel S-a arătat Iisus? Prin faptul că S-a făcut om. Așadar, ce înseamnă că S-a înălțat? Că trupul lui Hristos S-a înălțat la cer, nu că măreția Sa s-a mutat.”[129]

Sărbătoarea Înălțării se cuvine să reprezinte un imbold de a ne înălța și noi cu Hristos, fiind smeriți cu inima: „Așadar, dacă sărbătorim înălțarea Domnului cu dreptate, cu credință, cu devotament, cu sfințenie, cu evlavie, să ne înălțăm împreună cu El și să avem inima sus! Însă, înălțându-ne, să nu ne mândrim, fiindcă se cuvine să avem inima sus, dar la Domnul!”[130] Dar, pentru a putea să ne înălțăm și noi împreună cu Hristos, trebuie să ne curățim inima, să nu ne facem un țel din a dobândi bunuri materiale, fiind avari peste măsură, ci să facem fapte de milostenie: „Amintiți-vă, fraților, ce le va spune [Domnul] celor care vor sta de-a dreapta [Sa]! Nu le va spune: «Ați făcut o faptă extraordinară sau alta»; ci: «Am fost flămând și Mi-ați dat să mănânc». Iar celor care vor sta de-a stânga [Sa], nu le va spune: «Ați făcut un rău sau altul»; ci: «Am fost flămând și nu Mi-ați dat să mănânc». Primii [au fost primiți] în viața veșnică pentru [că au făcut] milostenie, iar ceilalți [au fost azvârliți] în focul veșnic deoarece nu au făcut milostenie. Alegeți acum partea dreaptă sau partea stângă!”[131]

5.4.2. Taina trupului lui Hristos

Un prim aspect deosebit de important care străbate predicile rostite la Înălțarea Domnului îl reprezintă afirmarea faptului că

[128] *Predica 265/C*, 2.
[129] *Predica 265/F*, 3.
[130] *Predica 261*, 1.
[131] *Predica 261*, 10.

trupul Mântuitorului a avut un caracter real, motiv pentru care Hristos S-a înălțat la cer cu trupul[132]. Așadar, Hristos Și-a asumat firea omenească fără a pierde firea dumnezeiască: „Prin urmare, aceasta [este] credința noastră: [Hristos este] Dumnezeu deasupra noastră și om printre noi"[133]. Pentru a-i asigura pe Apostoli de acest fapt, a mai petrecut cu ei patruzeci de zile după înviere[134].

Afirmând cu tărie realitatea întrupării și a învierii cu trupul, Fericitul Augustin afirmă și taina unirii ipostatice realizate în Hristos, susținând că cei care cunosc au datoria să îi învețe și pe cei care nu cunosc: „Ei nu cunosc faptul că dumnezeirea și-a asumat firea omenească, astfel încât Dumnezeu și omul să fie o singură persoană, și că firea omenească s-a alipit de cea dumnezeiască, în așa fel încât Cuvântul, sufletul și trupul să fie un singur Hristos"[135].

Deși nu avea niciun fel de păcat, Hristos moare cu trupul pentru noi ca să ne izbăvească de sub puterea „stăpânitorului lumii acesteia"[136]. „Și [Hristos] explică de ce moare: «Iată, va veni stăpânitorul lumii și el nu va găsi nimic în Mine». Și, ca și cum noi am insista: «Totuși de ce mori?», El ne răspunde: «Dar ca toți să cunoască faptul că Eu fac voia Tatălui Meu, sculați-vă, să mergem de aici!» spre patimi, pentru [a împlini] voia Bunului Tată, nu pentru vreo datorie față de stăpânitorul cel rău."[137]

Hristos, Domnul nostru, prin întrupare, devine fratele nostru. Însă faptul că Hristos a devenit fratele nostru nu trebuie să constituie un motiv de trufie pentru noi: „Despre El a prezis prorocul că Dreptul [îi] va îndrepta slujind multora. Dar să nu ne mândrim! Adesea, stăpânul își slujește slujitorii bolnavi ca să poată avea slujitori sănătoși, care să-l servească; pentru a-i face bine, slujește celor bolnavi. Domnul nostru a slujit bolnavilor. Oare nu le-a făcut leacuri din slăbiciunea Sa celor bolnavi?

---

[132] Vezi *Predica* 265/C, 1.
[133] *Predica* 265/A, 2.
[134] *Cf. Predica* 265/B, 1.
[135] *Predica* 265/B, 2. Vezi și *Predica* 265/D, 3, 7; *Predica* 265/E, 2. *Predica* 265/D, 7: „Tu trăiește din [viața] Lui, deoarece El a murit din [firea] ta!"
[136] *Predica* 265/D, 4.
[137] *Predica* 265/D, 4.

Pentru cei bolnavi Și-a vărsat sângele, din colirul sângelui Său a uns ochii celor orbi"[138].

5.4.3. *Înțelesul profund al crucii*

Pentru a arăta înțelesul profund al crucii Mântuitorului, Fericitul Augustin folosește o imagine plastică de mare efect: crucea a fost o capcană pentru diavol. „Diavolul a fost lacom după moartea [lui Hristos], diavolul a râvnit moartea [lui Hristos]. Crucea lui Hristos a fost o capcană: moartea lui Hristos – ba chiar trupul muritor al lui Hristos – a fost ca momeala [pusă] în capcană. [Diavolul] a venit, a înghițit [momeala] și a fost prins."[139] De fapt, imaginea Crucii lui Hristos văzută ca o capcană pentru diavol fusese deja dezvoltată pe larg de Sfântul Grigorie de Nyssa, în *Marele cuvânt catehetic*.

5.4.4. *Ce simbolizează cifra 40?*

Fericitul Augustin ne arată importanța postului, scoțând în evidență motivul pentru care Hristos a postit vreme de patruzeci de zile și a mai rămas cu Apostolii după înviere tot patruzeci de zile: „Se pare că acest număr, patruzeci, se referă la parcursul vieții din lumea aceasta al celor care sunt chemați la har, prin Cel care nu a venit să strice Legea, ci să o împlinească. De fapt, poruncile Legii sunt zece, iar acum harul lui Hristos s-a răspândit în toată lumea și lumea este împărțită în patru părți, iar zece înmulțit cu patru dă patruzeci, fiindcă «pe cei care au fost izbăviți de Domnul, din țări i-a adunat pe ei, de la răsărit și de la apus, de la miazănoapte și de la miazăzi». Astfel, când a postit patruzeci de zile înaintea morții trupului, [a fost] ca și cum ar fi strigat: «Păziți-vă de poftele lumii acesteia!», iar mâncând și bând patruzeci de zile după învierea trupului, [a fost] ca și cum ar fi strigat: «Iată Eu cu voi sunt până la sfârșitul veacului»"[140].

---

[138] *Predica 265/F*, 1.
[139] *Predica 265/D*, 5. Vezi și *Predica 263*, 2.
[140] *Predica 263/A*, 4. Vezi și *Predica 264*, 5.

5.4.5. *Combaterea ereziilor*

Recunoașterea realității întrupării îl aducea pe Fericitul Augustin în poziția de a răspunde ereziei ariene, care susținea că Fiul este cea dintâi creatură a lui Dumnezeu, nefiind consubstanțial cu Tatăl, așadar net inferior. Episcopul Hipponei combate această erezie cu argumente solide, arătând că Tatăl nu este mai mare decât Fiul nici prin dimensiune și nici prin vârstă (lucrurile duhovnicești nu pot fi judecate după măsura celor materiale)[141]. Pentru a combate teza arienilor conform căreia nu este posibil ca cel care este născut să fie de o vârstă (*coaevus*) cu cel care îl naște, folosește o comparație deja clasicizată: arată că, în momentul în care aprindem o lampă, se nasc în același timp și focul și strălucirea sa[142]. Afirmația lui Hristos cum că Tatăl este mai mare trebuie interpretată strict din perspectiva asumării trupului omenesc (a chipului de rob) și în corelație cu pasajul în care afirmă că El și Tatăl sunt una[143].

Sunt combătute și învățăturile maniheilor[144] în legătură cu trupul lui Hristos. Aceștia susțineau, asemenea dochetiștilor, că de fapt Hristos nu S-a întrupat cu adevărat, ci ceea ce au văzut Apostolii și ceilalți oameni a fost doar o iluzie a trupului[145]. Această erezie este una deosebit de gravă, deoarece atacă însuși fundamentul lucrării mântuitoare a lui Hristos pe pământ.

---

[141] *Cf. Predica 265/A*, 3-4.

[142] *Cf. Predica 265/A*, 5. Teza consubstanțialității Tatălui cu Fiul este exprimată *expressis verbis* în Crezul de la Niceea (*Symbolum Nicaenum*), din 325, precum și în varianta din 381, adoptată în Sinodul de la Constantinopol. În greacă este folosit termenul ὁμοούσιος („de aceeași ființă"), iar în latină *consubstantialis* („consubstanțial"). Această precizare nu apare în Crezul Apostolilor (*Symbolum Apostolorum*), variantă folosită în Occident (și de Biserica Romano-Catolică). Pentru o istorie a diferitelor variante de crez, vezi: J.N.D. KELLY, *Early Christian Creeds*, MPG Books, ^{3}2006.
În *Predica 213*, 2, Fericitul Augustin explică: „Tu spui: «Cred în Dumnezeu-Tatăl Cel Atotputernic și în Iisus Hristos, Unicul Său Fiu, Domnul nostru». Dacă Fiul [este] Unicul, prin urmare [este] egal Tatălui. Dacă Fiul [este] Unicul, prin urmare [este] din aceeași substanță din care este și Tatăl. Dacă Fiul [este] Unicul, prin urmare [are] aceeași atotputernicie cu Tatăl. Dacă Fiul [este] Unicul, prin urmare [este] coetern cu Tatăl". Vezi și *Predica 214*, 5.

[143] *Cf. Predica 265/A*, 6.

[144] Vezi și John M. QUINN, „Anti-Manichean and Other Moral Precisions in Confessions 3.7.2-9.17", în: *Augustinian Studies*, 19 (1988), pp. 165-194.

[145] *Cf. Predica 265/D*, 1.

Împotriva acestei învățături greșite, Fericitul Augustin aduce importante contra-argumente evanghelice. „Ascultați-L pe El Însuși spunând: «De ce sunteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră? Vedeți mâinile Mele și picioarele Mele; pipăiți-Mă și vedeți, că duhul nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe Mine că am!»"[146]

5.5. *Predicile la Cincizecime (266-272/B completată, 378)*

Sărbătoarea Cincizecimii. Pacea Sfintei Treimi și pacea lumii. Sărbătoarea Cincizecimii este sărbătoarea harului prin excelență, a darului lui Dumnezeu care se revarsă asupra întregii lumi. Acest praznic are o importanță deosebită în lumea creștină și prin prisma faptului că marchează momentul nașterii Bisericii: „Coborârea Duhului Sfânt e cea care dă existență reală Bisericii, punând începutul sălășluirii trupului îndumnezeit al lui Hristos în celelalte ființe umane și, cu aceasta, începutul Bisericii. Pogorârea Duhului Sfânt este astfel actul de trecere de la lucrarea mântuitoare a lui Hristos în umanitatea Sa personală la extinderea acestei lucrări în celelalte ființe umane"[147].

Prin pogorârea Duhului Sfânt, lucrarea mântuitoare a Sfintei Treimi se desăvârșește și omul primește puterea de a duce povara martiriului, în ciuda tuturor slăbiciunilor inerente firii umane[148]. Astfel, Duhul Sfânt potențează trăsăturile luminoase din ființă și ne este dat pentru a ne fructifica talantul, fiecare în felul său, nu pentru a-l păstra ascuns, asemenea slugii viclene și leneșe[149].

În lucrarea pe care a venit să o desăvârșească Duhul Sfânt, unitatea are un rol primordial, deoarece prin ea oamenii ajung

---

[146] *Predica 265/D*, 2.

[147] Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, p. 196.

[148] *Cf. Predica 265/D*, 6: „Totuși, deși le-au văzut pe toate acestea împlinindu-se, nici vederea singură, nici atingerea mădularelor Domnului nu au fost de ajuns ca să devină martori ai lui Hristos și să suporte cu tărie totul pentru vestirea adevărului și să lupte până la sânge împotriva minciunii. Dar cine le-a dat lor [puterea] aceasta? Ascultă-L pe Domnul: «Voi însă ședeți în cetate, până când vă veți îmbrăca cu putere de sus!» M-ați văzut și M-ați atins, dar încă nu puteți să vestiți și să muriți pentru ceea ce ați văzut și ați atins, până când «vă veți îmbrăca cu putere de sus»".

[149] *Cf. Matei* 25, 14-30 (Pilda talanților).

tot mai aproape de mântuire, fiindcă nimeni nu reușește să se mântuiască singur, departe de aproapele. Pentru a păstra unitatea, trebuie să devenim fii ai păcii[150], ai păcii lui Hristos, nu ai păcii lumii. Căci pacea lumii aduce mereu sclavia, asemenea unei *pax Romana*, pe care Calgacus o definește astfel: „Și încă mai primejdioși decât talazurile mării, romanii, de a căror trufie în zadar încerci să scapi prin supunere și modestie. Jefuitori ai lumii, după ce au prădat totul, le-au lipsit pământuri de pustiit și scormonesc marea; dacă vrăjmașul lor este bogat, sunt lacomi; dacă este nevoiaș, îl asupresc. Pe ei nu i-au săturat nici răsăritul și nici apusul. Sunt singurii care râvnesc, cu aceeași patimă, atât la bogății, cât și la sărăcia altora. Faptului de a jecmăni, de a măcelări, de a jefui ei îi zic, în chip mincinos, imperiu puternic, iar când fac pustiu în jurul lor numesc aceasta pace”[151]. Nu putem să nu remarcăm cât de actuale sunt aceste afirmații pentru ceea ce are lumea de oferit, în absența lucrării izbăvitoare a Sfintei Treimi care aduce adevărata pace și libertate.

5.5.1. *Semnificația Cincizecimii*

Cincizecimea este prin excelență sărbătoarea Pogorârii Duhului Sfânt. În subsidiar, această sărbătoare este însoțită și de alte înțelesuri, pe care Fericitul Augustin le scoate în evidență. Darul vorbirii în limbi simbolizează unitatea Bisericii[152], iar astăzi el este evident prin faptul că Evanghelia este propovăduită în toate limbile: „Oare astăzi, fraților, nu ni se mai dă Duhul Sfânt? Oricine gândește așa nu este vrednic să-L primească. Ni se dă și astăzi. Și atunci de ce nu mai vorbește nimeni în limbile tuturor neamurilor, precum vorbea cel care era umplut de Duh Sfânt atunci? De ce? Deoarece s-a împlinit ceea ce semnifica acea minune”[153].

Episcopul Hipponei pune un accent deosebit asupra importanței unității, arătând că în afara ei nu se dă Duhul Sfânt, iar

---

[150] *Cf. Predica* 271, 1.

[151] Publius Cornelius TACITUS, *Biografia lui Agricola. Începuturi ale istoriei Marii Britanii*, stud. introd., trad. și note de Eugen Cizek, Ed. Paideia, 2003, pp. 40-41.

[152] *Cf. Predica* 268, 1. Vezi și *Predica* 271, 1.

[153] *Predica* 267, 3. Vezi și *Predica* 269, 1.

pentru a explica această realitate, recurge la o comparaţie sugestivă: „Dar iată de ce să vă feriți, iată de ce trebuie să vă păziți, iată de ce trebuie să vă temeţi. Se poate întâmpla ca în trupul omenesc, ba chiar din trup să se taie vreun membru, o mână, un deget, un picior. Oare sufletul urmează membrul tăiat? Pe când era în trup, trăia; tăiat, își pierde viața. Tot astfel și un om este creștin ortodox atâta vreme cât trăiește în trup; tăiat, a devenit un eretic și Duhul nu urmează membrul tăiat"[154].

În plus, sărbătoarea Cincizecimii atestă faptul că Vechiul Testament și Noul Testament se află în concordanță: „[...] căci acolo harul a fost promis, iar aici a fost dat; acolo a fost prefigurat, aici a fost desăvârșit"[155].

5.5.2. *Reprezentări ale Duhului Sfânt*

Suflet al trupului Bisericii. „Ceea ce este sufletul pentru trupul omului, aceasta este Duhul Sfânt pentru trupul lui Hristos, care este Biserica. Aceasta face Duhul Sfânt în întreaga Biserică, și anume ceea ce face sufletul în toate membrele unui singur trup."[156] Această metaforă are rolul de a accentua importanța covârșitoare a Duhului Sfânt, Care este, în primul rând, dătător de viață.

Degetul lui Dumnezeu. „Așadar, ce este degetul lui Dumnezeu? [Simbolizează] Duhul Sfânt. [...] Așadar, de ce sărbătoresc iudeii Cincizecimea? Fraților, [este] o mare taină, cu totul minunată. Dacă luați seama, [observați că] în ziua Cincizecimii au primit legea scrisă de degetul lui Dumnezeu și în ziua Cincizecimii S-a pogorât Duhul Sfânt."[157] Duhul Sfânt este prezentat, în mod simbolic, ca deget al lui Dumnezeu, în sensul că El este harul prin care se desfășoară lucrarea dumnezeiască.

Inel dat Bisericii de Hristos. „De fapt, Hristos a căsătorit Biserica Sa, i-a trimis ei Duhul Sfânt. Duhul Sfânt a fost dat asemenea unui inel [de nuntă]. Cel care a dat inelul va da și nemu-

---

[154] *Predica 267*, 4.
[155] *Predica 267/B*, 1.
[156] *Predica 267*, 4. Vezi și *Predica 268*, 2.
[157] *Predica 272/B*, 4.

rirea în odihnă. Pe El să-L iubim, în El să ne punem nădejdea, în El să credem."[158] Inelul reprezintă garanția, faptul că trebuie să avem siguranță deplină în ceea ce a promis Mirele.

Arvună a vieții veșnice. „Toți oamenii, atunci când încheie un târg între ei și se înțeleg cu privire la plata unei sume de bani, adesea primesc sau dau arvună, pentru că, odată ce arvuna a fost dată, capătă încredere că tocmeala pentru care a fost dată arvuna va fi dusă la bun sfârșit. Hristos ne-a dat nouă arvună Duhul Sfânt."[159] Fericitul Augustin folosește o imagine plastică din domeniul comercial spre a ne arăta că Hristos ne-a pus la dispoziție tot ceea ce este necesar pentru a crede.

5.5.3. *Taina Sfintei Euharistii*

Tainele presupun depășirea unui nivel de înțelegere strict material și ajungerea la un grad de pricepere duhovnicesc, necesar pentru apropierea reală a omului de Dumnezeu. „Ceea ce se vede are aspect material, ceea ce se înțelege are rod duhovnicesc"[160], precizează Fericitul Augustin.

Pâinea – trupul lui Hristos. „Prin urmare, de ce [este trupul lui Hristos] în pâine? Nu spun nimic de la mine, ci să-l ascultăm mereu pe Apostolul [Pavel], care, atunci când vorbește despre această Taină, spune: «O singură pâine, un singur trup, suntem cei mulți». Înțelegeți și vă bucurați! Unitate, adevăr, credință, dragoste!"[161]

Vinul – sângele lui Hristos. „Fraților, luați aminte cum se face vinul! De ciorchinele de struguri atârnă multe boabe, dar seva boabelor se amestecă în unitate. Astfel și Domnul Hristos ne-a simbolizat, a vrut să fim ai Lui și a consacrat taina păcii și a unității noastre, pe masa Sa."[162]

---

158 *Predica 272/B completată*, 9.
159 *Predica 378*, 1.
160 *Predica 272*, 1.
161 *Predica 272*, 1.
162 *Predica 272*, 1.

Legătura simbolică dintre Taina Botezului[163] și Taina Sfintei Euharistii. „Luați aminte că pâinea nu se face dintr-un singur grăunte, ci din mai mulți. Pe când vă erau citite rugăciunile de exorcizare era ca și cum ați fi fost măcinați. Când ați fost botezați era ca și cum ați fi fost frământați. Când ați primit focul Duhului Sfânt era ca și cum ați fi fost copți."[164] Episcopul Hipponei, pornind de la axioma potrivit căreia credincioșii din Biserică sunt trupul lui Hristos, simbolizat de pâine, compară etapele botezului cu cele ale procesului prin care e făcută pâinea, pentru a evidenția într-un mod inedit felul în care se ajunge de la dezbinare (o caracteristică a diavolului) la unitate (caracteristică hristologică).

5.5.4. *Înțelesuri tainice ale unor numere*

Pentru omul înduhovnicit, numerele nu sunt simple instrumente de redare a cantității, ci dobândesc un înțeles mult mai profund în domeniul spiritual. Aceasta se întâmpla în vremea Apostolilor și în baza unei largi tradiții a științei numerologiei, răspândită pe scară largă în Antichitate[165].

Numărul 40 (numerele 4 și 10). Sărbătoarea Înălțării Domnului este la o distanță de patruzeci de zile după Înviere. Fericitul Augustin interpretează numărul patruzeci în sensul următor: 10 reprezintă Legea, 4 simbolizează lumea (cele patru puncte cardinale). „[Avem] Legea desăvârșită în numărul zece și Legea vestită în cele patru colțuri ale lumii: [deci] de patru ori câte zece fac patruzeci. Însă suntem învățați ca, atâta vreme cât ne aflăm în lumea aceasta, să ne ținem departe de poftele lumești. Aceasta semnifică postul de patruzeci de zile, cunoscut tuturor sub numele de Păresimi."[166]

Numărul 50. La cincizeci de zile după Înviere se sărbătorește Cincizecimea, momentul pogorârii Duhului Sfânt. Episcopul

[163] Vezi și Maurice LEVEILLE, „Don de l'Esprit et Baptême", în: *Augustinian Studies*, 7 (1976), pp. 1-46.
[164] *Predica 272*, 1.
[165] Pentru numerologia biblică, vezi Ethelbert William BULLINGER, *Number in Scripture*, Cosimo, New York, 2005, și Robert D. JOHNSTON, *Numbers in the Bible. God's Design in Biblical Numerology*, Kregel, 1999.
[166] *Predica 270*, 3.

Hipponei consideră că această cifră are o valoare simbolică, din următoarea perspectivă: dacă înmulțim cifra 7 (cifra Duhului Sfânt) cu 7, rezultatul obținut este 49, la care se adaugă 1, pentru a simboliza unitatea[167]. Mai avansează și ipoteza că, „împlinindu-se alte zece zile după cele patruzeci de zile – numărul zece o dată, numai numărul zece singur, nu de patru ori –, S-a pogorât Duhul Sfânt, ca Legea să se desăvârșească prin har. Căci Legea fără har este literă care ucide"[168].

Numărul 7. Cifra 7 Îl simbolizează pe Duhul Sfânt. „S-a ajuns la ziua a șaptea, în care nu a fost făcută nicio lucrare, ci se vorbește despre odihna lui Dumnezeu. Și Dumnezeu a sfințit ziua a șaptea. În cele șapte zile s-a auzit pentru prima dată [cuvântul] «sfințire», căutat în toate pasajele Scripturii și găsit pentru prima dată aici. Când este amintită odihna lui Dumnezeu, se face referire și la odihna noastră. [...] În ceea ce ne privește pe noi, s-a făcut referire la odihnă, după toate faptele noastre bune, precum s-a spus că Dumnezeu S-a odihnit după toate lucrările Sale bune."[169]

Numărul 153. Fericitul Augustin interpretează cele două episoade în care Apostolii pescuiesc (înainte de înviere și după înviere), scoțând în evidență diferențele fundamentale, dintre care aici vom insista asupra următorului aspect: înainte de înviere, peștii nu sunt numărați, în schimb, după înviere, numărul lor este socotit, ajungându-se la numărul 153. Acesta este format din suma numerelor de la 1 până la 17, simbolizând împlinirea Legii (cifra 10) prin Duhul Sfânt (cifra 7)[170]. „Zece [simbolizează] Legea, iar șapte [simbolizează] Duhul Sfânt. Ce înțelegem din aceasta, dacă nu faptul că vor fi în Biserica învierii viitoare – în care nu vor mai fi schisme, în care nu ne vom mai teme de moarte, deoarece va fi după înviere –, deci vor fi acolo și vor trăi cu Domnul pentru totdeauna cei care vor fi împlinit Legea, prin harul Duhului Sfânt și darul Domnului, a Cărui sărbătoare o celebrăm?"[171]

---

[167] *Cf. Predica* 270, 6.
[168] *Predica* 270, 3.
[169] *Predica* 270, 5.
[170] *Cf. Predica* 270, 7.
[171] *Predica* 270, 7.

5.5.5. *Combaterea ereziilor*

Fericitul Augustin aduce argumente împotriva ereziei donatiste[172], conform căreia validitatea Tainei ar fi fost influențată de viața morală sau imorală a preotului care săvârşea Taina. Astfel, donatiștii nu recunoșteau validitatea botezului făcut de slujitorii Bisericii din care făceau parte și așa-numiții *traditores* (cei care dăduseră cărțile sfinte spre a fi arse în vremea persecuției), iar cei care li se alăturau lor erau rebotezați. Episcopul Hipponei afirmă: „Să nu ne temem de untdelemnul păcătosului, fiindcă slujitorul care mijlocește [între noi și Dumnezeu] nu aduce nicio atingere binefacerii Celui care dăruiește"[173]. „Însă, dacă este al lui Dumnezeu, chiar și [dat] prin tine care ești rău, este bun. Noroiul nu murdărește razele soarelui, și tu poți întina untdelemnul lui Dumnezeu?"[174]

De asemenea, scoate în evidență și faptul că lucrarea harului nu poate fi condiționată de voința oamenilor[175], tocmai pentru ca oamenii care acționează ca intermediari între om și Dumnezeu să nu se trufească. Pentru acest motiv, Duhul Sfânt nu Se pogoară într-un singur mod, ci Se pogoară prin punerea mâinilor de către Apostoli[176], dar și în afara lucrării acestora (S-a pogorât peste Apostoli, S-a pogorât peste cei din casa sutașului Corneliu etc.)[177].

5.5.6. *Îndemnuri de natură parenetică*

În omiliile episcopului Hipponei, dimensiunea dogmatică se îngemănează cu cea parenetică (sfaturi de ordin moral). Predicile Fericitului Augustin nu sunt unele abstracte, care nu au nicio legătură cu viața reală; dimpotrivă, el dă sfaturi practice și îndeamnă credincioșii spre o viața moderată, lipsită de excese, urmând maxima antică *est modus in rebus*, și spre un trai moral.

---

[172] Vezi și Brook MANVILLE, „Donatism and St. Augustine: The Confessions of a Forth Century Bishop", în: *Augustinian Studies*, 8 (1977), pp. 125-137.

[173] *Predica* 266, 1.

[174] *Predica* 266, 7.

[175] *Cf. Predica* 266, 3.

[176] *Cf. Predica* 266, 3.

[177] *Cf. Predica* 266, 4, 6.

În viață trebuie să te păzești de lingușitori, care nu fac decât să te aducă pe culmile mândriei, creându-ți iluzii, de unde te vei prăbuși în prăpastie, din pricina slavei deșarte: „Nuiaua celui care pedepsește este aspră, untdelemnul celui care măgulește este plăcut. De fapt, toți lingușitorii ung capul, dar nu tămăduiesc pe dinăuntru. Iubește-l pe cel care te dojenește, păzește-te de cel care te lingușește! Dacă îl iubești pe adevăratul dojenitor și te păzești de lingușitorul înșelător, poți să spui ceea ce s-a cântat: «Cel drept mă va pedepsi cu milă și mă va mustra, însă untdelemnul păcătosului» – adică momeala plăcută a lingușitorului – «să nu ungă capul meu!» Un cap uns este un cap însemnat; un cap însemnat este un cap mândru. Este mai de folos inima cumpănită decât un cap însemnat; dar nuiaua celui care dojenește face inima cumpănită; untdelemnul celui păcătos, adică adularea lingușitorului, face capul însemnat. Dacă mândria ți s-a urcat la cap, ai grijă la greutatea capului, ca nu cumva să te tragă în prăpastie”[178].

Învățătura care se desprinde din acest pasaj are o importanță majoră pentru omul veacului al XXI-lea. În Vechiul Testament erau unși doar regele și preotul. Așadar, ungerea semnifică aici ocuparea unei poziții însemnate în lumea materială și toate iluziile create de cei din jur, care, din diverse interese, te fac să te crezi mult mai important decât ești, încât poți ajunge să uiți de cele duhovnicești, moment în care te definește cel mai bine sintagma σκιᾶς ὄναρ („vis al unei umbre”), folosită de poetul liric grec Pindar.

Toate aceste cuvântări dau seama de faptul că predica sa este una modernă (*modo*, „acum”), în sensul etimologic al termenului, deoarece se adresează creștinului actual, la aproape 1600 de ani de la rostirea lor, căruia îi lămurește probleme legate de dogmă și îi dă sfaturi practice, pentru a dovedi prin viață și prin fapte că este un urmaș vrednic al lui Hristos.

178 *Predica* 266, 8.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Volumul de față cuprinde traducerile predicilor rostite de Fericitul Augustin la Nașterea Domnului, Anul Nou, Arătarea Domnului, Înălțarea Domnului, Cincizecime și o anexă cu o selecție de traduceri din opuscule, scrisori și predici. Cuvântările alese fac parte din colecția *Sermones ad populum. 2. Sermones de tempore*[1], care, pe lângă predicile la sărbătorile sus-amintite, mai cuprinde și omilii pentru perioada pascală[2]. Precizez faptul că *Predicile 51* și *140* la Nașterea Domnului fac parte din colecția *Sermones ad populum. 1. Sermones de Scripturis Veteris et Novi Testamenti*[3], iar *Predicile 369-372* la Nașterea Domnului, *373-375* la Arătarea Domnului, *377* și *395* la Înălțarea Domnului și *378* la Cincizecime fac parte din colecția *Sermones ad populum. 4. Sermones de Diversis*[4].

Traducerea în limba română a predicilor are la bază, în primul rând, un demers practic, căci ele sunt de o valoare incontestabilă pentru lector, atât cleric, cât și mirean, dar reprezintă și un act de cultură, pentru ca personalitatea Fericitului Augustin, un adevărat titan al creștinismului, să fie receptată la adevărata ei valoare, având în vedere că din ele emerge propovăduitorul, cel

---

[1] *Predici către popor. 2. Predici la sărbători (184-272/B augm.)*. Acest volum este al treilea dintr-o serie care are ca obiectiv traducerea în limba română a tuturor predicilor Fericitului Augustin la marile sărbători și include și materialele apărute în primele două volume, tipărite în colecția „Credința ortodoxă": FERICITUL AUGUSTIN, *Predici la Crăciun, Anul Nou și Bobotează*, stud. introd., trad. și note de Corneliu Clop, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012; FERICITUL AUGUSTIN, *Predici la Înălțarea Domnului și la Rusalii*, introd., trad. și note de Corneliu Clop, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2013.

[2] Intenționez să includ traducerea acestor predici într-un volum viitor, al doilea volum PSB din seria predicilor Fericitului Augustin la marile sărbători.

[3] *Predici către popor. 1. Predici despre Scriptură*: a) *Predici despre Vechiul Testament (1-50)*, b) *Predici despre Noul Testament (51-183)*.

[4] *Predici către popor. 4. Predici pe subiecte diverse (341 augm.-396)*.

care s-a străduit decenii întregi să-i aducă pe oameni la Dumnezeu, prin puterea cuvântului/Cuvântului. Marile culturi, cum sunt cea engleză, franceză, germană, au traduceri integrale ale predicilor încă de multă vreme[5], pe când în România a existat un interes mai scăzut pentru această parte a operei sale[6].

Textul latinesc folosit a fost indicat pentru fiecare predică în parte. În majoritatea cazurilor textul de bază a fost cel din *Patrologia latină*. Am apelat și la alte ediții pentru predicile recent descoperite (*e.g.* ÉTAIX 4=204/A), care nu apar în colecția abatelui Migne[7].

În ceea ce privește traducerea, menționez faptul că am încercat să rămân cât mai aproape de textul original. Însă nu am sacrificat înțelesul textului în favoarea unei traduceri termen cu termen, de tip iuxtă, ci am urmărit respectarea spiritului textului. Încă din Antichitate, Cicero remarca faptul că o traducere nu trebuie făcută cuvânt cu cuvânt (*verbum pro verbo*), ci trebuie să se păstreze specificitatea și forța cuvintelor[8].

---

[5] Vezi Bibliografia.

[6] În afară de unele traduceri sporadice (*i.e.* câte o predică în diferite reviste), în ultimii ani au apărut următoarele volume care cuprind cuvântări ale Fericitului Augustin: a) traducere după textul latinesc: AURELIUS AUGUSTINUS, *Predici către popor la ziua nașterii Domnului nostru Iisus Hristos*, traducere din lb. latină, notă asupra ediției, cuvânt înainte, note și bibliografie de Aurel Lupu, Ed. Nemira, București, 2010 (este o ediție bilingvă care folosește textul din *Patrologia latină* a abatelui Migne; cuprinde predicile la Nașterea Domnului, adică omiliile 184-196); b) traduceri după traducerea din limba franceză a textului latinesc: FERICITUL AUGUSTIN, *Predici*, traducere din lb. franceză, note și comentarii de ierom. drd. Arsenie Obreja, pref. de Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2010 (conține 21 de predici, în ordinea din volum sunt predicile nr. 28, 75, 64, 121, 29, 70, 104, 167, 93, 65, 78, 84, 33, 63, 19, Guelferbytanus 5, 97, 69, 184, 59, 62); FERICITUL AUGUSTIN, *Predici la Înviere*, alese, traduse din limba franceză și notate de ierom. drd. Arsenie Obreja, Ed. Bunavestire, Bacău, 2010 (conține 16 predici, în ordinea în care apar în volum sunt predicile nr. 258, 217, 212, 231, 232, 237, 246, 250, 253, 259, 132, 130, 227, 233, 146, 257). Expresia italiană *traduttore, traditore* scoate în evidență faptul că între două limbi nu există o echivalență absolută, iar astfel traducătorul trădează, într-o mai mică sau mai mare măsură, intenția autorului. În cazul de față, unde avem o traducere după o altă traducere, distanța față de textul latinesc original se dublează.

[7] Pentru caracterul dinamic al acestei părți a operei Fericitului Augustin, vezi *Studiul introductiv*, secțiunea 4.2.

[8] *De optimo genere oratorum*, 14. Textul latinesc a fost preluat de pe site-ul http://thelatinlibrary.com.

Am păstrat și subtitlurile care apar în ediția Migne la fiecare capitol, pentru o mai bună și mai rapidă înțelegere a textului, iar în puținele locuri unde au lipsit, am adăugat astfel de subtitluri pentru a păstra o concepție unitară a volumului.

Cuvintele din paranteze drepte „[...]" sunt adăugate de traducător pentru mai buna înțelegere și clarificarea unor pasaje.

Textul traducerii este însoțit de note de limbă, cultură, istorie și civilizație romană și greacă. Precizăm faptul că notele care au la urmă următoarea mențiune în paranteze rotunde (n.P.P.) îi aparțin părintelui Policarp Pîrvuloiu. De asemenea, îi mulțumesc părintelui Policarp Pîrvuloiu pentru ajutorul oferit în procurarea de materiale de studiu și pentru faptul că a confruntat textul traducerii cu originalul latinesc și a revizuit traducerea din punct de vedere al limbajului teologic, contribuind astfel la ameliorarea formei finale a textului.

De multe ori, textele biblice menționate de Fericitul Augustin se deosebesc de cele care apar în traducerea contemporană a Bibliei ortodoxe românești, fapt la baza căruia stau diferite motive: tradiția biblică diversă (*e.g. Text masoretic*, *Septuaginta*, *Itala*, *Vulgata* etc.), citarea din memorie, care poate determina amestecarea unor versete[9] etc. Astfel, acolo unde a fost posibil, am păstrat traducerea din versiunea Bibliei aprobată de Sfântul Sinod[10], pentru a-i facilita lectorului accesul la un text cu care este deja obișnuit și care s-a încetățenit în conștiința publică. În schimb, pentru pasajele unde există o diferență între textul biblic actual și cel din Fericitul Augustin, am recurs la o traducere proprie.

De asemenea, pentru a-l familiariza pe cititor cu anumiți termeni teologici latinești esențiali, am dat în notele de subsol și câteva concepte-cheie (*e.g. Unigenitus*, „Unul-Născut"). Am încercat să evidențiez în traducere și contribuția vocabularului de sorginte latinească la vocabularul teologic românesc și să păstrez specificitatea caracterului latinesc al textului (*e.g.* am tradus *humilitas* și prin „umilință", nu numai prin „smerenie" etc.).

---

[9] Vezi Sidney ZANDSTRA, *The Witness of the Vulgate, Peshitta and Septuagint to the Text of Zephaniah*, Gorgias Press, New Jersey, 2007, p. 12, n. 1, unde este adus în discuție textul din *Sofonie* 2, 11.

[10] Coordonatele ediției sunt menționate în Bibliografie.

Nu în ultimul rând, țin să adaug faptul că, anul acesta se împlinesc o sută de ani de la nașterea străbunicului meu, Traian Dorz (25 decembrie 1914), căruia îi dedic acest volum, ca unuia a cărui făclie poetică s-a aprins de la „verbul stelar”[11] al Cuvântului, luminând în sânul neamului și al Bisericii Străbune și pecetluindu-și credința neșovăielnică prin anii grei ai temnițelor comuniste. „Să-ți răsplătească Domnul pentru această prețioasă osteneală, pentru acest rod bogat și de mare folos pentru încălzirea credinței în poporul nostru.”[12]

[11] Sintagmă dintr-o scrisoare de apreciere primită de la Nichita Stănescu, la 7 decembrie 1983.

[12] Fragment dintr-o scrisoare de apreciere primită de la Pr. Dumitru Stăniloae, la 23 aprilie 1989.

PREDICI
LA NAŞTEREA DOMNULUI

Predica 51*
Despre concordanța dintre evangheliștii Matei și Luca în privința genealogiei Domnului

1. *Urmează să fie explicată tema propusă în ziua Nașterii Domnului Hristos.*

Fie ca Cel care a trezit așteptarea Dragostei Voastre să o și împlinească! Chiar dacă am încredere, [știind] că ceea ce urmează să vă spun nu îmi aparține mie, ci lui Dumnezeu, totuși eu spun cu mult mai mult ceea ce a spus Apostolul [Pavel], cu smerenie: „Avem comoara aceasta în vase de lut, ca să [se învedereze că] puterea covârșitoare este a lui Dumnezeu, și nu de la noi"[1]. Nu am nicio îndoială că vă amintiți promisiunea mea. Am făgăduit în Cel prin care acum o împlinesc. De fapt, atunci când am

---

* *PL* 38, 332-354. Predica a fost rostită în jurul anului 400. Pentru comentariul Sfântului Ioan Gură de Aur la genealogia Mântuitorului prezentată de evanghelistul Matei, vezi SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Matei*, trad., introd., indici și note de Pr. D. Fecioru, PSB 23, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, pp. 15-75.
Precizez faptul că pentru fiecare predică am indicat ediția latinească după care am tradus. Am menționat locul și data rostirii predicii, în măsura în care sunt cunoscute, preluând datele din A. FITZGERALD (ed.), *Agostino. Dizionario ...*, pp. 75-100 (*Tavola dei Sermones*). Dar aceste date nu trebuie considerate de lector drept certe, ci trebuie luate *cum grano salis*. Hubertus R. DROBNER, „The Chronology of Saint Augustine's *Sermones ad populum*", în: *Augustinian Studies*, XXXI (2000), 2, p. 218, face următoarea precizare: „În concluzie: datele sugerate până acum pentru predicile Fericitului Augustin din colecția *Sermones ad populum* ar trebui reanalizate toate, fiind necesară și o rediscutare a argumentelor folosite pentru susținerea lor. Ar trebui să se facă o distincție clară între datele stabilite cu certitudine și celelalte, care pot fi privite doar ca simple ipoteze – probabile sau chiar plauzibile. Un asemenea demers va presupune un efort uriaș, dar, din moment ce este posibil ca foarte puține dintre datele pe care ne bazăm să se confirme, în urma unei asemenea analize, am putea fi surprinși să aflăm cât de puțin cunoaștem cu adevărat despre cronologia predicilor Fericitului Augustin și cât de mult ne afectează acest simplu fapt multe dintre părerile despre el pe care până acum le-am considerat sigure".

[1] *2 Corinteni* 4, 7.

promis, am cerut de la El, iar acum când o împlinesc, primesc de la El. Dragostea Voastră își amintește că în dimineața Nașterii Domnului am amânat [să discut] tema pe care v-am adus-o în atenție spre a o lămuri, fiindcă celebrau sărbătoarea din acea zi, împreună cu noi, și mulți pentru care cuvântul lui Dumnezeu este de obicei împovărător.

Dar acum socotesc că nu a venit nimeni în afară de cei care doresc [cu adevărat] să asculte. Astfel, nu vorbesc unor inimi surde și unor suflete disprețuitoare. Iar această așteptare a voastră este ca o rugăciune pentru mine. Se mai adaugă și faptul că ziua spectacolului public[2] i-a vânturat de aici[3] pe mulți, pentru a căror mântuire vă îndemn, fraților, să faceți tot ce vă stă în putință, așa cum fac și eu, și să vă rugați stăruitor lui Dumnezeu pentru cei care nu s-au preocupat încă de spectacolul adevărului, ci s-au dedicat [în întregime] spectacolelor trupești. De fapt, știu și sunt sigur că acum sunt printre voi și unii care astăzi nu au venit, iar astfel ei rup ceea ce au legat. Într-adevăr, oamenii se schimbă și în bine și în rău. Zilnic ne bucurăm și ne întristăm de asemenea experiențe: ne bucurăm de cei care se îndreptează, ne întristăm pentru cei care se rătăcesc. Din acest motiv Domnul nu spune că va fi mântuit cel care va începe, ci „cel care va răbda până la sfârșit, acela se va mântui"[4].

2. *Spectacolele trupești ale păgânilor și spectacolele duhovnicești ale creștinilor.*

Ce lucru mai minunat ar fi putut să ne ofere Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care este și Fiul Omului – căci așa a socotit potrivit –, ce ar fi putut [să ne arate] mai uimitor decât faptul că a adunat în staulul Său de oi nu numai pe spectatorii jocurilor lipsite de o valoare autentică, ci chiar și pe unii dintre cei care obișnuiau să fie priviți cu admirație [de oamenii care se adunau să vadă jocurile]? Într-adevăr, El i-a căutat spre a-i mântui nu doar pe cei care iubeau luptele de gladiatori, ci chiar și pe

[2] Lat. *munus* desemnează un spectacol oferit gratuit publicului, în special lupte de gladiatori.

[3] Mulți nu au mers la biserică, pentru a merge la spectacol.

[4] *Matei* 10, 22.

gladiatori, pentru că și El a fost văzut [de mulțime]. Ascultă în ce fel! El Însuși a spus, El Însuși a prezis, înainte să fie văzut [de mulțime], și a prevestit, cu vorbe profetice, ceea ce urma să se întâmple, ca și cum s-ar fi întâmplat deja, spunând în psalm: „Străpuns-au mâinile și picioarele mele, numărat-au toate oasele mele"[5]. Iată în ce fel a fost privit, că până și oasele Lui au fost numărate! Dar vorbește și mai deschis despre această priveliște: „Iar ei priveau și se uitau la Mine"[6]. Era privit pentru a fi batjocorit, era privit de cei care nu erau de partea Lui, în acea priveliște, ci erau cuprinși de furie [împotriva Lui], la fel cum i-a făcut pe mucenicii Săi să fie priviți la început, după cum spune Apostolul [Pavel]: „Ne-am făcut priveliște lumii și îngerilor și oamenilor"[7].

Dar [există] două categorii de oameni [care] privesc asemenea spectacole: una este a celor trupești, iar cealaltă a celor duhovnicești. Cei trupești privesc socotindu-i nefericiți pe mucenicii care sunt aruncați la fiare, decapitați, arși de tot în flăcări; ei îi disprețuiesc și se înfioară. Însă alții privesc asemenea îngerilor sfinți, neluând seama la trupul sfâșiat, ci admirând deplinătatea credinței. Sufletul [rămas] neprihănit într-un trup zdrobit oferă o priveliște minunată ochilor inimii. Atunci când acestea se citesc în biserică, voi puteți să le priviți cu ochii inimii. De fapt, dacă nu ați privi nimic, nu ați auzi nimic. Prin urmare, luați aminte că azi nu ați renunțat la spectacole, ci ați făcut o alegere [la care spectacol să veniți]. Așa că Dumnezeu să vă ajute să duceți în mod plăcut vestea despre spectacolele voastre și prietenilor voștri care v-au îndurerat astăzi deoarece au alergat la amfiteatru, preferând să nu vină la biserică, iar astfel să înceapă să-și piardă valoarea pentru ei acele spectacole, pe care iubindu-le au decăzut, și să-L iubească împreună cu voi pe Dumnezeu, de Care nimeni care Îl iubește nu poate să se rușineze, deoarece Îl iubește pe Cel care nu poate fi învins!

Să-L iubească împreună cu voi pe Hristos, Care a înfrânt lumea întreagă chiar prin ceea ce părea că a fost înfrânt. Într-adevăr, El a înfrânt lumea întreagă, după cum vedem, fraților, a

---

[5] *Psalmul* 21, 18-19.
[6] *Psalmul* 21, 19.
[7] 1 *Corinteni* 4, 9.

subjugat toate puterile, a subjugat regii, nu ca un ostaș trufaș, ci doar prin crucea batjocorită [de toți], nu mânuind cu furie sabia, ci atârnând pe cruce; suferind trupește și făcând [toate] duhovnicește. Trupul Său a fost ridicat pe cruce, iar El a adus inimi sub cruce. Iar acum ce piatră scumpă este mai de preț pe o coroană, decât crucea lui Hristos pe fruntea regilor? Iubind-o pe aceasta, nu vă veți rușina niciodată. Cât de mulți nu se întorc înfrânți din amfiteatru, deoarece au fost învinși cei pentru care se lasă cuprinși de nebunie?! Aceștia ar fi înfrânți și mai grozav dacă ar învinge. Căci ar fi subjugați de o bucurie deșartă, de o exultare a unei dorințe rele, din moment ce ei sunt deja înfrânți chiar prin faptul că aleargă acolo[8].

Fraților, cât de mulți credeți că au avut azi îndoieli dacă să vină aici sau să meargă acolo? Și [aceștia dintre ei care, fiind cuprinși] de îndoială, deoarece s-au gândit la Hristos, au alergat spre biserică nu au învins vreun om, ci chiar pe însuși diavolul, cel mai cumplit vânător [de suflete] din lumea aceasta. Însă cei care, [fiind cuprinși] de îndoială, au ales să alerge spre amfiteatru au fost înfrânți de cel pe care ceilalți l-au înfrânt[9]. Aceștia au învins prin Cel care a spus: „Bucurați-vă, căci Eu am învins lumea!”[10] Comandantul[11] a trecut prin proba suferinței ca să învețe soldații să lupte.

3. *De ce a vrut Hristos să Se nască din Fecioară? Căderea a venit prin femeie, însă și mântuirea a venit tot prin femeie.*

Așadar, ca să îndeplinească aceasta, Domnul nostru Iisus Hristos S-a făcut Fiul Omului, născându-Se dintr-o femeie. Dar, dacă nu S-ar fi născut din Fecioara Maria, ce I-ar fi lipsit? Cineva [ar putea] spune: „A vrut să fie om. Ar fi putut fi om fără a se naște din femeie, căci și pe primul om pe care l-a făcut, nu l-a făcut din femeie”. Iată răspunsul la această [afirmație]! Tu zici: „De ce a ales să Se nască dintr-o femeie?” Ți se [poate] răspunde: „Dar de ce ar fi evitat să Se nască dintr-o femeie?” Să presupunem că eu

[8] La aceste jocuri.
[9] Diavolul.
[10] *Ioan* 16, 33.
[11] Hristos este numit *Imperator*, fiindcă El a fost învingător în luptă.

nu aș putea să-ți arăt de ce a ales să Se nască dintr-o femeie, tu arată-mi de ce ar fi trebuit să evite să Se nască dintr-o femeie! Dar s-a spus deja, altădată, că, dacă ar fi ocolit pântecele femeiesc, [ar fi fost] ca și cum ar fi arătat că S-ar fi putut pângări [în vreun anumit fel] de la ea.

Însă, cu cât era mai neprihănit prin firea Sa, cu atât mai puțin trebuia să Se teamă de un pântece trupesc, [în ideea] că ar fi putut să Se întineze acolo, ci, [dimpotrivă,] născându-Se din femeie, a trebuit să ne arate o mare taină. [Este] cu totul adevărat, fraților, și noi mărturisim aceasta, că, dacă Domnul ar fi vrut să fie om fără a Se naște din femeie, I-ar fi fost ușor Măreției [Lui să facă aceasta]. Căci, așa cum a putut [să Se nască] din femeie fără bărbat, tot astfel ar fi putut să Se nască fără femeie. Dar prin aceasta ne-a arătat că făptura omenească de ambele sexe nu trebuie să fie lipsită de nădejde în ceea ce o privește. Într-adevăr, sunt două sexe: cel bărbătesc și cel femeiesc. Așadar, dacă ar fi fost bărbat – ceea ce se cuvenea să fie – fără a Se naște din femeie, femeile nu ar fi avut nădejde în ceea ce le privește, amintindu-și de primul lor păcat, fiindcă primul om a fost înșelat prin femeie, și ar fi socotit că nu au niciun fel de speranță în Hristos.

Prin urmare, [Hristos] a venit ca bărbat, alegând sexul bărbătesc, și S-a născut dintr-o femeie, pentru a aduce mângâiere femeilor ca și cum li s-ar fi adresat, spunând: „Ca să știți că nicio creatură a lui Dumnezeu nu este rea, ci plăcerea rea a pervertit-o, la început, când am făcut omul, am făcut bărbat și femeie. Nu condamn creatura pe care am făcut-o. Iată, M-am născut bărbat, iată, M-am născut din femeie. Așadar, nu condamn creatura pe care am făcut-o, ci păcatele pe care nu le-am făcut. Fiecare sex să-și vadă cinstea sa și fiecare să-și mărturisească nedreptatea sa și fiecare să nădăjduiască mântuirea! Otrava înșelării omului a fost oferită prin mijlocirea femeii, salvarea pentru îndreptarea omului să fie oferită prin femeie!"

Femeia să compenseze păcatul (că bărbatul a fost înșelat prin ea), născându-L pe Hristos! Din acest motiv, femeile au fost primele care i-au anunțat pe Apostoli că Hristos a înviat. În Paradis, femeia a vestit bărbatului său moartea, iar în Biserică, femeile au vestit mântuirea bărbaților. Apostolii aveau să vestească neamu-

rilor învierea lui Hristos, însă femeile au fost cele care le-au vestit-o Apostolilor. Așadar, nimeni să nu-I aducă hulă lui Hristos că S-a născut din femeie, căci Izbăvitorul nu avea cum să fie pângărit de sexul femeiesc pe care Creatorul a vrut să-l pună la loc de cinste!

4. *Credința în Evanghelie s-a răspândit în toată lumea.*

„Dar", spun ei, „cum am putea crede că Hristos S-a născut dintr-o femeie?" Pot să le dau următorul răspuns: „Din Evanghelia care a fost vestită și se vestește în întreaga lume". Dar acești oameni orbi se străduiesc să readucă în discuție o chestiune care este crezută în întreaga lume, încercând să-i orbească și pe alții și nevăzând ceea ce trebuie văzut, în timp ce se căznesc să zdruncine ceea ce se cade să fie crezut. Căci ei îmi dau această replică: „Nu încerca să ne copleșești cu autoritatea lumii întregi, ci să cercetăm cu atenție Scriptura însăși! Nu face apel la popor, căci mulțimea cucerită prin farmecul vorbelor este de partea ta!" În primul rând, răspund astfel: „Mulțimea cucerită prin farmecul vorbelor este de partea mea? Această mulțime a fost [la început] un număr mic de oameni. Cum a crescut această mulțime, a cărei creștere a fost vestită cu atât de mult [timp] înainte? De fapt, ceea ce a fost văzut crescând este ceea ce a fost prevăzut". Nu spun: „Era un număr mic de oameni", [căci] Avraam era unul singur.

Luați aminte, fraților, Avraam era unul singur în toată lumea, în vremea aceea, printre toți oamenii, printre toate neamurile, [Avraam a fost] singurul căruia i s-a spus: „Prin neamul tău, se vor binecuvânta toate neamurile"[12]. Ceea ce a crezut unul singur s-a arătat multora din mulțimea neamului [său]. Atunci nu era văzut și era crezut, acum este văzut și este tăgăduit; iar ceea ce i s-a spus atunci unuia singur și a fost crezut de un singur om este combătut acum de puțini, deoarece se arată în mulți. Cel care i-a făcut pe ucenicii Săi pescari de oameni[13] a prins între plasele Sale toate tipurile de autoritate.

---

[12] *Facerea* 22, 18.
[13] Lat. *piscatores hominum*.

Dacă trebuie să-i fie dată crezare mulțimii, ce are un număr mai mare de oameni decât Biserica, răspândită în întreaga lume? Dacă trebuie să fie crezuți cei bogați, ia aminte câți bogați a luat; dacă trebuie crezuți cei săraci, ia aminte la miile de săraci; dacă [trebuie crezuți] cei nobili, aproape toată nobilimea [este] în [Biserică]; dacă [trebuie crezuți] regii, ei să vadă că toți sunt supuși lui Hristos; dacă [trebuie crezuți] cei elocvenți, cei învățați, cei înțelepți, ei să vadă câți oratori, câți pricepuți, câți filosofi ai acestei lumi au fost prinși de acei pescari, pentru a fi trași din adâncurile [pierzaniei] spre mântuire, gândindu-se la Cel care S-a pogorât pentru a vindeca, prin exemplul smereniei Sale, acel mare rău al sufletului omenesc, și anume trufia. „[Dumnezeu] Și-a ales pe cele slabe ale lumii, ca să le rușineze pe cele tari; [Dumnezeu] Și-a ales pe cele nebune ale lumii, ca să rușineze pe cei înțelepți" – nu pe cei cu adevărat înțelepți, ci pe cei care doar păreau a fi înțelepți –, „[Dumnezeu] Și-a ales pe cele de neam jos ale lumii, pe cele ce nu sunt, ca să nimicească pe cele ce sunt."[14]

5. *Nu există un dezacord între Evanghelii.*

„Orice ai vrea să spui", afirmă ei, „noi observăm că, acolo unde se citește despre nașterea lui Hristos, există diferențe între Evanghelii și nu pot fi ambele adevărate, din moment ce sunt în dezacord. Iar după ce voi fi arătat diferența, voi putea pe bună dreptate să resping credința, dar tu cel care accepți credința, arată-mi concordanța!" Ce dezacord, te întreb, vei dovedi? „Unul limpede", răspunde el, „pe care nimeni nu poate să-l contrazică." Voi ascultați plini de siguranța încredințării, deoarece sunteți credincioși. Luați aminte, preaiubiților, și vedeți ce sfat sănătos ne dă Apostolul, spunând: „Deci, precum ați primit pe Hristos Iisus, Domnul, așa să umblați întru El, înrădăcinați și zidiți [fiind] într-Însul și întăriți în credință"[15]!

Așadar, se cuvine să rămânem neclintiți în El, [având] o credință curată, lipsită de orice fel de amestecuri și neșovăielnică, ca

[14] *1 Corinteni* 1, 27-28.
[15] *Coloseni* 2, 6-7.

El să le deschidă celor credincioşi ceea ce este ascuns în El, căci, precum spune același Apostol, „în El sunt ascunse toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței”[16]. Acesta nu le ascunde pentru a [ni] le refuza, ci pentru a stârni dorința pentru cele ascunse. Acesta este folosul tainei. Cinstește în El ceea ce încă nu înțelegi și cu atât să cinstești mai mult, cu cât vezi mai multe văluri [care înfășoară taina]! Cu cât cineva este mai de vază, cu atât are mai multe văluri în casa lui. Vălurile au rolul de a asigura cinstire pentru ceea ce e ținut ascuns, însă ele se ridică pentru cei care aduc cinstire. Însă cei care iau în batjocură vălurile sunt alungați chiar și din apropierea lor. Deci [pentru noi] vălul se ridică deoarece ne întoarcem la Hristos[17].

6. *Pentru înțelegerea Scripturilor este nevoie de o credință evlavioasă. Augustin s-a înșelat în tinerețe, când nu a cercetat Sfintele Scripturi cu gând evlavios.*

Unii își răspândesc calomniile lor, spunând: „Oare Matei chiar este evanghelist?” Le răspund cu o vorbire evlavioasă, cu o inimă credincioasă, fără a avea niciun fel de îndoială, le răspund deschis: „Matei este evanghelist”. „Îl crezi?”, întrebă ei. Cine nu ar răspunde: „Îl cred”?! Cât de limpede a răsunat acest răspuns și din murmurul vostru evlavios?! Astfel, fraților, dacă voi credeți cu tărie, nu aveți motiv să vă rușinați. Vă vorbesc ca unul care s-a înșelat înainte-vreme, atunci când, fiind încă tânăr, m-am apropiat de Sfintele Scripturi cu un spirit critic, în loc de o atitudine evlavioasă, iar prin obiceiurile mele pervertite închideam ușa Domnului meu în fața mea; atunci când se cădea să bat ca să se deschidă, eu mai adăugam [motive] ca să se închidă.

Într-adevăr, eu am îndrăznit să caut cu trufie ceea ce nu poate fi descoperit decât cu smerenie. O, cu cât sunteți voi mai fericiți acum! Cât de liniștiți învățați și cât de siguri, voi cei care sunteți încă mici în cuibul credinței și primiți hrană duhovnicească! Însă eu, nenorocit [fiind], atunci pe când socoteam că sunt pregătit să zbor, am părăsit cuibul, însă am căzut înainte să

[16] *Coloseni* 2, 3.
[17] *Cf.* 2 *Corinteni* 3, 16.

zbor[18]. Dar Domnul, îndurându-Se de mine, m-a ridicat și m-a așezat din nou în cuib, ca nu cumva să fiu călcat în picioare de trecători și să mor. De fapt, m-au tulburat aceste lucruri pe care acum vi le prezint și vi le explic, plin de încredințare, în numele Domnului.

7. *Cum este Hristos fiul lui Avraam și al lui David.*

Așadar, aceia aduc hulă, după cum am început să spun: „Matei", spun ei, „este evanghelist și îl credeți?" Pe cale de consecință logică trebuie să îl credem pe cel pe care îl numim evanghelist. Luați aminte la neamul lui Hristos pe care îl amintește Matei: „Cartea neamului lui Iisus Hristos, fiul lui David, fiul lui Avraam"[19]. Cum adică „fiul lui David", cum adică „fiul lui Avraam"? Aceasta se poate arăta doar prin succesiune genealogică. Într-adevăr, este limpede că, atunci când Domnul S-a născut din Fecioara Maria, nici Avraam și nici David nu mai erau în lumea aceasta. Iar tu spui că El este și fiul lui David și fiul lui Avraam? Este ca și cum i-am spune lui Matei: „Dovedește ceea ce spui! Aștept [să-mi arați] succesiunea genealogică a lui Hristos".

[Evanghelistul] spune: „Avraam a născut pe Isaac; Isaac a născut pe Iacov. Iacov a născut pe Iuda și pe frații lui. Iuda a născut pe Fares și pe Zara, din Tamara. Fares a născut pe Esrom. Esrom a născut pe Aram. Aram a născut pe Aminadav. Aminadav a născut pe Naason. Naason a născut pe Salmon. Salmon a născut pe Booz, din Rahav. Booz a născut pe Iobed, din Rut. Iobed a născut pe Iesei. Iesei a născut pe David regele"[20].

Acum, luați aminte în ce fel Se trage din David Hristos, Cel care este numit și fiul lui Avraam și fiul lui David: „David a născut pe Solomon din femeia lui Urie. Solomon a născut pe Roboam. Roboam a născut pe Abia. Abia a născut pe Asa. Asa a născut pe Iosafat. Iosafat a născut pe Ioram. Ioram a născut pe Ozia. Ozia a născut pe Ioatam. Ioatam a născut pe Ahaz. Ahaz a

[18] Pentru rătăcirile din tinerețe ale lui Augustin și drumul lui spre Dumnezeu, vezi opera lui autobiografică *Mărturisiri* (*Confessiones*).
[19] *Matei* 1, 1.
[20] *Matei* 1, 2-6.

născut pe Iezechia. Iezechia a născut pe Manase. Manase a născut pe Amon. Amon a născut pe Iosia. Iosia a născut pe Iehonia și pe frații lui, la strămutarea în Babilon. După strămutarea în Babilon, Iehonia a născut pe Salatiel. Salatiel a născut pe Zorobabel. Zorobabel a născut pe Abiud. Abiud a născut pe Eliachim. Eliachim a născut pe Azor. Azor a născut pe Sadoc. Sadoc a născut pe Achim. Achim a născut pe Eliud. Eliud a născut pe Eleazar. Eleazar a născut pe Matan. Matan a născut pe Iacov. Iacov a născut pe Iosif, logodnicul Mariei, din care S-a născut Iisus, Care Se cheamă Hristos"[21]. Deci, prin ordinea succesiunii părinților și a strămoșilor, se dovedește că Hristos este fiul lui David și fiul lui Avraam.

8. *Neamurile de la Avraam până la Hristos. Conceperea lui Hristos din Duhul Sfânt.*

Cu privire la această genealogie amintită cu fidelitate, ei aduc o primă hulă, și anume că același Matei spune mai departe: „Toate neamurile de la Avraam până la David sunt paisprezece; și de la David până la strămutarea în Babilon sunt paisprezece; și de la strămutarea în Babilon până la Hristos sunt paisprezece neamuri"[22]. Apoi, continuă să amintească în ce fel S-a născut Hristos din Fecioara Maria, zicând: „Iar nașterea lui Hristos așa a fost"[23]. Într-adevăr, prin ordinea succesiunii părinților a arătat de ce Hristos Se numește fiul lui David și fiul lui Avraam.

Acum trebuie să relateze în ce fel S-a născut și cum a apărut printre oameni. Urmează acea istorisire prin mijlocirea căreia credem că Domnul nostru Iisus Hristos S-a născut nu doar din Dumnezeu Cel veșnic, coetern cu Cel care L-a născut mai înainte de toți vecii, înaintea oricărei creaturi, prin Care s-au făcut toate, ci și că S-a născut din Duhul Sfânt, din Fecioara Maria, lucru pe care îl mărturisim deopotrivă[24]. Amintiți-vă – le vorbesc fraților

---

[21] *Matei* 1, 6-16.
[22] *Matei* 1, 17.
[23] *Matei* 1, 18.
[24] Vezi articolele 2 și 3 din *Crez*: „2. Și întru Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut, mai înainte de toți vecii. Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, Cel de o

care țin dreapta credință – că aceasta este credința noastră, asta spunem și mărturisim! Pentru această credință au fost uciși miile de mucenici, în întreaga lume.

9. *„Dreptatea" lui Iosif a fost adevărată, nu închipuită.*

Cei care vor să zdruncine credința în Sfintele Evanghelii și să ne arate ca pe unii care au crezut prostește în ceea ce s-a spus iau în derâdere ceea ce urmează: „Maria, mama Lui, fiind logodită cu Iosif, fără să fi fost ei înainte împreună, s-a aflat având în pântece de la Duhul Sfânt. Iosif, logodnicul ei, drept fiind și nevrând s-o vădească, a voit s-o lase în ascuns"[25]. Deoarece știa că nu era însărcinată cu el, a socotit prin urmare că era adulteră. „Deoarece era drept", cum spune Scriptura, „și nu a vrut să o vădească", adică să o dea în vileag – aceasta se găsește în mulți codici –, „a vrut s-o lase în ascuns". Într-adevăr, ca soț s-a tulburat, dar ca om drept nu a fost crud.

De fapt, acestui bărbat i se atribuie o atât de mare dreptate, pentru că nici nu a vrut să aibă o soție adulterină, nici nu a îndrăznit să o pedepsească, dând-o în vileag. „A vrut să o părăsească în ascuns", pentru că nu a refuzat doar să o pedepsească, dar nici [nu a vrut] să o denunțe. Luați aminte la dreptatea adevărată! Nu a vrut să o ierte, pentru că voia să o păstreze. Căci mulți își iartă soțiile adultere dintr-o dragoste trupească, vrând să le păstreze chiar și așa adultere, ca să se răsfețe în pofta trupească. Însă acest bărbat drept nu a vrut să o păstreze, deci nu a iubit-o într-un mod trupesc. Și totuși nu a vrut nici să o pedepsească, deci a iertat-o din milă.

Cât de drept este acest om! Nici nu a vrut să țină o femeie adulteră, nici nu a vrut să o ierte pentru că ar fi iubit-o cu poftă trupească, și totuși nici nu a pedepsit-o, nici nu a dat-o în vileag. Pe bună dreptate a fost ales ca martor al fecioriei soției. Așadar, cel care s-a tulburat din pricina slăbiciunii omenești a fost întărit prin autoritatea dumnezeiască.

---

ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut. 3. Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara și S-a făcut om".

[25] *Matei* 1, 18-19.

10. *De ce a vrut să fie numit Iisus.*

Evanghelistul spune mai departe: „Cugetând el acestea, iată îngerul Domnului i s-a arătat în vis, grăind: Iosife, nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt. Ea va naște Fiu și vei chema numele Lui «Iisus»!"[26] De ce „Iisus"? „[Pentru că] El va mântui poporul Său de păcate."[27] Deci Iisus în limba ebraică înseamnă «mântuitor»[28], fapt ce este limpede chiar din explicația numelui. De fapt, ca și cum ar fi fost întrebat de ce „Iisus", a precizat în continuare motivul alegerii acestui nume: „[Pentru că] El va mântui poporul Său de păcate." Noi credem cu evlavie și păstrăm cu cea mai puternică încredințare faptul că Hristos S-a născut de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria.

11. *Folosul ereticilor și al trădării lui Iuda.*

Așadar, ce spun ei? „Dacă voi găsi", spune, „o minciună, atunci cu siguranță nu ai cum să crezi totul. Am și găsit." Să vedem. „Număr neamurile." De fapt, prin vorbele lor de hulă ei ne cheamă și ne aduc la aceasta[29]. Dacă trăim cu evlavie, dacă noi credem în Hristos, dacă nu vrem să zburăm din cuib înainte de vremea [potrivită], ne aduc la aceasta, ca să cunoaștem tainele. Astfel, sfinția voastră[30] să observe folosul ereticilor; folosul lor în funcție de planul lui Dumnezeu, Care îi folosește în bine chiar și pe cei răi. Însă, în ceea ce-i privește pe ei, primesc ceea ce au vrut, nu ceea ce Dumnezeu face bine prin ei. Ce mare bine a făcut prin Iuda! Prin Pătimirile Domnului au fost mântuite neamurile. Dar, pentru ca Domnul să pătimească, Iuda L-a trădat. Așadar, Dumnezeu, pe de o parte, a izbăvit neamurile prin Pătimirile Fiului, iar pe de altă parte, l-a pedepsit pe Iuda pentru nelegiuirea sa.

---

[26] *Matei* 1, 20-21.
[27] *Matei* 1, 21.
[28] *Salvator*, în latină.
[29] Adică la cunoașterea tainelor; fără voia lor, întăresc credință
[30] *Sanctitas* era folosit ca titlu onorific pentru episcopi, iar pe urmă doar pentru papă. În textul de față este o formulă de adresare pentru credincioși.

De fapt, nimeni nu ar discuta tainele care se ascund acolo[31], fiindu-i de ajuns credința, și astfel nimeni nu ar descoperi, deoarece nimeni nu ar discuta dacă nu ne-ar presa cei care aduc hulă. Atunci când ereticii aduc hulă, cei mici se tulbură, iar atunci când se tulbură, caută, iar căutarea lor este ca plânsul copilului după sânii mamei, ca să primească [atâta hrană] cât le este necesar. Cei tulburați caută, însă cei care știu și au învățat, deoarece au căutat să cunoască, iar Dumnezeu le-a deschis celor care au bătut, le deschid la rândul lor celor tulburați. Și așa se face că ei sunt de folos spre descoperirea adevărului în vreme ce răspândesc hulă pentru a ademeni [oamenii] în păcat. Adevărul ar fi căutat cu mai puțină băgare de seamă dacă nu ar avea dușmani mincinoși. „Căci trebuie să fie și erezii." Și, ca și cum noi am întreba motivul, [Apostolul Pavel] spune pe dată: „Ca să se învedereze între voi cei încercați"[32].

12. *Iehonia este numărat de două ori.*

Așadar, ce spun aceștia? „Iată, Matei numără neamurile și spune că de la Avraam până la David sunt paisprezece și de la David până la strămutarea în Babilon sunt paisprezece și de la strămutarea în Babilon până la Hristos sunt paisprezece neamuri." Paisprezece înmulțit cu trei face patruzeci și doi. Însă ei le numără și descoperă patruzeci și unu de neamuri, și atunci aduc hulă și batjocoresc, râzând. „Așadar, ce semnifică faptul că se spune în Evanghelie că sunt de trei ori câte paisprezece neamuri, și totuși, numărându-le, descoperim că nu sunt patruzeci și două de neamuri, ci patruzeci și unu?" Fără îndoială, este o mare taină.

Și ne bucurăm, mulțumindu-l Domnului, că prin ocazia [oferită] de cei care aduc calomnii am descoperit ceva care cu cât mai mult se ascundea atunci când căutam, cu atât mai mult ne aduce bucurie după ce am descoperit. Într-adevăr, cum am spus mai înainte, noi dăm aici un spectacol duhovnicesc. Așadar, de la Avraam până la David sunt paisprezece neamuri. Apoi, numărătoarea începe de la Solomon, căci David l-a născut pe Solomon.

---

[31] În Sfintele Scripturi.
[32] *1 Corinteni* 11, 19.

Numărătoarea începe de la Solomon și ajunge până la Iehonia, iar în timpul vieții acestuia a avut loc strămutarea în Babilon; astfel sunt alte paisprezece neamuri, începând cea de-a doua serie cu Solomon și terminând cu Iehonia, cu care se împlinește numărul paisprezece. A treia serie începe de la același Iehonia.

13. *De ce este numărat Iehonia de două ori.*

Să ia aminte sfinția voastră la acest lucru minunat și plăcut; vă mărturisesc ce simt în inima mea și cred că, după ce vă voi prezenta și veți fi gustat, veți spune [că simțiți] la fel. Așadar, luați aminte! Începând cu Iehonia și până la Domnul Iisus Hristos sunt paisprezece neamuri, în cea de-a treia serie, căci acel Iehonia este numărat de două ori și la sfârșitul celei de-a doua serii și la începutul celei de-a treia. Dar cineva ar putea spune: „De ce este numărat Iehonia de două ori?" Nimic nu s-a întâmplat înainte-vreme în poporul lui Israel care să nu fie o reprezentare tainică a celor viitoare. Într-adevăr, Iehonia nu este numărat de două ori fără motiv, căci, dacă există un hotar între două terenuri, fie piatră, fie vreo împrejmuire despărțitoare, și cel care este de o parte măsoară până la împrejmuire și celălalt care este de partea cealaltă începe să măsoare tot de la împrejmuire.

Dar de ce nu a fost făcut acest lucru și între primele două serii, unde se pot număra paisprezece neamuri de la Avraam până la David și alte paisprezece [în cea de-a doua serie] fără a fi reluat David, ci începându-se numărătoarea de la Solomon, trebuie precizat motivul, căci este o mare taină. Să ia aminte sfinția voastră! Strămutarea în Babilon a avut loc atunci când în locul tatălui său mort a fost pus rege Iehonia[33]. Împărăția a fost luată de la el și a fost pus altul în locul lui[34]. Dar totuși strămutarea la neamuri[35] a avut loc în timpul vieții lui Iehonia. Într-adevăr, nu este specificată vreo vină a lui Iehonia pentru care a pierdut împărăția, ci mai degrabă sunt înfățișate păcatele celor care i-au

---

[33] *Cf. 4 Regi* 24, 6.

[34] *Cf. 4 Regi* 24, 17.

[35] Este vorba despre robia babilonică, care a început în 587 î.Hr. și a durat aproape 50 de ani, până în 539/538 î.Hr.

urmat. Apoi urmează robia și trecerea în Babilon. Nu merg doar cei răi, ci împreună cu ei merg și drepții. În acea robie au fost și profetul Iezechiel și Daniel și cei trei tineri renumiți pentru că au fost aruncați în foc. Însă toți au mers [în robie], după cum prezisese profetul Ieremia.

14. *Prin strămutarea în Babilon este prefigurată trecerea Evangheliei la neamuri.*

Amintiți-vă că Iehonia, fiind respins fără vreo vină, a încetat să domnească și a trecut la neamuri când a avut loc strămutarea în Babilon; luați aminte la această imagine care prefigurează ceea ce avea să se întâmple cu Domnul Iisus Hristos! Într-adevăr, iudeii nu au vrut ca Domnul nostru Iisus Hristos să domnească peste ei, deși nu au găsit în El vreo vină. A fost respins El Însuși, au fost respinși și slujitorii Săi, iar astfel au trecut la neamuri, ca în Babilon. Aceasta a profețit și Ieremia, și anume că Domnul le-a poruncit să meargă în Babilon. Și oricine ar fi fost ceilalți profeți care îi spuneau poporului să nu meargă în Babilon, Ieremia îi arăta ca fiind profeți mincinoși[36]. Cei care citesc Scripturile să-și amintească împreună cu mine, iar cei care nu le citesc să mă creadă!

Așadar, Ieremia îi amenința din partea Domnului pe cei care nu voiau să meargă în Babilon, iar celor care voiau să meargă, le făgăduia liniște acolo și o oarecare fericire prin cultivarea viței de vie, prin plantarea grădinilor și prin rodnicia fructelor[37]. Așadar, cum nu a trecut acum poporul lui Israel în Babilon, nu într-un mod simbolic, ci cu adevărat?! De unde erau Apostolii? Oare nu din neamul iudeilor? De unde [era] Pavel? „Căci și eu sunt israelit, din seminția lui Avraam, din tribul lui Veniamin."[38] Așadar, mulți dintre iudei au crezut în Domnul. Dintre ei au fost aleși Apostolii; dintre ei au fost mai mult de cinci sute de frați care au meritat să Îl vadă pe Domnul după înviere[39]; dintre ei au fost o

---

[36] *Cf. Ieremia* 27, 9-10.
[37] *Cf. Ieremia* 27.
[38] *Romani* 11, 1.
[39] *Cf. 1 Corinteni* 15, 6.

sută douăzeci în casă, atunci când S-a pogorât Duhul Sfânt[40]. Însă ce spune Apostolul[41] în *Faptele Apostolilor*, când iudeii au respins cuvântul adevărului? „Am fost trimiși la voi, dar, de vreme ce lepădați cuvântul lui Dumnezeu, iată ne întoarcem către neamuri."[42]

Deci strămutarea în Babilon a avut loc după iconomia duhovnicească a vremii întrupării Domnului, care a fost prefigurată mai înainte, în vreme lui Ieremia. Dar ce le-a spus Ieremia despre babilonieni celor care se strămutau? „Căci de pacea lor va depinde și pacea voastră."[43] Prin urmare, atunci când Israelul se strămuta în Babilon, prin Hristos și prin Apostoli – adică Evanghelia venea la neamuri –, ce le spune Apostolul [Pavel] asemenea lui Ieremia? „Vă îndemn deci, înainte de toate, să faceți cereri, rugăciuni, mijlociri, mulțumiri pentru toți oamenii, pentru împărați și pentru toți care sunt în înalte dregătorii, ca să petrecem viață pașnică și liniștită, întru toată cuvioșia și buna-cuviință."[44]

Regii nu erau creștini încă, și [totuși] se ruga pentru ei. Așadar, a fost auzit Israelul rugându-se în Babilon. Rugăciunile Bisericii au fost auzite și [regii] au devenit creștini și vedeți că se împlinește ceea ce a fost spus în mod simbolic: „De pacea lor va depinde și pacea voastră". Într-adevăr, ei au primit pacea lui Hristos și au renunțat să-i persecute pe creștini, ca acum, în siguranța păcii, să fie construite biserici și popoarele să fie sădite în grădina lui Dumnezeu și toate neamurile să dea rod, prin credință, nădejde și dragoste, care sunt în Hristos.

15. *Iehonia L-a reprezentat pe Hristos, Piatra din capul unghiului dintre iudei și neamuri.*

Strămutarea în Babilon a avut loc atunci prin Iehonia, căruia nu i-a fost îngăduit să domnească în neamul iudeilor, ca o imagine a lui Hristos, pe Care iudeii nu L-au vrut să fie regele lor[45].

---

[40] *Cf. Faptele* 1, 15; 2, 1-4.

[41] Aceste cuvinte au fost rostite de Pavel și Barnaba atunci când iudeii vorbeau împotriva a ceea ce învăța Pavel.

[42] *Faptele* 13, 46.

[43] *Ieremia* 29, 7.

[44] *1 Timotei* 2, 1-2.

[45] *Cf. Ioan* 19, 15.

Israel a trecut la neamuri, adică vestitorii Evangheliei au trecut la popoarele neamurilor. Așadar, de ce te miri că Iehonia este numărat de două ori? Într-adevăr, dacă L-a reprezentat pe Hristos trecând de la iudei la neamuri, ia aminte ce este Hristos între iudei și neamuri! Oare nu este El Piatra[46] din capul unghiului?! Vezi că într-un unghi se termină un perete și începe celălalt. Măsori un perete până la această piatră și pe celălalt [perete] de la ea. Prin urmare, piatra din capul unghiului care leagă amândoi pereții este numărată de două ori.

Iehonia, prefigurându-L pe Domnul, L-a reprezentat în mod simbolic ca Piatra din capul unghiului. Și, precum lui Iehonia nu i-a fost îngăduit să domnească peste iudei, ci a mers în Babilon, astfel și Hristos, [deși respins de iudei, este] „Piatra pe care n-au băgat-o în seamă ziditorii, aceasta s-a făcut în capul unghiului"[47], ca Evanghelia să ajungă la neamuri. Așadar, nu pregeta să numeri de două ori piatra din capul unghiului și vei obține numărul scris. Astfel sunt paisprezece neamuri de trei ori, și totuși nu sunt patruzeci și două de neamuri, ci patruzeci și unu.

Deci, când un rând de pietre este așezat în linie dreaptă, le numărăm pe fiecare o singură dată; însă, când rândul se sucește ca să facă un unghi, piatra în dreptul căreia se întoarce trebuie să fie numărată de două ori, deoarece aparține și de rândul care se termină la ea și de cel care începe de la ea. Tot astfel, atâta vreme cât s-a păstrat drept rândul neamurilor în poporul iudeu, adică într-o serie de paisprezece neamuri, nu a făcut niciun unghi, însă, când rândul s-a sucit, ca să se strămute în Babilon, de la Iehonia a făcut un unghi, ca el să trebuiască să fie numărat de două ori, spre a reprezenta Piatra din capul unghiului, [căreia i se cuvine] cinstire.

---

[46] Potrivit concepției arhitectonice a Antichității, se vorbea despre existența unei asemenea cărămizi care constituia fundamentul unei construcții și care, odată înlăturată, ducea la dărâmarea întregului edificiu. (n.P.P.)

[47] *Psalmul* 117, 22.

16. *De ce este urmărită genealogia lui Hristos pe linia descendenței lui Iosif*[48].

Însă ei mai răspândesc o blasfemie. „Neamurile lui Hristos", spun ei, „sunt socotite pe linia [descendenței] lui Iosif, nu pe cea a Mariei." Sfinția voastră să fie atentă puțin! „Nu trebuia pe linia [descendenței] lui Iosif" - afirmă ei. De ce nu trebuia pe linia [descendenței] lui Iosif? Oare nu a fost el soțul Mariei? „Nu" - răspund ei. Cine [poate] spune aceasta? Căci Scriptura afirmă, prin autoritatea îngerului, că era soțul [Mariei]. „Nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt."[49] Lui [Iosif] i s-a poruncit să pună nume copilului, deși nu a fost născut din sămânța lui. „Ea va naște Fiu și tu vei chema numele Lui «Iisus»."[50] Scriptura vrea să arate că [Hristos] nu S-a născut din sămânța lui Iosif când îi se spune acestuia care era tulburat cu privire la felul în care Maria a rămas însărcinată: „Este de la Duhul Sfânt". Însă totuși nu i-a fost luată autoritatea părintească, deoarece i s-a poruncit să pună nume copilului. În fine, chiar și Fecioara Maria, care știa prea bine că nu din îmbrățișarea cu el L-a zămislit pe Hristos, totuși îl numește [pe Iosif] tată al lui Hristos.

17. *În ce sens îl numește Maria pe Iosif tată al lui Hristos. Hristos nu spune că nu este fiul lui Iosif.*

Luați aminte în ce fel [l-a numit Maria pe Iosif tată al lui Hristos]! Pe când era de doisprezece ani, după firea omenească, Domnul Iisus Hristos, Cel care, după firea dumnezeiască, este

[48] Vezi SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Matei, Omilia* 2, 4: „Nu era obiceiul la iudei să se facă genealogia femeilor. Deci ca să țină obiceiul iudaic și să nu pară că de la primele cuvinte ale Evangheliei nu spune adevărul și totuși să ne facă nouă cunoscută pe Fecioară, evanghelistul a trecut sub tăcere pe strămoșii ei și a făcut numai genealogia lui Iosif. Dacă ar fi făcut genealogia Fecioarei, ar fi dat să se creadă că face inovații; iar dacă ar fi trecut sub tăcere pe Iosif, n-am fi cunoscut pe strămoșii Fecioarei. Dar, ca să aflăm de Maria cine este, din ce neam se trage și totuși să nu strice obiceiurile, Matei a făcut genealogia logodnicului ei și a arătat că era din casa lui David. Odată demonstrat că Iosif se pogoară din casa lui David, este demonstrat și aceea că și Fecioara este tot din aceeași casă, din pricină că dreptul Iosif n-ar fi suferit, după cum am mai spus, să se logodească cu o femeie din altă casă și din altă familie" (PSB 23, p. 33).

[49] *Matei* 1, 20.

[50] *Matei* 1, 21.

dinaintea timpului și în afara timpului, a rămas în urma [părinților] în templu și vorbea cu bătrânii, care se minunau de învățătura Lui. Însă ei, întorcându-se din Ierusalim, L-au căutat în convoiul lor, adică printre cei care mergeau împreună cu ei, și, deoarece nu L-au găsit, s-au întors tulburați la Ierusalim și L-au găsit discutând în templu cu bătrânii, când avea – după cum am spus – doisprezece ani[51]. Dar ce [este] de mirare? Cuvântul lui Dumnezeu nu tace niciodată, însă nu este auzit întotdeauna. Așadar, El este găsit în templu și mama Lui Îi spune: „De ce ne-ai făcut nouă așa? Tatăl Tău și eu Te-am căutat îngrijorați". Iar El [a răspuns]: „Oare nu știați că în cele ale Tatălui Meu trebuie să fiu?"[52]

A spus aceasta pentru că Fiul lui Dumnezeu era în templul lui Dumnezeu. Într-adevăr, templul acela nu era al lui Iosif, ci al lui Dumnezeu. „Iată", [poate] spune cineva, „[Hristos] nu a admis că era fiul lui Iosif." Luați aminte cu mai multă răbdare, fraților, ca un timp cât mai scurt să fie de ajuns pentru această predică! După ce Maria a spus: „De ce ne-ai făcut nouă așa? Tatăl Tău și eu Te-am căutat îngrijorați", El a răspuns: „Oare nu știați că în cele ale Tatălui Meu trebuie să fiu?" De fapt, El nu voia [să se înțeleagă] că este fiul lor fără să se înțeleagă că [este] Fiul lui Dumnezeu [în același timp]. Căci, ca Fiu al lui Dumnezeu, [este] Fiul lui Dumnezeu dintotdeauna și Creatorul lor[53]. Însă, ca fiu al omului în timp, născut din Fecioară fără sămânță bărbătească, îi avea pe amândoi drept părinți. Cum dovedim aceasta? Maria a spus deja: „Tatăl Tău și eu Te-am căutat îngrijorați".

18. *Se cuvine ca sfiala și smerenia Mariei să fie luate drept model de către femei.*

În primul rând, fraților, nu trebuie să trecem cu vederea o atât de sfântă sfială a Fecioarei Maria, mai ales [fiindcă este de mare folos] pentru felul de viață al femeilor, surorile noastre. Ea L-a născut pe Hristos; îngerul a venit la ea și i-a spus: „Iată, vei lua în pântece și vei naște fiu și vei chema numele lui «Iisus».

---

[51] *Cf. Luca* 2, 42-47.
[52] *Luca* 2, 48-49.
[53] Al lui Iosif și al Mariei.

Acesta va fi mare și Fiul Celui Preaînalt Se va chema"[54]. A fost vrednică să-L nască pe Fiul Celui Preaînalt și a fost cea mai smerită, nu s-a așezat în față nici măcar cu numele, căci nu a spus: „Eu și tatăl Tău", ci: „Tatăl Tău și eu". Nu a luat aminte la cinstea [oferită] pântecelui ei, ci a ținut seama de regula din cadrul căsătoriei. Căci Hristos, [dascălul] umilinței, nu Și-ar fi putut învăța mama să se trufească. „Tatăl Tău și eu Te-am căutat îngrijorați." „Tatăl Tău", spune, „și eu", pentru că bărbatul [este] cap femeii[55].

Cu cât mai puțin se cuvine să se trufească celelalte femei?! De fapt, chiar și Maria este numită femeie, nu pentru că și-ar fi pierdut fecioria, ci pentru că era o denumire specifică neamului său. Într-adevăr, Apostolul a spus despre Domnul Iisus Hristos: „Născut din femeie"[56], fără a veni în contradicție cu Simbolul credinței, prin care mărturisim că S-a născut din Duhul Sfânt și din Fecioara Maria[57]. Căci ea a zămislit [fiind] Fecioară, a născut [fiind] Fecioară, a rămas Fecioară. Dar, printr-o însușire specifică limbii ebraice, ei le numesc femei[58] pe toate persoanele de parte femeiască. Ascultă un exemplu foarte limpede! Cea dintâi persoană de parte femeiască pe care Dumnezeu a făcut-o luând-o din coasta bărbatului, înainte ca [femeia] să se împreuneze cu bărbatul – lucru care s-a întâmplat după ce au fost alungați din Paradis –, a fost numită femeie, căci Scriptura spune: „Coasta a făcut-o femeie"[59].

19. *Hristos nu spune că Iosif nu este tatăl Lui. Copiii trebuie să urmeze exemplul de ascultare al pruncului Iisus.*

Ce le răspunde Domnul Iisus Hristos: „Trebuia să fiu în cele ale Tatălui Meu"[60], însă nu Îl arată pe Dumnezeu drept Tată al

[54] *Luca* 1, 31-32.
[55] *Cf. Efeseni* 5, 23.
[56] *Galateni* 4, 4.
[57] Vezi *Crezul*, articolul 3: „Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara și S-a făcut om".
[58] Fericitul Augustin arată că, în ebraică, nu se face o diferență între *mulier* („femeie") și *virgo* („fecioară"). Precizăm faptul că termenul ebraic *almah* înseamnă „femeie tânără", însă nu se referă neapărat la o femeie care nu mai este fecioară.
[59] *Facerea* 2, 22.
[60] *Luca* 2, 49.

Său, în așa fel încât să spună că Iosif nu este tatăl Său. Cum dovedim aceasta? După Scriptură, care spune: „Și El a zis către ei: «Oare nu știați că în cele ale Tatălui Meu trebuie să fiu?» Dar ei n-au înțeles cuvântul pe care l-a spus lor. Și, după ce a coborât cu ei, a venit în Nazaret și le era supus"[61]. Nu a spus: „Era supus mamei" sau: „Îi era supus ei", ci a afirmat: „Le era supus". Cui era supus? Oare nu părinților? Le era supus ambilor părinți, cu aceeași prețuire, prin care era Fiul Omului.

Puțin mai înainte au primit învățătură femeile, acum să primească pruncii! Să le dea ascultare părinților și să li se supună! Lumea [întreagă] I se supunea lui Hristos, iar Hristos Se supunea părinților.

20. *Hristos – și fiu și Domn al lui David.*

Așadar, vedeți, fraților, că nu a spus: „Trebuie să fiu în cele care sunt ale Tatălui Meu" în așa fel încât să se înțeleagă ca și cum ar fi spus: „Voi nu sunteți părinții Mei". Ei [erau] părinții Lui în timp, iar [Dumnezeu este] Tatăl Lui în veșnicie. Ei [erau] părinții Fiului Omului, iar [Dumnezeu este] Tatăl Cuvântului și al Înțelepciunii Sale, Tatăl Puterii Sale, prin care le-a făcut pe toate. Dacă toate s-au făcut prin ea[62], care se întinde puternic de la un capăt până la celălalt capăt [al lumii], și le orânduiește pe toate cu blândețe[63], atunci prin Fiul lui Dumnezeu au fost făcuți și cei cărora[64] El li S-a supus pe urmă, [fiind] Fiul Omului. Apostolul Îl numește „fiu al lui David": „Cel născut din sămânța lui David, după trup"[65].

Domnul Însuși le propune iudeilor o temă de dezbatere pe care Apostolul o lămurește prin aceste cuvinte. Căci, după ce a spus: „Cel născut din sămânța lui David", a adăugat: „După trup", ca să se înțeleagă că după firea dumnezeiască nu este fiul lui David, ci Fiul lui Dumnezeu, Domnul lui David. Și în alt loc Apostolul spune astfel, atunci când arată importanța neamului

[61] *Luca* 2, 49-51.
[62] Prin Înțelepciune, adică prin Hristos.
[63] *Cf. Înțelepciunea lui Solomon* 8, 1.
[64] Iosif și Maria, părinții Săi.
[65] *Romani* 1, 3.

iudeilor: „Ai cărora [sunt] părinții și din care după trup [este] Hristos, Cel care este peste toate Dumnezeu, binecuvântat în veci”[66]. Astfel, „după trup” [este] fiul lui David, dar ca „Dumnezeu peste toate, binecuvântat în veci”, [este] Domnul lui David. Așadar, Domnul le spune iudeilor: „Al cui Fiu ziceți că este Hristos?” Ei au răspuns: „Al lui David”[67].

Ei știau aceasta, căci aflaseră cu ușurință din ceea ce preziseseră profeții. Și cu adevărat El era „din sămânța lui David”, dar „după trup”, prin Fecioara Maria, cea logodită cu Iosif. Însă, după ce au răspuns că Hristos este fiul lui David, Iisus le-a spus: „Cum deci David, în duh, Îl numește pe El «Domn», zicând: «Zis-a Domnul Domnului meu: șezi de-a dreapta Mea, până ce voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor Tale»[68]? Deci, dacă David, în duh, Îl numește pe El «Domn», cum este fiu al lui?”[69] Și iudeii nu au putut să-I răspundă. Astfel ne arată Evanghelia. El nu a spus că nu este fiul lui David, [dar nu a vrut] ca ei să treacă cu vederea faptul că era și Domnul lui David [în același timp]. Astfel, ei Îl pricepeau pe Hristos doar prin prisma a ceea ce se făcuse în timp și nu Îl înțelegeau din perspectiva a ceea ce este în veșnicie. Din acest motiv a vrut să-i învețe despre divinitatea Sa, întrebându-i despre firea Sa omenească, așa ca și cum ar fi spus: „Voi știți că Hristos este fiul lui David, răspundeți-Mi în ce fel este El și Domnul lui David”. Dar, ca nu cumva ei să spună: „Nu este Domnul lui David”, l-a adus chiar pe David drept martor.

Și ce a spus? A spus adevărul. Căci în *Psalmi* Domnul îi spune lui David: „Din rodul pântecelui tău voi pune pe scaunul tău”[70]. Iată, este fiul lui David! În ce fel este și Domnul lui David Cel care este fiul lui David? „Zis-a Domnul Domnului Meu: «Șezi de-a dreapta Mea».”[71] Puteți să vă minunați că fiul lui David este și Domnul lui David din moment ce vedeți că Maria L-a născut pe Domnul ei? [El este] Domnul lui David deoarece [este]

---

[66] *Romani* 9, 5.
[67] *Matei* 22, 42.
[68] *Psalmul* 109, 1.
[69] *Matei* 22, 43-45.
[70] *Psalmul* 131, 11.
[71] *Psalmul* 109, 1.

Dumnezeu; [El este] Domnul lui David deoarece [este Domnul] tuturor; însă [este] fiul lui David fiindcă [este] Fiul Omului. [El este] și Domn și fiu: [este] Domnul lui David, „Care, deși era Dumnezeu în chip, n-a socotit o răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu"[72], și [este] fiul lui David deoarece „S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând"[73].

21. *Temelia căsătoriei o constituie dragostea conjugală, nu împreunarea trupească.*

Astfel, nu [se poate spune că] Iosif nu a fost tatăl [lui Iisus doar] pentru că nu a avut legături trupești cu Maica Domnului, ca și când pofta trupească, și nu dragostea conjugală, ar da calitatea de soție. Să ia aminte sfințiile voastre! După o vreme, Apostolul lui Hristos avea să spună în Biserică: „A rămas ca și cei care au soții să fie ca și cum n-ar avea"[74]. Și cunoaștem mulți frați de-ai noștri care aduc rod prin har, în numele lui Hristos, înfrânându-se de la împreunarea trupească de comun acord, și totuși nerenunțând la dragostea conjugală reciprocă[75]. Cu cât mai mult este stăvilită pofta amoroasă, cu atât mai mult se întărește dragostea conjugală!

Oare nu sunt soți cei care trăiesc în așa fel încât nu caută [să obțină] unul de la altul plăcerea trupească și nici nu-și cer unul altuia [să-și îndeplinească] datoria împreunării trupești? Și totuși soția este supusă bărbatului, deoarece așa se cuvine, și [este] cu atât mai supusă, cu cât [este] mai curată, iar bărbatul își iubește soția cu adevărat, după cum stă scris, „în cinste și sfințenie"[76], ca pe o împreună-moștenitoare a harului, „după cum și Hristos a iubit Biserica"[77]. Așadar, dacă există o legătură [conjugală], dacă există o căsătorie, dacă se menține căsătoria, chiar și în condițiile

---

[72] *Filipeni* 2, 6.
[73] *Filipeni* 2, 7.
[74] *1 Corinteni* 7, 29.
[75] Pentru un exemplu de felul acesta, vezi istorioara din ***, *Proloagele. Viețile Sfinților și cuvinte de învățătură*, stud. introd. ÎPS Nestor Vornicescu, diortosite și îmbogățite de arhim. Benedict Ghiuș, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991, pp. 261-262.
[76] *1 Tesaloniceni* 4, 4.
[77] *Efeseni* 5, 25.

în care nu are loc ceea ce se poate întâmpla și în afara căsătoriei, în mod nelegiuit[78], – o, ce bine ar fi dacă toți ar putea [să se înfrâneze], dar mulți nu sunt în stare! –, atunci nu trebuie [considerați] despărțiți cei care pot [să se înfrâneze] și nu se cade să li se renege calitatea de soț și soție deoarece nu se împreunează trupește, ci sunt legați sufletește.

22. *Limita împreunării trupești este „nașterea de prunci", așa cum a fost stabilită prin actul de căsătorie*[79]. *Când este un păcat ușor încălcarea acestei limite?*

Frații mei, înțelegeți de aici cum sunt socotiți în Scriptură acei părinți ai noștri care se căsătoreau vrând să obțină de la soțiile lor doar urmași. Ei, care după obiceiul neamului lor din acea vreme, aveau chiar mai multe soții, trăiau într-o așa curăție [cu ele], încât nu se împreunau decât pentru a da naștere de prunci, ținându-le cu adevărat în cinste. Însă cel care dorește trupul soției mai mult decât prevede acea limită a nașterii de prunci face aceasta împotriva [prevederilor] actului prin care și-a luat

---

[78] Se referă la legături trupești.

[79] *Cf.* David HUNTER, „Marrying and the *Tabulae Nuptiales* in Roman North Africa from Tertullian to Augustine", în: Philip L. REYNOLDS, John WITTE, Jr. (eds.), *To Have and to Hold. Marrying and Its Documentation in Western Christendom, 400-1600*, Cambridge University Press, 2007, p. 104: „*Tabulae matrimoniales* (cunoscute și ca *tabulae nuptiales* sau *tabulae dotales*) erau contracte scrise care reprezentau o componentă legală importantă (totuși nu una esențială) a căsătoriei romane. [...] În acest document se preciza și scopul căsătoriei, și anume «nașterea de prunci» (*liberorum procreandorum causa*), o idee extrem de importantă pentru Augustin". Dar Fericitul Augustin avea o viziune clară și asupra situației practice, după cum se precizează la p. 108: „Totuși, în ciuda acestui rigorism, Augustin nu avea iluzii în ceea ce privește abilitatea celor căsătoriți de a respecta întocmai această limită în ceea ce privește relațiile conjugale. Într-o predică a precizat că era puțin probabil să fie cineva care să fi urmat întocmai dispozițiile actului de căsătorie și să se fi împreunat doar pentru a da naștere de copii: «Există vreun bărbat căsătorit care își folosește nevasta doar pentru a avea copii? Căci pentru asta a fost dată: actul de căsătorie te condamnă» (*Predica* 278, 9). Fiind conștient de diferența dintre teorie și practică, Augustin a dezvoltat noțiunea de «păcat ușor» (*venialis culpa*, *cf. 1 Corinteni* 7, 5-6) în ceea ce privește relațiile conjugale. [...] Într-una din predicile sale, el se referă la încălcarea actului de căsătorie ca la un exemplu de păcat zilnic (*quotidiana peccata*), care poate fi iertat prin binefacerile zilnice: «Când vrei să-ți folosești nevasta mai mult decât cere nevoia de a da naștere de copii este un păcat. Iar pentru a curăți asemenea păcate, este nevoie să faci zilnic binefacere» (*Predica* 9, 18)".

nevastă. Contractul este citit cu voce tare, este citit în fața tuturor martorilor și se spune că [mireasa îi este dată] „pentru nașterea de prunci”[80], iar [acest contract] se numește „act de căsătorie”[81].

Dacă soțiile nu ar fi date și nu ar fi primite în acest scop, cine și-ar da cu fruntea sus fiica pentru plăcerea senzuală a altuia? Dar, ca părinții să nu se rușineze atunci când își dau [fiica de nevastă], se citește cu glas tare actul [de căsătorie], ca ei să fie socri, și nu proxeneți. Așadar, ce se citește din contract? „Pentru nașterea de prunci.” Fruntea tatălui se luminează și se înseninează auzind această prevedere a contractului. Să luăm aminte la fruntea bărbatului care își ia nevastă! Se cuvine ca și soțul să se rușineze să o ia în alt scop, din moment ce tatăl se rușinează să o dea pentru altceva. Dar, dacă nu pot [să se înfrâneze], să ceară împlinirea datoriei conjugale (cum am mai spus și altădată) și să nu meargă [la alții] în plus față de cei care au de îndeplinit o datorie față de ei[82]. Femeia și bărbatul să se ajute unul pe altul în slăbiciunea lor! Bărbatul să nu meargă la alta, iar soția [să nu meargă] la altul, căci se numește „adulter”, ca și cum [ai spune că merge] „la altul”[83]. Și, dacă se depășesc limitele actului de căsătorie, să nu se depășească limitele patului conjugal!

Oare nu este păcat să ceri de la soție mai mult decât este nevoie pentru nașterea de copii? Într-adevăr, este păcat, dar [este] unul ușor. Apostolul spune: „Și aceasta o spun ca o îngăduință”[84] când vorbește despre acest subiect astfel: „Să nu vă lipsiți unul de altul, decât cu bună învoială pentru un timp, ca să vă îndeletniciți [cu postul și] cu rugăciunea, și iarăși să fiți împreună, ca să nu vă ispitească Satana din pricina neînfrânării voastre”[85]. Ce

---

[80] Lat. *liberorum procreandorum causa.*

[81] Lat. *tabulae matrimoniales.*

[82] Să nu preacurvească.

[83] Lat. *adulterium* < *ad alterum*, etimologie populară. Vezi ERNOUT-MEILLET, *Dictionnaire etymologique de la langue latine*, Klincksieck, Paris, [4]2001, *s.v. alter*, unde este explicat faptul că *alter* este folosit și ca eufemism pentru un lucru care ajunge altceva decât ce trebuie, „contrar”, „opus”; de aici este verbul *altero* („a strica”, „a falsifica”) și compusul vechi *adultero* („a strica”, „a corupe”), cu sens special de „a corupe o femeie”, iar mai târziu a primit sensul de „a comite adulter”.

[84] *1 Corinteni* 7, 6.

[85] *1 Corinteni* 7, 5.

înseamnă aceasta? Nu vă impuneți ceva peste puterile voastre, ca nu cumva, lipsindu-vă unul de altul, să cădeți în adulter! „Ca să nu vă ispitească Satana din pricina neînfrânării voastre." Și, ca nu cumva să pară că poruncește ceea ce doar îngăduia (căci una este să poruncești virtuții, și alta este să îngădui slăbiciunii), a adăugat pe dată: „Însă aceasta o spun ca o îngăduință, nu ca o poruncă. Eu aș vrea ca toți oamenii să fie cum sunt eu însumi"[86]; ca și cum ar fi spus: „Nu vă poruncesc să faceți așa, ci vă iert dacă se întâmplă să faceți asta".

23. *Cele două modalități de supraviețuire a neamului omenesc.*

Frații mei, luați aminte! Cei care își iau soții doar pentru nașterea de prunci sunt bărbați mari, iar de felul acesta putem citi că au fost patriarhii, și găsim multe mărturii în acest sens, iar scrierile sfinte ne arată aceasta fără niciun fel de urmă de îndoială; așadar, acei bărbați care își iau soții doar pentru a da naștere de prunci, dacă li s-ar oferi un mijloc să aibă fii fără [a fi nevoie de] împreunare trupească, oare nu ar îmbrățișa un atât de mare privilegiu cu o bucurie de nespus? Oare nu l-ar accepta cu mare veselie? Există două lucrări trupești prin care omenirea dăinuie; cei înțelepți și sfinți se coboară la aceste două lucrări din datorie, însă cei nechibzuiți se aruncă orbește spre ele din pricina poftei. Căci una este să te apleci spre ceva din datorie, și alta este să cazi în ceva din pricina patimii.

Care sunt aceste două [acțiuni] prin care dăinuie neamul omenesc? Cea dintâi [acțiune ne privește] pe noi înșine și constă în procurarea hranei – care, bineînțeles, nu poate fi consumată fără [a resimți] o plăcere trupească –, [adică] a mânca și a bea; dacă nu faci aceasta, vei muri. Așadar, prin acest mijloc de întreținere, [care constă în] a mânca și a bea, trăiește neamul omenesc, după felul firii sale. Dar prin această acțiune oamenii se întrețin doar pe ei înșiși, căci nu dobândesc urmași mâncând și bând, ci luându-și neveste. Într-adevăr, neamul omenesc dăinuie în felul următor: mai întâi [este necesar] ca oamenii [să se îngrijească] să trăiască, dar, fiindcă nu pot să trăiască pentru totdeauna, oricât de mult s-ar îngriji de trup, este necesar să aibă

86 *1 Corinteni* 7, 6-7.

grijă ca cei nou-născuți să le ia locul celor care mor. Căci neamul omenesc este, după cum s-a scris, ca frunzele din copac, dar dintr-un copac ca măslinul sau laurul sau altul de felul acesta, care nu este niciodată fără frunze, dar ale cărui frunze se schimbă mereu. După cum este scris, unele răsar, iar altele cad[87], iar cele care răsar le iau locul celor care cad. Într-adevăr, frunzele cad mereu [dintr-un copac de felul acesta], și totuși el este mereu plin de [alte] frunze. Tot astfel și neamul omenesc nu resimte pierderea [suferită în urma] celor care mor zilnic, pentru că le iau locul cei care se nasc, iar astfel întregul neam omenesc dăinuie în felul său și, precum frunzele se văd mereu în copac, tot astfel se vede și pământul plin cu oameni. Însă, dacă doar ar muri și nu s-ar mai naște, pământul s-ar goli de toți oamenii, precum [se golesc] unii copaci de toate frunzele.

24. *În îndeplinirea celor necesare pentru viață, unii sunt conduși de pofta trupească, iar alții de rațiune.*

Așadar, din moment ce sunt necesare două acțiuni – despre care am vorbit deja destul – pentru ca neamul omenesc să dăinuie, [trebuie să arăt că] cel înțelept și prevăzător și credincios se coboară [să le împlinească] pe amândouă din datorie și nu cade, [ajungând să fie stăpânit de ele], din pricina poftei trupești. Dar cât de mulți, fiind stăpâniți de lăcomie, nu se aruncă să mănânce și să bea, dedicându-și întreaga viață [acestor acțiuni], ca și cum ele ar fi motivul pentru a trăi? Într-adevăr, deși [oamenii] mănâncă pentru a trăi, aceștia socotesc că trăiesc pentru a mânca. Tot omul înțelept îi consideră vrednici de blam pe aceștia, și mai ales Sfânta Scriptură, [pe toți cei] mâncăi, bețivi, nesătui, „al căror dumnezeu este pântecele [lor]”[88]. Pe aceștia îi împinge să mănânce doar pofta trupească, și nu nevoia de a-și reface puterile. Astfel, aceștia cad în [patima] mâncării și a băuturii.

În schimb, cei care se coboară [spre a îndeplini această sarcină] din îndatorirea de a trăi nu trăiesc pentru a mânca, ci mănâncă pentru a trăi. Dacă celor înțelepți și cumpătați li s-ar

[87] *Cf. Înțelepciunea lui Isus Sirah* 14, 17-19.
[88] *Filipeni* 3, 19.

oferi posibilitatea să trăiască fără mâncare și fără băutură, cu cât de mare bucurie ar îmbrățișa acest privilegiu, ca să nu mai fie nevoiți să se coboare [spre a îndeplini lucrul] de care nu au obișnuit să se lase stăpâniți, ci să fie ridicați mereu în Domnul, și nevoia de a întări slăbiciunile trupului să nu le mai tulbure [dorința de a-și îndrepta întreaga] atenție [spre Dumnezeu]! În ce fel socotiți că a primit dreptul Ilie [hrana] când a acceptat urciorul cu apă și turta ca să-i fie hrană îndestulătoare pentru patruzeci de zile[89]? Cu mare bucurie, bineînțeles, deoarece a mâncat și a băut [pentru a-și îndeplini] datoria [de a rămâne] în viață, nu ca un rob al poftei trupești. Dacă poți, încearcă să îi oferi [un asemenea privilegiu] unui om care își pune întreaga bucurie și fericire în ospețe, precum vita în iesle! Va urî binefacerea ta, o va respinge și o va socoti o pedeapsă.

Tot astfel se întâmplă și cu îndatorirea conjugală: oamenii care se lasă stăpâniți de pofta plăcerilor senzuale nu își caută neveste pentru altceva și din acest motiv cu greu sunt mulțumiți de nevestele lor. Și ce bine ar fi, dacă nu pot sau nu vor să-și stăpânească pofta trupească, să nu îndrăznească să treacă dincolo de ceea ce presupune datoria conjugală și de ceea ce se permite din pricina slăbiciunii [omenești]! Dar, dacă l-ai întreba pe un asemenea om: „De ce ți-ai luat nevastă?”, ți-ar răspunde probabil rușinat: „Pentru [a avea] copii”. Însă, dacă cineva în care ar avea încredere totală i-ar spune: „Dumnezeu poate și îți va da cu siguranță fii, chiar dacă nu te vei împreuna cu soția”, atunci cu siguranță ar mărturisi, spunând că nu și-a căutat nevastă pentru [a avea] fii. Așadar, să-și recunoască slăbiciunea și să primească [din îngăduință] ceea ce pretindea că primește din îndatorire!

25. *Patriarhilor li s-a îngăduit să aibă mai multe soții doar pentru a da naștere de prunci.*

Acei drepți din vechime, oameni ai lui Dumnezeu, căutau [să aibă] fii, doreau să-și recunoască[90] fiii. Doar în acest scop se

---

[89] *Cf. 3 Regi* 19, 6-8.

[90] Verbul *suscipio* are sensul special de „a ridica de jos în brațe un nou-născut”, acesta fiind semnul că părintele recunoaște copilul.

căsătoreau cu femeile, doar în acest scop se împreunau cu femeile, și anume pentru a da naștere de fii. Din acest motiv li s-a îngăduit să aibă mai multe [neveste]. Căci, dacă pofta trupească nestăpânită ar fi fost plăcută înaintea lui Dumnezeu, ar fi îngăduit, în vremea aceea, ca o femeie să aibă mai mulți bărbați, așa precum un bărbat [avea] mai multe femei. Din ce motiv toate femeile virtuoase nu aveau mai mult de un bărbat, iar un bărbat [avea] mai multe femei, dacă nu pentru că faptul că un bărbat are mai multe femei duce la creșterea numărului urmașilor, pe când o femeie nu ar putea da naștere la mai mulți fii cu cât ar avea mai mulți bărbați?

De aceea, fraților, dacă părinții noștri nu se căsătoreau și nu se împreunau cu femeile dintr-un alt motiv decât pentru a da naștere de prunci, ar fi fost o mare bucurie pentru ei dacă ar fi putut să aibă fii fără [a fi nevoie] de acea îmbrățișare trupească, din moment ce pentru a avea [copii] nu au căzut în patima [împreunării trupești], ci s-au coborât [la aceasta] din datorie.

Și atunci [cum ar putea cineva să spună că] Iosif nu a fost tată deoarece a primit un fiu fără [a fi nevoie] de pofta trupească? Neprihănirea creștinească să nu gândească ceva ce nu a gândit nici [curăția] iudaică! Iubiți-vă soțiile voastre, dar iubiți-le în curăție! Căutați împreunarea trupească, [dar doar] până la limita nașterii de fii! Și, fiindcă nu puteți avea fii în alt fel, coborâți-vă la aceasta cu durere! Căci aceasta este pedeapsa lui Adam, din care ne tragem [cu toții]. Să nu ne mândrim cu pedeapsa noastră! Este pedeapsa celui care a meritat să dea naștere unor urmași muritori, deoarece el a devenit muritor din pricina păcatului. Dumnezeu nu a pus capăt acestei pedepse pentru ca omul să-și amintească de unde a căzut și încotro este chemat și să caute acea îmbrățișare în care nu există niciun fel de stricăciune.

26. *Cinstea feciorie a început de la Maica Domnului. În ce fel Iosif este cu adevărat tatăl lui Hristos.*

Prin urmare, în acel popor[91], care trebuia să se înmulțească din plin până la venirea lui Hristos, pentru ca prin numărul mare al oamenilor să fie preînchipuite toate acele învățături ale Bisericii care se cădea să fie preînchipuite, [bărbații] aveau datoria de

[91] Poporul evreu.

a-și lua neveste, ca să sporească poporul, în care era anticipată Biserica. Dar, când S-a născut Regele tuturor neamurilor, cinstea feciorie a început de la Maica Domnului, care a fost vrednică să aibă un fiu fără a cunoaște stricăciunea. Deci aceea a fost o căsătorie, și încă o căsătorie lipsită de orice fel de stricăciune, iar astfel de ce să nu primească soțul în curăție ceea ce soția a născut în neprihănire? Precum ea [a fost] o soție neprihănită, așa [a fost] și el un soț curat și, precum ea [a fost] o mamă neprihănită, așa [a fost] și el un tată curat. Așadar, cine ar putea să spună: „Nu trebuia să fie numit tată pentru că nu a contribuit la nașterea Fiului" caută poftă trupească în nașterea de prunci, și nu sentimentul de dragoste. Iosif a împlinit mai bine cu sufletul ceea ce alții doresc să împlinească în trup.

Căci și cei care înfiază copii nasc în inimă, într-un mod mai curat, [fiii] pe care nu au putut [să-i dobândească] trupește. Luați aminte, fraților, luați aminte la legile adopției, prin care un om devine fiul unuia din a cărui sămânță nu s-a născut, astfel încât are mai mult drept asupra lui voința celui care îl înfiază decât natura celui care îi dă naștere! Așadar, nu numai că se cădea ca Iosif să fie numit tată, ci se cuvenea [acest lucru] cu asupra de măsură. De fapt, oamenii dau naștere de fii și din femeile care nu le sunt soții, iar aceștia sunt numiți fii naturali, însă sunt mai presus de ei fiii legitimi. Din perspectiva împreunării trupești, nașterea lor se întâmplă la fel, iar atunci de ce sunt fiii legitimi puși mai presus, dacă nu pentru că dragostea soției care naște prunci este mai curată? Nu face diferența împreunarea trupească, fiindcă ea este la fel cu ambele femei. Cum învinge soția, dacă nu prin dragostea credincioasă, prin dragostea față de soț, prin dragostea cu adevărat sinceră și curată? Dacă cineva ar putea să dobândească fii de la soție fără [a fi nevoie de] împreunare trupească, nu ar trebui să fie cu atât mai fericit cu cât cea pe care o iubește mai mult este mai curată?

27. *Pe bună dreptate este admis faptul că Iosif a avut doi tați, pentru a arăta acordul dintre Evanghelia după Matei și cea după Luca.*

Astfel, luați seama că un om poate să aibă nu doar doi fii, ci chiar și doi tați! Din moment ce am menționat înfierea, vă dați

seama că poate fi și o astfel de situație. Căci se spune: „Un om poate să aibă doi fii, însă nu poate avea doi tați". Însă iată că poate să aibă și doi tați, dacă unul l-a născut din sămânța [sa], iar altul l-a înfiat din dragoste. Așadar, dacă un om poate să aibă doi tați, [atunci înseamnă că] și Iosif a putut să aibă doi tați, fiind născut de unul și înfiat de altul. Dacă acest lucru este posibil, [atunci] de ce mai răspândesc blasfemii cei care spun că Matei a prezentat unele neamuri, iar Luca altele?

Pe bună dreptate, vedem că unul a urmat o anumită linie de descendență, iar altul alta. Într-adevăr, Matei a spus că tatăl lui Iosif este Iacov, iar Luca [a precizat că este] Eli. Însă cuiva ar putea să i se pară că bărbatul al cărui fiu a fost Iosif a avut două nume. Dar faptul că ei enumeră bunici și străbunici și alți strămoși diferiți, și unul [amintește] mai multe generații, iar altul mai puține, dovedește, fără posibilitate de tăgadă, că Iosif a avut doi tați. Astfel, fiind îndepărtată blasfemia în privința acestui subiect, deoarece am arătat, în mod limpede, că se poate ca unul să fie tatăl care a dat naștere, iar altul [să fie tatăl] care a înfiat, [atunci], din moment ce există doi tați, nu este un lucru de mirare dacă bunicii și străbunicii și ceilalți părinți amintiți în sus pe linia descendenței sunt diferiți, [fiindcă provin] din părinți diferiți.

28. *Înfierea în Sfintele Scripturi. În ce fel se împreunau cei vechi cu slujnicele fără a comite adulter*[92].

Să nu vi se pară că legea adopției este străină de Scripturile noastre și că nu este în acord cu autoritatea Sfintelor Scripturi, ca

[92] Vezi SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Matei, Omilia 3*, 2: „În afară de această învățătură, evanghelistul ne mai spune și altceva: anume ne arată că toți oamenii sunt păcătoși, chiar și strămoșii Domnului. Patriarhul Iuda, cel de la care iudeii își trag numele, nu pare că a făcut puține păcate; Tamara a stat înaintea lui și l-a acuzat de desfrânare; David a născut pe Solomon cu o femeie desfrânată. Deci, dacă de oameni mari n-a fost îndeplinită legea, cu atât mai puțin de oameni mici; iar dacă n-a fost îndeplinită, înseamnă că toți oamenii au păcătuit și deci a fost de neapărată trebuință venirea lui Hristos. De aceea evanghelistul a amintit și de cei doisprezece patriarhi, ca și prin asta să spulbere iarăși îngâmfarea iudeilor, care se lăudau cu noblețea strămoșilor lor. Mulți dintre patriarhi au fost născuți din slujnice; totuși nu s-a făcut deosebire între fii din pricina deosebirii de mame. Toți au fost fără deosebire patriarhi și conducători de seminții. Această prerogativă o are și Biserica; ea este creatoarea nobleței noastre; modelul și l-a luat de sus. De aceea, de ai fi sclav sau liber, aceasta nici nu te avantajează, nici nu te micșorează; Biserica îți cere un singur lucru: ce gând ai și cum ți-i sufletul" (PSB 23, pp. 39-40).

și când ar fi specifică doar legilor omenești. Într-adevăr, este un fapt străvechi și amintit, în mod obișnuit, în scrierile bisericești că nu doar sămânța bărbătească dă naștere de fii, ci și bunăvoința alegerii. Într-adevăr, chiar femeile, dacă nu puteau să dea naștere ele însele, înfiau fiii născuți din împreunarea bărbaților lor cu sclavele, ba chiar le cereau soților să le aducă fii în felul acesta, precum [au făcut] Sarai[93], Rahila[94] și Lia[95]. [Îndeplinind] această îndatorire, bărbații nu au săvârșit adulter, deoarece li s-au supus soțiilor în privința îndatoririi conjugale, după cum spune Apostolul: „Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul; asemenea nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia”[96].

Chiar și Moise, născut dintr-o mamă evreică și pus [spre a fi găsit de cineva], a fost înfiat de fiica lui faraon[97]. [Chiar dacă] nu existau formulele de drept de astăzi, alegerea de bunăvoie funcționa ca normă legală, după cum spune Apostolul [Pavel] și într-un alt loc: „Păgânii care nu au lege fac din fire cele ale legii”[98]. Iar dacă femeilor li se îngăduia să îi facă fii ai lor pe cei pe care nu ele însele îi născuseră, de ce [nu li s-ar permite] și bărbaților [să îi aibă drept fii] pe cei pe care nu i-au născut din sămânța lor trupească, ci din dragostea înfierii? Căci putem citi că până și patriarhul Iacov, părintele atâtor fii, și-a făcut nepoții săi, pe fiii lui Iosif, fii, rostind următoarele cuvinte: „Aceștі doi [fii ai tăi] vor fi ai mei și vor primi moștenire pământul împreună cu frații lor, iar ceilalți pe care îi vei naște să fie ai tăi!”[99]

Cineva ar putea spune că nu se găsește în Sfintele Scripturi cuvântul „înfiere”. Ca și cum ar mai avea vreo importanță termenul folosit, din moment ce faptul însuși există, și anume o femeie poate să aibă un fiu pe care nu l-a născut din trupul ei sau un bărbat [poate avea] un fiu pe care nu l-a conceput din trupul lui. De fapt, eu nu mă împotrivesc ca Iosif să fie numit „înfiat”, atâta

---

93 *Cf. Facerea* 16, 1-2.
94 *Cf. Facerea* 30, 1-5.
95 *Cf. Facerea* 30, 9.
96 *1 Corinteni* 7, 4.
97 *Cf. Ieșirea* 2, 1-10.
98 *Romani* 2, 14.
99 *Facerea* 48, 5-6.

vreme cât se acceptă faptul că el a putut să fie și fiul unuia din al cărui trup nu se născuse.

Totuși Apostolul Pavel amintește adesea termenul „înfiere”, [referindu-se] la o mare taină. Într-adevăr, deși Scriptura mărturisește că Domnul nostru Iisus Hristos [este] singurul Fiu al lui Dumnezeu, spune că cei pe care a socotit potrivit să-i aibă drept frați și împreună-moștenitori devin astfel printr-o înfiere a harului dumnezeiesc: „Iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea”[100]. Și în alt loc afirmă: „Și noi înșine suspinăm în noi, așteptând înfierea, răscumpărarea trupului nostru”[101]. Altcândva, a spus despre iudei: „Aș fi dorit să fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru frații mei, cei de un neam cu mine după trup, care sunt israeliți, ale cărora sunt înfierea și slava și Legământul și Legea, ai cărora sunt părinții și din care după trup este Hristos, Cel care este peste toate Dumnezeu, binecuvântat în veci”[102]. Aici arată că a fost din vechime folosit de iudei fie termenul „înfiere”, fie lucrul în sine, precum Legământul și Legea pe care le amintește în același timp.

29. *Neamurile Domnului amintite de evangheliști sunt diferite pentru că se ține seama fie de filiația adoptivă, fie de cea naturală.*

Se mai adaugă și următoarea modalitate specifică iudeilor prin care cineva devenea fiul celui din care nu se născuse trupește. Rudele se căsătoreau cu soțiile rudelor lor care muriseră fără a avea copii, pentru a ridica urmași celui mort[103]. Astfel, cel care se naștea era și fiul celui din care se naștea și al celui al cărui urmaș se naștea. Am spus acestea ca nu cumva cineva, socotind că nu este posibil să fie amintiți doi tați pentru un singur om, să creadă că vreunul dintre evangheliștii care amintesc neamurile Domnului ar trebui învinuit de minciună, printr-o blasfemie nelegiuită, mai ales că înseși cuvintele evangheliștilor ne atrag atenția.

---

[100] *Galateni* 4, 4-5.
[101] *Romani* 8, 23.
[102] *Romani* 9, 3-5.
[103] Căsătoria de levirat. *Cf. Deuteronomul* 25, 5-6; *Matei* 22, 24.

Într-adevăr, Matei, care îl amintește pe tatăl care i-a dat naștere [trupește] lui Iosif, enumeră generațiile astfel: „Acesta l-a născut pe acela”, până când ajunge [să amintească] la final faptul că „Iacov a născut pe Iosif”[104]. În schimb, Luca, deoarece nu poate fi numit pe bună dreptate „născut” cel care fie devine fiu prin înfiere, fie se naște ca urmaș al celui mort din cea care i-a fost soție, nu spune: „Eli l-a născut pe Iosif” sau: „Iosif, pe care l-a născut Eli”, ci: „Care era fiul lui Eli”[105], fie prin înfiere, fie născut dintr-o rudă ca urmaș al celui mort.

30. *De ce neamurile Domnului sunt amintite pe linia descendenței lui Iosif, și nu pe a Mariei?*

Am vorbit deja pe larg [despre motivele] pentru care nu trebuie să vă tulbure faptul că neamurile sunt amintîte pe linia descendenței lui Iosif, și nu pe a Mariei, [mai ales dacă avem în vedere faptul] că, precum ea [a fost] mamă fără [să fi fost nevoie de] poftă trupească, tot așa și el [a fost] tată fără [să fi fost nevoie] de împreunare trupească. Așadar, neamurile [Domnului să fie amintite] pe linie descendentă și ascendentă de la el! Să nu îl despărțim [de neamurile Domnului] doar pentru că i-a lipsit pofta trupească! Curăția sa mai mare să confirme calitatea sa de tată, ca nu cumva să ne mustre [Prea]sfânta Maria! Căci ea nu a vrut să pună numele său înaintea soțului ei, ci a spus: „Tatăl Tău și eu Te-am căutat îngrijorați”[106]. Prin urmare, să nu facă clevetitorii pervertiți ceea ce nu a făcut soția neprihănită!

Să amintim, așadar, [neamurile Domnului] pe linia descendenței lui Iosif, pentru că, așa cum [a fost] un soț în curăție, așa [a fost] și un tată în curăție! Dar să punem bărbatul înaintea femeii, conform ordinii firii și legii lui Dumnezeu! Căci, dacă l-am da la o parte și am pune-o pe ea [în locul lui], el ar spune pe bună dreptate: „De ce m-ați îndepărtat? De ce nu urcă și coboară neamurile pe linia descendenței mele?” Oare i s-ar putea spune: „Pentru că tu nu ai dat naștere din sămânța ta”? Dar el ar răs-

---

[104] *Matei* 1, 16.
[105] *Luca* 3, 23.
[106] *Luca* 2, 48.

punde: „Oare ea a născut prin lucrarea trupului ei?" Ceea ce a făcut, Duhul Sfânt a făcut pentru amândoi. S-a spus: „Deoarece era un om drept"[107]. Așadar, bărbatul [era] drept și femeia [era] dreaptă. Duhul Sfânt, odihnindu-Se întru dreptatea amândurora, le-a dat ambilor un Fiu. Însă Și-a împlinit lucrarea în femeie, care poate să dea naștere după fire, ca astfel să nască [Fiu] și pentru soț. Iar îngerul le spune amândurora să pună nume copilului, ca astfel să fie arătată în mod clar autoritatea lor de părinți.

Într-adevăr, pe când Zaharia era încă mut, mama a pus nume fiului nou-născut. Iar când cei care erau de față l-au întrebat, prin semne, pe tată cum vrea să-l numească, luând tăblițe, [Zaharia] a scris ceea ce soția sa spusese deja[108]. I s-a spus și Mariei: „Iată vei lua în pântece [și vei naște] fiu și vei chema numele lui «Iisus»"[109] și i s-a spus și lui Iosif: „Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt. Ea va naște Fiu și vei chema numele Lui «Iisus», căci El va mântui poporul Său de păcatele lui"[110]. Se mai spune: „Și i-a născut Fiu"[111], iar astfel este întărit faptul că Iosif este tată prin dragoste, nu după trup. Deci el este tată fără urmă de îndoială.

Evangheliștii enumeră [neamurile Domnului], cu multă băgare de seamă și înțelepciune, pe linia descendenței lui Iosif, fie [așa cum face] Matei, coborând de la Avraam până la Hristos, fie [așa cum face] Luca, urcând de la Hristos, prin Avraam, până la Dumnezeu. Unul îi enumeră în ordine descendentă, iar altul în ordine ascendentă, însă ambii [fac aceasta] pe linia descendenței lui Iosif. De ce? Pentru că [el a fost] tatăl. De ce [a fost] tată? Pentru că este cu atât mai mult tată cu cât este un tată mai neprihănit. El a fost socotit ca fiind tatăl Domnului nostru Iisus Hristos în alt fel, adică nu așa cum sunt ceilalți tați care nasc trupește și nu dobândesc copii doar prin dragoste duhovnicească. Într-adevăr, și Luca a spus: „Acesta era socotit tatăl lui Iisus"[112].

---

107 *Matei* 1, 19.
108 *Cf. Luca* 1, 62-63.
109 *Luca* 1, 31.
110 *Matei* 1, 20-21.
111 *Luca* 2, 7.
112 *Luca* 3, 23.

De ce era socotit? Pentru că părerile și socotelile omenești se îndreaptă spre ceea ce fac oamenii de obicei[113]. Însă Domnul nu a fost din sământa lui Iosif, deși era socotit astfel, dar totuși, pentru evlavia și dragostea lui Iosif, i S-a născut din Fecioara Maria un Fiu, Care este Fiul lui Dumnezeu.

31. *De ce Matei enumeră neamurile Domnului în ordine descendentă, iar Luca în ordine ascendentă?*

Dar de ce unul enumeră [neamurile Domnului] în ordine descendentă, iar celălalt în ordine ascendentă? Vă rog să ascultați cu atenție, atât cât vă va ajuta Domnul, și cu un suflet plin de încredere și curățit de orice fel de blasfemii periculoase și întortocheate. Matei enumeră neamurile [Domnului] în ordine descendentă, pentru a simboliza faptul că Domnul nostru Iisus Hristos S-a pogorât pentru a purta păcatele noastre, ca prin sământa lui Avraam să fie binecuvântate toate neamurile. Din acest motiv nu începe de la Adam, [deși] întreg neamul omenesc [se trage] de la el, nici de la Noe, deși tot neamul omenesc de după potop provine din familia lui. Pentru a arăta îndeplinirea profeției, nu era necesar să amintească faptul că omul Iisus Hristos se trage din Adam, din care se trag toți oamenii, sau din Noe, din care din nou se trag toți oamenii, ci din Avraam, care a fost ales ca cel în sământa căruia să fie binecuvântate toate neamurile atunci când pământul era deja plin de popoare[114].

În schimb, Luca enumeră neamurile [Domnului] în ordine ascendentă, dar neîncepând de la nașterea Domnului, ci din acel moment în care amintește că El a fost botezat de Ioan. Astfel, precum prin întruparea Domnului sunt asumate de către El păcatele neamului omenesc spre a le purta, tot așa prin Taina Botezului [păcatele] sunt curățite.

Prin urmare, Matei enumeră neamurile în ordine descendentă, spre a-L simboliza pe Cel care S-a pogorât pentru a purta

[113] *Cf.* SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Matei, Omilia* 3, 1: „Dacă iudeii Îl numeau pe Domnul tot Fiul lui Iosif, după ce făcuse atâtea minuni înaintea lor, cum ar fi putut crede că S-a născut dintr-o Fecioară înainte de facerea acestor minuni?" (PSB 23, pp. 37-38).

[114] *Cf. Facerea* 22, 18.

păcatele [oamenilor], iar Luca enumeră neamurile în ordine ascendentă, spre a simboliza curățirea păcatelor, nu ale Sale bineînțeles, ci ale noastre.

Matei coboară pe linia lui Solomon, cu a cărui mamă a păcătuit David, iar Luca urcă pe linia lui Natan, un alt fiu al aceluiași David, prin care[115] a fost curățit de păcat. Într-adevăr, putem citi că [profetul] Natan a fost trimis la el, ca [David] să fie arătat vinovat și să se însănătoșească prin pocăință[116]. Ambii [evangheliști] se întâlnesc [cu enumerarea neamurilor] la David, Matei pe linie descendentă, iar Luca pe linie ascendentă, și de la el până la Avraam sau de la Avraam până la David nu amintesc neamuri diferite. Astfel, Hristos, fiu al lui David și fiu al lui Avraam, ajunge la Dumnezeu. Într-adevăr, se cuvine ca și noi să fim aduși înapoi la Dumnezeu, reînnoindu-ne prin botez, în urma iertării păcatelor.

32. *Despre numărul 40 în neamurile Domnului.*

În generațiile pe care le enumeră Matei, se remarcă de bună seamă numărul 40. Sfânta Scriptură de obicei nu ține seama de ceea ce trece peste anumite cifre rotunde. Astfel, se spune că poporul lui Israel a scăpat din robia egipteană după patru sute de ani, deși [în realitate] au fost patru sute treizeci de ani[117]. Tot așa, și faptul că numărul 40 este depășit cu o generație nu afectează în vreun fel întâietatea acestui număr. El simbolizează viața, în timpul căreia ne trudim pe acest pământ, atâta vreme cât suntem peregrini departe de Domnul[118], fiindu-ne necesară iconomia propovăduirii adevărului, pentru o vreme.

Căci numărul 10, care semnifică fericirea desăvârșită, înmulțit cu 4, deoarece timpul este împărțit în patru anotimpuri și lumea în patru părți, are drept rezultat numărul 40. Iată de ce au postit

[115] Vezi FERICITUL AUGUSTIN, *Retractationes* (*Revizuiri*), II, 16: „[...] ar fi trebuit să spun: «Prin profetul cu același nume», ca nu cumva să se înțeleagă că au fost una și aceeași persoană, din pricina coincidenței de nume". Natan a fost unul dintre fiii pe care regele David i-a avut cu Batșeba (*cf.* 2 *Regi* 5, 14). Însă profetul Natan este cel prin intermediul căruia David a fost curățit de păcat.

[116] *Cf.* 2 *Regi* 12.

[117] *Cf. Facerea* 15, 13; *Faptele* 7, 6.

[118] *Cf.* 2 *Corinteni* 5, 6.

patruzeci de zile Moise[119] și Ilie[120] și chiar Mijlocitorul, Domnul nostru Iisus Hristos[121], deoarece în vremea aceasta este necesară abținerea de la ademenirile trupești. Poporul [lui Israel] a rătăcit patruzeci de ani prin pustie[122], patruzeci de zile a ținut potopul[123]. După înviere, Domnul a mai stat patruzeci de zile împreună cu Apostolii, convingându-i de realitatea trupului înviat[124], iar astfel a arătat că în viața aceasta, în care suntem peregrini departe de Domnul[125], numărul 40 – după cum s-a spus – simbolizează, în mod tainic, faptul că este necesară amintirea trupului Domnului, pe care o sărbătorim în Biserică, până când va veni [Hristos][126].

Așadar, Domnul nostru S-a pogorât pentru [a-Și asuma] această viață și Cuvântul S-a făcut trup[127] ca să Se dea pe Sine pentru păcatele noastre și să învieze pentru îndreptarea noastră[128]. Matei a avut în vedere numărul 40, astfel că o singură generație, prin care este depășit numărul 40, fie nu are nicio importanță, așa cum cei treizeci de ani nu au stânjenit în vreun fel numărul rotund de 400, fie simbolizează faptul că Domnul Însuși – căci prin numărarea Lui se ajunge la patruzeci și una de generații – astfel S-a pogorât în viața aceasta, spre a purta păcatele noastre, încât totuși să fie mai presus de viața aceasta, datorită calității Sale unice prin care este om și Dumnezeu în același timp. Într-adevăr, doar despre El se spune ceea ce nu s-a putut și nici nu se va mai putea spune despre niciun om sfânt, oricât de desăvârșit ar fi în înțelepciune și dreptate: „Cuvântul S-a făcut trup"[129].

33. *De ce Luca enumeră șaptezeci și șapte de neamuri ale Domnului?*

Luca, prezentând generațiile în linie ascendentă de la botezul Domnului, ajunge la un număr de șaptezeci și șapte [de nea-

---

[119] *Cf. Deuteronomul* 9, 9-10.
[120] *Cf. 3 Regi* 19, 8.
[121] *Cf. Matei* 4, 1-2.
[122] *Cf. Numerii* 32, 13.
[123] *Cf. Facerea* 7, 4.
[124] *Cf. Faptele* 1, 3.
[125] *Cf. 2 Corinteni* 5, 6.
[126] *Cf. 1 Corinteni* 11, 26. Aici se referă la legătura simbolică stabilită între numărul 40 și Taina Sfintei Euharistii, care ne este absolut necesară, în viața aceasta, în vederea mântuirii sufletului.
[127] *Cf. Ioan* 1, 14.
[128] *Cf. Romani* 4, 25.
[129] *Ioan* 1, 14.

muri], începând cu Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, urcând pe linia descendenței lui Iosif și ajungând prin Adam până la Dumnezeu. Astfel, acest număr simbolizează iertarea tuturor păcatelor care are loc prin botez[130]. Căci, cu toate că nu a avut niciun fel de păcat care trebuia să fie iertat prin botez, Domnul ne-a încredințat din smerenie ceea ce ne este de folos[131]. Și, chiar dacă acela a fost doar botezul lui Ioan, totuși S-a arătat în el, în mod limpede, Treimea Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, prin Care a fost consfințit botezul lui Hristos Însuși, cu care aveau să fie botezați viitorii creștini. Tatăl [S-a arătat] prin glasul care s-a auzit din cer; Fiul, prin Omul-Mijlocitor; Duhul Sfânt, prin porumbel[132].

34. *Ce semnifică numărul 77?*

Motivul pentru care numărul 77 cuprinde toate păcatele ce sunt iertate prin botez probabil că este următorul: numărul 10 semnifică desăvârșirea dreptății și fericirii, când creatura [simbolizată] de cifra 7[133] este unită cu Treimea Creatorului, motiv pentru care chiar și Decalogul Legii a fost consfințit în zece porunci. Însă încălcarea numărului 10 este simbolizată prin numărul 11, iar

---

[130] *Cf.* Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei, Omilia 3*, 7: „Așadar, pentru că am dobândit acest dar atât de mare al iertării păcatelor, să facem totul ca să nu batjocorim o binefacere ca aceasta. Dacă și înainte de primirea cinstei acesteia, păcatele erau vrednice de pedeapsă, cu atât mai mult după ce am primit această nespusă binefacere. Cele ce spun acum, nu le spun la întâmplare, ci pentru că văd pe mulți creștini că duc după botez o viață mai păcătoasă decât cei nebotezați, că nu se vede niciun semn în viața lor că sunt creștini. [...] Marile dregătorii lumești le recunoaștem după insignele purtate de oameni; calitatea noastră de creștini însă trebuie s-o cunoaștem după sufletul nostru. Creștinul trebuie să se arate creștin nu numai după darul pe care-l aduce la altar, ci și după viața nouă pe care o duce; trebuie să fie lumina lumii și sarea pământului" (PSB 23, pp. 57-58).

[131] Taina Botezului.

[132] *Cf. Matei* 3, 16-17; *Luca* 3, 21-22. Încă din Antichitatea creștină, Fericitul Ieronim avertizase, într-una dintre omiliile sale la *Marcu*, despre faptul că Duhul Sfânt nu a luat formă carnală de porumbel, ci S-a pogorât sub aparența acestei păsări. De altfel, și exegeții neotestamentari consideră că în pasajele evanghelice de mai sus tălmăcirea autentică este aceasta: *Duhul Sfânt S-a pogorât așa cum se pogoară un porumbel*; așadar în mod lin. Reprezentarea Duhului Sfânt ca porumbel în iconografie este necanonică și nefundamentată. Singura reprezentare canonică, biblică a Treimii este cea sub forma celor trei tineri care s-au arătat lui Avraam (*cf. Facerea* 18). (n.P.P.)

[133] Tot în număr de șapte sunt și darurile Duhului Sfânt; *cf. Isaia* 11, 2-3.

prin încălcare se cade să înțelegem păcat; [acesta are loc] atunci când omul, vrând mai mult, încalcă norma dreptății. Din acest motiv, Apostolul [Pavel] numește lăcomia rădăcina tuturor relelor[134]. Sufletului care păcătuiește îndepărtându-se de Dumnezeu, i se poate spune, în numele Domnului: „Ai nădăjduit că, dacă te vei îndepărta de Mine, vei dobândi mai mult".

Încălcarea, adică păcatul, are legătură cu propria persoană a celui care păcătuiește, deoarece vrea să se bucure de ceva doar al său – din acest motiv sunt osândiți cei care le caută pe cele ale lor, nu pe cele ale lui Iisus Hristos[135], și este lăudată dragostea care nu caută cele care sunt ale sale[136] –, de aceea numărul 11, care simbolizează încălcarea, nu este înmulțit cu 10, ci cu 7, și se ajunge [la rezultatul] 77. Într-adevăr, încălcarea nu are legătură cu Treimea Creatorului, ci [doar] cu creatura, adică [doar] cu omul, care este simbolizat de cifra 7. [Acesta este compus din] cifra 3 datorită sufletului, în care se găsește o imagine a Treimii Creatorului, căci omul a fost făcut după chipul lui Dumnezeu, și din cifra 4 datorită trupului. De fapt, sunt extrem de bine cunoscute cele patru elemente din care este alcătuit trupul[137]. Iar cine nu le cunoaște poate foarte ușor să ia seama chiar la trupul lumii, prin care se mișcă trupul nostru, [și să vadă că] are patru părți principale pe care Sfânta Scriptură le amintește adesea: răsărit, apus, miazăzi și miazănoapte. Iar deoarece păcatele se săvârșesc fie cu sufletul, ca [cele făcute] doar cu voința, fie chiar prin fapte, în mod văzut, din acest motiv profetul Amos Îl amintește mereu pe Dumnezeu, Care amenință, spunând: „Pentru trei [păcate], ba chiar pentru patru, nu Mă voi întoarce"[138], adică „nu voi trece cu vederea". Pentru trei [păcate], adică pentru [păcatele săvârșite cu] sufletul, și pentru patru [păcate], adică pentru [păcatele săvârșite] cu trupul, căci din aceste două [elemente] este format omul.

---

[134] *Cf. 1 Timotei* 6, 10.

[135] *Cf. Filipeni* 2, 21.

[136] *Cf. 1 Corinteni* 13, 5.

[137] Cele patru elemente la care se face referire sunt: apă, aer, foc, pământ.

[138] *Amos* 1, 3.

35. *Cum trebuie citită Sfânta Scriptură?*

Astfel, 11 de şapte ori – după cum s-a spus, încălcarea dreptăţii de către omul păcătos – are ca rezultat numărul 77, în care sunt cuprinse, în mod simbolic, toate păcatele care sunt iertate prin botez. Din acest motiv, Luca prezintă în linie ascendentă cele șaptezeci și șapte de generații până la Dumnezeu, arătând împăcarea omului cu Dumnezeu, prin iertarea tuturor păcatelor. De aceea, Domnul Însuși [i-a dat următorul răspuns] lui Petru, care Îl întrebase de câte ori trebuie să îl ierte pe un frate: „Nu zic ție până de șapte ori, ci până de șaptezeci de ori câte șapte”[139].

Iar dacă poate fi scos la lumină și altceva din aceste comori ascunse ale tainelor lui Dumnezeu, [cu siguranță vor face aceasta] unii mai zeloși și mai vrednici. Totuși eu, după puterea mea de înțelegere, atât cât m-a ajutat și cât mi-a dat Domnul, și după scurtimea timpului [disponibil], am spus ce am putut. Dacă vreunul dintre voi înțelege mai mult, să bată [la poarta] Celui de la care primesc ceea ce pot să înțeleg și să spun! Dar, înainte de orice, să nu vă tulbure nimic din ceea ce nu înțelegeți din Sfintele Scripturi și să nu vă trufiți cu ceea ce înțelegeți, ci să așteptați cu smerenie [răspunsul] la ceea ce nu înțelegeți și să păstrați cu dragoste ceea ce înțelegeți!

[139] Matei 18, 22.

Predica 140*

Despre cuvintele *Evangheliei după Ioan* 12, 44-50: „Cel care crede în Mine nu crede în Mine, ci în Cel care M-a trimis pe Mine". Împotriva a ceea ce a spus Maximinus[140], episcopul arienilor[141], care a răspândit învățături greșite în Africa, împreună cu Segisvultus

1. *Credința în Hristos.*

Fraților, ce înseamnă ceea ce am auzit că a zis Domnul: „Cel care crede în Mine nu crede în Mine, ci în Cel care M-a trimis pe Mine"[142]? Este bine să credem în Hristos, mai ales că El Însuși a spus, în mod deschis, ceea ce ați auzit, și anume că El, Lumina, a venit în lume, iar cine crede în El nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții[143]. Așadar, este bine să credem în Hristos. Este un mare bine să credem în Hristos și este un mare rău să nu credem în Hristos. Dar, pentru că Hristos, Fiul, este din Tatăl ceea ce este, iar Tatăl nu este din Fiul, ci este Tatăl Fiului, ne îndeamnă să avem credință în El, dar slava o atribuie Părintelui.

2. *Cele două nașteri ale lui Hristos.*

Dacă vreți să rămâneți mai departe în dreapta credință, păstrați cu o tărie de neclintit [încredințarea] că Dumnezeu-Tatăl L-a născut pe Dumnezeu-Fiul în afara timpului și L-a făcut din

---

* *PL* 38, 773-775. Predica a fost rostită între anii 427-428.

[140] POSSIDIUS (bishop of Calama), *The Life of Saint Augustine (Sancti Augustini Vita)*, trans. Herbert T. Weiskotten, Evolution Publishing Merchantville, New Jersey, 2008, p. 69, n. 67: „Dezbaterea despre Sfânta Treime dintre Maximinus, episcop arian de Hippo Regius, și Augustin a avut loc la Hippo Regius, în 427 sau 428 (vezi *PL* 42, 707). Maximinus a evitat întrebările directe ale lui Augustin și a ținut prezentarea finală atât de lungă, încât Augustin nu a mai avut timp destul să-i răspundă (*PL* 42, 709-742). Augustin a alcătuit un răspuns împotriva învățăturilor greșite ale acestuia, în două cărți, intitulate *Împotriva lui Maximinus* (*PL* 42, 743-814)".

[141] Erezia ariană susținea că Fiul nu este coetern cu Tatăl, ci că, de fapt, ar fi fost prima creatură. Sinodul I Ecumenic, de la Niceea, din 325, a condamnat această erezie.

[142] *Ioan* 22, 44.

[143] *Cf. Ioan* 8, 12.

Fecioară în timp. Nașterea aceea este în afara veacurilor, nașterea aceasta luminează veacurile. Totuși ambele nașteri [sunt] minunate: aceea fără mamă, aceasta fără tată. Când Dumnezeu L-a născut pe Fiul, L-a născut din Sine, nu din mamă; când mama L-a născut pe Fiul, L-a născut [fiind] fecioară, nu din [legătura cu un] bărbat. Din Tatăl S-a născut fără început, din mamă S-a născut azi, cu acest început.

Născându-Se din Tatăl, ne-a creat pe noi, iar născându-Se din mamă, ne-a reînnoit. S-a născut din Tatăl ca noi să putem exista, iar din mamă S-a născut ca să nu pierim. Tatăl L-a născut egal cu Sine și Fiul are de la Tatăl tot ceea ce este. Însă Dumnezeu-Tatăl nu are de la Fiul ceea ce este. Astfel, spunem că Tatăl [este] Dumnezeu din nimic, iar Fiul [este] Dumnezeu din Dumnezeu. Din acest motiv, Fiul Îi atribuie tot ceea ce face în mod minunat și tot ceea ce spune cu adevărat Celui din care este. Nici nu poate să fie altceva decât Cel din care este[144]. Adam a fost făcut om; a putut să fie altceva decât a fost creat; căci a fost făcut drept și a putut să fie nedrept.

Dar Fiul lui Dumnezeu, Cel Unul-Născut[145], nu poate să Se schimbe din ceea ce este, nu poate să Se transforme în altceva, nu poate să fie mai puțin, nu poate să nu fie ceea ce era, nu poate să nu fie egal cu Tatăl. Dar, în mod limpede, Cel care a dat totul

---

[144] Adică Dumnezeu.

[145] Adjectivul μονογενής a fost transpus în românește prin „Unul-Născut". Se cuvine să înțelegem acest adjectiv în sensul său din limba greacă, cel de „aparținând celui care este unic, singur, exclusiv, aparținând celui care este unicul reprezentant al clasei sale". Așadar, o traducere mai plauzibilă ar fi „unic, singur", precum procedează Fericitul Augustin în predicile de față. Versiunile romano-catolică și greco-catolică ale Crezului păstrează termenul „Unul-Născut", în timp ce altele se apropie de varianta discutată mai sus: *le Fils unique de Dieu* (franceză), *the only-begotten* (engleză), *Hijo único de Dios* (spaniolă), *eingeborenen Sohn* (germană). În Noul Testament, sensul acestui adjectiv este fie de „Hristos ca fiind unică persoană divino-umană, ca Fiu al lui Dumnezeu și depășind orice alte ființe umane apoteozate", fie de „singurul Dumnezeu născut, singurul Fiu al lui Dumnezeu, lipsit de frați" (*cf. 1 Ioan* 4, 9). În latina creștină a fost echivalat cu *unicus* și *unigenitus*, cunoscut fiind faptul că primii traducători ai Bibliei în limba latină au respectat cu o scrupulozitate rară textul original (precum ne atestă însuși Fericitul Augustin), mergând spre o fidelitate servilă originalului, pentru a nu altera în niciun chip puritatea mesajului soteriologic. Iisus Hristos este, așadar, „Unicul" Fiu al lui Dumnezeu, excluzându-se astfel doctrinele eretice adopțianiste despre înfiere, potrivit cărora Iisus a fost un simplu om „înfiat" de Dumnezeu. (n.P.P.)

Fiului [a dat] prin naștere, nu [mai târziu ca] unuia care avea nevoie [să mai primească]; căci, fără îndoială, Tatăl a dat Fiului și egalitatea cu Tatăl. Cum a dat Tatăl? Oare cumva L-a născut mai mic și pe urmă I-a adăugat ceea ce Îi lipsea, ca să-L facă egal? Dacă ar fi făcut așa, ar fi dat unuia care avea nevoie [să mai primească].

De fapt, v-am spus deja ceea ce trebuie să păstrați cu sfințenie, și anume că Tatăl a dat tot ceea ce este Fiul, dar [a dat] prin naștere, și nu mai pe urmă ca unuia inferior Lui. Dacă a dat prin naștere și nu ulterior și nu există dubiu că a dat egalitatea, atunci, dând egalitatea, L-a născut egal. Și, chiar dacă sunt diferiți Unul de Altul [ca Persoane], totuși Unul nu este altceva decât Celălalt [ca fire], ci ceea ce este Unul este și Celălalt. Nu Cine este Acela este și Acesta, ci ceea ce este Acela este și Acesta[146].

3. *De ce a fost numit Hristos adevăratul Fiu al lui Dumnezeu.*

„Cel care M-a trimis", spune, ați auzit, „Cel care M-a trimis Mi-a dat poruncă ce să spun și ce să vorbesc; și știu că porunca Lui este viață veșnică."[147] Este *Evanghelia lui Ioan*, luați aminte! „Cel care M-a trimis Mi-a dat poruncă ce să spun și ce să vorbesc; și știu că porunca Lui este viață veșnică." O, dacă mi s-ar îngădui să vă spun ceea ce vreau! [Având în vedere] bogăția Lui, sărăcia mea [în exprimare] îmi pune probleme. „El Mi-a dat poruncă ce să spun și ce să vorbesc; și știu că porunca Lui este viață veșnică."

Caută în epistola evanghelistului Ioan ce a spus despre Hristos. „Să credem în Iisus Hristos, adevăratul Fiu al Lui! Acesta este adevăratul Dumnezeu și viața veșnică."[148] Ce înseamnă „Adevăratul Dumnezeu și viața veșnică"? Adevăratul Fiu al lui Dumnezeu este adevăratul Dumnezeu și viața veșnică. De ce a spus: „În adevăratul Fiu al Lui"? Pentru că Dumnezeu are mulți fii, de aceasta trebuia să se arate în mod limpede, adăugând că era adevăratul Fiu. Nu era destul să se spună că este Fiul, ci a trebuit să adauge, după cum am spus, că este adevăratul Fiu; căci trebuia să se facă o distincție clară, fiindcă Dumnezeu are mulți fii. Într-ade-

[146] Sfânta Treime este întreită în Persoane și una în fire.
[147] *Ioan* 12, 49-50.
[148] *1 Ioan* 5, 20.

văr, noi suntem fii prin har, El [este Fiu] prin fire. Noi am fost creați de Tatăl prin El. Ceea ce este Tatăl este și El; oare suntem și noi ceea ce este Dumnezeu?

4. *Nimeni, în afară de Hristos, nu a îndrăznit să spună că este una cu Tatăl.*

Dar, pe neașteptate, un oarecare, neștiind ce vorbește, ne spune: „De aceea a spus «Eu și Tatăl una suntem»[149], deoarece voința Lor se află în armonie, nu pentru că ființa Fiului ar fi una și aceeași cu a Tatălui[150]. De fapt, și Apostolii (asta spune el[151], nu eu), chiar și Apostolii sunt una cu Tatăl și Fiul". Vai, ce blasfemie cumplită! „Și Apostolii", spune, „sunt una cu Tatăl și Fiul, deoarece se supun voii Tatălui și a Fiului." Vai, ce a îndrăznit să spună?! Așadar, Pavel ar putea spune: „Eu și Dumnezeu una suntem". Petru ar putea spune, orice profet ar putea spune: „Eu și Dumnezeu una suntem". Dar [nimeni] nu spune. Departe să fie de noi până și gândul că ar putea spune așa ceva! [Fiecare] știe că este de o altă fire, una care are nevoie de mântuire; știe că este de o altă fire, una care are nevoie de Lumină. Nimeni nu spune: „Eu și Dumnezeu suntem una". Oricât de mult ar fi sporit [în credință], oricât de mult ar fi avansat în sfințenie, oricât de mult ar fi urcat pe culmile virtuții, nu spune niciodată: „Eu și Dumnezeu una suntem"; căci, dacă are virtute și din acest motiv spune așa, zicând aceasta, a și pierdut ceea ce avea[152].

5. *Egalitatea Fiului cu Tatăl.*

Așadar, să credeți că Fiul este egal cu Tatăl, dar totuși că Fiul [este] din Tatăl și că Tatăl nu [este] din Fiul! Începutul este la Acela, egalitatea la Acesta. Căci, dacă [Fiul] nu ar fi egal [cu Tatăl], [înseamnă că] nu este Fiul Cel adevărat. Fraților, ce spunem? Dacă nu este egal, este mai mic. Dacă este mai mic, întreb

[149] *Ioan* 10, 30.
[150] Tocmai în acest mod putea fi înțeleasă consubstanțialitatea Fiului cu Tatăl, statuată prin controversatul termen *homoousios* la Niceea, în 325. De aceea, nici nu a mai fost aplicat Duhului Sfânt, iar capadocienii vor dezvolta doctrina ipostaselor divine ca mai pertinentă din punct de vedere teologic. (n.P.P.)
[151] Este vorba despre Maximinus, episcopul arian. Vezi *Împotriva lui Maximinus*, 2, 22.
[152] Dacă ar spune aceasta, s-ar face vinovat de păcatul trufiei, care a dus la căderea îngerilor.

pe acela care crede rău[153] cum mai poate fi mântuită firea[154] dacă Acesta S-a născut mai prejos? Răspunde: cel mai mic crește, sau nu? Dacă El crește, atunci și Tatăl îmbătrânește. Însă, dacă va rămâne cum S-a născut, dacă S-a născut mai mic și va rămâne așa, atunci va fi desăvârșit în inferioritatea Sa, născut desăvârșit în inferioritatea față de firea Tatălui; nu va ajunge niciodată să fie egal cu Tatăl. Nelegiuiților, astfel Îl condamnați pe Fiul! Ereticilor, astfel grăiți vorbe de hulă despre Fiul!

Așadar, ce ne învață dreapta credință? Fiul [este] Dumnezeu din Dumnezeu-Tatăl; Dumnezeu-Tatăl nu [este] Dumnezeu din Fiul. Dar Dumnezeu-Fiul este egal cu Tatăl, este născut egal, nu născut inferior; nu este făcut egal, ci născut egal[155]. Ceea ce este Acela, aceasta este și Cel care S-a născut. Oare cândva a fost Tatăl fără Fiul? Departe să fie de noi gândul acesta! Nu se poate vorbi de timp acolo unde nu există timpul. Tatăl [a fost] dintotdeauna, Fiul [a fost] dintotdeauna. Tatăl nu are început, Fiul nu are început; [nu a fost] nici Tatăl înaintea Fiului, nici Tatăl fără Fiul. Dar totuși, pentru că Dumnezeu-Fiul [este] din Dumnezeu-Tatăl, iar Dumnezeu-Tatăl nu [este] din Dumnezeu-Fiul, ne este plăcut faptul că cinstirea Fiului este în Tatăl. Căci faptul că cinstirea Fiului aduce slavă Tatălui nu micșorează dumnezeirea Sa.

6. *Cuvântul lui Dumnezeu este porunca Tatălui.*

Așadar, trebuie să vă tălmăcesc [următorul verset] pe care vi l-am amintit: „Și știu că porunca Lui este viață veșnică"[156]. Fraților, luați aminte la ceea ce vă spun: „Și știu că porunca Lui este viață veșnică"! Și la Ioan însuși citim despre Hristos [următoarele]: „Acesta este adevăratul Dumnezeu și viața veșnică"[157]. Dacă porunca Tatălui este viață veșnică, și Hristos, Fiul, este viața veșnică; [înseamnă că] porunca Tatălui este Însuși Fiul. Într-adevăr, cum ar putea să nu fie porunca Tatălui Cel care este Cuvântul Tatălui?

---

[153] Pe ereticul arian. (n.P.P.)

[154] Firea omenească. (n.P.P.)

[155] Arienii erau dispuși (și o făceau, fără cea mai mică problemă) să-I recunoacă Fiului toate însușirile și atributele divine pe care le proclamau și ortodocșii. Cu o singură diferență: toate acestea nu-I aparțineau ființial Logosului, ci erau primite în dar de la Tatăl. (n.P.P.)

[156] *Ioan* 12, 50.

[157] *1 Ioan* 5, 20.

Iar dacă interpretezi, într-un mod trupesc, porunca dată de Tatăl Fiului ca și cum Tatăl I-ar fi spus Fiului: „Îți poruncesc aceasta, vreau ca Tu să faci aceasta!", atunci cu ce cuvinte I-a vorbit Cuvântului Cel Unul? Oare căuta [să-Și aleagă] cuvintele [potrivite] atunci când a dat Cuvântului poruncă? Așadar, deoarece porunca Tatălui este viață veșnică și Fiul Însuși este viața veșnică, credeți și primiți, credeți și înțelegeți, fiindcă profetul a spus: „Dacă nu veți crede, nu veți înțelege"[158]! Nu înțelegeți? Lărgiți-vă [inimile]! Ascultați-l pe Apostolul [Pavel]: „Lărgiți-vă [inimile], nu vă înjugați la jug cu cei necredincioși!"[159]

Cei care nu vor să creadă aceasta înainte de a înțelege sunt necredincioși. Iar pentru că au ales să fie necredincioși, vor rămâne necunoscători. Așadar, să creadă, pentru a putea înțelege! Cu desăvârșire, porunca Tatălui este viață veșnică. Prin urmare, porunca Tatălui este Însuși Fiul, Care S-a născut azi; nu o poruncă dată în timp, ci o poruncă născută. *Evanghelia lui Ioan* ne exersează gândurile, ni le șlefuiește și le înduhovnicește, ca să nu ne mai gândim la Dumnezeu în mod trupesc, ci duhovnicesc. Fraților, acestea vă sunt de ajuns, ca nu cumva, din pricina întinderii dezbaterii, să vă cuprindă pe furiș somnul uitării!

Predica 184*
La Nașterea Domnului

1. *Taina Întrupării nu poate fi înțeleasă*[160] *de înțelepții lumii.*

Ziua Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, în care „Adevărul din pământ a răsărit"[161] și Ziua din Zi S-a născut în ziua noastră[162], azi, la reîntoarcerea [sa] anuală, a început să

[158] *Isaia* 7, 9 în versiunea *Septuagintei*. (n.P.P.)
[159] 2 *Corinteni* 6, 13-14.
* *PL* 38, 995-997. Predica a fost rostită după 411-412.
[160] Literal: „este ascunsă". Dar ea le este ascunsă în măsura în care ei sunt mândri și nu le cred pe cele umile ale lui Dumnezeu, nu pentru că Dumnezeu i-ar fi condamnat mai dinainte pieirii, ascunzând-o de ei.
[161] *Psalmul* 84, 12.
[162] În timpul nostru. Adică Hristos (*Christus Dies* – „Ziua veșnică", fără început și fără sfârșit), Cel care este mai presus de timp, Se naște în timp.

strălucească și se cuvine să o sărbătorim. „Să ne bucurăm și să ne veselim întru ea!"[163] Căci credința creștinilor cunoaște ce [folos] ne-a adus umilința[164] unei măreții atât de înalte, [însă această taină] a fost îndepărtată de la inimile celor necredincioși, deoarece „Dumnezeu a ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți și le-a descoperit pruncilor"[165].

Așadar, cei umili[166] să se țină strâns de umilința lui Dumnezeu, pentru ca, [având] în aceasta un ajutor atât de mare, ca într-un animal de povară [care le poartă] slăbiciunea, să ajungă la măreția lui Dumnezeu. Dar cei înțelepți și pricepuți, în timp ce caută cele înalte ale lui Dumnezeu, nu le cred pe cele umile [ale Sale], [iar astfel] neglijându-le pe acestea[167] și, din acest motiv, neajungând la acelea[168]; [acești așa-ziși înțelepți] goi pe dinăuntru și neînsemnați, plini de sine și mândri[169], au rămas ca suspendați între cer și pământ, în mijlocul furtunii. Într-adevăr, ei sunt înțelepți și pricepuți, însă [sunt] ai lumii acesteia, nu ai Celui care a făcut lumea. De fapt, dacă ar exista în ei adevărata înțelepciune, care este a lui Dumnezeu și este Dumnezeu, ar înțelege că Dumnezeu a putut să-Și ia trup și că [în același timp] El a putut să nu Se mute în trup, ar pricepe că El Și-a asumat ceea ce nu era și a

---

[163] *Psalmul* 117, 24.

[164] Lexemul *humilitas* provine din substantivul *humus* („pământ") și desemnează, în sens etimologic, acțiunea de „a rămâne la pământ", de „a nu te ridica", de unde în sens moral a ajuns să însemne „umil, de jos" (*cf.* ERNOUT-MEILLET, *Dictionnaire etymologique ..., s.v. humus*). Prin acest termen este reliefată coborârea, extraordinar de uimitoare, la care Hristos, Persoană a Sfintei Treimi fiind, a acceptat să Se supună, pentru izbăvirea neamului omenesc. Am optat pentru traducerea sa prin „umilință", și nu prin „smerenie", un termen clasic în teologia românească, pentru a evidenția și a păstra specificul unei traduceri din latină, arătând și contribuția lexicului de sorginte latinească la limbajul teologic românesc.

[165] *Matei* 11, 25.

[166] Cei smeriți.

[167] Pe cele umile.

[168] La cele înalte.

[169] Pentru a evidenția faptul că nu există o temelie reală pe baza căreia acești așa-ziși înțelepți, din toate timpurile, să-și aroge „atotștiința", Fericitul Augustin îi desemnează prin două cupluri de adjective: *inanis* („gol, care nu are nimic înăuntru", deci „fără valoare") și *levis* („ușor, fără greutate", deci „neînsemnat"), *inflatus* („umflat", deci „plin de sine, îngâmfat") și *elatus* („înalt, ridicat", deci „mândru"). Primul cuplu de adjective arată că nu au valoarea reală, sunt ușori, pot fi duși de orice vânt, iar al doilea evidențiază faptul că sunt mândri, ca demonii înainte de cădere.

rămas ceea ce era și că a venit la noi cu trup omenesc și [în același timp] nu S-a despărțit de Tatăl și [ar ști] că El a rămas pe mai departe ceea ce este[170] și că ni S-a arătat în firea noastră proprie[171] și [ar cunoaște] că puterea [Sa] a fost pusă într-un trup de copil și că nu a fost retrasă de la întreaga lume[172]. Precum întregul univers este lucrarea Lui, a Celui care rămâne la Tatăl, tot așa nașterea din Fecioară este lucrarea Lui, a Celui care vine la noi.

Într-adevăr, Maica Fecioară a arătat dovada măreției Lui, [fiind] fecioară înainte de naștere și [rămânând] fecioară și după naștere; un bărbat a descoperit-o ca fiind însărcinată, însă nu a fost lăsată însărcinată [de un bărbat], a purtat un copil de parte bărbătească în pântece fără [să fi fost nevoie de] un bărbat [pentru a-l zămisli], [fiind] atât de fericită și minunată pentru a fi avut darul rodniciei fără a-și fi pierdut feciorìa. Aceia[173] preferă să socotească o minune atât de mare mai degrabă [ca fiind] o închipuire decât o realitate. Astfel, în ceea ce-L privește pe Hristos - om și Dumnezeu -, deoarece nu pot să creadă [însușirile firii] omenești, [le] disprețuiesc; și, deoarece nu pot să disprețuiască [atributele firii] dumnezeiești, nu cred [nici în ele]. Însă, cu cât [este] pentru ei mai josnic, cu atât să fie pentru noi mai prețios trupul omului în umilința lui Dumnezeu și, cu cât este pentru ei mai imposibilă, cu atât să fie pentru noi mai divină nașterea din Fecioară, în [privința] nașterii omului [Hristos][174].

---

[170] Păstrându-Și firea divină.

[171] Având fire omenească.

[172] Această idee este exprimată și de Sfântul Ioan Gură de Aur într-una din predicile sale la Nașterea Domnului: „Astăzi Cel ce este Se naște și Cel ce este Se face ceea ce nu era. Fiind Dumnezeu, Se face om, fără să înceteze de a fi Dumnezeu. Nu S-a făcut om prin o îndepărtare de Dumnezeire și iarăși nici nu S-a făcut din om Dumnezeu pe calea unei perfecțiuni progresive, ci fiind Cuvânt S-a făcut trup, rămânându-I neschimbată firea Lui din pricina impasibilității ei" (traducerea a fost extrasă din volumul SFÂNTUL IOAN HRISOSTOM, *Cuvântări la praznice împărătești*, col. *Izvoarele Ortodoxiei*, 5, trad. din greacă de pr. Dumitru Fecioru, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1942, pp. 25-26).

[173] Cei înțelepți și pricepuți.

[174] *Cf.* TERTULIAN, *Despre trupul lui Hristos*, XVI, 5: „Îmbrăcând [firea] noastră, a făcut-o a Sa, [însă] făcând-o a Sa, nu a făcut-o și păcătoasă. De altfel, aceasta să fie spusă tuturor celor care cred că în Hristos nu era un trup ca al nostru, deoarece nu era născut din sământă bărbătească: să ne amintim că Adam a fost creat cu același trup, nu din sământă bărbătească. Așa cum pământul s-a preschimbat în acel trup fără sământă

strălucească și se cuvine să o sărbătorim. „Să ne bucurăm și să ne veselim întru ea!”[163] Căci credința creștinilor cunoaște ce [folos] ne-a adus umilința[164] unei măreții atât de înalte, [însă această taină] a fost îndepărtată de la inimile celor necredincioși, deoarece „Dumnezeu a ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți și le-a descoperit pruncilor”[165].

Așadar, cei umili[166] să se țină strâns de umilința lui Dumnezeu, pentru ca, [având] în aceasta un ajutor atât de mare, ca într-un animal de povară [care le poartă] slăbiciunea, să ajungă la măreția lui Dumnezeu. Dar cei înțelepți și pricepuți, în timp ce caută cele înalte ale lui Dumnezeu, nu le cred pe cele umile [ale Sale], [iar astfel] neglijându-le pe acestea[167] și, din acest motiv, neajungând la acelea[168]; [acești așa-ziși înțelepți] goi pe dinăuntru și neînsemnați, plini de sine și mândri[169], au rămas ca suspendați între cer și pământ, în mijlocul furtunii. Într-adevăr, ei sunt înțelepți și pricepuți, însă [sunt] ai lumii acesteia, nu ai Celui care a făcut lumea. De fapt, dacă ar exista în ei adevărata înțelepciune, care este a lui Dumnezeu și este Dumnezeu, ar înțelege că Dumnezeu a putut să-Și ia trup și că [în același timp] El a putut să nu Se mute în trup, ar pricepe că El Și-a asumat ceea ce nu era și a

[163] *Psalmul* 117, 24.

[164] Lexemul *humilitas* provine din substantivul *humus* („pământ”) și desemnează, în sens etimologic, acțiunea de „a rămâne la pământ”, de „a nu te ridica”, de unde în sens moral a ajuns să însemne „umil, de jos” (*cf.* ERNOUT-MEILLET, *Dictionnaire etymologique ...*, *s.v.* *humus*). Prin acest termen este reliefată coborârea, extraordinar de uimitoare, la care Hristos, Persoană a Sfintei Treimi fiind, a acceptat să Se supună, pentru izbăvirea neamului omenesc. Am optat pentru traducerea sa prin „umilință”, și nu prin „smerenie”, un termen clasic în teologia românească, pentru a evidenția și a păstra specificul unei traduceri din latină, arătând și contribuția lexicului de sorginte latinească la limbajul teologic românesc.

[165] *Matei* 11, 25.

[166] Cei smeriți.

[167] Pe cele umile.

[168] La cele înalte.

[169] Pentru a evidenția faptul că nu există o temelie reală pe baza căreia acești așa-ziși înțelepți, din toate timpurile, să-și aroge „atotștiința”, Fericitul Augustin îi desemnează prin două cupluri de adjective: *inanis* („gol, care nu are nimic înăuntru”, deci „fără valoare”) și *levis* („ușor, fără greutate”, deci „neînsemnat”), *inflatus* („umflat”, deci „plin de sine, îngâmfat”) și *elatus* („înalt, ridicat”, deci „mândru”). Primul cuplu de adjective arată că nu au valoarea reală, sunt ușori, pot fi duși de orice vânt, iar al doilea evidențiază faptul că sunt mândri, ca demonii înainte de cădere.

rămas ceea ce era și că a venit la noi cu trup omenesc și [în același timp] nu S-a despărțit de Tatăl și [ar ști] că El a rămas pe mai departe ceea ce este[170] și că ni S-a arătat în firea noastră proprie[171] și [ar cunoaște] că puterea [Sa] a fost pusă într-un trup de copil și că nu a fost retrasă de la întreaga lume[172]. Precum întregul univers este lucrarea Lui, a Celui care rămâne la Tatăl, tot așa nașterea din Fecioară este lucrarea Lui, a Celui care vine la noi.

Într-adevăr, Maica Fecioară a arătat dovada măreției Lui, [fiind] fecioară înainte de naștere și [rămânând] fecioară și după naștere; un bărbat a descoperit-o ca fiind însărcinată, însă nu a fost lăsată însărcinată [de un bărbat], a purtat un copil de parte bărbătească în pântece fără [să fi fost nevoie de] un bărbat [pentru a-l zămisli], [fiind] atât de fericită și minunată pentru a fi avut darul rodniciei fără a-și fi pierdut fecioria. Aceia[173] preferă să socotească o minune atât de mare mai degrabă [ca fiind] o închipuire decât o realitate. Astfel, în ceea ce-L privește pe Hristos – om și Dumnezeu –, deoarece nu pot să creadă [însușirile firii] omenești, [le] disprețuiesc; și, deoarece nu pot să disprețuiască [atributele firii] dumnezeiești, nu cred [nici în ele]. Însă, cu cât [este] pentru ei mai josnic, cu atât să fie pentru noi mai prețios trupul omului în umilința lui Dumnezeu și, cu cât este pentru ei mai imposibilă, cu atât să fie pentru noi mai divină nașterea din Fecioară, în [privința] nașterii omului [Hristos][174].

---

170 Păstrându-Și firea divină.

171 Având fire omenească.

172 Această idee este exprimată și de Sfântul Ioan Gură de Aur într-una din predicile sale la Nașterea Domnului: „Astăzi Cel ce este Se naște și Cel ce este Se face ceea ce nu era. Fiind Dumnezeu, Se face om, fără să înceteze de a fi Dumnezeu. Nu S-a făcut om prin o îndepărtare de Dumnezeire și iarăși nici nu S-a făcut din om Dumnezeu pe calea unei perfecțiuni progresive, ci fiind Cuvânt S-a făcut trup, rămânându-I neschimbată firea Lui din pricina impasibilității ei" (traducerea a fost extrasă din volumul SFÂNTUL IOAN HRISOSTOM, *Cuvântări la praznice împărătești*, col. *Izvoarele Ortodoxiei*, 5, trad. din greacă de pr. Dumitru Fecioru, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1942, pp. 25-26).

173 Cei înțelepți și pricepuți.

174 *Cf.* TERTULIAN, *Despre trupul lui Hristos*, XVI, 5: „Îmbrăcând [firea] noastră, a făcut-o a Sa, [însă] făcând-o a Sa, nu a făcut-o și păcătoasă. De altfel, aceasta să fie spusă tuturor celor care cred că în Hristos nu era un trup ca al nostru, deoarece nu era născut din sământă bărbătească: să ne amintim că Adam a fost creat cu același trup, nu din sământă bărbătească. Așa cum pământul s-a preschimbat în acel trup fără sământă

2. *Nașterea lui Hristos – motiv de bucurie pentru toți.*

Prin urmare, să sărbătorim Naşterea Domnului într-un număr cât mai mare și cu festivitatea cuvenită! Să se bucure[175] bărbații, să se bucure femeile: Hristos S-a născut bărbat, S-a născut din femeie și ambele sexe au fost ridicate la loc de cinste! Prin urmare, să treacă acum la al doilea om [cinstea] avută de primul, mai înainte de a fi osândit[176]. O femeie ne-a sortit prin vorbele ei moartea[177], dar tot o femeie ne-a născut viața. S-a născut [Hristos ca] asemănare a trupului păcatului[178], prin care să fie curățit trupul păcatului[179]. Nu ca astfel să fie învinovățit trupul, ci să trăiască firea și să moară vina, deoarece [Hristos] S-a născut fără vină, pentru ca prin El să renască cel care fusese cuprins de vină.

---

bărbătească, tot astfel și Cuvântul lui Dumnezeu a fost în stare să vină în materie fără zămislire" (traducerea a fost extrasă din volumul TERTULIAN, *Tratate dogmatice și apologetice: Către martiri; Către Scapula; Despre trupul lui Hristos; Împotriva lui Hermoghene; Împotriva lui Praxeas*, ed. bilingvă, colecția *Tradiția creștină*, 4, studiu introductiv, traducere și note de Dionisie Pîrvuloiu, Ed. Polirom, Iași, 2007, p. 295).

[175] Verbul folosit pentru a-i îndemna pe credincioși să se bucure este *exulto*, iar folosirea sa nu este deloc întâmplătoare. Acest lexem provine de la verbul *salio, -ire*, a cărui semnificație este aceea de „a sări, a face salturi", însă de la acest verb s-a format un iterativ-intensiv vechi și uzual, *salto, -are*, care tinde să-l înlocuiască pe *salire* (*cf. cantare* îi ia locul lui *canere*), iar de la sensul străvechi de „a sări în repetate rânduri" a derivat sensul tehnic de „a dansa". Ca și *salio*, iterativul *salto* are numeroși compuși care sunt în *-sulto*, cum este și cazul lui *ex-sulto (exulto)*, unde preverbul *ex-*, un preverb de anvergură, are rolul de a întări și mai mult ideea exprimată de verb. Astfel se cuvine ca această sărbătoare să aducă o asemenea bucurie în sufletele creștinilor, încât să sară în sus de fericire, într-o horă a înălțării și a comuniunii (*cf.* ERNOUT-MEILLET, *Dictionnaire etymologique ...*, s.v. *salio*).

[176] *Cf. 1 Corinteni* 15, 49.

[177] Eva, prin convorbirea avută cu șarpele – diavolul (n.P.P.).

[178] *Cf. Romani* 8, 3. De asemenea, Tertulian, în lucrarea *Despre trupul lui Hristos* (XVI, 2-3), face următoarea distincție între *caro peccati* („trupul păcatului") și *peccatum carnis* („păcatul trupului"): „Însă noi susținem că în Hristos nu a fost nimicit trupul păcatului, ci păcatul trupului, nu materia, ci calitatea ei, nu firea, ci vina, potrivit apostolului care spune: «A nimicit păcatul în trup» (*Romani* 8, 3). Căci, dacă și în alt loc se spune că Hristos a fost «după asemănarea trupului păcatului» (*Romani* 8, 3), [aceasta nu înseamnă] că a primit o închipuire a trupului, și nu unul adevărat, ci asemănarea trupului păcatului înseamnă că trupul lui Hristos nu a fost păcătos, deși era asemănător celui păcătos, trebuind să fie asemenea celui al lui Adam, nu în privința păcatului, ci potrivit firii" (TERTULIAN, *Tratate dogmatice și apologetice ...*, pp. 293-295).

[179] Lat. *caro peccati*.

Bucurați-vă, tineri sfinți[180], care ați ales să-L urmați pe Hristos înainte de toate și nu ați căutat împreunarea! Cel pe care L-ați găsit demn de urmat nu a venit la voi prin mijlocirea legăturilor conjugale, pentru a vă da vouă [putința] de a socoti de mică valoare [împreunarea], prin care voi ați venit [pe lume]. Căci voi ați venit [în lume] prin legături trupești, însă El a venit fără acestea [în lume], pentru legături duhovnicești, și v-a dat vouă să disprețuiți căsătoria [trupească], [vouă] pe care, în mod special, v-a chemat la o căsătorie [duhovnicească]. Prin urmare, voi nu ați căutat [acea căsătorie] prin care v-ați născut, deoarece L-ați iubit mai mult decât ceilalți pe Cel care nu S-a născut în acest fel.

Bucurați-vă, fecioare sfinte: Fecioara v-a născut vouă pe Cel cu care puteți să vă căsătoriți fără să vă pierdeți fecioria; voi care nici zămislind și nici născând nu puteți să pierdeți ceea ce iubiți! Bucurați-vă, drepților! Este ziua de naștere a Celui care îndreptează[181]. Bucurați-vă, neputincioșilor și bolnavilor! Este ziua de naștere a Mântuitorului[182]. Bucurați-vă, captivilor! Este ziua de naștere a Răscumpărătorului[183]. Să se bucure sclavii! Este ziua de naștere a Domnului[184]. Să se bucure cei liberi! Este ziua de naștere a Izbăvitorului[185]. Să se bucure toți creștinii! Este ziua de naștere a lui Hristos[186].

---

[180] Aici Fericitul Augustin se adresează monahilor și monahiilor, în general celor care duceau o viață ascetică, în castitate. (n.P.P.)

[181] Lat. *Iustificator*.

[182] Lat. *Salvator* are și sensul de tămăduitor, vindecător. (n.P.P.)

[183] Lat. *Redemptor*.

[184] Lat. *Dominans*.

[185] Lat. *Liberans*.

[186] Mântuitorul a venit pentru toate categoriile de oameni, ca să le cuprindă în trupul Bisericii și toți să fie creștini, după cum spune textul din *Galateni* 3, 28: „Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus". Prin urmare, „deosebirile dintre oameni care caracterizau omenirea de dinainte de venirea lui Hristos (*cf. I Cor.* 12, 13: *Efes.* 2, 15; *Col.* 3, 11) nu mai există. Diferențele de ordin religios (iudei și păgâni), social (robi și liberi) sau natural (bărbați și femei), ridicate de Antichitate la rangul de legi imuabile, și-au pierdut consistența" (Preot Dr. Asist. Vasile MIHOC, *Epistola Sf. Apostol Pavel către Galateni. Studiu introductiv, traducere și comentariu*, teză de doctorat, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1983, p. 140).

3. *Cele două nașteri ale lui Hristos.*

Hristos, născut din mamă, a făcut cunoscută ziua aceasta, de veacuri; Hristos, născut din Tatăl, a creat toate veacurile. Nașterea aceea nu a putut să aibă niciun fel de mamă, nici aceasta nu a căutat un bărbat drept tată. Totuși Hristos S-a născut și din Tată și din mamă; și fără tată și fără mamă: [adică] din Tată [S-a născut] Dumnezeu, din mamă [S-a născut] om; fără mamă [S-a născut] Dumnezeu, fără tată [S-a născut] om. „Așadar, nașterea Lui cine o va tâlcui"[187]: fie pe aceea în afara timpului, fie pe aceasta fără de sământă, pe aceea fără de început, pe aceasta unică în felul ei[188], pe aceea care a fost dintotdeauna[189], pe aceasta care nu a mai fost nici înainte și nici după aceea, pe aceea care nu are sfârșit, pe aceasta care are începutul acolo unde are și sfârșitul[190]?

Așadar, pe bună dreptate, profeții au vestit că Se va naște, iar cerurile și îngerii [au vestit] că S-a născut. Stătea în iesle Cel care susține întreaga lume; și Cuvântul era astfel un copil care nu cuvânta[191]. Pe El, pe Care nu-L cuprind cerurile, Îl purta sânul unei singure femei. Ea Îl conducea pe Conducătorul[192] nostru, Cel

---

[187] *Isaia* 53, 8.

[188] Lat. *sine exemplo. Exemplum* desemnează obiectul care se distinge dintre celelalte și este pus deoparte pentru a servi drept model. În cazul de față se face referire la ceva pentru care nu a mai existat o situație asemănătoare, nu a existat un precedent, deci nașterea Sa din Fecioară este unică.

[189] Așadar, Fiul Se naște din veșnicie din Tatăl. Este o afirmație împotriva ereziei ariene. (n.P.P.)

[190] În sensul că nașterea omenească are un început și un sfârșit bine delimitate în timp, fiind o naștere umană autentică, firească, având ca rezultat nașterea Persoanei Fiului lui Dumnezeu înomenit cu adevărat; bineînțeles, nașterea Fecioarei are și o dimensiune supranaturală, ea nesuportând fireștile dureri ale facerii, și, cel mai important, această naștere nu a afectat deloc pururea fecioria sa. (n.P.P.)

[191] Adjectivul *infans* provine de la verbul *fari* („a vorbi") și desemnează pe cineva care nu vorbește, aplicându-se mai ales copiilor foarte mici; *infans* substantivizat înseamnă „copil". În textul de față, Fericitul Augustin îl pune față în față cu *Verbum* („Cuvântul, Logosul"), dorind să scoată în evidență cât de mult a acceptat Mântuitorul să Se coboare pentru muritori; El, Care este Cuvântul prin excelență, a ajuns la statutul de copil care nu putea vorbi, nu în sensul că nu ar fi avut glas, că ar fi fost mut, dar putea doar să gângurească.

[192] Parigmenonul *regem regebat* („Îl conducea pe Conducător") reliefează cinstea extraordinară care i-a fost acordată Maicii Domnului.

în care noi suntem[193], ea Îl purta; ea alăpta pâinea noastră. O, ce slăbiciune arătată pe față și ce umilință uimitoare, în care s-a ascuns astfel întreaga divinitate! O conducea cu puterea Sa pe Maica căreia i Se supunea, fiind copil, și o hrănea cu adevărat pe cea de la ai cărei sâni sugea. Să-Și săvârșească lucrările Sale în noi Cel care nu a socotit un lucru rușinos a-Și lua asupra Sa chiar și începuturile [vieții] noastre[194] și să ne facă pe noi fii ai lui Dumnezeu Cel care a ales să devină Fiul Omului[195] pentru noi!

Predica 185*
La Nașterea Domnului

1. *Prin întruparea Cuvântului, Adevărul a răsărit din pământ.*

Ziua Nașterii Domnului se numește [ziua] când Înțelepciunea[196] lui Dumnezeu S-a arătat drept copil care nu cuvânta încă[197] și [când] Cuvântul[198] lui Dumnezeu, fără cuvinte, Și-a făcut auzit glasul din trup. Totuși acea divinitate ascunsă, pe de o parte, a fost indicată magilor prin mărturia cerului[199], iar pe de altă parte, a fost vestită păstorilor printr-o voce îngerească[200].

Așadar, sărbătorim cu solemnitate aniversară această zi în care s-a împlinit profeția ce spune: „Adevărul din pământ a răsărit și dreptatea din cer a privit”[201]. Adevărul, Care este în sânul Tatălui, a răsărit din pământ ca să fie și în sânul mamei. Adevărul, în Care este cuprinsă întreaga lume, a răsărit din pământ ca să fie purtat de mâini de femeie. Adevărul, din Care fericirea

---

[193] *Cf. Faptele* 17, 28.
[194] Literal: „Nu a fost dezgustat de a-Și asuma modul de începere al vieții noastre”. (n.P.P.)
[195] Sintagma „Fiul Omului” reprezintă o aluzie la viitoarele patimi ale Mântuitorului pentru izbăvirea omului din păcat, astfel întregindu-se portretul complet al sacrificiului și al asumării totale făcute de Iisus Hristos.
* *PL* 38, 997-999. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie, cândva între anii 412-416.
[196] Lat. *Sapientia*.
[197] Lat. *infans*.
[198] Lat. *Verbum*.
[199] *Cf. Matei* 2, 1-10.
[200] *Cf. Luca* 2, 8-14.
[201] *Psalmul* 84, 12.

îngerilor se hrănește fără stricăciune, a răsărit din pământ ca să fie alăptat la sâni trupești. Adevărul, pe Care cerul nu-L cuprinde, a răsărit din pământ ca să fie așezat în iesle. Pentru al cui bine a venit o măreție atât de înaltă, în atât de multă umilință? În niciun caz pentru vreun [folos] propriu, ci pentru marele nostru [folos], dacă credem [în întruparea Sa]. Trezește-te, omule! Dumnezeu S-a făcut om pentru tine. „Deșteaptă-te cel care dormi și te scoală din morți și te va lumina Hristos!”[202] Pentru tine – repet – Dumnezeu S-a făcut om. Ai fi fost mort pentru veșnicie dacă El nu S-ar fi născut în timp. Niciodată nu te-ai fi eliberat de trupul păcatului dacă El nu Și-ar fi asumat asemănarea trupului păcatului[203]. Nefericirea te-ar fi stăpânit pentru totdeauna dacă nu ar fi fost această milă[204]. Nu ai fi reînviat dacă El nu S-ar fi supus morții tale. Ai fi cedat dacă nu ți-ar fi venit în ajutor. Ai fi pierit dacă nu ar fi venit.

2. *Prin întruparea lui Hristos ne-a fost adusă dreptatea.*

Să sărbătorim bucuroși sosirea mântuirii și răscumpărării noastre! Să sărbătorim ziua solemnă, în care Ziua cea mare și veșnică, din Ziua cea mare și veșnică, a venit în această zi a noastră atât de scurtă și de trecătoare. El „pentru noi S-a făcut dreptate și sfințire și răscumpărare, pentru ca, după cum este scris, «cel care se laudă în Domnul să se laude»”[205]. Prin urmare, să nu fim asemenea iudeilor mândri, care, „necunoscând dreptatea lui Dumnezeu și căutând să statornicească dreptatea lor, nu s-au supus dreptății lui Dumnezeu”[206]. De aceea, după ce a spus: „Adevărul din pământ a răsărit”, a adăugat imediat: „Și dreptatea din cer a privit”[207], ca nu cumva muritorul slab să-și atribuie dreptatea, să nu spună că aceasta este a sa și ca omul să nu respingă dreptatea lui Dumnezeu [pe motiv] că el este răscumpărat prin sine însuși, adică închipuindu-și că se poate face drept prin sine.

---

202 *Efeseni* 5, 14.
203 *Cf. Romani* 8, 3.
204 Lat. *misericordia*.
205 *1 Corinteni* 1, 30-31.
206 *Romani* 10, 3.
207 *Psalmul* 84, 12.

Aşadar, „Adevărul din pământ a răsărit". Hristos, Cel care a spus: „Eu sunt Adevărul"[208], S-a născut din Fecioară. „Şi dreptatea din cer a privit", deoarece, crezând în Cel care S-a născut, omul a fost răscumpărat de Dumnezeu, nu prin sine însuşi. „Adevărul din pământ a răsărit", deoarece „Cuvântul S-a făcut trup"[209]. „Şi dreptatea din cer a privit", deoarece „toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit de sus este"[210]. „Adevărul din pământ a răsărit", trupul [s-a născut] din Maria. „Şi dreptatea din cer a privit", deoarece „omul nu poate să ia nimic dacă nu i s-a dat lui din cer"[211].

3. *Slava lui Dumnezeu în îndreptarea gratuită a oamenilor.*

„Deci, fiind îndreptaţi din credinţă, să avem pace cu Dumnezeu, prin Domnul nostru Iisus Hristos, prin Care avem şi intrare la harul acesta, în care stăm şi ne lăudăm întru nădejdea slavei lui Dumnezeu."[212] Fraţilor, la aceste câteva cuvinte apostolice, pe care le recunoaşteţi împreună cu mine, îmi place să adaug câteva cuvinte din psalmul acesta[213] şi să descopăr asemănările. „Fiind îndreptaţi din credinţă, să avem pace cu Dumnezeu", deoarece „dreptatea şi pacea s-au sărutat"[214]. „Prin Domnul nostru Iisus Hristos", deoarece „Adevărul din pământ a răsărit". „Prin Care avem şi intrare la harul acesta, în care stăm şi ne lăudăm întru nădejdea slavei lui Dumnezeu." Nu spune „slavei noastre", ci „slavei lui Dumnezeu", deoarece dreptatea nu a purces de la noi, ci „din cer a privit". Prin urmare, „cel care se laudă", nu în sine, ci „în Domnul să se laude"!

De aceea, după ce S-a născut din Fecioară Domnul a Cărui zi de naştere o sărbătorim azi, glasurile îngereşti I-au adus laudă: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace între

---

[208] *Ioan* 14, 6.
[209] *Ioan* 1, 14.
[210] *Iacov* 1, 17.
[211] *Ioan* 3, 17.
[212] *Romani* 5, 1-2.
[213] Se referă la *Psalmul* 84.
[214] *Psalmul* 84, 11.

oamenii de bunăvoire[215]!"[216] De fapt, de unde [vine] pacea pe pământ, dacă nu din faptul că „Adevărul din pământ a răsărit", adică Hristos S-a născut din trup? În plus, „El este pacea noastră, Care a făcut din cele două una"[217], ca să fim oameni de bunăvoire, legați în mod plăcut în lanțurile unității. Așadar, să ne bucurăm în acest har, ca slava noastră să fie mărturie a conștiinței noastre[218], unde să ne lăudăm nu în noi, ci în Domnul. De aceea s-a spus: [Tu, Doamne, ești] „slava mea și Cel ce înalți capul meu"[219]! De fapt, ce har mai mare al lui Dumnezeu a putut să strălucească peste noi, decât ca, având pe Fiul [Său] Unul-Născut, să-L facă Fiu al Omului, și astfel să-l facă, iarăși, pe fiul omului fiu al lui Dumnezeu? Caută meritul, caută motivul, caută dreptatea și vezi dacă găsești altceva în afară de har!

Predica 186*
La Nașterea Domnului

1. *Hristos – născut din Fecioară. Prin întrupare [Hristos] nu a încetat să fie Dumnezeu.*

Să ne bucurăm, fraților! Să se veselească și să tresalte de bucurie neamurile! Nu soarele acesta văzut, ci Creatorul Cel nevăzut al lui a sfințit această zi pentru noi, când Maica Fecioară[220],

[215] Diferențele sesizabile între citatele biblice augustiniene și cele ale Bibliei ortodoxe românești de astăzi se datorează tradiției biblice diferite: *Septuaginta*, *Text masoretic* (pentru Vechiul Testament), *Vulgata*. În cazul de față este însă vorba de diferențe între codicii originali ai Noului Testament, unde citim fie „între oameni bunăvoire", fie „între oamenii bunăvoirii". Însă diferența semantică este nulă. *Hominibus bonae voluntatis* este prezent în cel mai vechi codex cunoscut al Noului Testament, *Codex Vaticanus*, și reprezintă tălmăcirea unei expresii aramaice (să nu uităm că limbile folosite de Mântuitorul și Apostoli au fost aramaica și ebraica) prin care se exprima posesia și calitatea (vezi alte expresii biblice, ca „mirosul bunei miresme", „urâciunea pustiirii" etc.): „oamenii bunăvoirii" sunt oamenii care au bunăvoire sau cei între care există bunăvoire. (n.P.P.)

[216] *Luca* 2, 14.

[217] *Efeseni* 2, 14.

[218] *Cf. 2 Corinteni* 1, 12.

[219] *Psalmul* 3, 4.

* *PL* 38, 999-1000. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie 411-412.

[220] Lat. *Virgo Mater.*

însărcinată și fecioară [în același timp], L-a născut pe Cel care S-a făcut văzut pentru noi, ea însăși creată de Cel nevăzut. Zămislind [a rămas] fecioară, născând [a rămas] fecioară, însărcinată [a rămas] fecioară, după ce a născut [a rămas] fecioară, [a rămas] fecioară pentru totdeauna. O omule, de ce te miri de acestea? Astfel s-a cuvenit să Se nască Dumnezeu, când a socotit potrivit să devină om. Astfel a făcut-o [pe Fecioara Maria] Cel care S-a născut din ea. De fapt, El exista mai înainte de a Se naște și, deoarece era atotputernic, a putut să Se nască rămânând [în același timp] ceea ce era. El Și-a creat mama pe când era la Tatăl și, pe când Se năștea din mamă, a rămas la Tatăl.

Cum ar fi putut să înceteze să mai fie Dumnezeu când a început să fie om Cel care i-a dat Maicii Sale [darul] de a nu-și pierde fecioria când L-a născut? Așadar, prin faptul că [într-adevăr] „Cuvântul S-a făcut trup”[221], Cuvântul nu a încetat să existe pierind în trup, ci trupul s-a unit cu Cuvântul, ca să nu piară; ca astfel, precum omul este suflet și trup, Hristos să fie Dumnezeu și om[222]. Același care [este] om [este] Dumnezeu și Același care [este] Dumnezeu [este] om, nu printr-o confuzie a firii, ci prin unitatea persoanei[223]. În sfârșit, Fiul lui Dumnezeu, Cel care există dintotdeauna împreună veșnic cu Tatăl Care L-a născut, Același a început să fie Fiul Omului din Fecioară. Și astfel firea omenească a fost adăugată divinității Fiului, și totuși nu s-a făcut o cvadruplitate de Persoane, ci rămâne o Treime[224].

---

[221] *Ioan* 1, 14.

[222] Analogia antropologică va fi utilizată și de teologii ortodocși apologeți ai Sinodului de la Calcedon, în veacul al IV-lea, ca, de pildă, Ioan Gramaticul, în cadrul disputelor cu monofiziții. (n.P.P.)

[223] Lexemul *unitas* desemnează „unitatea”, „calitatea a ceea ce este una”, fiind folosit și pentru a desemna unitatea Sfintei Treimi, a Persoanei lui Hristos. Cu acest sens este folosit de Fericitul Augustin și în cadrul *Comentariilor la Evanghelia după Ioan*, 27, 4: *unus Christus secundum unitatem personae* („Hristos este unul singur după unitatea persoanei”) (*cf.* Albert BLAISE, *Dictionnaire latin-français des auteurs chrétiens*, revu spécialement pour le vocabulaire théologique par Henri Chirat, Ed. Brepols, Turnhout, 1954, *s.v. unitas*).

[224] Așadar, Întruparea nu afectează în niciun fel unitatea Sfintei Treimi. *Trinitas* – termenul românesc „Treime” a fost deja consacrat în vocabularul teologic într-o fază de evoluție a limbii române când aceasta nu avea încă deplina capacitate de a exprima concepte și noțiuni teologice și filosofice. Din nefericire, nu este potrivit pentru a exprima misterul triadologic, deoarece „treime” înseamnă „a treia parte dintr-un lucru”.

2. *Cuvântul rămânând la Tatăl, Hristos S-a făcut și Fiu al lui Dumnezeu și al omului. Crezul.*

Prin urmare, să nu se strecoare în [sufletele] voastre părerea unora mai puțin atenți la Crez și la profețiile din Sfintele Scripturi. Căci ei spun: „Cel care este Fiul Omului a devenit Fiul lui Dumnezeu; Cel care este, într-adevăr, Fiul lui Dumnezeu nu a devenit Fiul Omului"[225]. Ca să spună aceasta, au luat seama la ceea ce este adevărat, dar nu au fost capabili să exprime adevărul. De fapt, la ce au fost atenți, dacă nu [la ideea] că natura omenească a putut să se schimbe în ceva superior, însă natura divină nu a putut [să se schimbe] în ceva inferior? Acest lucru este adevărat: dar chiar și astfel, chiar dacă natura divină nu s-a schimbat în ceva inferior, totuși „Cuvântul S-a făcut trup[226]". Căci nu spune Evanghelia: „Trupul s-a făcut Cuvânt", ci spune: „Cuvântul S-a făcut trup". Însă Cuvântul [este] Dumnezeu, deoarece „Dumnezeu era Cuvântul"[227]. Și ce [este] trupul, dacă nu omul? De fapt, Hristos nu a avut trup fără suflet. De aceea spune: „Întristat este sufletul Meu până la moarte"[228].

Prin urmare, dacă [într-adevăr] Cuvântul [este] Dumnezeu și omul [este] trup, ce altceva semnifică „Cuvântul S-a făcut trup", dacă nu [faptul] că Acela care era Dumnezeu S-a făcut om? Și, prin aceasta, Cel care era Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Fiul Omului, prin asumarea a ceea ce era inferior, nu prin transformarea a ceea ce era superior, asumându-Și ceea ce nu era, nu pierzând ceea ce era. Cum am mărturisi în Crez că noi credem în Fiul lui Dumnezeu, Care S-a născut din Fecioara Maria, dacă nu Fiul lui Dumnezeu, ci Fiul Omului S-a născut din Fecioara Maria? Căci care creștin ar putea tăgădui că din acea femeie S-a născut Fiul

---

Mai potrivit ar fi „trinitate" sau „triadă", care desemnează o unitate a trei obiecte distincte. (n.P.P.)

[225] Este crezul adopțianist al ereticilor care considerau că omul Iisus a devenit, pentru meritele sale deosebite, Fiu al lui Dumnezeu în mod impropriu, prin har, ca fiu adoptiv. (n.P.P.)

[226] Mai exact *caro* – „carne". Unirea dintre creatul cel mai concret și material (carnea) și necreat este cu adevărat o taină copleșitoare. (n.P.P.)

[227] *Ioan* 1, 1.

[228] *Matei* 26, 38.

Omului? Dar totuși Dumnezeu S-a făcut om și astfel omul a devenit Dumnezeu. „Dumnezeu era Cuvântul" și „Cuvântul S-a făcut trup". Așadar, trebuie să mărturisim că Acela care era Fiul lui Dumnezeu, ca să Se nască din Fecioara Maria, luându-Și chip de rob[229], S-a făcut Fiu al Omului, rămânând ceea ce era și asumându-Și ceea ce nu era, începând să existe în ceea ce este mai mic decât Tatăl[230] și rămânând totdeauna în ceea ce El și Tatăl sunt una[231].

3. *Prin întrupare, Același este și Fiul lui Dumnezeu și Fiul Omului.*

Dacă El, Care este dintotdeauna Fiul lui Dumnezeu, nu S-a făcut Fiul Omului, cum spune despre El Apostolul: „Care, deși era Dumnezeu în chip[232], n-a socotit o răpire[233] a fi El întocmai cu

---

[229] *Cf. Filipeni* 2, 7.
[230] În firea omenească; *cf. Ioan* 14, 28.
[231] În firea dumnezeiască; *cf. Ioan* 10, 30.
[232] O altă problemă spinoasă a limbajului teologic ortodox românesc, *imago* (εἰκών) și *forma* (μορφή) au fost tălmăcite ambele de vechii traducători ai Bibliei de la 1688 prin același termen, „chip", dată fiind inevitabila „strâmtime și neajungere a limbii", precum ei înșiși mărturiseau. *Imaginea lui Dumnezeu.* Acest concept constituie pilonul fundamental al antropologiei creștine. Termenul ebraic trimite către o „imagine, asemănare, oglindire, reprezentare plastică, statuie, efigie, figurină, replică, siluetă, columnă cu inscripții, model, desen, idol, formă". Echivalentul grecesc εἰκών are sensul de „imagine, imitație sau reproducere a arhetipului". *Vulgata* îl traduce prin *imago*. Având în vedere aceste sensuri, se impune o delimitare de semnificația curentă a lui „chip", care, în limba actuală, are sensul principal de „față, fizionomie". Sensul mai vechi de „statuie, imagine concretă, palpabilă" s-a estompat. Forma (μορφή) are sensul de „aparență exterioară percepută de văz, model, contur, înfățișare". Fiind termeni consacrați ai lexicului teologic, nu avem noi căderea de a-i schimba, ci doar de a preciza aceste însemnate nuanțe semantice. (n.P.P.)
[233] Textul din *Filipeni* 2, 6 a suscitat numeroase discuții în ceea ce privește traducerea exactă a termenului grecesc ἁρπαγμός (tradus în latină prin *rapina*). Principalele puncte de vedere și soluții propuse sunt trecute în revistă în lucrarea lui Peter T. O'BRIEN, *The Epistle to the Philippians. A Commentary on the Greek Text*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1991, pp. 211-216. Soluția care rezistă cel mai bine atât din punct de vedere filologic, cât și teologic este a lui R.W. Hoover. Acesta evidențiază faptul că, pentru a determina sensul termenului ἁρπαγμός, trebuie avut în vedere întreg contextul, nu doar etimologia cuvântului; astfel, ἁρπαγμὸν ἡγήσατο este o expresie idiomatică al cărei înțeles este acela că Hristos nu a privit egalitatea cu Dumnezeu ca ceva de care să profite, ca ceva pe care să-l folosească pentru propriul Său avantaj. În acest sens, face trimitere spre următoarele texte paralele: *Romani* 15, 3 („Că și Hristos n-a căutat plăcerea Sa, ci, precum este scris: ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut asupra Mea") și 2 *Corinteni* 8, 9 („Căci cunoașteți harul Domnului nostru Iisus

Dumnezeu, ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor și la înfățișare aflându-Se ca un om"[234]? Nu altcineva, ci El Însuși, egal cu Tatăl, în chip de Dumnezeu, Care este Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, „S-a deșertat pe Sine, făcându-Se asemenea oamenilor". Nu altcineva, ci El Însuși, egal cu Tatăl, în chip de Dumnezeu, „S-a smerit pe Sine", nu pe altcineva, „ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce"[235]. Fiul lui Dumnezeu n-a făcut toate acestea decât în acel chip prin care este Fiul Omului. Astfel, dacă El, Care este dintotdeauna Fiul lui Dumnezeu, nu S-a făcut Fiul Omului, cum spune Apostolul [în *Epistola*] *către romani*: „Rânduit pentru [vestirea] Evangheliei lui Dumnezeu, pe care a făgăduit-o mai înainte, prin prorocii Săi, în Sfintele Scripturi, despre Fiul Său, Care I S-a născut din sământa lui David, după trup"[236]? Iată, Fiul lui Dumnezeu, Care exista dintotdeauna, S-a născut din sământa lui David, după trup, [devenind] ceea ce nu era înainte.

La fel, dacă El, Care este Fiul lui Dumnezeu, nu S-a făcut Fiul Omului, cum „Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie"[237]? În limba ebraică, prin acest termen nu se neagă podoaba fecioriei, ci doar se evidențiază sexul femeiesc. Cine a fost trimis de Tatăl, dacă nu Cel Unul-Născut, Fiul lui Dumnezeu? Așadar, de ce [se spune] „născut din femeie", dacă nu pentru motivul că Același care era la Tatăl, Fiul lui Dumnezeu, fiind trimis, S-a făcut Fiu al Omului? Din Tatăl S-a născut în afara unei zile vremelnice[238], din mamă S-a născut în această zi. De fapt, El a ales această zi pe care a creat-o [ca ziua] în care să-Și creeze

---

Hristos, că El, bogat fiind, pentru voi a sărăcit, ca voi cu sărăcia Lui să vă îmbogățiți"). Hoover face următoarea remarcă: „ [...] această expresie idiomatică se referă la ceva care este deja la dispoziția cuiva. Întrebarea [...] nu este dacă cineva are în posesie ceva, ci dacă alege sau nu să folosească ceva" (Peter T. O'BRIEN, *The Epistle to the Philippians* ..., p. 215). Sensul teologic este acela că Hristos dă (vezi chenoza Sa), Se dă pe Sine. Astfel, traducerea acestui pasaj biblic ar suna astfel: „Acesta, deoarece era în chip de Dumnezeu, nu a folosit spre propriul Său avantaj egalitatea cu Dumnezeu, ci S-a golit pe Sine [...]".

234 *Filipeni* 2, 6-7.

235 *Filipeni* 2, 8.

236 *Romani* 1, 1-3.

237 *Galateni* 4, 4.

238 În afara timpului.

[firea omenească], precum a și făcut aceasta din mama pe care a făcut-o. De fapt, ziua aceasta în care începe să crească lumina zilei[239] simbolizează lucrarea lui Hristos, prin care omul nostru cel dinăuntru se înnoiește din zi în zi[240]. Într-adevăr, Creatorul Cel veșnic, aflându-Se creat în timp [ca om], trebuia să aibă ca zi de naștere acea zi în care făptura cea vremelnică să se găsească în deplină armonie.

Predica 187[*]
La Nașterea Domnului

1. *Armonia minunată a trăsăturilor omenești și dumnezeiești[241] în copilul Hristos.*

Gura mea va vesti lauda Domnului[242], a Acelui Domn prin Care au fost făcute toate[243] și Care S-a făcut [trup] printre toate; Cel care este Descoperitorul Tatălui, Creatorul mamei, Fiul lui Dumnezeu, din Tată fără mamă, Fiul Omului din mamă fără tată; mare în Ziua îngerilor, mic în ziua oamenilor; Cuvântul-Dumnezeu[244] înainte de toate veacurile, Cuvânt-trup la vremea potrivită; Creatorul soarelui, creat sub soare; Cel care orânduiește toate veacurile din sânul Tatălui, Sfințitor al zilei de azi în pântecele mamei; Cel care rămâne acolo, Cel care S-a arătat aici; Creatorul cerului și al pământului, născut sub cer pe pământ; Înțeleptul de dincolo de cuvinte, copil gângurind în chip înțelept;

---

[239] Solstițiul de iarnă.
[240] *Cf.* *2 Corinteni* 4, 16.
[*] *PL* 38, 1001-1003. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie 411-412.
[241] Aici se vorbește despre *communicatio idiomatum* („comunicarea însușirilor”), cu alte cuvinte despre sinergia celor două voințe și lucrări în unica Persoană a lui Iisus Hristos, în Care cele două naturi, umană și divină, s-au unit în chip lipsit de confuzie și fără schimbare, fără dezbinare sau diviziune și pentru veșnicie, fără a se mai despărți vreodată. Astfel, însușirile firii omenești încep să fie atribuite celei dumnezeiești, iar cele dumnezeiești firii omenești, dar aceasta nu înseamnă că divinitatea a devenit omenitate sau invers, ci că ambele naturi sunt unite în unicul ipostas al Fiului lui Dumnezeu. (n.P.P.)
[242] *Cf.* *Psalmul* 50, 16.
[243] *Cf.* *Ioan* 1, 3.
[244] Lat. *Verbum Deus*.

Cel care umple lumea, Cel care stă în iesle; Cel care conduce stelele, Cel care suge la sâni; atât de mare în chip de Dumnezeu, atât de mic în chip de slujitor, încât acea măreție să nu descrească din pricina acestei micimi și ca această micime să nu fie copleșită de acea măreție.

De fapt, când a luat asupra Sa mădulare omenești, nu a părăsit lucrările divine și nu a încetat să Își întindă puterea de la un capăt până la celălalt capăt [al lumii] și să le orânduiască pe toate cu blândețe[245]; când a fost înveșmântat în slăbiciunea trupului, nu a fost mărginit în pântecele feciorelnic, astfel încât hrana înțelepciunii [Sale] să nu fie răpită de la îngeri; astfel și noi am putut să gustăm cât de bun este Domnul.

2. *Se demonstrează prin asemănare că, de fapt, Cuvântul nu S-a despărțit de Tatăl în urma pogorârii în trup.*

De ce să ne minunăm de aceasta în ceea ce-L privește pe Cuvântul lui Dumnezeu, din moment ce cuvântarea aceasta pe care o rostesc se revarsă liber peste simțuri, astfel încât cel care ascultă, pe de o parte, o primește, iar pe de altă parte, nu o păstrează [doar pentru sine]? Căci, dacă nu ar fi înțeleasă, nu ar învăța pe nimeni, iar dacă ar fi păstrată [doar pentru sine de cineva], nu ar ajunge la ceilalți. Și, deși cuvântarea aceasta se împarte în vorbe și silabe, totuși nu luați din ea câte o părticică, precum [luați] din hrana pentru pântec, ci toți auziți [cuvântarea] ca un întreg, fiecare luați [cuvântarea] ca un tot unitar. În timp ce vorbesc, nu mă tem că cineva, ascultând, ar putea să răpească toată [cuvântarea], iar altul să nu mai aibă ce să asculte, ci vreau ca voi să fiți atât de atenți, nestingherind urechea și cugetul nimănui, încât, pe de o parte, să auziți fiecare întreaga [cuvântare], iar pe de altă parte, să-i lăsați pe ceilalți să o asculte pe toată. Și aceasta[246] nu se întâmplă pe rând – ca, după ce cuvântarea care se rostește, ajunsă la tine mai întâi, să plece de la tine, ca mai apoi să poată ajunge la altul –, ci vine în același timp la toți și ajunge întreagă la fiecare în parte.

---

[245] *Cf. Înțelepciunea lui Solomon* 8, 1.
[246] Felul în care se ascultă o cuvântare.

Și, dacă întreaga [cuvântare] ar putea fi ținută minte, precum voi toți ați venit să o ascultați în întregime, astfel ați pleca fiecare [ducând-o cu voi] pe toată. Cu cât mai mult [a putut] Cuvântul lui Dumnezeu să facă rodnic pântecul mamei, El prin Care au fost făcute toate[247] și Care, rămânând în Sine, le reînnoiește pe toate[248], Care nu este nici mărginit de locuri, nici nu Se întinde în timp, nici nu Se schimbă în funcție de durate de timp scurte și lungi, nici nu este alcătuit din sunete, nici nu Se sfârșește în tăcere! Și a făcut aceasta luându-Și trup și nepărăsind sânul Tatălui. Aici să Se arate ochilor omenești, acolo să lumineze mințile îngerești. Aici să coboare pe pământ, acolo să stăpânească cerurile. Aici să Se facă om, acolo să creeze oamenii.

3. *Prin întrupare, Cuvântul nu S-a schimbat.*

Prin urmare, nimeni să nu creadă că Fiul lui Dumnezeu S-a schimbat complet și S-a transformat în Fiul Omului, ci mai degrabă să credem că, pe de o parte, păstrându-Și natura divină și, pe de altă parte, asumându-Și în mod desăvârșit natura umană, rămânând Fiul lui Dumnezeu, S-a făcut Fiul Omului. Căci faptul că s-a spus: „Dumnezeu era Cuvântul "[249] și „Cuvântul S-a făcut trup"[250] nu [înseamnă că, de fapt,] Cuvântul S-a făcut trup astfel încât să înceteze să mai fie Dumnezeu, din moment ce chiar în trupul în care Cuvântul S-a întrupat S-a născut „Emanuel, [care se tâlcuiește:] «Cu noi este Dumnezeu»"[251].

Tot astfel, cuvântul pe care îl concepem în minte devine sunet când îl scoatem pe gură, dar totuși el nu se transformă în acesta, ci, rămânând întreg ceea ce este, se folosește de acesta prin care iese la iveală, ca să rămână și înăuntru ca gând și să răsune în afară ca lucru auzit. Totuși același lucru care mai înainte răsuna în tăcere este făcut cunoscut prin sunet, și astfel cuvântul, când devine sunet, nu se schimbă în sunet, ci, rămânând în lumina minții și înveșmântându-se în glasul trupului, ajunge la cel

---

[247] *Cf. Ioan* 1, 3.
[248] *Cf. Înțelepciunea lui Solomon* 7, 27.
[249] *Ioan* 1, 1.
[250] *Ioan* 1, 14.
[251] *Matei* 1, 23.

care îl ascultă și nu îl părăsește pe cel care îl gândește. [Acest întreg proces pe care l-am prezentat se întâmplă] nu atunci când vorba, care este fie în greacă, fie în latină, fie în oricare altă limbă, este gândită în tăcere, ci atunci când, înainte de orice diversitate de limbi, însuși lucrul care trebuie spus[252] [se găsește] încă în vreun colț al minții, într-un anumit fel dezvelit în fața celui care îl gândește, iar ca să se facă cunoscut de aici este învelit în vocea celui care vorbește. Totuși acestea, ambele – și ceea ce se cugetă gândind și ceea ce răsună vorbind –, sunt schimbătoare și neasemănătoare; nici acela[253] nu va rămâne după ce [îl] vei fi uitat, nici acesta[254] după ce vei fi tăcut. Însă Cuvântul lui Dumnezeu rămâne în veci și rămâne neschimbat.

4. *Cuvântul întrupat – Dumnezeu și om.*

Când [Cuvântul] Și-a asumat trup în timp ca să vină la viața noastră vremelnică, nu Și-a pierdut veșnicia în trup, ci, din contră, a dat darul nemuririi trupului. Astfel, El, „ca un mire care iese din cămara sa de nuntă, S-a bucurat ca un uriaș care aleargă drumul lui"[255]. „Care, deși era Dumnezeu în chip, n-a socotit o răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu", ci, ca să devină pentru noi ceea ce nu era, „S-a deșertat pe Sine", nepierzând chipul de Dumnezeu, ci „chip de rob luând" și, prin aceasta, „făcându-Se asemenea oamenilor", nu prin firea proprie, ci „la înfățișare aflându-Se ca un om"[256]. Căci tot ceea ce suntem – fie în suflet, fie în trup – este firea noastră [și este] înfățișarea Lui. Noi, dacă nu am fi astfel, nu am exista. El, dacă nu ar fi astfel, ar fi oricum Dumnezeu.

Și, când a început să fie ceea ce nu era, S-a făcut om, rămânând Dumnezeu, ca să se spună [despre El], pe bună dreptate, nu una dintre acestea, ci ambele: pe de o parte, deoarece S-a făcut om, [a zis]: „Pentru că Tatăl este mai mare decât Mine"[257], iar pe de altă parte, deoarece a continuat să rămână Dumnezeu, [a zis]:

[252] Semnificatul. (n.P.P.)
[253] Conceptul, semnificatul. (n.P.P.)
[254] Sunetul, așadar semnificantul. (n.P.P.)
[255] *Psalmul* 18, 5-6.
[256] *Filipeni* 2, 6-7.
[257] *Ioan* 14, 28.

„Eu și Tatăl una suntem"[258]. Căci, dacă [într-adevăr] Cuvântul S-ar fi transformat în trup, adică Dumnezeu S-ar fi schimbat în om, nu ar fi fost adevărat decât că „Tatăl este mai mare decât Mine”, deoarece Dumnezeu este mai mare decât omul. Însă acea [afirmație] „Eu și Tatăl una suntem” ar fi fost falsă, deoarece omul și Dumnezeu nu sunt una. Dar poate ar fi putut spune: „Eu și Tatăl nu suntem una, ci am fost una”. Căci a încetat să fie ceea ce era, așadar nu este, ci a fost. Însă acum, pe de o parte, pentru chipul adevărat de slujitor pe care l-a acceptat, adevărat a grăit: „Tatăl este mai mare decât Mine”, iar pe de altă parte, pentru chipul adevărat de Dumnezeu în care a rămas, adevărat a spus: „Eu și Tatăl una suntem”.

Prin urmare, S-a deșertat pe Sine în fața oamenilor, nefăcându-Se ceea ce nu era astfel încât să nu [mai] fie ceea ce era, ci ascunzând ceea ce era și arătând ceea ce Se făcuse. De aceea, fiindcă Fecioara a zămislit și a născut fiu, pentru chipul vădit de slujitor, [s-a spus]: „Prunc s-a născut nouă”[259]. Însă, deoarece Cuvântul lui Dumnezeu, Care dăinuie în veci, S-a făcut trup ca să locuiască printre noi[260], prin chipul ascuns al lui Dumnezeu, însă fără întrerupere[261], după cum a vestit [îngerul] Gavriil, chemăm numele lui „Emanuel”[262]. Căci El S-a făcut om, rămânând Dumnezeu, ca și Fiul Omului să Se numească pe bună dreptate „cu noi este Dumnezeu”; nu unul [este] Dumnezeu, iar celălalt [este] om. Să se bucure, așadar, lumea întru cei credincioși, pentru a căror mântuire a venit Cel prin care s-a făcut lumea[263]. Creatorul Mariei, Cel născut din Maria, fiul lui David, Domnul lui David[264], sămânța lui Avraam, Cel care este înainte de Avraam[265], Făcătorul pământului, Cel creat pe pământ, creatorul cerului, Cel creat sub cer. Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul și Domnul

---

[258] *Ioan* 10, 30.
[259] *Isaia* 9, 5.
[260] *Cf. Ioan* 1, 14.
[261] Natura divină nu va înceta, așadar, să existe vreodată în Fiul lui Dumnezeu întrupat. (n.P.P.)
[262] *Cf. Matei* 1, 23.
[263] *Cf. Ioan* 1, 3.
[264] *Cf. Matei* 22, 41-46.
[265] *Cf. Ioan* 8, 58.

Însuși este ziua inimii noastre. Să umblăm în lumina ei, să ne bucurăm și să ne veselim întru ea[266]!

Predica 188*
La Nașterea Domnului

1. *Cuvântul lui Dumnezeu nu poate fi tâlcuit de om.*

Nu este de mirare că niciun fel de gând omenesc, niciun fel de cuvântare nu ar fi de ajuns dacă ne-am strădui să-L lăudăm pe Fiul lui Dumnezeu, așa precum este la Tatăl, egal și împreună veșnic cu El, prin Care s-au făcut toate în cer și pe pământ, cele văzute și cele nevăzute, Cuvântul lui Dumnezeu și Dumnezeu, viața și lumina oamenilor[267]. De fapt, cum ar putea fi în stare limba noastră să Îl laude în mod demn pe Cel pe care nu poate încă să Îl vadă inima noastră, cea în care El a așezat un ochi[268] prin mijlocirea căruia ar putea fi văzut dacă s-ar curăți nedreptatea, dacă s-ar vindeca slăbiciunea, și ar fi „fericiți cei curați cu inima, deoarece aceia Îl vor vedea pe Dumnezeu"[269]?

Nu este de mirare – repet – că noi nu găsim cuvinte prin care să Îl lăudăm pe Cuvântul Cel unul, în Care s-a spus să fim, [noi] care am putea spune ceva despre El. De fapt, mintea noastră creează aceste cuvinte gândite și făcute cunoscute, însă ea este creată de Cuvânt. Omul nu creează cuvinte în același fel în care el însuși a fost creat prin Cuvânt, deoarece Tatăl nu L-a născut pe Cuvântul Cel Unic în același fel în care a făcut toate prin Cuvânt. Într-adevăr, Dumnezeu L-a născut pe Dumnezeu, dar, în același timp, Cel care naște și Cel născut sunt un singur Dumnezeu. Însă Dumnezeu a făcut lumea; lumea trece și Dumnezeu rămâne. Și, precum cele care au fost făcute nu s-au făcut ele însele, tot astfel

[266] *Cf. Psalmul* 117, 24.

* *PL* 38, 1003-1005. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie; anul însă nu ne este cunoscut.

[267] *Cf. Ioan* 1, 3-4.

[268] Se face referire la doctrina simțurilor spirituale, una dintre ideile-forță ale spiritualității origeniene și un loc comun în spiritualitatea patristică. (n.P.P.)

[269] *Matei* 5, 8.

nu a fost făcut de nimeni Cel prin care toate au putut să fie făcute. Așadar, nu este de mirare dacă omul, făcut [la rândul lui] între toate [celelalte], nu poate să explice prin cuvinte Cuvântul prin Care s-au făcut toate.

2. *Cuvântul veșnic S-a născut pentru noi în timp.*

Să ne îndreptăm întreaga atenție spre acest subiect, [și anume] dacă suntem în stare să spunem ceva potrivit și demn, nu despre faptul că „la început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul"[270], ci despre faptul că, [într-adevăr], „Cuvântul S-a făcut trup"; [să vedem] dacă putem spune ceva despre faptul că „S-a sălășluit între noi"[271], dacă putem vorbi despre firea Sa omenească. Căci din acest [motiv] sărbătorim această zi în care a socotit vrednic să Se nască din Fecioară; a făcut ca această naștere a Sa să poată fi povestită de oameni.

Însă, în acea veșnicie în care Dumnezeu S-a născut din Dumnezeu, „nașterea Lui cine o va tâlcui?"[272] Acolo nu există o astfel de zi care să se sărbătorească în mod solemn. De fapt, [acolo ziua] nu trece, urmând să se întoarcă după un an, ci rămâne fără apus[273], deoarece nu începe printr-un răsărit. Prin urmare, Acel Unic Cuvânt al lui Dumnezeu, acea viață, acea lumină a oamenilor, este Ziua veșnică; însă această [zi], în care S-a unit cu trupul omenesc[274] și S-a arătat „ca un mire care iese din cămara sa de nuntă"[275], acum este ziua de astăzi, mâine devine ziua de ieri. Dar totuși ziua de azi ni-L încredințează pe Cel veșnic, născut din Fecioară, pentru că Cel veșnic, născut din Fecioară, a sfințit ziua de azi.

Ce laude să rostim pentru dragostea lui Dumnezeu, ce mulțumire să-I aducem? El, Cel prin care a fost făcut timpul, ne-a

---

270 *Ioan* 1, 1.
271 *Ioan* 1, 14.
272 *Isaia* 53, 8.
273 Fără sfârșit.
274 Astfel sunt combătute ereziile care atacau corporalitatea Mântuitorului. De exemplu, dochetiștii considerau că Hristos nu a venit cu adevărat în trup, trupul Lui fiind doar o iluzie.
275 *Psalmul* 18, 5.

iubit atât de mult, încât pentru noi S-a născut în timp; Cel care este mai vechi decât lumea, în veșnicie, S-a făcut în lume mai mic la vârstă decât mulți dintre slujitorii Săi; S-a făcut om Cel care a făcut omul, S-a creat din mama pe care a creat-o, a fost purtat de mâinile pe care le-a făcut, a supt de la sânii pe care i-a umplut; Cuvântul, fără de Care întreaga elocință omenească amuțește, a plâns în iesle ca un copil care nu putea vorbi încă.

3. *Cuvântul [născut] copil care gângurea – învățător de umilință.*

O omule, privește ce S-a făcut Dumnezeu pentru tine! Înțelege învățătura unei atât de mari umilințe, chiar în învățătorul care nu vorbea încă. Odinioară, în Rai, tu ai fost atât de iscusit în vorbire, încât ai pus nume tuturor viețuitoarelor însuflețite[276], însă pentru tine Creatorul tău era întins [în iesle ca un] copil care gângurea și nu Își chema mama pe nume. Tu, neglijând ascultarea[277], te-ai pierdut în uriașa grădină plină cu pomi roditori; El, ascultând, a venit ca muritor în locul de popas cel mai strâmt, pentru ca, murind, să [te] găsească pe [tine] cel mort. Tu, deși erai om, ai vrut să fii Dumnezeu, spre pieirea ta[278]; El, deși era Dumnezeu, a vrut să fie om, ca să găsească ceea ce pierise. Atât de mult te-a apăsat mândria[279] omenească, încât numai umilința[280] divină mai putea să te ridice.

4. *Maria L-a născut pe Hristos fără a-și pierde fecioria.*

Așadar, să sărbătorim cu bucurie ziua în care Maria L-a născut pe Mântuitorul, cea logodită [L-a născut] pe creatorul căsătoriei, Fecioara [L-a născut] pe prințul fecioarelor; și dată în grijă unui soț, însă nu mamă prin mijlocirea soțului; fecioară înainte de căsătorie, fecioară în timpul logodnei; fecioară în timpul sarcinii, fecioară în timpul alăptării. Într-adevăr, Fiul atotputernic, născându-Se, nu a răpit nici într-un fel fecioria Maicii

---

[276] *Cf. Facerea* 2, 19-20.
[277] Lat. *oboedientia.*
[278] *Cf. Facerea* 3.
[279] Lat. *superbia.*
[280] Lat. *humilitas.*

Sfinte pe care a ales-o să-L nască. Căci rodnicia este bună în căsătorie, dar fecioria este mai bună în sfințenie. Așadar, Omul-Hristos, Care, ca Dumnezeu, a putut să dea ambele daruri – căci era și om și Dumnezeu –, niciodată nu i-ar fi dat Maicii [Sale] acel bine[281] pe care îl iubesc soțiile astfel încât să îi răpească [acel bine mai mare][282] pentru care fecioarele refuză să fie mame.

Astfel, Sfânta Biserică – fecioară [fiind] – sărbătorește astăzi nașterea Fecioarei. Căci acesteia[283] îi spune Apostolul: „V-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfățișez lui Hristos fecioară neprihănită"[284]. De ce [spune] „fecioară neprihănită" [adresându-se] atât de multor oameni de ambele sexe, nu numai feciori și fecioare, ci chiar și atâtor soți, tați și mame? De ce [spune] – repet – „fecioară neprihănită", dacă nu [se referă] la integritatea credinței, a nădejdii și a dragostei? De aceea, Hristos, Care urma să statornicească fecioria în inima Bisericii, a păzit-o mai întâi în trupul Mariei. Într-adevăr, în căsătoria omenească, o femeie este dată soțului ca să nu mai fie fecioară; însă Biserica nu ar putea fi fecioară dacă nu ar fi găsit pe Fiul Fecioarei drept soț, Căruia să-I fie dată.

Predica 189*
La Nașterea Domnului

1. *Hristos – Ziua din Zi.*

Ziua care a făcut toate zilele a sfințit, fraților, această zi pentru noi. Despre Acesta cântă psalmul: „Cântați-I Domnului cântare nouă, cântați-I Domnului tot pământul! Cântați-I Domnului și binecuvântați numele Lui, binevestiți din zi în zi mântuirea Lui!"[285] Cine este Ziua din Zi dacă nu Fiul din Tatăl, Lumină din Lumină? Dar Ziua aceea a născut Ziua aceasta, Care

[281] Fecunditatea.
[282] Fecioria.
[283] Bisericii.
[284] *2 Corinteni* 11, 2.
* *PL* 38, 1005-1007. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie, înainte de anul 410.
[285] *Psalmul* 95, 1-2.

S-a născut din Fecioară în această zi. Prin urmare, acea Zi nu are nici început[286], nici sfârșit[287]. Numesc Zi pe Dumnezeu-Tatăl. Ce este ziua, dacă nu lumină? Nu lumina ochilor trupești, nu lumina comună [oamenilor] cu animalele, ci Lumina care le strălucește îngerilor, Lumina la vederea căreia inimile sunt curățite. Într-adevăr, noaptea aceasta în care trăim acum, în care se aprind pentru noi luminile[288] Evangheliei, trece și va veni [ziua] care este cântată în psalm: „Dimineață voi sta înaintea Ta și Te voi vedea"[289].

2. *Nașterea minunată a lui Hristos din Fecioară. Dreptatea ne-a fost adusă prin nașterea lui Hristos.*

Așadar, Ziua aceea, Cuvântul lui Dumnezeu, Ziua Care le strălucește îngerilor, Ziua care strălucește în acea patrie[290] către care suntem peregrini, S-a îmbrăcat în trup și S-a născut din Fecioara Maria. S-a născut în mod minunat. Ce este mai minunat decât nașterea din fecioară? Zămislește și rămâne fecioară, naște și rămâne fecioară. S-a creat[291] din cea pe care El a creat-o; i-a adus rodnicia, dar nu i-a stricat fecioria. Maria de unde [este]? Din Adam. Adam de unde [este]? Din pământ. Dacă Maria [este] din Adam și Adam [este] din pământ, prin urmare și Maria [este] din pământ. Dacă Maria [este] din pământ, să recunoaștem ceea ce cântăm: „Adevărul din pământ a răsărit".

Ce binefacere ne-a adus nouă? „Adevărul din pământ a răsărit și dreptatea din cer a privit."[292] De fapt, iudeii, după cum spune Apostolul, „necunoscând dreptatea lui Dumnezeu și căutând să statornicească dreptatea lor, dreptății lui Dumnezeu ei nu s-au supus"[293]. De unde poate omul să fie drept? De la sine?

---

[286] Literal: „răsărit".
[287] Literal: „apus".
[288] *Lucerna* desemna „o lampă cu ulei", însă în contextul de față accentul cade pe ideea de lumină. Evanghelia este lumina (*lux*) care ne călăuzește prin întunericul vieții acesteia.
[289] *Psalmul* 5, 3.
[290] Termenul *patria* provine din adjectivul *patrius* („care aparține tatălui") și desemnează pământul natal, locul de origine. Aici se referă la Împărăția cerurilor – Patria cerească.
[291] Din punct de vedere al existenței trupești, unind firea divină cu cea omenească.
[292] *Psalmul* 84, 12.
[293] *Romani* 10, 3.

Care sărac își dă lui însuși pâine? Ce om dezbrăcat se acoperă dacă nu va fi primit haină? De unde [provine] dreptatea? Ce dreptate [este] fără credință? Căci „dreptul din credință este viu”[294]. Cine se numește pe sine drept fără credință este mincinos. Deoarece este mincinos cineva în care nu este credință. Dacă vrea să spună ceea ce este adevărat, să se întoarcă la Adevăr. Căci era departe Adevărul, Care din pământ a răsărit[295]. Tu dormeai, El a venit la tine; erai copleșit de somn, te-a trezit; ți-a pregătit un drum prin Sine, ca să nu te piardă. Prin urmare, „Adevărul din pământ a răsărit”, deoarece Domnul nostru Iisus Hristos S-a născut din Fecioară; „dreptatea din cer a privit”, ca prin dreptate oamenii să revină la adevăr, [ei] care prin nedreptate s-au îndepărtat de adevăr.

3. *Binefacerea renașterii din nașterea omenească a lui Hristos.*

Eram muritori, eram zdrobiți de păcate, ne purtam pedepsele noastre. Tot omul, când se naște, începe [viața] din nefericire. Nu căuta pe cel care profețește, ci întreabă-l pe cel care se naște, uită-te la cel care plânge! Din moment ce pe pământ era acest motiv de supărare al lui Dumnezeu, în ce fel de bunătate s-a transformat dintr-odată? „Adevărul din pământ a răsărit.” Le-a creat pe toate, S-a creat între toate. A făcut ziua, a venit în zi. Domnul Hristos, în veșnicie fără început la Tatăl, are și zi de naștere. La început [era] Cuvântul, Care dacă nu ar fi avut naștere omenească, noi nu am fi ajuns la renașterea divină; S-a născut ca noi să renaștem. Hristos S-a născut, nimeni să nu șovăie să renască. El S-a născut, nu trebuie să renască. Căci cui îi era necesară renașterea, dacă nu celui a cărui naștere[296] a fost vinovată?

Astfel, să fie în inimile noastre mila Lui. Mama L-a purtat în pântece, noi să Îl purtăm în inimă. Fecioara a fost însărcinată de întruparea lui Hristos, inimile noastre să fie însărcinate de credința în Hristos. Fecioara L-a născut pe Mântuitorul, sufletul nostru să nască mântuire. Să nu fim sterpi: sufletele noastre să fie roditoare de Dumnezeu.

---

[294] *Romani* 1, 17.

[295] *Cf. Psalmul* 84, 12.

[296] Aluzie la nașterea omenească ca rezultat al concupiscenței, motiv de transmitere a păcatului originar, doctrină specific augustiniană. (n.P.P.)

4. *Cele două nașteri ale lui Hristos.*

Ambele nașteri ale lui Hristos sunt minunate: nașterea lui Hristos din Tată fără mamă și [nașterea lui Hristos] din mamă fără tată. Prima [naștere este] veșnică, a doua [este] vremelnică. S-a născut Cel veșnic din Cel veșnic. De ce te miri? Este Dumnezeu. Ia aminte la dumnezeire și dispare motivul mirării! Să treacă mirarea, să se înalțe slăvirea. Să fie alături credința. Crede ceea ce s-a făcut! Oare Dumnezeu S-a umilit puțin pentru tine? Cel care era Dumnezeu S-a făcut [om]. Locul de popas era strâmt, învelit în scutece, a fost pus în iesle; cine nu s-ar mira? El, Cel care umplea lumea, nu a aflat loc în han. Pus în iesle, S-a făcut hrana noastră.

Să se apropie de iesle două animale, două popoare[297]. „Boul și-a cunoscut stăpânul și asinul ieslea Domnului său."[298] Nu te rușina să fii animalul de povară al lui Dumnezeu. Îl vei purta pe Hristos, nu vei rătăci; tu mergi pe drum, El stă deasupra ta. Să stea deasupra noastră Domnul și să ne conducă încotro vrea; să fim animalul Lui de povară și să mergem spre Ierusalim! Stând așezat El [pe noi], nu suntem apăsați, ci suntem ridicați; dacă ne conduce El, nu vom rătăci. Să mergem prin El la El, ca să ne bucurăm pentru totdeauna cu pruncul născut astăzi.

Predica 190*
La Nașterea Domnului

1. *Hristos a ales ziua în care să Se nască datorită tainei.*

Domnul nostru Iisus Hristos, Care era la Tatăl înainte să Se fi născut din mamă, a ales nu numai Fecioara din care să Se nască, ci și ziua în care să Se nască. Oamenii, care sunt supuși greșelii, aleg adesea zile fie pentru a răsădi, fie pentru a clădi, fie pentru a

[297] Iudeii și păgânii.
[298] *Isaia* 1, 3.
* *PL* 38, 1007-1009. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie, între anii 391-400.

porni la drum și odată chiar și pentru a-și lua soție. Când [omul] face aceasta, o face ca să dobândească o urmare fericită din ceea ce se naște din alegerea sa. Totuși nimeni nu poate să-și aleagă ziua în care să se nască. Dar El a putut să le aleagă pe amândouă[299], Cel care a putut să le și creeze pe amândouă. Nu a ales astfel ziua precum aleg cei care atârnă, în zadar, destinul oamenilor de poziția stelelor[300].

De fapt, Cel care S-a născut nu a devenit fericit prin mijlocirea zilei, ci El a făcut fericită ziua în care a socotit vrednic să Se nască. Căci și ziua nașterii Lui are taina luminii Lui. Astfel, spune Apostolul [Pavel]: „Noaptea e pe sfârșite; ziua este aproape. Să lepădăm dar lucrările întunericului și să ne îmbrăcăm cu armele luminii, să umblăm cuviincios, ca ziua"[301]. Să recunoaștem ziua și să fim zi! De fapt, eram noapte pe când trăiam fără credință[302]. Și, deoarece chiar necredința, care învăluise întreaga lume întocmai ca noaptea, trebuia să scadă din moment ce credința creștea, tot astfel în ziua nașterii Domnului nostru Iisus Hristos și noaptea începe să scadă și ziua să crească.

Așadar, fraților, să socotim solemnă această zi, nu pentru soarele acesta, precum [fac] cei necredincioși[303], ci pentru Cel care a făcut soarele acesta. Căci Cel care era Cuvântul S-a făcut trup[304], ca să poată fi sub soare, pentru noi. De fapt, prin trup [era] sub soare, dar prin măreție era deasupra întregii lumii, în care a creat soarele. Acum [este] cu adevărat și cu trupul deasupra soarelui acesta, la care se închină în locul lui Dumnezeu cei care, întunecați la minte, nu-L văd pe adevăratul Soare al Dreptății.

---

[299] Și ziua și Fecioara.

[300] Astrologia era o importantă ramură a divinației în Antichitate. Divinația romană este prezentată pe larg în lucrările lui Auguste BOUCHÉ-LECLERCQ, *Histoire de la divination dans l'Antiquité*, tome IV (*Divination Italique*), Ernest Leroux, Paris, 1882, și D. FRANÇOIS, *Le droit augural et la divination officielle des romains*, Klincksieck, Paris, 1895.

[301] *Romani* 13, 12-13.

[302] Fericitul Augustin folosește metafora nopții pentru a desemna lipsa de credință, în opoziție cu ziua, care semnifică credința.

[303] Adepții lui *Sol Invictus* („Soarele Neînfrânt").

[304] *Cf. Ioan* 1, 14.

2. *Cele două nașteri ale lui Hristos. De ce a ales să Se nască din femeie.*

Așadar, creștinilor, să sărbătorim ziua aceasta, nu a nașterii divine, ci a celei omenești, prin care S-a unit cu noi, ca prin Cel nevăzut făcut văzut să trecem de la cele văzute la cele nevăzute. De fapt, se cuvine să reținem că, potrivit credinței universale[305], există două nașteri ale Domnului: una divină și alta omenească; aceea în afara timpului, aceasta în timp. Însă amândouă sunt minunate: aceea fără mamă, aceasta fără tată. Dacă nu o înțelegem pe aceasta [omenească], cum o explicăm pe aceea [divină]? Cine [ar putea] să înțeleagă o noutate nouă[306], neobișnuită, unică în lume, de necrezut, făcută credibilă și crezută de întreaga lume într-un mod de necrezut, [și anume] ca o fecioară să zămislească, o fecioară să nască și, născând, să rămână fecioară? Ceea ce rațiunea omenească nu descoperă, credința înțelege; și, acolo unde rațiunea omenească nu mai are puteri, credința reușește. Căci cine [ar putea] să spună că, [de fapt], Cuvântul lui Dumnezeu, prin Care s-au făcut toate[307], nu a putut să-Și facă trup chiar și fără mamă, precum l-a făcut pe primul om fără tată și fără mamă? Dar, deoarece El a creat ambele sexe, adică bărbat și femeie, de aceea, născându-Se, a vrut să cinstească ambele sexe, pe care venise să le elibereze.

Cunoașteți căderea primului om, deoarece șarpele nu a îndrăznit să-i vorbească bărbatului, ci pentru căderea lui s-a folosit de ajutor femeiesc. Prin mijlocirea celei mai slabe, l-a dobândit pe cel mai puternic și cel care a pătruns prin unul a triumfat

---

[305] În Biserica primară, *fides catholica* desemna credința universală.

[306] Lat. *novitatem novam*. Expresie paradoxală menită a exprima tocmai noutatea cutremurătoare adusă de creștinism. Dacă Solomon afirma blazat: „Nimic nou sub soare", iată parafrazând pe Sfântul Ioan Damaschin, singurul lucru cu adevărat nou în ordinea creației: Creatorul devenit creatură. În *Adversus Iudaeos*, 9, 7, Tertulian cataloga întruparea drept *novitas monstruosa* – „noutate deconcertantă, extraordinară, bizară, stranie". Despre această noutate absolută spune Sfântul Ioan Gură de Aur, într-una din predicile sale la Nașterea Domnului: „Legile naturii nu îngăduiau o naștere ca a Sa; dar ca Stăpân al naturii a introdus un fel străin de naștere, ca să arate că și atunci când S-a făcut om, nu Se naște ca un om, ci Se naște ca un Dumnezeu" (trad. extrasă din SFÂNTUL IOAN HRISOSTOM, *Cuvântări* ..., p. 32).

[307] *Cf. Ioan* 1, 3.

asupra ambilor. De aceea, ca să nu punem moartea noastră pe seama femeii, ca urmare a simțământului unei îndrituite dureri, și să credem că aceasta este osândită fără putință de îndreptare, Domnul, venind să caute ceea ce era pierdut[308], a vrut să pună la loc de cinste ambele sexe, onorându-le, deoarece ambele erau pierdute. Așadar, nu trebuie să-I facem o nedreptate Creatorului în privința niciunui sex: nașterea Domnului le-a pus la loc de cinste pe ambele, spre nădejdea mântuirii. Cinstea bărbatului este în trupul lui Hristos, cinstea femeii este în Maica lui Hristos. Harul lui Iisus Hristos a învins viclenia șarpelui.

3. *Hristos – copil gângurind în iesle pentru noi.*

Așadar, ambele sexe să renască prin Cel care S-a născut astăzi și să sărbătorească ziua de astăzi; în această zi nu a început să existe Domnul Hristos, ci Cel care era dintotdeauna la Tatăl a adus în această lumină trupul pe care l-a primit de la mamă, dăruindu-i rodnicie mamei și neluându-i fecioria. Se zămislește, Se naște, este copil care gângurește. Cine este acest copil care gângurește? De fapt, se spune „copil care gângurește" deoarece nu poate să rostească cuvinte, adică să vorbească. Așadar, este și copil care nu vorbea încă, și Cuvântul. În trup tace, prin îngeri învață[309]. Prințul și păstorul păstorilor este vestit păstorilor; și hrana celor credincioși stă în ieslea animalelor. Căci a fost profețit prin profetul [Isaia]: „Boul și-a cunoscut stăpânul și asinul ieslea Domnului său"[310]. De aceea a stat pe un asin când a intrat în Ierusalim însoțit de laudele mulțimii care Îl preceda și Îl urma[311]. Și noi să înțelegem, să ajungem la iesle, să mâncăm hrana, să Îl purtăm pe Domnul și pe îndrumătorul, ca să ajungem în Ierusalimul ceresc sub conducerea Lui. Nașterea lui Hristos din mamă este slabă[312], dar din Tatăl măreția [Lui este] însemnată. El are o zi vremelnică în zilele vremelnice, dar El este Ziua veșnică din Ziua veșnică.

---

[308] *Cf. Luca* 19, 10.
[309] Este folosit verbul *doceo* („a învăța pe alții"), și nu *disco* („a învăța pentru sine").
[310] *Isaia* 1, 3.
[311] *Cf. Matei* 21, 1-9.
[312] În sensul în care firea omenească este slabă.

4. *Nașterea lui Hristos se cuvine a fi sărbătorită.*

Pe bună dreptate, suntem înflăcărați de psalmul acesta ca de sunetul unei trâmbițe cerești, când auzim: „Cântați Domnului cântare nouă, cântați Domnului tot pământul! Cântați Domnului și binecuvântați numele Lui!"[313] Așadar, să cunoaștem și să vestim Ziua din Zi, Care S-a născut în trup în această zi. Ziua-Fiul din Ziua-Tatăl, Lumină din Lumină. Aceasta este mântuirea despre care se spune în altă parte: „Dumnezeu să Se milostivească spre noi și să ne binecuvânteze; să lumineze fața Sa peste noi, ca să cunoaștem pe pământ calea Ta, în toate neamurile mântuirea Ta"[314]. Ceea ce a zis [în expresia] „pe pământ", a repetat „în toate neamurile" și, ceea ce a zis [în expresia] „calea ta", a repetat [în expresia] „mântuirea Ta". Ne amintim că Domnul Însuși a spus: „Eu sunt calea"[315].

Și, pe când se citea Evanghelia, am auzit că Simeon, bătrânul preafericit, a primit răspuns divin că nu va gusta moartea până ce nu Îl va fi văzut mai înainte pe Unsul[316] Domnului. Acesta, după ce L-a ținut în brațe pe Pruncul Hristos și L-a cunoscut pe Pruncul Cel mare, a spus: „Acum eliberează pe robul Tău, după cuvântul Tău, în pace, deoarece ochii mei văzură mântuirea Ta"[317]. Prin urmare, să binevestim Ziua din Zi și mântuirea adusă de El. Să vestim „între neamuri slava Lui, între toate popoarele minunile Lui"[318]. Stă în iesle, dar cuprinde întreaga lume; suge la sâni, dar hrănește îngerii, este înfășat în scutece, dar ne îmbracă pe noi în nemurire; este hrănit cu lapte, dar este adorat, nu

---

[313] *Psalmul* 95, 1-2.
[314] *Psalmul* 66, 1-2.
[315] *Ioan* 14, 6.
[316] De la verbul χρίω, care înseamnă „a unge", derivă termenul χριστός, al cărui rol este acela de a desemna o „persoană potrivită, bună pentru ungere", referindu-se mai ales la cei care au primit ungerea sfântă, cum au fost regii Israelului. În vocabularul creștin a ajuns să desemneze numele Mântuitorului: Hristos, *i.e.* „Cel Uns". În latină, de la *Christus* a derivat lexemul *christianus* („creștin"), de la care, prin împrumut invers, avem grecescul χριστιανός (*cf.* Pierre CHANTRAINE, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*, Paris, Klincksieck, 1968-1980, *s.v.* χρίω).
[317] *Luca* 2, 29-30.
[318] *Psalmul* 95, 3.

găsește un loc în han, dar Își face templu în inimile credincioșilor. Căci, ca slăbiciunea să fie puternică, puterea s-a făcut slabă. Așadar, mai degrabă să ne minunăm decât să disprețuim nașterea Lui trupească și să recunoaștem în aceasta umilința unei atât de mari măreții, pentru noi. De aici să înflăcărăm dragostea, ca să ajungem la veșnicia Lui.

Predica 191*
La Nașterea Domnului

1. *Cuvântul S-a întrupat ca să suporte cele nedemne pentru cei nedemni.*

Cuvântul Tatălui[319], prin Care s-au făcut veacurile[320], făcându-Se trup, Și-a făcut pentru noi ziua Sa de naștere în timp; și a vrut să aibă o zi pentru nașterea [Sa] omenească, Cel fără a cărui voință divină nu trece nicio zi. La Tatăl, El a precedat toate

---

* *PL* 38, 1009-1011. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie 411-412.

319 În unele manuscrise se păstrează și următoarea introducere, pe care o redăm în traducere pentru că reușește să exprime cu măiestrie trăsăturile lui Hristos – om și Dumnezeu: „Hristos, Cel Unul-Născut (*unigenitus*), Fiul lui Dumnezeu, adevăratul soare al dreptății (*sol iustitiae*), astfel a strălucit pe pământ, încât nu a părăsit cerurile, și rămânând acolo pentru totdeauna și trecând aici pentru scurtă vreme; acolo constituind ziua veșnică, aici îndurând ziua omenească; acolo trăind veșnic, fără scurgerea orelor, aici murind vremelnic, fără atacul păcatelor; acolo trăind o viață fără sfârșit, aici eliberând viața noastră de soarta nenorocită a morții. Acolo înflăcărează mințile îngerilor cu căldura măreției Sale, aici distinge viața și obiceiurile oamenilor. Acolo este primită lumina pe care nimeni nu a stins-o prin păcat, aici Se naște ca om, Care deosebește toate păcatele. Acolo [este] Dumnezeu cu Dumnezeu (*Deus cum Deo*), aici [este] Dumnezeu și om (*Deus et homo*); acolo [este] Lumină din Lumină, aici [este Lumina] Care îl luminează pe tot omul. Acolo prin cuvânt întinde cerurile, aici arată calea pe care se ajunge la ceruri. Acolo cu Tatăl a întărit taina nașterii Sale, aici Și-a format mădularele trupului Său în mamă. Acolo stând de-a dreapta Tatălui, aici fiind întins în iesle; acolo hrănind îngerii, aici pe pământ un copil căruia îi este foame; acolo rămânând pâinea care nu lipsește niciodată (*indeficiens panis*), cu puteri depline, aici având nevoie de lapte alături de ceilalți sugari; acolo făcând bine, aici suferind rele; acolo nemurind niciodată, aici înviind după moarte și dăruindu-le muritorilor viața veșnică. Dumnezeu S-a făcut om ca omul să poată deveni Dumnezeu. Domnul a luat chip de rob ca omul să se întoarcă la Domnul. Creatorul și locuitorul cerurilor a locuit pe pământ ca omul să se mute de pe pământ în cer".

320 *Cf. Ioan* 1, 3.

intervalele veacurilor; din mamă, El a intrat în cursul anilor în această zi. Creatorul omului S-a făcut om, ca [El], Conducătorul stelelor, să poată suge la sân, ca [Lui], Pâinii[321], să Îi fie foame[322], ca [Lui], Fântânii[323], să Îi fie sete[324], ca [El], Lumina[325], să adoarmă[326], ca [El], Calea[327], să fie obosit de drum, ca [El], Adevărul, să fie acuzat de martori mincinoși[328], ca [El], Judecătorul celor vii și al celor morți[329], să fie judecat de un judecător muritor, ca [El], Dreptatea[330], să fie condamnat de cei nedrepți, ca [El], Disciplina, să fie lovit cu biciul[331], ca [El], Ciorchinele de struguri, să fie încoronat cu spini, ca [El], Temelia[332], să fie atârnat pe cruce, ca [El], Tăria[333], să fie slab, ca [El], Mântuirea, să fie rănit, ca [El], Viața, să moară.

[El a venit] ca să îndure aceste lucruri nedemne și altele de felul acesta pentru noi, ca să-i elibereze pe cei nedemni, cu toate că nici El, Care a îndurat pentru noi atât de multe rele, [nu merita] vreun rău, nici noi, care am primit prin mijlocirea Lui atât de multe lucruri bune, nu meritam vreun bine. Așadar, pentru acestea, Fiul lui Dumnezeu, Cel care era înaintea tuturor veacurilor, fără început al zilelor, a socotit vrednic să fie Fiul Omului în zilele din urmă și Cel care fusese născut din Tatăl, nu făcut de Tatăl, S-a făcut în mama pe care o făcuse, ca să Se nască aici, într-o bună zi, din cea care fără de El nu ar fi putut să existe niciodată și niciunde.

---

321 *Cf. Ioan* 6, 35.
322 *Cf. Matei* 4, 2.
323 *Cf. Ioan* 4, 13-14.
324 *Cf. Ioan* 19, 28.
325 *Cf. Ioan* 1, 9.
326 *Cf. Luca* 8, 23.
327 *Cf. Ioan* 14, 6.
328 *Cf. Marcu* 14, 56.
329 *Cf. 2 Timotei* 4, 1.
330 *Cf. 1 Corinteni* 1, 30.
331 *Cf. Matei* 27, 26. Lat. *flagellum* desemnează un bici cu mâner scurt și mai multe curele, prevăzute uneori cu bumbi mari de metal sau cu arșice de berbec.
332 *Cf. 1 Corinteni* 3, 11.
333 *Virtus* provine din lexemul *vir* („bărbat") și exprimă calitățile masculine, desemnând la început „forța pură", apoi „curajul", și abia mai târziu a primit sensul general de „virtute", fiind folosit și pentru a desemna calități în general.

2. *Hristos S-a născut fără a vătăma fecioria Maicii.*

Astfel s-a împlinit ceea ce prezisese psalmul: „Adevărul din pământ a răsărit”[334]. Maria [a fost] fecioară înainte de a zămisli [și a rămas] fecioară după naștere. Departe să fie [de noi gândul] ca în acest pământ, adică în acest trup, din care a răsărit adevărul, să piară fecioria. De fapt, după învierea Sa, când se credea că este duh, nu trup, a spus: „Pipăiți și vedeți, pentru că duhul nu are carne și oase, precum vedeți că am Eu!”[335] Și totuși materia[336] [înduhovnicită a] trupului său tânăr a intrat la ucenici prin porțile închise[337]. Prin urmare, de ce Acela care, mare [fiind], a putut să intre prin ușile închise nu ar fi putut să iasă, mic [fiind], fără să strice fecioria? Dar cei necredincioși nu vor să o creadă nici pe aceasta, nici pe aceea. Din acest motiv, credința le crede mai degrabă pe amândouă, deoarece necredința nu crede niciuna. De fapt, aceasta este necredința care socotește că nu există niciun fel de divinitate în Hristos. În plus, dacă credința crede că Dumnezeu S-a născut în trup, nu tăgăduiește că ambele [minuni sunt] posibile la Dumnezeu, [și anume] ca trupul de vârstă adultă să se poată înfățișa celor dinăuntru fără a se deschide ușile casei și mirele, copil gângurind, să iasă din cămara sa, adică din pântecele feciorelnic, fără a răni fecioria Maicii[338].

3. *Biserica – fecioară și mamă în cuget.*

Căci Fiul lui Dumnezeu, Cel Unul-Născut, a socotit vrednic să Se unească cu firea omenească acolo[339], ca să alipească de El, Capul cel nepătat, Biserica nepătată, pe care Apostolul Pavel o numește „fecioară”, în aceasta gândindu-se nu numai la fecioarele cu trupul, ci dorind [ca, într-adevăr], cugetele tuturor [să fie] feciorelnice[340]. „Căci

[334] *Psalmul* 84, 12.
[335] *Luca* 24, 39.
[336] Lat. *soliditas* desemnează „densitatea”, aici în sensul în care Hristos nu înviază doar în duh, ci și în trup, materia fiind înduhovnicită.
[337] *Cf. Ioan* 20, 19.
[338] *Cf. Psalmul* 18, 5.
[339] În pântecele Fecioarei.
[340] Literal: „curate”.

v-am logodit", zice, „unui singur bărbat, ca să vă înfățișez lui Hristos fecioară neprihănită."[341] Prin urmare, Biserica, imitând-o pe Maica Domnului, deoarece nu a putut [să o imite] cu privire la trup, totuși în cuget este și mamă și fecioară. Astfel, Hristos, Care a făcut Biserica Sa fecioară, răscumpărând-o din idolatria[342] demonilor, nu a răpit în niciun fel fecioria mamei Sale prin naștere. Fecioare sfinte, născute din fecioria ei nestricată, care, disprețuind căsătoria trupească, ați ales să fiți fecioare și cu trupul, bucurându-vă, sărbătoriți cu solemnitate, în ziua de azi, nașterea Fecioarei! Căci S-a născut din femeie Cel care nu a fost semănat de bărbat în femeie. Acesta v-a adus ceea ce să iubiți și nu i-a răpit mamei ceea ce voi iubiți. Acesta a vindecat în voi ceea ce ați moștenit de la Eva, departe să fie [de noi și gândul] că ar fi putut strica ceea ce ați iubit în Maria.

4. *Fecioria Mariei trebuie luată ca model.*

Așadar, aceea după ale cărei urme vă țineți, pe de o parte, nu a fost cu un bărbat ca să conceapă, iar pe de altă parte, a rămas fecioară când năștea. Urmați-i exemplul pe cât puteți, nu în privința fecundității, deoarece nu puteți, ci în privința fecioriei nestricate! Ea singură a putut [să le aibă] pe amândouă[343], dintre care voi ați vrut să aveți un singur [dar], deoarece îl pierdeți pe acesta dacă vreți să le aveți pe amândouă. Ea singură a putut [să le aibă] pe amândouă, [de vreme ce] L-a născut pe Atotputernicul, prin Care a putut [aceasta]. Căci se cuvenea ca numai Fiul lui Dumnezeu, Cel Unic, să devină în felul acesta și unic Fiu al Omului.

Și totuși nu din acest motiv Hristos nu este nimic pentru voi, deoarece este fiul unei singure fecioare. De fapt, voi L-ați aflat mire în inimă pe Cel pe care nu L-ați putut naște fiu în trup; și [El este] un astfel de mire, pe Care fericirea voastră Îl ține drept răscumpărător, astfel încât fecioria voastră să nu se teamă de [El

[341] 2 *Corinteni* 11, 2.
[342] Sensul clasic al termenului *fornicatio* este acela de „destrăbălare, prostituție", iar în latina creștină, din punct de vedere spiritual, se referă la „necredința în Dumnezeu", la „idolatrie" (*cf.* A. BLAISE, *Dictionnaire latin-français ..., s.v. fornicatio*).
[343] Și fecioria și darul nașterii.

ca de un] vătămător. Căci Acesta care nu a răpit fecioria mamei prin nașterea trupească cu mult mai mult o păstrează în voi, prin îmbrățișare duhovnicească. Și să nu vă socotiți sterpe, deoarece rămâneți fecioare! De fapt, fecioria sfântă a trupului conduce la rodnicia cugetului. Faceți ceea ce spune Apostolul: deoarece nu cugetați cele ce sunt ale lumii, în ce fel să fiți pe placul soților, cugetați cele ce sunt ale lui Dumnezeu, în ce fel să fiți pe placul Lui în toate[344], ca să puteți avea nu pântecul [fecund] cu prunci, ci sufletul roditor de virtuți.

În cele din urmă, vă vorbesc tuturor, vă spun tuturor: prin acest cuvânt mă adresez întregii fecioare neprihănite[345], pe care Apostolul a logodit-o cu Hristos. Ceea ce admirați în trupul Mariei, faceți în locurile cele tainice ale sufletului. Cel care crede în dreptate cu inima Îl zămislește pe Hristos; cel care mărturisește cu gura spre mântuire[346] Îl naște pe Hristos. Astfel în cugetele voastre să înflorească rodnicia și să dăinuiască fecioria.

Predica 192[*]
La Nașterea Domnului

1. *Cât de mult trebuie prețuită Întruparea Fiului lui Dumnezeu pentru oameni.*

Astăzi „Adevărul din pământ a răsărit"[347], Hristos S-a născut din trup. Bucurați-vă în mod solemn și cugetați la Ziua cea veșnică, amintindu-vă ziua de astăzi, tânjiți după darurile cele veșnice, cu nădejdea cea mai puternică! Din moment ce ați primit puterea, presupuneți că sunteți fii ai lui Dumnezeu[348]. Pentru voi S-a făcut vremelnic Făcătorul timpului, pentru voi S-a arătat în trup Întemeietorul lumii, pentru voi S-a creat pe Sine Creatorul. De ce, o muritorilor, încă vă încântă lucrurile muritoare și vă

---

[344] *Cf. 1 Corinteni* 7, 32-34.
[345] Întregii Biserici.
[346] *Cf. Romani* 10, 10.
[*] *PL* 38, 1011-1013. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie, după 411-412.
[347] *Psalmul* 84, 12.
[348] *Cf. Ioan* 1, 12.

străduiți să păstrați viața [aceasta] trecătoare, dacă ar fi posibil? O nădejde mult mai luminoasă a strălucit pe pământ, ca să li se făgăduiască pământenilor viața în ceruri. Ca să fie crezut acest lucru, s-a dat un dar și mai de necrezut. Ca să îi facă dumnezei pe cei care erau oameni, Cel care era Dumnezeu S-a făcut om; nepierzând ceea ce era, El a vrut să devină ceea ce făcuse. El a făcut ceea ce [urma] să fie, pentru că l-a adăugat pe om[349] lui Dumnezeu și nu L-a pierdut pe Dumnezeu[350] în om.

Ne mirăm de nașterea fecioarei și ne străduim să-i convingem pe cei necredincioși de modul acesta de naștere extraordinar, că a răsărit sămânță de vlăstar fără să fi fost însămânțat pântecele și mădulare neatinse de îmbrățișarea vreunui trup L-au născut pe Fiul Omului, Care nu a avut un om drept tată, că deplinătatea feciorieì s-a păstrat neatinsă la zămislire și nestricată la naștere. Această putere este demnă de mirare, dar mai demnă de mirare este mila [Lui față de noi], că Acela care a putut să Se nască astfel a vrut să Se nască [așa]. Căci Cel care S-a născut ca singurul fiu pentru mamă era deja Cel Unic pentru Tată; și S-a creat în mamă Cel care Își crease mama; veșnic cu Tatăl, de azi din mamă; după mamă, făcut din mamă, înainte de toate, nefăcut de Tatăl[351]; fără de Care Tatăl nu a fost niciodată, fără de Care mama nu ar fi fost niciodată.

2. *Nașterea lui Hristos – motiv de bucurie pentru fecioare, văduve și soții. Biserica este mamă și fecioară.*

Bucurați-vă, fecioare ale lui Hristos, că Maica lui Hristos este sora voastră! Voi nu ați putut să-L nașteți pe Hristos, dar pentru Hristos nu ați vrut să nașteți. Acesta Care nu S-a născut din voi S-a născut pentru voi. Dar totuși, dacă vă amintiți cuvântul Lui, precum se cuvine să vă amintiți, chiar și voi sunteți mame ale Lui, deoarece faceți voia Tatălui Lui. Căci El a spus: „Oricine va face voia Tatălui Meu Celui din ceruri, acela îmi este frate și soră și mamă”[352].

---

[349] Firea omenească.
[350] Firea divină.
[351] În sensul că Fiul este născut din Tatăl, nu făcut.
[352] *Matei* 12, 50.

Bucurați-vă, văduve ale lui Hristos, căci Celui care a făcut fecioria roditoare, Aceluia I-ați făgăduit sfințenia înfrânării! Bucură-te, neprihănire conjugală, toate cele care trăiți în mod credincios cu soții voștri; ceea ce ați pierdut în trup, păstrați în inimă! Unde trupul nu mai poate să fie neatins ca urmare a împreunării, conștiința să fie fecioară în credință, după cum întreaga Biserică este fecioară.

În Maria, fecioria sfântă L-a născut pe Hristos; în Ana, văduvia încărcată de ani L-a cunoscut pe micul Hristos; în Elisabeta, neprihănirea conjugală și rodnicia de la bătrânețe L-au slujit pe Hristos. Mădularele credincioase [care reprezintă] toate [cele trei] tipuri de viață [ce mărturisesc în Hristos] I-au oferit Capului[353] ceea ce au putut să-I dea prin harul Lui. Prin urmare, deoarece Hristos este adevărul, pacea și dreptatea, zămisliți-L prin credință, nașteți-L prin fapte, ca ceea ce a făcut sânul Mariei în privința trupului lui Hristos, să facă inima voastră în legea lui Hristos! Cum nu are însemnătate pentru voi nașterea Fecioarei, din moment ce sunteți mădulare ale lui Hristos? Maria L-a născut pe Capul vostru, Biserica [v-a născut] pe voi. Căci ea este și mamă, și fecioară: mamă prin sentimentele profunde[354] de dragoste, fecioară prin nestricăciunea credinței și sfințeniei. Ea[355] naște popoare [deosebite], dar ele sunt mădulare ale Unuia singur, ale Cărui trup și soție este ea, chiar și prin aceasta purtând asemănarea cu acea fecioară, deoarece și printre cei mulți [și feluriți] ea este mama unității[356].

3. *Adevărul din pământ [a răsărit], dreptatea din cer [a privit]. De ce S-a născut Hristos în cea mai scurtă zi din an.*

Astfel, toți, în deplină armonie, cu gânduri curate și cu sentimente sfinte, să sărbătorim ziua Nașterii Domnului, zi în care, după cum am început această predică, „Adevărul din pământ a

[353] Lui Hristos – Capul Bisericii.

[354] Termenul *viscus* desemnează „măruntaiele", iar în sens figurat „inima", „sentimentele intime", „dragostea", „ceva ce vine din străfundul inimii". *Caritas* („dragostea") este un sentiment pe care omul trebuie să și-l însușească.

[355] Biserica.

[356] Lat. *mater unitatis*.

răsărit". De fapt, s-a îndeplinit și ceea ce urmează în același psalm. Căci Cel care din pământ a răsărit, adică din trup S-a născut, a venit din cer și este deasupra tuturor[357]; fără urmă de îndoială, când S-a înălțat la Tatăl, „Dreptatea din cer a privit". El ne face cunoscută această dreptate, prin cuvintele Sale, când făgăduiește Duhul Sfânt, spunând: „Și El va vădi lumea de păcat și de dreptate și de judecată. De păcat, pentru că nu au crezut în Mine; de dreptate, pentru că Mă duc la Tatăl și nu Mă veți mai vedea"[358]. Aceasta este Dreptatea Care a privit din cer. Căci „de la marginea cerului [este] ieșirea lui și oprirea lui până la marginea cerului"[359].

Însă ca nimeni să nu disprețuiască Adevărul, deoarece din pământ a răsărit, când precum un mire a ieșit din cămara sa de nuntă, adică din pântecele feciorelnic, unde Cuvântul lui Dumnezeu S-a unit, printr-o legătură de nespus în cuvinte, cu făptura omenească – prin urmare, ca nu cumva cineva să disprețuiască aceasta și să creadă că Hristos, deși S-a născut în mod minunat [și a fost] demn de admirat atât în vorbe, cât și în fapte, nu este cu nimic mai presus decât omul din pricina asemănării trupului păcatului[360], după ce s-a spus: „Ca un mire ce iese din cămara sa, S-a bucurat ca un uriaș care aleargă drumul lui", imediat s-a adăugat: „De la marginea cerului [este] ieșirea lui"[361].

Așadar, ceea ce auzi: „Adevărul din pământ a răsărit" este un semn al bunătății [Sale], nu o condiție inferioară; este milă, nu nefericire. Adevărul a coborât din cer, ca să Se nască din pământ; ca mirele să iasă din cămara sa de nuntă, ieșirea Lui [a fost] de la marginea cerului. Acesta este și motivul pentru care S-a născut în ziua de azi, zi în comparație cu care nu există niciuna mai scurtă pe pământ, dar totuși începând cu care zilele cresc. Așadar, Acesta care S-a aplecat și ne-a ridicat[362] a ales ziua cea mai

---

357 *Cf. Ioan* 3, 31.
358 *Ioan* 16, 8-10.
359 *Psalmul* 18, 7.
360 *Cf. Romani* 8, 3.
361 *Psalmul* 18, 5-7.
362 Prin folosirea verbelor *inclino* („a se apleca") și *erigo* („a ridica"), Fericitul Augustin reușește să obțină o imagine plastică a actului mântuitor. Hristos, de la înălțimea măreției Sale, Se coboară, în sensul în care Se deșartă pe Sine, și îl ridică pe om, în sensul în care îi dă posibilitatea de mântuire, de îndumnezeire.

scurtă, dar începând de la care lumina crește; printr-o asemenea venire a Sa, chiar tăcând, ne-a îndemnat ca prin sunetul puternic al unui strigăt să învățăm să fim bogați în El, Cel care S-a făcut sărac pentru noi[363], să dobândim libertatea în El, Cel care a luat chip de rob pentru noi[364], să stăpânim cerul în El, Cel care din pământ a răsărit pentru noi.

Predica 193*
La Nașterea Domnului

1. *Să vestim și noi nașterea Mântuitorului asemenea îngerilor, prin vorbe și prin fapte.*

Pe când se citea Evanghelia, am auzit glasul îngerilor, prin mijlocirea căruia Domnul Iisus Hristos, născut din Fecioară, le-a fost vestit păstorilor: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace între oamenii de bunăvoire!”[365] [Acesta este] un cuvânt de sărbătoare și mulțumire nu numai pentru o singură femeie al cărei pântece a dat naștere vlăstarului, ci pentru tot neamul omenesc, căruia Fecioara i-a născut Mântuitor. De fapt, era vrednic și se cuvenea întru totul ca nu biete femei cu obiceiuri omenești, ci îngerii cu laude divine să sărbătorească nașterea celei care L-a născut pe Domnul cerului și al pământului și după naștere a rămas fecioară. Așadar, să spunem și noi – și, pe cât putem, să spunem cu mare bucurie –, [noi cei] care nu vestim nașterea Lui păstorilor de oi, ci sărbătorim nașterea Sa împreună cu oile Lui, să zicem și noi – repet – cu inimă credincioasă, cu glas plin de evlavie: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace între oamenii de bunăvoire!”

---

[363] *Cf. 2 Corinteni* 8, 9.
[364] *Cf. Filipeni* 2, 7.
* *PL* 38, 1013-1015. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie 410.
[365] *Luca* 2, 14.

Să reflectăm cu credință, cu nădejde și cu dragoste[366] la aceste cuvinte divine, la aceste laude ale lui Dumnezeu, la această bucurie îngerească, observând-o cu toată atenția de care suntem în stare. Căci, așa precum credem și sperăm și dorim, vom fi și noi slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, după ce în urma învierii trupului înduhovnicit[367] vom fi fost răpiți în nori spre întâmpinarea lui Hristos, doar dacă acum, când suntem pe pământ, căutăm pacea cu bunăvoire[368]. Într-adevăr, viața [este] întru cele înalte, deoarece acolo [este] ținutul celor vii și acolo [sunt] zilele bune, unde este Însuși Domnul și anii Lui sunt din belșug. Însă oricine vrea viața și iubește să vadă zilele bune să-și păzească limba sa de rău și buzele sale să nu grăiască vicleșug, să se îndepărteze de rău și să facă binele[369], iar astfel să fie un om de bunăvoire. Și să caute pacea și să o urmeze[370], deoarece „pace pe pământ [este] între oamenii de bunăvoire".

2. *Doar cerând ajutorul harului lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos, putem să facem binele pe care îl voim.*

O omule, dacă spui: „Iată, «a voi se află în mine, dar a face binele nu aflu»" și te bucuri „de legea lui Dumnezeu după omul cel lăuntric", vezi „însă o altă lege în mădularele" tale „luptându-se împotriva legii minții" tale „și făcându-te rob al legii păcatului care este în mădularele"[371] tale! Stăruiește în bunăvoire și spune cu glas tare ceea ce urmează: „Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia? Harul lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Domnul nostru"[372]! De fapt, El este pacea pe pământ

---

[366] *Cf.* ERNOUT-MEILLET, *Dictionnaire etymologique ...*, *s.v. carus*: *caritas* este un substantiv derivat de la adjectivul *carus, a, um* („scump, de mare preț", de unde sensul de „drag, iubit cuiva"), care se folosește în limbajul bisericesc pentru traducerea grecescului ἀγάπη – „iubirea față de aproapele, dragostea creștinească" (pentru o prezentare pe larg, vezi Hélène PETRÉ, *Caritas: Étude sur le vocabulaire de la charité chrétienne*. Louvain, 1948).

[367] *Cf. 1 Tesaloniceni* 4, 17.

[368] *Cf. Evrei* 12, 14.

[369] *Cf. 1 Petru* 3, 10-11.

[370] *Cf. Psalmul* 33, 13-15.

[371] *Romani* 7, 18-23.

[372] *Romani* 7, 24-25.

între oamenii de bunăvoire, după războiul în care „trupul poftește împotriva duhului și duhul împotriva trupului, ca să nu faceți cele ce voiți”[373], deoarece „El este pacea noastră, El Care a făcut din cele două una”[374].

Așadar, bunăvoirea să stăruiască împotriva poftelor rele și, stăruind, să ceară ajutorul harului lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Domnul nostru. Întâmpină împotrivire din partea legii mădularelor trupești și, iată, ba chiar este luată în sclavie; să ceară ajutor, să nu se încreadă în puterile sale și, chiar și frântă [de încercări], să nu refuze să mărturisească [faptul că este frântă]. Îi va veni în ajutor Cel care a spus celor pe care îi vedea că au credință în El: „Dacă veți fi rămas în cuvântul Meu, veți fi cu adevărat ucenici ai Mei; și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi”[375]. Adevărul vă va veni în ajutor și vă va elibera de trupul morții acesteia. De aceea, „Adevărul” a cărui naștere o sărbătorim „a răsărit din pământ”[376], ca să fie pace pe pământ între oamenii de bunăvoire. Căci cine este în stare să vrea și să poată [face binele pe care îl vrea] dacă nu ne-ar ajuta să putem, însuflețindu-ne, Cel care, chemându-ne, ne-a dat posibilitatea să vrem [să facem binele]? De fiecare dată mila Lui ne-a luat-o înainte, ca să fim chemați noi cei care nu doream și să reușim să putem [face] ceea ce dorim.

Așadar, să-I spunem: „Juratu-m-am și m-am hotărât să păzesc judecățile dreptății Tale”[377]. Am hotărât și, pentru că ai poruncit, am făgăduit supunere, dar deoarece „văd și o [altă] lege în mădularele mele, luptându-se împotriva legii minții mele și făcându-mă rob al legii păcatului, care este în mădularele mele”[378]; „umilit am fost pretutindeni, Doamne, dă-mi viață după cuvântul Tău!”[379] Iată „a voi se află în mine”[380]. Așadar, „cele de bunăvoie ale gurii mele binevoiește-le, Doamne”[381], ca să fie pace pe pă-

---

[373] *Galateni* 5, 17.
[374] *Efeseni* 2, 14.
[375] *Ioan* 8, 31-32.
[376] *Psalmul* 84, 12.
[377] *Psalmul* 118, 106.
[378] *Romani* 7, 23.
[379] *Psalmul* 118, 107.
[380] *Romani* 7, 18.
[381] *Psalmul* 118, 108.

mânt între oamenii de bunăvoire! Să spunem acestea și, dacă evlavia, cultivată prin citirea scrierilor sfinte, ne oferă și altele de felul acesta, [să le vestim], ca să nu sărbătorim în zadar în număr mare sărbătoarea Domnului născut din Fecioară, [ci] începând cu bunăvoire și cu cea mai deplină dragoste de a îndeplini desăvârșita dragoste care se revarsă în inimile noastre nu prin noi înșine, ci „prin Duhul Sfânt, Care ne-a fost dat nouă"[382].

Predica 194*
La Nașterea Domnului

1. *Cele două nașteri ale lui Hristos. Ziua nașterii lui Hristos și [ziua nașterii] lui Ioan.*

Ascultați, fii ai luminii, înfiați în Împărăția lui Dumnezeu! Ascultați, frați preascumpi! Ascultați și bucurați-vă, drepților, în Domnul, ca lauda să poată să vi se cuvină vouă, drepților[383]! Ascultați ceea ce ați aflat deja, reamintiți-vă ceea ce ați auzit, iubiți ceea ce credeți, vestiți ceea ce iubiți! După cum sărbătorim această zi în fiecare an, astfel așteptați un cuvânt de învățătură care se cuvine unei asemenea zile. Hristos S-a născut Dumnezeu din Tatăl, om din mamă. [S-a născut] din nemurirea Tatălui, din fecioria mamei. [S-a născut] din Tată fără mamă, din mamă fără tată. [S-a născut] din Tată în afara timpului, din mamă fără sămânță bărbătească. [S-a născut] din Tatăl începutul[384] vieții, din mamă sfârșit al morții. [S-a născut] din Tată orânduind toate zilele[385], din mamă sfințind această zi[386].

---

[382] *Romani* 5, 5.

* *PL* 38, 1015-1017. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie, înainte de 411-412.

[383] *Cf. Psalmul* 32, 1.

[384] *Cf. Ioan* 1, 1.

[385] Timpul.

[386] În *Editio Lovaniensium Theologorum opera longe auctior et castigatior e prelo Plantiniano profecta, an. 1576*, a fost adăugat aici un fragment, pe care Sfântul Casian, în *De incarnatione* (*Despre întrupare*), 7, îl atribuie unei predici a Sfântului Ambrozie, dedicată nașterii Domnului: „Căci în această zi, pentru mântuirea tuturor, răsare lumina în lume, învierea pentru cei morți, viața pentru cei muritori. Și, de aceea, astăzi trebuie sărbătorită nașterea atât a Mântuitorului (*Salvator*), cât și a mântuirii (*salus*)

De fapt, a trimis înainte un om, pe Ioan, care s-a născut atunci când zilele începeau să se scurteze[387], iar El S-a născut când zilele începeau să crească[388], ca prin aceasta să preînchipuie ceea ce spune Ioan: „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez”[389]. Trebuia ca viața omenească să slăbească în sine, [dar] să se întărească în Hristos, „ca aceia care trăiesc să nu mai trăiască pentru ei, ci pentru Acela care, pentru toți, a murit și a înviat”[390]; și fiecare dintre noi să spună ceea ce zice Apostolul: „Trăiesc, însă nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine”[391]. Căci „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez”[392].

3. *[Hristos –] Cuvântul îngerilor în ceruri și hrana oamenilor în iesle.*

Pe El Îl preamăresc, într-un mod demn [de măreția dumnezeiască], toți îngerii Lui, a căror hrană veșnică este, dându-le viața cu o hrană nepieritoare; deoarece este Cuvântul lui Dumnezeu, din a Cărui viață trăiesc, din a Cărui veșnicie trăiesc pentru totdeauna, din a Cărui bunătate trăiesc mereu fericiți. Ei Îl

---

noastre. Așadar, se naște mântuirea oamenilor – Hristos, pe Care profeții Îl mărturisesc. Se naște din Fecioară, precum vestește Isaia, zicând: «Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel» (*Isaia* 7, 14), ceea ce înseamnă: «Cu noi este Dumnezeu» (*Nobiscum Deus*). Așadar, rânduiala nașterii demonstrează adevărul mântuirii. Fecioara zămislește fără a cunoaște vreun soț de parte bărbătească, se umple pântecele care nu a fost atins de vreo îmbrățișare, ci mădularele curate au păstrat ceea ce pântecele preacurat a primit de la Duhul Sfânt. Priviți minunea Maicii Domnului (*mater Dominica*)! Fecioara zămislește, Fecioara naște, a rămas fecioară după naștere. Glorioasă feciorie și preaminunată fecunditate. Se naște virtutea lumii și nu se aude niciun geamăt al celei care naște. Pântecele se eliberează, copilul se arată, și totuși fecioria nu este stricată. De fapt, era potrivit ca prin nașterea lui Dumnezeu să fie sporită valoarea curăției și să nu fie stricată fecioria prin pogorârea Lui, [El fiind] Cel care a venit să însănătoșească ceea ce era stricat și să nu fie vătămată curățenia trupească prin El, prin Care se dă feciorie sufletească (*castitas spiritualis*). Așadar, Copilul născut este pus în iesle. Și acesta este primul leagăn al lui Dumnezeu; nu a refuzat lipsurile Cel care stăpânește cerurile, pentru Care pântecele feciorelnic a fost sălaș potrivit”.

387 La solstițiul de vară.

388 La solstițiul de iarnă.

389 *Ioan* 3, 30.

390 2 *Corinteni* 5, 15.

391 *Galateni* 2, 20.

392 *Ioan* 3, 30.

preamăresc, într-un mod demn [de măreția dumnezeiască], pe Dumnezeu la Dumnezeu[393] și Îi dau „slavă întru cei de sus lui Dumnezeu". „Însă noi, poporul Lui și oile mâinii Lui"[394], după măsura slăbiciunii noastre, să dobândim pacea, împăcați [cu Hristos], prin mijlocirea bunăvoirii. Într-adevăr, este a îngerilor cântarea de azi pe care au închinat-o cu bucurie Mântuitorului, Care S-a născut pentru noi: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace între oamenii de bunăvoire!"[395]

Așadar, dacă ei Îi aduc laude așa cum se cuvine, să Îl lăudăm și noi cu supunere. Ei sunt vestitorii Lui și noi suntem oile Lui. El a umplut masa lor în cer [și tot] El a umplut ieslea noastră pe pământ. El este plinătatea mesei lor, deoarece „la început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul"[396]. [Și tot] El este plinătatea ieslei noastre, deoarece „Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi"[397]. De fapt, pentru ca omul să mănânce pâinea îngerilor, Creatorul îngerilor S-a făcut om. Ei[398] Îl preamăresc trăind [cu El], noi crezând [în El]; ei [Îl preamăresc] bucurându-se [de El], noi cerându-L; ei [Îl preamăresc] luându-L, noi căutându-L; ei [Îl preamăresc] intrând [la El], noi bătând [să ne deschidă].

4. *După această viață ne vom îndestula de vederea Cuvântului.*

De fapt, cine dintre oameni ar putea cunoaște toate comorile înțelepciunii și ale științei ascunse în Hristos[399] și acoperite în sărăcia trupului Său? Căci „pentru noi S-a făcut sărac, deși era bogat, ca noi să ne îmbogățim cu sărăcia Lui"[400]. Când Și-a asumat firea muritoare și a biruit moartea, S-a arătat în sărăcie, dar a făgăduit bogății, amânate pentru mai târziu, nepierzându-le pe cele dobândite. Cât de mare este mulțimea bunătății Lui, pe care o pune deoparte pentru cei care se tem de El, însă o desăvârșește

---

393 *Cf. Ioan* 1, 1.
394 *Psalmul* 94, 7.
395 *Luca* 2, 14.
396 *Ioan* 1, 1.
397 *Ioan* 1, 14.
398 Îngerii.
399 *Cf. Coloseni* 2, 3.
400 2 *Corinteni* 8, 9.

în cei care cred în El[401]! Căci [acum] cunoaștem doar în parte, până când va veni ceea ce este desăvârșit[402]. Ca să fim vrednici să primim aceasta, El, egal cu Tatăl în chip de Dumnezeu, făcându-Se asemenea nouă, în chip de rob, ne schimbă[403] spre asemănarea cu Dumnezeu; și Fiu al lui Dumnezeu, Cel Unic făcându-Se Fiul Omului, îi face pe mulți fii ai oamenilor fii ai lui Dumnezeu; și pe robii hrăniți prin asumarea chipului văzut al robului îi face liberi să vadă chipul lui Dumnezeu.

Căci „suntem fii ai lui Dumnezeu și ce vom fi nu s-a arătat până acum. Și știm că atunci când El ni Se va fi arătat, noi vom fi asemenea Lui, fiindcă Îl vom vedea așa cum este"[404]. De fapt, ce sunt acele comori ale înțelepciunii și ale științei, ce sunt acele bogății divine, dacă nu ceea ce ne ajunge din belșug? Și ce este acea mulțime a bunătății, dacă nu ceea ce ne satură? Așadar, „arată-ne nouă pe Tatăl și ne este de ajuns"[405]! Și într-un psalm, cineva dintre noi, fie în numele nostru, fie pentru noi, Îi spune: „Sătura-mă-voi când se va arăta slava Ta"[406]. Însă El și Tatăl sunt una[407] și cine Îl vede pe El Îl vede și pe Tatăl[408]. Prin urmare, „Domnul puterilor, Acesta este Împăratul slavei"[409]. Întorcându-ne, ne va arăta fața Sa și vom fi mântuiți[410] și ne vom sătura și ne va fi de ajuns.

5. *Concluzie.*

Inima noastră să-I spună: „Am căutat fața Ta; fața Ta, Doamne, voi căuta; să nu-Ți întorci fața Ta de la mine"[411]. Și El să răspundă inimii noastre: „Cel care Mă iubește păzește poruncile Mele; iar cel care Mă iubește pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu și-l

401 *Cf. Psalmul* 30, 19.
402 *Cf. 1 Corinteni* 13, 12.
403 Literal: „ne reformează, ne restaurează".
404 *1 Ioan* 3, 2.
405 *Ioan* 14, 8.
406 *Psalmul* 16, 15.
407 *Cf. Ioan* 10, 30.
408 *Cf. Ioan* 14, 9.
409 *Psalmul* 23, 10.
410 *Cf. Psalmul* 79, 4.
411 *Psalmul* 26, 13-14.

voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui"[412]. Într-adevăr, cei cărora le spunea aceasta Îl vedeau cu ochii și auzeau sunetul vocii Lui cu urechile și Îl socoteau om în inima lor omenească; dar ceea ce ochiul nu a văzut, nici urechea nu a auzit, nici în inima omului nu s-a ridicat, aceasta a făgăduit El că le va arăta celor care Îl iubesc pe El[413]. Până când va fi aceasta, până când ne va arăta ceea ce ne va fi de ajuns[414], până când vom bea din fântâna vieții și ne vom sătura[415], între timp, atâta vreme cât umblând în credință suntem peregrini departe de El[416], atâta vreme cât flămânzim și însetăm de dreptate[417] și dorim cu o ardoare nespusă [să vedem] frumusețea chipului lui Dumnezeu, să sărbătorim cu ascultare evlavioasă nașterea [Lui] în chip de rob!

Încă nu putem să privim ceea ce s-a născut din Tatăl înainte de luceafăr[418], să sărbătorim ceea ce s-a născut din Fecioară, în orele nopții! Încă nu înțelegem că numele Lui dăinuie dinainte de soare[419], să cunoaștem sălașul Său pus sub soare! Încă nu putem să-L privim pe Cel Unic și Care rămâne în Tatăl Său, să ne amintim de mirele care iese din cămara sa de nuntă[420]! Încă nu suntem vrednici de ospățul Tatălui nostru, să cunoaștem ieslea Domnului nostru Iisus Hristos!

Predica 195[*]
La Nașterea Domnului

1. *Cele două nașteri ale lui Hristos – ambele [sunt] de nedescris în cuvinte.*

Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Fiul Omului, născut din Tată fără mamă, a creat toate zilele; născut

[412] *Ioan* 14, 21.
[413] *Cf.* *1 Corinteni* 2, 9.
[414] *Cf.* *Ioan* 14, 8.
[415] *Cf.* *Ioan* 7, 38.
[416] *Cf.* *2 Corinteni* 5, 6-7.
[417] *Cf.* *Matei* 5, 6.
[418] *Cf.* *Psalmul* 109, 3.
[419] *Cf.* *Psalmul* 71, 17.
[420] *Cf.* *Psalmul* 18, 5.
[*] *PL* 38, 1017-1019. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie, după 411-412.

din mamă fără tată, a sfințit această zi; nevăzut în nașterea Sa divină, văzut în cea omenească, ambele [nașteri fiind] demne de mirare. Prin urmare, ceea ce a prorocit profetul despre El: „Nașterea Lui cine o va tâlcui?”[421] este dificil să decidem la care s-a referit mai degrabă. Oare la aceea prin care, născut dintotdeauna, Îl are împreună veșnic pe Tatăl, sau la aceasta prin care, născut într-o bună zi, Își făcuse deja mama, în care urma să Se creeze pe Sine? Oare la aceea prin care Cel care era dintotdeauna S-a născut dintotdeauna? De fapt, cine va desluși în ce fel S-a născut lumina din lumină și cum ambele sunt o singură lumină? În ce fel S-a născut Dumnezeu din Dumnezeu și nu a crescut numărul de dumnezei? Cum se [poate] spune că S-a născut ca despre un fapt împlinit, de vreme ce timpul nu a trecut în acea naștere, ca astfel să fie trecută, nici nu a precedat-o timpul, ca astfel să fie viitoare, și nici nu a fost un prezent, ca și cum încă s-ar întâmpla și nu s-ar fi terminat[422].

Așadar, cine va explica această naștere, câtă vreme ce trebuie explicat rămâne deasupra timpului, iar cuvântarea celui care tâlcuiește trece în timp? Cine va tâlcui și nașterea din fecioară, a cărei zămislire în trup nu s-a făcut după rânduiala trupească, a cărei naștere din trup i-a adus rodnicie celei care hrănea, dar nu i-a răpit fecioria celei care năștea? Astfel, [spusa profetului] „nașterea Lui cine o va explica” la care dintre acestea se referă, la fiecare, sau la ambele?

2. *Hristos – Fiul Fecioarei și Mirele Fecioarei.*

Acesta este Domnul Dumnezeul nostru, Acesta este Mijlocitor între Dumnezeu și oameni, om Mântuitor al nostru[423], Care, născut din Tatăl, Și-a creat și mama; născut din mamă, Și-a slăvit și Tatăl; Cel Unic la Tatăl, fără naștere femeiască; singurul născut al mamei, fără îmbrățișare bărbătească. Acesta este mai frumos la chip decât fiii oamenilor[424], fiu al Sfintei Maria, mire al Sfintei Biserici, pe care a făcut-o asemenea mamei Sale. Căci, pe de o

[421] *Isaia* 53, 8.
[422] Nașterea din Tatăl este în afara timpului.
[423] *Cf. 1 Timotei* 2, 5.
[424] *Cf. Psalmul* 44, 3.

parte, a făcut-o pe aceasta mamă pentru noi, iar pe de altă parte, a păstrat-o fecioară pentru El. Într-adevăr, către aceasta zice Apostolul: „V-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfățișez lui Hristos fecioară neprihănită”[425]. Despre aceasta zice iarăși că este mamă a noastră, nu sclavă, ci liberă, ai cărei fii, cu toate că nu are bărbat, sunt mai mulți decât ai aceleia care are bărbat[426]. Prin urmare, și Biserica are feciorie nepieritoare și rodnicie nestricată, precum Maria. De fapt, ceea ce aceea[427] a meritat în trup, aceasta[428] a păstrat în cuget; în afară de faptul că aceea a născut pe Unul, aceasta naște pe mulți, pe care trebuie să-i adune într-un singur [trup], prin Cel Unul.

3. *De ce a venit Hristos în trup.*

Așadar, aceasta este ziua în care a venit în lume Cel prin care s-a făcut lumea[429]. În această [zi] S-a făcut prezent în trup Cel care nu a lipsit niciodată prin puterea [Sa]; deoarece era în această lume și a venit la ale Sale[430]. În lume era, dar lumea nu Îl cunoștea; fiindcă lumina lumină în întuneric și întunericul nu o cuprindea pe aceasta. Așadar, a venit în trup ca să curățească păcatele trupului. A venit în pământ[431] vindecător[432], prin care să îngrijească ochii noștri lăuntrici, pe care pământul nostru din afară îi orbise, ca, având ochii vindecați, [noi] cei care am fost în întuneric mai înainte să devenim lumină în Domnul[433]; ca lumina să nu mai lumineze în întuneric, [fiind] prezentă pentru unii care lipsesc[434], ci să se arate clară unora care pot să o distingă cu ochii. Pentru aceasta a ieșit mirele din cămara de nuntă și s-a bucurat ca un uriaș care aleargă drumul lui[435]. Frumos ca un mire, pu-

---

425 *2 Corinteni* 11, 2.
426 *Cf. Galateni* 4, 26.
427 Maica Domnului.
428 Biserica.
429 *Cf. Ioan* 1, 3.
430 *Cf. Ioan* 1, 10-11.
431 Trup.
432 *Cf. Marcu* 8, 23; *Ioan* 9, 6.
433 *Cf. Efeseni* 5, 8.
434 Care nu sunt în stare să o perceapă.
435 *Psalmul* 18, 5-6.

ternic ca un uriaș, demn de a fi iubit și demn de a fi temut, aspru și blând, frumos pentru cei buni, aspru pentru cei răi; rămânând în sânul Tatălui, a umplut pântecul mamei.

În această cămară de nuntă, adică în pântecele fecioarei, a unit firea divină cu cea omenească, unde Cuvântul S-a făcut trup pentru noi, ca, ieșind din mamă, să locuiască între noi[436] și pentru ca, mergând înaintea noastră la Tatăl, să pregătească pentru noi [sălaș] în care să locuim[437]. Prin urmare, să sărbătorim bucuroși ziua aceasta, în mod solemn, și să dorim cu credință ziua cea veșnică, prin Cel care, [deși era] veșnic, S-a născut în timp pentru noi.

Predica 196[*]
La Nașterea Domnului

1. *Cele două nașteri ale lui Hristos. Fiul fără de început a fost născut dintotdeauna din Tatăl.*

Ziua de sărbătoare de astăzi a Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos a strălucit pentru noi. [Este] ziua de naștere, în care S-a născut Ziua. Și de aceea [a fost aleasă data de] azi, deoarece, [începând] de azi, ziua crește. Există două nașteri ale Domnului nostru Iisus Hristos: una divină, alta omenească; amândouă sunt demne de mirare: aceea fără femeie drept mamă, aceasta fără bărbat drept tată. Ceea ce spune Sfântul Profet Isaia: „Nașterea Lui cine o va tâlcui?"[438] poate să se refere la ambele nașteri. Cine L-ar putea explica așa cum se cuvine pe Dumnezeu Care naște? Cine ar putea explica așa cum se cuvine nașterea din Fecioară? Aceea fără zi[439], aceasta într-o anumită zi; ambele [fiind] dincolo de puterea de pricepere omenească și [stârnind] mare mirare.

---

[436] *Cf. Ioan* 1, 14.
[437] *Cf. Ioan* 14, 3.
[*] *PL* 38, 1019-1021. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie, după 396.
[438] *Isaia* 53, 8.
[439] În afara timpului.

Fiți atenți la prima naștere: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul”[440]. Al cui Cuvânt [era]? Al Tatălui Însuși. Cine [era] Cuvântul? Fiul Însuși. Niciodată [nu a fost] Tatăl fără Fiul[441]. Și totuși Cel care [nu a fost] niciodată fără Fiul L-a născut pe Fiul. Și L-a născut, și nu L-a început. Nu există niciun fel de început pentru Cel născut fără început. Și totuși [este] Fiul și totuși a fost născut. Vreun om ar putea spune: „Cum S-a născut și nu are început? Dacă S-a născut, are început; dacă nu are început, cum S-a născut?” Cum [S-a născut], nu știu. Tu întrebi pe un om cum S-a născut Dumnezeu? Deoarece sunt pus în dificultate de întrebarea ta, apelez la ajutorul profetului: „Nașterea Lui cine o va tâlcui?” Vino cu mine [să ne îndreptăm atenția] spre această naștere omenească, vino cu mine la aceasta în care S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând[442]; [vino să vedem] dacă putem cumva să o înțelegem pe aceasta, dacă suntem în stare cumva să spunem ceva despre aceasta!

De fapt, cine ar putea să înțeleagă: „Care, deși era în chip de Dumnezeu, n-a socotit o răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu”[443]? Cine ar putea înțelege aceasta? Cine s-ar putea gândi în mod demn la aceasta? Mintea cui ar putea îndrăzni să cerceteze aceasta? Limba cui ar îndrăzni să se pronunțe [cu privire la aceasta]? Gândirea cui ar avea puterea să o înțeleagă? Deocamdată, să o lăsăm la o parte pe aceasta; este prea mult pentru noi. Dar, ca să nu fie prea mult pentru noi, „S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor”[444]. Unde? În Fecioara Maria. Prin urmare, să spunem ceva în acest sens, dacă putem. Îngerul vestește, Fecioara aude, crede și zămislește. Credința [era] în cugetul [ei], Hristos în pântecul [ei]. Fecioara a zămislit, ne minunăm; Fecioara a născut, ne minunăm mai mult; după naștere a rămas fecioară. Așadar, cine va tâlcui nașterea aceasta[445]?

---

[440] *Ioan* 1, 1.

[441] Afirmație îndreptată împotriva ereziei ariene, care susținea, pe scurt, că „a fost un timp când Fiul nu era”. (n.P.P.)

[442] *Cf. Filipeni* 2, 7.

[443] *Filipeni* 2, 6.

[444] *Filipeni* 2, 7.

[445] Dacă nu suntem în stare să pătrundem cu mintea noastră mărginită taina inefabilă a nașterii Fiului lui Dumnezeu din Fecioara Maria, cu atât mai mult nu vom reuși să înțelegem nașterea veșnică a Fiului din Tatăl. (n.P.P.)

2. *Trei [feluri] de viață mărturisesc în Hristos: căsătoria, văduvia și fecioria.*

Preaiubiților, vă spun ceva care să vă placă. Există trei [feluri] de viață în Biserica mădularelor lui Hristos: cea conjugală, cea de văduvie, cea de feciorie. Pentru că aceste vieți, aceste virtuți urmau să fie în sfintele mădulare ale lui Hristos, toate aceste vieți L-au mărturisit pe Hristos. Cea dintâi, [viața] conjugală: când Maria, fecioară, a zămislit, Elisabeta, soția lui Zaharia, zămislise și ea; purta în pântece pe vestitorul[446] Acestui Judecător. Sfânta Maria a vizitat-o, ca pentru a-și saluta cumnata. S-a bucurat pruncul în pântecele Elisabetei. El s-a bucurat, ea a profețit[447]. Ai [aici] virtutea conjugală care [Îl] mărturisește [pe Hristos].

Unde [aduce viața] de văduvie [o asemenea mărturisire]? În Ana. Ați auzit, pe când se citea Evanghelia, că sfânta prorociță, care trăise șapte ani cu bărbatul ei, era văduvă de optzeci și patru de ani, cercetând des templul Domnului, rugându-se noapte și zi. Și această văduvă L-a recunoscut pe Hristos. L-a văzut pe Cel mic și L-a recunoscut pe Cel mare. Și ea L-a mărturisit [pe Hristos][448]. Ai în aceasta [ca model] viața de văduvie.

În Maria [ai modelul vieții] de fecioară. Fiecare să-și aleagă dintre aceste trei [modele de viață] pe cel pe care îl va fi dorit. Cel care va fi dorit să fie în afara acestor [trei feluri de viață] nu se îngrijește să facă parte dintre mădularele lui Hristos. Să nu spună soțiile: „Noi nu-I aparținem lui Hristos". Sfintele femei au avut soți. Să nu se mândrească fecioarele; ci, cu cât sunt mai mari, cu atât mai mult să se smerească în toate[449]. Toate pildele de mântuire au fost așezate înaintea ochilor noștri. Nimeni să nu se abată [de la ele]. Nimeni [să nu se depărteze] dincolo de soție, mai bine [să fie] fără soție. Dacă tu cauți virtutea conjugală, o ai pe Susana[450]; dacă [vrei să afli virtutea] văduviei, o ai pe Ana; dacă [dorești virtutea] fecioriei, o ai pe Maria.

---

446 Sfântul Ioan Botezătorul, Înaintemergătorul Domnului.

447 *Cf. Luca* 1, 39-56.

448 *Cf. Luca* 2, 36-38.

449 *Cf. Înțelepciunea lui Isus Sirah* 3, 18.

450 *Cf. Istoria Susanei.*

3. *Hristos – copil gângurind pentru noi.*

Domnul Iisus a vrut să fie om pentru noi. Ca să nu-și piardă mila valoarea, Înțelepciunea stă pe pământ. „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul."[451] O hrană și pâine a îngerilor, din Tine se îndestulează îngerii, din Tine se satură și nu le este niciodată prea mult; din Tine trăiesc, din Tine sunt înțelepți, din Tine sunt fericiți! Unde ești Tu pentru mine? În locul cel strâmt, în pâine, în iesle. Pentru cine [a pătimit]? Cel care conduce stelele suge la sâni; îi îndestulează pe îngeri, vorbește în sânul Tatălui, tace la sânul mamei. Dar va vorbi la vârsta potrivită, va împlini Evanghelia pentru noi. Pentru noi va pătimi, pentru noi va muri, va învia spre [a ne arăta] o pildă a răsplății noastre, Se va înălța la ceruri înaintea ochilor Apostolilor, va veni la judecată din cer. Iată, Cel care stătea în iesle a slăbit, dar nu S-a pierdut pe Sine; a primit ceea ce nu era, dar a rămas ceea ce era. Iată, Îl avem pe Hristos copil gângurind, să creștem împreună cu El.

4. *Sărbătoarea superstițioasă a Anului Nou.*

Acestea ar fi îndeajuns pentru Dragostea Voastră. [Însă], fiindcă văd aici pe mulți datorită sărbătorii, să cuvine să spun [și următoarele]. Urmează Anul Nou[452]. Toți sunteți creștini; prin bunăvoirea lui Dumnezeu, cetatea este creștină[453]. Aici sunt două neamuri de oameni: creștini și iudei. Să nu se întâmple cele pe care le urăște Dumnezeu: nedreptatea la jocuri și nerușinarea în

451 *Ioan* 1, 1.

452 Literal: „calendele lunii ianuarie". Pentru romani, calendele desemnau prima zi a unei luni. Amintim faptul că, după calendarul roman antic, începutul anului era în martie. Pentru o prezentare pe larg a evoluției calendarului roman, vezi Denis FEENEY, *Caesar's calendar. Ancient time and the beginnings of history*, University of California Press, 2007; Jorg RÜPKE, *Calendar from Numa to Constantine. Time, History and the Fasti*, trans. by David Richardson, Wiley-Blackwell, 2011.

453 În ediția *Migne* se precizează faptul că din pricina acestei afirmații unii au considerat că predica nu ar fi autentică, deoarece în Hippona existau manihei, donatiști și alte feluri de eretici. Ei ar fi avut dreptate dacă ar fi spus în cuvântare *catholica*, și nu *christiana est civitas*. De fapt, Fericitul Augustin îi includea în numele de creștini și pe manihei, donatiști și alți eretici. Păgânii erau puțini la număr, deci cetatea era creștină.

glume. Oamenii să nu își facă lor judecători, ca să nu ajungă în mâna adevăratului Judecător! Ascultați, voi sunteți creștini, voi sunteți mădulare ale lui Hristos! Gândiți-vă la ceea ce sunteți, gândiți-vă cu ce preț ați fost răscumpărați! În fine, dacă vreți să știți ce faceți; eu le vorbesc celor care fac [rele]. Nu o luați ca o jignire adusă vouă, celor care nu vă fac plăcere astfel de lucruri; mă adresez acelora care fac [astfel de lucruri] și cărora le fac plăcere! Vreți să știți ce faceți și cât de multă tristețe ne pricinuiți? Fac așa ceva iudeii? Atunci rușinați-vă atât de tare, încât să nu se întâmple!

De ziua nașterii lui Ioan, adică înainte cu șase luni – căci atâtea luni sunt între vestitor și Judecător[454] –, cu ocazia unei sărbători superstițioase, păgâne, creștinii veneau la mare și făceau ablutiuni[455] acolo. Eram plecat. Dar, după cum am aflat, preoții, mânați de învățătura creștinilor, le-au dat câtorva o pedeapsă[456] bisericească vrednică [de fapta lor]. Din acest motiv, unii oameni au murmurat și au spus: „Ce era așa de greu să ni se arate? Dacă eram avertizați dinainte, nu făceam [așa ceva]. [Dacă] acești preoți ne-ar fi avertizat, nu am fi făcut". Iată, episcopul vă avertizează; vă îndeamnă, vă face cunoscut în fața lumii, vă anunță în mod formal. Să fie ascultat episcopul care vă poruncește, să fie ascultat episcopul care vă îndeamnă, să fie ascultat episcopul care vă roagă, să fie ascultat episcopul care vă conjură[457]! Vă conjur prin Cel care S-a născut astăzi: vă implor, vă poruncesc, nimeni să nu facă [astfel de lucruri]! Eu mă dezleg. Este mai bine să fiu ascultat când vă îndemn, decât să fiu simțit [când sunt] sever[458].

---

[454] Între ziua de naștere a Sfântului Ioan Botezătorul (24 iunie) și ziua de naștere a Mântuitorului (25 decembrie).

[455] Aici verbul *baptizo* nu se referă la botezul creștin, ci la o ceremonie lustrală păgână.

[456] *Disciplina* desemnează atât „învățătura, doctrina creștină", cât și „regulă, pedeapsă dată spre îndreptare". Cei care se abăteau de la dreapta învățătură trebuiau să facă penitență pentru a reveni.

[457] Fericitul Augustin, ca un adevărat maestru al retoricii, folosește aici o enumerare de verbe așezate într-un climax descendent, pornind de la poruncă și ajungând la rugămintea fierbinte. Ca un păstor care își iubește turma, nu vrea să piardă pe nimeni, așa că se străduiește să-i convingă să respecte dreapta credință, atât cu asprime, cât și cu blândețe.

[458] Adjectivul *tristis* are sensul de „supărat, trist", dar și pe cel de „aspru, sever". Însă un păstor al lui Hristos nu poate fi decât trist atunci când cu asprime pedepsește spre îndreptare.

Predica 369*
Predică ținută în *Basilica Restituta* în ziua Nașterii Domnului

1. *Cel veșnic Se naște în timp.*

Mântuitorul nostru, Cel care S-a născut din Tatăl în afara timpului[459], Cel prin care s-a făcut timpul[460], a vrut să aibă, pe pământ, această zi de naștere pe care o sărbătorim azi. Oricine se minunează de ziua aceasta să Îl admire mai degrabă pe Cel care rămâne veșnic, în afara timpului, pe Cel care a creat timpul, pe Cel care S-a născut în această zi, pe Cel care [ne] izbăvește de răutatea zilei[461]! Ba să mai prețuiască și faptul că aceea care a dat naștere este și mamă, și fecioară, iar Cel născut este și copil care nu cuvânta, și Cuvântul! Pe bună dreptate, cerurile au vorbit, îngerii au adus slavă, păstorii s-au bucurat, magii s-au schimbat, regii s-au tulburat, copiii au fost încununați.

Maică, alăptează Hrana noastră! Alăptează Pâinea care S-a pogorât din cer[462] și a fost așezată în iesle, la fel ca hrana vitelor pioase! Într-adevăr, acolo „boul și-a cunoscut stăpânul și asinul ieslea Domnului său"[463], adică cei tăiați împrejur și cei netăiați împrejur[464] s-au unit cu Piatra din capul unghiului[465], iar primele lor roade au fost păstorii și magii. Alăptează-L pe Cel care te-a făcut astfel, ca El să Se facă în tine, pe Cel care, zămislindu-Se, ți-a dat darul rodniciei și, născându-Se, nu ți-a luat cinstea fecioriei, pe Cel care, mai înainte de a Se naște, Și-a ales și pântecele din care urma să Se nască și ziua în care avea să Se nască!

El Însuși a făcut ceea ce a ales, ca să iasă de acolo ca un mire din cămara sa de nuntă[466], ca să poată fi văzut de ochii muritori

---

* *PL* 39, 1654-1657. Predica a fost rostită la Cartagina, probabil în anul 412.
[459] Literal: „fără [a avea] o zi [de naștere]".
[460] Literal: „s-au făcut zilele".
[461] *Cf. Matei* 6, 34.
[462] *Cf. Ioan* 6, 58.
[463] *Isaia* 1, 3.
[464] *Cf. Coloseni* 3, 11.
[465] *Cf. Efeseni* 2, 20.
[466] *Cf. Psalmul* 18, 5.

și să dea mărturie că El a venit ca lumină a minților, în momentul în care lumina zilei începe să crească[467]. Profeții au prevestit faptul că Făcătorul cerului și al pământului va fi pe pământ împreună cu oamenii[468], îngerii au vestit că Cel care a creat trupul și sufletul va veni cu trup. Ioan L-a salutat din pântecele [mamei] pe Mântuitorul [Care se afla și El] în pântecele [Fecioarei]; bătrânul Simeon L-a recunoscut pe Dumnezeu în copil; văduva Ana [a recunoscut-o] pe Maica Fecioară. Acestea sunt mărturiile nașterii Tale, Doamne Iisuse, înainte ca valurile să se aștearnă sub picioarele Tale [ținându-Te la suprafață] și să se retragă la porunca Ta, înainte ca vântul să se liniștească la porunca Ta, înainte ca mortul să învieze la chemarea Ta, înainte ca soarele să pălească la moartea Ta, înainte ca pământul să se cutremure la învierea Ta, înainte ca cerul să se deschidă la înălțarea Ta, înainte ca Tu să fi făcut aceste minuni și [multe] altele, când erai tânăr! Încă erai purtat de mâinile mamei, dar erai deja recunoscut ca Domnul lumii. [Erai] și copil mic din sământa lui Israel și Dumnezeu cu noi, Emanuel[469].

2. *Nașterea din veac a Cuvântului.*

Oare cum este acea naștere a Mântuitorului nostru prin care este coetern cu Tatăl Care L-a născut, dacă lumea s-a înfricoșat de nașterea [Lui] din Fecioară, pe care credincioșii evlavioși au recunoscut-o și au fost încredințați de ea, însă cei necredincioși au batjocorit-o, iar mândria [celor trufași] s-a speriat, fiind înfrântă? Oare cum este acea naștere prin care „la început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul"[470]? Ce este Acest Cuvânt, Care înainte de a fi rostit nu fusese trecut sub tăcere, iar după ce a fost rostit, nu a încetat să vorbească despre El Cel care L-a spus? Acesta este Cuvântul din afara timpului, prin Care s-a făcut timpul. Acest Cuvânt nu începe când cineva își deschide buzele, nici nu Se sfârșește atunci când și le închide. Acest Cuvânt nu are început din gura celor

---

[467] Pe 21/22 decembrie este solstițiul de iarnă (noaptea cea mai lungă din an), iar după această dată ziua începe să crească.
[468] *Cf. Baruh* 3, 38.
[469] *Cf. Matei* 1, 23.
[470] *Ioan* 1, 1.

care vorbesc, și totuși deschide gura celor muți [spre a putea vorbi]. [Este] Cuvântul Care nu Se găsește în limbile bine alcătuite ale neamurilor, și totuși face „limba pruncilor bine grăitoare"[471].

Oare cum este acea naștere în urma căreia [după un timp] Tatăl nu-Și părăsește [locul] murind, deoarece, trăind, nu a existat înainte de acea [naștere]? Să ne ridicăm sufletul nostru către El, atât cât putem, cu ajutorul Lui, din toate locurile și în toate clipele, din orice fel de depărtare pe care ne-am obișnuit să o resimțim, fie în privința timpului, fie în privința trupului, dacă [vrem] să reușim cumva să înțelegem că, pe de o parte, Cel care naște nu este dinaintea Celui născut, iar pe de altă parte, Cel născut nu Îi urmează Celui care dă naștere, [sunt] Tatăl și Fiul. Nu [sunt] deopotrivă tați, nici deopotrivă fii, ci [sunt] deopotrivă veșnici; nu [este] fiecare dintre Ei părinte, nici nu [este] fiecare din Ei [Fiu] născut, dar nu trăiesc Unul fără Celălalt. Să ne gândim, dacă reușim, că și Tatăl a născut din veac și Fiul a fost născut din veac. Dacă nu reușim [să cugetăm astfel], să credem!

Nu este aici Cel despre care vrem să vorbim, dar totuși nici nu este departe de fiecare dintre noi: „Căci în El trăim și ne mișcăm și suntem"[472]. [Să ne străduim] să depășim trupul nostru, în care părinții au trăit înaintea fiilor, pentru că ei [au fost născuți și] au crescut, pentru a putea da naștere fiilor, iar în timp ce fiii au crescut, ei au îmbătrânit; părinții au trăit, înainte de a da naștere fiilor, iar fiii vor trăi după moartea părinților. [Să ne străduim] să depășim și sufletele noastre, căci și ele dau naștere gândindu-se la ceva, pe care îl poartă cu ele, știindu-l, dar pot să îl piardă, uitându-l, deoarece nu îl aveau înainte de a-l ști. [Să ne străduim] să depășim toate lucrurile materiale, vremelnice, schimbătoare, ca să-L vedem deasupra tuturor pe Cel prin care s-au făcut toate[473]. [Posibilitatea] noastră de înălțare este în inimă, deoarece și Cel spre care ne înălțăm este aproape [de noi acolo]. Noi suntem departe de El, în măsura în care nu ne asemănăm [Lui]. Prin urmare, se înalță la El asemănarea Sa pe care a făcut-o și a restaurat-o în noi, dar, nefiind încă desăvârșită, vederea slabă

---

[471] *Înțelepciunea lui Solomon* 10, 21.
[472] *Faptele* 17, 28.
[473] *Cf. Ioan* 1, 3.

tremură și nu se poate uita la strălucirea de nespus a luminii veșnice[474]. Așadar, [dacă] puterea de pătrundere a minții [omenești] nu poate cuprinde lumina Lui strălucitoare, [atunci] „nașterea Lui cine o va tâlcui?”[475] [Dar] „Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi”[476].

3. *Să Îi aducem slavă Lui Dumnezeu, Care S-a născut om.*

Prin urmare, pentru această naștere pe care o sărbătorim azi, pentru aceasta în care a socotit potrivit să vină prin [neamul lui] Israel și să fie Emanuel, „Dumnezeu împreună cu noi”, în slăbiciunea trupului, nu împreună cu noi în nedreptatea inimii, și S-a apropiat de noi, prin ceea ce Și-a asumat de la noi și ne-a izbăvit, prin ceea ce a rămas în El – într-adevăr, Domnul a venit să-i vadă pe slujitorii Săi[477], prin slăbiciunea muritoare, ca să îi izbăvească prin adevărul neschimbător –, așadar, pentru această naștere pe care poate să o înțeleagă slăbiciunea omenească, nu pentru cea care rămâne în afara timpului, fără mamă, deasupra tuturor, ci pentru aceasta care s-a petrecut în timp, fără tată, între toate, [se cuvine] să-L slăvim, să-L iubim și să-L adorăm pe Acest Fiu al Fecioarei și mire al fecioarelor, Care S-a născut din Maica neprihănită și Care aduce rod prin adevărul neschimbător, ca astfel prin mila Lui să putem învinge viclenia dovedită a diavolului! Diavolul, ca să ne amăgească, s-a furișat în mintea pervertită a femeii, însă Hristos, pentru a ne izbăvi, S-a născut din trupul neprihănit al femeii.

Predica 370*
Despre Nașterea Domnului

1. *Patru moduri în care a luat ființă omul.*

Ziua de astăzi a adus neamului omenesc marea bucurie a nădejdii dobândirii vieții veșnice. Într-adevăr, cel dintâi om, prin a

[474] *Cf. Înțelepciunea lui Solomon* 7, 26.
[475] *Isaia* 53, 8.
[476] *Ioan* 1, 14.
[477] *Cf. Luca* 7, 16.
* *PL* 39, 1657-1659. Locul și data rostirii nu sunt cunoscute.

cărui cădere [în păcat] am căzut cu toții [din Rai], primind drept pedeapsă firea noastră muritoare, nu a fost născut, ci făcut, fără tată și fără mamă, doar prin lucrarea lui Dumnezeu. Aceasta a fost cea dintâi stare a omului: Adam [făcut] din pământ[478]. A doua stare a omului este cea a creării femeii din coasta bărbatului. A treia stare a omului este cea a nașterii din bărbat și femeie. A patra stare a lui Dumnezeu-om este cea a nașterii lui Hristos din femeie, fără bărbat.

Din aceste patru moduri în care a luat ființă omul, unul singur ne este cunoscut, [pe când] celelalte trei nu le putem vedea cu ochii trupești, ci cu ajutorul credinței din inima [noastră]. Noi nu am cunoscut un bărbat făcut din pământ, fără tată și fără mamă; nu am cunoscut nicio femeie făcută din coasta unui bărbat, [dar,] citind și auzind, am crezut. Cu al treilea [mod în care omul ia ființă] suntem obișnuiți, [căci] zilnic se nasc oameni din împreunarea dintre bărbat și femeie. Așadar, a fost [mai întâi om făcut], fără bărbat și fără femeie; apoi din bărbat, fără femeie; pe urmă din bărbat și femeie; iar în cele din urmă din femeie, fără bărbat. Dar cea de-a patra stare le-a izbăvit pe primele trei. De fapt, [oamenii din] prima și a doua stare au căzut și au pricinuit cea de-a treia stare, în urma căderii, [însă abia] prin cea de-a patra stare au găsit mântuirea [toate celelalte trei].

2. *Toate felurile de credincioși dau mărturie că Mântuitorul S-a născut pentru toți oamenii.*

Prin urmare, să se bucure fecioarele, [fiindcă] o Fecioară L-a născut pe Hristos! Să nu cumva să-și închipuie că a fost știrbit, în [Fecioara Maria], în vreun fel, ceea ce ele au făgăduit [să păstreze neatins][479], [fiindcă] a rămas fecioară și după naștere. Să se bucure văduvele, [pentru că] văduva Ana L-a recunoscut pe pruncul Iisus! Să se bucure femeile căsătorite, [deoarece] Elisabeta, fiind căsătorită, a prevestit că Se va naște Domnul Iisus Hristos. Nicio categorie[480] nu a fost trecută cu vederea, ci toate au dat mărturie despre mântuirea tuturor.

---

[478] *Cf. Facerea* 2, 7.

[479] Aici se referă la votul monahal al fecioriei.

[480] Categoriile sunt, în ordinea în care sunt amintite mai sus, cea a fecioarelor, cea a văduvelor și cea a femeilor căsătorite.

Oare în Împărăția cerurilor ajung doar fecioarele? Ajung și văduvele. Sfânta văduvă Ana a fost o femeie cu adevărat virtuoasă. Căci ea trăise cu bărbatul ei șapte ani de la fecioria sa[481], iar după moartea lui, ajunsese până la bătrânețe și Îl aștepta pe Mântuitorul prunc, [trăind] în văduvie curată, ca cea împovărată de ani să Îl vadă pe prunc, ca o bătrânică să Îl recunoască pe prunc, ca cea care se pregătea de plecare să Îl vadă pe Mântuitorul Care intra în lume.

Și din rândul bărbaților sunt trei categorii cărora li s-a adus cinste. Însuși Hristos S-a născut copil, iar astfel să se bucure copiii, făgăduind neprihănirea [lor] Copilului [Iisus]! Într-adevăr, El, Cel care i-a adus mamei sale darul rodniciei și nu i-a luat fecioria, a consfințit cinstea neprihănirii. Bătrânul Simeon a trăit vreme îndelungată, vârsta lui putând fi asemănată cu cea a [văduvei] Ana, căci i se vestise [de Duhul Sfânt] că nu va vedea moartea înainte de a-L vedea pe Hristosul Domnului[482].

3. *Dorința sfinților din vechime de a Se naște Hristos. Bătrânul Simeon.*

Fraților, luați seama cât de mult își doreau sfinții din vechime să-L vadă pe Hristos! Ei știau că urma să vină și toți cei care trăiau cu evlavie spuneau: „O, dacă aș trăi când Se va naște! O, dacă aș vedea cu ochii mei ceea ce cred din Scripturile lui Dumnezeu!" Ca să știți cât de mult își doreau [să-L vadă pe Hristos] sfinții care cunoșteau, din Sfintele Scripturi, că Fecioara va naște, [luați aminte la ceea ce] ați auzit pe când se citea din *Isaia*: „Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui «Emanuel»"[483]. Evanghelia ne arată ce înseamnă „Emanuel", spunându-ne: „Care se tâlcuiește: «Cu noi [este] Dumnezeu»"[484]. Așadar, să nu ți se pară un lucru de mirare, oricât de puțină credință ai avea în suflet, să nu ți se pară imposibil faptul că Fecioara a dat naștere și a rămas fecioară și după ce a născut! Ia aminte

481 *Cf. Luca* 2, 36-38.
482 *Cf. Luca* 2, 25-35.
483 *Isaia* 7, 14.
484 *Matei* 1, 23.

că S-a născut Dumnezeu, și nu te vei mai minuna de nașterea din Fecioară!

Ca să fiți încredințați că sfinții și drepții și-au dorit să vadă ceea ce i-a fost îngăduit bătrânului Simeon, Domnul nostru Iisus Hristos le-a vorbit Apostolilor astfel: „Mulți drepți și proroci au dorit să vadă cele ce priviți voi, și n-au văzut; și să audă cele ce auziți voi, și n-au auzit"[485]. Bătrânul acesta era prea înaintat în vârstă pentru a mai auzi [cuvântul Mântuitorului], dar mai putea să [Îl] vadă. Nu s-a mai așteptat să-L audă pe Hristos vorbind, deoarece L-a recunoscut [atunci când era] copil care nu cuvânta încă. Chiar și acest lucru i-a fost îngăduit [când era] deja sleit de puteri și își dorea și suspina, spunând zilnic în rugăciunile lui: „Când va veni? Când Se va naște? Când Îl voi vedea? Oare voi rezista? Oare mă va găsi aici? Oare acești ochi ai mei Îl vor vedea pe Cel care S-a arătat ochilor inimii [mele]?" Acestea le spunea în rugăciunile sale, iar ca răspuns la dorința lui i s-a spus că nu va gusta moartea înainte de a-L vedea pe Hristosul Domnului.

Maria, mama Lui, Îl purta pe Copilul Care încă nu cuvânta. El L-a văzut și L-a recunoscut. Cum putea să-L cunoască pe Cel pe care L-a recunoscut? Oare nu cumva i-a fost descoperit pe dinăuntru Cel care S-a născut pe din afară?! L-a văzut și L-a recunoscut. Simeon L-a recunoscut pe Copilul Care încă nu vorbea, iar iudeii L-au ucis pe Tânărul Care făcea minuni. Așadar, după ce L-a recunoscut, L-a primit în brațe și L-a strâns într-o îmbrățișare. [Îl] purta [pe Cel] de care era purtat. Căci Hristos este Înțelepciunea lui Dumnezeu, Care se întinde puternic de la un capăt la celălalt [al lumii] și le orânduiește pe toate cu blândețe[486]. O, cât este de însemnat și de mare acolo[487] și cât de mic S-a făcut [aici]! S-a făcut mic [pentru că] îi căuta pe cei mici. Ce înseamnă că îi căuta pe cei mici? Nu i-a adunat pe cei mândri și trufași, ci pe cei smeriți și blânzi. A socotit potrivit să fie pus în iesle, ca să fie hrana vitelor de povară pioase. Așadar, Simeon L-a primit în brațe și a spus: „Acum slobozește, Doamne, pe robul Tău, în pace!"[488]

---

485 *Matei* 13, 17.
486 *Cf. Înțelepciunea lui Solomon* 8, 1.
487 La Tatăl.
488 *Luca* 2, 29.

Slobozește în pace, deoarece văd pacea. De ce [a spus] „slobozește în pace"? „Că văzură ochii mei mântuirea Ta."[489] Mântuirea lui Dumnezeu, [adică] Domnul Iisus Hristos. „Binevestiți din zi în zi mântuirea Lui!"[490]

4. *Copiii, bătrânii și bărbații căsătoriți Îl mărturisesc pe Hristos.*

Așadar, copiii Îl au pe pruncul Iisus, iar bătrânii sfinți pe bătrânul Simeon. Însă, dacă voi căutați și un bărbat căsătorit care să Îl mărturisească pe Domnul, gândiți-vă la Zaharia! Deci nimeni să nu caute altceva, frații mei, creștini credincioși, fie fecioară, fie văduvă, fie soție, fie copil, fie neprihănit, fie soț! Oricine ar vrea să fie altceva [în afară de aceste categorii] nu găsește o altă cale să ajungă la Hristos. Nu găsim [nicăieri] că cei adulteri, cei desfrânați, cei necurați au dat mărturie pentru Hristos. Iar faptul că poate fi adusă mărturie[491] pentru El de oameni de felul acesta este un dar al Său. Căci nimeni nu poate fi sfânt prin propriile sale puteri.

Să ne bucurăm, așadar, preascumpilor! De astăzi încep să crească zilele[492]. Crede în Hristos și va crește Ziua[493] în tine! Ai crezut? [Deja] a început să crească Ziua. Te-ai botezat? [Acum] Hristos S-a născut în inima ta. Dar oare Hristos, după ce S-a născut, a rămas tot așa? A crescut, a ajuns la tinerețe, dar nu a coborât spre bătrânețe. Prin urmare, să crească credința ta, să se întărească și să nu îmbătrânească! În felul acesta Îi vei aparține lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu, la început Cuvântul la Dumnezeu, Cuvântul [Care era] Dumnezeu. Dar Cuvântul S-a făcut trup ca să Se sălășluiască între noi[494]. Măreția era ascunsă acolo unde apărea slăbiciunea. Simeon a primit în mâinile sale slăbiciunea, dar a recunoscut măreția pe dinăuntru[495]. Nimeni să nu-L disprețuiască pe Cel născut dacă vrea să renască! El S-a născut pentru noi ca să putem renaște în El, Cel care trăiește și domnește în veacul vecilor. Amin.

---

489 *Luca* 2, 30.
490 *Psalmul* 95, 2.
491 *Cf. Ioan* 1, 8.
492 După solstițiul de iarnă (21/22 decembrie), durata zilei se mărește.
493 Lumina.
494 *Cf. Ioan* 1, 14.
495 *Cf. Luca* 2, 30.

Predica 371*
Despre Nașterea Domnului

1. *Cele două nașteri ale lui Hristos.*

Astăzi ni S-a născut Mântuitor. Astăzi Soarele Cel adevărat a răsărit peste întreaga lume. Dumnezeu S-a făcut om pentru ca omul să se facă Dumnezeu. Domnul a luat chip de rob pentru ca robul să se schimbe în domn. Cel care sălășluiește în cer a locuit pe pământ pentru ca omul, care locuiește pe pământ, să se sălășluiască în cer. Așadar, astăzi ni S-a născut Mântuitor; a acceptat să Se nască sub Lege pentru a ne scoate de sub puterea ei[496]. S-a născut din Tatăl dintotdeauna, iar din mamă o dată. Într-adevăr, noi mărturisim două nașteri ale Domnului nostru Iisus Hristos: mai întâi cea dumnezeiască, apoi cea omenească, însă amândouă sunt minunate, pentru că în cazul celei dintâi nu a fost nevoie de o mamă, iar pentru cea de-a doua nu a fost nevoie de un tată; una [este] veșnică, pentru a-i crea pe oameni vremelnici, iar cealaltă [a fost] vremelnică, pentru a-i face veșnici. Prin urmare, Hristos în chip de Dumnezeu este egal cu Tatăl, iar Hristos în chip de rob este supus Tatălui. Creatorul timpului S-a născut în timp și S-a făcut atât de mic încât să Se poată naște dintr-o femeie, dar a rămas tot timpul atât de mare încât să nu Se despartă de Tatăl.

Aceste două nașteri ale Domnului sunt mărturisite de doi evangheliști, la începutul [scrierilor lor]. Într-adevăr, unul vorbește despre nașterea dumnezeiască astfel: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu. Toate prin El s-au făcut și fără El nu s-a făcut nimic”[497]. Iar despre nașterea omenească, celălalt evanghelist spune așa: „Cartea neamului lui Iisus Hristos, fiul lui David”[498]. Așadar, unul se referă la nașterea Domnului, iar

---

* *PL* 39, 1659-1661. Este probabil ca această predică să nu fie autentică.

[496] *Cf. Galateni* 4, 4-5.

[497] *Ioan* 1, 1-3.

[498] *Matei* 1, 1.

celălalt la ziua celei de-a doua nașteri. Să ne bucurăm și să ne veselim întru ea!

Nu fără motiv, de acum înainte mărindu-se durata zilei, azi lumina crește, deoarece, chiar în această zi, Lumina cea adevărată a venit la neamul omenesc. Pe bună dreptate, durata strălucirii soarelui crește în ziua în care a venit la noi Cel prin care suntem izbăviți de întunericul morții. Asemenea unor felinare, profeții au precedat ziua nașterii Lui, vestind că va veni și făcând cunoscute, prin mesaje foarte clare, minunile pe care urma să le săvârșească în trup. Într-adevăr, era drept să fie prevestit faptul că va veni, ca să nu existe îndoială [cu privire la El] după ce a venit. Astfel, Dumnezeul nostru a trăit ca om printre oameni. S-a arătat ca un om celor care Îl vedeau [doar cu privirea] și ca un Dumnezeu celor care înțelegeau, oferind omul celor care Îl priveau și păstrându-L pe Dumnezeu pentru cei care credeau. Prin urmare, înfățișarea slăbiciunii Lui i-a mântuit pe cei slabi, însă doar cei tari [în credință] pot să contemple dumnezeirea Lui.

2. *Hristos a vrut să Se întrupeze ca noi să ne naștem în El.*

Preascumpilor, vă rog să luați aminte cât de mare este această taină a adevărului! A dat Legea și a trimis profeții pentru a-i mântui pe oameni, dar, deoarece aceste leacuri pentru vindecarea slăbiciunilor [omenești] nu au fost de ajuns, Dumnezeu a vrut să Se dea pe Sine oamenilor pentru mântuirea lor. Însă oamenii nu puteau să-L vadă pe Dumnezeu în firea Sa și nici nu se cădea ca ei să-și pună nădejdea doar în om. Ce era de făcut în această situație? Nu se cădea ca ei să urmeze [doar] omul, nu era de ajuns să urmeze omul care putea fi văzut, ci trebuia urmat Dumnezeu Care nu putea fi văzut. Așadar, pentru a se arăta omului, ca omul să aibă pe cine să vadă și pe cine să urmeze, Dumnezeu S-a făcut om. În sfârșit, pe când trăia printre oameni, a dus în taină trei Apostoli [pe un munte înalt] și a stat în mijlocul lor și pe dată a strălucit înaintea lor în lumina slavei dumnezeiești, iar Apostolii care erau de față cu greu au putut să-L vadă, din pricina slăbiciunii omenești[499].

---

[499] *Cf. Matei* 17, 1-6.

A vrut să Se nască asemenea unui om, ca noi să ne naștem în El și pentru a consfinți tainele celei de-a doua nașteri, în fața viitorilor credincioși; ca noi cei care, după naștere, eram supuși morții ca plată a păcatului, pășind pe urmele Mântuitorului nostru, să putem dobândi ajutorul sigur al celei de-a doua nașteri și, născuți în Dumnezeu și din Dumnezeu, să rupem lanțurile morții străvechi, primind Duhul Sfânt asemenea unui zălog al mântuirii. Așadar, deoarece Dumnezeu a vrut să Se arate oamenilor și a dorit să-i învețe chiar și în persoană ceea ce le transmisese mai înainte, Și-a stăvilit puterea dumnezeiască, asumându-Și firea omenească, „și Și-a pus întunericul acoperământ împrejurul Lui"[500], când S-a ascuns în cortul trupului. Astfel, printr-o taină atât de minunată și de nespus în cuvinte, Hristos, Dumnezeul nostru, este și om și Dumnezeu; prin mamă este om, iar prin Tată Dumnezeu. Așa se face că sunt deopotrivă adevărate ambele versete: „Tatăl este mai mare decât Mine"[501] și „Eu și Tatăl Meu una suntem"[502]. Căci prin firea dumnezeiască este egal cu Tatăl, iar prin firea omenească este supus Tatălui.

3. *Dumnezeu și omul au putut să se amestece. Este mai dificil amestecul dintre trup și suflet.*

Totuși unii obișnuiesc să se întrebe cum a putut să Se unească Dumnezeu cu omul. Ei caută o explicație a acestei taine care s-a întâmplat o dată, în vreme ce ei nu pot să explice, în vreun fel, ceea ce se întâmplă mereu, și anume în ce fel sufletul se unește cu trupul ca să poată exista omul. Așadar, precum ceva material se unește cu ceva spiritual ca să fie omul, tot astfel omul s-a unit cu Dumnezeu și a fost Hristos. Totuși, ca să fie Hristos, cele două elemente spirituale, adică sufletul și Dumnezeu, au putut să se unească și să se amestece mai ușor decât se unește ceva spiritual cu ceva material, adică sufletul și trupul, ca să existe persoana omului.

Iar dacă Dumnezeu, Creatorul cerului și al pământului, deși era Dumnezeu, S-a făcut om și S-a smerit pe Sine până la moarte,

---

[500] *Psalmul* 17, 13.
[501] *Ioan* 14, 28.
[502] *Ioan* 10, 30.

și încă moarte pe cruce[503], atunci cu cât mai puțin nu se cade ca pământul[504] și cenușa să se trufească?! Fraților, luați aminte cât de mult S-a smerit Dumnezeu pentru oameni! Dacă Domnul S-a smerit atât, atunci cât de mult se cuvine să se smerească slujitorul?! Preascumpilor, dacă oamenii s-ar smeri așa cu adevărat, i-ar fi de folos și dragostei. Căci, dacă unul îl consideră pe altul mai de seamă, iubirea stabilește egalitatea între ei. Astfel, omul să nu se disprețuiască pe sine, deoarece Dumnezeu a socotit potrivit să îndure toate acestea pentru el.

4. *Cinstea omului are la bază cinstirea pe care i-a acordat-o Dumnezeu.*

Într-adevăr, și eu, frații mei, pentru care doresc să mă jertfesc cu asupra de măsură[505], chiar dacă v-am socotit întotdeauna de preț în conștiința mea, totuși, atunci când mă gândesc cât de mult a prețuit Domnul meu omul, mă face să vă consider și mai de preț. Voi sunteți prețul întrupării Domnului, al sângelui Domnului; voi sunteți mădularele lui Hristos, iar El este capul vostru; El nu a șovăit să Se nască pentru voi, să pătimească pentru voi, a îndurat și [moartea pe] cruce pentru ca să vă adune într-o familie cu El. Voi sunteți numiți frați ai lui Hristos, voi sunteți numiți moștenitori ai lui Hristos.

Prin urmare, preaiubiților, fiecare să se socotească vrednic și să nu păcătuiască, iar dacă s-a gândit să păcătuiască, să se rușineze! „Într-adevăr, ați fost răscumpărați cu un preț mare, [fapt pentru care] aduceți-I slavă lui Dumnezeu și purtați-L în trupul vostru."[506] El S-a născut pentru voi, El S-a oferit [pe Sine] pentru voi, iar dacă trăiți așa cum se cuvine, El sălășluiește în voi. Așadar, să trăim având în gând legea lui Dumnezeu ziua și noaptea, ca să fim vrednici să-L înțelegem și să-L vedem! Să trăim în așa fel încât să putem și noi să ne înălțăm la Dumnezeu, din moment ce Dumnezeu a socotit potrivit să Se pogoare pentru oameni!

---

[503] *Cf. Filipeni* 2, 6-8.
[504] *Cf. Facerea* 3, 19; 18, 27; *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 10, 9-12.
[505] *Cf.* 2 *Corinteni* 12, 15.
[506] 1 *Corinteni* 6, 20.

Predica 372*
Despre Nașterea Domnului

1. *Cele două nașteri ale lui Hristos.*

Preascumpilor, credința voastră, care a adunat la un loc această mare mulțime, știe că astăzi ni S-a născut Mântuitor. S-a născut din Tatăl dintotdeauna, iar din mamă o dată; din Tatăl [S-a născut] fără mamă, iar din mamă fără tată. Într-adevăr, la [nașterea din] Tatăl a lipsit pântecele celei care prinde rod, iar la [nașterea din] mamă a lipsit îmbrățișarea celui care însămânțează. Prin prima naștere, din Tatăl, a păstrat firea [dumnezeiască], iar prin a doua naștere, din mamă, a răspândit harul. Prin prima a păstrat măreția firii dumnezeiești, iar prin cea de-a doua Și-a asumat legătura cu firea muritoare a oamenilor. Căci a socotit potrivit să vină [printre oameni] în felul acesta, ca să fie ascultător până la moarte[507] și să învingă moartea, murind. Amândouă nașterile sunt de nespus în cuvinte, ambele sunt minunate.

Care inimă omenească poate să înțeleagă și care limbă poate să explice în ce fel S-a născut Hristos dintotdeauna din Tatăl sau în ce fel [S-a născut], de curând, din pântecele [Fecioarei]? Cine poate pricepe [cum] Tatăl [este] coetern cu Fiul și cine poate să vorbească despre Maica Fecioară? [Cine poate explica felul în care] Tatăl Îl naște fără [ca această naștere să aibă] un început și un sfârșit, iar mama L-a zămislit fără poftă [trupească] și L-a născut [rămânând] neprihănită? Ambele nașteri sunt minunate, pentru că sunt dumnezeiești. Așadar, fie că se gândește la prima [naștere], fie la cealaltă, mintea omenească [nu poate decât] să spună, pe bună dreptate: „Așadar, nașterea Lui cine o va tâlcui?”[508] Însă noi ce vom face, fraților? Oare, pentru că nu suntem în stare să vorbim așa cum se cuvine, trebuie să tăcem? Departe să fie gândul acesta de noi! Departe să fie gândul de a tăcea limba slujitorului când este nașterea Domnului! Așadar, să spunem ceea ce putem, ceea ce am citit!

---

* *PL* 39, 1661-1663. Este probabil ca această predică să nu fie autentică.
[507] *Cf. Filipeni* 2, 8.
[508] *Isaia* 53, 8.

2. *Ospățul de nuntă al lui Hristos.*

Fericitul David, vorbind despre Hristos, spune în *Psalmi*: „În soare și-a pus lăcașul său și el este ca un mire care iese din cămara sa; s-a bucurat ca un uriaș"[509]. Într-adevăr, azi a ieșit din cămara sfântă, adică din locul tainic și neprihănit al fericitului pântec feciorelnic. A ieșit de acolo Fiul Fecioarei și mirele fecioarei, adică Fiul Mariei și mirele Bisericii. Apostolul [Pavel] a vorbit întregii Biserici când a spus: „V-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfățișez lui Hristos fecioară neprihănită"[510].

3. *Mire și uriaș.*

La această nuntă a lui Hristos, Tatăl Mirelui a chemat mai întâi poporul iudeu. Dar ce spune Evanghelia? „Cei poftiți n-au fost vrednici."[511] Apoi, a chemat mulțimea tuturor neamurilor: ea a umplut Biserica, nu a primit de la masa Domnului mâncăruri ieftine sau vin de calitate proastă, ci a pregustat Trupul și Sângele Păstorului, al lui Hristos, Cel omorât. Mielul Cel nevinovat a fost ucis la nunta Sa, a fost ucis la nuntă și i-a hrănit cu trupul Său pe toți cei pe care i-a invitat. Fiind ucis, a pregătit mâncarea; înviind, a sărbătorit nunta. A suportat patimile de bunăvoie, fiind ucis; înviind, Și-a luat soția orânduită[512].

În pântecele Fecioarei, a primit trupul omenesc ca o arvună; pe cruce Și-a vărsat sângele Său ca o zestre neprețuită; prin învierea și înălțarea Sa a întărit legătura căsătoriei veșnice. „S-a suit la înălțime, a robit robia și a dat daruri oamenilor."[513] Ce daruri? Pe Duhul Sfânt, prin Care, răspândindu-se dragostea în inimile oamenilor, Biserica s-a unit cu Hristos într-un mod de nedespărțit, ca și cu un mire al ei. Așadar, azi a ieșit ca un mire din cămara Sa sfântă și, după cum [se spune] mai departe în psalm, „S-a bucurat ca un uriaș care aleargă drumul [lui]"[514]. A ieșit ca un mire și S-a bucurat ca un uriaș.

---

[509] *Psalmul* 18, 5-6.
[510] 2 *Corinteni* 11, 2.
[511] *Matei* 22, 8.
[512] Fericitul Augustin se referă la Biserică.
[513] *Efeseni* 4, 8.
[514] *Psalmul* 18, 6.

Frumos și puternic: frumos ca un mire, puternic ca un uriaș. Frumos, ca să fie iubit, puternic, ca să fie temut; frumos, ca să fie plăcut, puternic, ca să învingă. Unde se vorbește în Sfintele Scripturi despre frumusețea acestui mire? „Împodobit ești cu frumusețea mai mult decât fiii oamenilor; revărsatu-s-a har pe buzele tale."[515] Unde se vorbește despre puterea uriașului? „Domnul Cel tare și puternic, Domnul Cel tare în război."[516] Isaia a văzut și a înțeles în El ambele lucruri, adică atât frumusețea, cât și puterea, atunci când a spus: „Cine este Cel care vine din Edom, împurpurat cu veșmintele Sale din Boțra, atât de frumos în îmbrăcămintea [Lui] și în [plinătatea] puterii?"[517] Așadar, profetul, care L-a numit și „frumos" și „puternic", L-a recunoscut ca mire și uriaș.

4. *Viața omului este ca un râu. Hristos este Mântuitorul.*

Așadar, preascumpilor, „S-a bucurat ca un uriaș care aleargă drumul [lui]"[518]. Care drum, dacă nu cel muritor pe care a socotit potrivit să-l suporte împreună cu noi? Acesta este drumul pe care trece neamul omenesc. Astfel, oamenii trec pe el intrând prin naștere și ieșind prin moarte. Și acest râu al neamului omenesc curge fără oprire, din vinele ascunse ale naturii, de la început până la sfârșit. Hristos a socotit potrivit să bea din acest râu năvalnic și învolburat. Ați auzit puțin mai înainte [cum s-a spus] în psalm: „Din șuvoiul de apă bea pe cale"[519]. Șuvoiul acesta ne-a adus la naștere și ne-a dus la moarte. Hristos a înălțat abisul mării ca dintr-un izvor ascuns. A făcut amândouă lucrurile pentru noi: și S-a născut, și a murit.

Iar pentru că oamenii, aflându-se în mijlocul acestui râu, adesea se desfată cu ademenirile și momelile lumii, care îi învăluie în

---

[515] *Psalmul* 44, 3.

[516] *Psalmul* 23, 8.

[517] *Isaia* 63, 1. În ediția sinodală a Bibliei, textul este tradus astfel: „Cine este Cel ce vine împurpurat, cu veșmintele Sale mai roșii decât ale celui ce culege la vie, cu podoabă în îmbrăcămintea Lui și mândru de belșugul puterii Lui? «Eu sunt Acela al Cărui cuvânt este dreptatea și puternic este să răscumpere!»" Această traducere este posibilă, pentru că în acest verset există un joc de cuvinte. Brevard CHILDS, *Isaiah: a commentary*, Westminster John Knox Press, Kentucky, 2001, p. 516, remarcă: „Există la început un joc dublu de cuvinte: Edom - *'ādom* («roșu») și Bozrah - *bṣr* («a culege struguri») ...".

[518] *Psalmul* 18, 6.

[519] *Psalmul* 109, 7.

mâlul acestui șuvoi și îi trag în adâncul iadului pe cei care, în timp ce trec, își potolesc setea, plini de lăcomie, cu aceste valuri, iar astfel se îneacă, deoarece doresc să rămână în șuvoiul care duce la pieire, căutând să calce în siguranță pe un drum alunecos[520], din acest motiv Domnul „bea din șuvoiul de apă pe cale". Ce înseamnă „bea pe cale"? Bea din mers. De fapt, a băut și a trecut, nu a rămas, nici nu a stat pe calea păcătoșilor.

Oamenii se tem de moarte, deoarece trebuie să fie aruncați în vâltoarea acestui șuvoi. Însă Hristos nu a putut să se teamă de moartea pe care a ales-o de bunăvoie. Din acest motiv s-a spus: „S-a bucurat ca un uriaș care aleargă drumul [lui]". S-a pogorât [pe pământ] și a alergat. S-a înălțat și a stat. Știți, pentru că așa spuneți în mărturisirea de credință: după ce a înviat, S-a înălțat în cer și șade de-a dreapta Tatălui. Fericitul Ambrozie a vorbit despre această alergare a uriașului nostru foarte pe scurt și frumos, în imnul pe care l-ați cântat cu puțin înainte. Căci, vorbind despre Domnul Hristos, spune așa: „Plecarea Lui de la Tatăl, întoarcerea Lui la Tatăl; pogorârea la iad, înălțarea la tronul lui Dumnezeu"[521].

Preascumpilor, dacă vom căuta de ce a făcut toate acestea, vom afla că le-a făcut pentru noi. Într-adevăr, S-a pogorât ca noi să ne înălțăm, a murit ca noi să trăim; a înviat ca noi să înviem; S-a înălțat în cer ca să învățăm să disprețuim cele pământești și să ne ridicăm sus[522] inima. În sfârșit, ca să ridice nădejdea noastră în urma Lui, a înălțat mai întâi trupul Său și, ca să nădăjduim că aceasta se va întâmpla și cu noi, ne-a luat-o înainte cu ceea ce El a primit de la noi[523].

---

[520] Am tradus după lecțiunea *in re labili* (nu *in republica*).
[521] SFÂNTUL AMBROZIE DE MEDIOLANUM, *Imnul* 4.
[522] Lat. *sursum erigere*.
[523] Hristos a înviat și S-a înălțat cu trupul ca și noi să credem în învierea și înălțarea cu trupul.

PREDICI
LA ANUL NOU

Predica 196/A*

1. *Cel care Îl slăvește pe Hristos Cel smerit Îl găsește pe [Hristos] Cel înălțat. Tăierea împrejur semnifică îndreptarea.*

[Preascumpi frați,] măreția nevăzută a Domnului nostru Iisus Hristos s-a făcut smerenie văzută. Măreția Lui este în afara timpului[1], slăbiciunea Lui a acceptat să existe în timp[2]. Unde [este] smerenia, acolo [este] slăbiciunea. Dar slăbiciunea lui Dumnezeu este tărie pentru cei smeriți. Prin măreția Sa a creat lumea, prin smerenia Sa a biruit lumea. Dacă Hristos nu ar fi socotit vrednic să fie smerit, astăzi niciun credincios nu s-ar însemna cu semnul lui Hristos[3]. L-ați auzit pe Apostolul [Pavel] cum spunea despre El că, deși era Dumnezeu adevărat, nu a socotit o răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu[4]. În ce fel era o răpire ceea ce era prin fire? Dar ce a făcut? „S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând"[5]. Și asta este ceea ce sărbătorim astăzi. Mulți L-au disprețuit pe Hristos Cel smerit și nu au ajuns la măreția lui Hristos. Cei care L-au slăvit pe [Hristos] Cel smerit L-au găsit pe [Hristos] Cel înălțat. Așadar, în a opta zi, potrivit obiceiului, Domnul a fost tăiat împrejur și a fost oferită pentru El jertfa pe care a stabilit-o Moise[6]. Iudeii ascultă și spun: „Hristos este al nostru". Dacă L-ați recunoscut, de ce L-ați ucis? Minunată iconomie[7], preascumpilor! Urma să desființeze [insti-

---

* Predica Étaix 2, în: *Recherches Augustiniennes*, 26 (1992), 75. Predica a fost rostită la data de 25 decembrie sau 1 ianuarie. Anul nu este cunoscut.

1 Literal: „nu are o zi [de început]".

2 Literal: „să aibă o zi [de început]".

3 Importantă mențiune despre semnul Sfintei Cruci la începutul veacului al IV-lea în nordul Africii. (n.P.P.)

4 *Cf. Filipeni* 2, 6.

5 *Filipeni* 2, 7.

6 *Cf. Luca* 2, 21-24. Tăierea împrejur era un semn al legământului încheiat de Dumnezeu cu patriarhul Avraam; vezi *Facerea* 17, 9-14.

7 *Dispensatio* este echivalentul grecescului οἰκονομία – termen de o importanță și o bogăție semantică unică. Sensul general este acela de „conducerea, administrarea casei"; desemna inițial administrarea gospodăriei (în Noul Testament apare și cu acest sens, vezi *Luca* 16, 1), dar în gândirea Sfântului Pavel (*Efeseni* 1, 9-10) și apoi în teologia creștină va dobândi, în principal, sensurile pe care le vom prezenta în cele ce urmează. Așadar, iconomia înseamnă „restaurarea și menținerea ordinii (νόμος) în creație

tuția] tăierii împrejur, [și totuși] a acceptat tăierea împrejur. A acceptat umbra, [deși] urma să aducă lumina. A acceptat înfățișarea omenească, [cu toate că] urma să arate adevărul în deplinătatea lui. De fapt, însăși tăierea împrejur – care a fost instituită ca în a opta zi copilul să fie tăiat împrejur – Îl reprezenta pe Hristos. Dar tu îmi spui: „În ce fel prin învierea lui Hristos suntem tăiați împrejur în inimă?" Așadar, era simbolizat în trup ceea ce urma să se întâmple în inimă. Apostolul Pavel spune despre Domnul Hristos că „S-a dat pentru păcatele noastre și a înviat pentru îndreptarea noastră"[8].

Tăierea împrejur semnifică îndreptarea. Ce este tăierea împrejur? Să renunți la iubirea de trup, să te separi[9] de lume, să Îi slujești lui Dumnezeu și să ai adevărul în inimă. De fapt, ce i se adaugă unui om căruia i se înlătură o bucățică de carne? Dar [tăierea împrejur] reprezintă un semn. Este un semn al adevărului în Hristos. În ce fel în Hristos? Am spus deja. Noi suntem îndreptați prin îndreptarea Sa. Așadar, suntem tăiați împrejur în inimă prin îndreptarea Sa. Îndreaptă-ți atenția spre ziua a opta, ziua Domnului! În ziua a șasea[10] Hristos a murit, în ziua a șaptea

---

(οἶκος)". Noțiunea are trei sensuri principale: A. planul lui Dumnezeu privitor la destinul creației și al omului, în special pregătirea și desfășurarea concretă a mântuirii în Vechiul și Noul Testament: „Făcându-ne cunoscută taina voii Sale, după buna Lui socotință, astfel cum hotărâse în Sine mai înainte, spre iconomia plinirii vremilor, ca toate să fie iarăși unite în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ – toate întru El" (*Efeseni* 1, 9-10). Totodată, poate avea și sensul de „pronie, providență" – prima mențiune patristică este la Clement Alexandrinul (*Stromate*, 2, 18). B. Sfântul Vasile cel Mare (*Împotriva lui Eunomie*, II, 3) face distincție între teologie, care conține învățătura privitoare la ființa, relațiile și viața celor trei ipostasuri divine în interiorul Sfintei Treimi, și iconomia – doctrina despre manifestarea și lucrarea iubirii divine în lume, așadar despre opera Întrupării și Răscumpărării săvârșite prin Iisus Hristos, prin Care s-a restaurat ordinea (νόμος) divină în creația-casa lui Dumnezeu (οἶκος). Întreg universul este o „casă" al cărei Stăpân e Dumnezeu, iar iconom, administrator – omul; preotul însuși este numit „iconom al tainelor lui Dumnezeu" (*1 Corinteni* 4, 1); C. Iconomia reprezintă, de asemenea, una dintre modalitățile principale pe care Biserica Ortodoxă le utilizează în aplicarea rânduielilor canonice și care constă într-o atitudine pastorală, de îngăduință, înțelegere, condescendență și compasiune. Tertulian este cel care va echivala în latină οἰκονομία prin *oeconomia* sau *dispensatio* (*cf. Adversus Praxean*, 2, 1). (n.P.P.)

[8] *Romani* 4, 25.

[9] Literal: „să te tai împrejur".

[10] Literal: „a șasea zi după ziua de odihnă" (*Sabbati sexto*), *i.e.* vineri. Pentru a evita folosirea denumirilor păgâne pentru zilele săptămânii (*dies Solis, dies Lunae, dies Martis, dies Mercurii, dies Jovis, dies Veneris, dies Saturni*), în latina creștină s-au folosit numeralele: *dies dominica (prima feria), secunda feria (secunda sabbati), tertia feria*

a fost îngropat, iar în ziua următoare a înviat. Prin urmare, vezi că a înviat după Sabat, mai precis în prima zi după Sabat.

Așadar, dacă vreun evreu a auzit că Hristos a fost tăiat împrejur, să vină și să fie tăiat împrejur de Hristos! Dar el îmi spune: „Eu nu mă lepăd de Legea mea". Însuși Hristos ar fi refuzat să primească tăierea împrejur? Ar fi condamnat ceea ce a poruncit să fie respectat? Unde ar fi faptul că El a dat Legea? Oare socotiți că Hristos a început să existe atunci când S-a născut din Maria? Hristos exista înaintea mamei, deoarece El a creat-o în mama [ei]. Era înainte de Avraam[11]. Vă spun vouă puțin lucru: era înainte de Adam. Și chiar și acesta este puțin lucru: era înaintea cerului și a pământului, deoarece „toate prin El s-au făcut"[12]. Prin urmare, socotiți că altul ar fi dat Legea prin Moise, și nu Cel Unul-Născut din Tatăl, Cuvântul lui Dumnezeu. Preascumpilor, bătrânul Simeon ce măreție vedea în copil[13]? [Pe Cuvântul-copil], pe Care Îl vedea [Simeon], Îl purta mama. [Cuvântul-Dumnezeu], de Care își dădea seama [Simeon], stăpânea lumea.

2. *Noul Testament a venit să înlocuiască Legea Vechiului Testament.*

Spune-mi cum a făcut Elisei când l-a înviat pe fiul gazdei sale? Prin această [minune] este simbolizată Legea [din Vechiul Testament]. Ce s-a întâmplat? Lui i s-a spus: „Copilul este mort". A dat toiagul slujitorului său, [Ghehazi], și i-a spus: „Du-te și pune-l deasupra mortului!"[14] Slujitorul a luat toiagul, l-a pus deasupra mortului și nu a înviat. A venit însuși Elisei, s-a așezat deasupra mortului și a înviat mortul[15]. Luați aminte, fraților, luați aminte! Toiagul [folosit] prin mijlocirea slujitorului reprezintă Legea [dată] prin Moise. Toiagul a fost așezat deasupra mortului și [acesta] nu s-a ridicat. Iudeii au putut să primească Legea, dar

---

(tertia sabbati), quarta feria (quarta sabbati), quinta feria (quinta sabbati), sexta feria (sexta sabbati), sabbatum.

[11] *Cf.* *Ioan* 8, 58.

[12] *Ioan* 1, 3.

[13] *Cf.* *Luca* 2, 25-32.

[14] *4 Regi* 4, 29.

[15] *Cf.* *4 Regi* 4, 31-35.

nu au putut să trăiască în ea. Prin urmare, să nu disprețuiască smerenia lui Hristos, să nu Îl disprețuiască în starea de slăbiciune. Iată [Fecioara] crede și zămislește, [Hristos] Se îmbracă în trup, Se naște din femeie, este înfășurat în scutece, este pus în iesle. Nu Îl disprețuiți când face acestea! Se așază[16] deasupra omului mort. Ia seama de ceea ce râzi! Dacă te vei converti, vei trăi din aceasta. Smerenia lui Hristos s-a așezat peste noi ca peste niște morți care trebuiau înviați. Prin aceasta am înviat, între timp în credință și cândva chiar și în trup. „Dar eu", spune [cineva], „păstrez ceea ce Dumnezeu i-a încredințat lui Moise." Ascultați ce spune Dumnezeu prin profet! Ce îi vorbește Dumnezeu lui Ieremia? „Iată vin zile, zice Domnul, [când] voi încheia cu casa lui Iacov testament nou."[17]

Renunță la [testamentul] vechi, asumăți-l pe cel nou și vezi că trebuie să renunți la tăierea împrejur, și la azimele trupești, și la sabatul trupesc, și la jertfele trupești! Ascultă cum este făgăduit un nou testament: „Iată vin zile, zice Domnul, [când] voi încheia cu ei testament nou, nu ca testamentul pe care l-am făcut cu părinții lor când i-am scos din pământul Egiptului"[18], când a fost dată Legea poruncită [de Dumnezeu], când poporul a fost condus prin deșert. Vă voi da un nou testament, nu precum cel vechi. Nu mai purta vechea tunică[19]! Aceasta L-a răstignit pe

---

[16] Verbul *conformo* are sensul de „a da o formă frumoasă, a forma", iar în contextul de față evidențiază faptul că, asemenea lui Elisei, care se așezase pe trupul copilului mort, imitându-i forma, Hristos Se așază deasupra omului mort, luând forma sa (*i.e.* suportând greutățile condiției umane), pentru a-l învia spiritual și, în cele din urmă, trupește.

[17] *Ieremia* 31, 31. Fericitul Augustin folosește pentru acest verset o versiune diferită de varianta de traducere din *Vulgata*, care este următoarea: *Ecce dies veniunt dicit Dominus et feriam domui Israhel et domui Iuda foedus novum* („Iată vin zile, zice Domnul, când voi încheia cu casa lui Israel și cu casa lui Iuda legământ nou"). Hubertus R. DROBNER, *Augustinus von Hippo, Predigten zu Neujahr und Epiphanie (Sermones 196/A – 204/A)*, einleitung, text, übersetzung und anmerkungen, *Patrologia* XXII, Peter Lang, 2010, p. 97, n. 60, precizează faptul că Fericitul Augustin folosește *ad libitum* diferite variante ale acestui text. Astfel, varianta Iacov apare în *Adversus Iudaeos*, 8; *De civitate Dei*, 18, 33; *Enarrationes in Psalmos*, 104, 7; *Epistolae*, 138, 7; *Sermones*, 25, 1; 155, 6; varianta Israel și Iacov apare în *De gestis Pelagii*, 14; varianta Israel și Iuda apare în *De civitate Dei*, 17, 3; *Contra Iulianum*, 6, 82; *Enarrationes in Psalmos*, 73, 23; 118, 11, 1; *Sermones*, 374, augm. 17.

[18] *Ieremia* 31, 31-32.

[19] Tunica era un veșmânt purtat de romani pe dedesubt, peste care bărbatul îmbrăca toga, iar femeia, stola. Pentru o prezentare pe larg a acestui tip de îmbrăcăminte, vezi

Hristos. Înaintașul[20] tău L-a răstignit, tu Îl urăști. Amândoi ați săvârșit nelegiuirea, el cu mâna, tu cu inima. Dezaprobă [ceea ce a făcut] înaintașul tău și ascultă ce a făcut Domnul tău!

3. *Hristos a venit în cea mai scurtă zi din an pentru a crește în inimile noastre.*

În raport cu solemnitatea și scurtimea zilei, vă sunt de ajuns câteva [îndemnuri]. Aceste zile în care S-a născut Hristos sunt cele mai scurte din an, dar începând cu acestea zilele se măresc. Să crească[21], așadar, Hristos în inimile voastre! Înaintați în credință, ca să ajungeți la viața veșnică!

Predica 197[*]
Despre Anul Nou, împotriva păgânilor
(fragmente)

1. *Atât iudeii, cât și neamurile au nevoie de iertarea lui Dumnezeu.*

„Căci mânia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată fărădelegea."[22] A cui [fărădelege], dacă nu cea a iudeilor și a neamurilor[23]? Dar, ca să nu se spună: „De ce peste nelegiuirea nea-

---

Herbert NORRIS, *Ancient European Costume and Fashion*, Dover Publications, 1999, pp. 97-104.

[20] Literal: „tatăl".

[21] Verbul *crescat* este așezat pe primul loc în propoziție pentru a se scoate în relief ideea de creștere spirituală a creștinului.

[*] *PL* 38, 1021-1024. Predica a fost rostită la 1 ianuarie. Anul nu este cunoscut.

[22] *Romani* 1, 18.

[23] *Gentes*. La scriitorii latini creștini, sensul de astăzi al lui *paganus* (care se va impune relativ târziu) va fi deținut de alți termeni ca: *nationes*, *gentes* și *ethnici*. Sensul creștin al lui *natio* este, fără îndoială, un calc semantic după grecescul ἔθνη („popoare străine, păgâni"), acesta fiind și el un calc semantic după cuvântul ebraic biblic *goi* – „popor, neam păgân, străin", cu conotație peiorativă, deoarece „neamurile" practicau politeismul și idolatria, fiind excluși de la legământul divin cu privilegiatul popor ales. Limba ebraică mai utiliza un termen pentru a desemna noțiunea de „popor" – *am* –, care se va specializa însă pentru denumirea poporului ales, cel israelit, monoteist. Nuanța peiorativă a lui *goi* se va transmite și limbilor greacă și latină. În plus, deja *gentes* avea chiar în latina clasică o puternică valoare peiorativă, sensul lui putând fi asociat cu cel de

murilor? De fapt, neamurile nu au primit niciodată Legea și au devenit păcătoși[24]? Pe bună dreptate, mânia lui Dumnezeu se descoperă peste iudei, cărora le-a fost dată Legea, iar ei nu au vrut să o respecte; însă neamurilor nu le-a fost dată”[25], fraților, priviți cu atenție [textul biblic] și înțelegeți felul în care arată că toți [oamenii] sunt vinovați[26] și toți au nevoie de mântuirea și de mila lui Dumnezeu! „Căci mânia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată fărădelegea și peste toată nedreptatea oamenilor care țin închis adevărul în nedreptate.” Observați că nu a spus: „Nu au adevăr”, ci: „Țin închis adevărul în nedreptate”. În plus, ca și cum tu ai întreba: „Cum pot să aibă adevăr cei care nu au primit Legea?”, [textul biblic] continuă: „Pentru că ceea ce se poate cunoaște despre Dumnezeu este cunoscut de către ei”[27]. Și cum să le fie cunoscut ceea ce se poate cunoaște despre Dumnezeu unora care nu au primit Legea? Spune în continuare: „Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din fapturi, adică veșnica Lui putere și dumnezeire”[28]. Desigur, [acum] înțelegem, se poate vedea cu mintea. De fapt, de ce ar lua seama cineva la creație și nu ar căuta Creatorul? Tu observi pământul rodnic, observi marea plină de animalele sale, observi văzduhul plin de zburătoare, observi cerul strălucind cu stele și celelalte, dar [totuși] nu Îl cauți pe Creatorul unei lucrări atât de mărețe? Dar tu îmi răspunzi: „Pe acestea le văd, dar pe El nu Îl văd”. Ca să le poți vedea pe acestea, ți-a dăruit ochii trupești, iar ca să Îl poți vedea pe El, ți-a dăruit mintea. De fapt, nu vezi sufletul omului.

---

barbarus și având ca antonim cultural *populus Romanus*. Această valoare a cuvântului îl face apt pentru a deveni neologismul semantic din latina creștinilor. (n.P.P.)

[24] *Praevaricator* este un termen din domeniul juridic și desemnează un avocat care își încalcă îndatoririle, înțelegându-se pe ascuns cu partea adversă. De aici are sensul de „trădător”, iar în contextul de față se referă la cineva care cu bună știință a încălcat o normă pe care o cunoștea, deci a păcătuit. *Cf. Romani* 5, 20.

[25] În această predică, Fericitul Augustin folosește pe larg prolepsa, figură de stil care constă în anticiparea argumentelor unui oponent și combaterea lor înainte de a fi prezentate.

[26] *Reus* este un termen din domeniul juridic care are sensul de „acuzat, învinuit”, iar rolul său este de a scoate în evidență faptul că în fața judecății lui Dumnezeu toți oamenii sunt vinovați, nimeni nu este fără de păcat.

[27] *Romani* 1, 19.

[28] *Romani* 1, 20.

Prin urmare, precum îți reprezinți sufletul, pe care nu îl vezi, din felul în care se mișcă și din felul în care este condus trupul, tot astfel reprezintă-ți Creatorul din felul în care este condusă întreaga lume și din felul în care sunt cârmuite sufletele. Dar nu este suficient să înțelegi. Ei au înțeles, și iată ce spune Apostolul: „Deoarece, cunoscând pe Dumnezeu, nu L-au slăvit ca pe Dumnezeu, nici nu I-au mulțumit, ci s-au rătăcit în gândurile lor și inima lor cea nesocotită s-a întunecat”[29]. Din ce cauză, dacă nu din pricina mândriei [lor]? Iată ceea ce urmează: „Zicând că sunt înțelepți, au ajuns nebuni”[30]! Nu trebuiau să pună pe seama puterii lor ceea ce le dăduse El, nici [nu trebuiau] să se laude cu ceea ce nu aveau de la ei înșiși, ci de la El. Într-adevăr, ei trebuiau să dea, la rândul lor, recunoștință, ca să fie vindecați de Cel care le dăduse [darul] vederii, pentru a stăpâni ceea ce puteau vedea. Dacă ei ar face astfel, ar păstra smerenia și ar putea fi răscumpărați și ar fi uniți în cea mai fericită contemplare. Însă, pentru că erau [stăpâniți de] mândrie, a intervenit un [demon] mincinos și înșelător și trufaș, care le-a promis că sufletele lor vor fi curățite prin unele ritualuri pe măsura mândriei lor, și i-a făcut slujitori ai demonilor. De aici [provin] toate ritualurile sacre care sunt practicate de păgâni și despre care ei spun că au mare folos pentru curățirea sufletelor[31].

---

[29] *Romani* 1, 21.

[30] *Romani* 1, 22.

[31] *Cf.* Michael GAGARIN, Elaine FANTHAM (eds.), *The Oxford Encyclopedia of Ancient Greece and Rome*, Oxford University Press, 2010, *s.v.* „pollution and purification”, de unde redăm în traducere următorul fragment: „Purificarea persoanelor însemna de obicei că trupul trebuia să fie curățit prin abluțiuni cu apă, stropire cu sânge sau murdărie care apoi era spălată, sau prin afumare (MENANDRU, *Phasma*, 54-56, TIBUL, *Elegiae*, 1, 5, 11-12); afumarea cu sulf era folosită și pentru purificarea obiectelor și a spațiilor (HOMER, *Iliada*, 16, 228-232; EURIPIDE, *Elena*, 865-859). În alte situații, se făceau sacrificii pentru a-i împăca pe zeii care fuseseră insultați de o faptă săvârșită, fie singure (de obicei cu arderea animalului) sau împreună cu alte rituri de purificare. Materialele folosite pentru purificare erau adesea duse în afara limitelor orașului și erau fie aruncate în mare, fie îngropate în sălbăticie; la fel, *pharmakos* („țapul ispășitor”) era scos din oraș. [...] La sfârșitul anului calendaristic, grecii și romanii marcau trecerea într-un nou ciclu printr-o perioadă generală de purificare”. Joseph LONGTON (ed.), *Dicționar enciclopedic al Bibliei*, transpunere românească de Dan Slușanschi, Ed. Humanitas, București, 1999, *s.v.* „curăție”: „Iisus al Sinopticilor, care îl atinge pe lepros (*Marcu* 1, 40-43), care mănâncă alături de vameși și de păcătoși (*Marcu* 2, 15-17) și care veștejește formalismul practicilor Fariseilor (*Marcu* 7, 1-23; *Matei* 15, 1-20; 23, 23-28), nu mai ține

Ascultă-l pe Apostolul [Pavel], care spune, pe cale de consecință logică, că au primit acestea drept plată a mândriei [lor], că nu L-au cinstit pe Dumnezeu după cum trebuie să fie cinstit Dumnezeu. „Și au schimbat slava Dumnezeului Celui nestricăcios cu asemănarea chipului omului celui stricăcios."[32] Acum, [acele asemănări] sunt statui și aceste [obiecte] care se aseamănă cu oamenii aparțin tuturor grecilor și altor neamuri. Într-adevăr, nu există idolatrie mai mare și mai superstițioasă decât cea a egiptenilor; căci Egiptul a umplut lumea cu asemenea statuete, ca acelea despre care vorbește Apostolul [Pavel]. După ce a spus: „Cu asemănarea chipului omului celui stricăcios", a adăugat: „Și al păsărilor și al celor cu patru picioare și al târâtoarelor". Căci, fraților, oare nu ați văzut în alte temple o statuie cu cap de câine sau cu cap de taur și reprezentări ale altor animale lipsite de rațiune[33]? De fapt, aceștia sunt idolii egiptenilor.

Referindu-se la ambele [tipuri de idoli], Apostolul [Pavel] spune: „Cu asemănarea chipului omului celui stricăcios și al păsărilor și al celor cu patru picioare și al târâtoarelor. De aceea, Dumnezeu i-a dat necurăției, după poftele inimilor lor, ca să-și pângărească trupurile lor între ei"[34]. Aceste rele ale lor provin din fărădelegea mândriei. Însă aceste păcate, pentru că sunt [izvorâte] din mândrie, nu sunt doar păcate, ci sunt și pedepse. De fapt, când zice: „Dumnezeu i-a dat", se referă la pedeapsa vreunui păcat, prin faptul că ei fac acestea. „Care au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună"[35]. Ce semnifică „au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună"? Evident [înseamnă]: „Cu asemănarea chipului omului celui stricăcios și al păsărilor și al celor cu patru picioare și al târâtoarelor". Și, ca nu cumva să spună

în mod vădit seama de curățenia pur rituală, ci pune accentul numai pe curăția morală. Inima este cea pe care trebuie să ne-o curățim, mai mult decât mâinile și pocalele".

[32] *Romani* 1, 23.

[33] Statuia cu cap de câine îl reprezenta pe Anubis, zeul morților, care conducea sufletele celor decedați în lumea de dincolo, iar taurul era simbolul lui Apis, zeul fecundității. Pentru o perspectivă de ansamblu asupra zeităților egiptene, vezi Geraldine PINCH, *Egyptian Mythology. A Guide to the Gods, Goddesses and Traditions of Ancient Egypt*, Oxford University Press, 2004, pp. 99-214.

[34] *Romani* 1, 23-24.

[35] *Romani* 1, 25.

vreunul dintre ei: „Nu cinstesc statuia, ci ceea ce semnifică statuile”, a adăugat imediat: „I s-au închinat și au slujit făpturii, în locul Făcătorului”[36].

Distingeți în mod înțelept! De fapt, fie cinstesc statuia, fie creatura. Cel care cinstește statuia schimbă adevărul lui Dumnezeu în minciună. Căci marea este un adevăr, însă Neptun este o minciună plăsmuită de om, prin schimbarea adevărului lui Dumnezeu în minciună, pentru că Dumnezeu a făcut marea, însă omul [a făcut] statuia lui Neptun. Tot astfel, Dumnezeu a făcut soarele, iar omul, făcând o statuie a soarelui, a schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună. Dar, ca să nu spună: „Nu cinstesc statuia, ci eu cinstesc soarele”, de aceea a spus: „I s-au închinat și au slujit făpturii, în locul Făcătorului”.

2. *Smerenia Mântuitorului.*

Dar poate cineva va spune: „Deși El S-a născut în condiții umile, a vrut să Se laude cu vița nobilă a Apostolilor”. El nu a ales regi sau senatori sau filosofi sau oratori, ci, din contră, a ales oameni de rând, săraci, neînvățați, pescari. Petru [a fost] pescar; Ciprian[37], orator. Dacă pescarul nu ar fi mers înainte cu credință, oratorul nu l-ar fi urmat cu smerenie. Nimeni, căzut fiind, să nu deznădăjduiască în legătură cu sine, ci să se țină de Hristos și nădejdea lui nu va fi zadarnică.

3. *Smerenia Apostolului Pavel.*

Ce dorea Simon [Magul] în afară de a fi lăudat pentru minuni și de a crește în mândrie? Ea[38] l-a împins să creadă că darul Duhului Sfânt poate fi cumpărat cu bani[39]. În opoziție cu această trufie, Apostolul [Pavel], rămânând smerit, la amiază, fierbinte cu duhul[40], strălucitor în înțelepciune, îi spune: „Astfel nici cel care sădește nu e ceva, nici cel care udă, ci numai Dumnezeu

---

[36] *Romani* 1, 25.

[37] Aluzie la Sfântul Ciprian al Cartaginei, care, înainte de a deveni creștin, a fost orator și profesor de retorică. (n.P.P.)

[38] Mândria.

[39] *Cf. Faptele* 8, 18-19.

[40] *Cf. Romani* 12, 11.

Care face să crească"[41]. Căci spusese [înainte]: „Eu am sădit, Apollo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească"[42]. Și din nou: „Nu cumva s-a răstignit Pavel pentru voi? Sau fost-ați botezați în numele lui Pavel?"[43] Iată cum a refuzat să fie cinstit în locul lui Hristos și nu vrea să se arate cu fală în fața unui suflet necredincios, în locul mirelui. Oare nu pare un lucru mare să sădești și să uzi? Dar „nici cel care sădește nu e ceva, nici cel care udă". De ce s-a temut? Nu spune că el [reprezintă] ceva pentru mântuirea acelora pe care dorea să îi zidească în Hristos[44].

4. *Un creștin trebuie să fie smerit.*

Apostolul [Pavel] nu a vrut ca nădejdea să se întemeieze pe el, ci pe adevărul pe care îl vestea. Ceea ce se spunea prin el era mai important decât persoana prin care se vestea. „Dar chiar dacă noi" – spune. [Dacă până aici ți se pare că] este puțin lucru, ascultă ceea ce urmează! „Sau un înger din cer v-ar vesti altă Evanghelie decât aceea pe care v-am vestit-o, să fie anatema!"[45] Își dădea seama că un mijlocitor fals se poate transforma în înger de lumină[46] și să vestească ceva mincinos. Așadar, precum oamenii mândri vor să fie slăviți în locul lui Dumnezeu, pun pe seama puterii lor orice pot, [vor] să fie celebri și, dacă s-ar putea, să Îl întreacă în faimă chiar pe Hristos, tot astfel [fac] diavolul și îngerii lui. Donatiștii[47] îl au pe Donatus în locul lui Hristos. Dacă

---

[41] *1 Corinteni* 3, 7.
[42] *1 Corinteni* 3, 6.
[43] *1 Corinteni* 1, 13.
[44] *Cf. Coloseni* 2, 7.
[45] *Galateni* 1, 8.
[46] *Cf. 2 Corinteni* 11, 14.
[47] *Cf.* Allan FITZGERALD (ed.), *Agostino. Dizionario ...*, s.v. „Donato, donatismo" et „opere contro i donatisti". Donatismul a fost o mișcare schismatică din Nordul Africii, care a început în jurul anilor 308-311, cu o dublă alegere, a lui Majorinus și a lui Caecilian, în scaunul de episcop al Cartaginei. Donatus a fost succesorul lui Majorinus. Conflictul a început în urma persecuției lui Diocletian, dintre anii 303-305. Donatiștii nu mai acceptau autoritatea episcopilor și a preoților care nu își dovediseră tăria credinței în timpul persecuției, ci fuseseră *traditores* (*i.e.* predaseră cărțile sfinte spre a fi arse). Episcopul Mensurius avusese o atitudine împăciuitoare față de autorități, iar Caecilian îi împărtășea vederile. În ceea ce privește diferențele teologice, menționăm că donatiștii negau validitatea botezului făcut în afară de ceea ce ei considerau a fi Biserica adevărată, cei care intrau în comunitatea lor erau rebotezați, considerau că *traditores* nu puteau

ar auzi vreun păgân vorbindu-L de rău pe Hristos, poate ar suporta mai ușor decât dacă ar auzi pe unul denigrându-l pe Donatus.

5. *Iubirea lui Hristos față de oameni.*

Însuși Hristos vorbește întru sfinții Săi, când spune Apostolul [Pavel]: „Căutați dovadă că Hristos grăiește întru mine?"[48] Deși spune: „Nici cel care sădește nu e ceva, nici cel care udă, ci numai Dumnezeu Care face să crească"[49], pentru că nu dorea să fie iubit el însuși, ci [dorea să fie iubit] Dumnezeu în el, totuși le face o mărturisire unora [dintre galateni], spunând: „M-ați primit ca pe un înger al lui Dumnezeu, ca pe Hristos Iisus"[50]. Prin urmare, întru toți sfinții Săi trebuie iubit Cel care a spus: „Flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc"[51]. Nu a spus: „Ați dat acelora", ci: „Mi-ați dat Mie". Atât de mare este iubirea Capului față de trupul Său!

6. *Statornicia dovedește tăria credinței.*

Ce este Iunona[52]? „Iunona", spun ei, „este aer". Încă de multă vreme ne îndemna să cinstim marea în [statuia lui] Neptun, să

---

hirotoni episcopi, iar Tainele săvârșite de ei nu erau socotite valide (principiul *ex opere operantis* – „din lucrarea celui care o săvârșește", *i.e.* validitatea unei taine depinde de cel care o săvârșește). Fericitul Augustin a dus o puternică luptă pentru combaterea acestei secte, până la sfârșitul vieții. În scrierile sale militează pentru principiul *ex opere operato* – „din lucrarea săvârșită", *i.e.* validitatea Tainelor ține de sfințenia lui Dumnezeu, preotul fiind doar un instrument al lui Dumnezeu.

[48] 2 *Corinteni* 13, 3.

[49] 1 *Corinteni* 3, 7.

[50] *Galateni* 4, 14.

[51] *Matei* 25, 35.

[52] *Cf.* Pierre GRIMAL, *Dicționar de mitologie greacă și romană*, pref. de Charles Picard, trad. rom. de Mihai Popescu, Ed. Saeculum I.O., București, 2003, *s.v.* „Iunona": „Iunona era zeița romană asimilată Herei. La origine și în tradiția romană, ea personifica ciclul lunar și figura în Triada venerată la început pe Quirinal, apoi pe Capitoliu, și care îi cuprindea pe Iupiter, pe Iunona și Minerva. Dar mai avea și alte sanctuare, în special sub epitetul de *Moneta*, adică *zeița care atrage atenția* sau *zeița care te face să-ți amintești* [...]. Iunona mai era venerată și sub alte epitete: sub cel de *Lucina* ea avea grijă de nașterea copiilor [...]. La depunerea ofrandelor aduse Iunonei *Lucina* nu trebuia să asiști decât având toate nodurile desfăcute, deoarece existența unei legături, a unei centuri, a unui nod etc. pe corpul celor prezenți putea să împiedice femeia pentru care se aduceau sacrificii să nască ușor. Iunona era, în sens foarte general, protectoarea femeilor și, în special, a celor care aveau un statut juridic recunoscut în cetate, adică femeile căsătorite legitim. În onoarea ei se celebra o sărbătoare, numită *Matronalia*, care se ținea la Calendele lui Marte (1 martie)".

cinstim pământul în statuia lui Tellus[53], acum ne îndeamnă să cinstim aerul. Acestea sunt elemente din care este compusă lumea aceasta. Prin urmare, Apostolul Pavel, în *Epistola* sa *[către coloseni]*, atrage atenția: „Luați aminte să nu vă amăgească cineva cu filosofia și cu deșarta înșelăciune, întemeiată pe stihiile lumii acesteia”[54]. De fapt, [Apostolul Pavel] se referea la cei care, ca să zic așa, îi înfățișează pe idoli cu mai multă pricepere. De aceea, atunci când a spus „filosofia”, în același loc a adăugat: „Întemeiată pe stihiile lumii acesteia”, avertizându-ne că trebuie să ne ferim nu de niște idolatri, ci de așa-zișii interpreți mai învățați ai semnelor.

Predica 198*

Despre Anul Nou, împotriva păgânilor

1. *Sărbătoarea Anului Nou.*

Îndemn Dragostea Voastră, fraților, deoarece văd că v-ați adunat azi ca pentru o mare sărbătoare și că sunteți mult mai numeroși decât de obicei, să vă aduceți aminte că ați cântat de curând, ca nu cumva să răsune limba, în timp ce inima este mută, ci ceea ce ați cântat cu glasul către urechile voastre să strigați cu dragoste la urechile lui Dumnezeu. Căci ați cântat: „Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri, ca să lăudăm numele cel sfânt al Tău!”[55] Acum, dacă această sărbătoare a neamurilor, care se petrece astăzi în veselie lumească și trupească, în zgomotul celor mai deșarte și rușinoase cântece, în ospețe și dansuri rușinoase, dacă acestea pe care le fac neamurile nu vă fac plăcere, atunci veți fi fost adunați dintre neamuri.

---

[53] *Cf.* P. GRIMAL, *Dicționar de mitologie ...*, *s.v.* „Tellus”: „La Roma, Tellus era o personificare a Pământului hrănitor, venerat uneori sub numele feminin de *Terra Mater*, adică Pământul Matern, identificat cu zeița greacă Gaia”.

[54] *Coloseni* 2, 8.

* *PL* 38, 1024-1026. Predica a fost rostită la 1 ianuarie. Anul nu este cunoscut.

[55] *Psalmul* 105, 47.

2. *Despărțirea noastră de neamuri [se dovedește] prin credința, nădejdea și dragostea creștinească.*

Voi, de bună seamă, ați cântat și sunetul psalmului divin este încă proaspăt în urechile voastre: „Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri!" Cine poate să fie adunat dintre neamuri [altcândva], dacă nu atunci când devine mântuit? Prin urmare, cei care se amestecă cu neamurile nu sunt mântuiți; însă sunt mântuiți cei care sunt adunați dintre neamuri, în mântuirea credinței, în mântuirea nădejdii, în mântuirea celei mai sincere iubiri, în mântuirea sufletească, în mântuirea promisiunilor lui Dumnezeu.

Așadar, cine crede, speră și iubește nu trebuie să fie socotit mântuit pe dată. De fapt, are însemnătate ceea ce crede, ceea ce nădăjduiește și ceea ce iubește. Într-adevăr, nimeni nu își trăiește viața fără aceste trei sentimente sufletești: credința, nădejdea și dragostea. Dacă nu crezi ceea ce cred neamurile, dacă nu speri ceea ce speră neamurile, dacă nu iubești ceea ce iubesc neamurile, ești adunat dintre neamuri, ești îndepărtat, adică ești separat de neamuri. Să nu te sperie asocierea trupească când ești separat în gând. Căci ce despărțire mai mare poate fi în afara faptului că ei îi cred pe demoni zei, iar tu crezi în Cel care este unicul și adevăratul Dumnezeu? Ei speră în deșertăciunile vieții de acum, iar tu speri în viața veșnică cu Hristos. Ei iubesc lumea, tu Îl iubești pe Creatorul lumii. Așadar, cel care crede altceva, nădăjduiește altceva și iubește altceva să dovedească prin felul său de viață și să arate prin faptele [sale]. [Dacă] vei lua parte la sărbătoarea Anului Nou[56] precum un păgân, vei juca zaruri și te vei îmbăta, atunci cum crezi altceva, cum nădăjduiești altceva, cum iubești altceva? Cum poți să cânți atunci cu fruntea sus: „Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri"? Căci tu ești despărțit de neamuri, ești amestecat cu neamurile trupește, dar nu ești asemănător în privința stilului de

---

[56] Literal: „celebrarea darurilor". G.W. BOWERSOCK, Peter BROWN, Oleg GRABAR (eds.), *Late Antiquity. A Guide to the Postclassical World*, Harvard University Press, 1999, s.v. „Kalends of January", evidențiază faptul că schimbul de daruri (*commercium strenarum*) era o caracteristică a sărbătorii romane a Anului Nou. Lexemul *strena* înseamnă „prezicere, semn prevestitor", dar și „cadou de bun augur oferit la Anul Nou".

viață. Luați seama cât de mare este această separare din felul în care trăiți, din felul în care vă dovediți credința.

Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care S-a făcut om pentru noi, a plătit un preț pentru noi. El a plătit prețul Său: a plătit ca să ne răscumpere, ca să ne adune dintre neamuri. Dacă te amesteci cu neamurile, nu vrei să-L urmezi pe Cel care te-a răscumpărat. Însă te amesteci cu neamurile în felul de viață, în fapte, în inimă, crezând astfel de lucruri, nădăjduind astfel de lucruri, iubind astfel de lucruri. Ești nerecunoscător față de Răscumpărătorul tău, nesocotești prețul tău, sângele Mielului neprihănit. Așadar, ca să-L urmezi pe Răscumpărătorul tău, Care te-a răscumpărat cu sângele Său, nu te amesteca cu neamurile, asemănându-te lor prin obiceiuri și fapte! [Când] ei dau daruri, voi dați pomeni! [Când] ei sunt chemați de cântece deșănțate, voi să fiți chemați de cuvintele Scripturilor; [când] ei aleargă la teatru, voi să alergați la biserică; [când] ei se îmbată, voi să postiți! Dacă nu puteți posti azi, cel puțin mâncați la prânz cu măsură. Dacă veți fi făcut astfel, atunci ați cântat după dreptate: „Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri!"

3. *Creștinii se deosebesc de păgâni prin faptele bune. Zeii falși se bucură de obiceiurile rele ale celor care îi urmează.*

Astăzi, mulți se vor lupta în inima lor din pricina cuvântului pe care l-au ascultat. Căci am spus: „Nu dați daruri, dați celor săraci!" Nu este de ajuns numai să dați, ci trebuie să dați din belșug. Nu vreți [să dați] mai mult? Atunci doar dați! Dar tu îmi spui: „Când dau daruri, primesc înapoi și eu". Așadar, când dai unui sărac, nu primești nimic? Cu siguranță nu crezi ceea ce cred neamurile, cu siguranță nu speri ceea ce speră neamurile. Dar, dacă spui că tu nu primești nimic, deși ai dat unui sărac, ai devenit parte a neamurilor și ai cântat fără folos: „Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri!" Nu uita acea regulă care spune: „Cine dă la cel sărac nu duce lipsă"[57]! Ai uitat ce le va spune Domnul celor care au dat săracilor: „Ve-

---

[57] *Pildele 28, 27.*

niți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți Împărăția”[58]? Și ce le va spune celor care nu au dat: „Aruncați-i în focul cel veșnic”[59]? Acum, cei care au ascultat cu bucurie ceea ce a spus stau împreună cu cei care nu au ascultat cu bucurie. Acum le vorbesc creștinilor adevărați. Dacă credeți altceva, dacă nădăjduiți altceva, dacă iubiți altceva [decât neamurile], trăiți altfel și dovediți-vă credința diferită, nădejdea și dragostea voastră cu obiceiuri diferite [de cele ale neamurilor]!

Ascultați-l pe Apostolul [Pavel], care vă sfătuiește: „Nu vă înjugați la jug cu cei necredincioși. Căci ce însoțire are dreptatea cu fărădelegea? Sau ce împărtășire are lumina cu întunericul? Ce parte are un credincios cu un necredincios? Sau ce înțelegere este între templul lui Dumnezeu și idoli?”[60] Și în alt loc spune: „Cele ce jertfesc neamurile, jertfesc demonilor, și nu lui Dumnezeu. Nu voiesc ca voi să fiți părtași ai demonilor”[61]. Zeii acestora se bucură de obiceiurile lor[62]. Însă [Apostolul,] care a spus: „Nu voiesc ca voi să fiți părtași ai demonilor”, a vrut ca [oamenii credincioși] să se deosebească în privința vieții și a obiceiurilor de cei care slujesc demonilor. De fapt, acei demoni se bucură de cântece deșarte, se bucură de spectacole caraghioase și de feluritele fapte rușinoase din teatre, de nebuniile de la circ, de cruzimea din amfiteatre, de certurile violente ale celor care se iau la sfadă, până [ajung] la dușmănii, pentru ucigașii de suflete[63], pentru un mim, pentru un actor, pentru un pantomim, pentru un conducător de car, pentru un gladiator. Făcând acestea, este ca și cum le-ar arde demonilor tămâie[64] din inimile lor. Căci spiritele înșelătoare se

---

58 *Matei* 25, 34.

59 *Matei* 25, 41.

60 *2 Corinteni* 6, 14-16.

61 *1 Corinteni* 10, 20.

62 Ale păgânilor.

63 *Cf.* Ernout-Meillet, *Dictionnaire etymologique* ..., *s.v. pestis*. Lexemul *pestis* desemnează orice tip de distrugere (în sens abstract), un mijloc de distrugere (în sens concret). Adjectivul latinesc *pestilens* se referă la „ceva care este vătămător sănătății”, „infectat”; se opune adjectivului *saluber* („bun pentru sănătate”, „sănătos”, „folositor”). De fapt, aici este vorba despre sănătatea spirituală. Când am ales această variantă de traducere, am avut în vedere și textul biblic din *Matei* 10, 28: „ Nu vă temeți de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeți-vă mai curând de acela care poate și sufletul și trupul să le piardă în gheena”.

64 Arderea tămâii nu făcea încă parte din cultul creștin. (n.P.P.)

bucură de cei înșelați și se hrănesc cu obiceiurile rele și cu viața rușinoasă și ticăloasă ale celor pe care i-au înșelat și i-au prins în cursă. „Voi însă" – precum spune Apostolul [Pavel] – „n-ați învățat așa pe Hristos. Dacă, într-adevăr, L-ați ascultat și ați fost învățați întru El ..."[65] „Deci să nu vă faceți părtași cu ei. Altădată erați întuneric, iar acum sunteți lumină întru Domnul; umblați ca fii ai luminii!"[66], ca și noi, care v-am predicat cuvântul Domnului, să putem să ne bucurăm împreună cu voi și datorită vouă în acea lumină veșnică.

Predica 198 completată
Predică a episcopului Augustin împotriva păgânilor

Notă introductivă

Predica 198 completată[67] (Mainz[68] 62, Dolbeau[69] 26) face parte din rândul predicilor descoperite în anul 1990[70] la Stadtsbibliothek, în Mainz, și editate în volum de François Dolbeau în 1996[71]. Unele dintre predicile nou descoperite au ajutat la completarea conținutului altor predici, dovedind faptul că multe au fost trunchiate în momentul editării. Astfel, omilia de față cuprinde și *Predicile 197* (Verbraken 15-20), *198* și *198/A*[72]. La o primă vedere, lectorul poate fi impresionat de lungimea acestei cuvântări[73], rostită la Cartagina în anul 404, cu prilejul Anului Nou. Însă această întindere (rostirea ei se pare că a durat circa

---

[65] *Efeseni* 4, 20-21.
[66] *Efeseni* 5, 7-8.
[67] Numerotarea definitivă în momentul în care a fost introdusă în ediția benedictină.
[68] Numerotarea internă din cadrul bibliotecii de la Mainz.
[69] Numerotarea după numele editorului.
[70] Pentru o prezentare pe larg a descoperirii, vezi François DOLBEAU, „Les sermons de saint Augustine découverts à Mayance. Un premier bilan", la adresa http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/crai_0065-0536_1993_num_137_1_15195 (accesată la 27.XI.2012).
[71] *Vingt-six sermons* ..., pp. 366-417.
[72] Am semnalat aceste texte incluzându-le în paranteze în formă de acoladă. În cazul acestora, de cele mai multe ori textul este la fel cu cel din *PL*, dar uneori apar și diferențe minore (*e.g.* cuvinte în plus) și chiar și majore (*e.g.* fraze în plus).
[73] Este cea mai lungă dintre predicile editate de F. Dolbeau.

două ore și jumătate[74]) este explicabilă prin prisma faptului că episcopul Hipponei încerca să-i țină pe credincioși departe de ceremoniile organizate de păgâni cu prilejul sărbătoririi calendelor lunii ianuarie (*i.e.* Anul Nou).

Tema centrală a predicii o reprezintă felul în care se realizează legătura între om și Dumnezeu prin mijlocirea lui Hristos, având nuanțele unui adevărat „tratat de hristologie"[75]. În plus, ea dă mărturie de spiritul polemic al Fericitului Augustin, fiind rostită în contextul înfruntărilor cu gândirea și practicile păgâne și donatiste[76]. În prima parte a predicii, îi combate pe păgâni, în special pe cei învățați (*i.e.* neoplatonicii), care considerau creștinismul drept o religie populară. Aceștia, din mândrie, au recurs la mijlocitori falși, închinându-se idolilor. Ne oferă astfel o formidabilă pagină de istorie a luptei creștinismului, într-o lume în care practicile păgâne erau încă vii. În a doua parte a predicii, vorbește despre calitatea lui Hristos de Mijlocitor[77] al mântuirii obiective, un atribut care decurge din unirea ipostatică, în opoziție cu diavolul, care este falsul mijlocitor.

Mesajul predicii este unul deosebit de actual pentru omul contemporan, deoarece îl îndeamnă să ducă o viață curată în Biserică, fără a recurge la practici vrăjitorești, la procedee de aflare a viitorului, și recomandându-i să se încreadă în ajutorul lui Hristos, în Biserică. Astfel, episcopul Hipponei glăsuiește cu multă fervoare: „Nimeni să nu vă despartă de Dumnezeu, nimeni [să nu vă despartă] de Biserică, nimeni [să nu vă îndepărteze] de Dumnezeu-Tatăl, nimeni [să nu vă îndepărteze] de Biserica mamă. Falsul mijlocitor vrea să vă despartă de Dumnezeu, prefăcându-se în înger de lumină, iar slujitorii [lui] preschimbându-se în slujitori ai dreptății. [...] Oricine aleargă fie la ritualuri

---

[74] *Cf.* Marie-Anne VANNIER, „L'Apport du Sermon Dolbeau 26" în: M.F. WILES, E.J. YARNOLD (eds.), *Studia Patristica*, vol. XXXVIII, Peeters, Leuven, 2001, p. 332.

[75] M.-A. VANNIER, „L'Apport ...", p. 331: „Il développe, a contrario, une réflexion sur la création, sur le salut sur l'Église et sur le Médiateur, faisant ainsi de cette homélie le traité de christologie qui n'existait pas dans son oeuvre".

[76] M.-A. VANNIER, „L'Apport ...", p. 334, evidențiază faptul că față de păgâni insistă pe latura soteriologică, iar față de donatiști pe latura eclesiologică.

[77] *Cf.* Gérard REMY, „Le Christ médiateur et tête de l'Église selon le *Sermon Dolbeau 26* d'Augustin", în: *Revue des Sciences religieuses*, 72 (1998), pp. 3-19.

nelegiuite, fie la vrăjitorii, ori să-i întrebe despre viața sa sau despre probleme care țin de viața aceasta pe astrologi, pe auguri, pe haruspicii și [alte] instrumente diavolești ale lumii acesteia s-a despărțit de Tatăl, chiar dacă nu se îndepărtează de Biserică. Dacă cineva s-a despărțit de Biserică prin schismă, deși i se pare că rămâne lângă Tată, și-a părăsit mama într-un mod foarte primejdios. Însă i-a părăsit pe amândoi cel care s-a îndepărtat și de credința creștină, și de Biserica mamă. Rămâi aproape de Tată, rămâi aproape și de mamă! Ești micuț – ține-te strâns de mamă!"[78]

Predica 198 completată

1. *Despre evitarea veseliei lumești.*

{Îndemn cu stăruință Dragostea Voastră, deoarece văd că v-ați adunat ca pentru o mare sărbătoare și că sunteți mult mai numeroși decât de obicei, în această clipă și în acest loc, să vă aduceți aminte, iarăși și iarăși, că ați cântat de curând, ca nu cumva limba să răsune în timp ce inima este mută, ci ceea ce ați cântat cu glasul către urechile voastre, unul altuia, să strigați cu dragoste la urechile lui Dumnezeu. Căci ați cântat: „Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri, ca să lăudăm numele cel sfânt al Tău!"[79] Acum, dacă sărbătoarea neamurilor[80], care se petrece astăzi în veselie lumească și trupească, în zgomotul celor mai deșarte și rușinoase cântece, în ospețe și dansuri rușinoase, în sărbătorirea acestei false festivități, [deci] dacă cele pe care le fac neamurile azi nu vă fac plăcere, atunci ați fost adunați dintre neamuri.

2. *Deși trăim printre neamuri, felul de viață ne desparte de ele.*

Voi, de bună seamă, ați cântat și sunetul psalmului divin este încă proaspăt în urechile voastre: „Izbăvește-ne, Doamne Dum-

[78] *Predica 198 completată*, 42.
[79] *Psalmul* 105, 47.
[80] A păgânilor.

nezeul nostru, și ne adună dintre neamuri!"[81] Cine poate să fie adunat dintre neamuri [altcândva] decât atunci când devine mântuit? Prin urmare, cei care se amestecă cu neamurile[82] nu sunt mântuiți. Însă sunt mântuiți cei care sunt adunați dintre neamuri și sunt izbăviți prin mântuirea credinței, prin mântuirea sufletească, prin mântuirea făgăduințelor lui Dumnezeu, prin mântuirea bunei nădejdi, prin mântuirea celei mai sincere iubiri.

Așadar, cine crede și nădăjduiește și iubește nu trebuie să fie socotit mântuit pe dată. De fapt, are însemnătate ceea ce crede, ceea ce nădăjduiește și ceea ce iubește. Într-adevăr, nimeni nu își trăiește viața fără aceste trei sentimente sufletești: credința, nădejdea și dragostea. Dacă nu crezi ceea ce cred neamurile, dacă nu speri ceea ce speră neamurile, dacă nu iubești ceea ce iubesc neamurile, ești adunat dintre neamuri. Să nu te sperie tovărășia trupească când ești separat prin cugetare.

Căci ce despărțire mai mare poate fi în afara faptului că ei îi cred pe demoni zei, iar tu crezi în Dumnezeul Care este adevăratul Dumnezeu? Ei să nădăjduiască deșertăciunile vieții de acum, iar tu să nădăjduiești viața veșnică împreună cu Hristos? Ei să iubească lumea, tu să Îl iubești pe Creatorul lumii? Așadar, cel care crede altceva [decât păgânii], nădăjduiește altceva și iubește altceva să o dovedească prin felul său de viață și să o arate prin faptele [sale]. [Dacă] vei lua parte la sărbătoarea Anului Nou[83] cu păgânii, vei juca zaruri cu păgânii și te vei îmbăta cu păgânii, [atunci] cum crezi altceva, cum nădăjduiești altceva, cum iubești altceva? Cum [poți să] cânți cu fruntea sus: „Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri"? Căci tu ești despărțit de neamuri – chiar dacă ești amestecat trupește cu neamurile – dacă nu le ești asemănător în privința chipului de viață. Luați seama cât de mare este această separare din felul în care trăiți, din felul în care vă dovediți credința.

Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care S-a făcut om pentru noi, a plătit un preț pentru noi. Astfel, dacă El a plătit prețul, l-a plătit ca să [ne] răscumpere, ca să [ne] adune

[81] *Psalmul* 105, 47.
[82] *Cf. Psalmul* 105, 35.
[83] Literal: „celebrarea darurilor".

dintre neamuri. Dacă te amesteci cu neamurile, nu vrei să-L urmezi pe Cel care te-a răscumpărat. Însă te amesteci cu neamurile în felul de viață, în fapte, în inimă, nădăjduind astfel de lucruri, crezând astfel de lucruri, iubind astfel de lucruri. Ești nerecunoscător față de Răscumpărătorul tău, nesocotești prețul tău, sângele Mielului neprihănit[84]. Așadar, ca să-L urmezi pe Răscumpărătorul tău, Care te-a răscumpărat cu sângele Său, nu te amesteca cu neamurile, asemănându-te lor prin obiceiuri și fapte! [Dacă] ei dau daruri, voi să faceți milostenie[85]!}[86]

De fapt, fraților, nu vă spun: „[Dacă] ei dau, voi să nu dați!" Ci, dimpotrivă, dați mai mult decât dau ei, dar precum unii care cred altceva, nădăjduiesc altceva, iubesc altceva! Nu vă spun: „[Dacă] ei cred, voi să nu credeți, [dacă] ei nădăjduiesc, voi să nu nădăjduiți, [dacă] ei iubesc, voi să nu iubiți!" Ci[, dimpotrivă,] vă spun: „[Dacă] ei cred aceea, voi să credeți aceasta, [dacă] ei nădăjduiesc aceea, voi să nădăjduiți aceasta, [dacă] ei iubesc aceea, voi să iubiți aceasta, [dacă] ei dau aceea sau dau acelora, voi să dați aceasta sau acestora! Așadar, [dacă] ei dau daruri, voi să faceți milostenie!

{[Dacă] ei se încredințează deșertăciunilor pământești, voi să vă încredințați cuvintelor Sfintelor Scripturi! [Dacă] ei aleargă la teatru, voi [să alergați] la biserică! [Dacă] ei se îmbată, voi să postiți! Dacă faceți acestea, atunci ați cântat după dreptate: „Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri!" Acum, cei care au ascultat cu plăcere ceea ce am spus stau împreună cu cei care nu au ascultat cu plăcere}[87], și astfel unii au fost deja adunați dintre neamuri, iar ceilalți sunt încă amestecați cu neamurile.

3. *Felul de viață și obiceiurile ne despart de cei care slujesc demonilor.*

{Acum le vorbesc creștinilor:}[88] de credeți ceea ce cred neamurile, dacă nădăjduiți ceea ce nădăjduiesc neamurile, dacă iu-

---

[84] *Cf. 1 Petru* 1, 19.
[85] *Cf. Luca* 11, 41.
[86] *Cf. Predica* 198, 1-2.
[87] *Cf. Predica* 198, 2.
[88] *Cf. Predica* 198, 3.

biți ceea ce iubesc neamurile, trăiți precum trăiesc neamurile! {Însă de credeți altceva, [dacă] nădăjduiți altceva, [dacă] iubiți altceva [decât neamurile], trăiți altfel și dovediți-vă credința diferită, nădejdea și dragostea voastră, prin obiceiuri deosebite [de cele ale neamurilor]!}[89] Ce cred neamurile? După cum am spus deja, ei îi numesc zei pe cei pe care Apostolul Pavel ni-i înfățișează altfel: {„Cele ce jertfesc", spune, „neamurile, jertfesc demonilor, și nu lui Dumnezeu. Nu vreau ca voi să fiți părtași ai demonilor"[90]. Zeii acestora se bucură de obiceiurile lor[91]. Însă [Apostolul] care a spus: „Nu vreau ca voi să fiți părtași ai demonilor" a vrut ca noi să ne deosebim prin felul de viață și obiceiuri de cei care slujesc demonilor. De fapt, acei demoni se bucură de cântece deșarte, se bucură de gălăgia caraghioasă și de feluritele fapte rușinoase din teatre, de faptele nesăbuite de la circ, de cruzimea din amfiteatre, de certurile violente ale celor care se iau la sfadă, până [ajung] la dușmănii, din pricina unor ucigași de suflete, sau pentru un mim, pentru un actor, pentru un conducător de car, pentru un gladiator[92]. Făcând acestea, este ca și cum le-ar arde demonilor tămâie în inimile lor. Căci duhurile înșelătoare[93] se bucură de cei înșelați și se hrănesc cu obiceiurile rele și cu viața rușinoasă și ticăloasă ale celor pe care i-au înșelat și i-au prins în cursă.}[94]

De fapt, dacă îi spui unui om: „Îl iubești pe conducătorul de car?", îți răspunde: „Sigur că îl iubesc". Chiar dacă nu ar recunoaște, s-ar da de gol susținându-l, încurajându-l, încăierându-se pentru el. Dacă adaugi: „Îl iubești mult?", îți va răspunde: „Da, mult". [Pe urmă], dacă îi zici: „Să fii ca el tu și fiii tăi!", [atunci], dacă pare un om respectabil, îți [va] răspunde supărat: „De ce m-ai insultat?" Oare eu te insult când spun: „Să fii ca el", sau [te] insulți tu care iubești pe cineva cu care nu îți place să fii asemănat? Dimpotrivă, voi[, creștinii,] îi iubiți pe mucenici. Așadar, cum îi

---

[89] *Cf. Predica* 198, 3.
[90] *1 Corinteni* 10, 20.
[91] Ale păgânilor.
[92] Aluzie la certurile între simpatizanții și susținătorii diverșilor conducători de care, gladiatori, actori etc.
[93] *Cf. 1 Timotei* 4, 1.
[94] *Cf. Predica* 198, 3.

spui unui păgân: „Îl iubești pe conducătorul acesta de car?" și el răspunde, fără a se rușina: „Îl iubesc", tot astfel spune-i și unui creștin: „Îl iubești pe Ciprian?"; iar el îți va răspunde: „Îl iubesc". Spune-i în continuare: „Să fii ca el!" și el îți va răspunde: „O, dacă mi-ar da Dumnezeu [darul] acesta!" Cât de sinceră este dragostea aceasta, cât [este] de curată, cât [este] de liniștită, mai ales față de un [mucenic] deja încununat [în slavă]! De fapt, iubirea față de cineva care încă luptă este una plină de neliniște, dar totuși toți sunt iubiți în Cel care deja a învins, deja stă de-a dreapta Tatălui[95] și de acolo, de sus, nu doar privește luptătorii, ci îi și ajută să se țină tari, precum arbitrul acelei lupte pe care o amintește [Apostolul] Pavel[96].

---

[95] Vezi *Simbolul de credință* (*Crezul*).

[96] *Cf. 1 Corinteni* 9, 25; *2 Timotei* 2, 5. Această luptă a mucenicilor este descrisă de Sfântul Ioan Gură de Aur într-o predică socotită apocrifă, din care redăm în traducere următorul fragment: „Este mare această luptă în arena nevoințelor. Căci atletul se luptă pe teren, iar Arbitrul privește din cer; aici se întrece și aici se luptă. Acela, stând deasupra, îl ajută pe cel care luptă. Acesta din urmă Îl vede pe Domnul stând în picioare, nu jos. O, câtă slavă și har! Domnul stă în picioare, în timp ce mucenicul luptă. Chipul și locul arbitrului dau seama de mărimea luptei. Arbitrii se ridică de pe scaun atunci când lupta este mai aprinsă. Atunci se cunoaște virtutea atleților, când li se dă cinstea cuvenită. Această cinste i-a fost acordată de Mântuitorul, ca mucenicul să fie cinstit înaintea îngerilor. «Iar Ștefan, fiind plin de Duh Sfânt și privind la cer, a văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu» (*Faptele* 7, 55). A văzut nu numai locul cel nevăzut și slava, ci chiar și pe Cel dorit, la Care nu îndrăznește să se uite nici oastea îngerilor. Mucenicul pătrunde cu vederea acolo unde Heruvimii își acoperă fețele curate și Serafimii nu îndrăznesc să privească acea nemăsurată înălțime. Prin urmare, în această privință, este superior îngerilor în privința vederii, este mai mare decât Puterile și mai presus de Tronuri și Stăpâniri. Căci l-a atras glasul Domnului care a spus mai înainte: «Unde sunt Eu, acolo va fi și slujitorul Meu" (*Ioan* 12, 26). Așadar, a fost primul diacon al Mântuitorului, precum a fost și primul mucenic al nevoințelor. Căci în această privință este unic: acest drept a suferit mucenicia nu prin foc, nu prin sabie, nu prin animale sălbatice, nu prin alte feluri de chinuri, ci doar prin aruncarea de pietre. Trebuia ca Ștefan să fie încununat cu pietre; și astfel a primit coroana slăvită a adevărului din loviturile cu pietre" (*PG* 59, 700-702). În *Predica 318* (despre martiriul Sfântului Ștefan), Fericitul Augustin arată că lupta cu tentațiile zilnice e asemănătoare cu cea dusă de un mucenic: „Așadar, au luptat și au învins. Au învins cei dintâi, însă nu au retezat puntea pe unde se trece și nu ne-au interzis intrarea. Stă deschis pentru oricine vrea: nu trebuie să ne dorim prigoană așa cum au pătimit ei, pentru că ispita zilnică e o trăsătură a vieții omenești. Când este bolnav cel credincios, și ispititorul este acolo. I se făgăduiește aceluia pentru mântuire o jertfă nelegiuită, o amuletă dăunătoare și fărădelege, o incantație vrăjitorească, un rit magic, spunându-i-se: «Acela și acela au fost într-o primejdie mai mare decât tine și în acest fel au scăpat; fă așa dacă vrei să trăiești; vei muri dacă nu vei face astfel». Vezi dacă nu cumva acest îndemn nu este de fapt: «Vei muri dacă nu te vei lepăda de Hristos!» Ceea ce persecutorul îi spunea pe față mucenicului, asta îți spune ție pe ascuns ispititorul viclean. «Apelează la această scăpare și vei trăi» – oare acest îndemn nu e de fapt: «Jertfește și vei trăi»? «Dacă

4. *Să te îmboldească frica și dragostea.*

{Astăzi, mulți se vor lupta în inima lor din pricina cuvântului pe care l-au ascultat. Căci am spus: „Nu faceți schimb de daruri, dați celor săraci!”[97] Nu este de ajuns numai să dați, ci [trebuie] să dați din belșug. Nu vreți [să dați] mai mult? Atunci doar dați! Dar tu îmi spui: „Când dau daruri, primesc înapoi și eu”. Așadar, când dai unui sărac, nu primești nimic? Cu siguranță nu crezi ceea ce cred neamurile, cu siguranță nu speri ceea ce speră neamurile, cu siguranță nu iubești ceea ce iubesc neamurile. Dar, dacă spui că tu nu primești nimic atunci când ai dat unui sărac, ai devenit parte a neamurilor și ai cântat fără folos: „Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri!” Ai uitat ce le va spune [Domnul] celor care au dat [săracilor]: „Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți Împărăția”[98]? Și ce le spune celor care nu au crezut? „Duceți-vă în focul cel veșnic}[99], care este gătit diavolului și îngerilor lui”[100].

[Chiar și în următoarea împrejurare]: dacă unora le-ar fi dat Împărăția, iar celorlalți nu le-ar fi dat nimic, ci doar i-ar fi părăsit de tot, tot ar fi trebuit să iubești ceea ce dă și să nu vrei să pierzi un bine nemăsurat și de negrăit. Însă nu se întâmplă numai ca pe unii să-i lase în Împărăție, iar pe ceilalți [să nu-i lase], ci [Hristos] spune: „Duceți-vă în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui”. Te îmboldesc teama și dragostea. Dacă iubești mai puțin ceea ce îți este promis, teme-te de ceea ce te amenință. Începi din teamă și te vei desăvârși în dragoste. Faci ceea ce se spune temându-te de gheenă; dar, atâta timp cât faci din teamă, faci precum un slujitor; însă când faci din dragoste, faci [ca] un [om] liber. Să fii un bun slujitor, ca să ți se cuvină să fii liber!

---

nu vei face astfel, vei muri» – oare acest sfat nu e de fapt: «Dacă nu vei aduce jertfă, vei muri»? Ai găsit o luptă de același fel, atunci dobândește o victorie asemănătoare. Ești în pat și ești în arenă; zaci și lupți. Rămâi în credință și, în vreme ce te trudești, învingi. Aveți, așadar, preaiubiții mei, o alinare nu mică: un loc de rugăciune. Mucenicul Ștefan e cinstit aici, dar, spre mărirea Lui, e slăvit Cel ce l-a încununat pe Ștefan” (*PL* 38, 1437-1440).

[97] *Cf. Matei* 19, 21; *Luca* 12, 33.

[98] *Matei* 25, 34.

[99] *Cf. Predica* 198, 3.

[100] *Matei* 25, 41.

Începe cu teamă de Cel pe care ai să-L iubești și de Care nu te vei mai teme după ce Îl vei fi iubit. De fapt, s-a scris: „În iubire nu este frică, ci iubirea desăvârșită alungă frica"[101]. Apostolul Ioan spune aceasta.

Însă, dacă „iubirea desăvârșită alungă frica", mai întâi frica să îți stăpânească inima; se va naște acolo dragostea, iar astfel, cu cât va crește dragostea, cu atât va scădea teama, cu cât se va mări [dragostea], cu atât se va micșora [teama], iar când [dragostea] se va desăvârși, [teama] va dispărea. „În iubire nu este frică, ci iubirea desăvârșită alungă frica." Faceți [ceea ce se spune] dacă iubiți! De încă nu iubiți, faceți dacă vă temeți! Dar, dacă nici nu vă temeți și nici nu iubiți, veți cânta fără folos: „Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri!"[102] De fapt, încă sunteți neamuri[103], purtând jugul împreună cu necredincioșii[104]. Tu fă pentru păgâni ceea ce a făcut Domnul tău pentru tine, fiindcă, atunci când a făcut Domnul pentru tine, încă nu erai creștin! Să asculte vrând-nevrând cei care cred altceva, nădăjduiesc altceva, iubesc altceva! Să [le] spunem ceea ce știm, iar ei să facă ceea ce vor, doar să știe că nu fac zadarnic orice ar face. Căci există plată nu numai pentru faptele bune, ci chiar și pentru cele rele. Plata faptelor rele se numește „pedeapsă", [iar plata faptelor] bune [se numește] „cunună".

5. *Domnul a pătimit pentru tine, înainte ca tu să fii creștin.*

Așadar, ce a făcut Domnul tău pentru tine, înainte ca tu să fii creștin? A pătimit pentru tine. Și ce spune în psalm? „Iar eu, când mă supărau ei, m-am îmbrăcat cu sac și am smerit cu post sufletul meu."[105] Dacă înțelegi [aceasta] în mod simbolic, faptul că nu i-a primit pe cei lipsiți de evlavie în trupul Său [a fost] ca un fel de post pentru Domnul. În timpul postului I s-a făcut foame, atunci când, negăsind rod în smochin, l-a blestemat și s-a uscat[106].

---

[101] *1 Ioan* 4, 18.
[102] *Psalmul* 105, 47.
[103] *I.e.* păgâni.
[104] *Cf.* 2 *Corinteni* 6, 14.
[105] *Psalmul* 34, 12.
[106] *Cf. Matei* 21, 18-20; *Marcu* 11, 12-14 și 20-21.

Ce semnifică faptul că a spus: „M-am îmbrăcat cu sac”[107]? „Am pus în fața ochilor persecutorilor doar trupul Meu muritor, ca și cum aș fi ascuns puterea în slăbiciunea trupului.”

De fapt, în acel trup pe care și L-a asumat din pricina vechimii firii noastre muritoare, fără [a avea] vreun păcat personal, a purtat păcatele noastre[108]. Sacul se referă la păcate, din cauză că este țesut din păr de capră, [fiindcă caprele sunt cele] care vor fi puse de-a stânga[109], dacă nu vor fi trecut mai înainte alături de miel. Așadar, în chip de rob[110], fără a avea păcat și, astfel, nedatorând nimic morții, totuși a plătit pentru noi ceea ce nu datora, ca să ne izbăvească de datorie. În acel sac[111] purta prețul nostru. Diminutivul lui *saccus* („sac”) este *saccelus* („săculeț”). Dar prețul nostru mare îl purta în sacul în care S-a îmbrăcat, arătând acest [sac] persecutorilor de a căror lipsă de evlavie a fost umilit sufletul Său, în post[112]. În sfârșit, pe când atârna pe cruce, sacul a fost străpuns cu sulița și s-a revărsat prețul lumii întregi[113]. Domnul tău a pătimit pentru tine, înainte ca tu să fii creștin, ca să te răscumpere și să devii creștin.

6. *Să postim pentru neamuri.*

Dar ce spune Scriptura? „Precum El Și-a pus sufletul Său pentru noi, și noi suntem datori să ne punem sufletele pentru frați.”[114] Dacă nu putem încă pătimi pentru neamuri, putem măcar să postim[115] pentru neamuri. Cât de departe ești de imitarea Domnului tău! Și, chiar dacă vei fi postit, cât de departe ești încă! Este bine să fii aproape. Dar cum te îngrozești de desăvârșire, [când] tu te temi chiar și de o treaptă a acesteia, o treaptă atât de apropiată și atât de joasă[116]? Este aproape pe pământ treapta

[107] *Psalmul* 34, 12.
[108] *Cf. Isaia* 53, 4.
[109] *Cf. Matei* 25, 33.
[110] *Cf. Filipeni* 2, 7.
[111] „Sacul” este aici o metaforă pentru firea omenească a Mântuitorului.
[112] *Cf. Psalmul* 34, 12.
[113] *Cf. Ioan* 19, 34.
[114] *1 Ioan* 3, 16.
[115] În legătură cu importanța postului, vezi FERICITUL AUGUSTIN, *De utilitate ieiunii* (*Despre folosul postului*).
[116] Se referă la post.

aceasta – nici nu știu dacă trebuie să-i spun chiar treaptă – pe care nu vrei să urci.

De fapt, ce este atât de greu să postești pentru un timp, să mănânci la o oră târzie, într-o zi atât de scurtă? Nu este greu, nu e obositor deloc. A te îngriji de o treabă te constrânge adesea să faci ceea ce tu nu vrei să îndeplinești pentru Dumnezeu din evlavie. Din moment ce Biserica lui Dumnezeu vrea, tu nu vrei să postești. Dacă ai juca zaruri, ai posti și ai tot posti ca să nu te ridici învins. Ca să învingi, temându-te să nu fii înfrânt de un om [și să pierzi] bani, ai posti, dar tu nu postești de frica de a nu fi înfrânt de diavol în inimă. Nimic nu este mai ușor decât postul în niște zile atât de scurte. Dar tu nu vrei să postești de Anul Nou. Puneți-vă la încercare, ca să vă bucurați de voi și să ne bucurăm de voi! Cât de mică [este] ispita! Totuși poate să încerce tăria unui creștin.

7. *Dragostea pentru Hristos să ardă în inimile noastre.*

Acum, tu asculți predica: aștepți și te însuflețești din cuvântul lui Dumnezeu și îndemnul arde în inima [ta]. Aprind ceva în sufletele voastre: văd, cunosc, dar flacăra aceasta prinde putere. În scurt timp, după terminarea predicii, veți pleca din acest loc spre furtunile și frigul lumii. Știți [prea bine] că această lume pare că este în clocot în timpul [acestei] sărbători deșănțate, dar sunt vânturi reci de care trebuie să ne temem, ca nu cumva să înghețe inimile creștinilor. Astfel, fraților, după cum am spus, cuvântul dumnezeiesc să prindă tărie în inima voastră! Dacă acesta se va întări, furtunile acelea prin care veți trece peste puțin timp afară mai degrabă vor înteți flacăra, [făcând-o] mai mare – nu o vor stinge –, dacă focul nu este unul mic care poate fi stins [ușor].

Dacă acum inima voastră arde asemenea câlților, când strigați, când iubiți, când vă bucurați de cuvântul lui Dumnezeu, veți ieși în scurt timp afară și se va stinge la suflarea unei singure guri, atunci când ți se va spune: „Oare cu adevărat ai de gând să postești azi?” Se va stinge pe dată, deoarece a început să ardă precum câlții. Însă, dacă arde precum cărbunii încinși, oricât de multe sfaturi rele vor sufla vânturile potrivnice, [ele nu vor reuși decât] să mărească flacăra și să o întețească. Ard precum cărbunii

cei care au renăscut [în viața cea nouă]. De fapt, cărbunii, când ard, se reîntorc la viață ca din morți. Mulți folosesc din obișnuință această expresie. Când îi aruncă să aprindă focul, spun: „Adu-mi [cărbunii] vii!", vrând ei să se înțeleagă „[cărbunii] care ard". De aici rezultă că cei stinși sunt ca morți.

Așadar, dacă ai reînviat prin înflăcărarea dragostei lui Hristos, astfel să ardă dragostea Lui în inimile voastre, încât niciunul dintre aceste vânturi potrivnice să nu o stingă. Știți ce urmează să înfruntați când veți ieși de aici și Îi mulțumesc lui Dumnezeu că ați venit. Faptul că v-ați adunat într-un număr mai mare zilele acestea nu îmi displace, ba chiar îmi face plăcere. Într-adevăr, ați găsit măsura, fiindcă cei care nu au obiceiuri asemănătoare cu ale voastre se grăbesc spre altele și se îndeletnicesc cu diferite plăceri zadarnice, și astfel vă pun la dispoziție răgazul și posibilitatea de a se împlini în voi ceea ce s-a spus: „Izbăvește-ne, Doamne Dumnezeul nostru, și ne adună dintre neamuri!"[117]

Așadar, acum sunteți adunați laolaltă. Dar, chiar și atunci când veți ieși și vă veți amesteca printre ei trupește, să nu fiți de acord cu ei [și să vă dedați] la rele și nebunii, și astfel veți rămâne adunați dintre neamuri, oriunde ați fi cu trupul. O, dacă ați avea de a face cu acești sfătuitori răi numai în piețe, și nu chiar și în casele voastre! [Când] vrea tatăl să postească, nu vrea fiul; sau [când] vrea fiul, nu vrea tatăl; sau [când] vrea soțul, nu vrea soția; sau [când] vrea ea, nu vrea el. Deci cel care nu vrea, și nu vrea deoarece socotește ziua aceasta una de sărbătoare, este un vânt potrivnic. Însă el[118] să ardă în așa fel încât nu numai să nu poată fi stins, ci chiar să îl poată aprinde și pe celălalt.

8. *Sărbătorile păgânilor stârnesc o nouă durere în rândul creștinilor.*

Frații mei, dacă înțelegeți cu adevărat ceea ce auziți, nu mă îndoiesc că sunteți îndurerați pentru cei care sunt încă stăpâniți de acele nebunii. Vă întristați pentru ei fiindcă poate și voi erați stăpâniți odinioară de astfel de patimi; dar acum inima voastră

[117] *Psalmul* 105, 47.
[118] *I.e.* creștinul adevărat.

este sănătoasă, astfel că, având în vedere nebunia lor, sunteți triști datorită compătimirii, și nu din pricina deznădejdii. Căci, dacă în tine a putut să se întâmple ca ceea ce iubeai ieri să nu mai iubești azi, poate [să se împlinească] și în acela. Iar dacă se poate [săvârși] și în el, atâta timp cât vezi că este așa și suferi pentru el, roagă-te pentru el! Ca rugăciunea ta să fie ascultată, postește pentru el și fă acte de milostenie și petrece-ți ziua astfel, spre folosul celui pe care îl iubești. Acela, deoarece nu se iubește, își petrece ziua [făcând] lucruri total opuse [celor pe care le faci tu], căci „cel care iubește nedreptatea [își] urăște sufletul său”[119]. Cândva și el va urî nedreptatea, iubind sufletul său, și, înăuntru[120], împreună cu tine va suferi pentru alții și se va ruga împreună cu tine și va posti pentru ei.

Într-adevăr, fraților, chiar dacă și celelalte zile și le petrec în [tot felul de] nebunii, totuși, mai ales în timpul sărbătorilor lor, o mai mare nerușinare a patimilor îi stârnește spre o iubire mai mare a lumii și spre primejdia de moarte a plăcerilor. Când unul face [așa ceva] în casa lui, el se sminteşte mai puțin datorită vecinilor indiferenți. Însă când toți fac [astfel de lucruri], se înflăcărează unul pe altul. Dar v-am spus deja: înflăcărarea lor [reprezintă] înghețul vostru. Orice fel de dragoste este flacără. Are însemnătate ceea ce este iubit. Când inima arde pentru lumea aceasta, este înghețată pentru Dumnezeu. Așadar, [inima voastră] să înghețe pentru lume și să ardă pentru Dumnezeu. Prin urmare, când ei fac acestea mai arzător și într-un număr mai mare, precum se înflăcărează pe ei înșiși spre păcat, contrar [binelui] lor, astfel voi să vă înflăcărați spre mila pentru ei.

Trebuie să ne pară rău pentru ei întotdeauna, atâta vreme cât sunt păgâni, atâta vreme cât urmăresc deșertăciuni, atâta vreme cât se lasă în voia demonilor. Sunt demni de plâns întotdeauna, atâta vreme cât vor să se închine la ceea ce ei au făcut, uitând de Cel de care au fost făcuți. Dar prin sărbătorile lor ne stârnesc o nouă durere. Când îi vezi cum se pierd prin felurite sminteli, prin plăcerile desfrâului, prin beții lipsite de măsură, prin jocul de

---

119 *Psalmul* 10, 5.

120 *I.e.* în biserică.

zaruri și prin diverse alte nebunii, această nouă frământare a lor să dea naștere unei noi dureri pentru tine, asta dacă ești creștin, dacă ai milă, deoarece, atunci când tu nu erai ceea ce ești, Biserica a avut milă de tine, [chiar și la începuturile ei], când erau puțini [credincioși]. Însă [acum] când a crescut și s-a răspândit în lung și în lat, în numele lui Iisus Hristos, oare nu trebuie să se întristeze mai mult de cei care au încă inimile împietrite și iubesc deșertăciunea și caută minciuna[121]? Față de cei care au rămas puțini, fiind încă despărțiți de neamul omenesc din cauza nu știu cărei îndărătnicii de neclintit, este nevoie de o durere mai mare, deoarece o boală mai mare îi face să se rătăcească, [nemaiputând] fi tămăduiți nici prin puterea unui leac atât de bun.

9. *Creștinii să nu meargă la teatre!*

O, dacă i-am plânge numai pe păgâni! Aproape că nu am mai plânge pe nimeni. Creștinii să nu meargă la teatre! Păgânii fug de acolo, chiar dacă nu din dragoste față de adevăr, măcar de rușinea numărului mic [al celor care merg]. Trebuie să aducem o mai mare jertfă de rugăciuni, adânc îndurerați în inimă, ca aceia care se numesc creștini să fie vrednici de a fi îndreptați.

Prin urmare, fraților, postul nu este un lucru de rușine, ci, dimpotrivă, [este] foarte folositor pentru cei care se nevoiesc, deoarece vor, iar dacă nu ar vrea, nu s-ar nevoi. De fapt, păcatele lor îi apasă și destrăbălările lor josnice foarte îi veselesc și nu ascultă glasul celui care spune: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni[122] pe voi"[123]. Nu vor să se odihnească în dulceața lui Hristos, și socotesc că se pot odihni prin îndestularea poftelor. Aceea nu este odihnă, ci năruire.

Să nu sărbătoriți așa [cum fac] bețivii nici măcar zilele de sărbătoare ale creștinilor, chiar dacă se cade să slăbiți [asprimea]

---

[121] *Cf. Psalmul* 4, 2.

[122] *Reficio*, în latina târzie, în special în cea vorbită de creștini, dobândește sensul de „a împrospăta, a reface, a restaura, a mânca, a se odihni", de unde și sensul lui *refectorium* („sală de mese în mănăstire, trapeză"), de aici derivând și termenii moderni: fr. *réfectoire*, ital. *refettorio*, span. *refectorio*, cu același înțeles. Termenul *reficio* poate fi tradus și prin „a restaura, a reface", însă sub presiunea echivalentului grecesc ἀναπαύω („a se odihni, a se relaxa"). (n.P.P.)

[123] *Matei* 11, 28.

postului pentru [faptul că] taina [aduce] bucurie. Totuși una este arătarea bucuriei [sărbătorii] prin micșorarea [asprimii] postului, și alta este să dai la o parte cu dispreț dreptatea prin împovărarea inimii [cu păcate]. Domnul spune, Adevărul spune: „Să nu se îngreuneze inimile voastre de mâncare peste măsură și de băutură peste măsură!"[124] Este o nebunie și o lipsă de pietate să vrei să obții ajutorul mucenicilor[125] cu ceea ce, dacă ei nu ar fi disprețuit, niciodată nu ar fi ajuns la slava de mucenic.

---

[124] *Luca* 21, 34.

[125] Pentru modalitatea practică în care intervin mucenicii spre ajutorul celor aflați în nevoi, vezi FERICITUL AUGUSTIN, *De cura pro mortuis gerenda* (*Despre purtarea de grijă ce li se cuvine celor adormiți*), XVI, 19-20: „Astfel, nu trebuie să socotim că oricine dintre cei morți poate interveni în treburile celor vii doar pentru că mucenicii intervin spre vindecarea sau ajutorarea unora, ci din aceasta trebuie să înțelegem că, prin puterea divină, mucenicii iau parte la treburile celor vii, pentru că cei morți, prin propria lor fire, nu pot lua parte la treburile celor vii. Totuși există o întrebare care întrece puterea mea de înțelegere: «În ce fel se pune în practică ajutorul pe care îl dau mucenicii celor pe care este limpede că îi ajută?» Fie ei înșiși sunt prezenți, în același timp, în locuri atât de diferite, între care există o distanță așa de mare, fie se simte prezența lor acolo unde se află bisericuțele lor memoriale, sau, în afara bisericuțelor memoriale, peste tot; sau poate că se află într-un loc pe măsura faptelor lor, departe de orice legătură cu muritorii, și se roagă într-un fel în general, pentru nevoile celor care se roagă la ei (precum și noi ne rugăm pentru cei morți, alături de care nu suntem prezenți și nu știm nici unde sunt, nici ce fac), iar atunci Atotputernicul Dumnezeu, Care este prezent peste tot și nu este nici amestecat cu noi, dar nici departe de noi, auzind rugăciunile mucenicilor, le dă aceste mângâieri oamenilor cărora socotește că trebuie să le fie date, în greutățile acestei vieți, prin intermediul slujirii îngerilor; astfel, prin puterea și prin bunătatea Sa minunată și de neegalat, El face cunoscute și răsplătește meritele mucenicilor Săi unde vrea, când vrea și cum vrea și, mai ales, prin intermediul bisericuțelor lor memoriale, căci El știe că ne este de folos spre întărirea credinței în Hristos, pentru a Cărui mărturisire ei au pătimit. Dar această problemă este prea înaltă ca să pot eu ajunge la înțelesul ei și prea greu de pătruns ca să îi pot descoperi eu un răspuns cert. De aceea nu îndrăznesc să mă pronunț care din aceste două variante este, sau poate că sunt ambele, iar astfel uneori aceste lucruri sunt îndeplinite chiar de prezența mucenicilor, iar alteori de îngeri, care își asumă asemănarea mucenicilor. Mai degrabă aș căuta răspunsuri la cei care le cunosc. Este, într-adevăr, cineva care le știe (nu cel căruia i se pare că le știe și nu le știe): căci acestea sunt daruri de la Dumnezeu, iar unii primesc anumite daruri, ceilalți alte daruri, după cum spune Apostolul [Pavel], că fiecăruia îi este dată o descoperire a Duhului spre folos: «Și fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos. Că unuia i se dă prin Duhul Sfânt cuvânt de înțelepciune, iar altuia, după Același Duh, cuvântul cunoștinței. Și unuia i se dă întru Același Duh credință, iar altuia, darurile vindecărilor, întru Același Duh; unuia faceri de minuni, iar altuia prorocie; unuia deosebirea duhurilor, iar altuia feluri de limbi și altuia tălmăcirea limbilor. Și toate acestea le lucrează Unul și Același Duh, împărțind fiecăruia deosebi, după cum voiește» (*1 Corinteni* 12, 7-11). Dintre toate aceste daruri duhovnicești pe care le-a amintit Apostolul, oricui îi este dată deosebirea duhurilor (*diiudicatio spiritum*) cunoaște aceste lucruri pe cât îi este îngăduit să le cunoască" (*PL* 40, 591-610).

10. *Nu toți păgânii gândesc la fel despre idoli.*

Dar poate nu veți întâlni păgâni de felul acesta. Căci unii dintre ei îi disprețuiesc pe cei care sunt robiți de păcatul destrăbălării și al beției, spunând: „Precum voi aveți creștini răi, tot astfel noi avem păgâni răi. Dar iată cum sunt păgânii buni". Apoi amintesc numele unor înțelepți și filosofi ai lumii, foarte învățați, ca să zic așa. Dar să nu vă sperie. Una este măreția, altceva este o umflătură[126]. Într-adevăr, și ceea ce se umflă[127] apare ca și cum [ar fi] mare, dar nu este sănătos.

Ascultați-l pe Apostolul [Pavel], care spune: „Aveți grijă să nu vă înșele cineva cu filosofia și cu deșarta înșelăciune după obiceiul oamenilor, după stihiile lumii acesteia, și nu după Hristos, deoarece întru El locuiește trupește toată plinătatea dumnezeirii și sunteți deplini întru El, Care este cap a toată domnia și stăpânirea"[128]! Ca să dea un înțeles învățat și așa-zis înțelept idolilor lor, [păgânii] recurg la „stihiile lumii". Tu dojenești pe cineva pentru faptul că cinstește idolii – și este clar că se închină idolilor, o dovedesc realitatea și faptul că acolo este dragostea [sa], în acel idol, acolo își pune [nădejdea] împlinirii cererilor –, dar un păgân mai priceput și mai învățat ce îți poate răspunde? „Acest lucru îl fac păgânii necunoscători, [și anume] să i se închine idolului ca idol, precum fac și [creștinii] voștri care se închină stâlpilor în biserică."

11. *Inima ta este templul rugăciunii tale.*

De aceea, vă spun, fraților, nu faceți ceva pentru care să ne jignească păgânii! Intrați astfel în biserică încât să nu le dați păgânilor prilejul de a nu vrea să intre în biserică! De fapt, în biserică se intră pentru comunitatea frățească. Căci templul rugăciunii tale [personale] este inima ta. Curățește locul în care te rogi, și vei fi ascultat! Dacă tu curățești locul văzut în care te rogi, nu pentru ochii lui Dumnezeu – El le vede pe toate astfel precum

---

[126] Îngâmfarea.
[127] Se trufește.
[128] *Coloseni* 2, 8-10.

le-a creat pe toate –, dar pentru a nu se supăra privirea ta și pentru a nu ți se abate atenția [de la rugăciune], [atunci] cu cât mai mult se cuvine să curățești [locul] în care și prin care te rogi lui Dumnezeu? Să ții zăvorâtă în fața ispitelor trupești cămara ta interioară în care intri și închizi ușa, după cum a spus Domnul[129], adică [să-ți înfrânezi] pornirile trupești.

Dar comunitatea frățească ne crește râvna de a ne ruga și de a-L slăvi pe Dumnezeu. [Este] ca atunci când e purtat ceva greu și se cântă un cântec cadențat. Oare mulțimea celor care cântă în cor și lucrează împreună, răsunând în același glas și fiind în deplin acord în aceeași sforțare, nu îți stârnește și puterile tale slabe, încât să vrei să ții și tu funia și să te bucuri de părtășia acelei lucrări? Așadar, întrunirile fraților sporesc dragostea. Și tot omul se roagă înăuntru, când se roagă bine, precum i-a răspuns Domnul femeii samaritence: „Va veni ceasul, și acum este, când nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim nu vă veți închina Tatălui”[130]. Și la scurt timp [adaugă]: „Va veni ceasul, și acum este, când adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr. Căci și Tatăl astfel [de oameni] caută să I se închine. Duh este Dumnezeu și cei care I se închină se cuvine să I se închine în duh și în adevăr”[131].

Dacă trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu „în duh”, să se pregătească un sălaș, căci oaspetele va veni. „Vom intra”, spune [Hristos], „la el”, Eu și Tatăl Meu, „și vom face locaș la el”[132]. Așadar, vino la biserică, ca să ți se întărească râvna în rugăciune, ca evlavia adunării în bună pace să te ajute ca rugăciunile tale să găsească împlinire la Dumnezeu, nu pentru că Dumnezeu stă într-un loc pământesc, unde te ascultă. Să nu socotești că Dumnezeu te ascultă numai între ziduri de acest fel[133]. I-a ascultat pe mucenici în închisoare. El a spus: „Ce casă Îmi veți zidi Mie sau care este locul odihnei Mele? Oare nu mâna Mea a făcut [toate] acestea?”[134] Și totuși a spus că El are loc în inima evlavioasă a

[129] *Cf. Matei* 6, 6.
[130] *Ioan* 4, 21.
[131] *Ioan* 4, 23-24.
[132] *Ioan* 14, 23.
[133] *I.e.* în biserică.
[134] *Faptele* 7, 49-50; *Isaia* 66, 1-2.

omului. Căci a zis: „Peste cine Se va odihni Duhul meu? Peste cel smerit și pașnic și care tremură [la auzul] cuvintelor Mele”[135].

12. *În casa cea mare sunt mercenari, servitori și fii.*

De ce am spus aceasta? Ca nu cumva, jignindu-i pe păgâni, să le dăm motiv să ne jignească și ei. Veniți la mormintele mucenicilor, astfel încât din locurile [sfinte] să se ivească pomenirea evlavioasă în inimile voastre și din cinstea mucenicilor să se întărească dragostea față de Dumnezeu, Care nu i-a părăsit pe mucenici în suferință, Care i-a ajutat în luptă, Care i-a încununat, după ce au fost învingători. Astfel, deveniți vrednici ca mucenicii să se roage pentru voi[136]. În caz contrar, slujitorul bun se supără

[135] *Isaia* 66, 2.
[136] Sfântul Ioan Gură de Aur le făcea următoarele recomandări credincioșilor cu privire la felul în care trebuie să îi cinstească pe mucenici și prin felul de viață: „Sărbătorile mucenicilor sunt prețuite nu numai prin întoarcerea periodică a zilelor, ci și prin cugetul celor care sărbătoresc. De exemplu: ai imitat un mucenic? Ai căutat să ajungi la virtutea lui? Ai mers pe urmele filosofiei lui? Chiar și când nu a fost ziua unui mucenic, ai celebrat sărbătoarea unui mucenic? A cinsti un mucenic înseamnă să imiți un mucenic. Căci, precum cei care săvârșesc fapte rele chiar și în sărbători nu au sărbătoare, tot astfel cei care caută virtutea, chiar și când nu este o adunare pentru vreo sărbătoare, ei celebrează o sărbătoare. De fapt, o sărbătoare se distinge prin curăția conștiinței. [...] Este posibil să celebrezi sărbătoarea mucenicilor și în sinea ta. Spun aceste lucruri nu ca să nu mergem la mormintele mucenicilor, ci pentru ca, mergând, să ne apropiem cu ardoarea cuvenită și să le arătăm aceeași evlavie nu numai în zilele lor, ci și în afara acestora. [...] Căci, precum animalele sălbatice aleargă la primele raze ale soarelui și se afundă în bârlogurile lor, tot astfel, când lumina mucenicilor strălucește în mintea noastră, toate gândurile rele se ascund și flacăra strălucitoare a filosofiei se aprinde. Dar, pentru ca noi să păstrăm această flacără nu numai în acest moment, ci întotdeauna, după ce se va fi terminat această manifestare spirituală, să ne întoarcem acasă cu aceeași evlavie și să nu ne oprim prin cârciumi și locuri de dezmăț pentru a bea și a chefui. Ați făcut din noapte zi prin sfânta priveghere. Nu faceți din zi noapte bând peste măsură și cântând deșănțat! [...] Spun aceasta nu ca să vă opresc să vă bucurați de o plăcere, ci să vă opresc să nu cădeți în păcat; nu să vă opresc să beți, ci să vă opresc să vă îmbătați. Nu vinul este rău, ci lipsa de măsură este rea. Căci vinul este un dar al lui Dumnezeu, dar lipsa de înfrânare este o invenție a diavolului. [...] Gândește-te cât este de caraghios pentru un bărbat sau o femeie, după o adunare de acest fel, după priveghere, după ascultarea Sfintelor Scripturi, după participarea la Sfânta Liturghie și după întărirea spirituală, să fie văzut că își petrece timpul într-o cârciumă. Nu știți ce pedeapsă îi așteaptă pe cei care se îmbată? Ei sunt aruncați afară din Împărăția lui Dumnezeu și sunt lipsiți de binecuvântările de negrăit și sunt trimiși în focul etern. Cine spune aceasta? Fericitul Pavel: „Nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu” (*1 Corinteni* 6, 10). [...] Iubiților, băutura în exces este întotdeauna rea, dar mai ales într-o zi de sărbătoare a

foarte dacă el ar primi închinare, iar Domnul ar fi disprețuit, [deoarece este] un slujitor bun, care a fost făcut din slujitor fiu[137]. Căci una este slujitorul care urmează să devină fiu din slujitor, iar alta este [cel care este] deja fiu. Una [este] slujitorul [care lucrează] din teamă, alta [este] fiul [care este râvnitor] din dragoste.

O casă mare are [oameni] de tot felul: oameni plătiți, slujitori înrobiți și fii. Oamenii plătiți sunt cei care caută foloasele lumești în Biserică. Despre aceștia Apostolul [Pavel] spune că nu vestesc Evanghelia cu duh curat[138], dar totuși le îngăduie [să propovăduiască], spunând: „Fie din fățărnicie, fie în adevăr, Hristos este propovăduit"[139]. Slujitorii înrobiți sunt cei care fac din teamă ceea ce poruncește Domnul. Ei aparțin casei și sunt mai apropiați de acea casă mare[140] decât oamenii plătiți. Ei devin fii din slujitori în momentul în care încep să slujească din dragoste.

Așadar, după cum am spus, o casă mare are [oameni] de tot felul. Ce îi socotim pe mucenici, frații mei? Departe să fie de noi gândul de a-i pune pe ei în rândul oamenilor plătiți sau între cei care nu sunt încă fii! Căci L-au iubit pe Hristos și pentru dragostea Lui au disprețuit nu numai toate plăcerile lumii, ci chiar și toate chinurile, îndestulându-se din potirul Duhului, despre care s-a spus: „Cât de minunat [este] potirul Tău care îndestulează!"[141] Așadar, slujitorul cel bun, după cum am spus, care se numește

---

mucenicilor. Căci, în afară de păcat, jignirea este uriașă și neghiobia și disprețul pentru cuvintele divine; de aceea și pedeapsa va fi îndoită. [...] Încă mai vrei să te bucuri de plăceri? Stai în spatele mormântului unui mucenic și acolo varsă fântâni de lacrimi, căiește-te, ia binecuvântare de pe mormânt. Ia-o pe ea ca un apărător în rugăciunile tale și întărește-te mereu prin povestirile luptelor lui. [...] Nu numai osemintele mucenicilor, ci chiar și mormintele lor și urnele lor mortuare răspândesc din abundență binecuvântări. [...] Să ne întoarcem întotdeauna de la mucenici, de la mirungerea spirituală, din pășunile cerești, de la spectacolele noi și minunate, în așa fel încât să ne bucurăm de multă mulțumire și să devenim soli ai libertății pentru alții și să dobândim binecuvântările viitoare, prin harul și iubirea Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care ale Tatălui și ale Duhului Sfânt sunt slava și puterea și cinstea acum și pururea și în vecii vecilor. Amin" (*Despre mucenici*, *PG* 50, 661-666).

[137] *Cf. Galateni* 4, 7.

[138] *Cf. Filipeni* 1, 18.

[139] *Filipeni* 1, 18.

[140] *Cf.* 2 *Timotei* 2, 20.

[141] *Psalmul* 22, 5.

deja fiu[142], nu vrea închinare pentru el, ci pentru Domnul său. Fiți atenți, fraților, și aduceți-vă aminte ce sărbătoriți astăzi, ce învață adevărul în Biserică! Credincioșii știu în ce ordine sunt pomeniți mucenicii în timpul tainelor, când cererile noastre și rugăciunile se îndreaptă spre Dumnezeu. Credincioșii știu și catehumenii să se grăbească să afle. Cine îi alungă? Cărui doritor nu i se arată în mod deschis ceea ce este închis pentru cel care amână [mereu]?

13. *Pavel și Barnaba au refuzat să fie cinstiți cu jertfe.*

Să luăm aminte, fraților, la ceea ce au făcut slujitorii buni, Pavel și Barnaba, cu toate că erau încă înveșmântați în trup, atunci când erau cinstiți de oameni și începeau să fie slăviți asemenea unor zei ai neamurilor. Deoarece făceau minuni în [numele lui] Hristos, deoarece trecuseră dincolo de marginile firii omenești, păgânii, după obiceiul lor, l-au numit pe Barnaba, Iupiter, iar pe Pavel, Mercur, pentru că era mai priceput la vorbă, și se pregăteau să le aducă jertfe. Ei s-au îngrozit atât de tare de această cinste, încât și-au sfâșiat hainele și i-au învățat pe aceia, atât cât le-a stat în putință, că trebuie să se închine Unuia singur, prin a Cărui putere săvârșeau acele [minuni][143].

Îndreptați-vă atenția, fraților, spre acestea, ca să fiți tari și bine apărați împotriva păgânilor, chiar și a celor mai însemnați! De ce îi numesc „mai însemnați” dacă sunt într-o primejdie mai mare? De fapt, cu cât li se pare că sunt mai învățați, cu atât devin mai neștiutori. Căci se rușinează să [mai] învețe, ca nu cumva să mărturisească faptul că ei nu știu [ceva], și nu se află în ei smerenie evlavioasă, singurul lucru pe care a venit să [ne] învețe Hristos Cel smerit.

Dar cineva ar putea spune: „Pavel și Barnaba au respins cinstea jertfelor care le era hărăzită lor, deoarece acei [păgâni] l-au numit pe unul Iupiter, iar pe celălalt Mercur, zei falși pe care Apostolii îi resping cu dispreț, potrivit învățăturii de credință creștine, și s-au mâhnit pentru că au fost asemănați cu demonii sau cu idolii, și nu pentru că doreau ca mai degrabă să I se închine lui Dumnezeu decât lor”.

---

[142] *Cf. Galateni* 4, 7.
[143] *Cf. Faptele* 14, 11-18.

Prin urmare, [dacă așa ar fi stat lucrurile], le-ar fi spus celor care voiau să le aducă jertfă: „Ne-ați jignit asemănându-ne demonilor, față de care suntem mai buni". Dimpotrivă, [n-au făcut aceasta], ci, plini de durere, și-au sfâșiat veșmintele lor și i-au învățat cu smerenie că nu se cuvine să le aducă jertfe nici lor, nici altcuiva, ci se cade să se întoarcă de la aceste deșertăciuni la Unicul Dumnezeu, spunându-le: „Bărbaților, ce faceți? Noi suntem oameni, asemenea vouă, binevestindu-vă să vă întoarceți de la aceste deșertăciuni către Cel care a făcut cerul și pământul și marea și toate cele ce sunt în ele"[144]. Vorbindu-le astfel, i-au înduplecat cu greu să nu le aducă jertfe.

Dar, ca să le dovediți necredincioșilor că nu au refuzat aceste jertfe pentru că ar fi socotit că au fost jigniți, ci ca să Îl cinstească pe singurul Dumnezeu, [vedeți cum] își dădeau ei toată silința ca toți să se întoarcă spre cultul [adevăratului Dumnezeu]! Fiți atenți la Petru! Atunci când se minunau oamenii de fapta lui – de fapt nu [era] a lui, ci a lui Dumnezeu –, în clipa în care acel olog de patruzeci de ani, care stătea [pentru a primi milostenie] la Poarta Frumoasă [a templului], prin cuvântul lui Dumnezeu, s-a ridicat și a umblat, [Petru] nu a vrut să i se dea lui slavă, ci lui Hristos[145], spunând: „Bărbați israeliți, de ce vă mirați de acest lucru sau de ce stați cu ochii ațintiți la noi, ca și cum cu a noastră putere sau cucernicie l-am fi făcut pe acesta să umble? Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov, Dumnezeul părinților noștri a slăvit pe Fiul Său Iisus, pe Care voi L-ați dat spre judecată"[146].

14. *Să luăm aminte la îngerii buni ai lui Dumnezeu.*

Dar, dacă [vi se pare că] este lucru puțin ceea ce au făcut oamenii, vrând să I se dea slavă lui Dumnezeu, și nu lor, luați seama la îngeri! [Vedeți] în *Apocalipsă* [exemplul] îngerului sfânt[147] – [îi spun sfânt] deoarece sunt și îngeri pervertiți, cărora, [în frunte] cu Satan, conducătorul lor, le-a fost pregătit focul

[144] *Faptele* 14, 15.
[145] *Cf. Faptele* 3, 2-10; 4, 22.
[146] *Faptele* 3, 12-13.
[147] *Cf. Apocalipsa* 19, 10; 22, 8-9.

veșnic[148]! Așadar, îngerul [acela] nu a căzut în [păcatul] mândriei, ci a rămas în smerenia sfântă, în [ascultare de] Dumnezeu, nu s-a înălțat din trufie împotriva lui Dumnezeu, nici nu a spus: „Voi așeza jilțul meu spre miazănoapte și voi fi asemenea cu Cel Preaînalt”[149], ci a rămas la miazăzi, unde Hristos paște [turma Sa] și Se odihnește. Căci a fost scris: „Unde[-ți] paști [oile], unde te odihnești la amiază?”[150]

De fapt, ținutul de miazănoapte se află în opoziție cu cel de miazăzi, deoarece îi simbolizează pe cei reci și întunecați. În schimb, amiaza îi închipuie pe cei luminoși și calzi. Așadar, cei care sunt buni sunt plini de căldură și strălucesc, ca la miazăzi. Însă cei care sunt răi [sunt] reci și întunecați de o negură, ca la miazănoapte. Dumnezeu paște [turma Sa] și Se odihnește la cei de la miazăzi, despre care s-a spus: „Unde[-ți] paști [oile], unde te odihnești la amiază?”, nu la cei din partea cărora diavolul a zis: „Voi așeza jilțul meu spre miazănoapte și voi fi asemenea cu Cel Preaînalt”. Într-adevăr, doar astfel de oameni ar putea să i se închine și să-l socotească un zeu. Pe de altă parte, îngerul din *Apocalipsă*, rămânând la miazăzi, încins în flăcările sfințeniei și strălucind în lumina înțelepciunii, îi făcea cunoscut ceva Apostolului Ioan. Dar el, tulburat foarte, a căzut la picioarele îngerului.

15. *Sfinții nu caută slava lor, ci pe cea a lui Dumnezeu.*

Fraților, înainte de toate, luați aminte căror îngeri le sunt asemănători oamenii smeriți și căror [îngeri le sunt] asemănători [oamenii] mândri! Cei care fac schisme și erezii vor ca numele lor să fie pomenit, iar numele lui Hristos să fie trecut în umbră. Aceștia își aleg locașul la miazănoapte. De fapt, oamenii nu i-ar

---

148 *Cf. Matei* 25, 41.

149 *Isaia* 14, 13-14.

150 *Cântarea Cântărilor* 1, 6. Vezi Michael CAMERON, „Augustine's Use of the Song of the Songs against Donatists”, în: Frederick VAN FRETEREN, Joseph C. SCHNAUBELT (eds.), *Augustine. Biblical Exegete*, Peter Lang, New York, 2004, pp. 109-111, unde se arată că donatiștii vedeau în acest verset o profeție despre ei, susținând că *in meridie* („la amiază”, dar desemnează și sudul) trebuie interpretat ca referindu-se „la sud”, în sensul că Hristos paște turma adevărată la sud, în opoziție cu nordul, unde se aflau puterea seculară și Biserica din care făceau parte *traditores* („cei care au dat cărțile sfinte spre a fi arse”). Bineînțeles că episcopul Hipponei combate această interpretare.

urma pe aceștia ca pe Hristos, părăsind Biserica, dacă nu ar fi fost întunecați la cuget[151] și străini de ardoarea dragostei. Însă cu cine sunt asemănători cei care, păstrându-și smerenia, aleg „ca mai bine să fie ocărâți în casa lui Dumnezeu, decât să locuiască în corturile păcătoșilor"[152]?

{Ce dorea Simon [Magul], în afară de a fi lăudat pentru minuni și de a crește în mândrie? Ea[153] l-a împins să creadă că darul Duhului Sfânt poate fi cumpărat cu bani[154]. În opoziție cu această trufie, Apostolul, rămânând prin smerenie la miazăzi, fierbinte cu duhul[155], strălucitor în înțelepciune, îi spune: „Astfel nici cel care sădește nu e ceva, nici cel care udă, ci numai Dumnezeu, Care face să crească"[156]. Și din nou: „Nu cumva s-a răstignit Pavel pentru voi sau fost-ați botezați în numele lui Pavel?"[157] [Iată] cum a refuzat să fie cinstit în locul lui Hristos și cum este râvnitor pentru Mire și nu vrea să se arate cu fală în fața unui suflet necredincios, în locul Mirelui.}[158]

Prin urmare, acei sfinți, [fiecare] după măsura sa, căci abia după învierea trupului vor fi desăvârșiți precum îngerii[159], dar totuși [fiecare] după măsura sa, au refuzat cinstea pe care oamenii le-o aduceau lor ca și cum li s-ar fi cuvenit, în nume personal, deoarece [sfinții] doreau să fie cinstit și să se îndrepte toate inimile spre Cel în care și ei se laudă[160], [fiind] cu adevărat slujitori buni și credincioși, fii asemănători cu sfinții îngeri[161]. Chiar dacă erau încă oameni înveșmântați în trup și supuși atât de multor ispite, au refuzat cinstea care le era oferită spre trufia lor, pentru ca, [în schimb], să fie slăvit în toți Cel Unul, singurul Care a fost slăvit, fără [a exista] vreo primejdie pentru cel care slăvește. De fapt, unde se așază ei ca să fie slăvit [doar] El? Cum se smeresc?

---

151 *Cf. Efeseni* 4, 18.
152 *Psalmul* 83, 11.
153 Mândria.
154 *Cf. Faptele* 8, 18-19.
155 *Cf. Romani* 12, 11.
156 *1 Corinteni* 3, 7.
157 *1 Corinteni* 1, 13.
158 *Cf. Predica* 197, 3.
159 *Cf. Matei* 22, 30; *Marcu* 12, 25.
160 *Cf. 1 Corinteni* 1, 31.
161 *Cf. Matei* 25, 21, 23; *Luca* 20, 36.

{Oare nu pare un lucru mare să sădești și să uzi? Dar „nici cel care sădește nu e ceva, nici cel care udă”. Nu spune că el [înseamnă] ceva pentru mântuirea acelora pe care dorea să îi zidească în Hristos[162].}[163] Așadar, dacă oameni care încă trăiesc în trup fac acestea, cu cât [fac] mai mult mucenicii și îngerii! Cu cât trăiesc într-un fel mai sfânt, cu atât iubesc mai mult slava lui Dumnezeu și își pun nădejdea lor numai în El[164]. Și noi vom fi ca îngerii, dar după înviere[165]. Astfel a spus Domnul: „Vor fi egali cu îngerii lui Dumnezeu”[166].

16. *Preoții păgâni recomandă închinarea la idoli.*

Așadar, întoarceți-vă cu mine la ceea ce am început să lămuresc și învățați spre binele [vostru] de ce vă dăruiți lui Dumnezeu! Îngerul acela din *Apocalipsă* îi arăta vedenii minunate și tainice Apostolului Ioan, slujitorul lui Hristos, fiul Bisericii mamă, așezat între fiii lui Dumnezeu. Dar el, tulburat foarte de o vedenie, a căzut, după cum am început să spun, la picioarele îngerului[167]. Însă îngerul nu a primit cinstea adusă lui de om, deoarece I se cuvenea lui Dumnezeu, și i-a spus: „Ridică-te! Ce faci? Închină-te lui Dumnezeu! Căci și eu sunt împreună-slujitor cu tine și cu frații tăi”[168].

Luați seama de ce am spus aceasta. Am început să vorbesc despre păgânii așa-ziși învățați – căci ceilalți, despre care aceștia nu vor să știe, sunt lipsiți de învățătură –, fiindcă ei ne spun: „Și voi aveți pe unii care se închină la stâlpi și uneori chiar și la picturi”. O, dacă nu am avea, și să dea Domnul să nu avem! Dar totuși nu Biserica te învață așa. De fapt, care dintre preoții lor s-a urcat vreodată [la tribună] și de pe acel loc înalt a învățat poporul să nu se închine idolilor, precum le predicăm noi tuturor, la vedere, în [numele lui] Hristos, să nu se închine la stâlpii sau la

[162] *Cf. Coloseni* 2, 7.
[163] *Cf. Predica* 197, 3.
[164] *Cf. Psalmul* 77, 9.
[165] *Cf. Matei* 22, 30; *Marcu* 12, 25.
[166] *Luca* 20, 36.
[167] *Cf. Apocalipsa* 19, 10; 22, 8-9.
[168] *Apocalipsa* 19, 10; 22, 9.

pietrele clădirilor din locurile sfinte sau chiar la picturi[169]? Ba din contră, preoții lor, întorcându-se spre idoli, le ofereau jertfe și chiar și acum ar vrea să [le] aducă [jertfe].

17. *Despre statuile astrelor și cultul lor.*

„Noi", spun [păgânii], „nu cinstim statuile, ci ceea ce simbolizează statuile." Mă întreb ce reprezintă statuile. Mă întreb ce reprezintă statuia soarelui. Oare reprezintă altceva decât soarele? Într-adevăr, interpretările altor statui poate au înțelesuri ascunse. Dar, deocamdată, să le lăsăm de o parte pe acestea, păstrându-le pentru mai târziu. Cu siguranță statuia soarelui nu reprezintă altceva decât soarele, cea a lunii [semnifică] luna și cea a pământului [simbolizează] pământul. Prin urmare, dacă nu se închină la ceea ce văd în statuie, ci la ceea ce semnifică statuia, de ce, având în fața ochilor chiar realitățile foarte bine cunoscute, care sunt reprezentate prin statui, în loc să li se închine lor, li se închină statuilor lor?

În schimb, dacă nu ar vedea lucrul care este reprezentat, pe bună dreptate s-ar închina statuii în locul lucrului ilustrat [prin ea]. Însă, din moment ce ei văd soarele care este reprezentat prin

[169] Această afirmație a Fericitului Augustin nu aduce atingere cinstirii icoanelor. Rolul ei în logica structurii contra-argumentative a prezentului paragraf este acela de a scoate în evidență excesul de zel al unor creștini care se lăsau stăpâniți de superstiție, păstrând unele practici păgâne. Cinstirea icoanelor nu poate fi considerată idolatrie, fiindcă icoanele se bucură de o cinstire relativă, cinstim sfinții reprezentați în icoane, nu materialul din care e făcută icoana, iar pe sfinți îi cinstim spre slava lui Dumnezeu (vezi paragraful anterior, 15, în care se precizează că sfinții nu caută slava lor, ci pe cea a lui Dumnezeu, ei sunt smeriți, nu se trufesc). Așadar, în final, cinstirea se îndreaptă spre Dumnezeu – Care Se bucură de o cinstire absolută –, nu spre creatură. De fapt, încă din Vechiul Testament se făcea deosebirea dintre simbol și idol, cel dintâi fiind recomandat, iar cel din urmă fiind interzis. Simbolul reprezenta o oarecare însușire a lui Dumnezeu, fiindcă el era o creatură și „toată creația este un simbol al lui Dumnezeu" (Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ...*, vol. 3, p. 335). Anumite creaturi indicate de Dumnezeu au primit, prin rugăciune, un rol de simbol mai accentuat. Pe de altă parte, idolul era „o bucată de natură privită în ea însăși ca Dumnezeu, în sens panteist" (Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ...*, vol. 3, p. 336). Prin simbol omul era legat de Dumnezeu, dar se și făcea deosebirea de El, pe când prin idol nu se mai făcea distincție între Creator și creatură. Apariția icoanei ne relevă faptul că ea nu mai e „nici idol care se identifică cu Dumnezeu în chip creat și confecționat, nici simbol purtând o putere a lui Dumnezeu în sine, ci reprezentarea lui Dumnezeu Care s-a făcut om, Care nu a încetat totuși de a fi după natura Sa deosebit de natura creată" (Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ...*, vol. 3, p. 336).

statuia soarelui, de ce se întorc cu spatele către lucrul simbolizat și cu fața către statuia prin care este simbolizat? Dacă nu ar face statui lucrurilor care se văd și le-ar face doar celor care nu se văd, ar putea să-i înșele pe cei mai puțin pricepuți, spunând: „Iată, noi cinstim soarele. Dar, pentru că îl vedem, nu i-am făcut niciun fel de statuie. La fel cinstim și luna și stele, precum le vedem. Nu le-am făcut niciun fel de statuie. Căci este o nebunie să pui într-un templu închis statuia vizibilă a unui lucru care se vede pe cerul liber și poate să-i fie adusă închinare. Dar, când vrem să cinstim gândirea sau talentul sau sufletul sau virtutea sau dreptatea – acestea nu pot fi văzute –, [atunci] le facem statui vizibile, prin care, văzându-le și închinându-ne lor, să ne gândim la cele ce nu pot fi văzute cu venerație".

Acum este dovedit, în modul cel mai clar, faptul că ei sunt devotați statuilor, și nu lucrurilor care sunt reprezentate prin statui, mai ales din clipa în care au făcut statui lucrurilor vizibile, aflate sub privirile tuturor. Soarele are făcută statuie. Dacă ei s-ar închina [soarelui] de pe cer, pe bună dreptate ar fi dojeniți de evlavia și de credința cea adevărată. [Dar au făcut] mai mult [de atât]. Au ajuns la un asemenea grad de nebunie, încât își întorc spatele către soare și fața către statuia acestuia. Cum te va asculta [soarele dacă ești] atât de pervertit, încât îl părăsești ca să te întorci spre chipul lui fals și înșelător, făcut de mână omenească?

[Este] ca și cum ai merge în casa unui cap de familie ca să ceri ceva și el ar sta în atriul[170] său, însă tu i-ai întoarce spatele, îndreptându-te cu fața spre tabloul pe care este pictat. Iar dacă i-ai adresa rugămintea ta nu omului, ci picturii, chiar în prezența omului al cărui chip este pictat, oare nu ar porunci să fii dat afară din casa sa, râzând de tine și socotindu-te nebun? Nimic nu ar fi mai asemănător cu ceea ce fac ei decât prostia [unui asemenea om], chiar și dacă [ipotetic] s-ar cuveni să se închine soarelui. Voi argumenta în numele Domnului, dacă îmi va da timp și talent oratoric, [puțin mai târziu,] de ce nu trebuie să ne închinăm acestor [creaturi].

Dar acum vorbesc despre felul în care chiar faptele lor îi dau de gol pe aceștia. Ai făcut un templu pentru lună, ai pus [acolo] o

[170] Încăperea principală dintr-o casă romană.

statuie pentru ea. Luna răsare zilnic, în afară de un răstimp de două sau trei zile pe lună, când nu poate fi văzută. Dacă trebuie să i te închini, închină-i-te [lunii reale], dacă ai ajuns la o așa rușine încât să vrei să i te închini, ca lui Dumnezeu, unei creaturi văzute, decât care este mai însemnată creatura nevăzută. Nici măcar acesteia din urmă[171] nu trebuie să i ne închinăm ca lui Dumnezeu, ci doar Creatorului.

Iată cele pe care le cinstești – fie soarele, fie luna, fie stelele, fie pământul – sunt înaintea privirii tale! De ce mai cauți statuile acelora, din moment ce sunt în fața ta lucrurile cărora [tu îți închipui că] trebuie să te închini, dacă nu pentru faptul că oamenii sunt atrași să se înrobească lucrurilor pe care le-au făcut cu mâinile lor, uitând de Cel prin ale cărui mâini au fost făcuți?

18. *Augustin îi ia în derâdere pe cei care îl cinstesc pe Neptun.*

Dar acum să vedem în ce fel interpretează ei statuile. „Eu", spune [cineva], „nu numesc statuia lui Neptun, Neptun. Neptun este altceva, care este reprezentat prin această imagine." Ce este Neptun? „Marea", spune el. Acesta este tot înțelesul, [și anume] că Neptun este marea. Dar creștinul nu cinstește nici statuia aceea pe care o numești Neptun, nici marea pe care o interpretezi drept Neptun. Dar [atunci] ce cinstește? Pe Cel „care a făcut cerul și pământul și marea și toate cele ce sunt în ele"[172].

De fapt, tu ce spui? „Statuia aceasta reprezintă marea." Și aceasta ți se spune de o parte, în taină, la ureche, ca să fie socotit un mare mister faptul că acea statuie reprezintă marea, ca, dacă cineva i se închină acelei statui, să i se pară că i se închină mării. Așadar, doar oamenii de pe uscat, care nu văd marea, ar trebui să aibă statui ale lui Neptun, ca aceia care nu au lucrul în sine să aibă un simbol al acelui lucru. Însă au clădit un sanctuar al lui Neptun chiar lângă mare și, întorcându-se cu spatele către mare, i se închină lui Neptun[173]. Nici măcar valurile, care mugesc din spate, nu reușesc să îi întoarcă pe închinătorii săi spre el[174] și

[171] Creaturii nevăzute.
[172] *Faptele* 14, 15.
[173] Statuii lui Neptun.
[174] Neptun.

– ceea ce este și mai mare nerozie – cel care se roagă vrea să tacă marea și să audă statuia, deoarece [i se pare că] marea nu are auzul în valurile sale sărate, ci în urechile străine de bronz [ale statuii].

19. *Pământul trebuie cinstit cultivându-l, nu închinându-ne lui.*

La fel [este și cazul] statuii lui Tellus. „Nu cinstim", spune cineva, „ceea ce vezi, ci statuia reprezintă pământul." Chiar dacă nu ar spune acest lucru, ar fi evident. În zadar încearcă să arate drept un mister ceea ce este limpede, chiar din numele [său]. De fapt, *tellus* nu este decât un alt cuvânt pentru *terra*[175]. Ei numesc „pământ-mamă" același pământ căruia i-au făcut templu și statuie. Iată că înțeleg. La fel [s-a făcut] pentru soare și pentru lună. Nu este nevoie să-mi dea explicații. De fapt, cu același [nume] sunt desemnate și statuile și realitățile pe care le reprezintă statuile. Pe acestea le vedem și ne sunt bine cunoscute.

Dar oare [are o semnificație specială faptul] că adaugă și [termenul] „mamă"? Trebuie să aflăm. „Este mamă", spun ei, „a tuturor celor aducătoare de roade". Chiar să fie mama tuturor celor aducătoare de roade, oare eu mă voi închina pământului din acest motiv, și nu Celui care a zis: „Pământul să aducă roadă!"[176], indiferent ce ar face să crească? Căci, fără cuvântul Lui, nu numai că [pământul] ar fi neroditor, dar nu ar exista deloc. Așadar, acesta, un mare tălmăcitor de mistere, ca să zic așa, vrând să mă îndepărteze de Creator și să mă îndrepte spre creatură, ce îmi arată drept lucru mare ca să cinstesc pământul? Pe bună dreptate, aceasta li se poate spune agricultorilor, [și anume] că, dacă nu vreți să vă fie foame, să cinstiți pământul, dar nu închinându-vă lui, ci arându-l.

20. *Păgânii își ascund scrierile, creștinii le fac cunoscute.*

La fel caut să aflu despre reprezentarea înșelătoare a Iunonei. Deja, în acest caz, este nevoie de un tălmăcitor care cunoaște desăvârșit misterele[177]. Căci Iunona nu ne arată prin numele ei ce

[175] Pământ.
[176] *Facerea* 1, 24.
[177] Riturile de inițiere în religiile misterice ale Antichității.

semnifică, precum pământul-mamă sau statuia soarelui sau a lunii. Așadar, [reprezentarea] Iunonei este un mare secret. Ce secret, te rog? „Acest lucru", răspunde, „puțini îl știu". Poate de la acei câțiva l-au auzit și l-au spus mulți. Poate chiar scrierile lor le dezvăluie [secretul] celor cărora ei nu vor să le arate ce cinstesc, mai ales că și scrierile noastre le fac cunoscut acestora ce cinstim și nu ne este teamă [de aceasta].

Codexurile noastre sunt de vânzare pentru toată lumea. Nu se rușinează la lumină. Să [le] cumpere, să [le] citească, să [le] creadă! Sau[, dimpotrivă,] să [le] cumpere, să [le] citească, să [le] ia în derâdere. Scriptura îi dovedește vinovați pe cei care citesc și nu cred. Codexul care este de vânzare se răspândește peste tot, dar Cel care este vestit în codex nu este de vânzare. Oare și El este de vânzare, din moment ce S-a pus la dispoziția neamurilor spre a fi cumpărat cu atât cu cât are fiecare? Îl cumpără Zaheu cu jumătate din averea sa, Îl cumpără văduva cu doi bani, Îl cumpără gazda săracă oferind un pahar cu apă rece[178]. Toți acești cumpărători Îl au. Nu este mărginit la niciunul, ci îi cuprinde pe toți. De felul acesta este Cel vestit în codex. Cumpără codexul și citește-l! Noi nu ne rușinăm. [În schimb], ascunde codexul cu ritualurile tale în peșteri tainice[179]! Dorința oamenilor de a cunoaște este atât de mare, încât vor căuta să le dea de urmă și le vor face cunoscute.

21. *Nu ne închinăm Iunonei, întrucât este o creatură.*

{Ce este Iunona? „Iunona", spun ei, „este aerul". Încă de multă vreme ne îndemnau să cinstim marea prin [statuia lui] Neptun, să cinstim pământul prin statuia lui Tellus, acum ne îndeamnă să cinstim aerul. Acestea sunt elemente din care este compusă lumea aceasta. Prin urmare, Apostolul Pavel, în *Epistola* sa *[către coloseni]*, atrage atenția: „Luați aminte să nu vă amăgească cineva cu filosofia și cu deșarta înșelăciune, întemeiată pe stihiile lumii acesteia"[180]. De fapt, [Apostolul Pavel] se referea la

[178] *Cf. Luca* 19, 8; *Marcu* 12, 42; *Luca* 21, 2; *Matei* 10, 42; *Marcu* 9, 41.
[179] *Cf. Isaia* 2, 18-19.
[180] *Coloseni* 2, 8.

cei care, ca să zic așa, îi înfățișează pe idoli cu mai multă pricepere. De aceea, atunci când a spus „cu filosofia”, în același loc a adăugat: „Întemeiată pe stihiile lumii acesteia”. Ne-a avertizat că trebuie să ne ferim nu de niște idolatri, ci de așa-zișii interpreți mai învățați ai semnelor.}[181]

„Așadar”, spun ei, „Iunona este aerul”. Să numească așa cum le place [această] realitate cunoscută tuturor. Eu nu îi aduc cinstire aerului, deoarece nu poate fi cinstit nici măcar precum este cinstit pământul de agricultori. De fapt, agricultorul se ocupă de pământ, precum am spus mai înainte, nu închinându-i-se, ci lucrându-l pentru a da roade. Însă aerul nici nu poate fi cinstit [prin muncă], nici nu trebuie să ne închinăm lui. Laudă creația, închină-I-te Creatorului! „Ca să știți”, spun ei, „că Iunona este aerul, grecii o numesc astfel. Hera se spune în limba greacă. Iar Hera, repetat de mai multe ori, sună precum aerul”. În schimb, noi, care spunem că trebuie să Îi slujim, în practica religioasă, Unicului Creator, nu ne închinăm Iunonei deoarece este doar o reprezentare deșartă. Nu ne închinăm [ei] deoarece este o creatură.

22. *Trebuie să ne păzim de trufia diavolilor.*

Îi întreb pe ei[182] așa: dacă Îl cinstesc doar pe Dumnezeu, oare se mânie aerul? Căci, dacă aș cinsti aerul, S-ar mânia Dumnezeu[183]. Cu toate că El este întotdeauna liniștit și conduce și stăpânește toate cele pe care le-a creat fără [a fi cuprins] de niciun fel de tulburare [izvorâtă din afecte], totuși, acum, Dumnezeu Se mânie într-un fel care nu poate fi spus în cuvinte. Acesta, când vrea ca El singur să fie cinstit, [este] singurul [care] nu vrea asta din trufie. De fapt, El este singurul vrednic de a fi slăvit și nu vrea să fie slăvit ca să Se înalțe pe Sine, ci pentru ca omul să fie mai bun.

Nu El are nevoie de credincioși, ci tu ai nevoie de credință. Profetul mărturisește: „Zis-am Domnului: Domnul meu ești Tu, pentru că nu ai nevoie de bunurile mele”[184]. Așadar, dacă El sin-

[181] *Cf. Predica* 197, 6.
[182] *I.e.* pe păgâni.
[183] *Cf. Psalmul* 105, 40; *Isaia* 30, 27.
[184] *Psalmul* 15, 2.

gur cere, fără trufie, să fie cinstit, oricine altcineva cere aceasta și își atribuie sieși, în mod particular, să fie cinstit cu titlu personal, [oricine] căruia nu-i este destul să fie cinstit în Cel care l-a făcut cere asta din mândrie. Trebuie să ne ferim [cu orice preț] de mândria diavolului, ca, smeriți [fiind], să putem ajunge la înălțimea lui Dumnezeu. Căci doar diavolul vrea să fie cinstit în locul lui Dumnezeu, deoarece el a zis: „Voi așeza jilțul meu spre miazănoapte și voi fi asemenea cu Cel Preaînalt”[185].

23. *Despre cultul lui Vulcan.*

Ce vor spune ei despre statuia lui Vulcan[186], de exemplu, ca să amintesc toate elementele – căci se spune că sunt patru: pământ, apă, aer și foc? Despre cer am vorbit atunci când am discutat despre soare și lună. „Vulcan”, spun [păgânii], „este focul”. Nu focul ceresc, unde sunt soarele și luna și celelalte stele, ci focul acesta care este pe pământ, lăsat spre folosul oamenilor. „Vulcan este pictat șchiop”, spun ei mai departe, „pentru că acest foc tremură în mișcările sale, ca și cum ar șchiopăta”. [Sunteți conștienți] ce [spuneți]? Din moment ce omul are putere asupra focului să-l aprindă și să-l stingă când vrea, îl poate folosi cum îi place, oare atât de mare este puterea oamenilor asupra zeului, încât cel care suflă în opaiț stinge zeul? Nu știu dacă este mai rău să cinstești statuia pentru ea însăși decât o astfel de interpretare. Dar ce [ne privește] pe noi? De fapt, ei pot să dea astfel de interpretări și lucrurilor nevăzute; căci acestea sunt văzute. Noi să ne grăbim spre siguranța credinței noastre, ca aceștia să nu ne corupă deloc.

24. *Cei care îl cinstesc pe Mercur sunt slujitori ai diavolului.*

„Când îl cinstesc pe Mercur”, spune [un păgân], „cinstesc talentul; talentul nu poate fi văzut, este ceva nevăzut.” Și eu sunt de acord că talentul este ceva nevăzut și, la fel, este nevăzut și ceva de felul acesta care este mai bun decât cerul, decât pămân-

---

185 *Isaia* 14, 13-14.

186 Vulcan, echivalentul lui Hefaistos, divinitate a focului în mitologia romană.

tul, decât marea și decât toate acestea care se văd. Într-adevăr, materia nevăzută, de vreme ce este un fel de viață, [este] mai bună decât orice fel de materie văzută, deoarece tot ceea ce este văzut este trup. Talentul este un lucru mare. Totuși, dacă cercetezi talentul pe care ei spun că îl cinstesc, la ce concluzie ajungi? Oare [nu este adevărat] că mulți greșesc, în ciuda priceperii deosebite [pe care o au]? Și, probabil, [greșesc] grav cei care socotesc că trebuie cinstit talentul prin statuia lui Mercur. Așadar, dacă priceperea omenească poate să greșească, nefiind cârmuită de Dumnezeu, atunci când priceperea omenească este sănătoasă, ea nu vrea [ca oamenii] să i se închine, în locul lui Dumnezeu, ci dorește să I se închine lui Dumnezeu, Cel de către care vrea să fie luminată.

Într-adevăr, dacă talentul omenesc nu este luminat de Dumnezeu, Cel care răspândește lumina [înțelepciunii], atunci este întunecat în greșelile sale. Te întreb: „Ce cinstești la Mercur?” „Talentul”, mi-ai spus. Talentul este un lucru [care se găsește, ca să zic așa,] la mijloc, deoarece, dacă se îndepărtează de Dumnezeu, se întunecă și devine nebun, iar dacă se întoarce spre Făcător, se luminează și devine înțelept. Când însă ai spus că tu cinstești talentul, ai vorbit despre ceva [aflat] la mijloc. „Așa”, răspunde [păgânul], „ceva la mijloc, căci chiar numele lui Mercur sună precum cineva care aleargă la mijloc[187]”. Într-adevăr, se spune că Mercur a fost numit așa [deoarece este] precum cineva care aleargă la mijloc.

Așadar, dacă este cinstit pentru că este ceva la mijloc, de ce nu este cinstit mai degrabă cel care cheamă la sine instrumentul pe care îl numești „talent”, ca, ridicându-l din cele de jos și îndepărtându-l de ele, să îl alipească de sine? De felul acesta sunt calitățile sfinților, calitățile mucenicilor, calitățile îngerilor. Căci, dacă priceperea ar fi precum cea a îngerului luminat de Dumnezeu pe

---

[187] Aici Fericitul Augustin propune cu bună știință o etimologie populară pentru numele zeului Mercur. Deși dicționarele propun o legătură directă pe linie etimologică cu *merx* – „marfă” (vezi, de pildă, ERNOUT-MEILLET, *Dictionnaire etymologique* ..., *s.v. merx*) –, Fericitul Augustin folosește drept argument al ideii pe care o urmărește sonoritatea numelui lui Mercur, care pare a fi compus din contopirea lui *medius* („medial, la mijloc”) și a verbului *curro* („a alerga”). (n.red.)

care l-am amintit [mai înainte], ar refuza închinarea din partea omului și l-ar sfătui pe cel care i se închină să se închine mai degrabă lui Dumnezeu. [Îngerul din *Apocalipsă*] spune: „Închină-te lui Dumnezeu! Căci și eu sunt împreună-slujitor cu tine și cu frații tăi”[188].

Așadar, oare se cuvine să cinstești priceperea de la mijloc, din pricina căreia o pricepere mai destoinică [decât cea pe care o cinstești tu] te poate ocărî? Dacă cinstești o pricepere de mijloc, o pricepere luminată [de Dumnezeu] îți va reproșa micimea ta. De ce? Deoarece o pricepere luminată [de Dumnezeu] nu vrea să fie cinstită priceperea, ci Acela care luminează [toate] calitățile. Ea este cu adevărat bună și binevoitoare, prin luminare, și vrea să întoarcă toate calitățile spre Cel de către care știe că a fost luminată.

În schimb, poate că priceperea nebună vrea să fie cinstită. Acest lucru este întru totul adevărat. Așadar, păzește-te, ca nu cumva, vrând să-l cinstești pe Mercur ca pe o pricepere, să-l cinstești pe diavol, care are priceperea nebună! De fapt, diavolul, când spune: „Voi așeza jilțul meu spre miazănoapte și voi fi asemenea cu Cel Preaînalt”[189], nu vrea să fie cinstit Dumnezeu, ci vrea să fie cinstit el în locul lui Dumnezeu, ridicându-se împotriva Lui. Dar, deoarece a plecat ca de la miazăzi la miazănoapte, priceperea lui s-a întunecat și, întunecându-se, s-a trufit și, trufindu-se, vrea să te înșele să-l cinstești pe Mercur, ca, în vreme ce îl cinstești pe Mercur, să-l cinstești pe diavol.

25. *Orice fel de făptură este fie materială, fie spirituală.*

Să ia aminte sfinția voastră și să vadă în oameni ceea ce spun! Îndreptați-vă atenția spre suflet și înțelegeți! Toată făptura este fie materială, fie spirituală. Fiți atenți, ca să primiți – după puterile mele, atât cât îmi va ajuta Dumnezeu – [argumente pe care să le folosiți] împotriva păgânilor. Nu împotriva oricărui fel [de păgâni], ci împotriva acelora care se socotesc mai învățați și tălmăcitori [ai înțelesurilor ascunse] ale statuilor și se mândresc

[188] *Apocalipsa* 19, 10; 22, 9.
[189] *Isaia* 14, 13-14.

și răspândesc trufie și îi înșală pe cei care nu cunosc adevăratul nume al dreptății. Toată făptura, după cum am spus, este fie materială, fie spirituală; materială precum pământul și toate cele care rodesc în el, precum marea și toate cele care înoată sau se târăsc în ea, precum aerul și toate cele care zboară în el, precum cerul și toate cele care strălucesc pe el. Toată făptura aceasta este materială. Însă [făptura] spirituală [este] mai bună decât cea materială. Care este făptura spirituală? Cea care nu este percepută prin simțurile trupului, ci prin inteligența minții, precum sunt sufletele, fie cele lipsite de rațiune, cum [sunt] cele ale animalelor, fie cele înzestrate cu rațiune, cum [sunt] ale oamenilor, fie cele care devin tot mai rele, precum ale necredincioșilor, fie cele care propășesc în bine, precum cele ale convertiților, fie cele desăvârșite, precum ale Îngerilor și Arhanghelilor, Tronurilor, Domniilor, Începătoriilor și Puterilor care locuiesc în cer[190].

Așadar, de vreme ce [toată] făptura este fie materială, fie spirituală, nu se poate găsi o a treia [categorie]. Făpturile cele mai mari, față de care nu există [altele] mai bune, sunt cele cerești. Ceea ce este dincolo de această limită – nu prin întinderea locurilor, ci prin forța firii – nu este trup, ci duh. [Toate] trăiesc într-un fel, dar [au] o viață schimbătoare, deoarece [sunt] făpturi, [în timp ce] viața adevărată și neschimbătoare [este] a Făcătorului. Așadar, viața schimbătoare, adică făptura spirituală, este [pregătită pentru] formare și luminare, adică poate fi modelată și luminată. În schimb, viața neschimbătoare, adică substanța Făcătorului, este cea care creează și iluminează. Făptura este creată și iluminată, iar Creatorul [este Cel care] creează și iluminează.

26. *Despre regiunile cerești și locuitorii acestora.*

Fiți atenți și înțelegeți! Orice fel de viață care poate fi luminată și poate ajunge la înțelepciune, dacă are bunăvoință, Îl iubește pe Dumnezeu, Cel care luminează, și, întorcându-se spre El, dobândește mare folos și, ținându-se strâns de El, este modelată spre deplinătatea și desăvârșirea înțelepciunii și, în felul său propriu, spre deplinătatea frumuseții. Astfel este viața ratio-

[190] *Cf. Coloseni* 1, 16.

nală și intelectuală a îngerilor și a oamenilor. Așadar, dacă o astfel de viață, ca să fie vrednică de laudă, Îl iubește pe Cel care o luminează, tot o viață de acest fel, părăsindu-L pe Cel care revarsă lumina asupra ei din pricina unei voințe vinovate, este acoperită de neguri și devine mândră. De felul acesta este cea a îngerilor răi și a oamenilor răi. De fapt, [acest fel pervertit de viață] nu vrea să fie în legătură cu Dumnezeu, ci vrea să Îi ia locul lui Dumnezeu, [purtat de] o trufie personală.

În acest fel de viață în mândrie și nedreptate au căzut și s-au pervertit arhanghelul și îngerii lui, devenind diavolul și demonii. Ei au primit un loc în văzduhul acesta plin de neguri, de unde domnesc peste toți oamenii nedrepți. De aceea [spune] Apostolul [Pavel]: „Potrivit acestui stăpânitor al puterii văzduhului, care lucrează acum în fiii neascultării"[191]. De asemenea, îndemnând la îndurarea persecuțiilor lumii acesteia, [zice]: „Lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui" – adică împotriva oamenilor –, „ci împotriva începătoriilor și a puterilor și a stăpânitorilor lumii negurilor acestora și împotriva duhurilor răutății, [care sunt] în [ținuturile] cerești"[192]. Pentru că [Apostolul] a spus că „stăpânitorul puterii văzduhului acestuia" lucrează „în fiii neascultării", ca nu cumva ei să înțeleagă că [acesta lucrează] în oameni și să considere că ei luptă împotriva celor din partea cărora suferă persecuțiile, fără a-l vedea în cuget pe dușmanul pe care trebuie să-l înfrângă, în [numele lui] Hristos, a adăugat: „Lupta voastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătoriilor și a puterilor și a stăpânitorilor lumii negurilor acestora și împotriva duhurilor răutății, [care sunt] în [ținuturile] cerești".

De fapt, să nu se gândească [cineva] că [Apostolul], numindu-i „stăpânitorii lumii", a spus că sunt stăpânitori peste toată această creație a lui Dumnezeu, ci a arătat despre ce lume a vorbit, adăugând cuvintele: „a acestor neguri". Puteți să vă dați seama ce sunt negurile. În realitate, prin cuvântul „neguri", se referă la cei necredincioși, după cum precizează atunci când le

[191] *Efeseni* 2, 2.

[192] *Efeseni* 6, 12.

vorbește celor credincioși: „Altădată erați întuneric, iar acum sunteți lumină întru Domnul”[193]. Tot așa a spus: „În [ținuturile] cerești”, însă nu trebuie să înțelegi că el s-a referit la acele locuri de sus ale sfinților îngeri unde au fost așezați luminătorii și stelele, ci [trebuie să ai în vedere că] se numește „cer” și văzduhul acesta, în legătură cu care numim zburătoarele cerului[194].

27. *Lumina care strălucește în cei curați cu inima.*

Sfințenia voastră să fie cu luare-aminte, ca mila Domnului să reverse lumina asupra voastră. [Cuvintele noastre] vă răsună în urechi. Înăuntru lucrează El, după cum credem, după cum nădăjduim în legătură cu mila Celui căruia Îi cântăm imnuri de slavă. Așadar, după cum am început să spun, sufletul care se îndepărtează de Dumnezeu, ca de lumina adevărului și ca de miazăzi, ajunge la miazănoapte. Însă regatul de miazănoapte este regatul diavolului, care a spus: „Voi așeza jilțul meu spre miazănoapte și voi fi asemenea cu Cel Preaînalt”[195]. Acolo inimile oamenilor îngheață și, fiind înghețate, nu pot să le guste pe cele spirituale din acel foc al înțelepciunii dumnezeiești. Astfel, încep să se gândească doar la cele materiale, încât ajung să caute chiar și dumnezeirea în cele materiale, adică în mare, în pământ, în văzduh și mai ales în corpurile cerești, precum în lună sau în soare sau în stele. Din moment ce vederea ocupă locul de frunte în rândul simțurilor trupești, este socotit drept un lucru mare tot ceea ce strălucește dinaintea privirii, chiar dacă depășește spațiul lumii. Dar, dacă le-ar spune cineva că este mare ceva „ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit și la inima omului nu s-a suit”[196], ar răspunde că nu există ceva care să nu poată fi văzut. Astfel de inimi sunt înghețate. Dacă sunt înghețate, se află la miazănoapte. Dacă se află la miazănoapte, sunt sub stăpânirea celui care a spus: „Voi așeza jilțul meu spre miazănoapte și voi fi asemenea cu Cel Preaînalt”[197].

---

[193] *Efeseni* 5, 8.
[194] *Cf. Facerea* 1, 26; *Matei* 6, 26.
[195] *Isaia* 14, 13-14.
[196] *1 Corinteni* 2, 9.
[197] *Isaia* 14, 13-14.

Însă cei care, în orice fel, și-au înălțat inimile lor și, atât cât au putut, s-au străduit să vadă ceva ce nu poate fi văzut cu ochii trupești, trecând – ceea ce a fost ușor – peste pământul pe care călcau și peste toate cele care sunt pe pământ, trecând și peste mare și peste orice înoată sau se târăște prin ea, trecând și peste văzduh și peste toate păsările – căci și acesta este un element material –, trecând peste tot înaltul cerului, cu toți luminătorii care strălucesc acolo și celelalte care poate rămân ascunse, au înțeles că există ceva care nu se vede, precum este sufletul, talentul, rațiunea. Și-au dat seama că și acestea sunt supuse schimbării și au căutat ceva neschimbător. Au trecut cu gândul și cu pătrunderea minții peste făptura spirituală și au înțeles Duhul creator și, ca și cum ar fi fost azvârliți înapoi de strălucirea nemaiîntâlnită a înțelepciunii, s-au întors ca pentru a se odihni în negurile trupului lor; dar unii dintre ei au simțit că au nevoie ca sufletul să le fie curățit, suflet care, odată curățit de toate poftele trupești, era pregătit să ajungă la Acel Ceva care i-a înfiorat cu lumina Lui de nespus.

28. *Diavolul se dă drept mijlocitor pentru cei care caută curățirea.*

Fiți atenți, frații mei, și luați aminte cu durere! Ei și-au dat seama că aveau nevoie de curățire, ca acea lumină care nu poate fi cuprinsă cu vederea neputincioasă a minții să poată fi percepută prin aceeași vedere însănătoșită, refăcută și întărită. Au înțeles că au nevoie de un leac și, pe când căutau leacul, diavolul s-a dat drept mijlocitor pe dată, deoarece ei căutau cu trufie, lăudându-se cu învățăturile lor, mai ales pentru că au putut – dacă au putut – ca, trecând peste toate fápturile materiale și spirituale, să-și întindă agerimea priceperii și puterea de pătrundere a minții, astfel încât să cunoască faptul că există Ceva care este și spiritual și neschimbător, de unde sunt toate cele care există, fie în mod spiritual, fie în mod material. [Au priceput] că Acel Făcător nu Se mișcă în spațiu și timp, cu toate că trupurile se mișcă în spațiu și timp; însă substanța sufletului, adică făptura spirituală, nu se mișcă în spațiu, dar se mișcă în timp, prin mobilitatea diferitelor trăiri, și ea este ceva la mijloc, deoarece Prea-

înaltul Dumnezeu nu Se mișcă nici în spațiu, nici în timp. Însă substanța trupurilor – adică făptura cea mai de jos – se mișcă și în spațiu și în timp. Astfel, ea este ceva la mijloc, deoarece nu se mișcă în spațiu, asemenea lui Dumnezeu, dar se mișcă în timp, precum trupurile.

Așadar, pe când înțelegeau [acestea] și căutau curățirea, diavolul mândru, [văzând că] ei căutau cu trufie și se lăudau plini de sine, le-a luat-o înainte și s-a dat drept mijlocitorul prin care să li se pară că sufletele lor pot fi curățite. Astfel, convingându-i, prin unele semne ale mândriei sale, că este nevoie de el, pentru a li se arăta oamenilor că, prin vrăjitorii, pot să își purifice sufletul care vrea să ajungă la Dumnezeu, a instituit în temple jertfele nelegiuite, care făgăduiesc curățire celor păcătoși. De fapt, multe dintre statui, după cum spune Scriptura[198], au fost clădite din pricina cinstirii oamenilor pentru cei pe care îi prețuiau mult [și care, dintr-o anumită cauză, erau] fie plecați, fie morți. Toate aceste [statui] au încetat să mai fie [cinstite] în public, acum fiind nimicite în numele lui Hristos prin legi de stat, după ce unele dintre acestea au fost parte a ritualurilor magice publice. Dar, precum [se petreceau] înainte-vreme ritualurile magice particulare, tot astfel acestea se întâmplă pe ascuns [și-acum], după ce au fost interzise în public.

29. *Cei înțelepți dintre neamuri au ajuns la cunoașterea lui Dumnezeu.*

Așadar, pe când acel dușman al sufletelor, mândru și rău, se dădea drept mijlocitor, ascultați-l pe Apostolul [Pavel], care ne învață de ce s-a prezentat acela [drept mijlocitor], și anume pentru că mândria lor i-a făcut loc. De aceea, [Apostolul] ne sfătuiește: „Să nu dați loc diavolului!"[199] Apostolul [Pavel] ne spune în ce fel descoperim mândria lor. Mai întâi să luăm aminte că unii dintre ei au ajuns la cunoașterea lui Dumnezeu, dar [Dumnezeu] dorea să îi izbăvească prin Hristos. Au ajuns la cunoașterea lui Dumnezeu, dar nu au ajuns la mântuire.

---

[198] *Cf. Înțelepciunea lui Solomon* 14, 15.

[199] *Efeseni* 4, 27.

Una este să ajungi la cunoașterea lui Dumnezeu, alta este să ajungi la mântuire, moment în care se ajunge la cunoașterea deplină, iar cel care cunoaște se unește cu ceea ce cunoaște. Pe când Apostolul [Pavel] le vorbea atenienilor ca unor păgâni, deoarece ei se lăudau în fața celorlalte neamuri cu înalta lor învățătură și erau considerați drept un vârf al filosofiei – într-adevăr, acolo erau învățații și înțelepții lumii –, așadar, pe când Apostolul vorbea acolo, nu le-a înfățișat mărturiile profeților, ci pe cele ale [înțelepților] lor, și nu s-a ferit să spună că erau ale lor și nu ale noastre[200]. Deși se găsește acolo și ceva bun, totuși se găsesc multe rele. Nu-s precum profeții noștri, care au pus doar ceea ce este bun în Scriptură. Astfel, Apostolul [Pavel], pe când le vorbea atenienilor despre Dumnezeu, a zis: „În El trăim, ne mișcăm și suntem, precum au zis și unii dintre ai voștri”[201].

30. *„Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din făpturi”.*

Dar cine au fost acei „unii” și de ce au fost blamați, [ne] arată [Apostolul Pavel] într-un alt loc, spunând: {„Mânia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată fărădelegea”[202]. La ce înțelegem [că se referă expresia] „peste fărădelege”, dacă nu [la fărădelegea] iudeilor și a neamurilor? Dar să nu întrebe cineva cu mirare: „De ce «mânia lui Dumnezeu se descoperă peste fărădelegea» neamurilor? [Întreb aceasta] din moment ce ai spus «peste toată [fărădelegea]». De fapt neamurile nu au primit niciodată Legea, și au devenit păcătoase? Pe bună dreptate «mânia lui Dumnezeu se descoperă» peste iudei, cărora le-a fost dată Legea, iar ei nu au vrut să o respecte; însă neamurilor nu le-a fost dată”. Fraților, priviți cu atenție [textul biblic] și înțelegeți felul în care Apostolul [Pavel] arată că toți [oamenii] sunt vinovați și toți au nevoie de mântuirea și de mila lui Dumnezeu[203]!

„Căci mânia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată fărădelegea și peste toată nedreptatea oamenilor care țin închis

[200] *Cf. Faptele* 17, 16-34.
[201] *Faptele* 17, 28.
[202] *Romani* 1, 18.
[203] *Cf. Romani* 3, 23.

adevărul în nedreptate."[204] Luați aminte, fraților, și vedeți că nu a spus: „Nu au adevăr", ci: „Țin închis adevărul în nedreptate". În plus, ca și cum tu ai întreba: „Cum pot să aibă adevăr cei care nu au primit Legea?", [textul biblic continuă]: „Pentru că ceea ce se [poate] cunoaște despre Dumnezeu este cunoscut de către ei"[205]. Cum a putut să le fie „cunoscut ceea ce se [poate] cunoaște despre Dumnezeu" unora care nu au primit Legea? Spune în continuare: „Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din făpturi, adică veșnica Lui putere și dumnezeire"[206]. Desigur, [acum] pricepem, „se văd înțelegându-se". Prin ce se văd? Prin cele care au fost făcute[207].

31. *Înțelege sufletul din trup și pe Dumnezeu din suflet!*

De fapt, de ce să ia omul seama la făpturi și să nu Îl caute pe Făcător? Tu iei aminte la pământul cel rodnic, privești marea plină de animalele sale, zărești văzduhul plin de zburătoare și cerul strălucind cu stele, cunoști schimbările vremii, ai în vedere anul împărțit în patru [anotimpuri], [vezi cum] frunzele copacilor cad și se reîntorc, cum semințelor lor le-a fost dată o rânduială proprie, pentru fiecare lucru există o măsură, o greutate, toate sunt conduse după regulile lor: sus, cerul în pace deplină, jos, pământul are propria lui frumusețe specifică, prin lucrurile care trec și prin cele care le urmează. Privindu-le pe toate acestea, vezi că toate au primit viață datorită firii celei spirituale, dar [totuși] nu Îl cauți pe Creatorul unei lucrări atât de mărețe?

Dar tu îmi răspunzi: „Pe acestea le văd, dar pe El nu Îl văd". Ți-a dăruit ceva cu care să le vezi pe acestea și altceva cu care să-L vezi pe El. Ca să le poți vedea pe acestea, ți-a dăruit ochii trupești, iar ca să Îl poți vedea pe El, ți-a dăruit mintea. Așadar, nu îți este îngăduit să spui în zadar: „Nu Îl văd". Privește-le pe acestea cu mintea și Îl vei vedea pe Făcător! De fapt, tu nu vezi nici sufletul omului. Într-adevăr, sufletul omului nu se vede, dar,

---

[204] *Romani* 1, 18.
[205] *Romani* 1, 19.
[206] *Romani* 1, 20.
[207] Prin făpturi. *Cf. Romani* 1, 20.

din mișcarea trupului, de vreme ce vedem [pe cineva] mergând, lucrând, vorbind, mișcându-și toate mădularele în funcție de îndatoririle specifice ale fiecăruia, spunem: „Trăiește, există în el ceea ce nu vedem” și înțelegem [sufletul] din cele pe care le vedem. Precum îți închipui sufletul, pe care nu îl vezi, din felul în care se mișcă și din felul în care este condus trupul, tot astfel reprezintă-ți Creatorul din felul în care este condusă întreaga lume și din felul în care sunt cârmuite sufletele!

32. *Neamurile „s-au rătăcit în gândurile lor”.*

Dar nu este îndeajuns să înțelegi. Căci și ei au înțeles și iată ce spune Apostolul. Ia aminte la cuvintele pe care am început să le spun de la început. „Mânia lui Dumnezeu”, spune [Apostolul Pavel], „se descoperă din cer peste toată fărădelegea și peste toată nedreptatea oamenilor care țin închis adevărul în nedreptate, pentru că ceea ce se [poate] cunoaște despre Dumnezeu este cunoscut de către ei, fiindcă Dumnezeu le-a arătat lor.”[208] Și, ca și cum ai întreba cum le-a arătat, [Apostolul] răspunde: „Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din făpturi, adică veșnica Lui putere și dumnezeire” – deci se văd înțelegându-se –, „așa ca ei să fie fără cuvânt de apărare”[209].

De ce „fără cuvânt de apărare”? Deoarece a spus: „Țin adevărul închis în nedreptate”[210], arătând și în ce fel. „Deoarece cunoscând”, spune [Apostolul], „pe Dumnezeu” – nu a spus: „Deoarece nu L-au cunoscut pe Dumnezeu”. Dar cum a spus? „Deoarece, cunoscând pe Dumnezeu, nu L-au slăvit ca pe Dumnezeu, nici nu I-au mulțumit, ci s-au rătăcit în gândurile lor și inima lor cea nesocotită s-a întunecat”[211]. Din ce cauză, dacă nu din pricina mândriei [lor]? Iată ceea ce urmează: „Zicând că sunt înțelepți, au ajuns nebuni”[212]!

Nu se cuvenea să pună pe seama puterii lor ceea ce le dăduse El, nici să se laude cu ceea ce nu aveau de la ei înșiși, ci de la El.

---

208 *Romani* 1, 18-19.
209 *Romani* 1, 20.
210 *Romani* 1, 18.
211 *Romani* 1, 21.
212 *Romani* 1, 22.

Într-adevăr, ei ar fi trebuit să dea, la rândul lor, recunoștință, ca să fie vindecați de Cel care le dăduse [darul] vederii, pentru a stăpâni ceea ce puteau vedea. Dacă ei ar face astfel, ar păstra smerenia și ar putea fi răscumpărați și ar fi uniți în cea mai fericită contemplare. Într-adevăr, unora de felul acesta li S-ar descoperi Doctorul adevărat și nefățarnic, Mijlocitorul, Cel care învinge mândria, Cel care înalță smerenia.

Poate tu îmi vei replica: „Încă nu Se născuse în chip smerit". Dar era descoperit prin profeție, precum i-a fost descoperit lui Avraam. Căci Domnul Însuși a spus: „Avraam a dorit să vadă ziua Mea și a văzut-o și s-a bucurat"[213], precum a fost descoperit și celorlalți părinți și profeți. De fapt, ei au fost izbăviți prin credința în Cel care urma să Se nască și să pătimească, precum noi suntem izbăviți [prin credința] în Cel care S-a născut și a pătimit. Dar nu este un lucru de mirare faptul că S-a dezvăluit pentru smerenia acelora și S-a ascuns pentru trufia acestora. Pentru că erau [stăpâniți de] mândrie, a intervenit un [demon] mincinos și înșelător și trufaș, care le-a făgăduit că sufletele lor vor fi curățite prin unele ritualuri pe măsura mândriei lor și i-a făcut slujitori ai demonilor, adică ai îngerilor răi. De aici [provin] toate ritualurile care sunt practicate de păgâni și despre care ei spun că au mare folos pentru curățirea sufletelor.

33. *Dumnezeu i-a lăsat pe idolatri în voia poftelor inimii lor.*

Ascultă-l pe Apostolul [Pavel], care spune că au primit acestea drept plată a mândriei [lor], pentru că nu L-au cinstit pe Dumnezeu după cum trebuie să fie cinstit El. Spune [Apostolul]: „Inima lor cea nesocotită s-a întunecat. Zicând că sunt înțelepți, au ajuns nebuni"[214], prin medierea falsului mijlocitor, care se bucură de statui, care se bucură când pasc animalele necurate – adică porcii pe care îi ducea la păscut fiul cel mic, care plecase departe de Tatăl[215]. De fapt, precum „Domnul este aproape de cei

[213] *Ioan* 8, 56.
[214] *Romani* 1, 21-22.
[215] *Cf. Luca* 15, 13-20 (Pilda fiului risipitor). Pentru diferite interpretări ale acestei pilde, vezi Joachim JEREMIAS *et alii*, *Cartea fiului risipitor. O parabolă biblică în șase lecturi pentru omul contemporan*, îngrijită de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, [2]2005.

care și-au zdrobit inima”[216], adică de cei smeriți, tot astfel Domnul este departe de cei care și-au înălțat inima, adică de cei mândri.

Spune [mai departe Apostolul]: „Zicând că sunt înțelepți, au ajuns nebuni și au schimbat slava lui Dumnezeu Celui nestricăcios cu asemănarea chipului omului celui stricăcios”[217]. [Acestea] sunt statuile care au formă omenească, mai ales cele ale tuturor grecilor și ale altor neamuri. Într-adevăr, nu există idolatrie mai mare și mai superstițioasă decât cea a egiptenilor. Căci Egiptul a umplut lumea cu asemenea statuete, ca cele despre care vorbește Apostolul [Pavel]. După ce a zis: „Cu asemănarea chipului omului celui stricăcios”, a adăugat: „Și al păsărilor și al celor cu patru picioare și al târâtoarelor”[218]. Căci, fraților, oare nu ați văzut în unele temple o statuie cu cap de câine sau cu cap de taur și reprezentări ale altor animale lipsite de rațiune[219]? Oare a văzut cineva acestea în vreun alt templu în afară de cel al lui Isis? De fapt, aceștia sunt idolii egiptenilor.

Referindu-se la ambele tipuri [de idoli], Apostolul [Pavel] spune: „Cu asemănarea chipului omului celui stricăcios și al păsărilor și al celor cu patru picioare și al târâtoarelor. De aceea, Dumnezeu i-a dat necurăției, după poftele inimilor lor, ca să-și pângărească trupurile lor între ei”[220]. Aceste rele ale lor provin din fărădelege. De fapt, începutul [lor] a fost mândria. Însă aceste păcate care urmează [mândriei] nu sunt doar păcate, ci sunt și pedepse. Când zice: „Dumnezeu i-a dat”, se referă la pedeapsa vreunui păcat, prin faptul că ei fac acestea}[221], dar aceste pedepse sunt și păcate. De ce? Deoarece [oamenii], dacă vor, încă pot să se întoarcă de la păcate, dar, când se va fi ajuns la chin, nu le mai este îngăduit să se întoarcă; va fi doar chinul care nu se mai numește păcat. De fapt, în starea intermediară, sunt și pedepse și păcate. Primul, și anume mândria, este doar păcat, nu [este] încă

[216] *Psalmul* 33, 17.
[217] *Romani* 1, 22-23.
[218] *Romani* 1, 23.
[219] Statuia cu cap de câine îl reprezenta pe Anubis, zeul morților, iar taurul era simbolul lui Apis, zeul fecundității.
[220] *Romani* 1, 23-24.
[221] *Cf. Predica* 197, 1.

pedeapsă. Cele care urmează sunt și păcate și pedepse. Cel care va fi refuzat să se întoarcă [din starea păcătoasă] va ajunge la chin, care deja nu mai este păcat, ci pedeapsă pentru toate păcatele.

Faptul că mândria este primul păcat a fost scris limpede într-un alt loc: „Începutul oricărui fel de păcat este trufia"[222]. Cum [s-a spus și că] „lăcomia este rădăcina tuturor relelor"[223]; pentru că lăcomia înseamnă să vrei mai mult decât pe Dumnezeu, să vrei mai mult decât îți este necesar. De fapt, singur Dumnezeu este de ajuns pentru suflet. De aceea a spus [Apostolul] Filip: „Arată-ne nouă pe Tatăl și ne este de ajuns!"[224] Ce poate fi mai trufaș decât un om care, punându-și nădejdea în sine, Îl părăsește pe Dumnezeu? Ce poate fi mai lacom decât cel căruia nu-i ajunge Dumnezeu? Așadar, mândria, care [este] și lăcomie, se află la originea păcatelor. De aceea, sufletul desfrânat, părăsindu-L pe singurul Dumnezeu adevărat, soț legiuit, s-a murdărit[225] cu mulți zei falși, adică demoni, și nu își mai găsește împlinirea nici într-un fel.

34. *Romanii cinsteau mulți zei, spre bucuria diavolului.*

Cât de mulți zei cinsteau romanii! Mai întâi, lăsându-L la o parte pe singurul Dumnezeu adevărat și neschimbător, cinsteau zeii autohtoni, ca [și cum ar fi fost] ai lor. [Pe urmă] au început să poarte războaie cu alte neamuri și, deoarece credeau că aceia ar fi apărați de zeii lor, au stăruit să-i îmbuneze și pe zeii acelora prin unele jertfe, iar astfel au sporit numărul zeilor lor, împropriindu-și riturile nelegiuite ale neamurilor supuse sau ale celor pe care voiau să le supună. În acest fel au făcut loc chipurilor de câine și de taur și statuetelor în formă de șerpi și de păsări și tuturor felurilor de monștri ai egiptenilor și și-au atras bunăvoința lor, aducându-le jertfe.

Chiar la autorii lor, [care au scris] nu cu mult timp înainte de întruparea Domnului, se poate citi că zeii egiptenilor au fost potrivnici zeilor romanilor. Căci, precum le spune Apostolul [Pavel] cretanilor: „Unul dintre ei, chiar un proroc al lor, a rostit:

---

[222] *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 10, 13.
[223] *1 Timotei* 6, 10.
[224] *Ioan* 14, 8.
[225] Literal: „s-a prostituat".

«Cretanii sunt pururea mincinoşi, fiare rele, pântece leneşe»"[226], astfel putem spune şi noi: „Chiar un profet al lor a zis: «Hâdele chipuri de zei de tot felul şi-Anubis ce latră /Arme ridică să lupte cu Venus, Neptun şi Minerva»[227]". De fapt, acestui poet[228] i se părea ruşinos faptul că împotriva statuilor cu formă umană ale romanilor luptau capetele de câine ale egiptenilor. În realitate, se luptau demonii între ei, cei ai egiptenilor pentru egipteni şi cei ai romanilor pentru romani. Însă ca toţi să stăpânească ambele neamuri, în acelaşi timp, s-au amestecat între ei şi au început să fie cinstiţi toţi de romani.

Apostolul [Pavel] spune: „Nu că idolul este ceva, dar că cele ce jertfesc neamurile jertfesc demonilor, şi nu lui Dumnezeu. Nu voiesc ca voi să fiţi părtaşi ai demonilor"[229]. Aşa cum fac aceştia, înşelându-se pe ei înşişi şi spunând: [...][230] ca şi cum tu ai dispreţui idolul pe care l-a făcut un meşteşugar pentru faptul că nu are viaţă. Tu ai dispreţui idolul dacă ai dispreţui demonul care se bucură în acel idol. Aşadar, în zadar interpretezi statuia drept simbol al făpturii, deoarece nici făptura nu se bucură de o asemenea închinare din partea oamenilor credincioşi, în afară de făptura păcătoasă, care, trufindu-se, cere pentru sine cinstea care nu i se cuvine, îngrozind, în mod înşelător, slăbiciunea omenească. „Dumnezeu i-a dat necurăţiei", spune [Apostolul Pavel], „după poftele inimilor lor, ca să-şi pângărească trupurile lor între ei, {pe cei care au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună şi s-au închinat şi au slujit făpturii, în locul Făcătorului, Care este binecuvântat în veci"[231]. Ce semnifică „au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună"? [Înseamnă că l-au schimbat] „cu asemăna-

---

[226] *Tit* 1, 12.

[227] VERGILIUS, *Eneida*, 8, 698-699. Traducerea a fost extrasă din volumul PUBLIUS VERGILIUS MARO, *Eneida*, introducere, traducere în hexametri, bibliografie şi indici de Dan Sluşanschi, Ed. Paideia, Bucureşti, 2000.

[228] Se face referire la Publius Vergilius Maro (70-19 î.Hr.), poet latin, autorul *Georgicelor*, *Bucolicelor* şi al *Eneidei*, epopeea naţională a poporului roman. Poetul s-a născut la Andes, în apropiere de Mantua, în Galia Cisalpină. A făcut parte din cercul literar iniţiat de Maecenas, în cinstea căruia a compus *Georgicele*.

[229] *1 Corinteni* 10, 19-20.

[230] Lacună în text.

[231] *Romani* 1, 24-25.

rea chipului omului celui stricăcios și al păsărilor și al celor cu patru picioare și al târâtoarelor”[232].

35. *De la făptură la Făcător.*

Și, ca nu cumva să spună vreunul dintre ei: „Nu cinstesc statuia, ci ceea ce semnifică statuile”, a adăugat imediat: „I s-au închinat și au slujit făpturii, în locul Făcătorului”[233]. Înțelegeți cu înțelepciune, preaiubiților! De fapt, fie cinstesc statuia, fie făptura. Cel care cinstește statuia schimbă „adevărul lui Dumnezeu în minciună”[234]. Căci marea este un adevăr, însă Neptun [este] o minciună plăsmuită de om, prin schimbarea adevărului lui Dumnezeu în minciună, pentru că Dumnezeu a făcut marea, iar omul [a făcut] statuia lui Neptun. Tot astfel, Dumnezeu a făcut soarele, iar omul, făcând o statuie a soarelui, a schimbat „adevărul lui Dumnezeu în minciună”. Dar, ca să nu spună: „Nu cinstesc statuia, ci eu cinstesc soarele”, să asculte ceea ce urmează: „I s-au închinat și au slujit făpturii, în locul Făcătorului”[235].}[236]

Prin urmare, părăsindu-L pe Făcător, au ajuns atâta de jos, până la făptură. Și, ceea ce este un lucru și mai de ocară, nu s-au mulțumit cu făptura. Căci, dacă, părăsindu-L pe Dumnezeu, ar cinsti ceea ce a făcut Dumnezeu, ar trebui disprețuiți. Însă cu cât sunt mai vrednici de ocară cei care, după ce s-au îndepărtat de cele pe care le-a făcut Dumnezeu, cinstesc ceea ce au făcut meșteșugarii? Părăsind făptura, te îndrepți spre o reprezentare[237] [a ei] și, fiind încurcat [în gândurile tale] de statuie când te străduiești să te aperi, te întorci la făptură. Treci odată cu totul de la făptură la Făcător, ca să poți să te aperi, [având] adevărul [de partea ta]! „Dar nu pot”, spune el, „să ajung la El decât prin aceste [făpturi]”. Cine spune aceasta? Acel învățat. Cine spune aceasta? Cel care „ține închis adevărul lui Dumnezeu în minciună”[238]. Cine

[232] *Romani* 1, 23.
[233] *Romani* 1, 25.
[234] *Romani* 1, 25.
[235] *Romani* 1, 25.
[236] *Cf. Predica* 197, 1.
[237] Statuie.
[238] *Romani* 1, 25.

spune aceasta? Cel care, după ce L-a cunoscut pe Dumnezeu, nu L-a slăvit ca pe Dumnezeu, nici nu I-a mulțumit[239]. Nu [spune aceasta] cel care nu L-a cunoscut, ci acela care L-a cunoscut.

36. *Despre necesitatea existenței unui mijlocitor între om și Dumnezeu.*

Există două categorii de [oameni] mândri care „țin închis adevărul lui Dumnezeu în minciună". Unii s-au încrezut în puterea lor și nu au căutat niciun fel de ajutor, socotind că sufletele lor pot fi curățite prin filosofie, ca și cum nu ar avea nevoie de niciun mijlocitor. Dar despre aceștia nu este cazul să discut deocamdată. Acum vorbesc împotriva ritualurilor nelegiuite ale păgânilor. Însă ei au spus că nu au nevoie să fie ajutați de niciun fel de jertfă. Se spune că astfel a fost Pitagora. Să-și dea seama această îngâmfare cât de mare nădejde își pune în propriile sale puteri! Cine își pune nădejdea în sine își pune nădejdea în om. Însă pe omul nenorocit „cine îl va izbăvi de trupul morții acesteia, dacă nu harul lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Domnul nostru"[240], prin singurul Mijlocitor adevărat, [Care este în același timp și] Dumnezeu, și om[241]? Acesta, dacă ar fi fost numai om, nu ar fi mijlocitor; dacă ar fi fost numai Dumnezeu, nu ar fi fost mijlocitor. Iar dacă nu ar fi mijlocitor, nu l-ar împăca pe om cu Dumnezeu, de Care a fost despărțit cu totul din pricina nedreptății[242].

Așadar, aceștia țin „adevărul lui Dumnezeu în minciună"[243] deoarece își pun nădejdea în ei înșiși, deși „tot omul este mincinos"[244] și nimeni nu se poate izbăvi decât prin mărturisirea păcatelor, având ajutorul unui Mijlocitor [Care a ispășit păcatele pe cruce]. Acel [duh] mândru, dușman al sufletelor, nu îi înșală pe aceștia prin ritualuri nelegiuite, ci într-un alt fel, făcându-i asemănători cu el prin trufia îndrăznelii omenești, necăutând să-L

239 *Cf. Romani* 1, 21.
240 *Romani* 7, 24-25.
241 *Cf. 1 Timotei* 2, 5.
242 *Cf. Efeseni* 2, 13, 16.
243 *Romani* 1, 25.
244 *Psalmul* 115, 2.

ajungă prin smerenie pe Cel de care s-au îndepărtat prin mândrie. Astfel au fost toți cei cărora nu li S-a arătat Hristos, chiar dacă nu au vrut să se curățească prin niciun fel de rituri mincinoase. Într-adevăr, pentru sufletul plin de păcate este un mare păcat să creadă că se poate curăți prin el însuși. Dar nu trebuie vorbit într-o doară de cei care nu s-au închinat niciunui idol și nici nu s-au făcut vinovați de practici caldeene[245] sau de ritualuri vrăjitorești, ca nu cumva să ne rămână necunoscut faptul că lor li S-a arătat într-un anumit fel Acel Mântuitor, fără de Care nimeni nu poate fi izbăvit.

37. *Fără mijlocitor, nimeni nu poate ajunge la Dumnezeu.*

Însă sunt alții care, după ce și-au dat seama și au crezut că există un Dumnezeu cu Care trebuie să se împace, [deoarece] nu s-au încrezut în propria lor putere [pentru a realiza acest lucru], au vrut să fie curățiți prin ritualuri. Dar aceștia, plini de învățăturile demonilor[246] și stăpâniți de o dorință zadarnică de a cunoaște, socotindu-se mai presus decât ceilalți, prin mândrie au dat loc diavolului[247] și au socotit că se pot curăți prin ritualurile înșelătoare și deșarte ale puterilor văzduhului[248], adică ale demonilor. Pe aceștia i-a amintit Apostolul [Pavel] când a spus: „Au schimbat slava Dumnezeului Celui nestricăcios cu asemănarea chipului omului celui stricăcios și al păsărilor și al celor cu patru picioare și al târâtoarelor"[249]. Unii dintre aceștia s-au străduit mult și, trecând peste întreaga creație, au înțeles că [există] un Creator peste toate, dar, rămânând [mărginiți] în micimea lor, s-au trufit și față de El. Cei care au urmat părerea lor ne vorbesc acum astfel: „Nu putem fi curățiți decât prin acești mijlocitori", adică puterile de acest fel. Așadar, caută un mijlocitor. De ce? „Deoarece mintea omenească învelită și copleșită de poftele sale are nevoie de curățire. Și, dacă nu este curățită, nu poate să se bucure de ceea ce vede [că este] neschimbător, chiar dacă ar

245 *I.e.* astrologie.
246 *Cf. 1 Timotei* 4, 1.
247 *Cf. Efeseni* 4, 27.
248 *Cf. Efeseni* 2, 2.
249 *Romani* 1, 23.

putea să-l vadă cumva, într-o mică măsură." Într-adevăr, gândesc bine [când spun] că nimeni nu poate ajunge la Dumnezeu fără mijlocitor.

38. *Ce este și cine este mijlocitorul?*

Dar trebuie să căutăm să aflăm ce este mijlocitorul. De fapt, există un mijlocitor fals și există unul adevărat. Mijlocitorul fals, după cum am spus de atâtea ori, este diavolul. El mijlocește pentru cei care caută să facă rău și pentru cei care vor să se trufească, făcând anumite semne și minuni. Și vrăjitorii lui faraon au făcut asemenea lui Moise, chiar dacă nu au putut să facă totul[250], deoarece ei fac atât cât li se îngăduie duhurilor din văzduh[251], prin care lucrează. În schimb, numai Dumnezeu poate săvârși câte voiește. Așadar, duhurile mijlocesc pentru cei mândri[252], prin anumite semne, după cum am spus, și le făgăduiesc purificarea.

Însă adevăratul Mijlocitor este unul singur, Domnul Iisus Hristos, pe Care și cei smeriți din vechime L-au cunoscut prin descoperire și au vrut să fie curățiți prin mijlocirea Lui. Înainte de a Se naște din Maria, li S-a descoperit celor vrednici, ca să se mântuiască prin credința în Cel care urma să Se nască și să pătimească, precum noi ne mântuim prin credința în Cel care S-a născut și a pătimit. De aceea a venit atât de smerit, pentru a ne arăta că nu îi curățește și nu îi mântuiește decât pe cei smeriți.

De fapt, nici măcar în acea vreme, înainte de a Se face Cuvântul trup[253], nu S-a descoperit doar sfinților patriarhi și profeți ai poporului evreu, ci se găsesc exemple chiar și la alte neamuri, deoarece oricine a căutat cu smerenie nu a fost neglijat de Mijlocitorul smerit, singurul care împacă cu Tatăl și singurul care a spus, cu deplin adevăr: „Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine"[254], smerindu-Se pentru ei, ca stăruind în smerenie să fie vrednici de a fi curățiți prin El, Care este Mijlocitorul smerit.

---

[250] *Cf. Ieșirea* 7, 11, 22; 8, 7, 18.
[251] *Cf. Efeseni* 6, 12.
[252] *Cf. 1 Timotei* 2, 5.
[253] *Cf. Ioan* 1, 14.
[254] *Ioan* 14, 6.

Oare Melchisedec a fost din poporul lui Israel? Și totuși Scriptura îl prezintă drept „preotul Dumnezeului Celui Preaînalt”[255], prefigurându-L pe Mijlocitor. Căci el îl binecuvântează și pe Avraam[256]. Oare Iov, acel bărbat atât de desăvârșit și atât de mare luptător cu diavolul și învingător, care, șezând pe gunoi, plin de viermi, smerit [fiind] l-a învins pe cel de care Adam, [fiind] mândru, [deși era] sănătos la trup, a fost biruit în grădina Raiului, oare acest bărbat era din poporul lui Israel[257]? Și totuși din cuvintele lui se înțelege că este vestit și anunțat dinainte adevăratul Mijlocitor.

Însă, precum Mijlocitorul îi amintește pe unii, atât cât a fost necesar, astfel trebuie să credem că Mijlocitorul Care aduce curăția, chiar înainte de a Se arăta în trup, li S-a descoperit tuturor celor care L-au căutat cu smerenie pe Mijlocitorul Care înlătură păcatele, fără de Care nimeni nu se poate curăți. Nimeni, dacă nu a fost curățit [mai înainte] prin intermediul Mijlocitorului, nu ajunge la ceea ce, chiar dacă se poate zări printr-o oarecare putere de percepție a sufletului – într-o măsură foarte mică totuși –, nu poate fi dobândit decât de cei curățiți pe deplin.

Așadar, dacă unii L-au căutat astfel, precum spune Apostolul, încât să vadă cele nevăzute ale lui Dumnezeu, înțelegându-le din cele care au fost făcute, dar au ținut „adevărul lui Dumnezeu în minciună”, adică s-au numit pe ei înșiși înțelepți și s-au preamărit prin mândrie, necinstindu-L cum se cuvine pe Cel de la care au primit puterea de cunoaștere[258], acestor [oameni] mândri, după cum am spus, li se înfățișează mijlocitorul cel mândru[259], precum celor smeriți [li Se înfățișează Mijlocitorul] Cel smerit, în funcție de anumite potriviri și de o dreptate uimitoare, care nu se poate exprima în cuvinte, rămânând în locurile cele mai tainice ale lui Dumnezeu, pe care se cuvine să o cinstim, chiar dacă nu o putem vedea. Așadar, mijlocitorul mândru li se arată celor mândri, iar Cel smerit, celor smeriți, însă [Mijloci-

---

[255] *Facerea* 14, 18; *Evrei* 7, 1.
[256] *Cf. Facerea* 14, 19; *Evrei* 7, 1.
[257] *Iov* 1, 1; 2, 7-8.
[258] *Cf. Romani* 1, 18-22.
[259] Diavolul.

torul] smerit [li Se arată] celor smeriți pentru a-i duce la înălțimea lui Dumnezeu, iar [mijlocitorul] mândru [li se arată] celor mândri pentru a-i împiedica să ajungă la înălțimea lui Dumnezeu.

39. *Despre Mijlocitorul smerit și mijlocitorul trufaș.*

Luați seama în ce fel diavolul se prezintă drept mijlocitor. Nu are trup muritor, dar este păcătos. În schimb, Domnul a vrut să aibă trup muritor, dar nu a fost păcătos. A împărtășit cu oamenii moartea, nu păcatele. De fapt, dacă ar fi fost păcătos, nu ar putea fi mijlocitor. Iar dacă ar fi fost și muritor și păcătos, ar fi fost precum ceilalți oameni și nu ar mai fi mijlocitor, ci ar avea nevoie de mijlocitor.

Într-adevăr, tot omul [este] păcătos și muritor. În schimb, Dumnezeu [este] drept și nemuritor. Mijlocitorul smerit [este] drept și muritor; și nu [este] drept oricum, ci [este] drept deoarece [este] Dumnezeu și [este] muritor deoarece [este] om. Însă mijlocitorul mândru [este] nedrept și nemuritor; de fapt, el nu se eliberează din trup deoarece nu a fost înveșmântat în trup – fapt pentru care îl numesc „nemuritor". Adevărata nemurire este atributul exclusiv al lui Dumnezeu, motiv pentru care s-a spus: „Cel care singur are nemurire și locuiește întru lumina la care nu se poate ajunge"[260], [afirmație] din care [reiese că] și Unicul Fiu [este] nemuritor, deoarece El și Tatăl sunt una[261], dar a vrut să fie muritor, asumându-Și firea omenească.

Așadar, diavolul, nedrept și într-un anumit fel nemuritor, s-a prezentat drept mijlocitor pentru omul nedrept și muritor. [Există] două [trăsături ale celui care este] cel mai jos și două [trăsături ale Celui care este] cel mai sus. Dar, pentru a se împăca cele de jos cu cele de sus, este nevoie de un mijlocitor. Care [sunt] cele două [trăsături ale celui] de jos? Nedreptatea și moartea. Care [sunt] cele două [trăsături ale Celui] de sus? Dreptatea și nemurirea.

Prin urmare, mijlocitorul care curățește și readuce [la starea inițială], dacă ar fi fost și nedrept și muritor, nu ar mai fi mijlo-

---

260 *1 Timotei* 6, 16.

261 *Cf. Ioan* 10, 30.

citor, deoarece nu ar avea o [trăsătură] de jos și una de sus, ci [le-ar avea] pe amândouă de jos, și nedreptatea[262] și firea muritoare. Pe de altă parte, dacă ar avea nemurirea de sus și nedreptatea de jos, dacă ar avea o [trăsătură] de aici și alta de acolo și ar părea astfel mijlocitor, nu ar fi [un mijlocitor] care readuce [în starea inițială], deoarece nu ar curăți păcatele. De fapt, având nedreptatea [ca trăsătură comună] cu omul, ar fi fost vrednic să primească pedeapsa împreună cu el, și astfel ar fi fost un mijlocitor care închide drumul spre Dumnezeu. Căci păcatele nu reprezintă altceva decât despărțirea de Dumnezeu. Ascultă ce spune Scriptura: „Oare Dumnezeu Și-a astupat urechea ca să nu [vă] audă? [Nu,] ci păcatele voastre vă despart de Dumnezeu”[263].

40. *Despre cei doi mijlocitori.*

Așadar, păcatele ne despart [de Dumnezeu]; firea muritoare nu ne desparte [de Dumnezeu], deoarece firea muritoare este pedeapsa păcatului, în urma judecății lui Dumnezeu. Ne desparte ceea ce[264] merită această pedeapsă. Drept urmare, spun că nu ceea ce ți-a făcut Dumnezeu îți închide drumul către El, ci ceea ce ți-ai făcut tu însuți. De fapt, Dumnezeu ți-a făcut trupul muritor [ca urmare a păcatului], însă tu ești [cel care] ai păcătuit.

Astfel, Mijlocitorul adevărat și nefățarnic a împărtășit cu tine ceea ce ți-a făcut Dumnezeu atunci când te-a pedepsit, însă nu a avut în comun cu tine ceea ce ai făcut tu păcătuind. A împărtășit cu tine firea muritoare, dar nu a fost părtaș la nedreptate împreună cu tine. De fapt, [deși] S-a născut în trup muritor, totuși nu a fost dator să moară din pricina păcatului[, fiindcă era fără de păcat]. Căci „S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor și la înfățișare aflându-Se ca un om”[265]. Acest lucru a fost spus astfel nu ca să credem că El S-a preschim-

---

[262] Aici Fericitul Augustin face referire la nașterea Mântuitorului fără de păcatul originar și la lipsa oricărui păcat personal. El a meditat și a scris întreaga viață despre păcatul originar și despre consecințele acestuia în contextul disputelor cu pelagienii, care considerau păcatul originar un păcat personal al lui Adam. (n.P.P.)

[263] *Isaia* 59, 1-2.

[264] *I.e.* păcatul.

[265] *Filipeni* 2, 7.

bat, ci deoarece a vrut să Se arate smerit și supus, rămânând în ascuns Domn și Dumnezeu la Dumnezeu, Fiul egal cu Tatăl, Cel prin care toate s-au făcut[266]. Asumându-Și firea muritoare și fiind părtaș împreună cu noi la neputința [venită în urma] pedepsei noastre, [ne] curățește de păcate și [ne] izbăvește de condiția muritoare; de aceea a fost vrednic să ucidă moartea, prin moartea [Sa], pentru că a îndurat moartea fără a avea vreo vină – Acesta care ne readuce la starea din care am căzut.

În schimb, mijlocitorul trufaș, mijlocitorul fals și mincinos, are în comun cu oamenii păcătoși nedreptatea, însă nu are în comun trupul muritor, și de aceea nu îi izbăvește de firea lor muritoare atunci când îi îndeamnă să facă nedreptăți, deoarece, precum nedreptatea din prima viață ne-a adus ca pedeapsă meritată moartea aceasta, tot astfel stăruința neclintită în nedreptate din viața aceasta ne aduce ca pedeapsă meritată moartea veșnică. De fapt, diavolul va îndura împreună cu cei pe care îi înșală [moartea] aceasta [veșnică], împreună cu cei pentru care acum nu își asumă firea muritoare, care se manifestă în trup muritor; și de aceea vrea să fie mijlocitor, deoarece are în comun cu ei un singur lucru, adică nedreptatea, în schimb pe celălalt, adică firea muritoare, nu îl are [în comun cu ei].

41. *Mijlocitorul Hristos a ales să Se smerească pentru mântuirea omului.*

De aceea îi înșală mai ușor [mijlocitorul] mândru pe cei mândri, deoarece pe cei trufași îi supără mai mult firea muritoare decât nedreptatea, și de aceea mai degrabă resping firea muritoare din umanitatea lui Hristos decât nedreptatea din trufia diavolului. Astfel, [mijlocitorul trufaș] îi împinge pe cei plini de îngâmfare din pricina învățăturilor zadarnice și mincinoase să ia parte la ritualuri nelegiuite, făgăduindu-le purificarea în temple, și, prin ceremonii magice și mistere blestemate, îi atrage spre astrologi, spre ghicitori, spre auguri, spre haruspicii.

[Diavolul] îndrăznește să se laude că el este mai puternic și mai însemnat decât Hristos, pentru că nu s-a născut în trup din

[266] *Cf. Ioan* 1, 3.

femeie, nu a fost prins, nu a fost biciuit, nu a fost scuipat, nu i s-a pus coroană de spini, nu a fost atârnat pe cruce, nu a murit și a fost îngropat. Cei mândri râd de toate acestea pe care Mijlocitorul Cel smerit le-a îndurat, neîmpărtășind nedreptatea cu oamenii, ci împărtășind [doar] firea omenească, ca să îi vindece de păcatul[267] mândriei și să îi facă învingători ai falsului mijlocitor, după ce au învățat să-și mărturisească păcatele, și să fie curățiți prin dreptatea lui Hristos de propria lor nedreptate și, prin participarea smerită la firea Lui muritoare, să ajungă la culmea măreață a nemuririi.

42. *Nimeni să nu vă făgăduiască curăția în afara Bisericii.*

Fraților, să-l respingem cu dispreț pe mijlocitorul rău, pe mijlocitorul fals și înșelător, pe mijlocitorul care nu împacă, ci desparte din ce în ce mai mult. Nimeni să nu vă făgăduiască vreo curățire [de păcate] în afară Bisericii, fie în temple, fie în orice alt loc, prin mijlocirea ritualurilor nelegiuite. Nimeni [să nu vă promită curăția] în afara unității [Bisericii], chiar și prin Tainele creștine, deoarece, cu toate că există Taină[268] și în afara unității

---

[267] *Tumor.*

[268] *Sacramentum.* Problematica validității Tainelor (sacramentelor) creștine în afara comunității ecleziale dreptcredincioase a fost una supusă unor intense și aprinse dezbateri în Biserica primară. Pe lângă controversa privind validitatea Tainei în funcție de vrednicia săvârșitorului – concepție inițiată și susținută de Novatianus în 255 (tainele administrate de clericii care au tăgăduit credința creștină în vremea persecuției sunt nevalide), susținută apoi de Tertulian și de Sfântul Ciprian al Cartaginei (*cf. Epistola* 70), va fi respinsă de Fericitul Augustin și de Biserică în general, pentru că adevăratul săvârșitor al Tainei este Hristos (*cf. Contra Cresconium*, 2, 32) –, piatra de încercare o va constitui disputa privind validitatea botezului ereticilor. Tot novațienii au inițiat această doctrină, rebotezând pe cei care veneau în comunitatea lor. Tertulian va susține și el în *De baptismo*, 15, că sacramentele ereticilor nu sunt valide. Sfântul Ciprian, criticând excesele lui Novatianus, acceptă totuși doctrina invalidității sacramentelor în afara Bisericii (*De unitate catholicae ecclesiae*, 11). Două sinoade africane din 220 și 256 confirmă această doctrină și practică. *Scrisorile 69-75* ale Sfântului Ciprian expun și argumentează acest punct de vedere. Papa Ștefan I nu a fost de acord cu aceste sinoade, și astfel începe o furtunoasă controversă baptismală, în care vor fi antrenați și teologi răsăriteni. Sinodul din Arles din 314 va recunoaște ca valid botezul ereticilor, condamnând rebotezarea (practicată acum cu asiduitate de schismaticii donatiști în Africa). În veacul al IV-lea, se va stabili cu claritate în teologie diferența între schismatic și eretic, deoarece până atunci multe mișcări schismatice au fost catalogate drept eretice. Sinodul I Ecumenic de la Niceea (canoanele 8 și 19) și, mai apoi, practica Bisericii acceptă prin iconomie botezul ereticilor ca valid, cu excepția ereticilor antitrinitari, deoarece botezul creștin este săvârșit în numele Sfintei Treimi. (n.P.P.)

– lucru pe care nu pot să-l tăgăduiesc și nici nu îndrăznesc să-l batjocoresc –, totuși puterea și deplinătatea mântuitoare[269] a tainei, care [ne] face împreună-moștenitori cu Hristos, nu există decât în unitatea și în legătura păcii Bisericii[270]. Nimeni să nu vă despartă de Dumnezeu, nimeni [să nu vă despartă] de Biserică, nimeni [să nu vă îndepărteze] de Dumnezeu-Tatăl, nimeni [să nu vă îndepărteze] de Biserica-mamă. Falsul mijlocitor vrea să vă despartă de Dumnezeu, prefăcându-se în înger de lumină, iar slujitorii [lui] preschimbându-se în slujitori ai dreptății[271].

Dacă nu poate să [vă] ademenească [spre săvârșirea unor] ritualuri nelegiuite, vrea să [vă] separe de Biserică fie prin erezii, fie prin schisme, ca din pricina părăsirii mamei să fie jignit Tatăl. Am avut doi părinți care ne-au născut în viața muritoare, avem [tot] doi [părinți] care ne nasc în viața nemuritoare: Dumnezeu și Biserica[272]. [Părinții trupești] și-au născut [fiii pentru a le fi] urmași, [părinții duhovnicești] nasc [fii] pentru a trăi mereu împreună cu ei. De fapt, din ce motiv am fost născuți de părinții trupești, dacă nu să le urmăm lor după ce mor? În schimb, din Dumnezeu-Tatăl și din Biserica-mamă ne naștem astfel încât să trăim împreună cu părinții pentru totdeauna.

Oricine aleargă fie la ritualuri nelegiuite, fie la vrăjitorii, ori să-i întrebe despre viața sa sau despre probleme care țin de viața aceasta pe astrologi, pe auguri, pe haruspicii și [alte] instrumente diavolești ale lumii acesteia s-a despărțit de Tatăl, chiar dacă nu se îndepărtează de Biserică[273]. Dacă cineva s-a despărțit de Biserică prin schismă, deși i se pare că rămâne lângă Tată, și-a părăsit mama într-un mod foarte primejdios. Însă i-a părăsit pe amândoi cel care s-a îndepărtat și de credința creștină, și de Biserica-mamă. Rămâi aproape de Tată, rămâi aproape și de mamă! Ești micuț

[269] Fericitul Augustin tempereazã aici afirmația precedentă, stabilind clar marginile între Taina autentică și Taina acceptată din rațiuni pastorale. (n.P.P.)

[270] *Cf. Romani* 8, 17; *Efeseni* 4, 3.

[271] *Cf. 2 Corinteni* 11, 14-15.

[272] În finalul operei *De baptismo*, Tertulian va afirma că toți creștinii au ca mamă Biserica, iar ca tată pe Dumnezeu. (n.P.P.)

[273] Constatare extrem de actuală într-o vreme în care mulți creștini recurg la practici magice și vrăjitorești, ignorând faptul că nu putem sluji la doi domni: „Ce împărtășire are lumina cu întunericul? Și ce învoire este între Hristos și Veliar" (*2 Corinteni* 6, 14-15). (n.P.P.)

– ține-te strâns de mamă! Ești micuț – suge laptele mamei și, hrănindu-te cu lapte, ea te va duce la masa Tatălui[274]!

43. *Domnul Hristos a învins slăbiciunea noastră [prin asumarea ei].*

Mântuitorul tău Și-a asumat trup [muritor], Mijlocitorul tău Și-a asumat trup [muritor] și, asumându-Și trup [muritor], Și-a asumat Biserica. A pregustat, ca să zic așa, [începând] de la cap, ceea ce I-a oferit lui Dumnezeu, [devenind] „Preot în veac"[275] și „jertfă de ispășire pentru păcatele noastre"[276]. Cuvântul Și-a asumat firea omenească și cele două au devenit una, după cum a fost scris: „Vor fi amândoi într-un singur trup. Taina aceasta mare este" – spune – „iar eu zic în Hristos și în Biserică"[277]. Cămara de nuntă a acestei uniri a fost pântecele Fecioarei. „Și El, ca un mire care iese din cămara sa de nuntă, S-a bucurat ca un uriaș care își aleargă drumul"[278]. [Este numit] „uriaș" fiindcă [urma să fie] puternic, învingând slăbiciunea [noastră] prin [asumarea] slăbiciunii și ucigând moartea prin moartea [Sa].

Însă a alergat pe cale; nu a stat pe cale, ca nu cumva să devină omul despre care s-a spus că a stat în calea păcătoșilor. Într-adevăr, când psalmul spune: „Fericit [bărbatul] care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor nu a stat"[279], acesta se referă la cineva care a stat în calea păcătoșilor. Așadar, Domnul Iisus Hristos a alergat pe calea păcătoșilor; în schimb, Adam a stat pe calea păcătoșilor. Și, deoarece a stat, fiind rănit de tâlhari, a căzut și a zăcut [întins pe pământ]. Dar l-a văzut Cel care a străbătut calea aceasta în așa fel încât să nu stea, ci să o parcurgă în fugă; l-a găsit rănit, l-a pus pe animalul său de povară și l-a încredințat [îngrijitorului] unui han [spre a i se purta de grijă][280],

---

[274] *Cf. Evrei* 5, 12-13.

[275] *Cf. Psalmul* 109, 4; *Evrei* 5, 6; 7, 17, 21.

[276] *1 Ioan* 2, 2.

[277] *Efeseni* 5, 31-32.

[278] *Psalmul* 18, 5-6.

[279] *Psalmul* 1, 1.

[280] *Cf. Luca* 10, 30-35. Este vorba despre Pilda samarineanului milostiv. Hristos este văzut drept samarineanul, iar omul rănit este Adam, omul vechi, pe care Hristos a venit să-l tămăduiască de păcat.

deoarece El alerga pe drum, ca să împlinească ceea ce se profețise despre El: „Va bea pe cale din șuvoi; pentru aceasta va înălța capul”[281].

De fapt, șuvoiul închipuie veacul de acum[282]. „Șuvoaie” sunt numite apele care se umflă fie în urma ploilor torențiale neașteptate, fie în urma furtunilor, fie în urma inundațiilor; dar trec repede. Astfel sunt toate aceste lucruri vremelnice: [ca] un șuvoi [care] este trecător și se sfârșește repede. Astăzi, la [sărbătoarea] Anului Nou, cei care se bucură în desfrânările și în deșertăciunile lumii nu își dau seama că sunt târâți de furia șuvoiului. Să cheme, dacă pot, aceeași zi de anul trecut; să cheme înapoi măcar ziua de ieri. Nu văd că până și bucuriile lor trec precum șuvoiul, ca pe urmă să poată spune: „Aceștia sunt cei pe care altădată îi batjocoream și îi ocăram. Nebunii de noi socoteam viața lor o nebunie și moartea lor lipsită de cinste. Cum sunt socotiți între fiii lui Dumnezeu și partea lor este între sfinți? Așadar, noi am rătăcit de la calea Adevărului și Lumina dreptății n-a strălucit pentru noi și Soarele nu ne-a răsărit nouă”[283].

Care soare? Oare acesta văzut? Acesta răsare pentru ei în fiecare zi. De fapt, Domnul vorbește despre Cel „care face să răsară soarele Său peste cei buni și peste cei răi”[284]. Este un Altul care a făcut soarele acesta, [Altcineva] nevăzut și inteligibil, Soarele acesta al dreptății, despre Care se spune într-un alt loc: „A răsărit pentru mine Soarele dreptății”[285]. Acest Soare nu a răsărit pentru ei. Ascultă cum plâng, gemând: „Ce folos ne-a adus trufia și la ce ne-a slujit fala bogăției? Toate acestea au trecut ca umbra”[286]! El a trecut deja ca un șuvoi, dar totuși Cel care S-a născut a pătimit, a fost răstignit, a fost îngropat, a înviat; a băut pe drum chiar din șuvoi, trecând de aici la Tatăl, pentru a putea fi urmat de credincioșii pentru care a băut pe drum din acest șuvoi; pentru aceasta a înălțat capul[287], adică pe Sine Însuși.

---

[281] *Psalmul* 109, 7.
[282] *Saeculum* desemnează viața prezentă în opoziție cu eternitatea.
[283] *Înțelepciunea lui Solomon* 5, 3-6.
[284] *Matei* 5, 45.
[285] *Maleahi* 3, 20.
[286] *Înțelepciunea lui Solomon* 5, 8-9.
[287] *Cf. Psalmul* 109, 7.

44. *Sfinții Îl mărturisesc pe singurul Mijlocitor, Hristos.*

De fapt, El este capul Bisericii[288], Cel care S-a înălțat la cer și șade de-a dreapta Tatălui[289], arătându-ne prin jertfa Sa ce se cuvine să nădăjduim chiar și în privința trupului nostru; precum spune Apostolul [Pavel]: „Căci prin nădejde ne-am mântuit și suspinăm în noi înșine, așteptând înfierea, răscumpărarea trupului nostru"[290]. Într-adevăr, noi [suntem] înfiați, iar El [este] Unicul-Născut [din Tatăl]. [Cu toate că] la început Cuvântul [era] Dumnezeu la Dumnezeu, după cum mărturisește evanghelistul[291], și egal cu Tatăl, după cum spune Apostolul Pavel[292], totuși S-a smerit pe Sine, pentru a fi „singurul Mijlocitor între Dumnezeu și oameni, omul Hristos Iisus"[293].

Însă, precum este mijlocitorul rău și fals care închide drumul spre Dumnezeu, astfel se arată a fi toți oamenii mândri; oriunde ar fi, vor să fie asemenea mijlocitorului lor. Și cum vedeți [că este] printre oameni, așa [este] și printre îngeri. Cel care a vrut să fie mijlocitor și făcător de pace cu Dumnezeu, despre Care am spus multe, adică Mijlocitorul smerit și preaînalt, Domnul Iisus Hristos, Și-a asumat creația în întregimea ei – aceasta există pe de-a-ntregul în om, căci mai înainte am spus că, de fapt, creatura este duhovnicească sau trupească –, așadar, Și-a asumat firea omenească în întregimea ei, luând chip de rob[294]. Și-a asumat tot: ceea ce [este] în rațiune, ceea ce [este] în suflet[295], ceea ce este în trup, în afară de păcat. Așadar, în El se găsesc toate, ca nimeni să nu se înșele căutând pentru curățirea sa mijlocirea vreunei

---

288 *Cf. Efeseni* 5, 23; *Coloseni* 1, 18.

289 *Cf. Simbolul de credință* (*Crezul*).

290 *Romani* 8, 23-24.

291 *Cf. Ioan* 1, 1.

292 *Cf. Filipeni* 2, 6.

293 *1 Timotei* 2, 5.

294 *Cf. Filipeni* 2, 7.

295 Afirmații îndreptate împotriva dochetismului, care afirma că Fiul lui Dumnezeu întrupat nu ar fi avut trup omenesc real, ci unul aparent, fantasmatic sau alcătuit dintr-o materie celestă, dar și împotriva apolinarismului, care recunoștea în Iisus Hristos doar un trup omenesc real și, cel mult, un suflet senzitiv, vegetativ (cum au și animalele), locul minții (duhului, rațiunii, mai exact νοῦς - ului) în Iisus Hristos luându-l Logosul divin. (n.P.P.)

creaturi așa-zis curățitoare[296]. Din acest motiv, Acel Mijlocitor are totul, din acest motiv, Acel Mijlocitor Și-a asumat totul, pentru că numai o asemenea făptură[297] mijlocitoare poate să curățească [omul] de nedreptăți și să [îl] izbăvească de moarte, [una] care nu-și asumă niciun fel de putere prin ea însăși, ci este legată în mod personal[298] și unită într-un fel care nu poate fi spus în cuvinte și îngemănată[299] cu Dumnezeu-Cuvântul, încât se poate spune: „Cuvântul S-a făcut trup"[300].

Smerenia Lui a fost disprețuită și slăvită pentru ca oamenii smeriți să nu-și piardă nădejdea, iar cei mândri să nu se trufească. Așadar, oamenii mândri sunt imitatori ai mijlocitorului

---

[296] Literal: „pseudo-purificatoare".

[297] „Făptura" de aici se referă la firea omenească integrală a lui Hristos (trup deplin și suflet deplin), unită însă în chip ipostatic cu Persoana Fiului lui Dumnezeu, Care devine și ipostas al acestei firi omenești create special de Dumnezeu în Fecioara Maria în acest scop. (n.P.P.)

[298] *Personaliter*. Termenul *persona* a cunoscut o interesantă evoluție semantică. Etimologia sa este încă neclară: etruscul *fersu* pare a desemna un tip de „mască". Mult mai probabilă este însă influența lui *persona* asupra grecescului πρόσωπον, care avea același sens de „mască teatrală" și care va dobândi, spre sfârșitul Antichității creștine, sensul actual de „persoană". Ulterior *persona* își va menține sensul tehnic și va desemna „personajul dramatic" în teatrul roman; în dreptul roman termenul reprezenta „subiectul de drept, personalitatea juridică a cetățeanului". Lumea antică nu a cunoscut nici conceptul, nici valoarea autentică a persoanei umane ori divine. Abia Tertulian (*Adversus Praxean*) este primul teolog și gânditor care îi conferă un sens foarte apropiat de cel modern, aplicându-l celor trei Ipostasuri ale Sfintei Treimi: *una substantia, tres personae*. Dezbaterile și polemicile antiariene în Occident (Sfântul Ilarie de Pictavium) vor rafina sensul acestui termen, purificându-l de eventualele sensuri modaliste (sabeliene, în sensul că *persona* nu reprezintă o individualitate concretă, un ipostas, ci doar o formă de manifestare a unicei esențe divine) pe care le putea genera, așa cum se întâmpla cu echivalentul său grecesc în Orient. Sfântul Vasile cel Mare atenționa asupra acestei primejdii în epistolarul său. Fericitul Augustin este cel care va consacra definitiv acest termen, aplicându-l atât Sfintei Treimi (*De Trinitate*, 7), cât și Logosului întrupat, subliniind cu tărie unitatea și unicitatea subiectului unirii ipostatice a celor două firi în Iisus Hristos, anume Logosul, a doua Persoană a Sfintei Treimi. Boethius, în final, va formula celebra definiție: „Persoana este subzistența individuală a unei naturi raționale – *naturae rationalis individua subsistentia*" (*De duabus naturis*, 3). (n.P.P.)

[299] *Commixta* trimite la o uniune foarte strânsă între două elemente, însă fără contopirea acestora. Gândirea hristologică a Fericitului Augustin prevestește Calcedonul, însă terminologia unirii ipostatice nu era încă bine definită și sistematizată; în plus, predicile de față sunt discursuri care au fost consemnate în scris de stenografi. Doctrina Bisericii este una și aceeași, nu există o evoluție a ei în sensul că se descoperă dogme noi, ci cele existente deja în Revelație sunt clarificate și formulate mai limpede. (n.P.P.)

[300] *Ioan* 1, 14.

înșelător, deoarece vor să fie slăviți ei, iar dacă Dumnezeu este pus mai presus decât ei, se mânie [asemenea diavolului]. În schimb, oamenii smeriți și sfinți, când văd că sunt cinstiți astfel de oameni care se înșală vrând să-și pună nădejdea lor în om și nefiind atenți la ceea ce spune Sfânta Scriptură – „Blestemat [fie] tot omul care își pune nădejdea sa în om”[301] –, se întristează în inima lor și îi sfătuiesc cu credință, atât cât pot, să își pună nădejdea în Dumnezeu, nu în om.

[Astfel s-a întâmplat] atunci când {Apostolul [Pavel] nu a vrut ca nădejdea să se întemeieze pe el, ci pe adevărul pe care îl vestea. Ceea ce se spunea prin el era mai important decât persoana prin care se vestea, deci dorea ca nădejdea să se întemeieze pe credința în ceea ce se vestea prin el, și nu pe el, care era doar vestitorul. „Dar, chiar dacă noi”, spune – [dacă până aici ți se pare că] este puțin lucru, ascultă ceea ce urmează! –, „sau un înger din cer v-ar vesti altă Evanghelie decât aceea pe care v-am vestit-o, să fie anatema!”[302] Își dădea seama că un mijlocitor fals se poate preschimba în înger de lumină[303] și să vestească ceva mincinos. Așadar, precum oamenii mândri vor să fie slăviți în locul lui Dumnezeu, pun pe seama puterii lor orice pot, [vor] să fie celebri și, dacă s-ar putea, să Îl întreacă în faimă chiar pe Hristos, tot astfel [fac] diavolul și îngerii lui.

45. *Donatiștii îl pun pe Donatus mai presus de Hristos.*

Frații mei, le vorbesc dreptcredincioșilor[304]! Donatiștii îl au pe Donatus în locul lui Hristos. Dacă ar auzi vreun păgân [pe cineva] vorbindu-L de rău pe Hristos, poate ar îndura mai ușor decât dacă ar auzi pe unul defăimându-l pe Donatus.}[305] Cunoașteți ceea ce spun și sunteți siliți să treceți prin astfel de întâmplări zilnic. Îl iubesc pe Donatus într-un mod atât de greșit, încât îl pun mai presus de Hristos. De fapt, nu numai că nu au ce să spună, dar chiar sunt conștienți că nu au ce să spună. Nimic

---

[301] *Ieremia* 17, 5.
[302] *Galateni* 1, 8.
[303] *Cf. 2 Corinteni* 11, 14.
[304] Aici termenul *catholicus* îi desemnează pe creștini, în opoziție cu ereticii.
[305] *Cf. Predica* 197, 4.

nu îi ține sub numele lui Hristos, în afară de numele lui Donatus; au fost duși pe o cale greșită spre numele unui om, împotriva lui Hristos.

Din acest motiv au adunat o ură de-a dreptul cumplită împotriva noastră, deoarece le strigăm în față: „Nu vă puneți nădejdea voastră în om, ca să nu fiți blestemați!"[306] Îi urăsc pe cei care predică pacea și, dacă au ceva de suferit de pe urma ticăloșiei lor – nu pentru Hristos, ci pentru Donatus –, se socotesc martiri și pentru că le spunem: „Nu pângări botezul lui Hristos[307], iubește pacea, reunește-te cu Biserica Universală! Hristos a răscumpărat totul prin sângele Său, nu-L reduce pe Răscumpărătorul tuturor la [statutul de răscumpărător] al unei [singure] secte!" Din acest motiv ne urăsc și, dacă au ocazia, ne ucid prin mijlocirea circumcelionilor[308]. Dar, fiindcă Domnul ne-a venit într-ajutor, am scăpat, mulțumind milei Domnului.

Drept urmare, vă atragem atenția și vă cerem să vă rugați pentru noi, ca Domnul să ne insufle încrederea de a predica pacea Sa mereu și să nu ne temem de ei, ci mai degrabă să-i iubim și să ne bucurăm că se împlinește în noi ceea ce a fost scris: „Cu cei ce urau pacea eram făcător de pace; când le grăiam lor, se luptau cu mine în zadar"[309]. Și, dacă nu se pot tămădui în alt fel, să se lupte cu noi, să [ne] lovească, să [ne] ucidă, și totuși să se tămăduiască.

---

[306] *Cf. Ieremia* 17, 5.

[307] Donatiștii nu acceptau validitatea botezului făcut în afara sectei lor, rebotezând pe creștinii care se alăturau schismei lor. Despre donatiști, vezi *Predica* 197, 4.

[308] *Cf.* Allan FITZGERALD (ed.), *Agostino. Dizionario ..., s.v.* „Circoncellioni": *circelliones* sau *circumcelliones* erau un grup fanatic care avea legături cu secta donatistă. Principala lor trăsătură era spiritul combatant. Activitatea lor se pare că a început în jurul anului 340, când împăratul Constans a dat un decret prin care erau confiscate bisericile donatiștilor. Atunci circumcelionii au instigat o revoltă a țăranilor. Se considerau *agonistici* („luptători") pregătiți să-l înfrunte pe cel rău, care putea lua chipul creditorilor, al magistraților păgâni etc. Printre țintele lor se aflau și clerul dreptcredincios și donatiștii convertiți la dreapta credință. Această formă de violență era considerată un act de evlavie. Și Fericitul Augustin a fost ținta lor, dar a scăpat dintr-o ambuscadă, luând-o pe un drum greșit (vezi *Enchiridion*, 5, 17). Aveau un atașament fanatic față de cultul martirilor, considerând martiriul drept adevărata virtute creștină. Astfel, recurgeau la diferite forme de suicid pentru a se martiriza: atacau soldați înarmați, ei având doar bâte, uneori se aruncau în prăpăstii sau își dădeau foc etc.

[309] *Psalmul* 119, 7.

46. *Cinstiți-i pe îngeri și pe mucenici, închinați-vă doar lui Dumnezeu!*

Dar să ne întoarcem, fraților, la ceea ce începusem să spun. De fapt, durerea m-a îndepărtat de la ceea ce aveam de gând [să vă vorbesc]. Precum oamenii mândri preferă să fie slăviți în locul lui Dumnezeu, tot astfel îngerii mândri preferă să fie slăviți în locul lui Dumnezeu. În schimb, precum oamenii sfinți preferă să fie slăvit Dumnezeu, și nu ei, tot astfel [preferă] toți îngerii sfinți, și astfel se cuvine să credem, fără vreo urmă de îndoială, că [preferă] și mucenicii. Ei doresc mai degrabă să fie slăvit Dumnezeu decât [să fie slăviți] ei. Vor să fie cinstit Cel pe care ei Îl cinstesc, Cel în care aleg să fie iubiți. Nu numai că nu primesc onoruri personale din partea oamenilor, ci le resping cu dispreț. În această privință, în funcție de ce ne-a oferit Domnul, am dat exemplul acelui înger din *Apocalipsă* care nu a vrut ca omul să i se închine lui, ci lui Dumnezeu[310]. Așadar, fraților, nu vă temeți că, dacă Îl slăviți, cu supunere pioasă, numai pe Dumnezeu, jigniți vreun înger sfânt sau vreun martir!

Căci, dacă v-ar convinge gândirea trupească[311] să judecați după voi înșivă, [atunci,] dacă din pricina vreunei trufii [izvorâte] din mândrie, cumva, vouă vă face plăcere să fiți cinstiți, nu în Dumnezeu, nici pentru Dumnezeu, ci în voi înșivă, pentru voi înșivă, astfel încât, dacă nu se petrece acest lucru, să vă înfuriați, tot așa puteți să socotiți că sfinții îngeri și sfinții mucenici se bucură de astfel de acte de cult [aduse lor] din partea oamenilor și cer pentru ei slujirea care I se cuvine lui Dumnezeu. [În această situație] veți fi fost amăgiți de păgâni cu cea mai simplă înșelăciune și vă veți îndepărta mult de Domnul Dumnezeul vostru, de la Care am primit următorul îndemn: „Domnului Dumnezeului tău să I te închini și Lui singur să-I slujești”[312].

Vreți să îi slăviți, fără a vă face niciun fel de grijă, pe sfinții îngeri și pe sfinții mucenici? Slăviți-L pe singurul [Dumnezeu],

---

310 *Cf. Apocalipsa* 19, 10; 22, 9.
311 *Cf. Romani* 8, 6.
312 *Matei* 4, 10; *Luca* 4, 8; *Deuteronomul* 6, 13; 10, 20.

Cel în care ei vor să fie slăviți! Dacă, într-adevăr, sunt sfinți, se vor mânia pe voi dacă îi veți slăvi în mod personal, și nu [Îl veți slăvi] doar pe Cel de la care și ei au primit harul frumuseții Sale. Așadar, din moment ce sunt sfinți, cu atât mai mult aveți grijă să nu îi jigniți, vrând, ca să zic așa, să îi slăviți în afara [lui Dumnezeu]. De fapt, slăvindu-L pe Dumnezeu, îi slăviți pe toți cei care sunt uniți cu Dumnezeu printr-o iubire evlavioasă și printr-o slujire râvnitoare. Însă, dacă vreunul se mânie deoarece nu este cinstit prin unele ritualuri închinate numai lui, atunci este acel călcător de lege mândru și falsul mijlocitor, prefăcându-se în înger al luminii[313]. Dacă te-a abătut [din drum] către el, atunci ți-a închis calea [către Dumnezeu]. Nu numai că nu poți ajunge [la Dumnezeu] prin el, ci mai degrabă nu îți este îngăduit să ajungi din cauza lui.

47. *Nu i se aduce jertfă vreunuia dintre mucenici sau dintre îngeri, ci Domnului tuturor.*

Să nu vă vândă vorbele lor goale, spunându-vă: „Noi slăvim puterile lui Dumnezeu, ca prin ele să ajungem la Dumnezeu, și împlinim ritualuri pentru Saturn, pentru Iupiter, pentru Pluto, pentru Neptun, pentru Marte, pentru Ceres". De fapt, [acestor zeități] nu le sunt pe plac aceleași ritualuri tuturor, motiv pentru care [fiecare] își atribuie un cult privat și personal, iar astfel acele ritualuri nu sunt sfinte, ci nelegiuite. De toate acestea se bucură și iese învingător conducătorul lor, desfătându-se, în mândria [sa] rău-voitoare, nu atât din pricina acelor ritualuri, ci mai ales din pricina înșelării și greșelii oamenilor.

Să nu vă înșele când vă spun: „Dacă voi îi cinstiți pe mucenici și credeți că prin ei aveți ajutor la Dumnezeu, cu cât mai mult se cuvine să cinstim puterile lui Dumnezeu, prin care noi avem ajutor la El". Ia aminte la tainele Bisericii și vezi dacă îi este adusă jertfă vreunui mucenic, dacă îi dăm ceva unui mucenic și altceva altuia! Dimpotrivă, la toate bisericuțele memoriale[314] aducem o

---

[313] *Cf.* 2 Corinteni 11, 14.

[314] Termenul *memoria* are sensul abstract de „amintire" și sensul concret de „monument comemorativ", „bisericuță memorială", în latina creștină. În aceste bisericuțe

singură [jertfă], nu vreunuia dintre ei, ci Domnului nostru, al tuturor, și în această jertfă îi cinstim și pe mucenici, după demnitatea cuvenită lor, nu prin ei înșiși, ci prin Cel prin care l-au învins pe diavol. Și cu atât își aduc aminte cu mai mare drag de noi, cu cât mai puțin le aducem jertfe personale, deoarece cinstirea lor este doar în Unicul [Dumnezeu], singurul în Care se bucură.

Dacă cineva ți-ar spune: „Invocă-l astfel pe îngerul Gavriil, invocă-l astfel pe Mihail, oferă-i aceasta unuia, cealaltă celuilalt!”, nu te lăsa înșelat, nu încuviința! Să nu te înșele faptul că numele acestor îngeri sunt întâlnite în Sfintele Scripturi[315]. Ia seama mai degrabă în ce fel apar acolo, dacă au cerut pentru ei vreo practică religioasă privată din partea oamenilor și [dacă] nu au vrut mai degrabă să I se aducă întotdeauna slavă Unicului Dumnezeu, Căruia I se supun.

48. *Îngerii sunt slujitori care îndeplinesc ceea ce le cere Dumnezeu.*

Nu numai dacă un om, ci chiar și dacă cineva ca un înger, fie prin vreo vedenie, fie printr-un vis, ar vrea să te ispitească și ar spune: „Fă aceasta pentru mine, sărbătorește aceasta pentru mine, deoarece eu sunt înger”, de exemplu Gavriil, să nu îl crezi[316]! Pentru a fi în afara oricărei primejdii, slăvește-L pe singurul Dumnezeu, Care este Tatăl și Fiul și Duhul Sfânt! Dacă este înger, se bucură de o astfel de cinstire a ta; însă, dacă se mânie pentru că nu ai dat vreo [cinstire] în plus [altora], acela trebuie identificat cu cel despre care spune Apostolul [Pavel] că „se preface în înger al luminii”[317]. Acesta vrea să închidă drumul [către Dumnezeu], se așază la mijloc cu rea voință, nu este mijlocitorul care împacă, ci cel care, mai degrabă, dezbină.

(paraclise sau cripte), ridicate în cinstea și spre pomenirea sfinților mucenici, se aflau moaștele sfinților. Pentru o prezentare pe larg, vezi John CROOK, *The Architectural Setting of the Cult of Saints in the Early Christian West*, c. 300-1200, Clarendon Press, Oxford, 2000.

[315] *Cf. Daniel* 8, 16; 9, 21 (Gavriil); 10, 21; 12, 1 (Mihail).

[316] *Cf. Galateni* 1, 8.

[317] 2 *Corinteni* 11, 14.

De fapt, îngerul din *Apocalipsă* și ceilalți [îngeri] de felul acesta nu vor [ca oamenii] să li se închine lor, ci lui Dumnezeu[318]. Ei sunt vestitori care fac cunoscut ceea ce li se dă să vestească. Ei sunt slujitori care îndeplinesc ceea ce li s-a poruncit să facă, înfățișând rugăciunile noastre lui Dumnezeu, nu pretinzându-le [pentru ei] în locul lui Dumnezeu. Îngerul îi spune omului: „Eu am dus rugăciunea ta în fața slavei lui Dumnezeu"[319]. Totuși [Tobit] nu se ruga îngerului, ci se ruga lui Dumnezeu. Slujitorul a dus rugăciunea lui [la Dumnezeu].

Oare a zis precum fac slujitorii vicioși și corupți ai vreunor demnitari publici: „Dă-mi mie ceva dacă vrei să [te] anunț, dacă vrei să te las să intri"? Domnul nostru nu are astfel [de slujitori] în lăcașul [Său] mare. Slujitorii Săi Îl iubesc, fiii Săi Îl iubesc. Dacă ai vrea să îl corupi pe vreunul dintre ei, ca să zic așa, în particular, să îți dea drumul la Domnul lor, ai fi dat afară departe din acel lăcaș mare. Dacă [...][320] [unii] imită viața îngerilor – deoarece a fost scris: „Este un singur suflet și o singură inimă în Dumnezeu și nimeni nu are ceva al său, ci toate le au împreună"[321]. După cum citim în *Faptele Apostolilor*, din numărul iudeilor s-au convertit atâtea mii de oameni[322], cărora, deoarece nu aveau nimic personal, din bunurile comune „se împărțea fiecăruia, după cum avea cineva trebuință"[323].

Așadar, dacă aceștia imită viața îngerilor și dacă unuia dintre ei, fie vreun prieten, fie fratele, fie tatăl, fie mama, fie orice apropiat, ar vrea să îi dea ceva în particular, [acesta] nu numai că i-ar refuza, dar chiar i-ar sfătui ca, dacă ceva trebuie dat și primit, să Îi dea lui Dumnezeu, precum făceau cei care puneau la picioarele Apostolilor prețul lucrurilor lor[324]. Tot astfel [făceau] și cei pe care Apostolul [Pavel] i-a îndemnat să facă o strângere de ajutoare pentru săracii dintre sfinții care erau în Ierusalim[325] – și îi

[318] *Cf. Apocalipsa* 19, 10; 22, 9.
[319] *Tobit* 12, 12.
[320] Lacună în text.
[321] *Faptele* 4, 32.
[322] *Cf. Faptele* 2, 41; 4, 4.
[323] *Faptele* 4, 35.
[324] *Cf. Faptele* 4, 34-35.
[325] *Cf. Romani* 15, 26.

învăța să își dea seama că Îi oferă lui Dumnezeu ceea ce fac. [Atunci] cu cât mai mult îngerii, mai desăvârșiți [decât noi], care [sălășluiesc] în locuințele cerești și în sălașul mare și în cetatea cerească, în Ierusalim, mama noastră, a tuturor[326], Îi slujesc lui Dumnezeu în cea mai deplină dragoste și bună-înțelegere! Nu vor să li se dea niciun fel de cinstire, în mod particular și cu titlu personal, ci se bucură numai în cinstirea care Îi este acordată, în comuniune cu ceilalți, lui Dumnezeu în calitate de Dumnezeu și cetății ca templu al Său, adică Bisericii întregi.

49. *Singurul Mijlocitor adevărat este Preotul Hristos.*

Pentru curăția care se realizează prin mijlocitor, [Dumnezeu] a vrut să fie un singur mijlocitor și să Se facă om Cel care este egal cu Tatăl, ca prin firea înrudită [cu noi] – adică firea omenească – să ajungem la firea preaînaltă – adică firea dumnezeiască. S-a coborât pentru că noi eram în cele mai de jos și S-a înălțat ca să nu rămânem în cele mai de jos. El singur este Mijlocitorul adevărat, Care nu înșală pe nimeni, Care, cu toate că este egal cu Tatăl, a vrut să fie mai mic decât El pentru noi, nepierzând [firea dumnezeiască], prin care este egal [cu Tatăl], ci asumându-Și [firea omenească], prin care este mai mic [decât Tatăl][327]. Prin trupul Său a izbăvit chiar și trupul nostru. „Nu mai moare. Moartea nu mai are putere asupra Lui."[328]

Rugăciunile noastre ajung la El, chiar dacă prin tainele Bisericii sunt îndreptate către Tatăl. „Nu mai moare." {Însuși Preotul suprem, Cel care S-a dat pe Sine jertfă a arderii de tot pentru noi[329], înfățișează rugăciunile noastre. El este Cel care ne îndrumă, mijlocind [pentru noi], nu ca să ne oprească, ci ca să ne călăuzească; nu ca să ne despartă, ci ca să ne împace; nu ca să pună piedici, ci ca să dea la o parte obstacolele. El este unicul Arhiereu și unicul Preot, Care era simbolizat prin vechii preoți ai lui Dumnezeu. De aceea era căutat un preot fără pată trupească[330],

[326] *Cf. Galateni* 4, 26.
[327] *Cf. Filipeni* 2, 6-7.
[328] *Romani* 6, 9.
[329] *Cf. Evrei* 9, 14.
[330] *Cf. Leviticul* 21, 17.

căci El singur a trăit fără vreo pată a păcatului, chiar și în trup muritor. Prin ceea ce era prefigurat în trupul acelora[331], se vestea ceea ce urma să fie în viața Lui.}[332] Noi, toți episcopii, ne numim „preoți" deoarece am fost puși în frunte. Totuși Biserica întreagă este trupul Acelui Preot. Trupul Său Îi aparține Preotului. Căci și {Apostolul Petru de aceea îi spune Bisericii „seminție aleasă, preoție împărătească"[333].

50. *Hristos – Rege și Preot – a fost prefigurat în Vechiul Testament.*

Atunci[334] era uns un singur preot, acum sunt unși toți creștinii. Era uns regele, era uns preotul, ceilalți nu erau unși. Domnul reprezenta ambele persoane, atât pe cea a regelui, cât și pe cea a preotului, nu în mod simbolic, ci cu adevărat. De fapt, de aceea ambele [persoane] au fost simbolizate prin regele David, din a cărui sământă S-a născut după trup[335]. [David] era rege, lucru pe care îl cunoaștem și este evident. A fost prefigurată în el chiar și persoana preotului când a mâncat din pâinile punerii înainte, pe care aveau voie să le mănânce numai preoții[336]. Însuși Domnul a amintit acest eveniment în Evanghelie[337], ca aceia care pot să înțeleagă să recunoască faptul că El a fost prefigurat în David.

De fapt, chiar și Maria nu provine numai din neam regesc, ci și din neam preoțesc. În ceea ce privește neamul regesc este limpede și, din acest motiv, Apostolul [Pavel] spune chiar despre Domnul: „Cel născut din sământa lui David, după trup"[338]. Chiar dacă „tatăl" Lui se numește Iosif, prin puterea dragostei, totuși nu S-a născut din sământa lui, după cum se arată în Evanghelie[339]. Așadar, rămâne să se spună că Hristos este din sământa

---

331 Al vechilor preoți.
332 *Cf. Predica 198/A*, 3.
333 *1 Petru* 2, 9.
334 În Vechiul Testament.
335 *Cf. Romani* 1, 3.
336 *Cf. 1 Regi* 21, 6.
337 *Cf. Matei* 12, 3-4; *Marcu* 2, 25-26; *Luca* 6, 3-4.
338 *Romani* 1, 3.
339 *Cf. Luca* 2, 48-49; *Matei* 1, 18.

lui David datorită Mariei, deoarece ea era din sămânța lui David, adică din [neam] regesc.

Dar cum găsim și obârșia preoțească în Maria? Este scris în Evanghelie că preotul Zaharia a avut soție pe Elisabeta, „dintre fiicele lui Aaron"[340]. Astfel, Elisabeta provenea din neam preoțesc: într-adevăr, Aaron, fratele lui Moise, a fost preot și tot tribul lui Levi era așa. Iar în Evanghelie îngerul îi spune Fecioarei Maria: „Elisabeta, rudenia ta"[341]. Prin urmare, dacă Elisabeta, una dintre fiicele preotului Aaron, era rudă cu Maria, nu există niciun fel de îndoială că Fecioara Maria are o obârșie nu numai regească, dar chiar și preoțească. De aceea există în Domnul, după natura omenească pe care Și-a asumat-o, ambele persoane, cea împărătească și cea preoțească. [Persoana] împărătească ne conduce spre desăvârșita [Lui] imitare în lupta duhovnicească, „până ce îi va pune pe vrăjmași sub picioarele Sale"[342] și „vrăjmașul cel din urmă, [adică] moartea, va fi nimicit"[343]. De fapt, Însuși Regele a fost ispitit de dușmanul nostru[344], ca ostașul[345] să învețe să lupte. În schimb, Preotul S-a oferit pe Sine jertfă a arderii de tot, spre ispășirea și curățirea păcatelor noastre[346]. Atunci[347] erau unse, în mod simbolic, două [persoane], regele și preotul.}[348]

51. *Despre pâinile și peștii pe care i-a înmulțit Hristos.*

Împreună cu cele cinci pâini de orz sunt și doi pești[349]. Într-adevăr, peștii fac parte din hrana [noastră], iar mâncării i se dă de obicei gust cu ulei. Așadar, doi pești împreună cu cinci pâini, adică împreună cu Vechiul Testament, în care cele cinci cărți ale lui Moise dețin întâietatea. Dar [într-un alt text biblic peștii sunt]

---

[340] *Luca* 1, 5.
[341] *Luca* 1, 36.
[342] *1 Corinteni* 15, 25; *Psalmul* 109, 1.
[343] *1 Corinteni* 15, 26.
[344] *Cf. Matei* 4, 1-11; *Luca* 4, 1-13.
[345] Vezi Adolf VON HARNACK, *Militia Christi. The Christian Religion and the Military in the First Three Centuries*, trans. by David McInnes Gracie, Fortress Press, Philadelphia, 1982.
[346] *Cf. Evrei* 9, 14.
[347] În Vechiul Testament.
[348] *Cf. Predica* 198/A, 1.
[349] *Cf. Ioan* 6, 9-13.

împreună cu șapte pâini, despre care nu se spune [că au fost] de orz, care simbolizează deja Noul Testament; și se spune că au fost puțini pești[350], deoarece creștinii, adică cei unși, deja începeau să fie câțiva, din care avea să se umple Biserica întreagă, [răspândită] prin toată lumea.

Cele cinci pâini de orz semnifică lucrurile care trebuie înțelese în mod duhovnicesc din Lege, fiind ascunse ca în niște veșminte. Acestea au fost arătate de Domnul când i-a învățat pe Apostoli. De aceea acolo s-au umplut douăsprezece coșuri de firimituri[351]. În schimb, cele șapte pâini semnifică cele șapte lucrări ale Duhului în Noul Testament, după cum spune și Ioan în *Apocalipsă*[352]. Într-adevăr, se observă că cele șapte duhuri au fost amintite pentru cele șapte lucrări duhovnicești pe care le înșiruise mai înainte Isaia: „[Duhul] înțelepciunii și al înțelegerii, al sfatului și al tăriei, al cunoștinței și al bunei-credințe și al temerii de Dumnezeu"[353].

Au fost umplute șapte coșuri din acele rămășițe de firimituri[354], [fiindcă șapte reprezintă un] număr prin care este simbolizată Biserica întreagă. Din acest motiv și Apostolul Ioan scrie către șapte Biserici[355]. Și în epistolele Apostolului Pavel se găsește același număr șapte, nu al epistolelor, ci al Bisericilor. De fapt, în aceste taine se găsesc multe [lucruri minunate] într-un mod cu atât mai plăcut, cu cât sunt căutate cu mai multă luare-aminte. Dar în clipa de față am amintit ceva despre ungerea peștilor[356] ca să arăt persoana regală și [persoana] sacerdotală [a lui Hristos], simbolizate la vremea aceea prin cei doi pești, din moment ce atunci[357] erau unse două [persoane]: regele și preotul.

---

[350] *Cf. Matei* 15, 36.
[351] *Cf. Ioan* 6, 13.
[352] *Cf. Apocalipsa* 3, 1; 4, 5; 5, 6.
[353] *Isaia* 11, 2-3.
[354] *Cf. Matei* 15, 37.
[355] *Cf. Apocalipsa* 1, 4.
[356] La începutul paragrafului 51 al acestei predici, Fericitul Augustin spune că uleiul era folosit pentru a da gust mâncării. De fapt, pe lângă alte preparate din pește, cum este cazul vestitului sos *garum*, în bucătăria romană se prepara și pește prăjit în ulei (vezi APICIUS, *De re coquinaria*, 4, 17). Dar, pe lângă acest prim nivel de înțelegere, textul părintelui bisericesc poate fi interpretat și în mod simbolic, ca o aluzie la actul ungerii tuturor creștinilor care au fost pescuiți din marea învolburată a vieții acesteia.
[357] În Vechiul Testament.

[Numele] Hristos provine de la *chrisma*, adică de la „ungere" [în limba greacă][358]. Iar Biserica este trupul lui Hristos. Și din acest motiv sunt unși toți creștinii, printr-o taină ascunsă celorlalți[359], dar cunoscută celor credincioși. Unicul Preot este și Mijlocitorul, capul Bisericii, fără păcat, prin Care ne curățim de păcatele noastre[360].

52. *Episcopul poate fi mijlocitor*[361]*?*

Îmi amintesc cu mare durere [că trebuie] să vă aduc la cunoștință faptul că Parmenianus, un oarecare episcop donatist, a îndrăznit să scrie în una dintre epistolele sale că episcopul este mijlocitor între popor și Dumnezeu. Vedeți că se pun în locul mirelui și strică sufletele străine [de schisma lor] printr-un adulter nelegiuit. Aceasta nu este o îndrăzneală obișnuită și mi s-ar părea cu totul de necrezut dacă nu aș fi citit. Dacă episcopul este mijlocitor între popor și Dumnezeu, din moment ce sunt mai mulți episcopi, prin urmare se înțelege că sunt mai mulți mijlocitori.

Așadar, dacă s-ar citi epistola lui Parmenianus, [ar trebui] să se șteargă epistola Apostolului Pavel, care spune: „Căci unul [este] Dumnezeu, unul [este] și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni, omul Hristos Iisus"[362]. Între cine este mijlocitor, dacă nu între Dumnezeu și poporul Său? Așadar, între Dumnezeu și trupul Lui, de vreme ce trupul Lui este Biserica[363].

Este îngrozitoare mândria care îndrăznește să îl instituie pe episcop drept mijlocitor, atribuindu-și printr-o înșelătorie adulterină căsătoria lui Hristos [cu Biserica]. Putem să-l vedem pe prietenul mirelui plin de râvnă pentru mire, nu punându-se pe sine în locul mirelui. Oare spune: „V-am logodit cu mine"[364]? Poate să spună aceasta cel care se numește pe sine mijlocitor între

[358] Gr. χρίω – „a unge".
[359] *I.e.* celor nebotezați.
[360] *Cf. Evrei* 1, 3.
[361] Mijlocitor are aici sensul de „mijlocitor" al mântuirii „obiective", al Răscumpărării, nu acela de rugător și intercesor spiritual. (n.P.P.)
[362] *1 Timotei* 2, 5.
[363] *Cf. Efeseni* 1, 22-23; *Coloseni* 1, 24.
[364] *Cf. 2 Corinteni* 11, 2.

popor și Dumnezeu, nu cel care spune: „Oare s-a răstignit Pavel pentru voi sau ați fost botezați în numele lui Pavel?”[365]; nu cel care spune: „Căci unul [este] Dumnezeu, unul [este] și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni, omul Hristos Iisus”[366]; nu cel care spune: „V-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfățișez lui Hristos fecioară neprihănită”[367]. Și, de aceea, săvârșitorul adulterului, care nu avea haină de nuntă, a fost aruncat [în întunericul cel mai din afară,] de la ospățul de nuntă[368]. Căci nu avea haină prin care să-l cinstească pe mire, ci prin această îmbrăcăminte a căutat propria sa cinste, la ospățul mirelui.

53. *Hristos-Mijlocitorul era prefigurat prin vechile taine.*

Fraților, noi avem un singur mijlocitor, care este și capul nostru. Însă noi, deși nu am fost puși în fruntea Bisericii împreună cu voi, totuși, în numele lui Hristos, suntem împreună cu voi mădulare ale trupului lui Hristos[369]. [Noi toți] avem un singur cap, nu mai multe; căci trupul care vrea să aibă mai multe capete este un monstru. Spuneam în ceea ce privește ungerea că atunci erau unși doar preotul și regele, iar acum [sunt unși] toți creștinii. Din acest motiv, luați seama că toți aparțineți împreună cu noi trupului Preotului, deoarece toți sunteți credincioși. Sunt numiți preoți, mai cu seamă, aceia care au fost rânduiți în fruntea Bisericii, totuși nu [se poate spune că] din acest motiv cealaltă parte a trupului nu este trupul Preotului.

De aceea, {prin vechile taine, deoarece era prefigurat Unicul, adică Domnul nostru, Preotul Iisus Hristos, un singur preot intra în Sfânta Sfintelor, [în timp ce] tot poporul stătea afară. Oare acum, când episcopii slujesc în jurul altarului, voi sunteți afară? Oare nu [sunteți] înăuntru și vedeți și auziți și dați mărturie și primiți[370]? Atunci[371], un singur preot intra în Sfânta Sfintelor, o singură dată pe an. Anul simbolizează întreg timpul.

---

365 *1 Corinteni* 1, 13.
366 *1 Timotei* 2, 5.
367 *2 Corinteni* 11, 2.
368 *Cf. Matei* 22, 11-13.
369 *Cf. Efeseni* 5, 30; *1 Corinteni* 6, 15; 12, 27.
370 Întrebare retorică menită să arate că în creștinism oamenii participă activ la cultul divin.
371 În Vechiul Testament.

Așadar, o singură dată, în tot timpul, a intrat în Sfânta Sfintelor, nu în mod simbolic, ci cu adevărat, dincolo de vălurile cerurilor, singurul nostru Preot, Care a înviat din morți, Domnul Iisus Hristos, oferindu-Se pe Sine pentru noi[372]. A intrat și este acolo. Însă până acum poporul stă afară, împreună cu noi; încă nu am înviat să mergem în calea lui Hristos[373] și să rămânem înăuntru, împreună cu El, pentru totdeauna, după ce va fi spus slujitorului credincios: „Intră întru bucuria Domnului tău!"[374] Atunci[375], prin faptul că un singur preot intra în Sfânta Sfintelor, iar poporul stătea afară, era simbolizat ceea ce s-a împlinit acum, prin Domnul nostru Iisus Hristos, singurul care a intrat dincolo de locurile tainice ale cerurilor, iar poporul [este] încă afară gemând, cu speranța că va fi mântuit, așteptând răscumpărarea trupului lor, care va veni în momentul învierii morților[376].}[377]

Dar totuși avem în Sfânta Sfintelor un Preot și Arhiereu Care mijlocește pentru noi[378], stând de-a dreapta Tatălui[379], ca să nu ne temem în timpul acestei călătorii a noastre, dacă nu ne depărtăm de la calea adevărului[380] și dacă nu iubim pe altcineva în locul Lui, ci ne iubim unul pe altul în El, astfel încât să-L vedem pe El în oricare dintre frații noștri care merg pe calea Lui, să Îl cinstim, să Îl primim pe Cel „care S-a dat pentru păcatele noastre și a înviat pentru îndreptarea noastră"[381], {deoarece Însuși [Hristos] vorbește întru sfinții Săi, când spune Apostolul [Pavel]: „Căutați dovadă că Hristos grăiește întru mine?"[382] Deși spune: „Nici cel ce sădește nu e ceva, nici cel ce udă, ci numai Dumnezeu, Care face să crească"[383], pentru că nu dorea să fie iubit el însuși, ci [dorea să fie iubit] Dumnezeu în el, [totuși] le face o mărturisire unora

---

[372] *Cf. Evrei* 9, 24-28.
[373] *Cf. 1 Tesaloniceni* 4, 17.
[374] *Matei* 25, 21.
[375] În Vechiul Testament.
[376] *Cf. Romani* 8, 22-24.
[377] *Cf. Predica 198/A*, 2.
[378] *Cf. Romani* 8, 34.
[379] *Cf. Simbolul credinței (Crezul).*
[380] *Cf. Înțelepciunea lui Solomon* 5, 6.
[381] *Romani* 4, 25.
[382] *2 Corinteni* 13, 3.
[383] *1 Corinteni* 3, 7.

[dintre galateni], spunând: „M-ați primit ca pe un înger al lui Dumnezeu, ca pe Hristos Iisus”[384]. Prin urmare, întru toți sfinții Săi trebuie iubit, deoarece a spus: „Flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc”[385]. Nu a spus: „Ați dat acelora”, ci: „Mi-ați dat Mie”. Atât de mare este iubirea Capului față de trupul Său!}[386]

54. *Noi suntem în deplină siguranță, deoarece Hristos Se roagă pentru noi.*

Astfel, deoarece Însuși Mijlocitorul și Preotul a intrat singur în Sfânta Sfintelor[387], iar Biserica – cea care este trupul Lui[388] –, după cum am spus, încă se tânguiește afară în rugăciuni însoțite de lacrimi și în lucrări obositoare, nu găsim în vechile cărți[389] cum că preotul i-ar fi cerut poporului să se roage pentru el, fiindcă Îl reprezenta pe Domnul Iisus Hristos, pentru Care nu [este nevoie să se] roage nimeni. De fapt, a cui reprezentare simbolică era preotul, pentru care nu se ruga nimeni, dacă nu a Domnului nostru Iisus Hristos, „Care mijlocește pentru noi”[390] și nu are nevoie de rugăciunile noastre pentru El? A socotit potrivit să reprezinte aceasta chiar și pe pământ, pe când Se ruga singur pe munte, în timp ce ucenicii erau răvășiți de furtună, într-o corăbioară[391]. Și noi suntem purtați de furtunile vieții acesteia în Biserică, precum într-o corabie; dar suntem în deplină siguranță, pentru că El „mijlocește pentru noi”[392] acum din înălțimea cerurilor, precum atunci de pe munte.

55. *Ioan Îl prezintă pe Hristos drept unicul Mijlocitor.*

Apostolul Ioan spune: „Acestea vi le scriu pentru ca să nu păcătuiți. Și, dacă va păcătui cineva, avem apărător[393] la Tatăl, pe

[384] *Galateni* 4, 14.
[385] *Matei* 25, 35.
[386] *Cf. Predica* 197, 5.
[387] *Cf. Evrei* 9, 11-12.
[388] *Cf. Efeseni* 1, 22-23; *Coloseni* 1, 24.
[389] *I.e.* Vechiul Testament.
[390] *Romani* 8, 34.
[391] *Cf. Matei* 14, 23-24; *Marcu* 6, 46-48.
[392] *Romani* 8, 34.
[393] Lat. *advocatus* traduce aici termenul grecesc παράκλητος, care are atât sensul de „consolator, mângâietor”, cât și cel de „avocat, apărător, defensor, asistent, mijlocitor, intercesor”. (n.P.P.)

Iisus Hristos Cel Drept. El este jertfa de ispășire pentru păcatele noastre”[394]. Ia seama cine [era] Ioan! Cel care s-a rezemat de pieptul Domnului[395] și în timpul cinei a băut din acel piept ceea ce a revărsat către popoare: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul”[396]. Așadar, oare acest Ioan a spus: „Și, dacă va păcătui cineva, mă aveți pe mine la Tatăl, eu mă rog pentru voi”? Luați seama cine ce spune. Nu numai că nu a spus aceasta, dar, chiar dacă ar fi spus: „Și, dacă va păcătui cineva, voi aveți apărător la Tatăl, pe Iisus Hristos Cel Drept, El este jertfa de ispășire pentru păcatele noastre”, ar fi putut părea mândru și îngâmfat. Nu a spus aceasta. Și, dacă nu a spus aceasta, cât de multă mândrie [ar fi trebuit să aibă dacă] ar fi spus: „Pe mine mă aveți apărător la Tatăl!”, ce nelegiuire îngrozitoare [ar fi săvârșit dacă] ar fi spus: „Pe mine mă aveți mijlocitor la Tatăl!”, vrând să se pună pe sine între păcătoși și Dumnezeu!

Și aceștia nici nu se tem și nici nu se rușinează să spună că episcopul este mijlocitor între Dumnezeu și oameni. Cu siguranță acela [este] mijlocitor, dar în secta lui Donatus, [având rolul] să închidă [calea], nu să conducă, precum a făcut Donatus: a pus la mijloc numele său, ca să blocheze drumul spre Hristos. Din acest motiv ei refuză să vină la Biserică, deoarece Donatus a închis [calea], fiindcă [...][397] prin peretele văruit[398], de fapt, [cu credința cea] pământească, nu [văruit] cu religia creștină. El l-a văruit, ca să înșele [...][399]; și cei care vin până la el nu pot să treacă la Hristos, adică la trupul lui Hristos care este Biserica, răspândită în toată lumea. Iată în ce fel s-a făcut mijlocitor, așa precum face și îngerul mândru, despre care am spus deja multe.

Dar luați aminte la ceea ce spune Ioan: „Acestea vi le scriu, pentru ca să nu păcătuiți. Și, dacă va păcătui cineva, avem apărător la Tatăl”[400]. Nu ar fi spus „noi avem” dacă nu ar fi vrut să

[394] *1 Ioan* 2, 1-2.
[395] *Cf. Ioan* 13, 25; 21, 20.
[396] *Ioan* 1, 1.
[397] Lacună în text.
[398] *Cf. Faptele* 23, 3.
[399] Lacună în text.
[400] *1 Ioan* 2, 1.

se arate pe sine cu smerenie, deoarece se cunoștea bine. Apoi spune în continuare: „Și El este jertfa de ispășire pentru păcatele noastre"[401]. Nu a spus „ale voastre", ca și cum s-ar socoti pe sine fără de păcat. Dacă ar fi spus aceasta, ar fi putut să-și citească [sieși] ceea ce a spus într-un alt loc: „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi"[402].

56. *Hristos Cel smerit îi înalță pe cei smeriți.*

Fraților, dați-vă silința să nu păcătuiți, străduiți-vă din toate puterile să nu păcătuiți! Iar dacă va păcătui cineva, ne va izbăvi Cel care „este jertfa de ispășire pentru păcatele noastre"[403]. Feriți-vă de toate acele rele prin care este hulit numele lui Dumnezeu[404], ca prin felul vostru bun de viețuire, câștigându-i pe alții, să fie slăvit numele lui Hristos! Evitați-le mai cu seamă pe cele care pot să vă despartă de altarul lui Dumnezeu! Însă aceste păcate se strecoară zilnic, pe nesimțite, prin felul nostru obișnuit de a trăi viața de zi cu zi, și, precum valurile mării [învolburate] ale vieții acesteia, nu pregetă să intre pe nesimțite, prin mijlocirea slăbiciunii noastre, [de aceea] curățiți adâncul corăbiei prin fapte bune, ca nu cumva să suferiți un naufragiu! Aceste răni zilnice se vindecă prin medicamentele de zi cu zi, [și anume] faptele de milostenie, posturile, rugăciunile.

Fiți cu mare râvnă în toate aceste fapte bune și nu le arătați oamenilor ceea ce faceți pentru slava voastră, dar nici nu vă feriți de privirile celor care vor să urmeze pilda voastră, „ca să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Care este în ceruri"[405]! Orice faceți[406], „toate să le faceți spre slava lui Dumnezeu"[407], ca Cel smerit și preaînalt să ne facă din smeriți, măriți. Căci astfel faptele noastre de milostenie vor ajunge la Cel care pentru noi „a sărăcit, deși era bogat"[408]; posturile noastre vor

401 *1 Ioan* 2, 2.
402 *1 Ioan* 1, 8.
403 *1 Ioan* 2, 1-2.
404 *Cf. Romani* 2, 24.
405 *Matei* 5, 16.
406 *Cf. Coloseni* 3, 17.
407 *1 Corinteni* 10, 31.
408 *2 Corinteni* 8, 9.

ajunge la Cel care a postit pentru noi; rugăciunile noastre vor ajunge la El și când cerem cu sinceritate să „ne ne fie iertate greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri”[409], precum și El le-a iertat greșiților Săi, spunând atunci când era atârnat pe cruce: „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac!”[410]

Să fie binecuvântat Cel care v-a dat prilejul să faceți ceea ce faceți! Dacă veți pune pe seama voastră și vă veți atribui vouă faptele voastre cele bune, ca până și în privința acestor jertfe de smerenie să vă cuprindă mândria, veți face loc mijlocitorului fals[411] să se așeze la mijloc și să vă închidă calea [către Dumnezeu]. De fapt, el caută toate intrările și se străduiește să se strecoare pe nesimțite, prin mijloace de înșelare viclene[412], chiar și prin mijlocirea faptelor bune. Acesta, dacă va găsi un om care, ca să zic așa, face bine și pune pe seama lui ceea ce face și, îngâmfându-se, se înalță pe sine deasupra celui care nu face, i se pune înainte pe dată, ca să-l înșele [dându-se] drept mijlocitor.

57. *Toți credincioșii aparțin de trupul Preotului Hristos.*

Dar, după cum am început să spun, nu găsim în vechile cărți[413] ca vreun preot să fi cerut poporului să se roage pentru el, deoarece [preoții din Vechiul Testament] Îl prefigurau pe Cel pentru care nimeni nu avea să se roage, adică pe Domnul nostru Iisus Hristos, Care este singurul Mijlocitor și Preot cu adevărat, nu doar în mod simbolic. Dar Apostolul Pavel, care știa că aparține trupului Preotului, împreună cu celelalte mădulare, cere Bisericii să se roage pentru el, deoarece „mădularele se îngrijesc unele de altele; și, dacă un mădular este cinstit, toate mădularele se bucură împreună, iar dacă un mădular suferă, toate mădularele suferă împreună”[414].

Capul mijlocește pentru toate mădularele, mădularele să mijlocească unul pentru altul, sub Cap! Așadar, ce spune Apostolul

[409] *Matei* 6, 12.
[410] *Luca* 23, 34.
[411] *Cf. Efeseni* 4, 27.
[412] Literal: „prin mișcări ca de șarpe”.
[413] *I.e.* Vechiul Testament.
[414] *1 Corinteni* 12, 25-26.

[Pavel]? „Rugându-vă [unii pentru alții, rugați-vă] totodată și pentru noi, ca Dumnezeu să ne deschidă ușa cuvântului."[415] Și pentru Petru se ruga Biserica atunci când Petru era în temniță[416] și a fost ascultată, precum și Petru [se ruga] pentru Biserică, deoarece mădularele se roagă unul pentru altul. Aceștia[417] nu s-au numit pe ei înșiși mijlocitori și pentru ei se roagă cei care vor ca și aceștia să se roage [la rândul lor] pentru ei. În schimb, se numesc pe ei înșiși mijlocitori cei[418] care, dacă s-ar îndepărta de la mijloc, ar fi iar amândoi un singur [trup], pe care l-au sfâșiat prin mândria nelegiuită. Departe să fie de inimile creștinilor ceea ce se arată în mândria ereticilor!

Precum am spus dragostei voastre, preoția cea dintâi[419] avea o valoare simbolică. Acum s-a împlinit ceea ce era prefigurat atunci. Avem Mijlocitor și Arhiereu: S-a urcat la cer, a intrat dincolo de catapeteasmă, în Sfânta Sfintelor[420], cu adevărat, nu doar în mod simbolic. Taina acestei realități este sărbătorită în Biserică: voi vă rugați înăuntru împreună cu noi, răspundeți cuvintelor episcopului – „Amin". De fapt, în felul acesta, poporul, ca să zic așa, dă mărturie, de vreme ce toți aparținem trupului Preotului. Așadar, după cum se spune de obicei, nimeni să nu vă vândă fum[421]! Avem un singur Mijlocitor, pe Domnul Iisus Hristos. El [este] rugăciunea [noastră], „El este jertfa de ispășire pentru păcatele noastre"[422]. Să rămânem alături de El, [unde suntem] în siguranță!

58. *Creștinii să se roage pentru păgânii înșelați de falsul mijlocitor.*

Fraților, ca să mă întorc la ceea ce spuneam împotriva păgânilor, luați aminte în ce fel sunteți apărați, ca nu numai să nu fiți învinși de ei, ci – atât cât vă stă în putință – să îi câștigați spre

---

415 *Coloseni* 4, 3.
416 *Cf. Faptele* 12, 5.
417 *I.e.* Apostolii.
418 *I.e* ereticii.
419 *I.e.* preoția din Vechiul Testament.
420 *Cf. Evrei* 9, 11-12, 24-25.
421 *I.e.* expresie idiomatică însemnând, firește, „să nu vă facă promisiuni deșarte".
422 *1 Ioan* 2, 2.

mântuire și să vă rugați și să postiți pentru ei, ca să-L cunoască pe Dumnezeu și să Îl cinstească așa cum se cuvine să fie cinstit, nu precum [au făcut] cei despre care vorbește Apostolul [Pavel] – „pentru că, deși L-au cunoscut pe Dumnezeu, nu L-au slăvit ca pe Dumnezeu, nici nu I-au mulțumit, ci s-au rătăcit în gândurile lor și inima lor cea nesocotită s-a întunecat"[423] –, în așa fel încât au căutat pângărirea superstițioasă și nelegiuită în numele curăției.

De fapt, vrând să se alipească de acea fire care este dintotdeauna, care este întotdeauna la fel, [care] rămâne neschimbătoare, pe care, într-un anumit fel, au putut să o atingă, printr-o inteligență pătrunzătoare, dar nu au vrut să-i acorde cinstea cuvenită cu inimă smerită, [astfel] au dat peste falsul mijlocitor. Acesta, invidiind [răsplata] sufletului omenesc, s-a străduit prin toate mijloacele să nu [îl lase pe om să] treacă de la grijile prin care îl stăpânește la alinarea unde este Cel mai înalt decât el, el căruia îi aparțin toate ritualurile nelegiuite și născocirile celei mai înșelătoare nedreptăți a astrologilor, a ghicitorilor, a haruspiciilor și a caldeenilor.

59. *Păgânii nu vor să coboare de pe muntele trufiei.*

Voi, frații mei, care poate nu [reușiți să] vedeți cu puterea de pătrundere a minții ceea ce au văzut ei[424] și nu sunteți încă pregătiți să treceți cu gândirea peste întreaga creație, nu numai trupească, dar chiar și duhovnicească, și să Îl vedeți pe Dumnezeu Cel neschimbător, de către Care și prin Care și în Care au fost făcute toate[425], nu vă speriați, nu deznădăjduiți, deoarece Acela care a vrut să coboare până la cei mai de jos și până la cei slabi v-a deschis calea. De fapt, la ce le folosește acelora că văd patria de departe dacă sunt mândri? Ei nu găsesc calea, deoarece drumul spre înălțimea patriei începe din smerenie. Ei văd patria ca și cum [s-ar afla] pe muntele trufiei și o văd pe muntele care se află în față. Dar nimeni nu urcă spre ea dacă nu va fi coborât mai întâi.

[423] *Romani* 1, 21.
[424] *I.e.* înțelepții.
[425] *Cf. Romani* 11, 36.

Ei nu vor să coboare pentru a putea să urce, adică nu vor să se smerească pentru a putea fi creștini. Când își spun: „Și voi fi ceea ce este portăreasa mea? [Să nu fiu] mai degrabă ceea ce a fost Platon, ceea ce [a fost] Pitagora?", rostind nimicuri cu gură mincinoasă, nu vor să coboare, [și astfel] nu pot să urce. De fapt, Domnul nostru a coborât la noi de la înălțimea măreției Sale, iar ei nu vor să coboare la El de pe umflătura mândriei lor. Așadar, El a coborât să le aleagă pe cele slabe ale lumii, ca să le rușineze pe cele tari, și [să le aleagă] pe cele nebune ale lumii, ca să-i rușineze pe cei înțelepți[426], „Și-a ales pe cele de neam jos ale lumii, pe cele disprețuite, pe cele ce nu sunt, ca și cum ar fi, ca să le nimicească pe cele ce sunt"[427].

60. *Hristos ne învață smerenia prin vorbe și fapte.*

De fapt, [Dumnezeu] a vrut să fie om, ca Dumnezeu făcut om să-i învețe [pe oameni] smerenia, nepreschimbându-Se[428] în om, ci asumându-Și firea omenească. La o atât de mare smerenie nu pare că se mai poate adăuga nimic; și totuși nici dintre lucrurile omenești nu le-a ales pe cele cu care oamenii se mândresc. Nu Și-a ales părinți nobili sau învestiți cu vreo funcție înaltă. A vrut să Se nască dintr-o femeie care era logodită cu un meșter[429], ca nu cumva cineva să se laude și să se mărească peste măsură cu originea nobilă a părinților împotriva dreptății celor săraci și de rând. Nu Și-a ales nici măcar o cetate vestită în care să Se nască – în Betleem sunt oameni puțini –, a vrut să fie din acest loc, din tribul lui David. Totuși în acest trib, precum și în celelalte, erau mulți oameni săraci și de rând. Și însuși David, din a cărui seminție S-a născut Domnul Iisus Hristos după trup[430], oare nu păștea oile înainte de a fi ales rege prin voință dumnezeiască[431]?

---

[426] *Cf. 1 Corinteni* 1, 27.
[427] *1 Corinteni* 1, 28.
[428] În sensul că Fiul lui Dumnezeu întrupat nu S-a transformat complet în om, preschimbându-Și natura divină în una umană, metamorfozându-Se într-un om, ci asumând ceea ce nu era și rămânând ceea ce era. (n.P.P.)
[429] *Cf. Matei* 1, 18; 13, 55; *Luca* 1, 27.
[430] *Cf. Romani* 1, 3.
[431] *Cf. 1 Regi* 16, 11.

De fapt, chiar și [în cazul lui David, Dumnezeu] le-a ales pe cele de neam jos ale lumii, ca să se rușineze cele de neam înalt[432], și chiar și în el era prefigurat ceea ce avea să se împlinească prin seminția lui. Așadar, Și-a ales un neam umil din care să Se nască.

{Dar cineva ar putea să spună: „Deși El S-a născut în condiții umile, a vrut să Se laude cu vița nobilă a Apostolilor". El nu a ales regi sau senatori sau filosofi sau oratori. Dimpotrivă, a ales oameni de rând, săraci, neînvățați, pescari. Petru [a fost] pescar, Ciprian orator. Dacă pescarul nu ar fi mers înainte cu credință, oratorul nu l-ar fi urmat cu smerenie. Nimeni, căzut fiind, să nu deznădăjduiască în legătură cu sine, ci să se țină de Hristos și nădejdea lui nu va fi zadarnică.}[433]

61. *Să rămânem pe drumul smereniei ca să nu întâlnim mijlocitori falși.*

Cei care privesc patria de departe – după cum am început să spun –, din direcția opusă, de pe muntele mândriei, resping cu dispreț smerenia, motiv pentru care nu țin calea [dreaptă]. De fapt, calea noastră este cea a smereniei. Pe aceasta a arătat-o Hristos, prin El Însuși. Dacă cineva se va abate de la calea aceasta, va ajunge pe muntele [cu multe căi] încurcate și de ne-străbătut, [va da peste] diavolul care se dă drept mijlocitor, într-un mod deosebit de periculos și de înșelător, prin nenumărate ritualuri nelegiuite, prin haruspicii, prin auguri, prin ghicitori, prin astrologi, prin vrăjitori. De fapt, cei care se dedau la astfel de practici nu ajung pe cale, ci rătăcesc pe un munte plin de păduri, de pe care unii dintre ei își ridică ochii și văd patria, dar nu pot să ajungă la ea deoarece nu țin calea. Însă cei care țin calea, adică pe Mijlocitorul adevărat și nefățarnic, pe Mijlocitorul Care conduce și nu pune piedici, pe Mijlocitorul Care curățește și nu înșală, merg stăruitor spre ceea ce țin.

Unii dintre aceștia văd patria, alții dintre ei nu o văd. Dar să nu se abată de la cale nici cei care nu văd încă patria, și vor ajunge acolo unde [sunt] și cei care o văd. Unii au ochii de o putere de

[432] *Cf.* 1 *Corinteni* 1, 27-28.
[433] *Cf. Predica* 197, 2.

pătrundere mai mare, astfel încât pot să vadă mai de departe. Acestora nu le este de niciun folos faptul că văd pe unde [trebuie] să meargă [din moment ce] nu știu pe ce [cale] să o apuce. Însă, dacă ei cunosc calea, nu le este de atâta folos faptul că văd de departe locul în care [trebuie] să ajungă, pe cât [le este] faptul că știu încotro să se îndrepte. Iar cei care nu au o vedere atât de bună, dacă merg împreună cu alții, vor ajunge împreună cu ei.

Așadar, cel dintre voi care poate să treacă peste întreaga creație cu mintea și să vadă lumina de nespus a înțelepciunii, după ce o va fi văzut, își va da seama că nu poate fi descrisă în cuvinte și își va da seama că toate cele care s-au spus despre măreția ei sunt nepotrivite, deși ele sunt bune pentru copiii care se hrănesc din aceasta, ca să asculte cum li se poate spune până când vor auzi ceea ce nu se poate spune. În schimb, cei care nu pot să treacă peste creație și să vadă adevărul de nespus să se țină de Mijlocitorul de Care dacă nu se țin și cei care văd deja ceva neschimbător, degeaba văd. În El avem creația trupească pe care Și-a asumat-o în trup; în El [avem] chiar și creația duhovnicească, pentru că acolo este sufletul, acolo este rațiunea; în El [este] Cuvântul prin Care s-au făcut toate[434], deoarece „Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi"[435]. Ținând această cale, să nu ne abatem de la ea, ca nu cumva să dăm peste falșii mijlocitori care ne făgăduiesc curăția, [dar de fapt] ne pun piedici.

62. *Să nu socotim că, de fapt, Cuvântul lui Dumnezeu este departe de firea omenească.*

Singurul mijlocitor este Cel „întru care sunt ascunse toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței"[436], „Care este cap a toată domnia și stăpânirea"[437]. Prin ceea ce avem, El ne conduce spre ceea ce trebuie să avem. De fapt, nimic nu îl stăpânește pe om atât de mult cât sentimentele omenești. De aceea, El, Dumnezeu și om, prin ceea ce avem, ne duce spre ceea ce trebuie să avem. Astfel, ca nu cumva să socotească omul că este departe de

---

[434] *Cf. Ioan* 1, 3.
[435] *Ioan* 1, 14.
[436] *Coloseni* 2, 3.
[437] *Coloseni* 2, 10.

firea omenească, Cuvântul lui Dumnezeu, prin Care s-au făcut toate[438], [...][439] s-a apropiat de puterile cerești și supracerești, și [omul] voia să îi fie mijlocitoare și curățitoare [pentru a ajunge] la Cuvânt, și astfel, prin mândrie și prin dorința zadarnică de a cunoaște, a dat peste puterile văzduhului care înșală și prind în cursă sentimentele slăbiciunii omenești, prin diverse și variate înșelătorii, împiedicându-i din invidie să ajungă la Dumnezeu și dorind să îi țină în stăpânirea lor pe cei prinși.

De aceea, [pentru a le da posibilitate de îndreptare], Cuvântul, prin Care s-au făcut toate, „S-a făcut trup"[440], adică a unit cu Sine firea trupească a omului, ca astfel omul să învețe că, de fapt, [Cuvântul] nu este departe de firea lui, chiar dacă [mai înainte] credea că este aproape doar de [puterile] cerești; și, prin mijlocirea binecunoscută [a Cuvântului], [omul] curățit [de păcate] să fie unit cu dumnezeirea neschimbătoare. A socotit potrivit să facă minuni în cer și pe pământ, ca să arate că Îi sunt supuse Lui chiar și aceste [puteri] care îi pot înspăimânta pe oameni, prin semne și minuni mincinoase[441]. Astfel dovedește că orice fel de putere spirituală fie se teme de Hristos, fie Îl iubește pe Hristos, ca să nu se teamă creștinul de [o putere] care se teme de Hristos, iar [o putere] care Îl iubește pe Hristos să fie iubită în Hristos.

63. *Creștinul Îi slujește și I se închină doar Unicului Dumnezeu.*

De aceea, preascumpi frați, să nu vă sperie oamenii atunci când spun că aceste puteri ale stihiilor trebuie împăcate și cinstite prin ritualurile lor, din pricina trebuințelor vieții acesteia și din pricina lucrurilor trecătoare care ne sunt necesare pentru traiul zilnic! Ele nu au niciun fel de putere, decât în măsura în care li se îngăduie de sus[442]. Amintiți-vă că sfântul Iov nu ar fi putut fi încercat prin ispite atât de mari dacă ispititorul nu ar fi primit putere de la Domnul Dumnezeu[443]! Și luați aminte la ceea ce spune Apostolul [Pavel]: „Credincios [este] Dumnezeu, Care

---

[438] *Cf. Ioan* 1, 3.
[439] Lacună în text.
[440] *Ioan* 1, 14.
[441] *Cf.* 2 *Tesaloniceni* 2, 9.
[442] *Cf. Ioan* 19, 11.
[443] *Cf. Iov* 1, 12.

nu va îngădui să fiți ispitiți mai mult decât puteți răbda, ci odată cu ispita va aduce și izbăvirea [din ea], ca să puteți răbda"[444]!

Luați seama la cei care se încred în astfel de practici și subjugă sufletele luminii prin ritualurile nelegiuite ale demonilor și prin vrăjitorii [și vedeți] în ce fel își pierd mântuirea lor pe degeaba! Și, în realitate, nu [numai că nu se poate spune că] nu suferă ceea ce [suferă] ceilalți oameni, dar suferă chiar și [pedepse] mai rele, împreună cu chinul [provocat] de conștiința [încărcată] de rele: pagube, boli, condamnări, lovituri mortale, de multe ori din pricina vreunui rău [care se abate asupra] neamului omenesc, de multe ori chiar din pricina faptelor lor. Vedeți dacă navighează cu mai mult succes cei care îl slăvesc pe Neptun decât cei care nu îl slăvesc; dacă au terenuri mai bogate [în roade] cei care s-au legat față de templul [zeiței] Tellus decât cei care nu sunt stăpâniți de vreo superstiție de acest fel; dacă femeile care o slăvesc pe Iunona nasc cu o mai mică durere sau primejdie decât creștinele care o resping; dacă sunt mai ingenioși cei care îl slăvesc pe Mercur decât cei care râd de astfel de plăsmuiri sau, de vreme ce i se spune zeul negoțului, dacă fac mai mult profit cei care îi aduc sacrificii decât cei care nu se pângăresc cu vreo astfel de nelegiuire.

Plimbați-vă ochiul priceput al minții peste toate aceste foloase vremelnice și veți descoperi că toate sunt cârmuite de puterea preaînaltă a lui Dumnezeu! Iar creștinul, slujindu-I doar Acestuia și ținând calea Mijlocitorului Său, nu se îngrijește de momelile înșelătoare și de spaimele vanității [idolatriei], cinstindu-L pe Dumnezeul Cel adevărat, fie că își dovedește cumpătarea în bucuriile trecătoare, fie că [își dovedește] tăria în nenorociri, deoarece „credincios [este] Dumnezeu, Care nu îngăduie să fim ispitiți mai mult decât putem îndura, ci odată cu ispita aduce și izbăvirea [din ea], ca să putem răbda"[445], mângâindu-ne în toate [greutățile] și revărsând [peste noi] bucuria bunei nădejdi, până ce ne va călăuzi acolo unde duce calea pe care a socotit potrivit să o pună la îndemâna slăbiciunii noastre.

---

[444] *1 Corinteni* 10, 13.

[445] *1 Corinteni* 10, 13.

Predica 198/A*
Despre Anul Nou, împotriva păgânilor
(fragmente)

1. *Obârșia împărătească și preoțească în Hristos și în Biserică.*

Apostolul Petru îi spune Bisericii, care este trupul lui Hristos[446], „seminție aleasă, preoție împărătească”[447]. De fapt, atunci[448] era uns un singur preot, acum sunt unși toți creștinii. Pe de o parte era uns regele, iar pe de altă parte era uns preotul[449], ceilalți nu erau unși. Domnul reprezenta ambele persoane, atât pe cea a regelui, cât și pe cea a preotului, nu în mod simbolic, ci cu adevărat. Din acest motiv, Apostolul [Pavel] spune chiar despre Domnul: „Cel născut din sămânța lui David, după trup”[450]. Iată obârșia împărătească! Se spune că Hristos [este] din neamul lui David, prin mijlocirea Mariei, care era din neamul lui David[451].

Dar de unde [avea] Maria obârșie [preoțească]? Este scris în Evanghelie că preotul Zaharia a avut soție pe Elisabeta, „dintre fiicele lui Aaron”[452]. Astfel, [se trăgea] dintr-un neam preoțesc, căci tot tribul lui Levi era așa. În plus, în Evanghelie, îngerul îi spune Fecioarei Maria: „Elisabeta, rudenia ta”[453]. Prin urmare, dacă Elisabeta, una dintre fiicele preotului Aaron, era rudă cu Maria, nu există niciun fel de îndoială că Fecioara Maria are o obârșie nu numai împărătească, dar chiar și preoțească. De aceea, există în Domnul, după natura omenească pe care Și-a asumat-o, ambele persoane, cea împărătească și cea preoțească. Atunci[454] erau unse două [persoane], regele și preotul, în mod simbolic,

---

* *PL* 39, 1734-1736. Predica a fost rostită la 1 ianuarie. Anul nu este cunoscut.

[446] *Cf. Efeseni* 1, 23.

[447] *1 Petru* 2, 9.

[448] În Vechiul Testament.

[449] *Sacerdos.* Termenul îl desemna pe cel care îndeplinea ceremoniile sacre (vezi ERNOUT-MEILLET, *Dictionnaire etymologique ..., s.v. sacer*).

[450] *Romani* 1, 3.

[451] *Cf. Luca* 1, 32.

[452] *Luca* 1, 5.

[453] *Luca* 1, 36.

[454] În Vechiul Testament.

pentru ceea ce s-a desăvârșit în Acel Cap al nostru, al Cărui trup suntem noi, întreaga Biserică. De aceea, pe bună dreptate suntem numiți „neam împărătesc și preoțesc”.

2. *Acum doar Preotul veșnic*[455] *a intrat dincolo de locurile tainice ale cerurilor, iar noi încă așteptăm afară.*

Prin vechile taine era prefigurat Unicul Domn al nostru, Iisus Hristos. Un singur preot intra în Sfânta Sfintelor, iar tot poporul stătea afară. Oare acum, când episcopii slujesc în jurul altarului, voi sunteți afară, nu înăuntru[456]? Atunci[457], un singur preot intra în Sfânta Sfintelor, o singură dată pe an. *Annus*[458] simbolizează întreg timpul. Așadar, o singură dată în tot timpul a intrat în Sfânta Sfintelor, nu în mod simbolic, ci cu adevărat, dincolo de vălurile cerurilor, singurul nostru Preot, Care a înviat din morți, Domnul Iisus Hristos, oferindu-Se pe Sine pentru noi[459]. A intrat și este acolo. Însă până acum poporul stă afară, împreună cu noi; încă nu am înviat să mergem în calea lui Hristos[460] și să rămânem înăuntru, împreună cu El, pentru totdeauna, după ce va fi spus slujitorului credincios: „Intră întru bucuria Domnului tău!”[461] Atunci[462], prin faptul că un singur preot intra în Sfânta Sfintelor, iar poporul stătea afară, era simbolizat ceea ce s-a împlinit acum prin Domnul nostru Iisus Hristos, singurul care a intrat dincolo de locurile tainice ale cerurilor, iar poporul [este] încă afară gemând, cu nădejdea că va fi mântuit, așteptând răscumpărarea trupului lor, care va veni în clipa învierii morților[463].

---

455 Hristos

456 Fericitul Augustin folosește această întrebare retorică tocmai pentru a scoate în evidență schimbarea adusă de creștinism, care le îngăduia oamenilor să participe activ la cultul divin, să fie înăuntru.

457 În Vechiul Testament.

458 *Cf.* ERNOUT-MEILLET, *Dictionnaire etymologique ...*, *s.v. annus*. Latinii aveau o zeiță a anului, Anna Perenna, care semnifica scurgerea și întoarcerea continuă a anului, iar sărbătoarea ei era la începutul anului, după calendarul roman antic, în martie.

459 *Cf. Evrei* 9, 24-28.

460 *Cf. 1 Tesaloniceni* 4, 17.

461 *Matei* 25, 21.

462 În Vechiul Testament.

463 *Cf. Romani* 8, 22-24.

3. *Preotul cel mai mare*[464] *mijlocește pentru noi.*

Însuși Preotul suprem, Cel care S-a dat pe Sine jertfă a arderii de tot[465] pentru noi, prezintă rugăciunile noastre. El este Cel care ne conduce, nu ca să ne oprească, ci ca să ne călăuzească; nu ca să ne despartă, ci ca să ne împace; nu ca să pună piedici, ci ca să dea la o parte obstacolele. El este unicul Arhiereu[466] și unicul Preot[467], Care era simbolizat prin vechii preoți ai lui Dumnezeu. De aceea era căutat un preot fără pată trupească[468], căci El singur a trăit fără vreo pată a păcatului, chiar și în trup muritor. Prin ceea ce era prefigurat în trupul acelora[469], se vestea ceea ce urma să fie în viața Lui.

---

[464] Hristos.

[465] Lat. *holocaustum*, termen ce provine din grecescul ὁλόκαυτος, desemnează „jertfa arsă în întregime".

[466] Lat. *pontifex*. *Cf.* *Evrei* 5, 1. În Roma antică, colegiul pontifilor (*collegium pontificum*), condus de un *pontifex maximus* (acesta deținea cea mai importantă poziție în religia romană), supraveghea cultul religios public și privat. În latina creștină, *pontifex* desemnează un episcop. Pentru etimologia termenului, vezi ERNOUT-MEILLET, *Dictionnaire etymologique ...*, *s.v. pontifex*. Menționăm faptul că anticii socoteau că este un compus al lui *pons* („punte").

[467] *Sacerdos.*

[468] *Cf. Ieșirea* 29, 4.

[469] Al vechilor preoți.

PREDICI

LA ARĂTAREA DOMNULUI

Predica 199*
La Arătarea[1] Domnului[2]

1. *Hristos unește în El iudeii și neamurile.*

De curând am sărbătorit ziua în care Domnul S-a născut din iudei, astăzi sărbătorim [ziua] în care a fost slăvit de neamuri.

---

* *PL* 38, 1026-1028. Predica a fost rostită la data de 6 ianuarie. Anul nu este cunoscut.

[1] Ἐπιφάνεια (lat. *apparentia*) în limba greacă are sensul de „arătare, aparență, viziune, perspectivă grandioasă, splendoare, panoramă"; aplicat la sfera religioasă (epoca romano-elenestică), dobândește sensul de „manifestare a unei divinități ascunse în formă personală sau prin intermediul unui miracol sau al unei comunicări oraculare; prezență cultică a unei divinități". În iudaism va fi aplicat manifestării și prezenței puterii lui Iahve (*cf. 2 Macabei* 5, 4; dar și în Noul Testament, *Luca* 1, 79). *Septuaginta* îl folosește pentru a desemna „strălucirea divină" (*Deuteronomul* 33, 2), „apariția lui Iahve" (*Facerea* 35, 7), „splendoarea, fastul" (*Estera* 5, 1), „un lucru uimitor, demonstrație de forță, miracol" (aplicat la numele lui Israel – *1 Paralipomena* 17, 21). Flavius Iosephus îl va utiliza cu sensul de „intervenție salutară". Noul Testament va aplica ἐπιφάνεια puterii divine care a lucrat în Hristos pentru mântuirea umanității (*Tit* 2, 11), dar, în context eshatologic, va primi accepțiunea de „manifestare a zilei Judecății finale" (*Faptele* 2, 20) sau cea de „apariție eshatologică a lui Hristos" – *adventus* – Parusia (*2 Tesaloniceni* 2, 8; *2 Timotei* 4, 1). În literatura patristică, ἐπιφάνεια va desemna „manifestările (teofaniile) lui Dumnezeu-Tatăl sau ale lui Dumnezeu-Fiul în Vechiul Testament" (ORIGEN, *Contra lui Celsus*, 3, 14; CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromate*, 6, 3), „prima venire a Fiului lui Dumnezeu pe pământ" (SFÂNTUL VASILE CEL MARE, *Epistola* 260, 7), „viața umană, umanitatea lui Hristos" (SFÂNTUL VASILE CEL MARE, *Comentariu la Isaia*, 1, 549), „manifestarea lui Hristos după înviere" (ORIGEN, *Comentariu la Ioan*, 13, 61), „a doua venire, Parusia" (SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, *Despre Întrupare*, 56, 3), „manifestarea Sfântului Duh la Botezul Domnului" (CLEMENT ALEXANDRINUL, *Fragmente*, 226, 24), „prezența spirituală a lui Hristos" (CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromate*, 5, 3), „apariții ale îngerilor sau diavolilor" (SFÂNTUL IUSTIN MARTIRUL, *Apologia*, I, 5, 2), „minune, miracol" (ORIGEN, *Contra lui Celsus*, 3, 28), „sărbătoarea Botezului Domnului Hristos" (SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Despre înălțare, la începutul Faptelor Apostolilor* IV 3, 783), „Crăciun" (SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii catehetice la botez*, II, 2, 326); se întâlnește, bineînțeles, și cu sensurile de „splendoare, strălucire, aspect exterior, aparență". (n.P.P.)

[2] În Biserica Răsăriteană a primelor veacuri, Nașterea Domnului era sărbătorită împreună cu Botezul Domnului, în data de 6 ianuarie. Abia din a doua jumătate a secolului al IV-lea (în Capadocia, de prin 370-378, în Antiohia, din 386, în Alexandria, din 432 etc.) a fost introdusă sărbătorirea distinctă a Nașterii Domnului la data de 25 decembrie. În schimb, Biserica Apuseană a primelor veacuri sărbătorea Nașterea Domnului la 25 decembrie și Arătarea la 6 ianuarie de multă vreme. Din predicile Fericitului Augustin, rezultă că, în acea vreme și în acea zonă, sărbătoarea Arătării avea drept element central închinarea magilor. În diferite zone din apus, în primele secole, sărbătoarea Arătării se referea la diverse evenimente: închinarea magilor, botezul etc. Pentru o prezentare pe larg, vezi Angelo DI BERARDINO (ed.), *Nuovo dizionario patristico e di antichità cristiane*, II ed. aggiornata e aumentata, vol. 1 (A-E), Marietti, Genova-Milano, 2006, *s.v.* „Epifania". În prezent, la data de 6 ianuarie, Biserica Răsăriteană sărbătorește Botezul Domnului, iar Biserica Romano-Catolică sărbătorește, în special, închinarea magilor, ambele fiind văzute ca momente ale arătării lui Hristos.

„Pentru că mântuirea [este] din iudei”[3], dar această „mântuire [se va întinde] până la marginile pământului”[4]. În ziua [nașterii] I s-au închinat păstorii, astăzi [I se închină] magii. Îngerii le-au vestit păstorilor, iar steaua magilor. Atât unii, cât și ceilalți au aflat din cer, când L-au văzut pe Împăratul cerului pe pământ, ca să fie „slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace între oamenii de bunăvoire”[5]. „Căci El este pacea noastră, Cel care a făcut din cele două una”[6]. Deja, chiar din clipa în care S-a născut și a fost vestit, Pruncul Care nu putea încă vorbi S-a dezvăluit drept Piatra din capul unghiului[7]. S-a arătat [astfel] chiar din primul moment al nașterii. Deja a început să unească în El cei doi pereți din direcții contrare[8], aducând păstorii din Iudeea și magii din Răsărit, „ca, întru Sine, să-i zidească pe cei doi într-un singur om nou și să întemeieze pacea, [...] pace celor de departe și pace celor de aproape”[9]. De aceea, [chiar dacă] păstorii ajungând în ziua [nașterii] de aproape, [iar] magii venind azi de departe au pecetluit două zile de sărbătoare pentru urmași, totuși cu toții au văzut o singură lumină a lumii.

2. *Credința magilor și lipsa de credință a iudeilor.*

Dar astăzi trebuie să vorbim despre aceștia pe care credința i-a adus la Hristos din ținuturi îndepărtate. Au venit și L-au căutat, întrebând: „Unde este regele iudeilor, Cel care S-a născut? Căci am văzut la răsărit steaua Lui și am venit să ne închinăm Lui”[10]. [Magii] vestesc și întreabă, cred și caută; întocmai ca [niște persoane] care îi simbolizează pe cei care umblă prin credință și doresc vederea cea adevărată[11]. Oare nu se mai născuseră până atunci alți regi ai iudeilor, de atâtea ori înainte, în Iudeea? Cum se face că Acesta este recunoscut de străini [după un semn] din

---

[3] *Ioan* 4, 22.
[4] *Isaia* 49, 6.
[5] *Luca* 2, 14.
[6] *Efeseni* 2, 14.
[7] *Cf. Matei* 21, 42.
[8] *Cf. Efeseni* 2, 14-15.
[9] *Efeseni* 2, 15-17.
[10] *Matei* 2, 2.
[11] *Cf. 2 Corinteni* 5, 7.

cer și este căutat pe pământ, în înălțimea cerului Se arată strălucitor, pe pământ Se ascunde smerit? Magii văd steaua la răsărit și își dau seama că s-a născut un rege în Iudeea. Cine este acest rege atât de mic [și, în același timp,] atât de mare, care încă nu vorbește pe pământ, [dar] deja dă porunci în cer?

Totuși, pentru noi, cei cărora a vrut să ne fie cunoscut din Sfintele Sale Scripturi, a hotărât ca până și magii, cărora le dăduse un semn atât de limpede din cer și în inimile cărora descoperise că S-a născut în Iudeea, să creadă în El, prin profeții Săi. De fapt, căutând cetatea în care Se născuse Cel pe care doreau să-L vadă și să-L slăvească, au fost nevoiți să-i întrebe pe căpeteniile iudeilor, ca acei necredincioși, mincinoși cu voia, sinceri împotriva voii lor, să le răspundă celor credincioși despre harul credinței din Sfânta Scriptură pe care o purtau pe buze, nu în inimă. Cât de bine ar fi fost dacă i-ar fi însoțit pe cei care Îl căutau pe Hristos după ce au auzit de la ei că, văzând steaua Lui, au venit purtați de dorința de a I se închina; [cât de bine ar fi fost] dacă ei înșiși i-ar fi dus pe aceștia în Betleemul Iudeii, pe care îl arătaseră din cărțile sfinte, [dacă] ar fi văzut la fel, [dacă] ar fi înțeles la fel, [dacă] I s-ar fi închinat la fel? Însă, după ce le-au arătat altora fântâna vieții[12], ei au murit de sete. Ei au fost asemenea unor pietre de hotar[13] pentru aceștia: le-au arătat călătorilor calea, dar au rămas nemișcați și împietriți[14].

Magii Îl căutau ca să-L găsească; Irod Îl căuta ca să-L ucidă; iudeii citeau [în Scriptură numele] cetății în care S-a născut, dar nu înțelegeau timpul venirii Lui. Între dragostea evlavioasă a magilor și frica necruțătoare a lui Irod, ei s-au rătăcit[15], arătând Betleemul; însă ei Îl vor tăgădui pe Hristos Care S-a născut acolo, nu căutându-L atunci, ci, văzându-L mai târziu, Îl vor ucide, nu atunci când era un copil care nu putea vorbi, ci când propovăduia. Este mai fericită neștiința copiilor pe care Irod i-a persecutat, fiind înspăimântat, decât știința acestora pe care i-a con-

---

[12] *Fons vitae.*

[13] Literal: „pietre miliare". Erau așezate pe drumurile romane din o mie în o mie de pași.

[14] Starea de inerție poate să se manifeste și la nivel spiritual, astfel că o altă traducere posibilă a acestui cuplu de adjective este „nătângi și de neînduplecat".

[15] *Cf. Romani* 1, 21.

sultat, fiind tulburat. Aceia au putut să pătimească pentru Hristos, pe Care nu puteau încă să-L mărturisească, aceștia nu au urmat adevărul Învățătorului, a Cărui cetate de naștere au putut să o cunoască.

3. *Despre greșeala astrologilor.*

Steaua i-a condus pe magi până la locul unde Dumnezeu-Cuvântul era prunc care gângurea. Să se rușineze prostia lipsită de evlavie – și, ca să zic așa, învățătura lipsită de învățătură[16] – care socotește că Hristos S-a născut potrivit hotărârii stelelor, deoarece a fost scris în Evanghelie că, atunci când S-a născut, magii au văzut steaua Lui la răsărit[17]. Acest lucru nu ar fi adevărat nici chiar dacă oamenii s-ar naște în conformitate cu o hotărâre de acest fel, deoarece oamenii nu se nasc – precum Fiul lui Dumnezeu – din proprie voință, ci în funcție de condiția firii muritoare. Însă este atât de departe de adevăr faptul că Hristos S-a născut după un destin stabilit de stele, încât oricine crede cu adevărat în Hristos nu crede că vreun om se naște astfel.

Dar înșelătorii să vorbească în legătură cu zilele de naștere ale oamenilor ceea ce gândesc fără a cugeta, să nege libera voință prin care păcătuiesc, să inventeze destinul[18], prin care apără păcatele, să încerce să fixeze chiar în cer obiceiurile depravate, din

---

[16] *Indocta doctrina.*

[17] *Cf. Matei* 2, 2.

[18] Soarta, resimțită ca o putere de neînvins de-a lungul întregii Antichități, este definită de stoicul Seneca, în lucrarea *Quaestiones naturales*, II, 36, 1, astfel: „De fapt, ce înțelegi prin destin (*fatum*)? Socotesc că este inevitabilitatea (*necessitas*) tuturor lucrurilor și acțiunilor, pe care nu o poate rupe niciun fel de putere". Una dintre teoriile antice care se raporta la conceptul de destin într-un mod extrem este teoria „argumentului leneș" (ἀργὸς λόγος), fiindcă înlătura existența oricărui tip de libertate, oricât de mică, din viața oamenilor. Această teorie este prezentată de Cicero, în lucrarea *De fato*, 28-9: „Nu va constitui pentru noi un impediment nici acel raționament căruia i se spune «leneș»; unii filosofi [megarici] numesc ἀργὸς λόγος raționamentul căruia dacă i-am da ascultare, ne-am petrece viața într-o totală lenevie. Iată argumentația lor: «Dacă ți-e dat să te însănătoșești de pe urma unei boli, te vei însănătoși pe deplin, fie că vei apela la un medic, fie că nu; la fel, dacă nu ți-e dat să te însănătoșești, nu te vei însănătoși, fie că vei apela, fie că nu la medic; unul din aceste două lucruri îți este oricum hărăzit de destin; prin urmare, nu-i de niciun folos să apelezi la medic». Pe bună dreptate acest fel de a pune problema a fost numit leneș și demobilizator, fiindcă în baza lui este exclusă din viața omului orice inițiativă" (traducerea fragmentului a fost extrasă din volumul CICERO, *Despre destin – De fato*, ediție bilingvă, studiu introductiv, traducere, note și comentarii de Mihaela Paraschiv, Ed. Polirom, Iași, 2000).

pricina cărora sunt disprețuiți pe pământ de oameni, și să mintă că [păcatele] provin din stele[19]; totuși să ia aminte fiecare dintre ei în ce fel socotește că trebuie să-și conducă nu viața, ci familia[20] sa, din moment ce, crezând acestea, nu este îngăduit să-și pedepsească sclavii care greșesc în casă dacă nu își blestemă mai întâi zeii care strălucesc în cer. Totuși aceștia, nici măcar după presupunerile lor pe de-a-ntregul zadarnice și după scrierile lor cu totul false, nicidecum profetice, nu pot să creadă că Hristos S-a născut potrivit cu hotărârea stelelor, deoarece magii au văzut o stea la răsărit doar după ce S-a născut.

Din acest motiv, mai degrabă Hristos S-a arătat ca Domn al stelei, nu [ca unul aflat] sub stăpânirea ei, pentru că ea nu a urmat cursul stelelor pe cer[21], ci le-a arătat drumul oamenilor care Îl căutau pe Hristos, până la locul în care Se născuse. De aceea, nu ea a făcut ca Hristos să trăiască în mod minunat, ci Hristos a făcut ca ea să apară în mod minunat; și nu ea a decis minunile lui Hristos, ci Hristos a arătat-o pe ea, printre minunile Sale. Căci, născut din mamă, a arătat pământului o nouă stea pe cer, El, Cel care, născut din Tatăl, a creat cerul și pământul. Când S-a născut, o lumină nouă a fost descoperită prin stea; când a murit, lumina veche a soarelui a fost ascunsă. În clipa nașterii Sale, cerurile s-au luminat cu o nouă cinste; în momentul morții Sale, iadul a tremurat [cuprins] de o nouă teamă; la învierea Sa, Apostolii au fost înflăcărați de o nouă dragoste; la înălțarea Sa, cerurile s-au deschis, [arătând] o nouă supunere.

---

[19] În legătură cu problema fatalismului și felul în care Fericitul Augustin o combate, vezi José OROZ RETA, „Une Polémique augustinienne contre Cicéron: Du fatalisme à la prescience in divine", în: *Augustinian Studies*, 12 (1981), pp. 19-42. În *Mărturisiri*, IV, III, 4, Fericitul Augustin afirmă: „Toată învățătura sănătoasă aceia încearcă s-o ucidă când zic: «Din cer îți vine îndemnul spre păcătuire, căruia nu-i reziști» și: «Zeița Venera a făcut acest lucru sau Saturn sau Marte», desigur ca omul să fie fără vină, el care este carne și sânge și putreziciune plină de îngâmfare, dar să fie învinuit în schimb Creatorul și Orânduitorul cerului și al aștrilor. Și cine este acesta, dacă nu Tu, Dumnezeul nostru, dulceața și originea dreptății, Care dai «fiecăruia după meritele sale și nu disprețuiești inima zdrobită și smerită» (*Matei* 16, 27; *Romani* 2, 6)" (traducerea acestui fragment a fost extrasă din vol. FERICITUL AUGUSTIN, *Confessiones – Mărturisiri* ..., pp. 102-103).

[20] Termenul latinesc *familia* desemnează totalitatea membrilor unei case, inclusiv sclavii casnici (*famulus*), adică toți cei care se aflau sub conducerea unui *pater familias* („cap al familiei").

[21] Sfântul Ioan Gură de Aur, la începutul *Omiliilor la Evanghelia după Matei*, afirmă că această stea nu era un corp ceresc, ci un înger. (n.P.P.)

Așadar, să sărbătorim cu solemnitatea cuvenită și această zi în care magii, [veniți] dintre neamuri, I s-au închinat lui Hristos, pe Care Îl recunoscuseră[22], precum am sărbătorit și acea zi în care păstorii din Iudeea L-au văzut pe Hristos nou-născut[23]. Însuși Domnul Dumnezeul nostru i-a ales pe Apostoli din Iudeea, păstori, prin care să adune păcătoșii din rândul neamurilor, spre a-i mântui.

Predica 200[*]
La Arătarea Domnului

1. *Sărbătoarea Arătării Domnului.*

Magii au venit din Răsărit pentru a I se închina Copilului Fecioarei. Astăzi sărbătorim această zi, față de care ne îndeplinim datoria [acordându-i] solemnitatea cuvenită și [rostind] un cuvânt de învățătură. Această zi le-a strălucit prima dată magilor, iar la noi s-a întors prin sărbătoarea anuală. Ei au fost primele roade[24] ale neamurilor, noi [suntem] poporul neamurilor. Nouă ne-a fost vestită prin limba Apostolilor, lor [le-a fost vestită] prin steaua asemănătoare unei limbi a cerurilor. Apostolii, asemenea cerurilor, ne-au spus slava lui Dumnezeu[25]. De fapt, de ce să nu îi recunoaștem drept ceruri pe cei care au devenit tron al lui Dumnezeu? Căci a fost scris: „Sufletul celui drept este tron al înțelep-

---

[22] *Cf. Matei* 2, 1-12.
[23] *Cf. Luca* 2, 8-20.
[*] *PL* 38, 1028-1031. Predica a fost rostită la data de 6 ianuarie, între anii 393-405.
[24] Termenul *primitiae* desemnează „primele roade ale pământului, primele produse". Acestea erau oferite drept ofrandă zeilor, mai ales zeiței Ceres. P. GRIMAL, *Dicționar de mitologie* ..., *s.v.* „Ceres": „Numele roman al zeiței elene Demetra, cu care se identifica în totalitate. Chiar dacă numele său indică, prin etimologia sa, că Ceres era o străveche divinitate a vegetației (provenind dintr-o rădăcină cu sensul de «a crește»), adorată de latini, această divinitate primitivă a lăsat locul altora. Se povestea că, atunci când etruscii, conduși de Porsena, au atacat tânăra Republică Romană, foametea amenința cetatea. Au fost consultate Cărțile Sibiline, culegere de oracole grecești, și locuitorii au fost sfătuiți să introducă la Roma cultul lui Dionysos și al Demetrei, ceea ce s-a întâmplat în anul 496 î.Hr. Acest cult era localizat pe Aventin. Legendele referitoare la Ceres nu sunt altele decât transpunerea latină a legendelor zeiței Demetra".
[25] *Cf. Psalmul* 18, 1.

ciunii"[26]. Căci prin aceste ceruri[27], Cel care a creat cerurile și care locuiește în ele a răsunat ca un tunet, iar lumea s-a cutremurat de acest tunet și, iată, acum crede.

O, ce taină mare! Atunci stătea în iesle, și [totuși] îi călăuzea pe magii de la Răsărit. Era ascuns în staul, și [totuși] era recunoscut în cer; ca, recunoscut fiind în cer, să Se arate în staul și această zi să se numească *Epiphania*, ceea ce în latină se poate traduce prin *manifestatio*[28]. În același timp Și-a arătat măreția și smerenia, ca Acela care era indicat pe cer, printr-un semn astral, să fie găsit într-un loc strâmt, după ce a fost căutat; fără putere în trupul de copil [și] învelit în scutece, să I se închine magii și să fie temut de cei răi.

2. *Frica lui Irod.*

Regele Irod s-a temut de El când i L-au vestit magii, în timp ce încă Îl căutau pe Copilul despre Care aflaseră, din mărturia cerului, că S-a născut. În ce fel va fi scaunul Judecătorului, de vreme ce [până și] leagănul Copilului Care nu putea încă vorbi îi înspăimânta pe regii trufași? Regii [procedează] mai înțelept astăzi, când nu Îl caută să-L ucidă, precum Irod, ci mai degrabă se bucură să I se închine, precum magii, Celui care a îndurat pentru dușmani și din partea dușmanilor până și moartea, pe care dușmanul [Irod] dorea să i-o pricinuiască, și, fiind ucis, a ucis moartea în trupul Său. Regii să se teamă acum cu evlavie de Cel care stă de-a dreapta Tatălui, de Care acel rege lipsit de evlavie s-a temut încă de când sugea la sânul mamei. Să asculte ceea ce a fost scris: „Și acum, împărați, înțelegeți! Învățați-vă, toți care judecați pământul! Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați de El cu cutremur!"[29]

Acel Rege, răzbunătorul regilor lipsiți de evlavie și conducătorul celor evlavioși, nu S-a născut cum se nasc regii în lumea

---

[26] *Cf. Pildele* 12, 23 (prelucrare după textul din *Septuaginta*). Tălmăcirea actuală din versiunea Bibliei ortodoxe sinodale românești, ca în cazul majorității scrierilor vechi-testamentare, urmează *Textul masoretic*: „Omul înțelept își ascunde știința". (n.P.P.)
[27] Cerurile îi simbolizează pe Apostoli.
[28] Arătare.
[29] *Psalmul* 2, 10-11.

aceasta; căci S-a născut Cel a cărui împărăție nu este din lumea aceasta[30]. Originea nobilă a Copilului a fost fecioria mamei, iar originea nobilă a mamei a fost dumnezeirea Copilului. În sfârșit, deși înainte se născuseră și muriseră atât de mulți regi ai iudeilor, niciodată magii nu au căutat pe vreunul dintre ei spre a i se închina, deoarece nu au aflat despre [nașterea] vreunuia dintre ei din mărturia cerului.

3. *Lipsa de credință a iudeilor.*

Dar totuși această iluminare[31] a magilor constituie o mărturie importantă a orbirii iudeilor, fapt care nu trebuie trecut cu vederea. Magii Îl căutau în pământul lor[32] pe Cel pe care iudeii nu Îl recunoșteau, [deși era] printre ei[33]. Magii au găsit printre iudei Copilul, pe Care ei L-au respins atunci când învăța în mijlocul lor. Acești străini, [venind] de departe, I s-au închinat Pruncului Hristos, Care nu vorbea la vremea aceea, în acel pământ, unde concetățenii L-au răstignit pe tânărul [Hristos], Care făcea minuni. Magii L-au recunoscut pe Dumnezeu în trup de copil; iudeii, în ciuda minunilor, nu L-au cruțat nici ca om, ca și cum ar fi însemnat mai mult să vezi strălucind o nouă stea la nașterea Lui decât soarele ascunzându-se[34] la moartea Lui. Însă steaua care i-a condus pe magi la locul unde era Dumnezeu copil împreună cu Mama Fecioară și care ar fi putut să-i îndrume chiar până în cetate s-a retras și nu li s-a mai arătat până când nu i-au întrebat pe iudei despre cetatea în care S-a născut Hristos, ca aceștia să îi indice numele, după mărturia Sfintei Scripturi, spunând: „În Betleemul Iudeii. Așa este scris: «Și tu, Betleeme, pământul lui Iuda, nu ești nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda, căci din tine va ieși Conducătorul care va conduce pe poporul Meu Israel»"[35].

---

30 *Cf. Ioan* 18, 36.

31 În legătură cu felul în care Fericitul Augustin se raportează la problema iluminării (*illuminatio*), vezi Bruce S. BUBACZ, „Augustine's Illumination Theory and Epistemic Structuring", în: *Augustinian Studies*, 11 (1980), pp. 35-48; Ronald H. NASH, „Some Philosophic Sources of Augustine's Illumination Theory", în: *Augustinian Studies*, 2 (1971), pp. 47-66.

32 Al iudeilor.

33 *Cf. Ioan* 1, 11.

34 Literal: „fiind în doliu, jelind".

35 *Matei* 2, 5-6.

Ce altceva a arătat Providența divină decât faptul că iudeii aveau să păstreze doar scrierile sfinte, prin care să fie învățate neamurile și prin care ei să fie orbiți? [Ce altceva a dovedit decât că iudeii] aveau să le poarte pe acestea nu spre ajutorul propriei mântuiri, ci spre mărturia mântuirii noastre? Astăzi, când dezvăluim profețiile rostite [cu mult înainte] în legătură cu Hristos, acum evidente în lumina lucrurilor deja împlinite, dacă, din întâmplare, păgânii pe care vrem să-i convertim[36] ar spune că acestea nu au fost prezise înainte, ci au fost făcute de noi, după împlinirea evenimentelor, ca acestea care s-au împlinit deja să apară drept profețite, [atunci] citim cu glas tare codexurile[37] iudeilor pentru a alunga îndoiala păgânilor, care au fost prefigurați prin magii cărora iudeii le-au arătat, din scrierile sfinte, cetatea în care S-a născut Hristos, însă ei nici nu L-au căutat, nici nu L-au recunoscut.

4. *Hristos a unit iudeii și neamurile în El.*

Așadar, acum, preaiubiților, fii și moștenitori ai harului, „priviți chemarea voastră"[38] și, deoarece Hristos S-a arătat iudeilor și neamurilor drept Piatra din capul unghiului[39], uniți-vă [cu El] în cea mai stăruitoare dragoste! Căci S-a arătat în leagănul copilăriei Sale celor care erau aproape și celor care erau departe[40]; iudeilor [li S-a arătat] prin păstorii de aproape, neamurilor, prin magii de departe. Se crede că păstorii au venit la El chiar în ziua în care S-a născut, iar magii astăzi. Așadar, nu S-a arătat nici păstorilor [pentru că erau] învățați, nici magilor [pentru că erau] drepți. De fapt, lipsa cunoașterii predomină în lipsa de educație a păstorilor și lipsa de evlavie, în practicile sacrilege ale magilor.

Piatra din capul unghiului i-a unit pe toți în Sine, deoarece El a venit să le aleagă pe cele nebune ale lumii, ca să se rușineze cei

[36] Literal: „să-i câștigăm [pentru Dumnezeu]".
[37] Codex (*codex* – „scoarță", „trunchi de copac") desemna în Antichitatea greco-romană un ansamblu de table cerate unite între ele, reprezentând cea mai veche formă de carte. (n.P.P.)
[38] *1 Corinteni* 1, 26.
[39] *Cf. Efeseni* 2, 20.
[40] *Cf. Efeseni* 2, 17.

înțelepți[41], și să îi cheme pe cei păcătoși, nu pe cei drepți[42], ca nimeni dintre cei puternici să nu se trufească și nimeni dintre cei slabi să nu-și piardă nădejdea. De aceea, interpreții Legii și fariseii, pe când li se părea că sunt foarte învățați și foarte drepți, L-au dat la o parte, din construcția lor[43], pe Cel a cărui cetate de naștere au arătat-o citind cuvintele profetice. Dar, deoarece a ajuns în capul unghiului[44] și ceea ce a arătat prin nașterea [Sa] a împlinit prin pătimirea [Sa], să ne ținem strâns de Acesta împreună cu celălalt perete, format din cei rămași din Israel care au fost mântuiți prin alegerea harului[45]! Căci păstorii îi prefigurau pe aceia [dintre iudei] care trebuiau să se unească de aproape, ca și noi, a căror chemare de departe era simbolizată prin venirea magilor, să nu rămânem străini și locuitori vremelnici, ci concetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu, zidiți fiind pe temelia Apostolilor și a profeților, piatra cea din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos[46], Care a făcut din cele două una[47], ca în unul singur să iubim unitatea și să avem o dragoste neobosită spre a strânge ramurile care, după ce au fost altoite din măslinul sălbatic, rupându-se din pricina mândriei, au devenit eretice, deoarece Dumnezeu poate să le altoiască din nou[48].

Predica 201*
La Arătarea Domnului

1. *Arătarea lui Hristos către neamuri.*

Cu foarte puține zile înainte, am sărbătorit Nașterea Domnului, iar astăzi sărbătorim, cu aceeași solemnitate cuvenită, Arătarea Domnului, prin care a început să fie cunoscut de nea-

---

[41] *Cf. 1 Corinteni* 1, 27.
[42] *Cf. Matei* 9, 13.
[43] *Cf. Matei* 21, 42.
[44] *Cf. Psalmul* 117, 22.
[45] *Cf. Romani* 11, 5.
[46] *Cf. Efeseni* 2, 19-20.
[47] *Cf. Efeseni* 2, 14.
[48] *Cf. Romani* 11, 17-24.
* *PL* 38, 1031-1033. Predica a fost rostită la data de 6 ianuarie. Anul nu este cunoscut.

muri. În acea zi[49], păstorii iudei L-au văzut pe Copilul nou-născut; astăzi, magii, venind de la Răsărit, I s-au închinat. Într-adevăr, Se născuse Piatra din capul unghiului, pacea celor doi pereți care vin din direcții diferite, din tăierea împrejur și din netăierea împrejur, ca [aceștia] să se unească în El, Cel care a devenit pacea noastră și a făcut din cele două una[50]. Această [unire] a fost prevestită prin păstorii iudeilor și prin magii neamurilor. De acolo a început ceea ce avea să dea roade și să crească în toată lumea.

Astfel, noi să socotim, cu bucurie duhovnicească, foarte prețioase aceste două zile – cea a Nașterii și cea a Arătării Domnului! Păstorii iudei au fost călăuziți la El de vestirea unui înger, iar magii păgâni de apariția unei stele. Această stea a dat peste cap socotelile false și prezicerile astrologilor, când le-a arătat celor care se închinau stelelor că trebuie să se închine mai degrabă Creatorului cerului și al pământului. Atunci când S-a născut, El a făcut să apară o nouă stea, iar atunci când a murit, a întunecat vechiul soare[51]. Prin acea lumină, a avut un început credința neamurilor, [iar] prin acel întuneric a fost osândită viclenia iudeilor.

Ce reprezenta acea stea, care nu mai apăruse niciodată printre constelații și nici nu a mai rămas, spre a putea fi arătată pe urmă? Ce reprezenta, dacă nu limba grandioasă a cerurilor, menită să spună slava lui Dumnezeu[52], să vestească printr-o lumină neobișnuită nașterea nemaiîntâlnită a Fecioarei, să fie urmată de Evanghelie în întreaga lume, după dispariția ei [de pe bolta cerească]? În fine, ce au spus magii când au ajuns? „Unde este regele iudeilor, Cel care S-a născut?" Ce înseamnă această [întrebare]? Oare nu se mai născuseră înainte atât de mulți regi ai iudeilor? De ce au dorit atât de mult să-l cunoască și să i se închine regelui altui neam? „Căci am văzut", adaugă, „la răsărit steaua Lui și am venit să ne închinăm Lui"[53]. Oare L-ar fi căutat ei cu atâta râvnă, L-ar fi dorit cu o dragoste atât de evlavioasă, dacă nu L-ar fi recunoscut pe Acest Rege al iudeilor Care este și regele veacurilor?

---

[49] În ziua de Crăciun.
[50] *Cf. Efeseni* 2, 11-22.
[51] *Cf. Luca* 23, 45.
[52] *Cf. Psalmul* 18, 1.
[53] *Matei* 2, 2.

2. Pilat și magii simbolizează neamurile care trebuie adunate de la răsărit și de la apus.

Din acest motiv, chiar și Pilat a fost inspirat de un suflu de adevăr când în timpul pătimirii Lui a scris titlul: „Regele iudeilor"[54], pe care iudeii, [deși ei înșiși erau] plini de greșeli, au încercat să-l corecteze. El le-a răspuns: „Ce am scris, am scris"[55], deoarece fusese prevestit în psalm: „Să nu distrugi inscripția titlului"[56]. Să ne îndreptăm atenția spre această mare și minunată taină!

Magii proveneau dintre neamuri[57] și chiar Pilat [provenea] din rândul neamurilor; ei au văzut steaua pe cer, el a scris titlul pe cruce; totuși atât magii, cât și Pilat nu Îl căutau, nici nu Îl recunoșteau pe Regele neamurilor, ci pe cel al iudeilor. Iudeii nici nu au urmat steaua, nici nu au fost de acord cu titlul. Așadar, deja era prefigurat ceea ce a spus Domnul mai târziu: „Mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor sta la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov în Împărăția cerurilor. Iar fiii împărăției vor fi aruncați în întunericul cel mai din afară"[58].

Magii au venit din răsărit, iar Pilat din apus. Din acest motiv, magii L-au mărturisit pe Regele iudeilor atunci când a răsărit, adică atunci când S-a născut, iar Pilat [L-a mărturisit] atunci când a apus, adică atunci când a murit, ca astfel să stea la masă, în Împărăția cerurilor, împreună cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov, din care provin iudeii, nu ca urmași trupești ai lor, ci altoiți între ei prin credință, ca să prevestească măslinul sălbatic despre care vorbește Apostolul [Pavel] că trebuie să fie altoit în măslin bun[59]. De aceea, era fie căutat, fie recunoscut de acești păgâni, nu ca rege al neamurilor, ci [ca rege] al iudeilor, deoarece măslinul sălbatic vine la măslinul bun, nu [merge] măslinul bun la cel sălbatic.

---

[54] *Ioan* 19, 19.

[55] *Ioan* 19, 22.

[56] *Psalmul* 56, 1. Se face referire la subtitlul psalmului.

[57] Reamintim că acest termen are sensul de „păgân, necredincios, ne-israelit, ne-creștin". (n.P.P.)

[58] *Matei* 8, 11-12.

[59] *Cf. Romani* 11, 24.

Totuşi ramurile care trebuiau înlăturate, adică iudeii necredincioşi, pe de o parte, le-au răspuns magilor care au întrebat unde S-a născut Hristos: „În Betleemul Iudeii”[60], iar pe de altă parte, s-au înfuriat crâncen, când Pilat le-a reproșat că vor să își răstignească regele. Magii I s-au închinat după ce iudeii le-au arătat locul de naștere al lui Hristos, deoarece Îl cunoaștem pe Hristos prin Scriptura pe care au primit-o iudeii. Pilat, unul din rândul neamurilor, și-a spălat mâinile după ce iudeii au cerut moartea lui Hristos[61], deoarece noi ne spălăm păcatele prin sângele pe care l-au vărsat iudeii. Dar despre mărturia lui Pilat prin titlul în care a scris că Hristos este regele iudeilor se cuvine să vorbim cu o altă ocazie, când este vremea patimilor.

3. *Iudeii – păzitori ai Scripturilor pentru mântuirea neamurilor.*

Iar acum, în ceea ce privește arătarea lui Hristos Cel născut, să spunem puține lucruri care au mai rămas [de spus] despre ziua arătării[62] Lui, care în greacă se numește *Epiphania*, [zi] din care a început să fie cunoscut neamurilor, când I s-au închinat magii. Căci îmi place să examinez mereu în ce fel le-au răspuns iudeii magilor care căutau [să afle] unde S-a născut Hristos: „În Betleemul Iudeii”; și totuși ei nu au mers la El, dar, după ce au plecat, aceeași stea i-a condus pe magi la locul în care era copilul - ca să se arate că ar fi putut să indice și cetatea, dar a dispărut pentru un timp, ca iudeii să poată fi întrebați.

Iudeii au fost întrebați ca să se dovedească faptul că ei păstrează mărturiile dumnezeiești pentru mântuirea și cunoașterea neamurilor, nu pentru a lor. Din acest motiv, acel neam[63] a fost alungat din regatul lui și împrăștiat prin lume, ca să fie constrânși să devină, peste tot, martori ai credinței pe care o dușmănesc. De fapt, chiar și după ce și-au pierdut templul, jertfa, preoția, chiar și regatul lor, și-au păstrat numele și neamul prin câteva rituri vechi, ca nu cumva, fiind amestecați fără deosebire

---

[60] *Matei* 2, 5.
[61] *Cf. Matei* 27, 24.
[62] *Manifestatio.*
[63] Iudeii.

cu neamurile, să piară și să piardă mărturia adevărului; [ei au fost însemnați] precum Cain, care, [fiind] invidios și mândru, și-a ucis fratele drept și a fost însemnat să nu-l ucidă nimeni[64].

Acest lucru poate fi înțeles bine din *Psalmul* 58, unde Hristos vorbește ca om[65] și spune: „Dumnezeu mi-a arătat [înfrângerea] dușmanilor mei, să nu-i omori pe ei, ca nu cumva să uite legea Ta"[66]. Chiar prin acei dușmani ai credinței creștine li se arată neamurilor în ce fel a fost profețit Hristos, ca nu cumva, după ce au văzut că profețiile se împlinesc atât de limpede, să creadă că Scripturile au fost inventate de creștini, de vreme ce le sunt citite cu glas tare profeții despre Hristos pe care ei le văd fiind deja împlinite. De aceea, codexurile sunt păstrate de iudei, și astfel Dumnezeu ne arată [adevărul] prin dușmanii noștri pe care nu i-a ucis, adică nu i-a nimicit cu totul de pe fața pământului, ca să nu uite legea Lui, pe care, citind-o și respectând unele [învățături], chiar dacă numai trupește, și-o amintesc, ca lor să-și aducă osândă, iar nouă să ne dea mărturie.

Predica 202*
La Arătarea Domnului

1. *Sărbătoarea Arătării Domnului.*

Împrejurarea de față mă îndeamnă să rostesc o predică aniversară despre ce bucurie ne aduce sărbătoarea zilei de astăzi, cunoscută în întreaga lume, și despre ce ne reamintește prin reîntoarcerea ei anuală. *Epiphania*, termen grecesc, se poate traduce în latină prin *manifestatio*[67]. Se spune că în această zi magii I s-au închinat Domnului, fiind înștiințați de apariția unei stele și fiind conduși de aceasta. Într-adevăr, în ziua în care S-a născut, ei au văzut steaua la răsărit și L-au recunoscut pe Cel a cărui naștere o

---

[64] *Cf. Facerea* 4, 1-15.

[65] *Ex persona sui corporis.* Literal: „din persoana propriului corp".

[66] *Psalmul* 58, 11-12.

* *PL* 38, 1033-1035. Predica a fost rostită la data de 6 ianuarie, între anii 405-411.

[67] Arătare.

dezvăluia. Așadar, din acea zi până în ziua aceasta au tot mers grăbiți, l-au înspăimântat pe regele Irod prin vestea adusă, iar după ce au aflat răspunsul iudeilor din Scriptura profetică, au găsit cetatea Betleemului, unde Se născuse Domnul. Apoi au ajuns chiar la Domnul, fiind conduși de aceeași stea, I s-au închinat Celui care le fusese descoperit [astfel], I-au dat în dar aur, tămâie și smirnă[68], [iar apoi] s-au întors pe un alt drum[69].

De fapt, chiar în ziua nașterii Sale, Domnul S-a arătat păstorilor, înștiințați de un înger; chiar în acea zi a fost vestit, prin mijlocirea stelei și magilor, departe în Orient, dar aceștia I s-au închinat abia în această zi. Prin urmare, întreaga Biserică a neamurilor și-a asumat această zi, care se cuvine să fie sărbătorită cu cea mai mare evlavie, deoarece, [de fapt], ce fuseseră magii înainte dacă nu primele roade ale neamurilor? Păstorii [au fost] israeliți; magii, păgâni; aceia [au fost] aproape, aceștia departe; totuși toți au alergat [să se unească] la Piatra din capul unghiului[70]. „Venind”, precum spune Apostolul [Pavel], „a binevestit pace nouă celor care eram departe și pace celor care [erau] aproape. Căci El este pacea noastră, El Care a făcut din cele două una și i-a zidit pe cei doi întru Sine, într-un singur om nou, făcând pace, și i-a împăcat pe amândoi cu Dumnezeu, uniți într-un trup, omorând vrăjmășia în Sine.”[71]

2. *Magii – primele roade ale neamurilor.*

Pe bună dreptate, ereticii donatiști nu au vrut niciodată să sărbătorească împreună cu noi această zi, deoarece nici nu iubesc

---

[68] Pornind de la numărul acestor daruri, Origen (*Omilii la Facere*, 14, 3) va concluziona că numărul magilor a fost trei, punându-i în legătură cu cele trei persoane care i s-au arătat lui Avraam. Tertulian accentuează regalitatea acestora (*Împotriva lui Marcion*, 3, 13, 8). Opinia generală și cea mai răspândită a fost că magii erau de origine persană (SFÂNTUL IUSTIN MARTIRUL, *Dialogul cu iudeul Trifon*, 77, 4). Tot Origen va acredita ideea că aceste misterioase personaje ar fi fost urmașii lui Balaam (cel din *Numerii* 24). Darurile magilor au fost interpretate în chip simbolic: fie ca reprezentând cele trei demnități ale lui Hristos: *divină*, *regală* și *umană*, ori diverse virtuți: *feciorie*, *credință*, *înfrânare*, cele trei virtuți teologale etc. Începând cu veacul al VI-lea, se dezvoltă o abundentă literatură legendară (de pildă, în mediul siriac amintim *Cartea peșterii comorii*), în care magii Îi aduc lui Iisus darurile ascunse de Adam într-o peșteră și rezervate celui care va fi vestit de o stea. De altfel, și numărul magilor a variat, de la 3 până la 12. (n.P.P.)

[69] *Cf. Matei* 2, 1-12.

[70] *Cf. Efeseni* 2, 20.

[71] *Efeseni* 2, 14-17.

unitatea, nici nu sunt în comuniune cu Biserica din Răsărit, unde a apărut steaua. Însă noi să sărbătorim, în unitatea neamurilor, arătarea Domnului și Mântuitorului nostru, Iisus Hristos, prin care a cules primele roade ale neamurilor! Căci, atunci copil, mai înainte de a ști să spună „tată" sau „mamă", după cum fusese prezis despre El, a primit toată bogăția Damascului și prada Samariei[72]; adică, înainte de a rosti cuvinte omenești în trup, a primit bogăția Damascului, ceea ce asigura mândria Damascului.

Într-adevăr, acea cetate fusese mândră prin bogățiile sale, pe vremea când era înfloritoare, după părerea lumii. Însă printre bogății întâietatea o deține aurul, pe care magii I l-au dat lui Hristos, închinându-se. Prada Samariei erau chiar cei care o locuiau. Căci Samaria a fost un simbol al idolatriei. Acolo, poporul lui Israel, îndepărtându-se de Dumnezeu, a trecut la cinstirea idolilor. Hristos, Care avea să zdrobească împărăția diavolului cu o sabie duhovnicească, în toată lumea, [încă de când era] copil a smuls această primă pradă de sub stăpânirea idolatriei, ca să îi îndepărteze de molima acelei superstiții pe magii convertiți spre a I se închina și să vorbească din cer prin mijlocirea stelei, deși încă nu vorbise pe pământ prin mijlocirea limbii, ca să arate, nu prin vocea trupului, ci prin puterea Cuvântului Care S-a făcut trup, și cine era și de ce și pentru cine venise.

Acest Cuvânt, Care la început era Dumnezeu la Dumnezeu, S-a făcut trup, ca să Se sălășluiască între noi[73], și a venit la noi și a rămas la Tatăl, sus rămânând împreună cu îngerii și jos adunând oamenii la Sine prin mijlocirea îngerilor; și strălucea pentru locuitorii cerești în adevărul neschimbător, în calitate de Cuvânt, și era așezat în iesle din pricina lipsei locurilor din han. Steaua era indicată pe cer de El, iar astfel arăta că se cuvine să fie slăvit pe pământ. Și totuși un Copil atât de puternic, atât de mare, [pe când era] mic a fugit în Egipt, dus de părinți, din pricina dușmăniei lui Irod; astfel, vorbind deja membrelor Sale, nu cu glasul, ci prin fapte, spunea prin tăcerea [Sa]: „Dacă vă urmăresc pe voi în cetatea aceasta, fugiți în cealaltă!"[74] El era îmbrăcat în trup

---

[72] *Cf. Isaia* 8, 4.
[73] *Cf. Ioan* 1, 1, 14.
[74] *Matei* 10, 23.

muritor, în care ne prefigura pe noi și în care avea să moară pentru noi, la vremea potrivită. De aceea, a primit de la magi nu numai aur, pentru că se cuvenea să fie cinstit, și tămâie, pentru că se cuvenea să fie slăvit, ci chiar și smirnă, pentru că urma să fie îngropat.

Prin copiii pe care i-a ucis Irod, arată cât de nevinovați și de smeriți erau cei care aveau să moară pentru numele Său. Vârsta de doi ani a acestora a simbolizat numărul poruncilor în care se cuprind toată Legea și prorocii[75].

3. *Iudeii Îl arată pe Hristos prin riturile lor.*

Însă pe cine nu-l preocupă ce semnifică faptul că la întrebarea magilor – unde S-a născut Hristos? – iudeii au răspuns din Scriptură, dar [totuși] nu I s-au închinat împreună cu ei? Oare nu vedem nici chiar acum că, prin riturile cărora li se supune asprimea [inimii] lor, nu este arătat nimic altceva decât Hristos, în Care nu vor să creadă. Oare nu-L arată neamurilor pe Hristos, Căruia nu I se închină împreună cu ele, chiar și atunci când ucid mielul și mănâncă Paștile[76]? Ce semnifică faptul că, adesea, atunci când unii oameni au îndoieli în privința profețiilor prin care a fost prevestit Hristos, [gândindu-se] ca nu cumva să fi fost scrise de creștini nu înainte de a se întâmpla, ci după ce s-au întâmplat, facem apel la codexurile iudeilor ca să întărim sufletele celor care se îndoiesc? Oare iudeii nu-L arată neamurilor chiar și atunci pe Hristos, Căruia nu vor să I se închine împreună cu neamurile?

4. *Viața de dinainte nu trebuie repetată.*

Prin urmare, preaiubiților, noi, [care provenim din rândul neamurilor], ale căror prime roade au fost magii, noi, moștenirea lui Hristos până la marginile pământului, [noi], pentru care s-a întunecat în parte [cugetul] lui Israel, ca să intre întreaga mulțime a neamurilor[77], după ce L-au cunoscut pe Domnul și Mântuitorul nostru, Iisus Hristos, Care, pentru a ne mângâia, a stat

[75] *Cf. Matei* 22, 34-40.
[76] *Cf. Ieșirea* 12, 1-14.
[77] *Cf. Romani* 11, 25.

atunci întins într-un loc strâmt, iar acum, pentru a ne înălța, stă în cer, astfel [noi] să-L vestim pe acest pământ, în acest ținut al trupului nostru, ca să nu ne întoarcem acolo de unde am venit și să nu revenim pe urmele vechiului nostru fel de viață! Acest lucru îl simbolizează faptul că magii nu s-au întors pe unde veniseră[78]. Prin schimbarea drumului, felul de viață a fost schimbat. Și pentru noi cerurile au spus slava lui Dumnezeu[79] și adevărul, strălucind din Evanghelie, ca o stea din cer, ne-a condus și pe noi să ne închinăm lui Hristos; și noi am ascultat cu credință profeția răspândită în neamul iudaic, asemenea unei mărturii a iudeilor care nu merg împreună cu noi; și noi, recunoscându-L și slăvindu-L pe Hristos drept împărat și preot și drept Cel care a murit pentru noi, L-am cinstit ca și cu aur, tămâie și smirnă; mai rămâne ca, vestindu-L, să urmăm o viață nouă și să nu ne întoarcem pe unde am venit.

Predica 203*
La Arătarea Domnului

1. *Instituirea sărbătorii Arătării Domnului.*

Cuvântul grecesc *Epiphania* poate fi tradus în latină prin *manifestatio*[80]. Așadar, arătându-Se astăzi, Răscumpărătorul tuturor neamurilor a marcat o zi de sărbătoare pentru toate neamurile. Înainte cu câteva zile am sărbătorit Nașterea Sa, iar astăzi sărbătorim Arătarea Sa. Se spune că magii I s-au închinat Domnului nostru Iisus Hristos astăzi, la treisprezece zile după naștere. Adevărul din Evanghelie atestă faptul că așa s-a întâmplat, iar prestigiul de pretutindeni al acestei sărbători atât de minunate ne arată, în mod limpede, că s-a petrecut în această zi.

Căci a părut drept și este cu adevărat drept ca, din moment ce magii L-au cunoscut primii dintre neamuri pe Domnul Hristos

---

[78] *Cf. Matei* 2, 12.
[79] *Cf. Psalmul* 18, 1.
* *PL* 38, 1035-1037. Predica a fost rostită la data de 6 ianuarie, între anii 410-412.
[80] Arătare.

și, chiar dacă nu au fost la acel moment mișcați de cuvântul Lui, au urmat[81] steaua care le-a apărut și le-a vorbit, precum o limbă a cerului, în locul Cuvântului-Copil, Care încă nu putea vorbi, neamurile să recunoască ziua mântuirii primelor lor roade cu bucurie și să o dedice Domnului Hristos, sărbătorind-o cu solemnitate, în semn de mulțumire. Într-adevăr, primele roade ale iudeilor [chemați] la credința și la descoperirea lui Hristos au fost păstorii care L-au văzut chiar în ziua în care S-a născut, venind de aproape. Pe aceia i-au anunțat îngerii, pe aceștia steaua. Acelora li s-a spus: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu"[82]; în aceștia s-a împlinit: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu"[83]. Atât unii, cât și ceilalți, asemenea începuturilor celor doi pereți care vin din direcții diferite, cel al tăierii împrejur și cel al netăierii împrejur, au alergat spre Piatra din capul unghiului, ca să fie pacea lor, făcând din cele două una[84].

2. *Smerenia neamurilor.*

Dar totuși aceia L-au slăvit pe Dumnezeu, pentru că Îl văzuseră pe Hristos[85], însă aceștia, văzându-L pe Hristos, I s-au închinat. Prin aceia [s-a arătat] mulțumirea mai înainte, prin aceștia [s-a arătat] smerenia mai mare. Așadar, poate că păstorii, [crezând că sunt] mai puțin păcătoși, se bucurau mai tare de mântuire, iar magii, apăsați de multe păcate, căutau iertarea cu mai multă smerenie. Aceasta este smerenia pe care Sfânta Scriptură o laudă mai degrabă în cei care făceau parte din rândul neamurilor decât în iudei.

Căci dintre neamuri făcea parte sutașul care, deși Îl primise pe Domnul cu toată inima, totuși a spus că el nu este vrednic să intre în casa lui și nu a vrut ca [sluga] sa bolnavă să fie văzută de El, ci [a vrut numai] să poruncească să se însănătoșească[86]. Astfel, Îl păstra prezent, adânc în inimă, pe Cel a cărui prezență sub

81 *Cf. Matei* 2, 1-12.
82 *Luca* 2, 14.
83 *Psalmul* 18, 1.
84 *Cf. Efeseni* 2, 11-22.
85 *Cf. Luca* 2, 20.
86 *Cf. Matei* 8, 5-13.

acoperișul său a refuzat-o, arătându-I multă cinste. În final, Domnul a zis: „[La nimeni] în Israel n-am găsit atâta credință”[87].

Tot din rândul neamurilor era și canaaneanca[88], [femeia] care, după ce a auzit că este asemănată de Domnul cu un câine nedemn să primească pâinea fiilor, a cerut fărâmiturile, asemenea unui câine; și de aceea nu a meritat să fie [socotită nedemnă], deoarece nu a tăgăduit ceea ce fusese. Și ea a auzit de la Domnul: „O femeie, mare este credința ta!”[89] Smerenia făcuse credința ei mare, deoarece ea însăși se făcuse mică.

3. *Magii – simbol al mântuirii tuturor neamurilor.*

Așadar, păstorii vin să-L vadă de aproape, iar magii vin să I se închine de departe. Aceasta este smerenia datorită căreia măslinul sălbatic a meritat să fie altoit în măslinul bun[90] și să dea roadă împotriva firii, deoarece firea a meritat să fie schimbată prin har. Deși întreaga lume se sălbăticea și devenea amară din cauza măslinului sălbatic, îmbogățită prin harul altoirii, s-a arătat în toată strălucirea. Ei vin de la marginile pământului, după [profețiile lui] Ieremia, spunând: „Numai minciună au moștenit părinții noștri”[91]. Nu vin dintr-o singură parte a lumii, ci, precum spune *Evanghelia după Luca*, „de la răsărit și de la apus, de la miazănoapte și de la miazăzi”[92], ca să stea la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov în Împărăția cerurilor[93].

Astfel, prin harul [Sfintei] Treimi, întreaga lume, din cele patru colțuri, este chemată la credință. În funcție de acest număr, când patru este socotit de trei ori, a fost consacrat numărul apostolic doisprezece, care simbolizează mântuirea întregii lumi din cele patru colțuri ale pământului, prin harul [Sfintei] Treimi. Acest număr a fost indicat și de acel platou care i-a fost arătat lui Petru, plin cu tot felul de animale[94], asemenea tuturor neamu-

---

[87] *Matei* 8, 10.
[88] *Cf. Matei* 15, 21-28.
[89] *Matei* 15, 28.
[90] *Cf. Romani* 11, 17.
[91] *Ieremia* 16, 19.
[92] *Luca* 13, 29.
[93] *Cf. Matei* 8, 11-12.
[94] *Cf. Faptele* 10, 11.

rilor. Căci și acesta, atârnat din cer de patru colțuri, a fost lăsat în jos și ridicat de trei ori[95], astfel ca patru să devină doisprezece[96]. Poate că de aceea, după ce au trecut douăsprezece zile de la nașterea Domnului, magii, primele roade ale neamurilor, au venit să Îl vadă pe Hristos și să I se închine și au meritat să primească nu numai propria lor mântuire, ci să o simbolizeze și pe cea a tuturor neamurilor.

Așadar, să sărbătorim această zi cu cea mai mare evlavie și să ne închinăm Domnului Iisus, Care acum locuiește în cer, precum I s-au închinat primele roade ale noastre pe când stătea în casă. Într-adevăr, ei au venerat în El ceea ce urma [să fie], noi venerăm ceea ce s-a împlinit. Primele roade ale neamurilor I s-au închinat Celui care sugea la sânul mamei, neamurile I se închină Celui care stă de-a dreapta lui Dumnezeu-Tatăl.

Predica 204[*]
La Arătarea Domnului

1. *Două arătări ale lui Hristos.*

Cu puține zile înainte am sărbătorit Nașterea Domnului, astăzi sărbătorim *Epiphania*, [termen] grecesc care înseamnă *manifestatio* și se referă la ceea ce a spus Apostolul [Pavel]: „Cu adevărat, mare este taina dreptei credințe care s-a arătat în trup"[97]. Astfel, ambele zile au legătură cu arătarea lui Hristos. Într-adevăr, în acea [zi][98] S-a născut ca om din mamă omenească Cel care era Dumnezeu fără de început la Tatăl, dar S-a arătat în trup pentru trup[99], deoarece trupul[100] nu putea să Îl vadă așa cum era în duh.

---

[95] *Cf. Faptele* 10, 16.
[96] Numărul doisprezece reprezintă conducerea perfectă; vezi E.W. BULLINGER, *Number* ..., p. 253 *sqq.*; R.D. JOHNSTON, *Numbers in the Bible* ..., pp. 83-84.
[*] *PL* 38, 1037-1039. Predica a fost rostită la data de 6 ianuarie. Anul nu este cunoscut.
[97] *1 Timotei* 3, 16.
[98] La Crăciun.
[99] Pentru om.
[100] Omul.

În acea zi, care se numește Nașterea Domnului, L-au văzut păstorii iudeilor; în ziua de astăzi, care se numeşte pe bună dreptate *Epiphania*, adică *manifestatio*, magii neamurilor I s-au închinat. Îngerii L-au vestit acelora, iar steaua [L-a vestit] acestora. Îngerii locuiesc în ceruri și stelele le împodobesc; așadar, atât pentru unii, cât și pentru ceilalți, cerurile au spus slava lui Dumnezeu[101].

2. *Hristos – Piatra din capul unghiului pentru două popoare.*

Piatra din capul unghiului[102] S-a născut pentru toți, ca, după cum spune Apostolul [Pavel], „să-i zidească în Sine pe cei doi într-un singur om nou, să aducă pacea și să-i împace cu Dumnezeu pe amândoi, uniți într-un trup, prin cruce"[103]. De fapt, ce reprezintă unghiul dacă nu unirea a doi pereți care vin din părți diferite și acolo găsesc, într-un anumit fel, sărutul păcii?

Într-adevăr, tăierea împrejur și netăierea împrejur, adică iudeii și neamurile, s-au dușmănit, pentru că erau între ei lucruri diferite și opuse, pe de o parte, cultul singurului Dumnezeu adevărat, pe de altă parte, [cultul] multor [zei] falși. Astfel, deși aceia erau aproape, iar magii [erau] departe, i-a adus pe toți la Sine Cel care i-a unit pe cei doi într-un singur trup, pentru a-i împăca cu Dumnezeu, precum adăugă imediat Apostolul [Pavel]: „[...] prin cruce, omorând prin ea vrăjmășia. Și, venind, a binevestit pace vouă celor de departe și pace celor de aproape; că prin El avem și unii și alții apropierea către Tatăl, într-un Duh"[104]. Gândiți-vă dacă [textul] nu arată, pe de o parte, cei doi pereți, care provin din direcțiile diferite ale dușmăniilor, iar pe de altă parte, Piatra din capul unghiului – Domnul Iisus –, la Care au ajuns amândoi din părți diferite, în Care s-au înțeles și unul și altul, adică și cei care au crezut în El dintre iudei, și cei care [au crezut în El] dintre neamuri, ca și cum le-ar fi spus acestora: „Și voi care sunteți de aproape și voi care sunteți de departe, «apropiați-vă de El

[101] *Cf. Psalmul* 18, 1.
[102] *Cf. Efeseni* 2, 20.
[103] *Efeseni* 2, 15-16.
[104] *Efeseni* 2, 16-18.

și vă luminați și fețele voastre să nu se rușineze»[105]!" „Pentru că scris este în Scriptură: «Iată, pun în Sion piatra din capul unghiului, aleasă, de mare preț, și cel care va crede în ea nu se va rușina».”[106]

Aceștia au auzit și s-au supus, au venit toți din amândouă părțile, s-au împăcat și au pus capăt dușmăniei; păstorii și magii au fost primele roade ale celor două [popoare]. Prin ei a început boul să-și cunoască stăpânul și asinul ieslea Domnului său[107]. Animalul cu coarne[108] [îi simbolizează] pe iudei, deoarece coarnele crucii au fost pregătite de ei pentru Hristos; animalul cu urechi lungi[109] [simbolizează] neamurile, deoarece [pentru ei] a fost profețit: „Poporul pe care nu l-am cunoscut mi-a slujit mie. La auzul urechii mi s-a supus”[110]. Căci Stăpânul boului și Domnul asinului era întins în iesle, și [totuși] le dădea celor două animale aceeași hrană. Așadar, deoarece pacea a venit la cei care erau departe și la cei care erau aproape, păstorii israeliți, asemenea unora aflați aproape, au venit la Hristos chiar în ziua în care S-a născut, L-au văzut și s-au bucurat; iar magii păgâni, asemenea unora aflați departe, după ce au trecut atâtea zile de la cea în care S-a născut, au ajuns astăzi, L-au găsit și I s-au închinat.

Se cuvenea ca noi, adică Biserica cea care este alcătuită din neamuri, să adăugăm sărbătorirea acestei zile – în care Hristos S-a arătat primelor roade ale neamurilor – sărbătoririi acelei zile – în care Hristos S-a născut din iudei – și să păstrăm amintirea unei atât de mari taine cu o sărbătoare dublă.

3. *Unii dintre iudei au fost aleși, alții respinși.*

Când sunt cercetați cei doi pereți, unul de la iudei, celălalt de la neamuri, care se unesc în Piatra din capul unghiului, păstrând unitatea Duhului în legătura păcii[111], să nu vă tulbure inima

---

[105] *Psalmul* 33, 5.
[106] *1 Petru* 2, 6.
[107] *Cf. Isaia* 1, 3.
[108] Boul.
[109] Asinul.
[110] *Psalmul* 17, 48.
[111] *Cf. Efeseni* 4, 3.

mulțimea iudeilor care dezaprobă, printre care au fost ziditorii[112], adică cei care doreau să fie învățători ai Legii, dar care, spune Apostolul [Pavel]: „Neînțelegând nici cele ce spun, nici cele pentru care dau adeverire"[113]. Din pricina acestei orbii a minții, au respins Piatra Care a ajuns în capul unghiului. Dar nu ar fi ajuns în capul unghiului dacă nu ar fi oferit o legătură de pace, prin ajutorul harului ce unește, celor două popoare care veneau din direcții diferite.

Așadar, să nu fie socotiți în peretele israelit persecutorii și ucigașii lui Hristos, cei care, sub pretextul că zidesc Legea, distrug credința, cei care au respins Piatra din vârful unghiului și au adus nimicirea cetății nenorocite. Să nu fie socotită acolo nici mulțimea iudeilor împrăștiați prin lume spre mărturia scrierilor sfinte, pe care, necunoscându-le, le duc peste tot. De fapt, în aceștia șchiopătează Iacov, al cărui șold a fost atins și vătămat[114], spre a simboliza mulțimea urmașilor săi care șchiopătează de la căile sale. Dar în peretele sfânt care a ajuns de la ei la pacea Pietrei din capul unghiului, să fie socotiți cei în care a fost binecuvântat Iacov[115]. Într-adevăr, Iacov este și binecuvântat, și șchiop: binecuvântat în cei sfințiți, șchiop în cei respinși. Să fie socotiți în acest perete cei a căror mulțime a precedat și a urmat asinul Mântuitorului, strigând: „Binecuvântat este Cel care vine întru numele Domnului!"[116] Să fie socotiți cei care au fost aleși ucenici de acolo și au devenit apostoli. Să fie socotit [Sfântul] Ștefan, al cărui nume înseamnă „coroană" în limba greacă, [fiind] și primul încoronat cu martiriul după învierea Domnului. Să fie socotiți cei care, în număr de câteva mii, au devenit din persecutori credincioși când S-a pogorât Duhul Sfânt[117]. Să fie socotite Bisericile despre care Apostolul [Pavel] zice: „Și după față eram necunoscut Bisericilor lui Hristos celor din Iudeea; ci numai auziseră că cel care ne prigonea pe noi odinioară acum binevestește credința pe care altădată o nimicea; și slăveau pe Dumnezeu în mine"[118].

---

[112] *Cf. Psalmul* 117, 22.
[113] *1 Timotei* 1, 7.
[114] *Cf. Facerea* 32, 25, 32.
[115] *Cf. Facerea* 32, 29.
[116] *Matei* 21, 9; *Marcu* 11, 9; *Luca* 19, 38; *Ioan* 12, 13; *Psalmul* 117, 26.
[117] *Cf. Faptele* 2, 41.
[118] *Galateni* 1, 22-24.

În felul acesta să fie socotit peretele israelit și să se îmbine cu peretele ce vine de la neamuri, care acum este văzut, iar astfel se descoperă că Domnul Hristos nu a fost profețit în zadar drept Piatra din capul unghiului, mai întâi așezată în iesle, apoi înălțată până în vârful cerului.

Predica 204/A*
Predică despre Arătarea [Domnului]

1. *Steaua – limbă a cerurilor.*

Din moment ce [până și] cerurile spun slava lui Dumnezeu[119], o stea i-a condus pe magi să I se închine lui Hristos[120]. Magii au fost primele roade ale neamurilor. Să vă fie imbold spre a face ceea ce au făcut ei înșiși. Azi Hristos a primit daruri[121]; duceți mâna la vistieriile voastre și scoateți de acolo ceea ce să-I fie plăcut lui Hristos! Căci El a vrut să simtă neajunsurile întru săracii Săi[122] și nu era loc de găzduire pentru El[123], Cel pe care nu Îl încape lumea întreagă, și a fost pus, după cum știți, în iesle[124].

[Magii] Îl căutau spre a I se închina, [însă] Cel arătat [de stea] le era ascuns. Iudeii sunt întrebați unde Se naște Hristos[125] [și] răspund: „În Betleem"[126]. Ei arată pe unde [trebuie] să se meargă, și nu merg. Pietrele miliare arată calea, [dar] sunt înfipte în pământ. Apare steaua precum o limbă cerească, îi conduce pe magi, le arată locul[127]. [Magii] nu disprețuiesc vârsta fragedă, I se închină Celui mic, deoarece își dau seama de Cel mare. Cuvântul

---

* Predica ÉTAIX 4, în: *Revue Bénédictine*, 98 (1988), 12. Nu a fost refăcută complet. Predica a fost rostită la data de 6 ianuarie. Anul nu este cunoscut.

119 *Cf. Psalmul* 18, 1.

120 *Cf. Matei* 2, 1-2.

121 *Cf. Matei* 2, 11.

122 *Cf. 2 Corinteni* 8, 9. Vezi Raymond CANNING, „Christ's self-identification with "the least of mine" (Matthew 25:40,45) according to Augustine of Hippo: Is this the humility of God?", la adresa: http://aejt.com.au (25 octombrie 2012).

123 *Cf. Luca* 2, 7.

124 *Cf. Luca* 2, 7.

125 *Cf. Matei* 2, 2.

126 *Matei* 2, 5.

127 *Cf. Matei* 2, 9.

lui Dumnezeu acceptă darurile, [fiind] un copil care nu vorbea, încă tăcea, și totuși era [prezent] în învățătura îngerilor. Încă tăcea Cel de care se va umple Evanghelia.

2. *Neputința Pruncului Hristos de a vorbi este elocința noastră.*

Cerurile aveau să spună apoi slava Lui[128]; cerurile îi reprezintă pe Apostolii care fulgeră cu minuni [și] tună cu învățături. De fapt, despre aceștia s-a spus: „În tot pământul a ieșit vestirea lor și la marginile lumii cuvintele lor"[129]. Cum s-ar fi putut ascunde de noi cuvintele care au ajuns până la marginile pământului? Au venit la noi și ne-au găsit și ne-au schimbat. Slăbiciunea lui Hristos [este] tăria noastră, neputința Pruncului Hristos de a vorbi este elocința noastră, sărăcia lui Hristos este bogăția noastră, pentru că pe urmă moartea lui Hristos a devenit viața noastră. Pâinea din cer[130] era așezată în iesle. Animale de povară ale Domnului, dacă sunteți înfometați, apropiați-vă, purtați-L în inimile voastre și veți fi animalele Lui de povară! El este călărețul vostru, El [este] hrana voastră. Știți că a stat pe un asin și a dus asinul în Ierusalim[131]. Purtați-L, El știe încotro să vă conducă! Umblați fără nicio grijă, nu veți greși având un asemenea călăreț, este calea care duce spre Ierusalimul ceresc! Este credința, umblați în ea, ca să Îl purtați pe Hristos și să puteți ajunge la fericirea veșnică!

Predica 373*
Despre Arătarea Domnului

1. *Hristos S-a arătat magilor.*

Sărbătoarea pe care o celebrăm astăzi se numește, în greacă, *Epiphania*[132], pentru [că are drept element central] arătarea Dom-

---

[128] *Psalmul* 18, 1.
[129] *Psalmul* 18, 4.
[130] *Cf. Ioan* 6, 41.
[131] *Cf. Matei* 21, 7.
* *PL* 39, 1663-1666. Locul și data rostirii nu ne sunt cunoscute cu precizie, foarte posibil 412 sau 413, la Hippo Regius. Se poate observa, din analiza conținutului, că predica a fost rostită în perioada controverselor pelagiene. (n.P.P.)
[132] Gr. Ἐπιφάνεια – „Arătare".

nului. Într-adevăr, în ziua de azi se sărbătorește faptul că Cel care S-a născut mai înainte cu câteva zile S-a arătat magilor veniți să I se închine, ca primele roade ale neamurilor. El este Piatra din capul unghiului Care a unit în Sine, ca să zic așa, doi pereți ce veneau din părți diferite, adică pe cei tăiați împrejur și pe cei netăiați împrejur – pe iudei și pe neamuri –, „și El este pacea noastră, El Care a făcut din cele două una"[133]. Îngerii au venit din cer ca să le vestească păstorilor iudei[134] și steaua a strălucit pe cer ca să I se închine magii din rândul neamurilor[135]. Așadar, cerurile au spus slava lui Dumnezeu, fie prin mijlocirea îngerilor, fie prin mijlocirea stelei, ca prin harul Celui care S-a născut să o spună și Apostolii, aducându-ni-L pe Domnul, precum cerurile, „și vestirea lor să se răspândească peste tot pământul și la marginile lumii cuvintele lor"[136]. Pentru că acestea au ajuns până la noi, „credem, de aceea și grăim"[137].

2. *Smerenia Pruncului Iisus.*

Fraților, în textul din Evanghelie pe care l-am ascultat sunt multe [aspecte] care trebuie cercetate cu atenție. Magii vin din Răsărit și caută un rege al iudeilor, chiar dacă nu au mai căutat [un altul] niciodată înainte, [deși fuseseră] atât de mulți regi ai iudeilor. Însă ei nu caută pe cineva care este în puterea vârstei, sau încărcat de ani, sau care atrage privirile oamenilor prin rangul său înalt, sau care este puternic prin armatele [sale], sau care răspândește groaza cu ajutorul armelor, sau care strălucește prin îmbrăcămintea de purpură[138] și prin coroană, sau pe Cel care se bucură de crucea Sa, prin care i-a mântuit pe toți mucenicii mărturisitori, sau pe Cel care a înviat din morți și S-a înălțat la cer, ci [Îl caută] pe Cel nou-născut care stă în iesle, care suge la sân, care nu are încă îmbrăcăminte, care nu are încă putere în membre, care nu are averi de la părinți, care nu Se distinge nici prin vârsta Sa, nici prin puterea alor Săi.

---

133 *Efeseni* 2, 14.
134 *Cf. Luca* 2, 8-15.
135 *Cf. Matei* 2, 2, 9.
136 *Psalmul* 18, 4.
137 2 *Corinteni* 4, 13.
138 Purpura era un simbol al puterii și opulenței.

[Magii] Îl caută pe Regele iudeilor la regele iudeilor, [Îl caută] pe Hristos, Dumnezeu și om, la omul Irod, [Îl caută] pe Regele cerului, pe Cel care a creat omul, la un rege pământesc, la un om, [Îl caută] pe Cel mic la cel mare, pe Cel ascuns la unul cunoscut, pe Cel smerit la unul de rang înalt, pe Cel care nu vorbea încă la unul care vorbea, pe Cel sărac la cel bogat, pe Cel slab la cel puternic, dar totuși pe Cel căruia s-ar fi cuvenit să I se închine cel care Îl disprețuia, căci, deși era urmărit de Irod, Hristos avea putere asupra lui și asupra altora; cu siguranță, la El nu se vedea niciun fel de fast regal, dar ei se închinau adevăratei măreții[139].

3. *Pruncilor nevinovați le-a fost dată cununa mucenicilor.*

În fine, Irod se temea [de El] [pentru că] magii doreau [să-L găsească]. Ei doreau să găsească un rege, iar el se temea că i se va sfârși domnia. De fapt, toți căutau: ei pe Cel prin care să poată trăi, iar el pe Cel pe care voia să-L ucidă; el pe Cel asupra căruia [avea de gând] să săvârșească un mare păcat, iar ei pe Cel care [avea] să le ierte toate păcatele. Într-adevăr, Irod ucide mulți prunci vrând să obțină moartea unuia singur. Însă, ducând până la capăt un masacru atât de sălbatic și de crud împotriva atâtor nevinovați[140], mai întâi s-a ucis pe sine însuși prin [săvârșirea] unei nedreptăți atât de mari. În vremea asta, când magii I se închinau și pruncii mureau pentru El, Regele nostru, Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu, Pruncul-Dumnezeu, fie stătea [în iesle], fie sugea [la sân] și, chiar dacă nu vorbea încă, găsea credincioși și, deși nu pătimise încă, făcea mucenici.

O prunci fericiți, nou-născuți, care nu ați fost supuși ispitelor și nu ați luptat, însă ați fost deja încununați! S-ar putea îndoi de [realitatea] cununii voastre, [câștigată] prin pătimirea pentru Hristos, [doar] unul care nu crede că le este de folos copiilor botezul lui Hristos[141]. Voi nu aveați încă vârsta la care să puteți

[139] *Cf. Matei* 2, 1-12.

[140] *Cf. Matei* 2, 16-18.

[141] Botezul reprezintă o condiție *sine qua non* pentru dobândirea mântuirii, potrivit textului din *Ioan* 3, 5: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu". Botezul copiilor, recunoscut și în epoca Fericitului Augustin, se săvârșește pentru a nu-i văduvi de șansa mântuirii și pentru ca ei să fie

crede în pătimirile viitoare ale lui Hristos, dar aveați trupul în care ați putut pătimi pentru Hristos, Cel care avea să pătimească [pentru lumea întreagă]. Nu se poate să-i fi părăsit pe acești prunci harul Mântuitorului-Prunc, Care a venit să-l caute pe cel care pierea nu doar născându-Se în trup, ci chiar și atârnând pe cruce, coborându-Se la iad, înălțându-Se la cer și șezând de-a dreapta Tatălui. Într-adevăr, Cel care i-a putut avea la nașterea Sa pe îngeri propovăduitori, cerurile vestitori, pe magi închinători ar fi putut să nu-i lase să moară pentru El astfel dacă ar fi știut că vor pieri prin acea moarte, și nu faptul că mai degrabă vor trăi într-o fericire mai mare. Departe de noi, departe de tot să fie de noi gândul că Hristos, Cel care a venit pentru a-i izbăvi pe oameni și Cel care atunci când atârna pe cruce S-a rugat pentru cei care Îl omorau[142], nu a făcut nimic în privința răsplătirii celor care au fost uciși pentru El!

4. *Iudeii se aseamănă pietrelor miliare*[143].

Ce să mai spun despre nerodnicia iudeilor care le-au dezvăluit magilor aflați în căutarea lui Hristos profeția călăuzitoare și le-au indicat cetatea Betleem[144], dar ei nu L-au găsit? Se aseamănă celor care au construit corabia lui Noe: au oferit altora o cale de scăpare, dar ei au pierit în potop[145]; se aseamănă pietrelor miliare: au arătat drumul, dar nu au putut să meargă pentru că au rămas înfipți pe drum. Au fost întrebați unde S-a născut Hristos: „În Betleemul Iudeii. Căci așa este scris de proroc: «Și tu, Betleeme, pământul lui Iuda, nu ești nicidecum cel mai mic între

---

creștini cu adevărat, în sânul unei familii creștine. Vezi FERICITUL AUGUSTIN, *Despre botez împotriva donatiștilor*, 4, 23, 30: „[...] și totuși niciun creștin nu ar putea să spună că ei[, copiii,] sunt botezați în zadar". Mai apoi, în paragraful 31, Fericitul Augustin face o paralelă între botez și tăiere împrejur, arătând că, deși copiii nu pot să mărturisească ei înșiși, Taina are valoare în sine: „[...] astfel și în cazul copiilor botezați se înfăptuiește înainte Taina renașterii, iar dacă vor păstra credința creștină, va urma și întoarcerea din inimă a cărei Taină a avut loc înainte în trup".

[142] *Cf. Luca* 23, 34.

[143] Lat. *lapidibus miliaribus*. Pietrele miliare, asemenea bornelor kilometrice actuale, erau plasate pe marginea drumului din milă în milă.

[144] *Cf. Matei* 2, 5.

[145] *Cf. Facerea* 7, 21.

căpeteniile lui Iuda. Căci din tine va ieși Conducătorul Care va paște poporul Meu Israel»"[146].

Cei care [Îl] căutau au auzit și au plecat, iar cei învățați le-au spus [direcția] și au rămas [pe loc]. Fiind despărțiți de trăiri diferite, unii au devenit închinători, iar ceilalți persecutori. Chiar și astăzi evreii continuă să ne prezinte ceva asemănător. Într-adevăr, unii dintre păgâni, pentru a afla cu siguranță că Hristos a fost profețit cu mult timp înainte, atunci când noi le oferim mărturiile evidente din Scriptură, temându-se ca nu cumva acestea să fie inventate de creștini, preferă să creadă scrierile iudeilor și, precum au făcut atunci magii, îi lasă să citească în zadar, iar ei merg să se închine cu credință.

5. *Spectacolul duhovnicesc al acestei sărbători.*

Să sărbătorim această zi festivă bucurându-ne în Domnul nu doar pentru că S-a născut din iudei, ci și pentru că S-a arătat neamurilor. Ne e de folos să luăm aminte la toate și, strângându-le într-o singură privire, să contemplăm cu sufletul acest spectacol duhovnicesc! Hristos Se naște: Fecioara zămislește, Fecioara naște, Fecioara alăptează. [Fecioara] primește rodnicia, dar nu-și pierde fecioria. Îngerii vestesc, păstorii slăvesc, cerurile povestesc, magii doresc, regii se înspăimântă, iudeii arată [calea], neamurile se închină. Cei cruzi se înșală, pruncii sunt încununați, cei credincioși se minunează. Ce este această înălțime smerită, putere a Celui slab, măreție a Celui mic?! Cu siguranță toate acestea au fost făcute de Acel Cuvânt prin Care s-au făcut toate[147]. De Cuvântul Care era departe de noi, dar S-a făcut trup ca să Se sălășluiască în noi[148]. Să-L recunoaștem, așadar, în timpul acesta pe Cel prin care s-a făcut timpul și, celebrând vremea sărbătorii Lui, să dorim [să dobândim] răsplata veșnică!

---

[146] *Matei* 2, 5-6.
[147] *Cf. Ioan* 1, 3.
[148] *Cf. Ioan* 1, 14.

Predica 374*
Despre Arătarea Domnului

1. *Magii au fost conduși spre Hristos de stea și de descoperirea îngerilor.*

Sărbătoarea anuală din această zi îmi impune să rostesc o predică aniversară, [de folos] atât pentru urechile, cât mai ales pentru inimile voastre. Astăzi, Mântuitorul nostru i-a adus la El pe magii dintr-un neam atât de îndepărtat. Au venit să I se închine Pruncului, Cuvântului lui Dumnezeu. De ce au venit? Pentru că au văzut o stea neobișnuită. Și de unde au știut că ea este [călăuzitoare] spre Hristos? Într-adevăr, ei au fost în stare să vadă steaua, dar oare ea a putut să le vorbească, spunându-le: „Sunt steaua lui Hristos"? Fără îndoială, acest lucru le-a fost arătat altfel, printr-o descoperire. Totuși este neobișnuit faptul că s-a născut un rege căruia trebuiau să i se închine și străinii. Oare nu s-au mai născut înainte regi în Iudeea sau pe întreg pământul, la diverse neamuri? De ce trebuiau să i se închine acestuia și de ce trebuiau să i se închine chiar și străinii, deși nu răspândea groaza cu armata sa, ci își ascundea măreția puterii în sărăcia trupului?

Când S-a născut, I s-au închinat păstorii israeliți cărora le-a fost vestit de către îngeri[149], dar magii nu erau din neamul lui Israel. Ei cinsteau zeii neamurilor, adică demonii de a căror putere înșelătoare erau amăgiți. Așadar, au văzut o stea neobișnuită, s-au mirat și au căutat să afle cu siguranță al cui semn era [steaua] pe care au văzut-o atât de nouă și neobișnuită. Și au auzit negreșit de la îngeri, printr-o vestire care ține de descoperire. Ai putea întreba: „[Au auzit] de la îngerii buni, sau de la cei răi?" De fapt, și îngerii răi, adică demonii, au mărturisit că Hristos este Fiul lui Dumnezeu[150]. Dar de ce să nu fi auzit de la [îngerii] buni, din moment ce prin închinarea la Hristos se căuta mântuirea lor, și nu pedepsirea lor pentru nedreptate? Deci îngerii au putut să

---

* *PL* 39, 1666-1668. Predica a fost rostită la 6 ianuarie, între 406 și 412.

149 *Cf. Luca* 2, 9.

150 *Cf. Marcu* 5, 7.

le spună: „Steaua pe care o vedeți este a lui Hristos, mergeți și închinați-vă Lui acolo unde S-a născut și, totodată, faceți cunoscut Cine S-a născut și cât este de mare". După ce au auzit aceasta, ei au venit și I s-au închinat. Au adus aur, tămâie și smirnă, după obiceiul lor[151]. Căci pe acestea obișnuiau să le ofere zeilor lor.

2. *Hristos a fost arătat neamurilor chiar de iudei.*

Dar, înainte de a face acest [dar], înainte de a-L găsi în cetatea în care S-a născut, au venit ca să întrebe: „Unde s-a născut regele iudeilor?" Oare n-ar fi putut cunoaște și acest lucru, printr-o descoperire, așa cum au aflat că acea stea era a regelui iudeilor? Oare nu ar fi putut să-i conducă până la acea cetate steaua, așa cum i-a condus pe urmă până la locul unde era Pruncul-Hristos împreună cu Maica? Ar fi putut, cu siguranță, dar totuși nu a făcut asta, ca ei să-i întrebe pe iudei. De ce a vrut Dumnezeu ca iudeii să fie întrebați în legătură cu aceasta? Ca, în vreme ce arată [unde este] Cel în care nu cred, să fie osândiți chiar de faptul că știu să arate.

Luați aminte că acum magii devin primele roade ale neamurilor și, cu cât sunt izbăviți de o mai mare răutate, cu atât aduc mai mult slavă Izbăvitorului. Ei întreabă: „Unde este cel care s-a născut rege al iudeilor?" Irod, auzind cuvântul „rege", se sperie ca de un rival. Îi cheamă pe cei care cunoșteau Legea și le cere să îi arate unde avea să Se nască Hristos, după Scripturi. Ei răspund: „În Betleemul Iudeii". Magii au mers și I s-au închinat[152]. Iudeii care au arătat [calea] au rămas [pe loc]. O, ce taină mare! Astăzi convingem oamenii de adevăr chiar prin mijlocirea scrierilor iudeilor, [păgânii] devin credincioși prin mijlocirea scrierilor lor. Le arătăm păgânilor ceea ce nu vor să creadă. Într-adevăr, uneori păgânii au unele îndoieli când văd că se împlinește ceea ce a fost scris, așa încât nu mai pot să nege că ceea ce se împlinește la toate neamurile, în numele lui Hristos, poate fi citit [ca fiind] prezis [cu multă vreme înainte] în scrierile sfinte: în privința credinței regilor, în privința distrugerii idolilor, în privința schim-

[151] *Cf. Matei* 2, 11.
[152] *Cf. Matei* 2, 1-12.

bării lucrurilor omenești. Și [din acest motiv] uneori îndrăznesc să spună: „Ați văzut că se întâmplă astfel și ați scris ca și cum ar fi fost prezise [înainte-vreme]". Așa a făcut un poet de-al lor. Cei care l-au citit îl recunosc. A povestit că cineva a coborât în infern și a ajuns în ținutul celor fericiți și aici i-au fost arătați regii romani care aveau să se nască, pe care cel care a scris îi cunoștea, căci se născuseră deja[153]. Într-adevăr, a povestit lucruri din trecut, dar le-a scris ca și cum ar fi fost prevestite pentru viitor. „Tot așa și voi", ne spun păgânii, „ați văzut că se întâmplă toate acestea și ați scris cărți în care pot fi citite ca și cum ar fi fost prezise."

O, slavă Regelui nostru! Pe bună dreptate iudeii au fost învinși de romani, însă nu șterși de pe fața pământului. Toate neamurile supuse de romani au trecut sub legile romanilor, dar acest neam, pe de o parte, a fost înfrânt de romani, iar pe de altă parte, a rămas în Legea sa, iar în ceea ce privește cultul lui Dumnezeu, a păstrat obiceiurile și ritul părintesc. Chiar și după distrugerea templului și după pieirea vechii preoții, după cum au spus profeții[154], mai păstrează totuși tăierea împrejur și o anumită datină, prin care se deosebesc de celelalte neamuri. Pentru ce, dacă nu pentru mărturisirea adevărului? Iudeii s-au risipit peste tot, ducând cu ei scrierile în care este prevestit Hristos, și El S-a arătat așa cum a fost prezis, în așa fel încât acum poate fi vădit păgânilor. Aduc scrierea, citesc cuvintele profetului, arăt că s-a împlinit profeția. Păgânul se îndoiește, [temându-se] ca nu cumva să fi plăsmuit eu acestea. Dar dușmanul meu are această scriere lăsată de înaintașii lui din vechime[155]. Astfel îi conving pe amândoi: pe iudeu pentru că eu știu că ceea ce a fost profețit s-a și împlinit, iar pe păgân pentru că nu eu am inventat toate acestea.

3. *Jertfa I se datorează numai Unicului Dumnezeu.*

Să nu-i înșele demonii prin aparența cunoașterii viitorului[156] pe cei neprevăzători și pe cei prea dornici să cunoască lucrurile

---

[153] *Cf.* VERGILIUS, *Eneida*,VI, 752-887.

[154] *Cf.* *Ioil* 1, 9.

[155] Această idee apare și în *Comentariul la Evanghelia lui Ioan* al Fericitului Augustin (35, 7).

[156] Vezi FERICITUL AUGUSTIN, *Arta demonilor de a prezice viitorul*, a cărei traducere este inclusă în anexa volumului de față.

vremelnice, nici să nu pretindă cinstea [de a li se aduce] jertfe, amăgindu-i pe cei necredincioși cu o măreție trufașă! [Numai] oamenii sfinți, ucenicii [Dumnezeului] Celui Unic, au prevestit lucruri cu adevărat divine. Adevărata jertfă trebuie adusă numai singurului Dumnezeu adevărat. Înaintea [venirii] harului, aceasta era reprezentată simbolic prin animalele de jertfă. Ceea ce avea să se întâmple într-un singur fel a fost prevestit de Providența divină în multe moduri, ca să se arate cât este de mare.

El Însuși [este] medicul și leacul: [este] medicul fiindcă El [este] Cuvântul și [este] leacul deoarece „Cuvântul S-a făcut trup”[157]. El Însuși [este] preotul și jertfa. El a schimbat drumul [de întoarcere] al magilor, iar acum tot El [este Cel care] schimbă calea celor răi. Arătarea Lui în trup, care se numește în limba greacă *Epiphania*, o celebrează, prin sărbătoarea de azi, neamurile îndreptate în duh, ca sărbătoarea să reînnoiască amintirea, evlavia să se întărească prin cucernicie, dragostea să fie fierbinte în adunare, iar adevărul să strălucească și peste cei care nu vor să-l vadă!

Predica 374 completată*
Predică despre Arătarea Domnului

1. *Să ne curățim inima pentru a-L vedea pe Dumnezeu.*

{Sărbătoarea anuală din această zi îmi impune să rostesc o predică de folos, atât pentru urechile, cât mai ales pentru inimile voastre}[158], iar dacă ascultați cu evlavie, chiar și pentru felul vostru de a fi. Întregul rod al vieții noastre este dreptatea, răsplata este viața veșnică, începutul dreptății este credința[159]. Căci nu

[157] *Ioan* 1, 14.

* Predica DOLBEAU 23. F. DOLBEAU, *Vingt-six sermons* ..., pp. 593-615. Predica a fost rostită la 6 ianuarie, între 406 și 412.

[158] *Cf. Predica* 374, 1.

[159] Atragem atenția asupra faptului că pentru Fericitul Augustin dreptatea are un înțeles mai larg, ontologic, și nu unul strict juridic, în ceea ce privește mântuirea omului. De asemenea, nu putem să nu observăm că episcopul Hipponei, arătând că la baza dreptății se află credința, își structurează această predică în așa fel încât să scoată în

suntem chemați spre [a dobândi] ceea ce vedem deja[160] și nici nu avem încă ceea ce ne-a fost făgăduit[161]. Dar, pentru că Cel care a făgăduit nu minte, mai întâi trebuie să trăim cu nădejdea [împlinirii promisiunii], ca să fim vrednici să trăim cu adevărat [împlinirea ei], fiindcă Dumnezeu ne va da cu siguranță ceea ce a făgăduit. Însă, pentru că ceea ce urmează să ne dea este un lucru mare, prin amânare ne crește dorința de El, ca să ne facă să fim în stare [să primim] un dar atât de mare.

Nu ne va da bunurile trecătoare, schimbătoare, șubrede, din vremurile acestea, fiindcă, atunci când le avem din plin, ele ne umplu de teamă, însă, după ce le pierdem, ne umplu de tristețe. Ce crezi că ne va da? Oare ceva pământesc? Departe să fie de noi gândul acesta! Ceva ceresc, asemănător [corpurilor cerești] pe care le vedem cu ochii trupești? Și acest [dar] este de mică valoare în comparație cu darul ce ne-a fost făgăduit, pentru primirea căruia trebuie să ne curățim inima[162]. De fapt, dacă Dumnezeu ți-ar da ceva care să aibă legătură cu vremea de acum, ar fi nevoie de ochii tăi să vezi ce ți-a dat. Însă, din moment ce îți va da ceva „ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit și la inima omului nu s-a suit"[163], după cum spune Apostolul, ce ți-a pregătit să-ți dea? Spune: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia Îl vor vedea pe Dumnezeu"[164]. Așadar, întreaga noastră răsplată va fi să-L vedem pe Dumnezeu. Oare ți se pare o răsplată de mică valoare să-L vezi pe Cel de către care ai fost creat? Sporește dorința din inima ta și fii lacom în dorința [de a dobândi] ceea ce ți-a făgăduit [Domnul] Cel atât de mare! Căci nu poate să-ți dea nimic mai bun decât pe Sine Însuși. De fapt, tot ceea ce a făcut Dumnezeu este de mai mică valoare și inferior Creatorului.

---

evidență realitatea faptului că omul nu poate deveni credincios printr-o cunoaștere pur teoretică, ci prin parcurgerea anumitor etape: despătimirea (*i.e.* curățirea inimii), contemplarea lui Dumnezeu din zidire, revelația scripturistică, având în centru jertfa Mântuitorului și Euharistia ca Taină a permanentei comuniuni a omului cu Dumnezeu personal.

[160] Bunurile materiale.

[161] Viața veșnică.

[162] *Cf. Faptele* 15, 9.

[163] *1 Corinteni* 2, 9.

[164] *Matei* 5, 8.

2. *Omului creat după chipul lui Dumnezeu i se făgăduiește răsplata veșnică.*

De unde începe creația lui Dumnezeu? De la îngeri. Și unde se sfârșește creația lui Dumnezeu? La cele muritoare de pe pământ. În sus, sfârșitul creației este [acel punct] dincolo de care este Dumnezeu. În jos, sfârșitul creației este [acel punct] dincolo de care nu mai este nimic. Deocamdată începe să numeri darurile pe care le ai deja, când încă nu ai primit acele [daruri] pentru care ai fost chemat! Începe! Iată bunurile pământești: lumina, aerul, elementul esențial pentru supraviețuire, fără de care nu am putea trăi nicio clipă, apoi roadele pământului, izvoarele, sănătatea trupească și altele de felul acesta pe care aș putea să le enumăr, dar trebuie să le rezum în câteva cuvinte: sunt daruri ale lui Dumnezeu, sunt daruri divine.

Însă nu le dori pe acestea ca pe ceva de mare preț [primit] de la Cel după al cărui chip ai fost făcut[165]! De fapt, poți observa că ai în comun aceste [daruri] cu animalele și nu vei găsi o altă sursă a lor, în afară de Dumnezeul Cel adevărat, Creatorul și Dătătorul tuturor [darurilor]. Totuși nu trebuie să te mulțumești [doar] cu ele [numai] pentru că Dumnezeu le dă și pe acestea. Pentru [omul făcut după] chipul Său păstrează ceva ce nu dă animalelor. Să căutăm, așadar, ce este și să dorim [cu ardoare] ceea ce vom afla [că a păstrat pentru om], să așteptăm ceea ce ne dorim [din tot sufletul] și, ca să putem dobândi [ce ne-a fost promis], să împlinim ce ne-a poruncit Cel care ne-a făcut făgăduința!

3. *„Dacă iubești răsplata credinței, nu fugi de truda muncii!"*

Acolo[166] [este] răsplata, aici[167] munca. Cel care a făgăduit răsplata a dat și învățătura. Cel care ți-a spus dinainte ce vei primi ți-a poruncit și ce să faci [ca să dobândești ce ți-a fost făgăduit]. Dacă iubești răsplata credinței, nu fugi de truda muncii! Dumnezeu îți va da [ce a promis], căci El spune adevărul. Oricine fă-

---

165 *Cf. Facerea* 1, 27.

166 În cer.

167 Pe pământ.

găduiește [ceva] și nu dă face aceasta din două motive: fie pentru că este mincinos, fie pentru că nu poate. Oare putem spune ceva de felul acesta despre Dumnezeu? Oare Adevărul poate fi mincinos? Oare poate să nu fie ceva cu putință la Cel Atotputernic? Așadar, dacă spune adevărul și poate să dea [ce a făgăduit], de ce te-ar înșela?

Înalță-ți cugetul și nădăjduiește, încredințat [fiind că] Cel care a făgăduit este atotputernic și veșnic! Oare îți este teamă ca nu cumva, după ce ai făcut [ce ți-a fost poruncit], să vină [altcineva] în locul Celui care ți-a făgăduit, înainte ca tu să primești [răsplata]? Mai degrabă să luăm aminte la ce a fost făgăduit! Să trecem peste bunurile acestea pe care le avem în comun cu animalele și să vedem prin ce se deosebește omul de animal, după cum știți deja: vorbește, înțelege, distinge adevărul de minciună, dreptatea de nedreptate și, în fine, pe el însuși de Cel de către care a fost creat.

4. *Cei nedrepți nu vor primi răsplata făgăduită.*

Este un lucru mare să-L cauți pe Cel a cărui aflare reprezintă în sine o mare răsplată. Așadar, omul se deosebește de animale prin vorbirea aleasă, ba chiar se deosebește de animale prin vorbire și de unii oameni prin vorbirea aleasă. [Este] mare acest dar al vorbirii frumoase, [este] un mare bine, dar îl au și cei răi. Nu îl avem în comun cu fiarele, dar îl avem în comun cu cei nedrepți. Mulți au [darul] elocinței și sunt răi, ba mai mult îi înșală pe mulți [folosindu-se] de elocvență și caută [să dobândească] puterea vremelnică. Ei toți merită osânda, și totuși [sunt] oameni. Caută [să obții] de la Dumnezeu ceva ce nu ai în comun nici cu animalele și nici cu oamenii răi!

Ceea ce am spus despre elocință este valabil și pentru bogății, fiindcă acestea nu au fost date animalelor, ci oamenilor. Este specific omului să împărățească, să comande, să cârmuiască. Dar totuși bogății au chiar și mulți oameni răi. Acestea sunt un bun pământesc și le au atât cei buni, cât și cei răi, sau le lipsesc atât celor buni, cât și celor răi. Caută ceva mai înalt! De ce te temi ca nu cumva, după ce ai găsit ceva ales care să nu poată fi dat nici animalelor și nici oamenilor răi, să nu poată să ți-l dea Cel Atot-

puternic, Care te-a chemat să îndeplinești lucrul și să primești răsplata [cuvenită]? „Am găsit ceva." Ce ai găsit? Și cei răi au inteligență, și cei răi au memorie, și cei răi au bogății, după cum am spus, și cei răi au onoruri vremelnice și putere. Ce ai găsit?

5. *În lipsa binelui suprem nu ai cum să folosești bine celelalte bunuri.*

O, dacă mă asculți, de la Dumnezeu să nu cauți nimic [altceva] decât pe Dumnezeu! Fără îndoială, cel care a primit acest bine a devenit și bun. Nu putem să avem în comun cu cei răi ceva ce, odată primit, te deosebește de cei răi. Într-adevăr, una este darul din care poți să faci alt bine, și alta este darul prin care devii bun. În afară de Dumnezeu, toate bunurile sunt din categoria acelora cu care poți să faci bine, însă Dumnezeu este binele prin care devii bun. Ai aur – este ceva bun în măsura în care faci bine cu el. Ești elocvent – este ceva bun în măsura în care folosești bine [acest dar]. Ai sănătate trupească – folosește-o bine! Căci mulți s-au îndreptat prin neputință și au căzut, sănătoși [fiind]. Mulți s-au îmbolnăvit de la binele lor, dar s-au însănătoșit de la răul lor.

Așadar, chiar și sănătatea trupului, care este averea celui sărac, dacă nu este folosită bine, este dăunătoare. Inteligența pătrunzătoare [este] un mare bine, dar, pentru că cei buni pot să o folosească în mod bun, iar cei răi în mod rău, nu este un bine prin care să devii bun. Abaterile tuturor rătăcirilor, toate sectele lipsite de evlavie ale înșelăciunii au avut la origine oameni foarte inteligenți. Nu au fost create de orice fel de oameni, ci au fost întemeiate de oameni inteligenți. Toate nimicurile care țin de teatru au fost inventate, spre pieirea neamului omenesc, doar de oameni ageri la minte. „Toate [acestea sunt] dăunătoare și rușinoase, fără îndoială." Tu spui că sunt rușinoase. Prin urmare, cum poate fi privit cu cinste ceva ce e făcut în mod rușinos? Recunoști că este rușinos, dar [în același timp] dai o mână de ajutor să nu dispară. Nu știu pe cine să numesc mai rău: pe cel care vinde lucrul rușinos, sau pe cel care îl cumpără. Și totuși acestea au fost descoperite și instituite de inteligențele cele mai pătrunzătoare. Așadar, și înțelepciunea este bună dacă este folosită bine.

Până acum am amintit acele bunuri cu ajutorul cărora poți să faci bine, dar prin care nu devii bun. Dacă ai ajunge la acel bine cu ajutorul căruia devii bun, te-ai folosi bine de celelalte bunuri. Însă, dacă nu ai ajunge la acel bine prin care devii bun, cum ai putea tu, rău [fiind], să folosești bine celelalte bunuri? Care este binele prin care devii bun? Este Însuși Dumnezeu.

6. *Cel care sălășluiește înlăuntrul nostru.*

Există un anumit lucru care se vede cu sufletul. Într-adevăr, nu [se poate ca] ochii să aibă ce vedea, și sufletul să nu aibă. Ce este mai bun: trupul sau sufletul? Socotesc că și trupurile lipsite de suflet, dacă ar putea, ar răspunde că sufletul este mai bun. Dar [cineva] nu vrea să-mi spună că sufletul este mai bun decât trupul. Întreb astfel: „Cine este mai bun, cel care conduce sau cel care este condus?" Cred că până și fiarele ar răspunde, fără nicio ezitare, că este mai bun cel care conduce. Așadar, cine conduce? Cu siguranță sufletul, care este mai bun decât trupul. Dacă lipsește sufletul, cu toate că ferestrele trupului rămân deschise, nu are cine să privească prin ele. Ochii sunt deschiși, urechile sunt deschise, însă, dacă lipsește sufletul care sălășluiește înlăuntru, ce folos au ușile deschise?

Deci sufletul [vede] anumite lucruri prin mijlocirea ochilor: lumina, culorile, formele; sufletul [aude] anumite lucruri prin mijlocirea urechilor: vocile și sunetele; sufletul [miroase] anumite lucruri prin mijlocirea simțului olfactiv: toate mirosurile; sufletul [simte] toate gusturile prin mijlocirea simțului gustativ; sufletul [le simte] prin mijlocirea întregului trup pe cele tari și pe cele moi, pe cele aspre și pe cele fine, pe cele reci și pe cele calde, pe cele ușoare și pe cele grele. Nu aude ochiul și nu vede urechea, și totuși sufletul vede prin mijlocirea ochiului și aude prin mijlocirea urechii. Nu pot [fi făcute] ambele lucruri prin oricare dintre cele două [organe], dar totuși [sufletul] poate [să perceapă] singur ceea ce îi oferă ambele.

Oare sufletul [nu poate face] nimic prin sine însuși? Poate prin mijlocirea trupului, dar nu poate prin sine însuși? [Din moment ce] prin mijlocirea trupului distinge cele albe de cele negre, [oare] nu poate [să distingă] cele drepte de cele nedrepte prin el

însuși? Totuși sunt mulți care socotesc că există doar acestea care pot fi văzute prin mijlocirea trupului, făcând o nedreptate sufletului lor [și fiind] nerecunoscători față de Dumnezeu, de către Care au fost făcuți, după chipul Lui. Cel care sălășluiește înlăuntrul nostru are alți ochi, [care sunt doar] ai săi.

7. *Doar sufletul percepe natura dreptății.*

Dacă aș vrea să-i arăt [cuiva] pietre prețioase, dacă aș vrea să-i arăt aur și argint, vase meșteșugite, haine de mare preț și orice este socotit de mare valoare și foarte frumos dintre bogățiile omenești, în fine, dacă aș vrea să-i arăt cerul, nu ca un acoperiș împodobit, ci ca locuința înstelată a celor săraci[168], ce aș căuta? Ochii. Când vreau să arăt dreptatea și nedreptatea, ce caut? Cui îi arăt? Dar poate nu am ce să arăt? Într-adevăr, unii au socotit că dreptatea nu există prin fire, ci ea a fost instituită prin părerea [oamenilor], adică este drept – mai bine spus este numit drept – ceea ce oamenii au vrut să fie drept printr-o convenție a societății omenești, nu prin firea dreptății[169].

Oare chiar nu există o natură a dreptății? Noi ne străduim să arătăm – totuși ar trebui să cunoaștem întru totul ceea ce putem cunoaște doar prin mijlocirea sufletului –, ne străduim să arătăm care este natura dreptății și nu ne străduim să arătăm că există aurul, că există pământul, că există cerul. Oare mă străduiesc să arăt acestea? Tot omul spune cu glas tare că există ceea ce se poate vedea prin mijlocirea trupului și mulți spun că nu există ceea ce nu se poate vedea decât prin mijlocirea sufletului.

8. *Dumnezeu nu poate fi arătat de om, ci Se arată El Însuși.*

[Este lucru] de mirare dacă acest suflet nu este bolnav; [este lucru] de mirare dacă nu are ochii răniți sau chiar stinși. Cum se vor reface? Cum se vor însănătoși? Începutul vindecării este credința. De fapt, ca să vadă ceea ce nu vede, [omul] trebuie să

---

[168] *Cf. Isaia* 40, 22.

[169] Aici Fericitul Augustin argumentează faptul că, pe lângă dreptatea subiectivă, stabilită de oameni prin norme, legi etc., există și o dreptate obiectivă, care are o natură reală și care nu este stabilită prin convenție. Aceasta este dreptatea divină.

creadă că există ceea ce [ar putea] să vadă, dar că el nu este încă în stare să vadă. „Poate pot [să văd]. Arată-mi!" Dar cui să arăt? Dimpotrivă, eu nu pot, ci poate [doar] Cel care mi-a arătat și mie, de sunt în stare să văd. Doctorul vine la bolnavul care are ochii răniți sau poate chiar stinși – [bolnavul] a uitat că a văzut cândva sau poate nu a văzut niciodată de la nașterea lui –, și totuși medicul este atât de bun încât poate să vindece și o pierdere mai veche a vederii. Îi promite [bolnavului] că există ceva ce poate să-i arate, dacă îi permite să-l trateze. Însă, dacă el nu-l crede [pe doctor] înainte să vadă, cum se va putea vindeca?

[Doctorul] spune: „Există ce să vezi, dar vei vedea atunci când ți se vor însănătoşi ochii". [Bolnavul răspunde]: „Dacă nu voi vedea, nu mă voi însănătoși". Ce răspuns absurd și nesocotit: vrea mai întâi să vadă ca să se vindece, în situația în care, dacă ar putea vedea, nu ar mai avea de ce să se vindece. Deci ai încredere în doctorul care îți arată [cum să te însănătoșești] și nu te împotrivi celui care vrea să te vindece! [Omul bolnav de necredință] spune: „Arată-mi!" Ce să-ți arăt? „Pe Dumnezeu." Cui? El răspunde: „Mie, dacă vrei să cred. Căci nu cred decât ceea ce văd". Pe cine vrei să-ți arăt? Cui vrei să-l arăt? Cine vrei să ți-l arate? Trebuie să ți-L arăt pe Dumnezeu, trebuie să-L arăt unui om, dar El nu poate fi arătat de un om. Dumnezeu Se arată pe Sine Însuși. Pot să te sfătuiesc ce să faci ca să fii demn să-L vezi.

9. *Sufletul mișcă trupul, Dumnezeu mișcă lumea.*

[Cineva ar putea] spune: „Nu există Dumnezeu". Toți se înspăimântă. Cine ar putea spune: „Nu există Dumnezeu"? Și totuși chiar psalmul ne-a dat răspunsul: „Zis-a cel nebun în inima lui: «Nu este Dumnezeu!»"[170] Deoarece o asemenea vorbă îi înspăimântă pe toți, „a zis în inima sa", și nu a rostit-o cu glas tare. Dar și eu caut ceva. El spune: „Arată-mi-L pe Dumnezeu!" Frate, să căutăm împreună! Totuși, deși mă străduiesc, nu reușesc – probabil este nevoie și de timp, este nevoie și de un anumit studiu, este nevoie și de anumite învățături –, totuși și eu întreb ceva. Tu îmi spui: „Arată-mi-L pe Dumnezeu!", iar eu îți spun[, la rândul

[170] *Psalmul* 13, 1.

meu]: „Arată-mi sufletul tău!” Tu cauți [să afli] de la mine un lucru foarte înalt, eu ceva mic; tu [Îl cauți] pe Cel de care ești departe, eu pe cel care este în tine; tu cauți un răspuns, eu pe cel care caută răspunsul.

Dacă ți-aș spune că nu ai suflet, ce ai face? Într-adevăr, dacă trebuie să credem doar ceea ce vedem cu ochii, [atunci] tu nu ai suflet, căci, dacă nu voi vedea sufletul tău, nu voi crede că există. Mi-ai răspunde: „Sufletul nu poate fi văzut cu ochii, dar poate fi arătat prin fapte. Vezi-l pe cel care merge, auzi-l pe cel care vorbește; vorbesc, îți răspund, și te mai îndoiești că am suflet?” Deci eu nu văd sufletul tău, dar pot să văd faptele sufletului tău. Dacă eu cunosc sufletul tău prin faptele sufletului tău, [atunci] cunoaște-L pe Dumnezeu prin faptele lui Dumnezeu! Există suflet pentru că mișcă trupul, și nu există Dumnezeu Care mișcă lumea?

Nu te sperie ordinea lucrurilor: cele pământești supuse celor cerești, alternanța zilei cu noaptea, succesiunea anotimpurilor, strălucirea soarelui care umple cu lumină ziua, [strălucirea] lunii și a stelelor prin care este domolită negura nopții, roadele pe care le produce pământul, izvoarele din care se revarsă apă? Chiar și animalele care se nasc pe pământ se nasc cu viață, [iar atunci ar putea cineva spune că] trăiește ceea ce este creat, și nu trăiește Cel care creează? Așadar, există Dumnezeu. Departe să fie de noi orice urmă de îndoială! Însă cel care are îndoieli poate trebuie să mai caute, dar mai întâi să creadă și apoi să caute, ca nu cumva, din pricina lipsei de credință, să nu fie vrednic să găsească ceea ce caută!

10. *Dumnezeu a ținut să fie scris în ce fel a vrut să fie cinstit.*

Așadar, există Dumnezeu, iar întrebarea mai importantă decât dacă există Dumnezeu este în ce fel trebuie cinstit. Cum? Se cuvine să vorbesc ceva pe această temă. Socotesc că următorul răspuns este pe înțelesul creștinilor: Dumnezeu trebuie cinstit așa cum a poruncit El să fie cinstit. De fapt, dacă un creștin m-ar întreba în ce fel a poruncit Dumnezeu să fie cinstit, nu aș rosti un cuvânt de la mine, ci aș citi din cartea căreia, fără îndoială, i se supune datorită credinței sale. Într-adevăr, nu se cade să ne îndoim de scrierile divine: Dumnezeu a ținut să fie și scris în ce fel a vrut să fie cinstit, iar ceea ce a vrut să fie scris, a vrut să fie citit

cu glas tare și a dat Scripturii o autoritate atât de mare și de înaltă, încât i-a așezat pe toți autorii celorlalte cărți sub picioarele ei. Au fost [autori] care au scris ce au vrut și cum au vrut. Însă a cui carte s-a bucurat de o autoritate atât de mare, încât lumea să-i răspundă: „Amin"[171]?! Când avem de a face cu cineva care poate nu se supune unei atât de mari autorități a cărților [sfinte], ci, contrazicându-mă, spune: „Oamenii au scris acestea pentru folosul lor", ce ne rămâne [atunci] de făcut? Cum dovedim că aceste scrieri sunt divine?

11. *Minunile de zi cu zi ale lui Dumnezeu și-au pierdut valoarea în ochii oamenilor, deoarece sunt prezente permanent.*

În afară de această cârmuire a firii, prin care este condusă lumea, pe oameni nu-i înfioară lucrările dumnezeiești dacă nu sunt fapte și spuse miraculoase. Într-adevăr, natura este plină de minuni, dar toate cele demne de a stârni mirarea și-au pierdut valoarea prin prezența lor zilnică. În fine, un singur Om, Care a trăit printre oameni, a înviat din morți, iar această faptă dumnezeiască este vestită de toți, dar nimeni nu se minunează că zilnic se nasc atâția oameni care nu au existat [înainte de naștere]. Hristos a schimbat apa în vin[172] – mare minune! –, dar cine altcineva face asta, în fiecare an, în vie?

Socotiți că este puțin lucru să vă minunați că apa este trasă din pământ, este schimbată într-o calitate esențială a butucului de vie, merge prin corzile de viță, face să crească frunzele, produce ciorchini de strugure care cresc, ajută la creșterea celor necopți încă și le dă culoare celor care ajung la coacere? Întreabă rădăcina cum se întâmplă toate aceste lucruri! [Cum au loc] aceste etape succesive, aceste schimbări, acest mod de lucru într-o specie [de plante] atât de măruntă și neînsemnată? Încă mă minunez de felul în care lucrează rădăcina, însă se cuvine să admir mai mult grăuntele de sământă. Cât este de mic, este aproape un nimic, și totuși din el se dezvoltă diversele părți care vor forma întregul: viitoarea rădăcină, tăria, ramurile, roadele, frun-

[171] *Neemia* 8, 6; 3 *Ezdra* 9, 47.
[172] *Cf. Ioan* 2, 1-11.

zele și apoi [urmează] celelalte lucrări în timpul cărora este stoarsă seva și schimbată într-un produs atât de frumos și plăcut. Acestea sunt lucrările demne de admirație ale Creatorului.

Nu te-ai urcat încă la cer ca să-L vezi acolo, dar [totuși] Îl găsești deja pe Creator pe pământ. Trebuie doar ca cineva să observe aceste [minuni]. De fapt, ce altceva este mai minunat decât asemenea lucruri? Și totuși, fiindcă se petrec zilnic, după cum am spus, și-au pierdut valoarea. De aceea, Dumnezeu, vrând să îmboldească sufletele oamenilor, a păstrat pentru Sine [împlinirea] unor fapte nu [neapărat] mai mari, ci mai rare. Într-adevăr, mai mare lucru este să creezi omul decât să-l învii. Dar, pentru că deja nimeni nu se mai minuna de ceea ce face zilnic, la un moment dat S-a arătat ca Cel care înviază. Le-a redat vederea orbilor, auzul surzilor și vorbirea muților. Cel care face acelea – fără [a fi văzute drept] o minune – în cazul semințelor le-a făcut [pe aceleași] printre oameni, [fiind văzute] ca mari minuni.

12. *Orice minune constă fie în fapte, fie în vorbe.*

Acestea au fost scrise și pe acestea le citim. [Cel care are îndoieli] spune: „Dar acum nu se mai întâmplă și mă tem ca nu cumva acestea să fi fost scrise de oameni și să nu se fi petrecut [în realitate]". Uneori acord atenție și oamenilor care pun astfel de întrebări, nu pentru că ar trebui ca voi să fiți asemenea lor, ci fiindcă trebuie să fiți în stare să le dați răspunsul potrivit unora de felul acesta. Știu că pentru cei credincioși spun lucruri aproape de prisos, dar încerc să mă asemăn celui care se străduiește să-i convingă pe necredincioși, ca voi să puteți fi pregătiți, [având cunoștințele necesare] împotriva celor necredincioși.

Unii oameni – într-adevăr, astăzi puțini, dar totuși câțiva – spun: „Acestea au fost scrise, dar nu s-au întâmplat [cu adevărat]". Deci cum voi dovedi că s-au întâmplat? Fără îndoială, orice fel de minune constă fie din fapte, fie din vorbe. Fapte minunate sunt cele care se întâmplă mai presus de cursul și de ordinea obișnuită a firii, iar vorbele [minunate] sunt cele prin care se prezic lucrurile viitoare.

Prin urmare, dacă nu vrei să crezi în faptele miraculoase care pot fi citite din Scrierile Sfinte, crede măcar în vorbele mira-

culoase care sunt dovedite [ca fiind] adevărate prin împlinirea lor! Cel care ți-a relatat lucruri minunate din trecut își dovedește buna credință acum, când vezi împlinite lucrurile pe care le-a prezis că se vor întâmpla în viitor. Oare nu există o artă divină a aflării viitorului, căci de aici[173] provine termenul [*divinatio*[174]], [artă pervertită de demoni] în voia căreia s-a lăsat curiozitatea oamenilor în așa măsură încât astăzi mulți preferă să nu fie creștini, pentru că vor să li se permită să consulte oameni aflați în transă profetică, astrologi, prezicători și – ce să mai spun – magi? Dar lucrările care țin de arta [demonică a] prezicerii viitorului au fost nimicite de puterea lui Hristos, Care i-a condus pe magii dintr-un neam atât de îndepărtat să I se închine.

13. *Magii au aflat semnificația stelei prin descoperire.*

{Au venit să I se închine Pruncului, Cuvântului lui Dumnezeu. De ce au venit? Pentru că au văzut o stea neobișnuită[175]. Și de unde au știut că ea este a lui Hristos? Într-adevăr, ei au fost în stare să vadă steaua, dar oare ea a putut să le vorbească, spunându-le: „Sunt steaua lui Hristos"? Fără îndoială, acest lucru le-a fost arătat altfel, printr-o descoperire. Totuși este neobișnuit faptul că S-a născut un Rege Căruia să trebuiască să I se închine și străinii. Oare nu s-au mai născut înainte regi în Iudeea sau pe întreg pământul, la diverse neamuri? De ce trebuiau să I se închine Acestuia și de ce trebuiau să I se închine chiar și străinii, deși nu răspândea groaza cu armata Sa, ci Își ascundea măreția puterii în sărăcia trupului?

Când S-a născut, I s-au închinat păstorii israeliți cărora le-a fost vestit de îngeri[176]. Dar magii nu erau din neamul lui Israel, ci ei cinsteau idolii sau zeii neamurilor, adică demonii de a căror putere înșelătoare erau amăgiți. Așadar, au văzut o stea neobișnuită, s-au mirat și au căutat să afle cu siguranță al cui semn era [steaua] pe care au văzut-o atât de nouă și neobișnuită; și au auzit negreșit. Dar tu vei întreba: „De la cine au auzit?" Au auzit

---

[173] Din adjectivul *divinus, -a, -um*.
[174] „Arta aflării viitorului."
[175] *Cf. Matei* 2, 2.
[176] *Cf. Luca* 2, 9.

negreșit de la îngeri, printr-o vestire care ține de descoperire. Ai putea întreba [în continuare]: „[Au auzit] de la îngerii buni, sau de la cei răi? De fapt, și îngerii răi, adică demonii, au mărturisit că Hristos este Fiul lui Dumnezeu[177]. Dar de ce să nu fi auzit de la [îngerii] buni, din moment ce prin închinarea la Hristos se căuta mântuirea lor, și nu pedepsirea nedreptății lor? Deci chiar și îngerii au putut să le spună: „Steaua pe care o vedeți este a lui Hristos, mergeți și închinați-vă Lui acolo unde S-a născut" și, totodată, să le facă și lor cunoscut pe Cel care S-a născut și cât este de mare. După ce au auzit aceasta, ei au venit și I s-au închinat. Au adus aur, tămâie și smirnă, după obiceiul lor[178]. Căci pe acestea obișnuiau să le ofere zeilor lor.}[179]

14. *Magii I se închină lui Hristos. Iudeii le arată drumul spre Cel născut, dar nu cred în El.*

{Dar, înainte de a face acest [dar], înainte de a-L găsi în cetatea în care S-a născut, au venit ca să întrebe unde s-a născut regele iudeilor[180]. Oare n-ar fi putut cunoaște și acest lucru printr-o descoperire, așa cum au aflat că acea stea era a regelui iudeilor, căruia se cuvenea să i se închine chiar și străimii? Oare nu ar fi putut să-i conducă până la acea cetate steaua, așa cum i-a condus, pe urmă, până la locul unde era Pruncul-Hristos împreună cu Maica? Ar fi putut, cu siguranță, dar totuși nu a făcut asta ca ei să-i întrebe pe iudei. De ce a vrut Dumnezeu ca iudeii să fie întrebați în legătură cu aceasta? Ca, în vreme ce arată [unde este] Cel în care nu cred, să fie osândiți chiar de faptul că știu să arate.

Luați aminte că se întâmplă și acum. Magii sunt primele roade ale neamurilor și, cu cât sunt izbăviți de o mai mare răutate, cu atât aduc mai mult slavă Izbăvitorului. Ei întreabă: „Unde este Cel care S-a născut rege al iudeilor?" Irod, auzind cuvântul „rege", se sperie ca de un rival. Îi cheamă pe cei care cunoșteau Legea și le cere să îi arate unde avea să Se nască Hristos,

[177] *Cf. Marcu* 5, 7.
[178] *Cf. Matei* 2, 11.
[179] *Cf. Predica* 374, 1.
[180] *Cf. Matei* 2, 2.

după Scripturi[181]. Ei răspund: „În Betleemul Iudeii"[182]. Magii au mers și I s-au închinat[183]. Iudeii care au arătat [calea] au rămas [pe loc].}[184]

15. *Îi convingem pe cei necredincioși prin scrierile iudeilor.*

{O, ce taină mare! Astăzi îi convingem pe cei necredincioși să devină credincioși prin mijlocirea scrierilor iudeilor. Din scrierile lor le arătăm păgânilor ceea ce nu vor să creadă. Într-adevăr, uneori păgânii au unele îndoieli când văd că se împlinește ceea ce a fost scris, așa încât nu mai pot să nege că ceea ce se împlinește la toate neamurile, în numele lui Hristos, poate fi citit [ca fiind] prezis [cu multă vreme înainte] în scrierile sfinte: în privința credinței regilor, în privința distrugerii idolilor, în privința schimbării lucrurilor omenești; și uneori îndrăznesc să spună: „Ați văzut că se întâmplă așa și ați scris ca și cum ar fi fost prezise [înainte-vreme]". Așa a făcut un poet de-al lor. Cei care l-au citit îl recunosc. A povestit că cineva a coborât în infern și a ajuns în ținutul celor fericiți și aici i-au fost arătați regii romani care aveau să se nască, pe care cel care a scris îi cunoștea, căci se născuseră deja[185]. Într-adevăr, a povestit lucruri din trecut, dar le-a scris ca și cum ar fi fost prevestite pentru viitor. „Tot așa și voi", ne spun păgânii, „ați văzut că se întâmplă toate acestea și ați scris cărți în care pot fi citite ca și cum ar fi fost prezise."

O, slavă Regelui nostru! Pe bună dreptate iudeii au fost învinși de romani[186], însă nu șterși de pe fața pământului. Toate neamurile supuse de romani au trecut sub legile romanilor, dar acest neam, pe de o parte, a fost înfrânt de romani, iar pe de altă parte, a rămas în Legea lui; în ceea ce privește cultul lui Dumnezeu, a păstrat obiceiul și ritul părintesc. Chiar și după distru-

[181] *Cf. Matei* 2, 4.
[182] *Matei* 2, 5.
[183] *Cf. Matei* 2, 1-12.
[184] *Cf. Predica* 374, 2.
[185] *Cf.* VERGILIUS, *Eneida*, VI, 752-887.
[186] Aluzie la asediul și distrugerea de către armatele romane a Ierusalimului în 70 d.Hr., dar și la pustiitorul război din 132-135 d.Hr., în urma căruia evreii au fost în majoritate deportați din Israel. De remarcat ideea că risipirea evreilor în întreaga lume a avut și un aspect pozitiv, cel misionar. (n.P.P.)

gerea templului și după pieirea vechii preoții, după cum au spus profeții, mai păstrează totuși tăierea împrejur și o anumită datină, prin care se deosebesc de celelalte neamuri. Pentru ce, dacă nu pentru mărturisirea adevărului? Iudeii s-au risipit peste tot, ducând cu ei scrierile în care este prevestit Hristos, și El S-a arătat așa cum a fost prezis, astfel că acum poate fi prezentat păgânilor. Aduc scrierea, citesc cuvintele profetului, arăt că s-a împlinit profeția. Păgânul se îndoiește, [temându-se] ca nu cumva să fi plăsmuit eu toate astea. Dușmanul meu are această scriere lăsată de înaintașii lui din vechime. Astfel îi conving pe amândoi: pe iudeu, pentru că eu știu că ceea ce a fost profețit s-a și împlinit, iar pe păgân, pentru că nu eu am inventat toate acestea.}[187]

16. *Jertfele oferite lui Dumnezeu în vechime trebuiau înlocuite.*

{Să nu-i înșele demonii prin aparența cunoașterii viitorului pe cei neprevăzători și pe cei prea dornici să cunoască lucrurile vremelnice, nici să nu pretindă cinstea [de a li se aduce] jertfe, amăgindu-i pe cei necredincioși cu o măreție trufașă! Adevăratele profeții divine îi aparțin numai singurului Dumnezeu adevărat. Adevărata jertfă trebuie adusă numai singurului Dumnezeu adevărat, iar reprezentările simbolice ale acestei [jertfe], tămâia și animalele de jertfă, au existat înainte-vreme, pentru ca, Providența divină prevestind în multe moduri ceea ce avea să se întâmple într-un singur fel, să se arate cât de mare este [adevărata jertfă].}[188] Într-adevăr, printre celelalte care au fost prezise cum că vor avea loc în vremea creștinilor, a fost profețit și faptul că vor fi schimbate toate cele care Îi erau aduse jertfă lui Dumnezeu mai înainte. [Cineva ar putea întreba]: „De ce ne-au mai fost lăsate [aceste jertfe] dacă urma să fie schimbate?” O bolnavule, nu încerca să îl sfătuiești pe doctor în privința felului în care se cade să te vindece! Un singur om, Adam, a umplut întreg pământul prin urmașii [săi]. Neamul omenesc, ca un singur om, zăcea grav bolnav de la răsărit până la apus, având nevoie de vindecare. Bolnavul [este] mare, dar Doctorul [este] și mai mare.

187 *Cf. Predica* 374, 2.
188 *Cf. Predica* 374, 3.

Să facem următoarea comparație cu o situație din medicina umană! Doctorul se apropie de bolnav și îi spune: „Dimineață să iei acest [leac], iar după-amiază pe celălalt!" Însă bolnavul îi răspunde doctorului: „De ce [să nu iau] și după-amiază ceea ce [iau] dimineața?" Oare nu i-ar răspunde doctorul, pe bună dreptate: „Tu poți să te îmbolnăvești, dar nu poți să te vindeci [singur]: primește sfatul celui care știe să te însănătoșească"? Bolnavul îi dă următoarea replică: „Așadar, această artă [a vindecării] este nestatornică, căci mai întâi îmi cere ceva și pe urmă altceva". „Mai bine liniștește-te, ca să te vindeci [mai repede]! Arta [vindecării] este statornică, știe de ce ai nevoie dimineața și de ce [ai nevoie] după-amiază. Ea nu s-a schimbat, ci boala ta este schimbătoare. Atunci când îți dă un anumit leac, ea știe ce este de folos împotriva bolii nestatornice, în funcție de diversele momente ale zilei." Tot astfel, pentru binele neamului omenesc, în vremurile străvechi i-au fost de folos unele, iar în vremurile de acum îi sunt de folos altele. Întrebi de ce? Fii prieten al Doctorului și poate vei afla, ca nu cumva să socotești că și astăzi trebuie să-I jertfim lui Dumnezeu tauri și berbeci și tămâie!

17. *Despre Vechiul și Noul Testament.*

Cineva ar putea spune: „Arată-mi că Dumnezeu a poruncit acestea și a prezis că se vor schimba, și [abia atunci] voi crede, ca nu cumva să-mi spui acestea de la tine și nu bazându-te pe autoritatea divină!" Ascultă, așadar, cuvintele lui Dumnezeu, câteva dintre multe [altele]: „Iată vin zile, zice Domnul"[189]. Vorbește profetul [Ieremia]. Dacă se întâmplă cumva să crezi că de fapt creștinii au inventat acest [text], iudeul îți poate aduce scrierea lui. Deci cum [aș fi putut inventa] eu ceea ce dușmanul meu a primit de la strămoșii lui? Să fie adusă, așadar, scrierea din biblioteca iudeilor și să citim cu voce tare din ea. Ce vom citi? „Iată vin zile, zice Domnul, când voi încheia cu casa lui Israel și cu casa lui Iuda un legământ nou."[190] „Dar poate că vorbește despre acel Testament pe care l-au primit iudeii și spune că a fost nou

[189] *Ieremia* 31, 31; *Evrei* 8, 8.
[190] *Ieremia* 31, 31.

atunci când l-au primit părinții noștri, fiindu-i dat lui Moise pe Muntele Sinai, fiindcă neamului omenesc nu i-a mai fost [dat altul] înainte." Ai observat bine, dar așteaptă, îți cer să ai răbdare, ca să pot citi în continuare!

Ascultă ce se spune despre noul legământ: „Iată vin zile, zice Domnul, când voi încheia cu casa lui Israel și cu casa lui Iuda un legământ nou". Încă nu spun și continuarea. Cine vorbește? Ieremia. Când a profețit Ieremia? Cu mult după Moise, prin care a fost dat primul legământ. Prin urmare, dacă Ieremia, care spune: „Iată vin zile", vorbește despre viitor – „și voi încheia cu casa lui Israel și cu casa lui Iuda legământ nou" –, nu există niciun motiv să se spună că s-a referit la acel Testament care a fost dat prin Moise. Așadar, [este] un alt legământ [cel pe care îl] numește „nou". Totuși ascultă și ce se spune în continuare: „Iată vin zile, zice Domnul, când voi încheia cu casa lui Israel și cu casa lui Iuda un legământ nou, însă nu ca legământul pe care l-am încheiat cu părinții lor în ziua când i-am luat de mână ca să-i scot din pământul Egiptului"[191]. Ce [poate fi] mai clar? Într-adevăr, atunci a fost dat prin Moise primul legământ, care se numește „vechi".

18. *Darurile oferite de magi lui Hristos au avut mai degrabă o valoare simbolică decât una materială.*

Fraților, luați aminte la cuvintele divine! Citim ceea ce a fost prezis, vedem ceea ce s-a împlinit, și încă ne mai îndoim de autoritatea cărților sfinte? Prin urmare, nimeni să nu îndrăznească să spună: „Iată, magii I-au oferit lui Hristos tămâie[192], de ce să nu aducem și noi tămâie pentru Hristos?" Mai întâi, luați seama că magii I-au dat tămâie, nu au ars-o [pentru El]. Mi se dă următoarea replică: „Dar de ce a primit acest dar?" [Ei vorbesc] ca și cum ar vrea să interzică să-I fie oferit Creatorului ceva din ce a fost creat! Dumnezeu a făcut tămâia, nu demonii, Dumnezeu a făcut smirna, Dumnezeu a făcut aurul. Însă, atunci când le oferă demonilor, magii păcătuiesc, pentru că cinstesc [duhurile rele] folosindu-se de ceva creat într-un mod nedrept față de Creator.

[191] *Ieremia* 31, 31-32; *Evrei* 8, 8-9.
[192] *Cf. Matei* 2, 11.

Totuși ia aminte că astăzi I-au oferit [lui Hristos] ceea ce obișnuiau să ofere zeilor lor!

Însă Hristos nu le-a îngăduit să-I ofere lucruri de felul acesta fără motiv: ele au avut mai degrabă o valoare simbolică decât una materială. Ca Dumnezeu, [Hristos] a primit tămâia[193], ca rege, [a primit] aurul, iar ca om muritor, [a primit] smirna pentru îngropare. Înainte-vreme nu se oferea doar tămâie, ci și animale de jertfă, [și le aduceau drept ofrandă] atât păgânii, cât și iudeii, adică și cei care cinsteau mulți zei falși, și cei care cinsteau pe singurul Dumnezeu adevărat. Acestea Îi erau oferite lui Dumnezeu, după [învățătura din] Vechiul Testament, dar situația s-a schimbat prin Noul Testament. Domnul a spus: „Iată vin zile, zice Domnul, când voi încheia cu casa lui Israel și cu casa lui Iuda un legământ nou, însă nu ca legământul pe care l-am încheiat cu părinții lor în ziua când i-am luat de mână ca să-i scot din pământul Egiptului".

19. *Trupul lui Hristos – jertfa care spală păcatele.*

Cineva ar putea spune: „Dar nu a spus nimic despre jertfe". Așadar, vrei să asculți ceva despre jertfe? Cei credincioși știu că Dumnezeu a prezis că toate jertfele vor fi oprite și se va oferi o singură jertfă, care spală cu adevărat [toate] păcatele – trupul lui Hristos. Știu că nu toți înțeleg ceea ce vorbesc, dar cei care înțeleg se bucură și trăiesc cu cinste pentru o taină atât de mare. Iar cei care nu înțeleg [să știe] că stă în puterea lor să-și schimbe viața, să primească taina convertirii și să cunoască ce oferă și ce primesc cei credincioși.

Căci a fost prezis: „Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec"[194]. De fapt, mai întâi a fost preoția după rânduiala lui Aaron, dar pe urmă I s-a spus Preotului nostru, prin mijlocirea unui profet, cu mult înainte de întruparea Sa: „Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec". Așadar, rânduiala lui

[193] *Cf. Efeseni* 5, 2. În cultul creștin ortodox I se aduce lui Dumnezeu tămâie „întru miros cu bună mireasmă", simbolizând astfel slava pe care întreaga creație se cuvine să o dea Creatorului.

[194] *Psalmul* 109, 4; *Evrei* 5, 6; 7, 17.

Aaron a fost înlocuită de rânduiala lui Melchisedec. După rânduiala lui Aaron [se ofereau] animale de jertfă, iar după rânduiala lui Melchisedec [se oferă] trupul lui Hristos[195].

Cineva ar putea spune în continuare: „Până acum nu ai spus dacă Dumnezeu a prezis că vor înceta acele jertfe". Iată, vă citesc, pentru ca nu cumva, din memorie, să-mi scape ceva. Căci, fraților, eu nu am învățat aceste scrieri din tinerețea mea, ci altele care nu îmi sunt de folos, și ce este mai rău e faptul că aș putea să vi le spun pe de rost. Însă pe aceste [scrieri] pe care nu le-am studiat din copilărie, nu vi le pot spune dacă nu citesc din codici. Dar poate că este mai de folos că auziți ceea ce trebuie să cunoașteți pentru mântuire chiar din cărțile sacre, și nu din gura mea. Ascultați și nu vă mai minunați că nu se mai vine cu tămâie la Hristos acum[196], după ce El a instituit o altă jertfă, care era doar prefigurată prin cele din vechime[197].

20. *Prin cele care s-au înnoit le înțelegem pe cele vechi.*

Profetul Isaia, a cărui scriere o țin în mână, spune multe [despre asta]. Ce spune Isaia? „Nu vă mai amintiți de întâmplările trecute și nu mai luați în seamă lucrurile de altădată!"[198] Iată, fraților, cât este de clară înlăturarea vechiului [legământ]! Dar tu spui în continuare: „Nu a spus încă nimic despre jertfe. Poate a schimbat altele, și nu jertfele". Deși [expresia] „nu mai luați în seamă lucrurile de altădată" este una cu un caracter general, pot totuși să înțeleg că pe urmă mi-a arătat învățătura Apostolilor ce trebuie și ce nu trebuie să ofer[199]. Îl am pe tălmăcitorul acestui text greu de priceput, îl am pe învățătorul care-mi spune cum trebuie să-l interpretez. Însuși profetul nu a lăsat lucrurile în așa fel încât omul să-și dea cu părerea după bunul plac. A spus, în

---

[195] *Cf. Evrei* 7, 11-12.

[196] Folosire tămâii în cultul creștin este tardivă. În primele veacuri a fost asociată cu idolatria și de aceea a fost respinsă de Biserică. Ne amintim de acei *thurificati*, creștini apostați care azvârliseră câteva boabe de tămâie pe jertfelnicele închinate idolilor. (n.P.P.)

[197] *Cf. Coloseni* 2, 17.

[198] *Isaia* 43, 18.

[199] *Cf.* 2 *Corinteni* 5, 17.

mod clar, ceea ce urmează să auziți. Ascultați deci! „Nu vă mai amintiți de întâmplările trecute și nu mai luați în seamă lucrurile de altădată. Iată, Eu voi face lucruri noi, care acum vor răsări, și le veți cunoaște."[200] Ce înseamnă: „Iată, Eu voi face lucruri noi, care acum vor răsări, și le veți cunoaște". Înseamnă: „Eu voi face lucruri noi, care nu au mai fost, ca să puteți să le înțelegeți pe cele care au fost".

[În vechime] era ucis animalul de jertfă, era vărsat sângele, iar prin sânge era împăcat Dumnezeu. Dar oare Dumnezeu poate fi împăcat prin sânge, oare Dumnezeu dorește sânge, oare lui Dumnezeu Îi place fumul jertfelor sau oare caută mirosul tămâii și al celorlalte miresme Cel care le-a făcut pe toate și ți le-a dat pe toate? Departe să fie de tine gândul acesta! El Se bucură de credința ta, iar aceasta îți este ție de folos, nu Celui căruia Îi slujești. Orice om care este sclav al unui stăpân îi slujește stăpânului său spre folosul stăpânului său, iar când stăpânul se îngrijește de sclavul său, [o face] spre folosul sclavului său. Nu așa este și în cazul lui Dumnezeu. Oricine Îl slujește Îl slujește spre propriul său folos, nu spre [folosul] lui Dumnezeu. Oare spun asta de la mine? Ascultă-l pe profet: „Am spus Domnului"! Ce? „Domnul meu ești Tu." De ce? „Pentru că nu ai nevoie de bunătățile mele."[201] Ai aici o exprimare precisă, care nu lasă loc de îndoieli: Dumnezeu nu are nevoie de bunurile tale. Deci nu crede că Dumnezeul tău are nevoie de asemenea jertfe, ci caută să afli ce ne învață ele și ce semnifică!

Mai demult era vărsat sângele animalelor de jertfă, pentru a prevesti faptul că singura jertfă adevărată avea să-și verse sângele, adică sângele Domnului tău, sângele [care a reprezentat] prețul tău, sângele prin care este șters înscrisul[202] cu datoria ta[203], adică este înlăturat păcatul strămoșesc[204]. A venit, Și-a vărsat sângele și Se oferă pe Sine. „Să apară zorii zilei și să se înde-

[200] *Isaia* 43, 18-19.
[201] *Psalmul* 15, 2.
[202] Lat. *chirographum* (gr. χειρόγραφον) desemnează „o obligație asumată în scris, un înscris, un act". În traducerea sinodală a Bibliei, ca și în diortosirea Anania, termenul este echivalat prin „zapis".
[203] *Cf. Coloseni* 2, 14.
[204] Literal: „vechimea păcatului".

părteze umbrele!"[205] „Nu vă mai amintiți de întâmplările trecute și nu mai luați în seamă lucrurile de altădată. Iată, Eu voi face lucruri noi, care acum vor răsări, și le veți cunoaște."[206] Iată, acum înțelegem de ce au fost mai înainte cele care au avut rolul de a le anunța pe cele viitoare. Toate se interpretează cu referire la Hristos, toate își au sfârșitul în Hristos. „Iată, Eu voi face lucruri noi, care acum vor răsări, și le veți cunoaște." Înainte să fie toate lucrurile noi, cele vechi erau îndeplinite fără a fi înțelese.

21. *Interpretarea textului din Isaia 43, 18-24.*

Ce se spune mai departe? „Voi face o cale în pustie." În care pustie? În cea a neamurilor, unde nu era cinstit adevăratul Dumnezeu. „Voi face o cale în pustie și râuri în loc uscat."[207] Înainte-vreme neamurile nu citeau scrierile profeților, însă acum Scriptura se revarsă printre toate neamurile. Iată „râurile din loc uscat"! „Mă vor binecuvânta fiarele câmpului." Ce reprezintă „fiarele câmpului", dacă nu neamurile? „Mă vor binecuvânta fiarele câmpului și sirenele și puii de struț."[208] „Mă vor binecuvânta" unele suflete necredincioase, fiice ale demonilor. În ce fel, dacă nu părăsindu-l pe diavol și întorcându-se la Hristos?

[Aș putea primi următoarea replică]: „Până acum toate acestea sunt neclare și, pentru a le lămuri, le interpretăm după puterea noastră de înțelegere. Spune-mi [ceva clar] din care să reiasă că lui Dumnezeu nu I-au plăcut jertfele de animale!" Dacă nu ar fi posibil să citesc ceva mai clar, nu aș fi îndrăznit să iau în mâini scrierea aceasta. Deci Dragostea Voastră[209] să asculte cu răbdare! „Mă vor binecuvânta fiarele câmpului și sirenele și puii

---

[205] *Cântarea Cântărilor* 2, 17; 4, 6.
[206] *Isaia* 43, 18-19.
[207] *Isaia* 43, 19.
[208] *Isaia* 43, 20. Vezi CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromate*, VI, 50, 5-6: „Fiarele câmpului, adică ale lumii, sunt cunoscute ca animale necurate, pentru că Scriptura numește fiare pe cei care sunt sălbatici în ce privește credința și murdari în ce privește viața, și nici [nu sunt] curățiți prin dreptatea cea după lege; dar când, prin credința în Domnul, se schimbă din fiare, atunci ajung oameni ai lui Dumnezeu, pentru că dintru început au voit să se schimbe, ca să ajungă să aibă spor duhovnicesc" (în: CLEMENT ALEXANDRINUL, *Scrieri*, partea a II-a, *Stromatele*, PSB 5, serie veche, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, p. 419).
[209] Lat. *caritas vestra* – apelativ plin de afecțiune cu care Fericitul Augustin se adresează celor care îi audiau predicile.

de struț." De ce „Mă vor binecuvânta"? Ascultă ceea ce urmează: „Pentru că Eu am dat apă în pustiu și râuri în pământ în care nu a fost apă, ca să-i pot da să bea poporului Meu celui ales"[210]! Cărui popor ales? „Poporului Meu pe care l-am răscumpărat pentru Mine. Nu te-am chemat acum, Iacove, și nu te-am făcut să trudești, Israele! Pentru ce Îmi [aduci] oi ca ardere de tot?"[211]

Vedeți[212], fraților! Nu știu dacă mai există cineva care să-mi poată spune: „Nu pricep. Tu spui ce vrei și interpretezi cum vrei". Eu nu caut să adaug alte înțelesuri textului, ci doar citesc [din scrierile sfinte]. Puneți în legătură pasajul acesta cu cel de la care am început, care spune: „Nu vă mai amintiți de întâmplările trecute și nu mai luați în seamă lucrurile de altădată!"[213] Într-adevăr, se va vedea în mod limpede că mai demult Dumnezeu a poruncit să se facă aceste jertfe pentru [a anunța] o anumită jertfă, prevestind că Dreptul Își va vărsa sângele și reprezentându-L prin asemănarea cu animalele de jertfă. De fapt, ce spune acum? „Pentru ce Îmi [aduci] oi ca ardere de tot? Căci nici nu M-ai slăvit cu jertfele tale, nici nu Mi-ai slujit cu jertfele tale. Nici nu te-am făcut să te trudești cu jertfe de tămâie."[214] Ca nu cumva să spună cineva că a oprit animalele de jertfă, dar a îngăduit tămâia, a zis: „Nici nu te-am făcut să te trudești cu jertfe de tămâie sau să cumperi pe bani miresme pentru Mine și nici nu am dorit grăsimea jertfelor tale"[215].

22. *Prin jertfele Legii vechi nu se realiza iertarea păcatelor, ci mărturisirea lor.*

Să îndrăznim să Îi spunem Domnului Dumnezeului nostru: „De ce ai rânduit aceste [jertfe] mai întâi?" Este nevoie de putere de înțelegere [ca să descoperi sensul]. Prin acestea se realiza mărturisirea păcatelor, și nu iertarea lor. Știu că vă este neclar

---

[210] *Isaia* 43, 20.
[211] *Isaia* 43, 21-23.
[212] Fericitul Augustin folosește interjecția *eia* (al cărei corespondent este gr. εἶα), semn al oralității specifice genului omiletic.
[213] *Isaia* 43, 18.
[214] *Isaia* 43, 23.
[215] *Isaia* 43, 23-24.

ceea ce am spus și că ar trebui să fiu mai explicit. Vă spun pe scurt, pentru că deja am vorbit mult, iar dacă voi explica prea pe scurt, din pricina timpului puțin, cu ajutorul lui Dumnezeu voi vorbi pe larg altă dată.

Totuși vă spun aceasta: în vechime, poporul [iudeu] a avut unii înțelepți, sfinți, drepți, deși reprezenta o adunare trupească, și nu știa de ce i se poruncesc acestea și [doar] făcea mai degrabă decât înțelegea [ce face]. Însă, prin acel profet, [Domnul] le-a arătat, pe scurt, de ce le-a poruncit [să facă] acele lucruri. După ce a spus: „Nici nu am dorit grăsimea jertfelor tale”[216] și celelalte de felul acesta, ca și cum ar fi fost întrebat de ce a poruncit atunci acele lucruri, a adăugat imediat: „Ci cu păcatele și nedreptățile tale Îmi vei sta înainte”[217]. Într-adevăr, toate acestea sunt importante pentru mărturisirea păcatelor. De ce [a poruncit] aceasta, dacă nu [pentru a arăta] că este nevoie ca cel mândru să-și plece grumazul?! De ce [a poruncit] aceasta, dacă nu [pentru a arăta] că urma să vină Hristos cu harul care șterge înscrisul păcatelor[218]?!

Dar iudeii aveau să spună: „Noi suntem drepți”. Dar ce le răspunde Apostolul? „Căci toți au păcătuit și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu.”[219] Cineva ar putea întreba: „Cum dovedești că am păcătuit?” „Stau mărturie împotriva voastră jertfele pe care le-ați oferit pentru păcatele voastre.” Așa spune Dumnezeu: „Nici nu am dorit grăsimea jertfelor tale, ci cu păcatele și nedreptățile tale Îmi vei sta înainte”[220]. [E clar că] jertfele pe care le ofereai te vădeau drept vinovat, dar nu te curățeau. Așadar, mulțimea păcătoasă, după ce și-a învins mândria, recunoscându-și boala [păcatului] și căutând izbăvirea, să-și spună: „Ce să fac? Dacă păcatele mele nu sunt curățite prin mijlocirea acestor jertfe, cum mă voi curăți?”

[216] *Isaia* 43, 24.
[217] *Isaia* 43, 24.
[218] *Cf. Coloseni* 2, 14.
[219] *Romani* 3, 23.
[220] *Isaia* 43, 24.

23. *Hristos – medic și leac, preot și jertfă.*

Ascultă ceea ce urmează: „Eu sunt, Eu sunt Cel care șterge păcatele tale ca să fii îndreptat”[221]! „Eu sunt, Eu sunt”, nu taurul, nu berbecul, nu țapul, nu diversele miresme, nu tămâia, ci „Eu sunt, Eu sunt Cel care șterge păcatele tale ca să fii îndreptat”. Cât de clar arată importanța harului Său! Ca nu cumva cineva să se mândrească cu meritele faptelor sau cu mulțimea animalelor de jertfă, nu a fost de ajuns să spună o singură dată: „Eu sunt”, ci prin repetiția acestei [sintagme] ne-a arătat importanța ei într-un mod mult mai clar: „Eu sunt, Eu sunt”. {El Însuși [este] medicul și leacul. [Este] medicul fiindcă El [este] Cuvântul și [este] leacul deoarece „Cuvântul S-a făcut trup”[222]. El Însuși [este] preotul și jertfa.}[223] „Eu sunt, Eu sunt Cel care șterge păcatele tale ca să fii îndreptat.”

Pentru că a spus: „Eu șterg păcatele tale”, să nu cumva să îți închipui că ți se îngăduie să te răsfeți în continuare în păcate, ci El le șterge „ca să fii îndreptat”, adică, după ce au fost șterse nedreptățile de mai înainte, să trăiești mai departe în chip drept, ca să primești ceea ce ți-a fost făgăduit. Pe bună dreptate, chiar și magii, primele roade ale neamurilor (în care cu cât se înmulțise păcatul, cu atât mai mult a prisosit harul[224]), fiind sfătuiți [printr-un vis] trimis de Dumnezeu „să nu se mai întoarcă la Irod, s-au dus [în țara lor] pe altă cale”[225]. {Cel care a schimbat drumul [de întoarcere] al magilor, tot Acela le schimbă acum calea celor răi. Arătarea Lui în trup, care în limba greacă se numește *Epiphania*, o celebrează prin sărbătoarea de azi neamurile îndreptate în duh[226], ca sărbătoarea să reînnoiască amintirea, evlavia să se întărească prin cucernicie, dragostea să fie fierbinte în adunare, adevărul să strălucească și peste cei care nu vor să-l vadă.}[227]

---

[221] *Isaia* 43, 25-26.
[222] *Ioan* 1, 14.
[223] *Cf. Predica* 374, 3.
[224] *Cf. Romani* 5, 20.
[225] *Matei* 2, 12.
[226] *Cf. 1 Timotei* 3, 16; *1 Corinteni* 6, 11.
[227] *Cf. Predica* 374, 3.

Predica 375*
Despre Arătarea Domnului

1. *Hristos S-a arătat mai întâi iudeilor și apoi neamurilor. Hristos este piatra din capul unghiului.*

Epifanie se spune în latină *manifestatio*[228]. Domnul Hristos S-a arătat iudeilor, cu puține zile înainte, prin naşterea Sa, iar astăzi li Se arată neamurilor prin stea. „Boul își cunoaşte stăpânul și asinul ieslea domnului său."[229] Boul [îi simbolizează] pe iudei, iar asinul neamurile; amândoi au venit la aceeaşi iesle și au găsit hrana Cuvântului. Magii care au venit să I se închine lui Hristos și reprezintă primele roade ale neamurilor nu au primit Legea și nu i-au auzit pe profeți, ci steaua de pe cer le-a fost vestitor. Ca și cum li s-ar fi spus: „Ce am cerut de la voi?" „Cerurile spun slava lui Dumnezeu."[230] Dar totuși Irod, tulburat, i-a întrebat pe iudei unde avea să Se nască Hristos. Ei i-au răspuns că în Betleemul Iudeii[231] și i-au arătat mărturia profetică. În vreme ce magii au mers să I se închine, ei au rămas pe loc. Sunt [ca niște] pietre [miliare] [așezate] pe marginea drumului: arată calea, dar ei nu se duc. În schimb, magii au continuat drumul până la Betleem, dar, după ce au găsit cetatea, cum au putut să afle casa? Iată, steaua care a strălucit din cer le-a arătat așezarea, s-a oprit deasupra locului în care era Pruncul. O, cât de mare supunere din partea stihiilor și ce neghiobie din partea iudeilor!

Irod a fost tulburat ca și cum Hristos ar fi venit să caute și să dobândească o împărăție lumească. Mica vulpe de pe pământ s-a umplut de neliniște [când] s-a născut Leul[232] cerului.

---

* *PL* 39, 1668-1669. Este posibil ca această predică să nu fie autentică.

228 „Arătare."

229 *Isaia* 1, 3.

230 *Psalmul* 18, 1.

231 *Cf. Matei* 2, 5.

232 *Cf. Apocalipsa* 5, 5.

Domnul a spus despre Irod [Antipa][233]: „Mergând, spuneți vulpii acesteia"[234]. Ce a făcut [Irod cel Mare, vulpea] turbată? A ucis pruncii[235]. Ce a făcut? A ucis pruncii pentru Cuvântul-Prunc? Ei au fost mucenici prin [vărsarea] sângelui înainte chiar de a-L putea mărturisi pe Domnul cu glasul. Iar Hristos a trimis aceste prime roade la Tatăl. A venit Pruncul și au plecat pruncii: Pruncul [a venit] la noi, iar pruncii [au plecat] la Dumnezeu. „Din gura pruncilor și a sugarilor ai săvârșit laudă."[236] Să ne bucurăm: Ziua a strălucit pentru noi! Magii, primele roade ale neamurilor, ne-au simbolizat pe noi. Iudeii L-au recunoscut atunci când S-a născut, iar neamurile L-au recunoscut astăzi[237]. Pereții din părți diferite s-au întâlnit la Piatra din capul unghiului: dintr-o parte iudeii, iar din altă parte neamurile; [au venit] din părți diferite, însă nu [s-au îndreptat] în direcții diferite. Vedeți și cunoașteți că pereții sunt cu atât mai îndepărtați unul de celălalt, cu cât sunt mai îndepărtați de unghiul de întâlnire. Cu cât se apropie mai mult de unghiul de întâlnire, cu atât se apropie mai mult unul de altul, iar când ajung la unghi, se unesc. Asta a făcut Hristos.

Iudeii și neamurile erau departe unii de alții [prin următoarele obiceiuri]: [iudeii erau] tăiați împrejur, [neamurile] nu practicau tăierea împrejur, [iudeii aveau] Legea, [neamurile erau] fără Lege, [iudeii] se închinau Unicului și Adevăratului Dumnezeu, iar [neamurile se închinau] multor [zei] falși. Cât de departe [erau unii de alții]?! Dar „El este pacea noastră, El Care a făcut din cele două una"[238]. Iar cei care au venit dintre iudei sunt numărați în peretele cel bun; cei care au venit nu au rămas în pieire. Ei și noi am devenit una, dar în El, Cel Unul, nu în noi[239]. De unde S-a născut Hristos? Din iudei. Așa stă scris: „Mântuirea este

---

[233] Vezi FERICITUL AUGUSTIN, *Despre concordanța dintre evangheliști*, II, 7, 20, unde arată că evanghelistul Luca se referă la Irod Antipa, tetrarh al Galileei și fiul lui Irod cel Mare, iar evanghelistul Matei se referă la regele Irod cel Mare, cel care a ucis pruncii.

[234] *Luca* 13, 32.

[235] *Cf. Matei* 2, 16.

[236] *Psalmul* 8, 2.

[237] Am urmat lecțiunea *hodierno die* („astăzi"), nu *hesterno die* („ieri").

[238] *Efeseni* 2, 14.

[239] *Cf. Efeseni* 2, 11-22.

de la iudei”[240], nu [este] doar pentru iudei. Într-adevăr, nu a spus: „Mântuirea [este] pentru iudei”, ci [a zis]: „Mântuirea [este] de la iudei”. Ei L-au prins, dar L-au pierdut; ei L-au legat, dar El a scăpat de ei; ei L-au văzut și L-au ucis; în schimb, noi nici nu L-am prins, dar Îl ținem [în inimă], nici nu L-am văzut, dar credem în El; suntem după ei, dar le-am luat-o înainte. Cei care au fost înaintea noastră au rătăcit calea, însă noi am găsit calea și, mergând pe ea, vom ajunge în patria [cerească].

[240] *Ioan* 4, 22.

PREDICI
LA ÎNĂLŢAREA DOMNULUI

Predica 261[*]

Predică ținută la Cartagina, în *Basilica Fausti*, la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos

1. *Să ne înălțăm împreună cu Hristos, având inima sus!*

Învierea Domnului [este] speranța noastră, iar Înălțarea Domnului [este] mărirea noastră. Astăzi celebrăm sărbătoarea Înălțării. Așadar, dacă sărbătorim Înălțarea Domnului cu dreptate, cu credință, cu devotament, cu sfințenie, cu evlavie, să ne înălțăm împreună cu El și să avem inima sus! Însă, înălțându-ne, să nu ne mândrim, fiindcă se cuvine să avem inima sus, dar la Domnul! Căci [a avea] inima sus, dar nu la Domnul, se numește mândrie; în schimb, [a avea] inima sus, la Domnul, se numește scăpare. De fapt noi Îi spunem Celui care S-a înălțat: „Doamne, scăpare Te-ai făcut nouă”[1]. Într-adevăr, [Hristos] a înviat ca să ne dea nouă speranță că ceea ce moare și înviază, ca nu cumva să ne pierdem nădejdea în fața morții și să socotim că viața noastră își găsește sfârșitul întru totul prin moarte. Noi eram îngrijorați chiar și în privința sufletului, iar El, înviind, ne-a îndepărtat toate grijile chiar și în privința trupului. Așadar, cine s-a înălțat? Cel care S-a coborât[2]. S-a coborât ca să te tămăduiască; S-a înălțat ca să te ridice. Vei cădea [din nou] dacă vei vrea să te ridici prin propriile tale puteri, însă vei rămâne [sus] dacă te va ridica El. Prin urmare, [a avea] inima sus, dar la Domnul, este scăparea, însă [a avea] inima sus, dar nu la Domnul, este mândrie. Așadar, să-I spunem Celui care a înviat: „Fiindcă Tu ești, Doamne, nădejdea mea”, iar Celui care S-a înălțat [să-I zicem]: „Pe Cel Preaînalt

---

[*] *PL* 38, 1202-1207. Predica a fost rostită în anul 410 sau 418, la Cartagina, în *Basilica Fausti*. Biserica bizantină din nordul Cartaginei, din Damous el Karita (*Domus Caritatis* – „Casa Dragostei”), construită în sec. al V-lea d.Hr., a fost identificată cu *Basilica Fausti* (Anna LEONE, *Changing Townscapes in North Africa from Late Antiquity to the Arab Conquest*, Edipuglia, Bari, 2007, p. 111).

[1] *Psalmul* 89, 1.

[2] *Cf. Ioan* 3, 13.

L-ai pus scăpare ție"[3]. De fapt, cum am putea să fim trufași, având inimile sus la Cel care S-a smerit pentru noi ca să nu rămânem mândri?

2. *Evlavia caută prin credință, trufia prin ceartă.*

Hristos [este] Dumnezeu și [va fi] întotdeauna; niciodată nu va înceta să fie astfel, fiindcă niciodată nu a început să fie așa. De fapt, dacă prin harul Lui începe ceva care nu se mai termină niciodată, [atunci] cum ar putea să aibă sfârșit Cel care nu a avut început? Ce este acel ceva care începe și nu se va mai sfârși vreodată? Nemurirea noastră va avea un început, însă nu va avea sfârșit. Căci în prezent noi nu avem încă ceea ce[4] nu vom mai pierde după ce vom fi început să-l avem.

Așadar, Hristos [este] Dumnezeu dintotdeauna. Și ce fel de Dumnezeu? Întrebi ce fel [de Dumnezeu]? [Dumnezeu] egal cu Tatăl. Nu căuta în veșnicie modul existenței, ci fericirea! Înțelege, dacă poți, în ce fel Hristos este Dumnezeu! Iată, îți spun, nu te voi înșela. Întrebi în ce fel Hristos este Dumnezeu? Ascultă-mă, ba mai mult, ascultă împreună cu mine! Să auzim împreună, să învățăm împreună! Faptul că eu vorbesc și voi ascultați nu înseamnă că eu nu ascult împreună cu voi. Așadar, când auzi: „Hristos este Dumnezeu", tu întrebi: „În ce fel Hristos este Dumnezeu?" Ascultă împreună cu mine – nu spun să mă asculți, ci [să asculți] împreună cu mine! Căci în această școală noi toți suntem colegi, iar cerul este catedra Învățătorului nostru. Prin urmare, ascultă în ce fel Hristos este Dumnezeu!

„La început era Cuvântul." Unde [era]? „Și Cuvântul era la Dumnezeu."[5] Dar noi obișnuim să auzim zilnic cuvinte. Să nu te gândești la [înțelesul sintagmei] „Dumnezeu era Cuvântul" ca la cuvintele pe care le auzi de obicei! Caut să aflu cum era. Iată, acum cred că [este] Dumnezeu, dar caut să aflu în ce fel este Dumnezeu. „Căutați fața Lui pururea."[6] Căutând, nimeni să nu

---

[3] *Psalmul* 90, 9.
[4] Adică nemurirea.
[5] *Ioan* 1, 1.
[6] *Psalmul* 104, 4.

renunțe, ci să persevereze! Căutând, perseverezi dacă [cea care] caută este evlavia, și nu trufia. În ce fel cercetează evlavia și în ce fel vanitatea? Evlavia caută prin mijlocirea credinței, iar trufia prin ceartă. Dacă vrei să porți o discuție în contradictoriu cu mine și să-mi spui: „Pe care Dumnezeu Îl cinstești? Ce fel de Dumnezeu cinstești? Arată-mi ceea ce cinstești!", îți voi da următorul răspuns: „Deși am ce să arăt, nu am cui să arăt"[7].

3. *Smerenia lui Pavel în ceea ce privește cunoașterea lui Dumnezeu.*

Eu nu îndrăznesc să spun că am dobândit deja ceea ce tu cauți. De fapt, eu merg cât pot de bine pe urmele unui atât de mare atlet al lui Hristos, Apostolul Pavel, care spune: „Fraților, eu nu socotesc că eu unul am dobândit-o[8]"[9]. „Eu, eu unul." De ce spune „eu" și „eu unul"? Eu care „m-am ostenit mai mult decât ei toți"? Știu, Apostole [Pavel], de ce spui „eu"! Este un mod de exprimare [a adevărului], nu un gest de trufie. Vrei să asculți de ce spune „eu"? După ce a zis: „M-am ostenit mai mult decât ei toți", ca și cum noi [l-am fi întrebat] – „Cine?" –, el [ne-a răspuns]: „Dar nu eu, ci harul lui Dumnezeu [care este] cu mine"[10]. Așadar, el care avea un atât de mare har de la Dumnezeu încât, deși fusese chemat mai târziu, s-a ostenit mai mult decât cei de dinaintea lui a spus totuși: „Fraților, eu nu socotesc că eu însumi am dobândit-o". [Folosește cuvântul] „eu" acolo unde spune că nu a dobândit-o. Într-adevăr, a nu o dobândi este un semn de slăbiciune omenească. Dar, când a fost înălțat „până la al treilea cer și a auzit cuvinte de nespus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască", nu a spus „eu" [am fost]. Atunci ce a spus? „Cunosc un om [care] acum paisprezece ani [...]."[11] „Cunosc un om", iar acel om era chiar cel care vorbea și [relata] ceea ce i s-a întâmplat lui ca și

---

[7] Interlocutorul fictiv (orice om fără credință în Dumnezeu) nu este în stare să-L vadă pe Dumnezeu din cauza propriilor sale păcate. Vezi Fericirea a VI-a: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia Îl vor vedea pe Dumnezeu".

[8] Îndreptarea.

[9] *Filipeni* 3, 13.

[10] *1 Corinteni* 15, 10.

[11] *2 Corinteni* 12, 2-4.

cum i s-ar fi întâmplat altuia, și așa nu a păcătuit[, fiindcă nu s-a mândrit].

Prin urmare, nu intra în dispută și nu te lua la ceartă cu mine, cerându-mi [să-ți spun] ce fel de Dumnezeu cinstesc! Căci nu este un idol, ca să pot întinde degetul și să-ți spun: „Iată-L pe Dumnezeul pe Care-L cinstesc!" Nici nu este vreo constelație, sau vreo stea, sau soarele, sau luna, ca să-mi pot îndrepta degetul spre cer și să spun: „Iată ce cinstesc!" [Dumnezeu] nu este ceva spre care se poate întinde degetul, ci este ceva spre care se poate întinde cugetul. Ia aminte la Apostolul Pavel, care, deși nu poate să-L cuprindă, [Îl] caută totuși, [Îl] urmează, umblă cu toate puterile [după El], suspină [după El], [Îl] dorește! Fii atent la Apostol, vezi ce își îndreaptă spre Dumnezeul său: degetul sau sufletul? Ce spune? „Fraților, eu nu socotesc că am dobândit-o. Dar un lucru [fac]: uitând cele ce sunt în urma mea și tinzând către cele dinainte, alerg la țintă, la răsplata chemării de sus a lui Dumnezeu întru Hristos Iisus."[12] El spune: „Alerg"; spune: „Merg, sunt pe drum". Urmează-l [și tu], dacă poți, ca să ajungem împreună în patria în care nu vei mai căuta [nimic] de la mine, nici eu de la tine. Așadar, acum să căutăm împreună crezând, ca pe urmă să ne bucurăm împreună văzând!

4. *Trebuie să-ți curățești inima pentru a-L putea vedea pe Dumnezeu.*

De fapt, cine ar putea să-ți arate ce fel de Dumnezeu este Hristos? Iată, ceea ce a socotit vrednic să spună prin slujitorul Său, să [vă] spună și prin acest slujitor al Său, [vouă] celor împreună slujitori cu mine, slujitorilor Săi! El ți-a spus: „La început era Cuvântul". Ai căutat să știi unde era și ți-a răspuns: „Cuvântul era la Dumnezeu"[13]. Și, ca să nu disprețuiești [aceste] cuvinte [socotindu-le] după uzul vorbirii omenești, ai auzit: „Dumnezeu era Cuvântul"[14]. Încă mai întrebi ce fel de Dumnezeu [este Hristos]? „Toate prin El s-au făcut."[15] Iubește-L, căci orice altceva iubești

[12] *Filipeni* 3, 13-14.
[13] *Ioan* 1, 1.
[14] *Ioan* 1, 1.
[15] *Ioan* 1, 3.

este de la El! Să nu iubim creatura și să nu-L luăm în seamă pe Creator, ci să privim creatura și să-I aducem laudă Creatorului! Nu pot să ți-L arăt pe Dumnezeul meu, dar îți arăt ceea ce a făcut, îți reamintesc ceea ce a făcut. „Toate prin El s-au făcut." [Cel care] nu [este niciodată] nou le-a făcut [pe toate] noi; Cel veșnic le-a făcut pe cele vremelnice; Cel care nu Se schimbă [niciodată] le-a făcut pe cele schimbătoare. Privește cele create, adu-I laudă Făcătorului! Crede, ca să fii curățit!

Vrei într-adevăr să-L vezi? Vrei un lucru bun, un lucru mare. Te îndemn să vrei [asta]. Vrei să-L vezi? „Fericiți cei curați cu inima, că aceia Îl vor vedea pe Dumnezeu."[16] Așadar, mai întâi gândește-te să-ți curățești inima, ocupă-te de asta, folosește-ți toate puterile pentru asta, fii perseverent în asta! Ceea ce vrei să vezi este curat, [inima] cu care vrei să vezi este necurată. Tu te gândești la Dumnezeu ca la o lumină imensă sau nesfârșită [care poate fi văzută de] ochii omenești; [Îi] mărești întinderea cât vrei de mult; nu pui limita acolo unde nu vrei, ci acolo unde vrei. Acestea sunt plăsmuiri ale minții tale, aceasta este necurăția din inima ta. Ia-le și aruncă-le! Dacă ți-ar cădea pământ în ochi și ai vrea să-ți arăt lumina, ar trebui ca mai întâi să-ți cureți ochii. Există atât de multă necurăție în inima ta; căci unde există avariție nu este puțină necurăția. Tu aduni ceea ce nu iei cu tine[17]. Nu știi că atunci când aduni tragi noroi în inima ta? Prin urmare, cum vei putea vedea ceea ce cauți?

5. *Ți-ai umplut lada, dar ți-ai călcat pe conștiință.*

Tu îmi spui: „Arată-mi-L pe Dumnezeul tău!" Eu îți răspund: „Îndreaptă-ți atenția puțintel către inima ta!" „Arată-mi-L", îmi replici, „pe Dumnezeul Tău!" „Îndreaptă-ți atenția puțintel", îți spun din nou, „către inima ta!" Îndepărtează din ea orice ai vedea acolo că nu-I place lui Dumnezeu! Dumnezeu vrea să vină la tine.

---

[16] *Matei* 5, 8.

[17] Fericitul Augustin arată că bunurile spirituale sunt adevărata comoară a creştinului, pe când cele materiale sunt efemere şi ne distrag de pe drumul îmbogăţirii duhovniceşti. Tot în acest sens, Cicero îl aminteşte pe filosoful Bias, care, părăsind cetatea asediată, nu ia nimic cu el, spunând: *Omnia mea mecum porto* – „Tot ce am, duc cu mine" (*Paradoxurile stoicilor*, I, 8).

Ascultă-L chiar pe Domnul Hristos: „Eu și Tatăl vom veni la el și Ne vom face lăcaș la el"[18]. Iată ce-ți făgăduiește Dumnezeu! Dacă eu ți-aș promite că voi veni în casa ta, atunci ai curăța-o, [dar, când] Dumnezeu vrea să vină în inima ta, tu ești prea trândav să-ți curețí casa pentru El?

Lui nu-I place să locuiască împreună cu avariția, cu [această] femeie necurată și hrăpăreață, la ale cărei porunci tu te supuneai, și totuși mai căutai să Îl vezi și pe Dumnezeu. Ce ai făcut din ceea ce ți-a poruncit Dumnezeu? Ce nu ai făcut din câte ți-a poruncit avariția? Ce ai făcut din ceea ce ți-a poruncit Dumnezeu? Eu îți voi arăta ce locuiește în inima ta, tu care vrei să-L vezi pe Dumnezeu. Într-adevăr, am spus astfel: „Am ce să arăt, dar nu am cui să arăt"[19]. Ce ai făcut din ceea ce ți-a poruncit Dumnezeu? Ce nu ai luat în seamă din ceea ce ți-a poruncit avariția? Dumnezeu ți-a poruncit să-l îmbraci pe cel gol, dar ai șovăit; în schimb, avariția ți-a poruncit să-l jefuiești pe cel îmbrăcat, și tu ai făcut asta ca purtat de nebunie.

Dacă ai fi făcut ceea ce ți-a poruncit Dumnezeu – oare ce ți-aș putea spune? –, ai dobândi și una și alta? L-ai dobândi chiar pe Dumnezeu. Dacă ai fi făcut ceea ce ți-a poruncit Dumnezeu, L-ai avea chiar pe Dumnezeu. Dar ai făcut ceea ce ți-a poruncit avariția. [Deci] ce ai? Știu că îmi vei spune: „Am ceea ce am răpit". Așadar, tu ai fiindcă ai răpit. Oare tu mai ai ceva la tine, din moment ce te-ai pierdut pe tine însuți? „Am", îmi răspunzi. Unde? Unde ai? Cu siguranță, fie în camera de dormit, fie în pungă, fie în ladă; nu vreau să spun mai multe. Oriunde le-ai avea, de bună seamă că nu le ai cu tine acum. Desigur, socotești că le ai în ladă, dar poate că a pierit și nu știi, poate când te întorci nu mai găsești ceea ce ai părăsit.

Eu îți caut inima, te întreb ce ai acolo. Iată, ți-ai umplut lada, însă ți-ai călcat pe conștiință. Ia aminte la [un om] plin[20] și învață să fii și tu plin[21]: „Domnul a dat, Domnul a luat; astfel s-a întâmplat, după cum I-a plăcut Domnului; fie numele Domnului

[18] *Ioan* 14, 23.
[19] Vezi paragraful 2, „Evlavia caută prin credință, trufia prin ceartă".
[20] Cel vizat este Iov.
[21] Plin de Dumnezeu. (n.P.P.)

binecuvântat!"[22] Desigur, [Iov] a pierdut totul. De unde a adus atunci nestemate de laudă pentru Domnul?

6. *Întunericul semnifică faptele rele.*

Curăţeşte-ţi, aşadar, inima pe cât îţi stă în putere; cu asta trebuie să te ocupi, asta trebuie să faci! Roagă-te, cere, smereşte-te [în faţa Domnului], ca El să-ţi curăţească [inima] şi apoi să rămână [în ea]! Tu nu înţelegi [cuvintele]: „La început era Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu. Toate prin El s-au făcut şi fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut. Întru El era viaţă şi viaţa era lumina oamenilor. Şi lumina luminează în întuneric, şi întunericul nu a cuprins-o"[23]. Iată de ce nu reuşeşti să pricepi: „Lumina luminează în întuneric, şi întunericul nu a cuprins-o". Ce altceva semnifică întunericul, dacă nu faptele rele? Ce altceva reprezintă întunericul, dacă nu poftele rele, trufia, avariţia, ambiţia, invidia? Toate acestea sunt întuneric. Din această cauză nu înţelegi. Căci „lumina luminează în întuneric", dar numai să fie cine să înţeleagă!

7. *Hristos este şi calea şi ţelul nostru.*

Aşadar, ia aminte ca nu cumva să interpretezi oricum următorul [text]: „Cuvântul S-a făcut trup şi S-a sălăşluit între noi"[24]! Prin Hristos-omul te îndrepţi spre Hristos-Dumnezeu. Dumnezeu este departe de tine, dar Dumnezeu S-a făcut om. Cel care era departe de tine, asumându-Şi firea omenească, este aproape de tine. Este Dumnezeu [ca să ai] unde să rămâi şi este om [ca să ai] pe unde merge. Hristos este şi [calea] pe care mergi, şi [ţelul] spre care te îndrepţi.

Prin urmare, Însuşi „Cuvântul S-a făcut trup şi S-a sălăşluit între noi". Şi-a asumat ceea ce nu era, dar nu a pierdut ceea ce era. S-a arătat cu fire omenească, iar firea dumnezeiască era ascunsă. [Hristos-]omul a fost omorât şi [Hristos-]Dumnezeu respins, dar [Hristos-]omul a înviat şi [Hristos-]Dumnezeu a fost

[22] *Iov* 1, 21.
[23] *Ioan* 1, 1-5.
[24] *Ioan* 1, 14.

recunoscut. Așadar, gândește-te câte a făcut ca Dumnezeu și câte a suferit ca om! A fost ucis, dar nu în privința firii dumnezeiești: Hristos Însuși a fost ucis[25]. Căci nu [au fost] două [persoane], Dumnezeu și omul, fiindcă, într-un asemenea caz, nu am avea și nu am cunoaște o Treime, ci o pătrime[26]. Omul [este] într-adevăr om, iar Dumnezeu [este] Dumnezeu, dar Hristos întreg este om și Dumnezeu. Prin urmare, Hristos Însuși este om și Dumnezeu. Precum tu, omule, [ești] trup și suflet, tot astfel Hristos întreg [este] om și Dumnezeu. Așadar, Hristos întreg [este]: trup, suflet și Dumnezeu.

Astfel, chiar El Însuși spune ceva care privește firea [Sa] dumnezeiască, ceva care privește sufletul [Său] și ceva care privește trupul [Său], dar toate acestea Îl privesc pe Hristos. Ce spune ca Dumnezeu? „Precum Tatăl are viață în Sine, așa I-a dat și Fiului să aibă viață în Sine."[27] „Oricare-s cele făcute de Tatăl, pe acestea le face întocmai și Fiul."[28] „Eu și Tatăl Meu una suntem."[29] Ce spune Hristos despre sufletul Său? „Întristat este sufletul Meu până la moarte."[30] Ce spune Hristos despre trupul [Său]: „Dărâmați templul acesta și în trei zile îl voi ridica."[31] „Pipăiți-Mă și vedeți, că duhul nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe Mine că am."[32] Acestea sunt „vistieriile înțelepciunii și ale cunoașterii"[33].

8. *În Hristos îi ai pe Dumnezeu și pe aproapele.*

Fără îndoială, toată Legea e cuprinsă în două porunci: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta, cu tot

---

[25] Disputele hristologice din Antichitatea târzie au fost clarificate în sensul că firea umană a lui Hristos a suferit și a murit. Însă, cum această fire era unită cu cea divină în Persoana lui Hristos și ținând cont de comunicarea însușirilor, se poate afirma, în descendență paulină, că Fiul lui Dumnezeu a suferit și a murit. Subiectul unic al Întrupării și Pătimirii este Persoana Fiului lui Dumnezeu – *Unus de Trinitate passus est in carne* („Unul din Treime a pătimit în trup"), cum au afirmat faimoșii călugări sciți. Fericitul Augustin a insistat mult asupra unicității subiectului Întrupării. Prin *Tomosul* lui Leon cel Mare, o parte din clarificările sale au ajuns și la Calcedon. (n.P.P.)

[26] În text apare dubletul *Trinitas – cvadruplitas*.

[27] *Ioan* 5, 26.

[28] *Ioan* 5, 19.

[29] *Ioan* 10, 30.

[30] *Matei* 26, 38.

[31] *Ioan* 2, 19.

[32] *Luca* 24, 39

[33] *Coloseni* 2, 3.

sufletul tău și cu tot cugetul tău [...] și să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți. În aceste două porunci se cuprind toată Legea și prorocii."[34] În Hristos ai totul. Vrei să-L iubești pe Dumnezeul tău? Îl ai în Hristos: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul"[35]. Vrei să-ți iubești aproapele? Îl ai în Hristos: „Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi"[36].

9. *În lumea aceasta nu trăim fără păcat.*

Să ne curățească prin harul Său; să ne curățească prin ajutorul și mângâierea Sa! Frații mei, prin El și întru El vă rog din suflet să faceți cu asupra de măsură fapte bune, [să fiți] milostivi, [să aveți] bunăvoință și [să dați dovadă de] dărnicie! Iertați degrabă ceea ce s-a greșit față de voi! Nimeni să nu țină mânie împotriva altcuiva, ca nu cumva Dumnezeu să nu-i mai asculte rugăciunea!

[Vă spun] toate acestea pentru că trăim în această lume, deoarece, chiar dacă sporim în bine, chiar dacă trăim drept, aici nu trăim fără păcat. Căci păcate nu sunt doar cele care se numesc crime: adulterul, desfrânarea, profanarea, furtul, jaful, mărturia mincinoasă; nu doar acestea sunt păcate. Să privești ceva ce nu s-ar cuveni [să privești] este păcat, să asculți cu plăcere ceva ce nu ar trebui să asculți este păcat, să te gândești la ceva la care nu ar trebui să te gândești este păcat.

10. *Leacuri zilnice împotriva păcatelor.*

Dar Domnul nostru ne-a dat alte leacuri zilnice [împotriva păcatelor], chiar și după botezul renașterii. Rugăciunea domnească e curățirea noastră zilnică. Să spunem, și să spunem din tot sufletul, deoarece este chiar o faptă de milostenie: „Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri"[37]. Faceți milostenie și toate vă sunt curate[38]!

[34] *Matei* 22, 37-40.
[35] *Ioan* 1, 1.
[36] *Ioan* 1, 14.
[37] *Matei* 6, 12.
[38] *Cf. Luca* 11, 41.

Amintiți-vă, fraților, ce le va spune [Domnul] celor care vor sta de-a dreapta [Sa]! Nu le va spune: „Ați făcut o faptă extraordinară sau alta", ci: „Am fost flămând și Mi-ați dat să mănânc"[39]. Iar celor care vor sta de-a stânga [Sa] nu le va spune: „Ați făcut un rău sau altul", ci: „Am fost flămând și nu Mi-ați dat să mănânc"[40]. Primii [au fost primiți] în viața veșnică pentru [că au făcut] milostenie, iar ceilalți [au fost azvârliți] în focul cel veșnic fiindcă nu au făcut milostenie. Alegeți acum partea dreaptă sau partea stângă!

Căci vă întreb: ce nădejde de tămăduire poate avea cineva plin de boli și leneș să se lecuiască? „Dar bolile nu sunt grave." Adună-le și [vezi că te] copleșesc! „Eu am doar păcate mici." Oare nu sunt multe? De fapt, cum sunt mici dacă te copleșesc, dacă te strivesc? Ce este mai mic decât picăturile de ploaie? [Și totuși] ele umplu fluviile. Ce este mai mic decât boabele de grâu? [Totuși] ele umplu hambarele. Tu iei seama la faptul că sunt mici și treci cu vederea faptul că sunt multe. Ai știut cum să le evaluezi, [acum] numără-le dacă poți! Dar Dumnezeu ne-a dat un leac zilnic [împotriva tuturor păcatelor].

11. *Încheiere.*

Mare [este] mila Celui care „S-a suit în înălțime și a luat în robie robimea"[41]. Ce înseamnă „a făcut roabă robia"? A omorât moartea. Robia a fost robită, adică moartea a murit[42]. Așadar, ce [să mai spun]? Oare numai asta a făcut Cel care S-a suit în înălțime și a luat în robie robia? Prin urmare, ne-a părăsit? „Iată, Eu sunt cu voi până la sfârșitul veacului."[43] Gândește-te la următoarele cuvinte: „A dat daruri oamenilor"[44]! Deschide-ți inima cu evlavie, primește darul fericirii!

---

[39] *Matei* 25, 35.
[40] *Matei* 25, 42.
[41] *Efeseni* 4, 8; *Psalmul* 67, 19.
[42] *Cf. Evrei* 2, 14-15.
[43] *Matei* 28, 20.
[44] *Efeseni* 4, 8.

Predica 262*
Predică ținută în *Basilica Leontiana* în ziua Înălțării Domnului

1. *Hristos S-a făcut om pentru noi.*

Domnul Iisus, Cel Unul-Născut din Tatăl și împreună-veșnic cu Cel care I-a dat naștere, deopotrivă nevăzut, deopotrivă neschimbător, deopotrivă atotputernic, deopotrivă Dumnezeu, după cum ați aflat, ați primit și credeți, S-a făcut om pentru noi, asumându-Și firea omenească și [în același timp] nepierzând firea dumnezeiască. Și-a ascuns puterea și Și-a arătat slăbiciunea, [și astfel,] după cum ați aflat, S-a născut ca noi să renaștem, a murit ca noi să nu murim pentru totdeauna.

Însă a înviat în scurt timp, adică a treia zi, și ne-a făgăduit învierea trupului la sfârșitul [veacurilor]. S-a arătat pentru a fi văzut de ochii Apostolilor, pentru a fi atins de mâinile [lor], ca să-i convingă de ceea ce devenise[45] fără să renunțe la ceea ce era dintotdeauna[46]. A trăit în preajma lor patruzeci de zile, după cum ați auzit, intrând și ieșind, mâncând și bând – nu din nevoie, ci doar prin puterea [Lui] –, arătându-le realitatea trupului [Său]: slăbiciune pe cruce, nemurire [după învierea] din mormânt.

2. *Înmormântarea Sfântului Leontie.*

Așadar, astăzi sărbătorim ziua Înălțării Lui. Însă tot astăzi, în această biserică [celebrăm și] o sărbătoare locală: punerea în mormânt a Sfântului Leontie, ctitorul acestei biserici. Dar se cuvine ca steaua să fie adumbrită de soare! Drept urmare, voi vorbi

---

* *PL* 38, 1207-1209. Predica a fost rostită în anul 411, la Hippona, în *Basilica Leontiana*. Predica a fost ținută în amintirea lui Leontie, episcop de Hippo, cel care dăduse numele bisericii. În legătură cu această biserică, vezi Serge LANCEL, *St. Augustine*, trans. Antonia Nevill, SCM Press, London, 2002, pp. 238-239: biserica principală din Hippo se numea *Basilica Maior* sau *Basilica Pacis* („Biserica Păcii"), iar *Basilica Leontiana* era biserica mai veche.

[45] De faptul că Își asumase firea omenească.

[46] Nu Își pierduse firea dumnezeiască.

mai degrabă despre Domnul, așa cum am început, [fiindcă] sluga bună se bucură atunci când este lăudat Domnul.

3. *Ziua de azi este sărbătorită în întreaga lume.*

Astăzi, adică în a patruzecea zi după învierea Sa, Domnul S-a înălțat în cer. Nu am văzut, dar să credem! Cei care au văzut au propovăduit și au umplut lumea toată [răspândind Evanghelia]. Îi știți pe cei care au văzut și care ne-au spus și nouă, căci despre aceștia ni s-a dezvăluit: „Nu sunt graiuri, nici cuvinte în care să nu fie înțelese glasurile lor. În tot pământul a ieșit vestirea lor și la marginile lumii cuvintele lor”[47]. Prin urmare, au ajuns și la noi și ne-au trezit din somn. Iată, ziua de astăzi se sărbătorește în întreaga lume!

4. *Cel care a atârnat pe cruce stă în cer.*

Amintiți-vă psalmul! Cui i s-a spus: „Înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule!”[48], cui i s-a spus? Oare I s-ar fi putut spune: „Înalță-Te!” lui Dumnezeu-Tatăl, Care nu S-a pogorât niciodată? Înalță-Te Tu! Tu Cel care ai fost închis în pântecele mamei, Tu Cel care ai fost făcut în cea pe care ai făcut-o, Tu Cel care ai stat întins în iesle[49], Tu Cel care ai supt la sâni ca un prunc, Tu Cel care porți lumea și erai purtat de mamă, Tu Cel pe care bătrânul Simeon Te-a recunoscut, [deși erai] prunc, și Ți-a adus laudă [ca] Unuia preaînalt[50], Tu pe Care văduva Ana Te-a văzut copil sugând la sân și Te-a recunoscut drept Cel Atotputernic[51], Tu Cel care Te-ai înfometat pentru noi[52], ai însetat pentru noi[53], Te-ai obosit pe drum pentru noi[54] (oare Pâinii[55] Îi este foame, oare Izvorului[56] Îi este sete, oare Calea[57] obosește?), Tu Cel care ai

---

[47] *Psalmul* 18, 3-4.
[48] *Psalmul* 56, 14.
[49] *Cf. Luca* 2, 7.
[50] *Cf. Luca* 2, 25-32.
[51] *Cf. Luca* 2, 36-38.
[52] *Cf. Matei* 4, 2.
[53] *Cf. Ioan* 19, 28.
[54] *Cf. Ioan* 4, 6.
[55] *Cf. Ioan* 6, 35.
[56] *Cf. Ioan* 4, 14.
[57] *Cf. Ioan* 14, 6.

îndurat toate acestea pentru noi, Tu Cel care dormi, dar totuși nu adormi când îl păzești pe Israel[58]; în sfârșit, Tu Cel vândut de Iuda, Cel cumpărat de evrei, dar neluat în stăpânire de ei; Tu Cel care ai fost prins, legat, biciuit, încoronat cu spini, atârnat pe cruce, străpuns cu lancea, Tu Cel care ai murit, Tu Cel care ai fost îngropat, „înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule!"

„Înalță-Te", spune [psalmistul], „înalță-Te peste ceruri", pentru că ești Dumnezeu! Stai în cer, [Tu] Cel care ai atârnat pe cruce. Ești așteptat ca judecătorul care va veni, [Tu] Cel care, fiind așteptat, ai fost judecat. Cine ar crede acestea dacă nu ar fi fost săvârșite de Cel care îl ridică pe omul nevoiaș din pulbere și îl înalță pe cel sărac din gunoi? El a înălțat trupul Său sărman și l-a așezat cu cei mari ai poporului Său[59], împreună cu care va judeca viii și morții. A așezat acest trup sărman împreună cu cei cărora le-a spus: „Veți ședea pe douăsprezece tronuri, judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israel"[60].

5. *Biserica – slava lui Hristos.*

Așadar, „înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule!" Deja s-a întâmplat, deja s-a împlinit. Dar noi întrebăm cum a fost prezis viitorul: „Înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule!"; noi n-am văzut, dar credem; dar iată că ceea ce urmează este chiar înaintea ochilor noștri: „Înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule, și peste tot pământul slava Ta!"[61] Să nu creadă prima parte [a versetului] cel care nu vede [împlinită] partea a doua! Căci ce înseamnă: „Și peste tot pământul slava Ta", dacă nu faptul că Biserica Ta [este] pe întregul pământ, pe întregul pământ soția Ta, pe întregul pământ logodnica Ta, draga Ta, porumbița Ta, mireasa Ta. Ea este slava Ta. Apostolul [Pavel] spune: „Căci bărbatul nu trebuie să-și acopere capul, pentru că este chip și slavă a lui Dumnezeu, iar femeia este slava bărbatului"[62]. Dacă femeia [este] slava bărbatului, [atunci] Biserica [este] slava lui Hristos.

---

[58] *Cf. Psalmul* 120, 4.
[59] *Psalmul* 112, 7-8.
[60] *Matei* 19, 28.
[61] *Psalmul* 56, 14.
[62] *1 Corinteni* 11, 7.

Predica 263*
La Înălțarea Domnului

1. *Preaslăvirea și biruința lui Hristos au fost desăvârșite prin înviere și înălțare.*

Preaslăvirea Domnului nostru Iisus Hristos a fost desăvârșită prin înviere și înălțare. Am sărbătorit Învierea Lui în Duminica Paștilor, iar astăzi [Îi] celebrăm Înălțarea. Ambele zile [sunt] pentru noi zile de sărbătoare. Căci a înviat pentru a ne pune înaintea ochilor dovada învierii [noastre viitoare] și S-a înălțat ca să ne apere de sus. Așadar, Îl avem pe Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos mai întâi întins pe cruce, iar acum înălțat la cer. A plătit prețul nostru atunci când a fost întins pe cruce, iar acum, când stă [de-a dreapta Tatălui] în cer, adună ceea ce a răscumpărat.

Iar când îi va fi adunat pe toți cei pe care se cădea să-i strângă de-a lungul veacurilor, la sfârșitul vremii, va veni, după cum s-a scris: „Dumnezeu strălucit va veni”[63], nu în ascuns cum a venit prima oară, ci după cum s-a spus: „În toată măreția". De fapt, se cuvenea ca El să vină în ascuns ca să fie judecat, însă „va veni în toată măreția” ca să judece. Căci, dacă ar fi venit mai întâi „în toată măreția”, cine ar mai fi cutezat să-L judece? Într-adevăr, Apostolul Pavel spune: „Căci, dacă ar fi cunoscut-o, nu L-ar fi răstignit pe Domnul slavei”[64]. Dar, dacă El nu ar fi fost ucis, moartea nu ar fi murit. Diavolul a fost înfrânt prin propriul lui trofeu[65]. Diavolul s-a bucurat când prin uneltirea [lui] l-a aruncat pe cel dintâi om [în ghearele] morții. [Diavolul] l-a ucis pe primul om prin viclenie, dar, omorându-l pe cel din urmă om[66], l-a pierdut pe primul din lanțurile [morții].

---

* *PL* 38, 1209-1212. Predica a fost rostită între anii 396-397.

[63] *Psalmul* 49, 3.

[64] *1 Corinteni* 2, 8.

[65] Latinescul *trophaeum* desemna semnul victoriei.

[66] Pe noul Adam – Hristos.

2. *Crucea lui Hristos a fost cursă diavolului.*

Domnul nostru Iisus Hristos a învins cu adevărat când a înviat și S-a înălțat la cer, iar astfel s-a împlinit ceea ce ați auzit că s-a citit din *Apocalipsă*: „A biruit leul din seminția lui Iuda"[67]. El este numit atât „leu", cât și „miel"[68]: leu pentru puterea [Sa], miel pentru nevinovăția [Sa], leu deoarece [este] neînfrânt, miel pentru că [este] blând. Fiind omorât, acest miel a înfrânt prin moartea sa leul care caută pe cine să înghită. Căci diavolul este numit „leu" din pricina sălbăticiei [lui], nu pentru curajul [său]. Într-adevăr, Apostolul Petru spune: „Trebuie să veghem împotriva ispitelor, deoarece potrivnicul vostru, diavolul, umblă căutând pe cine să înghită"[69]. Mai mult, a spus și cum umblă: „Umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită". Oare cine nu ar cădea [pradă] dinților acestui leu dacă nu l-ar fi înfrânt „leul din seminția lui Iuda"? Leul împotriva leului, mielul împotriva lupului.

Diavolul s-a bucurat când Hristos a murit, dar diavolul a fost înfrânt chiar prin moartea lui Hristos, ca și cum ar fi mușcat momeala din capcană. S-a bucurat de moartea [Lui] ca un principe al morții[70], dar tocmai prin lucrul de care s-a bucurat a fost prins. Crucea Domnului [a fost] o cursă pentru diavol, iar moartea Domnului [a fost] momeala prin care a fost prins. Iată, Domnul nostru Iisus Hristos a înviat. Unde este moartea care a atârnat pe cruce? Unde este batjocura iudeilor? Unde sunt trufia și mândria celor care își clătinau capul înaintea crucii, spunând: „Dacă este Fiul lui Dumnezeu, să Se coboare de pe cruce!"[71] Iată, a făcut mai mult decât Îi cereau ei în batjocură. Căci e un lucru mai însemnat să înviezi din mormânt decât să te cobori de pe cruce.

3. *Este lucru mare să crezi cu ochii inimii.*

Și cât de mare este slava [Sa] acum că S-a înălțat în cer și șade de-a dreapta Tatălui? Dar nu vedem astea cu ochii, cum nu L-am

[67] *Apocalipsa* 5, 5.
[68] *Cf. Ioan* 1, 29.
[69] *1 Petru* 5, 8.
[70] *Cf. Ioan* 12, 31.
[71] *Matei* 27, 40.

văzut nici întins pe cruce, nici înviind din mormânt. Noi suntem încredințați de toate acestea prin credință și le vedem cu ochii inimii. Am fost lăudați pentru că nu am văzut și am crezut. De fapt, până și iudeii L-au văzut pe Hristos. Nu este un lucru mare să-L vezi pe Hristos cu ochii trupului, ci e mare lucru să crezi în Hristos cu ochii inimii. Dacă acum ni S-ar arăta Hristos și ar sta înaintea noastră și nu ar rosti niciun cuvânt, cum am ști cine este? Deci, dacă ar tăcea, ce folos am avea? Oare nu este mai bine să ne vorbească prin Evanghelie, nefiind de față, decât să nu spună nimic, fiind de față? Dar totuși El nu lipsește dacă Îl păstrăm în inimă. Crede în El și Îl vei vedea! Nu este înaintea ochilor tăi, dar este în inima ta. De fapt, dacă ar fi departe de noi, ceea ce am ascultat acum ar fi o minciună: „Iată, Eu cu voi sunt până la sfârșitul veacului”[72].

Predica 263/A*
La Înălțarea Domnului

1. *Și noi suntem deja în cer, împreună cu Hristos.*

În această zi, Domnul nostru Iisus Hristos S-a înălțat la cer; să se înalțe împreună cu El și inima noastră! Să-l ascultăm pe Apostolul care spune: „Dacă ați înviat împreună cu Hristos, căutați cele de sus, unde Se află Hristos șezând de-a dreapta lui Dumnezeu; cugetați cele de sus, nu cele de pe pământ!”[73] Căci, după cum El S-a înălțat și nu ne-a părăsit, tot astfel și noi suntem deja acolo cu El, chiar dacă încă nu s-a împlinit în trupul nostru ceea ce El ne-a făgăduit. El S-a înălțat deja mai presus de ceruri și totuși suferă pe pământ din pricina oricărei dureri pe care o resimțim noi, mădularele Sale. Oare nu despre acest lucru a dat mărturie când a strigat de sus: „Saule, Saule, de ce Mă prigonești?”[74] și: „Am fost flămând și Mi-ați dat să mănânc”[75]?

---

[72] *Matei* 28, 20.
* *PLS* 2, 494-497. Predica a fost rostită între anii 396 și 397.
[73] *Coloseni* 3, 1-2.
[74] *Faptele* 9, 4.
[75] *Matei* 25, 35.

De ce să nu lucrăm și noi pe pământ în așa fel încât, prin credința, nădejdea, dragostea prin care suntem legați de El, să ne odihnim deja [de aici] împreună cu El în cer? El, când este în cer, e și împreună cu noi, iar noi, când suntem pe pământ, suntem și împreună cu El. El [poate face] aceasta prin firea dumnezeiască și prin putere și prin iubire; în schimb, noi, chiar dacă nu putem [face] aceasta prin dumnezeire asemenea Lui, putem totuși prin iubire, dar [doar] în El. El nu a părăsit cerul când S-a pogorât la noi și nici nu ne-a părăsit pe noi când S-a înălțat din nou în cer. El Însuși dă mărturie că era și în cer atunci când Se afla pe pământ: „Nimeni nu s-a suit în cer, în afară de Cel care S-a coborât din cer, Fiul Omului, Care este în cer”[76]. Nu a spus: „Fiul Omului, Care va fi în cer”, ci: „Fiul Omului, Care este în cer”.

2. *Hristos este capul nostru și noi suntem trupul Lui.*

Înainte de a Se înălța, Hristos ne-a făgăduit că va rămâne împreună cu noi chiar dacă Se va înălța la cer, spunându-ne: „Iată, Eu sunt cu voi până la sfârșitul veacului”[77]. Însă și noi suntem în cer cu numele, pentru că El a spus: „Bucurați-vă că numele voastre sunt scrise în cer!”[78], deși [încă] tocim pământul cu trupurile și greutățile noastre și [în același timp] suntem zdrobiți de pământ. Dar, când după învierea trupului nostru vom începe să trăim în slava Lui, nici trupul nostru nu-și va mai avea sălașul printre cele muritoare, nici dragostea noastră nu va mai fi înclinată spre acestea, ci Acela care are primele roade ale sufletului nostru va strânge totul[79].

Nici nu trebuie să ne pierdem speranța [de a ajunge] în lăcașul ceresc, desăvârșit și îngeresc, fiindcă El a spus: „Nimeni nu s-a suit în cer, în afară de Cel care S-a coborât din cer, Fiul Omului, Care este în cer”[80]. Într-adevăr, [la o primă vedere] s-ar părea că a vorbit doar despre El Însuși, ca și cum nimeni dintre noi nu ar putea dobândi aceasta, dar[, de fapt,] a vorbit [așa]

[76] *Ioan* 3, 13.
[77] *Matei* 28, 20.
[78] *Luca* 10, 20.
[79] *Cf. Romani* 8, 23.
[80] *Ioan* 3, 13.

pentru [a evidenția] unitatea [dintre El și noi], deoarece El este capul nostru, iar noi suntem trupul Lui. Așadar, nimeni [nu se suie la cer] în afară de El, deoarece și noi [suntem] El, având în vedere faptul că El [S-a făcut] ca Fiu al Omului pentru noi, iar noi [am devenit] fii ai lui Dumnezeu datorită Lui.

Așa spune Apostolul: „Căci precum trupul este unul și are mădulare multe, iar toate mădularele trupului, chiar dacă sunt multe, sunt un singur trup, așa e și Hristos"[81]. Nu a spus: „Așa e Hristos; ci: „Așa e și Hristos". Prin urmare, Hristos [are] multe mădulare, dar un singur trup. A coborât din cer prin milă și nu S-a înălțat numai El, ci, totodată, și noi [ne-am înălțat] în El, prin har. Iar astfel, doar Hristos S-a pogorât și doar Hristos S-a înălțat, nu [pentru a se înțelege] că slava capului se învălmășește în trup, ci că unitatea trupului nu este separată de cap. „Nu zice: «Și urmașilor», ca de mai mulți, ci ca de unul singur: «Și Urmașului tău», Care este Hristos."[82] Îl numește pe Hristos „urmaș al lui Avraam", și totuși același Apostol spune: „Așadar, voi sunteți urmași ai lui Avraam"[83]. Prin urmare, dacă nu [vorbește] de urmași ca de mai mulți, ci ca de unul singur, iar acest urmaș al lui Avraam este Hristos și acest urmaș al lui Avraam suntem noi, atunci, când S-a înălțat la cer, noi nu am fost despărțiți de El. Cel care S-a pogorât din cer nu ne va împiedica [să ajungem în] cer, ci într-un anumit fel strigă: „Fiți mădularele Mele dacă vreți să vă înălțați la cer!" Între timp, să ne întărim spre [a atinge] acest țel, să ardem în rugăciune pentru asta, să ne gândim pe pământ la ceea ce ne așteaptă în cer. Atunci vom renunța la trupul muritor, acum să renunțăm la ceea ce e vechi în suflet, căci trupul se va ridica ușor în înălțimea cerului dacă greutatea păcatelor nu va apăsa sufletul!

3. *Hristos S-a înălțat cu trupul.*

Căci unii sunt tulburați de următoarea problemă ridicată de ereticii care răspândesc minciuni: cum se face că Domnul S-a

---

[81] *1 Corinteni* 12, 12.
[82] *Galateni* 3, 16.
[83] *Galateni* 3, 29.

pogorât fără trup, dar S-a înălțat cu trup, aparent în mod contrar cuvintelor rostite de Mântuitorul: „Nimeni nu s-a suit în cer, în afară de Cel care S-a coborât din cer”[84]. Prin urmare, ei întreabă: cum s-a putut înălța la cer un trup care nu s-a coborât din cer? Ca și cum Hristos ar fi spus: „Nimic nu s-a suit în cer, în afară de ceea ce s-a coborât din cer”; dar El a spus: „Nimeni nu s-a suit în cer, în afară de Cel care S-a coborât din cer”. El S-a referit la persoană, și nu la aspectul exterior al persoanei[85]. S-a pogorât fără îmbrăcămintea trupului, însă S-a înălțat cu îmbrăcămintea trupului; și totuși nimeni nu s-a înălțat, în afară de Cel care S-a pogorât. Căci, dacă ne-a unit cu El ca pe niște mădulare ale Sale, astfel încât, chiar dacă suntem legați de El, El să rămână Același, atunci cu cât mai mult acel trup pe care Și l-a luat din Fecioară nu poate să aibă în el o altă persoană? Într-adevăr, cine ar putea să spună că nu cel care a coborât s-a urcat înapoi fie pe un munte, fie pe un zid, fie pe vreun alt loc înalt, dacă după ce a coborât dezbrăcat ar urca îmbrăcat sau după ce a coborât neînarmat ar urca înarmat? Așadar, după cum se poate spune că „nimeni nu s-a suit [în cer], în afară de Cel care S-a coborât [din cer]”, deși S-a înălțat cu acel lucru[86] cu care nu a coborât, tot astfel nimeni nu se urcă în cer în afară de Hristos, pentru că nimeni nu a coborât din cer în afară de Hristos, deși S-a coborât fără trup și S-a suit cu trup; și noi ne vom urca [în cer], dar nu prin puterea noastră, ci prin unirea noastră cu El. Desigur, sunt doi într-un singur trup; este o mare taină în Hristos și în Biserică[87],

---

[84] *Ioan* 3, 13.
[85] Pr. Prof. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică* ..., vol. 2, p. 37: „Persoana e un «cine» unitar care este și se știe subiectul unei firi sau al unui fond complex de însușiri din care poate scoate acte mereu noi și în care suportă și primește actele altor factori personali și impersonali. [...] Privită ca unitate, complexitatea e persoană, privită ca o complexitate de însușiri, e natură”. Întrucât persoana poate gestiona complexitatea firii, având în vedere Persoana Absolută, ea poate să asimileze întru sine și firea umană: „Căci Ipostasul Lui, Care se înțelege ca fiind și Dumnezeu Cuvântul după fire, are un al doilea început, nemaifiind cugetat ca simplu și de o singură fire între Persoanele dumnezeiești, ci compus și de două firi și închinat ca al lui Hristos sau ca al Cuvântului întrupat omenește” (LEONȚIU DE BIZANȚ, *Împotriva nestorienilor*, IV, în: Pr. Prof. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică* ..., vol. 2, p. 38).
[86] Cu trupul.
[87] *Cf. Efeseni* 5, 31-32.

motiv pentru care și El a spus: „Acum nu [mai sunt] doi, ci un singur trup"[88].

4. *De ce a postit Hristos și a petrecut tot atâtea zile cu Apostolii după înviere?*

A postit pe când era ispitit, înainte de moartea [Sa], atunci când încă avea nevoie de hrană, însă a mâncat și a băut pe când era preaslăvit, după învierea [Sa], deși atunci nu mai avea nevoie de mâncare. Căci în prima situație a arătat suferința noastră în El, iar în cea de-a doua [ne-a făcut cunoscută] mângâierea Sa pentru noi, restrângând ambele [perioade] la patruzeci de zile. Într-adevăr, a postit patruzeci de zile atunci când a fost ispitit în deșert, după cum este scris în Evanghelie, înaintea morții trupului Său[89], și apoi a fost patruzeci de zile împreună cu Apostolii, după cum vorbește Petru[90] în *Faptele Apostolilor*, intrând și ieșind, mâncând și bând după învierea trupului Său[91].

Se pare că cest număr, patruzeci, se referă la parcursul vieții din lumea aceasta al celor care sunt chemați la har prin Cel care nu a venit să strice Legea, ci să o împlinească[92]. De fapt, poruncile Legii sunt zece, iar acum harul lui Hristos s-a răspândit în toată lumea și lumea este împărțită în patru părți, iar zece înmulțit cu patru dă patruzeci, fiindcă „pe cei care au fost izbăviți de Domnul, din țări i-a adunat pe ei, de la răsărit și de la apus, de la miazănoapte și de la miazăzi"[93]. Astfel, când a postit patruzeci de zile înaintea morții trupului, [a fost] ca și cum ar fi strigat: „Păziți-vă de poftele lumii acesteia!"; iar mâncând și bând patruzeci de zile, după învierea trupului, [a fost] ca și cum ar fi strigat: „Iată, Eu sunt cu voi până la sfârșitul veacului"[94].

Într-adevăr, postul este specific încercărilor din luptă; pentru că „oricine se luptă se înfrânează de la toate"[95], însă hrana [se

---

[88] *Matei* 19, 6.
[89] *Cf. Matei* 4, 1-2.
[90] Desigur, Apostolul Petru este cel care relatează acest episod, însă cartea *Faptele Apostolilor* a fost scrisă de Apostolul Luca.
[91] *Cf. Faptele* 10, 40-41.
[92] *Cf. Matei* 5, 17.
[93] *Psalmul* 106, 2-3.
[94] *Matei* 28, 20.
[95] *1 Corinteni* 9, 25.

mănâncă] în nădejdea păcii, care nu va fi desăvârșită până când trupul nostru, a cărui izbăvire o așteptăm[96], va fi îmbrăcat în nemurire[97] – lucru pe care nu ne lăudăm că l-am obținut, dar deja ne bucurăm nădăjduindu-l. Apostolul a arătat că vom face ambele lucruri atunci când a spus: „Bucurați-vă în nădejde, iar în suferință fiți răbdători!"[98], ca și cum prima s-ar referi la hrană, iar cealaltă la post. Într-adevăr, când mergem pe calea Domnului, să postim [înfrânându-ne] de la deșertăciunile lumii acesteia și să ne refacem puterile cu făgăduința [vieții] viitoare, nedându-i inimii de mâncare din lumea aceasta, ci hrănind-o de sus!

Predica 264*
La Înălțarea Domnului

1. *Despre înălțarea lui Hristos.*

Există multe taine ascunse în Sfintele Scripturi; pentru unele mai trebuie să căutăm încă răspunsul, în vreme ce pentru altele Domnul a socotit potrivit să [le] descopere smereniei noastre; dar nu ne ajunge timpul să vi le facem cunoscute sfințiilor voastre pe [toate] acestea. Căci știu bine că mai ales în zilele astea [de sărbătoare] biserica este plină de oameni care vor mai degrabă să plece decât să vină și care mă consideră obositor dacă vorbesc mai mult [decât de obicei]. Totuși acești oameni, dacă sunt ținuți până seara la masa de prânz la care se grăbesc, nici nu obosesc, nici nu refuză și nici nu pleacă la un moment dat din pricina vreunui sentiment de rușine. Dar, pentru a nu-i înșela pe cei care au venit înfometați [de cuvântul sfânt], voi vorbi pe scurt despre taina faptului că Domnul nostru Iisus Hristos S-a înălțat cu același trup în care a înviat.

2. *De ce a rămas Hristos cu Apostolii după înviere?*

Într-adevăr, din pricina slăbiciunii Apostolilor Săi – căci au existat și printre ei unii pe care diavolul i-a ispitit prin necre-

[96] *Cf. Romani* 8, 23.
[97] *Cf. 1 Corinteni* 15, 54.
[98] *Romani* 12, 12.
* *PL* 38, 1212-1218. Predica a fost rostită între anii 413 și 420.

dință, astfel încât un Apostol[99] a avut mai mare încredere în rănile recente ale Domnului[100] decât în mădularele vii și în înfățișarea în care Îl cunoscuse –, Domnul a socotit potrivit ca spre întărirea credinței lor, după înviere, să trăiască împreună cu ei patruzeci de zile, chiar din ziua pătimirilor Sale până în ziua [celebrată] azi, intrând și ieșind, mâncând și bând, după cum spune Scriptura[101], confirmând astfel că după înviere s-a întors sub privirile lor ceea ce le fusese luat prin [moarte pe] cruce.

Și totuși El nu a vrut ca ei să rămână [legați] de trupul [Său] și să îl păstreze, dintr-o dragoste pământească, prea mult timp. [Apostolii] doreau ca El să rămână printre ei cu trupul pentru totdeauna, [împinși fiind] de aceeași pornire sufletească care l-a făcut pe Petru să se teamă că Hristos va suferi[102]. Într-adevăr, [Apostolii] Îl vedeau între ei ca pe un învățător, ca un ocrotitor, ca un mângâietor și ca un apărător, deci li se părea un om asemenea lor. Dacă ei nu L-ar fi văzut astfel[103], ar fi crezut că nu a fost printre ei, cu toate că El este prezent pretutindeni prin măreția [Sa]. Dar El i-a apărat cu adevărat – după cum El Însuși a socotit potrivit să spună –, așa cum găina [își apără] puii[104]; precum găina se face slabă pentru slăbiciunea puilor[, așa a făcut și El]. De fapt, dacă vă gândiți bine, [vă dați seama că] înaintea ochilor noștri sunt atât de multe păsări care fac pui, dar, în afară de găină, nu vedem vreo altă pasăre care să se facă slabă pentru pui și, din acest motiv, Domnul a făcut o comparație cu ea, pentru că și El a socotit potrivit să Se facă slab, asumându-Și trupul pentru slăbiciunea noastră.

Însă se cuvenea ca [Apostolii] să se înalțe puțin și să înceapă deja să se gândească la Hristos într-un mod duhovnicesc – ca la Cuvântul Tatălui, Dumnezeu la Dumnezeu, prin Care s-au făcut toate[105] –, dar trupul pe care îl vedeau nu le îngăduia asta. Așadar, le era de folos să fie întăriți în credință prin trăirea alături de El

---

[99] Sfântul Apostol Toma.
[100] *Cf. Ioan* 20, 25.
[101] *Cf. Faptele* 1, 3-4; 10, 40-41.
[102] *Cf. Matei* 16, 22-23.
[103] În trup omenesc.
[104] *Cf. Matei* 23, 37.
[105] *Cf. Ioan* 1, 3.

vreme de patruzeci de zile, dar le era mai de folos ca El să plece de sub privirile lor și Cel care a trăit pe pământ [printre ei] ca un frate [al lor] să le vină în ajutor din cer, ca un Domn. [Trebuia ca ei] să învețe să se gândească la El ca la Dumnezeu.

Într-adevăr, evanghelistul Ioan a făcut cunoscut acest lucru, numai să fie cine să observe și să înțeleagă! Căci Domnul spune: „Să nu se tulbure inima voastră!”[106] „De M-ați iubi, v-ați bucura că Mă duc la Tatăl, pentru că Tatăl este mai mare decât Mine.”[107] Iar în alt loc zice: „Eu și Tatăl una suntem”[108]. Și-a atribuit într-o asemenea măsură egalitatea [cu Tatăl], nu prin răpire, ci prin firea [Sa][109], încât i-a răspuns Apostolului care I-a spus: „Doamne, arată-ni-L nouă pe Tatăl, și ne este de ajuns!”[110] în felul următor: „De atâta vreme sunt cu voi, Filipe, și nu Îl cunoașteți pe Tatăl? Cel care M-a văzut pe Mine L-a văzut și pe Tatăl”[111]. Ce înseamnă: „Cel care M-a văzut pe Mine”? Dacă s-ar referi la ochii trupului, [ar însemna că] L-au văzut și cei care L-au răstignit. Așadar, la cine se referă [sintagma] „Cel care M-a văzut pe Mine”, dacă nu la cel care a înțeles, la cel care a văzut cu ochiul inimii? Așa cum sunt și urechile lăuntrice, la care S-a referit Domnul când a spus: „Cine are urechi [de auzit] să audă!”[112], deși nu era niciun om surd dinaintea Lui, tot așa există și o vedere lăuntrică a inimii, cu ajutorul căreia, dacă cineva L-a văzut pe Domnul, L-a văzut și pe Tatăl, pentru că [Hristos] este egal cu Tatăl.

3. *Fiul lui Dumnezeu S-a făcut slab până la moarte, din milă.*

Ascultă-l pe Apostolul care vrea să ne facă cunoscută și nouă mila Lui, pentru că S-a făcut slab pentru noi ca să ne strângă ca pe pui sub aripile Lui, cum îi învață și pe ceilalți ucenici pe care îi ridicase de la slăbiciunea comună tuturor la o oarecare tărie ca și ei să aibă milă de slăbiciunea celor slabi, din moment ce El

---

[106] *Ioan* 14, 1.
[107] *Ioan* 14, 28.
[108] *Ioan* 10, 30.
[109] *Filipeni* 2, 6.
[110] *Ioan* 14, 8.
[111] *Ioan* 14, 9.
[112] *Matei* 11, 15.

coborâse de la puterea cerească la slăbiciunea noastră! Le spune: „Să fie în voi gândul acesta care era și în Hristos Iisus!”[113] Socotiți o cinste – spune el – putința de a-L imita pe Fiul lui Dumnezeu prin mila față de cei mici. „Acesta, deși era Dumnezeu prin fire.” Deja, folosind formularea „era Dumnezeu prin fire”, a arătat că [Hristos este] egal cu Dumnezeu. Căci nu poate fi mai mic prin fire decât Cel a cărui fire o are. Dacă ar fi mai mic, nu ar avea aceeași fire. Totuși, ca să nu mai rămână nicio urmă de îndoială, a adăugat și a pus acolo chiar cuvântul prin care să li se închidă gura celor nelegiuiți: „Acesta, deși era Dumnezeu în chip[114], n-a socotit o răpire să fie El întocmai cu Dumnezeu”[115]. Preaiubiți frați, ce înseamnă ceea ce a spus Apostolul: „N-a socotit o răpire”? [Înseamnă] că [era] egal prin fire [cu Dumnezeu]. Așadar, pentru cine era o răpire egalitatea cu Dumnezeu? Pentru primul om, căruia i s-a spus: „Mâncați și veți fi precum niște dumnezei!”[116] El a vrut să ajungă la egalitatea [cu Dumnezeu] prin jefuire, dar drept pedeapsă a pierdut nemurirea. Într-adevăr, Cel care nu a săvârșit un jaf „n-a socotit o răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu”. Prin urmare, dacă nu [a fost] răpire, [a fost] prin fire, o legătură completă și o egalitate desăvârșită.

Dar ce a făcut? „Ci S-a golit pe Sine luând chip de rob, făcându-Se asemenea oamenilor și la înfățișare aflându-Se ca un om; S-a smerit pe Sine, făcându-Se ascultător până la moarte, și încă moarte pe cruce.”[117] Era puțin să spună doar moarte, așa că a specificat și felul morții. De ce [a precizat] și felul morții? Pentru că mulți sunt gata să moară, mulți spun: „Nu mă tem de moarte, dar aș vrea să mor în patul meu, înconjurat de fii, de nepoți și de

---

[113] *Filipeni* 2, 5.

[114] Mai exact *forma* (gr. μορφή). Vechea tălmăcire românească este problematică, deoarece mai mulți termeni grecești teologici cu semnificații diferite și bine delimitate, precum εἰκών (*Facerea* 1, 26), σχῆμα (*1 Corinteni* 7, 31), μορφή (în textul de față), εἴδωλον (*Deuteronomul* 5, 8) ș.a., au fost traduși prin același termen românesc: „chip”. Fără îndoială că acesta este polisemantic, însă pentru vorbitorul contemporan chip înseamnă doar „imagine, față, figură” și se pot crea astfel confuzii. Menținem însă în traducere echivalentul din versiunea actuală a Bibliei ortodoxe pentru a nu crea probleme nedorite. (n.P.P.)

[115] *Filipeni* 2, 6.

[116] *Facerea* 3, 5.

[117] *Filipeni* 2, 7-8.

lacrimile soției". Se pare că aceștia nu refuză moartea, dar, alegând un anumit fel de moarte, sunt pedepsiți prin frică. Însă El a ales acel fel de moarte care este cel mai rău dintre toate. Așa cum oamenii își aleg o moarte mai ușoară, El Și-a ales o moarte mai grea, [mai precis] acea [moarte] care era [considerată] blestemată de toți iudeii. De fapt, Cel care va veni să judece viii și morții nu S-a temut să moară prin [lucrarea] martorilor mincinoși și prin sentința unui judecător; nu S-a temut să moară prin rușinea crucii, ca să îi izbăvească de orice fel de pată pe toți cei care cred. Așadar, „ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce". [Este] egal cu Dumnezeu prin fire și [este] tare prin puterea măreției, [însă S-a făcut] slab din milă față de oameni; [este] tare ca să le poată face pe toate și [S-a făcut] slab ca să le reînnoiască pe toate.

4. *De ce a vrut Hristos să Se înalțe cu trupul?*

Luați aminte la ceea ce a spus Ioan: „De M-ați iubi, v-ați bucura că Mă duc la Tatăl, pentru că Tatăl este mai mare decât Mine"[118]. În ce fel [este Hristos] egal [cu Tatăl], după cum spune Apostolul? După cum [spune] Însuși Domnul: „Eu și Tatăl una suntem"[119]. Iar într-un alt loc [adaugă]: „Cel care M-a văzut pe Mine L-a văzut și pe Tatăl"[120]. Atunci de ce [a spus]: „Pentru că Tatăl este mai mare decât Mine"? Fraților, aceste cuvinte – atât pe cât Domnul urmărește să atragă atenția – au fost, într-un anumit fel, un reproș și o mângâiere. Căci [Apostolii] rămaseră atașați de omul [Hristos] și nu puteau să se gândească la [Hristos-]Dumnezeu. De fapt, aveau să se gândească la [Hristos-]Dumnezeu dacă [Hristos-]omul pleca de sub privirile lor, așa încât astfel, odată întreruptă relația de familiaritate creată cu firea omenească [a Mântuitorului], să învețe să se gândească la firea divină, în lipsa trupului. Prin urmare, le-a spus: „De M-ați iubi, v-ați bucura că Mă duc la Tatăl"[121]. De ce? „Ca, atunci când [merg] la Tatăl, să

[118] *Ioan* 14, 28.
[119] *Ioan* 10, 30.
[120] *Ioan* 14, 9.
[121] *Ioan* 14, 28.

puteți să vă gândiți la Mine ca [fiind] egal cu Tatăl. De aceea «este mai mare decât Mine», [pentru că,] atâta vreme cât Mă vedeți în trup, Tatăl este mai mare decât Mine." Luați aminte să înțelegeți bine: [Apostolii] nu au știut să se gândească decât la [Hristos-]omul! Spun asta și mai clar pentru frații noștri care pricep mai greu – și cei care au înțeles să aibă răbdare cu cei care pricep mai greu și să-L urmeze pe Domnul, „Care, deși era Dumnezeu prin fire, [...] S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte"[122].

Ce înseamnă „de M-ați iubi"? „De M-ați iubi, v-ați bucura că Mă duc la Tatăl."[123] Ce altceva înseamnă „de M-ați iubi" decât „nu Mă iubiți"? Așadar, ce iubiți? Trupul pe care îl vedeți. Nu vreți ca trupul să plece de sub privirile [voastre]. „De M-ați iubi": la cine se referă „pe Mine"? Ioan ne spune: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul"[124]. Deci: „Dacă M-ați iubi ca pe Cel prin care s-au făcut toate, «v-ați bucura că Mă duc la Tatăl». De ce? «Pentru că Tatăl este mai mare decât Mine». Atâta timp cât Mă vedeți pe pământ, Tatăl este mai mare decât Mine. Voi pleca de sub ochii voștri, se va înălța de sub privirile [voastre] trupul muritor pe care Mi l-am asumat pentru firea voastră muritoare, această îmbrăcăminte pe care Mi-am asumat-o din smerenie, veți începe să nu-l mai vedeți, dar totuși se va ridica la cer, ca să știți ceea ce nădăjduiți". E adevărat, nu a lăsat aici [pe pământ] tunica[125] în care a socotit potrivit să Se îmbrace. Căci, dacă ar fi lăsat-o aici, toți oamenii și-ar pierde nădejdea în privința învierii trupului. Dar acum că S-a înălțat cu trupul, cine ar mai putea să se îndoiască de învierea trupului? Dacă Dumnezeu a arătat, prin exemplul propriu, [că există înviere a trupului], oare nu va face asta și pentru oameni?

Dumnezeu Și-a asumat trupul din milă [pentru oameni], însă omul [îl acceptă] din necesitatea [firii]. Și totuși El S-a arătat cu trupul [după înviere], le-a întărit credința Apostolilor și S-a înălțat cu trupul. Însă, după ce S-a retras cu trupul omenesc de sub

---

[122] *Filipeni* 2, 6-8.
[123] *Ioan* 14, 28.
[124] *Ioan* 1, 1.
[125] Adică trupul.

privirile [lor], Apostolii nu L-au mai văzut ca [Hristos-]omul. Sentimentele omenești de regret din inimile lor i-au făcut să resimtă o oarecare tristețe. S-au adunat totuși într-un loc și au început să se roage. Iar după zece zile [de la înălțare], El urma să trimită Duhul Sfânt, ca Acesta să îi umple cu iubire duhovnicească, îndepărtând de la ei toate dorințele trupești. Astfel i-a făcut să înțeleagă în ce fel Hristos era Cuvântul lui Dumnezeu, Dumnezeu la Dumnezeu, prin Care s-au făcut toate.

Însă nu ar fi putut să îi umple cu o asemenea înțelegere [a lucrurilor] dacă dragostea omenească nu ar fi plecat de sub privirile lor[126]. Din acest motiv le-a spus: „De M-ați iubi, v-ați bucura că Mă duc la Tatăl, pentru că Tatăl este mai mare decât Mine". „După firea omenească este mai mare decât Mine, după firea dumnezeiască [este] egal [cu Mine]"; [Hristos este] egal prin fire [cu Tatăl], [însă Tatăl este] mai mare dacă avem în vedere mila Fiului[, Care Și-a asumat trup omenesc]. [Dumnezeu] L-a smerit nu numai față de El, ci și față de îngeri, după cum ne învață Scriptura[127]. [Hristos] nu este mai mic [decât Tatăl], chiar dacă vi se pare că prin asumarea trupului Fiul ar fi renunțat la egalitatea cu Tatăl; de fapt, nu a renunțat niciodată, ci, asumându-Și un trup (într-adevăr, Și-a asumat firea omenească), nu S-a schimbat, după cum cineva care își ia o haină nu se schimbă în haina respectivă, ci rămâne neschimbat pe dinăuntru: și, dacă un senator și-ar lua o haină de sclav – dacă s-ar întâmpla să nu poată intra [îmbrăcat] cu haina senatorială pentru a mângâia pe cineva legat în închisoare și ar primi o haină de închisoare –, ar părea rău îmbrăcat după judecățile omenești, dar pe dinăuntru ar rămâne cinstea senatorială cu atât mai mult neatinsă cu cât, fiindu-i milă mai mult, a vrut să se îmbrace cu ceea ce era umil. Așa [a făcut] și Domnul rămânând Dumnezeu, rămânând Cuvântul, rămânând Înțelepciunea, rămânând Puterea dumnezeiască, rămânând la cârma cerului, rămânând la conducerea pământului, umplând [de bucurie] pe îngeri, fiind totul pretutindeni, totul în lume, totul în patriarhi, totul în profeți, totul în toți sfinții, totul în

[126] Dacă Hristos nu S-ar fi înălțat.
[127] *Psalmul* 8, 5.

pântecele Fecioarei, spre a Se îmbrăca cu trup, spre a Se lega de el ca de o soție, pentru ca, asemenea unui mire, să iasă din camera Sa ca să Se cunune cu Biserica, fecioară curată. Așadar, [Hristos a fost] mai mic decât Tatăl pentru că [a fost] om și egal cu Tatăl pentru că [era și] Dumnezeu.

Îndepărtați din mijlocul [vostru] dorințele trupești! [Hristos] le-ar vorbi Apostolilor Săi cam în felul următor: „Nu vreți ca Eu să plec (așa cum nimeni nu vrea să îi plece prietenul, deci îi spune: «Mai rămâi cu noi o vreme, căci ni se răcorește sufletul când te vedem!»), dar este mai bine să nu vedeți acest trup și să vă gândiți la firea dumnezeiască. Mă înalț de la voi cu trupul, dar vă voi umple cu Mine pe dinăuntru". Oare Hristos poate să intre în inimă, după firea omenească, și cu trupul? [Dimpotrivă,] El pune stăpânire pe orice inimă prin firea dumnezeiască. După firea omenească, îi vorbește inimii prin ochi și sfătuiește din exterior; [El este] Cel care locuiește în noi ca să ne convertim pe dinăuntru, ca să primim viață din El și să ne formăm din El, fiindcă este chipul nefăcut [de nimeni] al tuturor [celor făcute].

5. *De ce a rămas Hristos cu Apostolii patruzeci de zile după înviere?*

Dacă [Hristos] a rămas patruzeci de zile cu Apostolii Săi, nu a rămas exact atâtea zile fără motiv. Poate ar fi fost suficiente douăzeci de zile, poate treizeci, dar cele patruzeci de zile reprezintă iconomia[128] [Lui] pentru toată lumea aceasta. Altădată am vorbit despre [semnificația] numărului zece înmulțit cu patru. Vă reamintesc celor care [m-ați] ascultat. Într-adevăr, numărul zece simbolizează toată înțelepciunea. Această înțelepciune a fost răspândită în cele patru părți ale lumii, în întreaga lume. Și anotimpurile sunt împărțite în patru. Anul are patru anotimpuri, iar lumea are patru puncte cardinale. Astfel, zece înmulțit cu patru face patruzeci.

Din acest motiv, Domnul a postit patruzeci de zile[129], arătându-ne că se cuvine ca cei credincioși să se ferească de orice fel

---

[128] În text: *dispensatio*.
[129] *Cf. Matei* 4, 2.

de amăgire, câtă vreme sunt în lumea aceasta. Ilie, cel care îi reprezintă pe profeți, a postit patruzeci de zile[130], arătând că și profeții învață așa. Moise, cel care reprezintă Legea, a postit patruzeci de zile[131], arătând că și Legea învață așa. Poporul lui Israel a fost purtat prin pustie patruzeci de ani[132]. Corabia [lui Noe] a plutit pe apele potopului patruzeci de zile, iar această corabie reprezintă Biserica făcută din lemne nestricăcioase, iar aceste lemne nestricăcioase sunt sufletele sfinților și ale drepților; dar totuși în ea se găsesc viețuitoare curate și necurate, pentru că, atâta vreme cât trăim în lumea aceasta și Biserica este curățită prin botez ca [lumea] prin potop, nu poate decât să-i adăpostească și pe cei buni și pe cei răi, acesta fiind motivul pentru care și în corabia aceea se găseau atât [animale] curate, cât și [animale] necurate. Dar, după ce a ieșit din corabie, Noe nu I-a jertfit lui Dumnezeu decât din animalele curate[133]. Astfel, trebuie să înțelegem că în această corabie sunt și viețuitoare curate și necurate, dar după potop Dumnezeu nu îi primește decât pe cei care s-au curățit. Prin urmare, fraților, să socotiți acest timp care ni se dă [pe pământ] ca [și cum ar fi] patruzeci de zile. În tot acest timp, cât suntem aici, corabia este în [mijlocul] potopului, iar atâta vreme cât creștinii sunt botezați și curățiți prin apă, ea pare să plutească pe valuri [precum corabia lui Noe], care a fost pe ape patruzeci de zile. Însă Domnul, rămânând împreună cu Apostolii patruzeci de zile, a socotit potrivit să ne arate că în vremea aceasta e nevoie ca toți să creadă în întruparea lui Hristos. Această credință le este necesară celor slabi[, așa cum sunt toți oamenii]. Dacă ar fi existat ochiul care să poată vedea că „la început era Cuvântul"[134], care să Îl poată privi, să Îl obțină, să Îl cuprindă, să se bucure de El, nu mai era nevoie să Se facă trup Cuvântul și să locuiască printre noi; dar, pentru că ochiul interior era orb din pricina prafului păcatelor și nu avea cum să ajungă la El și să se bucure de El, nu putea să înțeleagă Cuvântul. El a

130 *Cf. 3 Regi* 19, 8.
131 *Cf. Ieșirea* 34, 28.
132 *Cf. Numerii* 32, 13.
133 *Cf. Facerea* 8, 20.
134 *Ioan* 1, 1.

socotit potrivit să Se întrupeze, ca să ne dea nouă posibilitatea să-L vedem pe urmă, lucru pe care nu am fi putut să-l facem acum.

Așadar, iconomia trupului lui Hristos le este necesară în această viață celor credincioși pentru a ajunge la Dumnezeu, însă, după ce vor fi ajuns la acea vedere a Cuvântului, iconomia trupească nu va mai fi necesară. Din acest motiv a trebuit să rămână [cu Apostolii] patruzeci de zile după înviere, ca să demonstreze că [într-adevăr] credința în întruparea lui Hristos este necesară atâta vreme cât în viața aceasta corabia[135] plutește pe valurile potopului. Iată ce vă spun, fraților: să credeți că Iisus Hristos născut din Fecioara Maria a fost răstignit și a înviat! Nu mai este nevoie să căutăm răspunsuri după viața aceasta, pentru că deja am acceptat prin credință, suntem încredințați de aceasta, ne e necesar pentru slăbiciunea noastră. Prin urmare, gândiți-vă la dragostea găinii care apără slăbiciunea noastră; gândiți-vă că este animalul de povară al călătorului milos, pe care l-a pus pe cel slăbit, care fusese rănit[136]. De fapt, unde l-a pus? Pe animalul său de povară. Animalul de povară al Domnului este trupul. Așadar, după ce va trece lumea aceasta, ce ți se va spune? Pentru că ai crezut cu adevărat în trupul lui Hristos, acum bucură-te de măreția și dumnezeirea lui Hristos! Cel slab a fost necesar pentru omul slab, iar Cel puternic va fi necesar pentru omul puternic.

6. *Învierea viitoare a trupului.*

Și tu trebuie să renunți la această slăbiciune, după cum l-ai auzit [spunând] pe Apostolul: „Trebuie ca acest [trup] stricăcios să se îmbrace în nestricăciune și acest [trup] muritor să se îmbrace în nemurire"[137]. Pentru că spune: „Carnea și sângele nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu"[138]. De ce nu o vor moșteni? Oare pentru că trupul nu înviază? Departe să fie de noi gândul acesta! Trupul va învia, dar ce va deveni? Se va preschimba și va deveni trup ceresc și îngeresc. Oare îngerii au trup? Dar acest lucru este important, și anume că va învia acest trup care este

---

[135] Biserica.
[136] Aluzie la Pilda samarineanului milostiv (*cf. Luca* 10, 30-34).
[137] *1 Corinteni* 15, 53.
[138] *1 Corinteni* 15, 50.

îngropat, care moare, care se vede, care este atins, care are nevoie să mănânce și să bea pentru a putea trăi, care se îmbolnăvește, care suportă dureri, acest [trup] va învia – pentru cei răi spre pedeapsa veșnică, iar pentru cei buni ca să se schimbe. După ce se va fi schimbat, ce va deveni? Se va numi trup ceresc, nu trup muritor, pentru că „trebuie ca acest [trup] stricăcios să se îmbrace în nestricăciune și acest [trup] muritor să se îmbrace în nemurire".

Însă unii se minunează că Dumnezeu, Cel care a făcut totul din nimic, face din trup [pământesc] trup ceresc. Domnul, când era întrupat, a făcut din apă vin, și atunci mai este oare un lucru de mirare că poate [face] din trup [pământesc] trup ceresc? Așadar, să nu aveți îndoieli în privința lui Dumnezeu, pentru că El poate să facă asta! Îngerii, deși acum există, [mai înainte] nu erau nimic, dar sunt ceea ce sunt prin măreția Lui. Oare Cel care a putut să te facă atunci când nu existai nu poate reînnoi ceea ce ai fost și nu poate da, pentru însăși întruparea Sa, credinței tale cinstea slavei?

După ce va trece lumea aceasta, se va împlini pentru noi ceea ce a spus Ioan: „Preaiubiților, [acum] suntem fii ai lui Dumnezeu, și ce vom fi nu s-a arătat până acum. Știm că, atunci când El Se va arăta, noi vom fi asemenea Lui, fiindcă Îl vom vedea așa cum este"[139]. Pregătiți-vă pentru această vedere, iar atâta timp cât sunteți în trup credeți în Hristos Cel întrupat și credeți [cu tărie], așa încât să nu socotiți că ați fost amăgiți prin vreo înșelăciune! Căci adevărul nu minte niciodată, iar dacă ar minți, unde am mai merge după sfat? Ce am face? Pe cine am crede? Așadar, adevărul [este] Cuvântul adevărat, Înțelepciunea adevărată, Puterea adevărată a lui Dumnezeu: „Cuvântul S-a făcut trup"[140], trup adevărat. „Pipăiți-Mă și vedeți că duhul nu are carne și oase așa cum Mă vedeți pe Mine că am."[141] Într-adevăr, oasele erau adevărate, tendoanele [erau] adevărate, rănile [erau] adevărate; [era] adevărat ceea ce era atins, [era] adevărat ceea ce era înțeles. Era atins omul, era înțeles Dumnezeu. Era atins trupul, era înțeleasă înțe-

---

[139] *1 Ioan* 3, 2.
[140] *Ioan* 1, 14.
[141] *Luca* 24, 39.

lepciunea. Era atinsă slăbiciunea, era înțeleasă puterea. Totul [era] adevărat.

Totuși, mai apoi, trupul, de fapt capul, a mers înainte în cer. Îl vor urma și celelalte mădulare. De ce? Pentru că se cade ca aceste mădulare să doarmă pentru o vreme și să învieze toate la timpul lor. Dacă și Domnul ar fi vrut să învieze atunci[142], nu am mai fi avut în cine să credem. De aceea a vrut ca prin El Însuși să-I ofere lui Dumnezeu primele roade ale celor adormiți, ca, văzând ceea ce a primit El, să ai nădejde că ți se va da și ție. Tot poporul lui Dumnezeu va fi de o seamă și în părtășie cu îngerii. Fraților, nimeni să nu vă spună: „Creștinii ăia neghiobi cred că va învia trupul. Dar cine poate învia? Sau cine a înviat [vreodată]? Cine s-a întors de sub pământ și v-a spus?" Hristos S-a întors de acolo! Vai om nenorocit! Vai inimă omenească pervertită și nesocotită! Dacă ți-ar învia bunicul, ai crede; dar a înviat Domnul lumii, și nu vrei să crezi?

7. *Dreapta credință despre Sfânta Treime.*

Frații mei, păstrați credința adevărată, curată și dreaptă! Fiul este egal cu Tatăl, darul lui Dumnezeu, Duhul Sfânt, este egal cu Tatăl, iar în acest fel Tatăl și Fiul și Duhul Sfânt sunt un singur Dumnezeu, nu trei dumnezei, nu S-au adăugat unul peste altul păstrând un anumit rang, ci sunt uniți în măreție și [sunt] un singur Dumnezeu. Dar totuși, pentru noi, Fiul-„Cuvânt S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi"[143]. „N-a socotit o răpire să fie El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a golit pe Sine, luând chip de rob și la înfățișare aflându-Se ca un om."[144] Și ca să știți, fraților, că Această Treime este cu adevărat egală și că nu s-a spus: „Tatăl este mai mare decât Mine"[145] decât pentru firea omenească pe care Și-a asumat-o Domnul, [gândiți-vă] de ce oare nu s-a spus niciodată despre Duhul Sfânt că „este mai mic", dacă nu pentru că El nu Și-a asumat trup omenesc! Luați aminte la ceea ce v-am spus: cercetați toate Scripturile, răsfoiți toate paginile, citiți toate

[142] Adică mai târziu.
[143] *Ioan* 1, 14.
[144] *Filipeni* 2, 6-7.
[145] *Ioan* 14, 28.

versetele, nu veți găsi nicăieri că Duhul Sfânt este mai mic decât Dumnezeu. Așadar, a fost numit „mai mic" Cel care S-a făcut mai mic pentru noi, ca noi să devenim mai mari prin El.

Predica 265*
La Înălțarea Domnului

1. *Hristos a confirmat realitatea învierii.*

În această zi de sărbătoare, vreau să le reamintesc celor care știu și să-i învăț pe cei care nu cunosc. Astăzi sărbătorim așa cum se cuvine Înălțarea Domnului la cer. Domnul, Mântuitorul nostru, părăsindu-Și trupul și luându-l din nou după ce a înviat din morți, li S-a arătat viu Apostolilor, care își pierduseră nădejdea în El când a murit. Apoi S-a întors [printre ei] pentru a fi văzut de ochii [lor], atins de mâinile [lor], întărindu-le credința și arătându-le adevărul.

Fiindcă ar fi fost puțin pentru slăbiciunea omenească [a Apostolilor] și pentru frica [lor] tulburătoare ca atât de marea minune [a Învierii] să le fie arătată numai într-o singură zi, ca mai apoi să se retragă, [Hristos] a rămas împreună cu ei pe pământ, după cum am auzit pe când se citea din *Cartea Faptelor Apostolilor*, patruzeci de zile, intrând și ieșind, mâncând și bând[146], pentru a dovedi realitatea [învierii], nu pentru că ar fi avut El nevoie. Iar în a patruzecea zi, pe care o sărbătorim astăzi, sub ochii lor și însoțit de privirile lor S-a înălțat la cer[147].

2. *A doua venire a lui Hristos.*

În vreme ce se minunau, văzându-L că Se înalță [la cer], se și bucurau că merge Sus. Faptul că le-a luat-o înainte Capul le aduce speranță mădularelor. Mai mult, ei au auzit și vocea îngerească: „Bărbați galileeni, de ce stați privind la cer? Acest Iisus

---

* *PL* 38, 1218-1224. Predica a fost rostită în anul 412.
[146] *Cf. Faptele* 10, 40-41.
[147] *Cf. Faptele* 1, 9-10.

astfel va și veni, precum L-ați văzut mergând la cer"[148]. Ce înseamnă: „Astfel va și veni"? Va veni în același chip, ca să se împlinească ceea ce a fost scris: „Îl vor vedea pe Cel pe care L-au străpuns"[149]. „Astfel va și veni." Va veni la oameni, va veni ca un om, dar va veni Dumnezeu-omul. Va veni cu adevărat om și Dumnezeu, ca să îi facă pe oameni dumnezei. S-a înălțat Judecătorul cerului, a răsunat glasul vestitorului cerului. Să avem o cauză bună, ca să nu ne temem de Judecata viitoare! Într-adevăr, [Hristos] S-a înălțat, L-au văzut cei care ne-au vestit.

Cei care nu au văzut au crezut, iar alții, necrezând, i-au luat în râs. „Căci credința nu este a tuturor."[150] Iar din moment ce „credința nu este a tuturor" și „Domnul i-a cunoscut pe cei care sunt ai Săi"[151], de ce mai dezbatem faptul că Domnul S-a înălțat la cer? Să ne mirăm mai degrabă că Dumnezeu S-a pogorât în iad! Să ne minunăm de moartea lui Hristos și mai degrabă să lăudăm învierea [Lui] decât să ne minunăm de ea! Păcatul nostru [este] nimicirea noastră, iar sângele lui Hristos [este] prețul [răscumpărării] noastre. Învierea lui Hristos [este] nădejdea noastră, iar venirea lui Hristos [este] împlinirea nădejdii noastre. Așadar, se cuvine să așteptăm până când va veni Cel care șade de-a dreapta Tatălui. Să spună sufletul nostru însetat de El: „Când va veni?" „Însetat-a sufletul meu de Dumnezeul Cel viu."[152] Când va veni? [Cu siguranță] va veni, dar când va veni? Tu să dorești [din tot sufletul] să vină; și ce bine ar fi dacă te-ar găsi pregătit!

3. *Despre vremea celei de-a doua veniri a lui Hristos.*

Totuși să nu credem că doar noi singuri avem această dorință pentru Domnul nostru, încât spunem mereu: „Când va veni?" Și Apostolii [Lui] au dorit [să știe] acest lucru. Dacă aș putea să vă spun – vouă celor care Îl doriți arzător, Îl așteptați, sunteți îngrijorați, doriți să știți – când va veni Domnul Dumnezeul nostru, dacă aș putea să vă spun, oare cum aș apărea în ochii voștri? Dar,

---

148 *Faptele* 1, 11.
149 *Zaharia* 12, 10; *Ioan* 19, 37.
150 2 *Tesaloniceni* 3, 2.
151 2 *Timotei* 2, 19.
152 *Psalmul* 41, 2.

dacă nu sperați că ar fi posibil să auziți de la mine aceasta – dacă sperați, vă înșelați! –, cu siguranță că, dacă Însuși Domnul Iisus Hristos ar fi de față cu trupul, viu, și ar vorbi înaintea ochilor și a mâinilor voastre, știu că L-ați întreba în legătură cu această dorință a voastră, spunându-I: „Doamne, când vei veni?" Chiar și Apostolii L-au întrebat pe Domnul Iisus Hristos când era printre ei. [Dar pentru că] nu puteți să-L întrebați ceea ce L-au întrebat ei, ascultați răspunsul pe care l-au primit! Într-adevăr, ei erau [acolo] atunci, iar noi încă nu existam, dar totuși, dacă noi îi credem, au întrebat și pentru noi și au auzit și pentru noi. Așadar, Apostolii L-au întrebat pe Hristos, Care urma să Se înalțe, cât încă nu dispăruse de sub privirile lor, spunându-I: „Doamne, oare în acest timp Te vei arăta [din nou]?"[153] Cui Îi vorbeau? Celui pe care Îl vedeau în fața lor. „Oare în acest timp Te vei arăta [din nou]?" Care este sensul acestei [întrebări]? Oare nu Îl vedeau în fața lor? Oare nu Îl auzeau înaintea lor? Oare nu Îl și atingeau pe Cel care era printre ei? Ce înseamnă: „Oare în acest timp Te vei arăta [din nou]"? [Nu se referă la nimic altceva] decât la faptul că ei știau că la Judecata de Apoi Hristos Se va arăta în așa fel încât să fie văzut și de ai Săi, și de ceilalți. Căci atunci când a înviat nu a fost văzut decât de ai Săi.

Prin urmare, [Apostolii] știau și păstrau credința [neclintită] că va veni o vreme când Cel care a fost judecat va judeca, când Cel care a fost învinuit va aduce dovezi și va învinui, când Cel care va fi văzut de toți oamenii îi va pune pe unii de-a dreapta, iar pe alții de-a stânga, va vorbi în așa fel încât Îl vor auzi toți, va oferi [o răsplată] pe care nu o vor primi toți, va amenința [cu o pedeapsă] de care nu se vor teme toți. [Apostolii] știau că se va întâmpla, dar căutau să afle când [va fi aceasta]. „Oare în acest timp Te vei arăta [din nou]?" Nu nouă, căci noi Te vedem și acum, dar Te vei arăta și celor care nu au crezut în Tine. „Dacă în acest timp Te vei arăta [din nou], spune-ne și când [vei așeza la loc] împărăția lui Israel!"

Asta au întrebat: „Dacă în acest timp Te vei arăta [din nou], spune-ne și când [vei așeza la loc] împărăția lui Israel!" Care îm-

---

[153] *Faptele* 1, 6.

părăție? Cea despre care spunem: „Vie Împărăția Ta"[154]. Care împărăție? Cea despre care vor auzi cei așezați de-a dreapta: „Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți Împărăția care v-a fost pregătită vouă de la întemeierea lumii"[155]. Tot atunci le va spune și celor de-a stânga: „Duceți-vă în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui"[156]. O, ce glas înfricoșător, o, ce glas cutremurător! Dar „întru pomenire veșnică va fi dreptul; de vorbire de rău nu se va teme"[157]. [A pregătit] răsplata pentru unii și pedeapsa pentru ceilalți; [le spune] adevărul tuturor pentru că [este] drept față de toți.

4. *Răspunsul lui Hristos.*

Dacă [Apostolii] au auzit răspunsul la întrebare, să-l auzim și noi, iar dacă nu l-au auzit, să păstrăm [în inima noastră] ceea ce au auzit și să nu ne temem de ceea ce va veni! „Doamne, oare în acest timp Te vei arăta [din nou]?"[158] Și noi, închipuindu-ne că Îl vedem pe Domnul prezent [printre noi] cu trupul, să-I spunem: „Doamne, dacă în acest timp Te vei arăta [din nou], spune-ne și când [vei așeza la loc] împărăția lui Israel! Când [va veni] împărăția alor Tăi, când [va veni] împărăția celor smeriți și câtă vreme [va mai dura] trufia celor mândri?" Fără îndoială, asta ați căutat să aflați, asta ați dorit să auziți. Să vedem ce a răspuns [Hristos]! Să nu refuze mieii să asculte ceea ce au ascultat berbecii[159]!

Să ascultăm ce a spus Însuși Domnul! Către cine [a spus]? [Le-a vorbit] lui Petru, lui Ioan, lui Andrei, lui Iacov și altor [bărbați] atât de mari și de vrednici, însă pe care i-a găsit nevrednici și El i-a făcut vrednici. Ce le-a răspuns celor care L-au întrebat: „Dacă în acest timp Te vei arăta [din nou], spune-ne și când [vei așeza la loc] împărăția lui Israel"? „Nu este al vostru să știți vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa."[160] Ce înseamnă

[154] *Matei* 6, 10.
[155] *Matei* 25, 34.
[156] *Matei* 25, 41.
[157] *Psalmul* 111, 6.
[158] *Faptele* 1, 6.
[159] Sfinții Apostoli.
[160] *Faptele* 1, 6-7.

asta? I se spune lui Petru: „Nu este al vostru”, iar tu îmi spui că este al meu? „Nu este al vostru să știți vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa.” Ce credeți, credeți bine, [și anume] că [Hristos] va veni. Ce te privește când va veni [Hristos]? Pregătește-te pentru oricând va veni! „Nu este al vostru să știți vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa.” Curiozitatea să plece [de la tine], iar evlavia să îi ia locul! Ce te interesează când va veni? Trăiește așa ca și cum ar veni azi și nu te vei teme de [momentul] când va veni!

5. *Hristos – Învățătorul Cel bun.*

Însă luați aminte la ordinea [învățăturilor] și la învățătura [dată de] Învățătorul Cel bun, Învățătorul fără seamăn, Învățătorul unic. Nu a răspuns la ceea ce au întrebat, ci la ceea ce nu au întrebat. Căci El știa că nu le este de folos să cunoască ceea ce au întrebat, [motiv pentru care] le-a spus ceea ce știa că le este de folos, chiar dacă ei nu întrebaseră. Le-a spus: „Nu este al vostru să știți vremile”. În ce fel îți [este de folos să știi] vremile? [Timpul] acesta ți se dă ca tu să poți trece dincolo de vremi, iar tu cauți să cunoști vremile. „Nu este al vostru să știți vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa.” Dar [a răspuns] ca și cum L-ar fi întrebat: „Și ce este al nostru [să știm]?” Să ascultăm acum ceea ce are o importanță capitală pentru noi, să ascultăm acum! A fost întrebat ceea ce nu se cuvenea să [ne] spună, dar ne-a zis ceea ce trebuia să auzim. „Nu este al vostru să știți vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa.” Dar ce este al vostru să știți?

6. *Biserica cea una și răspândită peste tot.*

„Ci veți lua putere când va veni Duhul Sfânt peste voi și Îmi veți fi Mie martori.” Unde? „În Ierusalim.”[161] Era normal să auzim asta, căci prin aceste cuvinte [ni] se vestește Biserica, [ni] se încredințează Biserica, este anunțată unitatea, iar împărțirea este condamnată. Apostolilor li s-a spus: „Și Îmi veți fi Mie martori”. Credincioșilor li se spune, vaselor lui Dumnezeu li se spune,

---

[161] *Faptele* 1, 8.

vaselor milei[162] li se spune: „Îmi veți fi Mie martori”. Unde? „În Ierusalim”, unde am fost ucis, „și în toată Iudeea și în Samaria și până la marginile pământului”[163]. Iată ce trebuie să auziți, iată ce trebuie să păstrați [în sufletul vostru]!

Fiți ca o mireasă și așteptați-vă mirele în siguranță! Biserica este mireasa. Unde a fost prezis că va fi [Biserica] pe care acei martori urmau să o vestească, unde a fost prezis că va fi? Desigur, mulți vor spune: „Iată, este aici!” Aș asculta dacă altcineva nu ar spune: „Iată, este dincoace!” Tu ce spui? „Iată, este aici!” Eram gata să pornesc [spre tine], dar mă cheamă altcineva, cu o voce asemănătoare: „Iată, este dincoace!” Tu [spui], dintr-o parte: „Iată, este aici!” Altcineva [spune], din partea cealaltă: „Iată, este dincoace!” Să Îl întrebăm pe Domnul, să Îl rugăm pe Domnul să ne spună! Să tacă părțile, să ascultăm întregul! Unul spune, dintr-un colț: „Iată, este aici!”; altul [spune], din alt colț: „Nu [este acolo], ci, din contră, este dincoace!”

Spune, Tu, Doamne, fă cunoscută [Biserica] pe care ai răscumpărat-o, arată [Biserica] pe care ai iubit-o! Am fost chemați la nunta Ta, arată-ne mireasa Ta, ca nu cumva să tulburăm căsătoria cu cearta [noastră]! El ne spune în mod deschis, ne arată în mod limpede, nu îi părăsește pe cei care caută răspunsul, dar nu îi iubește pe cei care caută ceartă. Le spune Apostolilor Săi, le spune chiar și celor care nu au întrebat, pentru că îi contrazice pe cei care caută motiv de scandal. Și poate că Apostolii nu întrebaseră încă asta, deoarece turma lui Hristos nu fusese încă împărțită de tâlhari. Noi cei care am experimentat durerile împărțirii să căutăm cheagul unității cu multă băgare de seamă!

Apostolii au căutat să afle vremea Judecății [de Apoi], iar Domnul le-a răspuns [arătându-le] locul [unde va fi răspândită] Biserica. Nu le-a răspuns la întrebare, dar a prevăzut durerile noastre. A spus: „Îmi veți fi martori în Ierusalim”. Este puțin. Nu ai plătit un preț atât de mare ca să răscumperi doar Ierusalimul. „În Ierusalim.” Spune mai departe: „Și până la marginile pământului”. Ai ajuns până la marginile [pământului], de ce nu pui

[162] *Cf. Romani* 9, 23.
[163] *Faptele* 1, 8.

capăt scandalului? Nimeni să nu-mi spună acum: „Iată, este aici!" sau: „Nu, dimpotrivă, iată, este dincoace!" Să tacă presupunerea omenească și să fie ascultată prevestirea dumnezeiască și făgăduința adevărată să fie crezută: „În Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și până la marginile pământului. Zicând acestea, un nor L-a luat"[164]. Nu mai era nevoie să adauge altceva, ca nu cumva să se născocească alte [presupuneri].

7. *Ultimele cuvinte ale lui Hristos pentru unitatea Bisericii.*

Fraților, de obicei ultimele cuvinte ale unui părinte care urmează să fie pus în mormânt sunt ascultate cu mare atenție; și atunci [se cuvine] oare ca ultimele cuvinte ale Domnului, Care Se pregătea să Se înalțe la cer, să fie disprețuite? Să ne închipuim că Domnul nostru a scris un testament și a pus ultimele cuvinte în testamentul Său. A prevăzut viitoarele gâlcevi ale fiilor răi, a prevăzut oamenii care încearcă să-și facă parte dintr-o proprietate care nu le aparține. De ce să nu împartă ceea ce nu au cumpărat? De ce să nu o sfâșie pe cea pentru care nu au plătit niciun preț?

Dar Hristos nu a vrut să fie sfâșiată cămașa țesută de sus în întregime, fără cusătură, ci a fost trasă la sorți[165]. Prin acea cămașă ne-a fost încredințată unitatea, prin acea cămașă a fost prevestită dragostea [și din acest motiv] este țesută de sus. Pofta vine de pe pământ, în timp ce dragostea de sus. Haideți, fraților! Domnul a scris un testament [în care] a pus ultimele cuvinte. Luați aminte [la el], vă rog, și să vă cutremure cum mă cutremură și pe mine, să vă cutremure dacă este cu putință!

8. *Duhul Sfânt a fost dat de două ori de Hristos Cel preaslăvit îndoit.*

După firea omenească pe care Și-a asumat-o, Hristos S-a preaslăvit în două rânduri: prima [dată] când a înviat din morți a treia zi, iar a doua [oară] când S-a înălțat la cer sub privirile Apostolilor Săi. Acestea două, încredințate fiindu-ne [spre a le

---

[164] *Faptele* 1, 8-9.
[165] *Cf. Ioan* 19, 23-24.

sărbători anual], s-au petrecut deja. Mai rămâne una, și aceasta [va avea loc] sub privirile oamenilor atunci când El va veni ca să judece [lumea]. Despre Duhul Sfânt s-a spus așa prin evanghelistul Ioan: „Însă Duhul nu fusese dat încă, pentru că Iisus încă nu Se preaslăvise”[166]. „Însă Duhul nu fusese dat încă.” De ce nu fusese dat? „Pentru că Iisus încă nu Se preaslăvise.” Așadar, se aștepta ca după ce a fost preaslăvit Iisus să fie dat Duhul.

Pe bună dreptate S-a preaslăvit de două ori, înviind și înălțându-Se, și a dat Duhul de două ori. A dat un singur [Duh], un singur [Hristos] L-a dat, L-a dat pentru unitate, dar totuși L-a dat de două ori. Mai întâi, după ce a înviat, le-a spus Apostolilor Săi: „Luați Duh Sfânt!”[167] Și a suflat asupra lor. Asta a fost prima dată. Apoi le-a făgăduit că le va trimite Duhul Sfânt, spunându-le: „Veți lua putere, venind Duhul Sfânt peste voi”[168], iar în alt loc: „Ședeți în cetate, căci Eu voi împlini făgăduința Tatălui pe care ați auzit-o din gura Mea!”[169] La zece zile după Înălțare a trimis Duhul Sfânt. [Pogorârea Duhului Sfânt] se sărbătorește la Cincizecime, care este aproape.

9. *De ce a fost dat Duhul Sfânt de două ori?*

Luați aminte, frații mei! Cineva m-ar putea întreba: „De ce a dat [Hristos] Duhul Sfânt de două ori?” Mulți au spus multe și au căutat să afle ca niște oameni [ce sunt]. Ei au spus ceva care nu este împotriva credinței; unul a spus ceva, altul altceva, dar nimic care să încalce regula adevărului. Dacă v-aș spune că știu de ce a dat [Hristos Duhul Sfânt] de două ori, v-aș minți. Nu știu. Cel care spune că știe ceea ce nu știe este nesocotit, iar cel care spune că nu știe ceea ce știe este nerecunoscător. Prin urmare, vă mărturisesc că încă cercetez de ce a dat Domnul Duhul Sfânt de două ori și doresc să ajung la un răspuns mai sigur. Domnul să mă ajute prin rugăciunile voastre, ca să nu vă rămână necunoscut ceea ce socotește a fi demn să-mi încredințeze. Deci nu știu.

---

166 *Ioan* 7, 39.
167 *Ioan* 20, 22.
168 *Faptele* 1, 8.
169 *Luca* 24, 49.

Totuși, chiar dacă încă nu știu, chiar dacă nu am încă siguranță deplină, așa cum cred fără nicio îndoială că a dat [Duhul Sfânt], vă voi face cunoscută părerea mea. Dacă acesta este răspunsul, Domnul să-l dovedească adevărat, însă dacă altul s-ar dovedi mai aproape de adevăr, Domnul să mi-l descopere.

Așadar, eu socotesc – dar este doar părerea mea – că Duhul Sfânt a fost dat de două ori spre a ne aminti de cele două porunci ale dragostei. Căci sunt două porunci și o singură dragoste. „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta și cu tot sufletul tău!" și: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți! În aceste două porunci se cuprind toată Legea și prorocii."[170] [Există] o singură dragoste și două porunci; [există] un singur Duh, dat de două ori. Într-adevăr, nu a fost dat un [Duh] prima dată și altul a doua oară, deoarece nu-ți iubești aproapele cu o altă dragoste decât cea cu care Îl iubești pe Dumnezeu[171]. Nu există o altă dragoste. Cu dragostea cu care [ne iubim] aproapele, Îl iubim și pe Dumnezeu.

Dar, pentru că Dumnezeu este ceva, iar aproapele altceva, [chiar dacă] sunt iubiți cu o singură dragoste, și totuși cei care sunt iubiți nu sunt unul și același lucru, pentru că iubirea de Dumnezeu este mai mare și ne-a fost poruncită mai întâi și abia apoi iubirea de aproapele, se începe de la cea de-a doua[172] ca să se ajungă la cea dintâi[173]: „Căci, dacă nu îl iubești pe fratele pe care îl vezi, cum poți să-L iubești pe Dumnezeu pe Care nu-L vezi?"[174] De aceea, poate că vrând să ne învețe să ne iubim aproapele, a dat Duhul Sfânt [când era] văzut pe pământ, [aflându-Se] printre cei apropiați, suflând asupra lor; și din această dragoste supremă care este în cer a trimis Duhul Sfânt din cer. Primește Duhul Sfânt pe pământ, și îți iubești fratele; primește-L din cer, și Îl iubești pe Dumnezeu! Căci și ceea ce ai primit pe pământ este din cer. Hristos a dat [Duhul Sfânt] pe pământ, dar ceea ce a dat este din cer. De fapt a dat Cel care S-a pogorât din cer. Aici [pe pământ] a găsit cui să dea, dar de acolo [din cer] a adus ce să dea.

---

170 *Matei* 22, 37-40.
171 Literal: „Nu iubește aproapele o altă dragoste decât cea care Îl iubește pe Dumnezeu".
172 De la iubirea de aproapele.
173 La iubirea de Dumnezeu.
174 *1 Ioan* 4, 20.

10. *Dragostea – dar al Duhului Sfânt.*

Așadar, ce să mai spun, fraților? Oare să mai amintesc și felul în care dragostea ține de Duhul Sfânt? Ascultați-l pe Pavel: „Și nu numai atât, ci ne lăudăm și în suferințe, știind că suferința aduce răbdare, răbdarea încercare, iar încercarea nădejde. Iar nădejdea nu rușinează, pentru că iubirea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre"[175]. De unde s-a revărsat dragostea lui Dumnezeu în inimile noastre? De unde? Ce ți-ai dat tu ție? Ce ai socotit că ar fi de la tine? „Căci ce ai pe care să nu-l fi primit?"[176] Deci de unde, dacă nu, cum se spune mai departe [în textul din *Romani*], „prin Duhul Sfânt, Cel care ne-a fost dăruit"[177].

11. *Nu există dragoste decât în unitatea Bisericii.*

Dragostea aceasta nu se păstrează decât în unitatea Bisericii. Nu o au cei care fac rupturi, după cum spune Apostolul Iuda: „Aceștia sunt cei care fac dezbinări, [oameni] firești[178], care nu au Duhul"[179]. „Cei care fac dezbinări" – de ce se despart? Pentru că „[sunt oameni] firești, care nu au Duhul". Din acest motiv merg în toate părțile, pentru că nu au cheagul dragostei. De această dragoste este plină găina care a slăbit pentru pui, domolindu-și glasul cu puii ei și întinzându-și aripile [deasupra lor]: „De câte ori am voit să-i adun pe fiii tăi?"[180] Să îi adun, nu să îi despart. Deoarece „am", spune El, „și alte oi, care nu sunt din staulul acesta. Și pe acelea trebuie să le aduc, ca să fie o turmă și un păstor"[181].

Pe bună dreptate, [Hristos] nu l-a ascultat pe fratele care a vorbit împotriva fratelui, spunând: „Doamne, zi-i fratelui meu să împartă cu mine moștenirea!"[182] „Doamne", a spus, „zi-i fratelui

---

[175] *Romani* 5, 3-5.
[176] *1 Corinteni* 4, 7.
[177] *Romani* 5, 5.
[178] „Cel firesc" traduce adjectivul *animalis* (căruia îi corespunde gr. ψυχικός), al cărui sens este acela de „atașat de viața trupească, senzual", deci contrar spiritualului, sens precizat de sintagma imediat următoare: „care nu are Duhul".
[179] *Iuda* 1, 19.
[180] *Matei* 23, 37.
[181] *Ioan* 10, 16.
[182] *Luca* 12, 13.

meu!" Ce? „Să împartă cu mine moștenirea." Însă Domnul [i-a răspuns]: „Spune, omule!" Căci de ce ai vrea să împarți, dacă nu pentru că ești [încă] om [trupesc][183]? „Când zice unul: «Eu sunt al lui Pavel», iar altul: «Eu sunt al lui Apollo», oare nu sunteți oameni trupești?"[184] „Spune, omule, cine M-a pus pe Mine împărțitor al moștenirii între voi?"[185] Am venit ca să adun, nu să împart. „De aceea vă spun vouă: păziți-vă de toată lăcomia!"[186] Într-adevăr, lăcomia vrea să împartă, așa cum dragostea [vrea] să adune. Ce înseamnă: „Păziți-vă de toată lăcomia!", dacă nu: „Umpleți-vă de dragoste"?

Noi, cei care avem dragoste după puterea noastră, să Îi cerem ajutorul Domnului împotriva fratelui [nostru], precum [I-a cerut] și acela împotriva fratelui [său], dar nu cu aceleași cuvinte! De fapt, El a spus: „Doamne, zi-i fratelui meu să împartă cu mine moștenirea!"[187] Noi să spunem: „Doamne, zi-i fratelui meu să păstreze împreună cu mine moștenirea!"

12. *Hristos a cerut unitatea Bisericii.*

Fraților, luați aminte ce [se cade] să iubiți cel mai mult și în ce [trebuie] să credeți cu tărie! Preaslăvit după înviere, Domnul ne încredințează Biserica; pe când urma să fie preaslăvit în momentul înălțării, [Domnul] ne încredințează Biserica; trimițând Duhul Sfânt din cer, ne încredințează Biserica. Ce le-a spus Apostolilor Săi după înviere: „«Acestea vi le-am spus pe când eram încă împreună cu voi, pentru că trebuie să se împlinească toate cele scrise despre Mine în Lege, în proroci și în psalmi.» Atunci le-a deschis mintea ca să priceapă Scripturile și le-a spus: «Pentru că așa este scris și așa trebuia să pătimească Hristos și să învieze din morți a treia zi»"[188].

Unde este încredințarea Bisericii? „Și să se propovăduiască în numele Său pocăința, spre iertarea păcatelor." Unde [să facă]

---

[183] Ești legat de lucrurile materiale, asemenea bogatului căruia i-a rodit țarina (vezi *Luca* 12, 16 ș.u.).
[184] *1 Corinteni* 3, 4.
[185] *Luca* 12, 14.
[186] *Luca* 12, 15.
[187] *Luca* 12, 13.
[188] *Luca* 24, 44-46.

aceasta? „La toate neamurile, începând de la Ierusalim."[189] [A spus] aceasta după ce a fost preaslăvit prin înviere. Ce [a spus] când urma să fie preaslăvit prin înălțare? Ceea ce ați auzit: „Îmi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și până la marginile pământului"[190]. Ce [s-a întâmplat] la pogorârea Duhului Sfânt? S-a pogorât Duhul Sfânt, iar cei pe care i-a umplut mai întâi vorbeau în limbile tuturor neamurilor[191]. Ce altceva înseamnă faptul că fiecare om vorbea în toate limbile, dacă nu unitate între toate limbile? Crezând aceasta și puternic întăriți în aceasta, statorniciți în aceasta printr-o dragoste de nezdruncinat, să Îl lăudăm pe Domnul ca niște copii și să spunem: „Aliluia!" Dar numai într-o parte? Și de unde? Și până unde? „De la răsăritul soarelui până la apusul lui lăudați numele Domnului."[192]

Predica 265/A*
La Înălțarea Domnului

1. *Se cuvine ca Hristos să fie autorul predicii noastre.*

Astăzi a început să strălucească pentru noi ziua sfântă și solemnă a Înălțării Domnului nostru Iisus Hristos: „Să ne bucurăm și să ne veselim întru ea"[193]. Hristos S-a pogorât, iadul s-a deschis! Hristos S-a înălțat, cerurile s-au luminat. Hristos este pe cruce, să batjocorească cei înnebuniți de mânie! Hristos în mormânt, să mintă paznicii! Hristos în iad, să fie văzut de toți cei adormiți; Hristos în cer, să creadă toate neamurile!

Așadar, se cuvine ca El, Cel care este dătătorul mântuirii noastre, să fie autorul predicii noastre. Nu vă vorbim despre altcineva, ci despre Cel care ne-a vorbit de curând nouă tuturor din Evanghelie și, pe când urma să Se înalțe la Tatăl, le-a spus Apostolilor Săi: „Acestea vi le-am spus pe când eram împreună cu voi. Dar Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe Care-L va trimite Tatăl în

---

[189] *Luca* 24, 47.
[190] *Faptele* 1, 8.
[191] *Cf. Faptele* 2, 4.
[192] *Psalmul* 112, 3.
* *PL* 39, 2083-2084; *PLS* 2, 528-531. Predica a fost rostită în anul 418.
[193] *Psalmul* 117, 24.

numele Meu, Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte despre toate cele pe care vi le-am spus Eu. Să nu se tulbure inima voastră, nici să se înfricoșeze. Ați auzit că v-am spus: «Mă duc la Tatăl Meu, pentru că Tatăl este mai mare decât Mine»”[194].

2. *Hristos – Dumnezeu deasupra noastră și om printre noi.*

Fraților, voi știți că Domnul nostru Iisus Hristos S-a făcut pentru noi ceea ce suntem noi, dar totuși a rămas și în acel chip în care este egal cu Tatăl. Căci noi credem că Fiul lui Dumnezeu a devenit părtaș al slăbiciunii noastre fără a fi lipsit de măreția Sa. Prin urmare, aceasta [este] credința noastră: [Hristos este] Dumnezeu deasupra noastră și om printre noi.

Dar, deoarece pe pământ a făcut multe pentru noi din chipul smereniei asumate, astfel încât să tăinuiască firea divină care se ascundea în El și să arate doar [firea] umană care era evidentă, cei care nu au putut să discearnă și să înțeleagă au dat naștere unor erezii. Printre aceștia, la loc de frunte sunt arienii[195], care susțin cu tărie că Dumnezeu-Tatăl este mai mare decât Dumnezeu-Fiul. [Se cuvine ca] acestora să le răspundem pe scurt și limpede, potrivit cu adevărul Bisericii dreptcredincioase.

3. *Împotriva arienilor: Dumnezeu este mare prin putere, și nu prin dimensiune.*

Îi întrebăm pe aceștia în ce fel spun că Tatăl este mai mare decât Fiul. Dacă ne-ar spune că prin mărime, adică prin trupul uriaș, ca și cum am spune, de pildă: muntele acesta este mai mare decât acela sau cetatea aceasta este mai mare decât aceea, le dăm următorul răspuns din Evanghelie, și anume că „Dumnezeu este Duh”[196] și cele trupești nu pot fi asemănate cu cele

---

[194] *Ioan* 14, 25-28.

[195] *Cf.* A. FITZGERALD (ed.), *Agostino. Dizionario* ..., *s.v.* „Ario, arianesimo”: această erezie a fost inițiată, la începutul secolului al IV-lea, de Arie, un preot din Alexandria, care susținea că Fiul este ființă creată, deci nu are o fire la fel ca cea a Tatălui, și are un început, fiind prima creatură. Sinodul I Ecumenic de la Niceea (325) a condamnat această erezie, arătând că Fiul este de o ființă (*homoousios*) cu Tatăl, idee pe care o susține și Fericitul Augustin.

[196] *Ioan* 4, 24.

duhovnicești. De fapt, abia atunci se poate spune că ceva este mai mare sau mai mic, când ambele [lucruri] au o formă trupească.

Însă Dumnezeu nici nu Se întinde prin dimensiunea [trupească] uriașă, nici nu este definit de întocmirea trupului, nici nu este restrâns în [anumite] locuri, nici nu este înghesuit în spații înguste, nici nu este mărginit de anumite hotare. Căci Dumnezeu este mare prin putere, și nu prin dimensiune. Prin urmare, să înceteze și să se liniștească închipuirile rușinoase ale gândurilor [de felul acesta], care împovărează mințile celor credincioși cu plăsmuirile lor! Să fie lăsată deoparte orice fel de asemănare cu trupul, ca, atunci când ne gândim la Dumnezeu, să nu se ivească înaintea ochilor noștri niciun fel de înfățișare trupească!

4. *Împotriva arienilor: Tatăl nu este mai mare decât Fiul prin vârstă.*

Dar ei mai zic că Tatăl este mai mare decât Fiul în privința timpului, adică prin vârstă, deoarece ei pretind că nu este posibil în vreun fel ca cel care naște și cel care este născut să fie de aceeași vârstă[197]. Ei spun că este absolut necesar ca mai întâi să existe cel care dă naștere, ca din acesta să poată exista, pe urmă, cel care se naște. De unde asta, dacă nu din cugetările lor trupești?

Ei au tras această concluzie din observarea felului în care se produce nașterea omenească. Dar ei nu se gândesc la faptul că, între oameni, fiul este mai slab, din pricina vârstei, și tatăl este mai neputincios, din pricina bătrâneții, și oricum fiul, care este mai mic, crește și se întărește, iar tatăl îmbătrânește și slăbește. Prin urmare, dacă susțin cu tărie că Tatăl este mai în vârstă, să recunoască faptul că, în mod obligatoriu, Fiul este mai puternic! Iar dacă este cu totul absurd să gândim astfel despre Dumnezeu, încetați să mai încercați deslușirea tainelor dumnezeiești prin raționamente omenești!

5. *Exemplul lămpii.*

Dar este puțin [ce am spus] pentru a-i face să priceapă [greșeala lor], dacă nu voi fi putut să demonstrez aceasta în creația

---

[197] Lat. *coaevus*.

văzută, unde ceea ce se naște să aibă aceeași vârstă cu ceea ce îi dă naștere. Așadar, pentru a alunga negurile acestei greșeli, aducem spre comparație o lampă care produce o lumină ce pâlpâie dintr-o feștilă în care arde. Focul arde: [este] foc în natura sa, dar este strălucire în aparență. Totuși nu se naște focul din strălucire, ci strălucirea se naște din foc, însă focul nu a fost niciodată lipsit de strălucirea sa, cu toate că strălucirea se naște din foc. Din primul moment în care acel foc mic s-a aprins, a apărut împreună cu strălucirea sa, care îi este de aceeași vârstă. Prin urmare, strălucirea este de aceeași vârstă cu focul din care se naște. Ea ar fi de aceeași vârstă și dacă focul ar fi veșnic.

6. *În ce chip a spus Hristos că este mai mic decât Tatăl.*

Dar departe să fie de noi până și posibilitatea de a părea că prin această comparație cu totul neînsemnată i-am făcut o nedreptate Domnului nostru Iisus Hristos! Așadar, trebuie să deslușim din Evanghelie în ce fel a spus Fiul că este mai mic decât Tatăl: „Ascultător făcându-Se până la moarte”[198]; și cele în care Se arată egal cu Cel care L-a născut: „Eu și Tatăl una suntem”[199].

Ei[200], dimpotrivă, ne spun: „Iată, chiar Fiul a spus: «Tatăl este mai mare decât Mine»[201]”. Dar ei nu înțeleg că El a spus aceasta pe când Se afla în trup omenesc, când nu numai față de Dumnezeu-Tatăl, ci, după cum ne grăiește psalmul dumnezeiesc, „a fost micșorat cu puțin [și] față de îngeri”[202]. Dacă ascultă cu plăcere doar această [afirmație], de ce nu iau seama [și] la ceea ce a spus El: „Eu și Tatăl una suntem”; apoi să se gândească de ce a spus: „Tatăl este mai mare decât Mine”.

Urma să Se înalțe la Tatăl, iar Apostolii erau triști pentru că îi părăsea cu trupul, și El le-a zis: „Pentru că v-am spus: «Merg la Tatăl», întristarea v-a umplut inima”[203]. „Dacă M-ați iubi, v-ați bucura că Mă duc la Tatăl, pentru că Tatăl este mai mare decât

---

[198] *Filipeni* 2, 8.
[199] *Ioan* 10, 30.
[200] Adică arienii.
[201] *Ioan* 14, 28.
[202] *Psalmul* 8, 5.
[203] *Ioan* 16, 6.

Mine."[204] Asta înseamnă: „De aceea iau de sub privirile voastre acest chip de rob, în care Tatăl este mai mare decât Mine, ca, fiind îndepărtat de ochii trupului chipul de rob, să puteți să-L vedeți pe Domnul în mod duhovnicesc".

7. *Alte mărturii din Scriptură.*

Așadar, pe de o parte, pentru chipul adevărat de rob pe care Și l-a asumat, a grăit adevărul: „Tatăl este mai mare decât Mine", deoarece [Dumnezeu] este mai mare decât omul, iar, pe de altă parte, pentru chipul adevărat de Dumnezeu în care a rămas cu Tatăl, a grăit adevărul: „Eu și Tatăl una suntem". S-a înălțat la Tatăl prin ceea ce era om[205], dar a rămas în Tatăl prin ceea ce era Dumnezeu[206], și pentru că S-a pogorât la noi în trup, și fiindcă nu a plecat de la Tatăl. S-a înălțat la Tatăl Cuvântul Care S-a făcut trup ca să locuiască între noi[207] și Și-a făgăduit din nou prezența Sa, spunând: „Iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului!"[208]

Apostolul Ioan spune despre El, în ce privește firea Sa dumnezeiască: „Acesta este adevăratul Dumnezeu și viața veșnică"[209]. Apostolul Pavel spune despre El, în ce privește firea Sa omenească: „Acesta, deși era Dumnezeu în chip, n-a socotit o răpire să fie El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a golit pe Sine, luând chip de rob"[210]. Având în vedere firea dumnezeiască, El spune despre Sine Însuși: „Eu și Tatăl Meu una suntem"[211]; însă, ținând seama de firea omenească, spune: „Întristat este sufletul Meu până la moarte"[212]. De unde provine acea încredere? De unde provine această frică? Prima afirmație [provine] din calitatea proprie a firii [dumnezeiești], iar cea din urmă, din participarea la slăbiciunea pe care Și-a asumat-o.

---

[204] *Ioan* 14, 28.
[205] Firea omenească.
[206] Firea dumnezeiască.
[207] *Cf. Ioan* 1, 14.
[208] *Matei* 28, 20.
[209] *1 Ioan* 5, 20.
[210] *Filipeni* 2, 6-7.
[211] *Ioan* 10, 30.
[212] *Matei* 26, 38.

8. *Scurtă încheiere.*

Preaiubiților, să discernem atunci când citim, înțelegând cu înțelepciune aceste lucruri din Sfânta Scriptură, iar în vreme ce încercăm să luăm aminte la deosebiri, ca nu cumva să greșim, să cerem putere de înțelegere de la Domnul Însuși!

Predica 265/B[*]
La Înălțarea Domnului

1. *De ce a petrecut Hristos patruzeci de zile cu Apostolii după înviere.*

Domnul nostru Iisus Hristos, după ce a înviat din morți, vrând să le dovedească, printr-o mărturie întru totul neîndoielnică și foarte sigură, că a înviat în același trup în care a atârnat pe cruce, a mai stat împreună cu Apostolii Săi patruzeci de zile, intrând și ieșind, mâncând și bând[213]. Aceasta a trebuit [să se întâmple] ca să fie întăriți [în credință] cei care se îndoiau, să le fie vestit adevărul Evangheliei urmașilor, să le arate celor credincioși viitoarea nestricăciune a trupului lor și nemurirea, în acea fericire veșnică, și ca să fie combătuți oamenii răi care aveau cunoștințe despre Dumnezeu și învățau altceva decât adevărul. După înviere, S-a înălțat la cer în același trup în care, după ce a murit, S-a pogorât în iad. De bună seamă, în cer a așezat lăcașul trupului Său nemuritor, pe care El Însuși Și l-a creat în pântecele Maicii Fecioare.

2. *Cei necunoscători nu trebuie disprețuiți, ci învățați.*

Unora li se pare un lucru de mirare faptul că Domnul a spus în Evanghelie: „Nimeni nu s-a suit în cer, în afară de Cel care S-a coborât din cer, Fiul Omului, Care este în cer”[214]. Ei zic: „Cum se

---

[*] *PLS* 2, 531-532. Predica a fost rostită între anii 396 și 397.

[213] *Cf. Faptele* 10, 40-41.

[214] *Ioan* 3, 13.

spune că Fiul Omului S-a coborât din cer, din moment ce, aici pe pământ, a fost cuprins în pântecele Fecioarei?" Cei care spun acestea nu trebuie disprețuiți, ci trebuie învățați. Căci socotesc că ei caută cu evlavie, dar încă nu pot să înțeleagă ceea ce caută. Ei nu cunosc faptul că dumnezeirea și-a asumat firea omenească ca Dumnezeu și omul să fie o singură persoană[215] și că firea omenească s-a unit cu cea dumnezeiască în așa fel încât Cuvântul, sufletul și trupul să fie un singur Hristos. Din acest motiv s-a spus: „Nimeni nu s-a suit în cer, în afară de Cel care S-a coborât din cer, Fiul Omului, Care este în cer"[216].

3. *Hristos – Fiul lui Dumnezeu și Fiul Omului.*

Ambele firi ale Sale și-au împărtășit numele calității proprii, și cea divină cu cea omenească, și cea umană cu cea dumnezeiască[217], ca și Fiul lui Dumnezeu să fie numit om, și Fiul Omului să fie numit Dumnezeu – însă amândoi sunt unul și același, și anume Hristos. Astfel, Însuși Domnul nostru Iisus Hristos a socotit vrednic să-Și asume firea omenească, așa încât nu a disprețuit ca El să fie numit „Fiul Omului", după cum citim în multe locuri din Evanghelie. El i-a spus fericitului Petru: „Cine zic oamenii că este Fiul Omului?"[218] Petru I-a răspuns Acestuia, inspirat fiind chiar de Hristos – Piatra [din capul unghiului]: „Tu ești Hristosul, Fiul Dumnezeului Celui viu"[219]. Iată, este de față acel cântăreț din cithară[220] pe care îl simboliza David; acum s-a arătat, deoarece a atins inimile alor săi, iar cel pe care l-a ales a scos un sunet care a fost recunoscut de toți.

În timpul pătimirii Sale a vorbit despre cea din urmă venire a Sa, înspăimântându-i pe iudei: „De acum Îl veți vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului"[221]. Și într-un alt loc: „Veți vedea

---

[215] *Persona.*
[216] *Ioan* 3, 13.
[217] Fericitul Augustin face referire la *communicatio idiomatum* („comunicarea însușirilor"), teză care arată unirea firii omenești cu firea dumnezeiască în Iisus Hristos și faptul că își schimbă însușirile între ele, fiecare păstrându-și, în același timp, atributele distincte.
[218] *Matei* 16, 13.
[219] *Matei* 16, 16.
[220] Instrument cu patru coarde, liră.
[221] *Matei* 26, 64.

îngerii suindu-se și coborându-se la Fiul Omului"[222]. Când a spus „suindu-se", a arătat că El este în cer, iar când a spus „coborându-se", a dovedit că niciodată nu va lipsi nici de pe pământ, precum le-a făgăduit Apostolilor pe când Se urca la cer, spunând: „Iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului"[223].

4. *Hristos – viața lumii.*

Astfel a iubit Dumnezeu neamul omenesc, încât pe Fiul Său, Cel Unul-Născut, L-a dat pentru viața lumii[224]. Dacă Tatăl nu ar fi dat viața, noi nu am fi avut viață, iar dacă viața nu ar fi murit, moartea nu ar fi fost ucisă. De bună seamă, viața este Domnul Hristos, despre Care evanghelistul Ioan a spus: „Acesta este adevăratul Dumnezeu și viața veșnică"[225]. Căci El a amenințat moartea cu moarte, prin prorocul care a spus: „O moarte, voi fi moartea ta! O iadule, voi fi chinul tău!"[226] Ca și cum ar fi spus: „Eu, murind, te voi ucide, Eu te voi mistui, Eu îți voi lua toată puterea, Eu îi voi izbăvi pe cei pe care i-ai ținut în robie. Ai vrut să Mă înhați pe Mine nevinovat; deci este drept să îi pierzi pe cei pe care ai vrut să îi ții în stăpânire".

5. *Am fost făcuți moștenitori ai vieții veșnice.*

Așadar, și a murit Viața și a dăinuit Viața, și a înviat Viața și, prin moartea Sa, ucigând moartea, ne-a dat nouă viață. „Moartea a fost înghițită de biruința"[227] lui Hristos, Care este viața veșnică. Deci, după cum a spus Apostolul, „a înghițit moartea ca noi să fim moștenitori ai vieții"[228]. Am devenit moștenitori ai vieții veșnice prin Hristos, prin Care am fost izbăviți de moartea veșnică și ale Cărui mădulare noi suntem, mai presus de orice îndoială. În a patruzecea zi, adică astăzi, Domnul Iisus S-a urcat la cer, în timp ce Apostolii priveau și se minunau[229], iar, în vreme ce

[222] *Ioan* 1, 51.
[223] *Matei* 28, 20.
[224] *Cf. Ioan* 3, 16.
[225] *1 Ioan* 5, 20.
[226] *Osea* 13, 14.
[227] *1 Corinteni* 15, 54.
[228] *Cf. 1 Petru* 3, 18.
[229] *Cf. Faptele* 1, 9.

ei stăteau acolo și vorbeau, pe neașteptate, un nor L-a luat și a fost dus de la ei în cer.

Predica 265/C*
La Înălțarea Domnului

1. *Fiecare așază sus ceea ce are mai de preț.*

Astăzi sărbătorim Înălțarea Domnului la cer cu același trup în care a înviat. Sărbătoarea anuală nu face faptul să revină, ci ne reînnoiește amintirea. Între timp, cu inima să ne înălțăm cu El, căci cu siguranță urmează [să ne înălțăm] și cu trupul. Nu degeaba am auzit acum: „Sus [să avem] inima!" Și nu fără motiv ne îndeamnă Apostolul [Pavel], zicând: „Dacă ați înviat împreună cu Hristos, căutați cele de sus, unde este Hristos, șezând de-a dreapta lui Dumnezeu; cugetați cele de sus, nu cele de pe pământ!"[230] Ridicați-vă de pe pământ: trupul nu poate, dar sufletul să zboare! Ridicați-vă de pe pământ: pe pământ îndurați greutăți, în cer să cugetați la liniște; lucrați după dreptate aici ca să rămâneți pentru totdeauna acolo! Nu există pe pământ vreun loc pentru inimă unde să-și păstreze curăția; dacă rămâne pe pământ, o cuprinde stricăciunea.

Fiecare așază sus ceea ce are mai de preț. Mulți oameni, ba chiar toți oamenii, când aud, pe pământ, că se apropie primejdii [pricinuite] de războaie, caută unde să pună la adăpost tot ceea ce le este drag. Oare nu este așa? Poate cineva dintre oameni să facă altfel decât spun? [Oricine] are argint, are aur, are pietre prețioase, are bijuterii de mare valoare, are îmbrăcăminte scumpă, caută un loc în care să le pună la adăpost, pentru a nu pierde ceea ce are. Mai bine să pună sus ceea ce are cel mai de preț, să pună sus!

Ce are mai de preț decât inima sa? Cele pământești sunt luate în stăpânire cu inima. Astfel, copiii mici, pentru că încă nu se folosesc de judecată și de intelect – căci le au sădite în ei, dar încă

---

* *PLS* 2, 589-591. Anul și locul rostirii predicii nu ne sunt cunoscute.
[230] *Coloseni* 3, 1-2.

nu s-a trezit în ei ceea ce a fost creat –, oare au în stăpânire? Se naște un viitor moștenitor al tuturor lucrurilor și, deși deja toate sunt ale lui pe drept, totuși încă nu le are în stăpânire pe [cele] ale sale, deoarece încă nu este în stare să le ia în posesie. De aceea a spus Apostolul [Pavel]: „Câtă vreme moștenitorul este copil, nu se deosebește cu nimic de rob”[231]. Așadar, pentru a avea ceva în stăpânire pe pământ, avem nevoie de: inimă, intelect, judecată, talent, rațiune, gândire, deliberare. Cât de multe am spus și ce am spus? Căci cine poate să se cuprindă pe sine? [Atunci] cu cât mai puțin [poate să-L cuprindă] pe Cel de către care a fost creat! Acolo să ne încredințăm ceea ce avem drag!

Frații mei, priviți în jur la toate ale voastre și găsiți ce aveți mai drag! Eu le atrag atenția și celor lacomi; însă cu cât mai ușor mă ascultă cei care nu sunt lacomi! Încerc să îi conving și pe cei avari: „O tu, omule lacom, care tot aduni, care strângi câștiguri de peste tot, fie în mod cinstit, fie în mod rușinos, [nu faci decât să] îngrămădești asupra ta multă mocirlă; strângi noroi și nu te temi ca nu cumva să rămâi prins acolo [în el], [căci] ție îți sunt dragi cele pământești!”

Tu ești om și ai un trup și un suflet. Te întreb mai întâi: ce ai mai drag în trupul tău? Socotesc că nu găsești în trupul tău nimic mai drag decât ochii. Astfel, cei care iubesc mult un om îi spun [acestuia]: „Te iubesc ca lumina ochilor”[232]. Să mai facem un pas spre ceea ce vreau să demonstrez. Dintre mădularele tale, nimic nu îți este mai drag decât ochiul. Ia aminte acum la averile tale, ia aminte la ceea ce păstrezi! Dacă ți-ar spune cineva: „Dacă nu îmi dai ceea ce păstrezi pe pământ, îți scot ochii acum!”, oare nu i-ai da totul pentru ochii tăi? I-ai da totul, ca nu cumva să rămâi orb printre bogățiile tale; căci nu poți avea în stăpânire ceea ce nu mai ai cum să vezi.

Lăcomia ta are în stăpânire aur, vreo bucată de pământ nu știu cât de mică și de neînsemnată; însă prin ochii tăi tu ai în stăpânire cerul, cu ochii tăi vezi soarele, cu ochii tăi cercetezi stelele, prin ochii tăi ești stăpân al lumii. Și ce să spun mai

[231] *Galateni* 4, 1.
[232] Am preferat această expresie mai palidei, în limba română: „Te iubesc ca pe ochii mei”.

multe? Întreabă-te pe tine însuți și îți va răspunde sufletul tău în favoarea trupului tău: „Dă totul! Păstrează ferestrele mele!” Aceasta îți spune sufletul tău: „Eu am două ferestre în fața ta, prin acestea văd lumina: dă aurul, ca nu cumva să fie închise ferestrele mele!” Așadar, tu ești gata să dai totul pentru ochii tăi.

2. *Mintea este mai de preț decât ochii.*

Cu siguranță nu ai nimic mai drag decât ochii, nimic în ceea ce privește trupul. De fapt, îți arăt că ai ceva mai drag decât ochii tăi. Acum vei recunoaște că aceasta căreia îi vorbesc îți este mai dragă decât ochii. Cui îi vorbesc – zic –, nu cea prin care vorbesc; prin ureche ajung la minte, prin ureche stârnesc mintea, prin sunetul cuvântului îi vorbesc minții, îndemn mintea, zidesc mintea. Caut să aflu de la minte și despre minte și întreb omul în felul următor. Mai înainte am spus că, dacă cineva ar vrea să îți răpească averile sau ochii, una din două, tu ai alege [să păstrezi] ochii și, cu toate că ai fi îndurerat, ai renunța la averi, ca nu cumva să îți pierzi ochii.

Acum te întreb în legătură cu aceiași ochi. Dacă ți s-ar îngădui să-ți păstrezi atât ochii, cât și mintea, ai fi fericit. Dacă nu ți s-ar îngădui să le păstrezi pe amândouă și ți s-ar propune doar una dintre acestea două, alege ceea ce este mai bine: să pierzi ochii trupului, sau mintea? Dacă vei fi pierdut mintea, vei fi o vită; dacă vei fi pierdut ochii, vei avea mintea, vei fi om. Spune, alege ce vrei! Ce vrei să fii: un om orb, sau o vită care vede?

Ați aclamat, ați ales; cum ați văzut ceea ce ați ales? Ce v-am arătat, ca voi să strigați? V-am arătat culori frumoase, forme deosebit de frumoase, aur, argint? V-am adus să vedeți pietre prețioase? Nimic din toate acestea. Totuși ați aclamat și, aclamând, ați dat de înțeles că ați ales. Prin mintea cea căreia îi vorbesc ați văzut ceea ce ați ales. Cu aceasta, prin care ați ales ceea ce ați auzit din cuvintele mele, să crezi în Cuvântul lui Dumnezeu! Tu asculți și faci aceasta când se spune: „Sus [să avem] inima”. Gândește-te la Hristos, Care stă de-a dreapta Tatălui; gândește-te că va veni să judece viii și morții! Credința să cugete: credința este în minte, credința este la temelia inimii! Ia aminte la Cel care a murit pentru tine; fii atent la Cel care Se înalță, iubește-L

pe Cel care pătimește; ia aminte la Cel care Se înalță și ține-te de Cel care moare!

Ai zălogul unei atât de mari făgăduințe pe care ți-a făcut-o Hristos. Ceea ce a făcut astăzi, adică înălțarea Lui, este o făgăduință pentru tine. Se cuvine să nădăjduim că vom învia și ne vom înălța în Împărăția lui Dumnezeu și acolo vom fi pentru totdeauna împreună cu Dumnezeu, învingători mereu, bucurându-ne fără vreo urmă de supărare, dăinuind fără [a avea] necazuri. Acolo nu ți se va spune: „Păzește-te de rău!”, ci: „Ia în stăpânire binele!” Este mare lucru ceea ce ne este făgăduit. Când ar fi îndrăznit firea omenească, muritoare, slabă și temătoare, să-și făgăduiască așa ceva? Când ar fi îndrăznit putreziciunea să-și promită așa ceva? Având în vedere ceea ce este, când și-ar fi putut făgădui așa ceva? Însă ni le-a promis Dumnezeu. Ne-a spus: „Ca tu să crezi că te vei urca la Mine, mai întâi cobor Eu la tine și, ca să crezi că vei trăi din Mine, mai întâi mor Eu pentru tine”.

Predica 265/D[*]
La Înălțarea Domnului

1. *Greșeala maniheilor*[233] *în legătură cu trupul lui Hristos.*

Am ascultat când se citea Sfânta Evanghelie și, minunându-ne, am crezut și, crezând, ne-am minunat de faptul că Domnul a apărut după învierea din morți și S-a arătat pe Sine ca model pentru cei care urmau să moară și ca pildă pentru cei care urmau să învieze. S-a arătat unora care își pierduseră orice speranță și, fiind înspăimântați, „au crezut că văd un duh”[234]. Există o erezie

[*] *PLS* 2, 704-708. Predica a fost rostită între anii 417 și 418.

[233] *Cf.* A. FITZGERALD (ed.), *Agostino. Dizionario* ..., *s.v.* „Mani, manicheismo”: maniheismul a fost o erezie dualistă (principiul binelui și cel al răului se înfruntă între ele dintotdeauna, sunt coeterne), întemeiată în secolul al III-lea de Mani. Maniheii, pe care Fericitul Augustin îi numește eretici și schismatici, se considerau adevărații creștini. Ei susțineau că Iisus a venit doar în chip aparent, nu cu trup adevărat, iar pătimirile și moartea Lui nu au avut loc cu adevărat, ci doar în aparență. Această idee are la bază faptul că ei considerau trupul ca fiind rău.

[234] *Luca* 24, 37.

cumplită care și astăzi crede ceea ce au crezut Apostolii atunci: maniheii spun că Domnul Hristos a fost un duh, nu un trup, și că tot ceea ce a făcut sub înfățișarea trupului și prin mișcări ale mădularelor a fost mai degrabă o iluzie decât o realitate. Cu îngăduința voastră, [aș dori] să le vorbesc puțin acestora, deoarece poate se ascund și printre voi, și să nu treacă pe lângă ei acest prilej oferit de textul citit.

2. *Greșeala maniheilor a fost cândva a Apostolilor.*

Ce spui tu, maniheule, oricine ai fi, ce spui? El zice: „Hristos a fost duh, nu a avut trup, ci doar a apărut ca și cum [ar fi avut] trup". Pentru moment, îngădui [această hulă], îl îngădui pe cel care mă contrazice, ca să-l fac, dacă voi putea, credincios. Oare nu spui tu că Hristos a fost doar văzut, că a fost un duh, nu un trup? Îmi răspunzi: „Sigur că da!" Îți spun aceasta: așa au crezut și Apostolii înainte. Așadar, eu nu mă supăr peste măsură că ai greșit astfel, dar ești cu totul demn de condamnat, pentru că tu ai stăruit în greșeală și după ce ei[235] s-au îndreptat.

Hristos a fost duh, nu a avut trup? Eu am acceptat [dezbaterea] cu un oponent, acum ascultă-L și tu pe Învățător! Ascultă-L pe Învățător, nu pe mine, ci pe El Însuși! Mergeți, spuneți, vorbiți, vestiți, învățați, intrați în case, înrobiți „femeiuști împovărate de păcate"[236]; faceți și ziceți: „Hristos a fost duh, nu a avut carne și oase". Ascultați-L pe El Însuși, spunând: „De ce sunteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră? Vedeți mâinile Mele și picioarele Mele; pipăiți-Mă și vedeți, că duhul nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe Mine că am!"[237] Ce mai poți să spui împotrivă? Ești creștin? Dacă ești creștin, ascultă-L pe Hristos, Care spune: „De ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră? Vedeți mâinile Mele și picioarele Mele; pipăiți-Mă și vedeți, că duhul" – adică ceea ce credeți voi că sunt – „nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe Mine că am!"

Încă [mi] te mai împotrivești? Dacă încă nu ești de acord, ia seama: dacă nu cumva nu este niciun rău în a crede că Hristos a

[235] Apostolii.
[236] *2 Timotei* 3, 6.
[237] *Luca* 24, 38-39.

fost duh, chiar dacă a avut și trup adevărat? Dar, dacă nu ar fi fost nimic rău, Domnul i-ar fi lăsat pe Apostolii Săi în acea greșeală. Nu disprețui o rană pe care un doctor atât de mare s-a îngrijit să o însănătoșească! Dacă acele gânduri nu ar fi fost dăunătoare, precum spinii pentru țarina Domnului, Agricultorul nu le-ar fi smuls din rădăcini cu mâna grijulie. Dar Apostolii s-au îndreptat, în schimb maniheii s-au pervertit. Acel gând a trecut prin inimile Apostolilor asemenea unui călător grăbit, însă a pus stăpânire pe inimile maniheilor ca un stăpân, deoarece i-a cotropit ca un dușman.

3. *Cuvântul, sufletul și trupul în Hristos.*

Fraților, dacă cineva are îndoieli în această privință, să se îngrijească; să asculte adevărul și să renunțe la gâlceavă! Hristos este Cuvânt, suflet și trup. Orice om este suflet și trup; Hristos este Cuvânt și om. Dacă este Cuvântul și om, [atunci este] Cuvântul și suflet și trup. Nu sunt trei persoane: Cuvântul și sufletul și trupul, fiindcă nici tu, [care ești] suflet și trup, nu ești două [persoane]. Tu, [alcătuit din] suflet și trup, ești un singur om. El, [alcătuit din] Cuvânt, suflet și trup, [este] un singur Hristos.

Însă uneori vorbește în calitate de Cuvânt, și totuși vorbește Însuși Hristos; alteori vorbește potrivit cu ceea ce este sufletul, și totuși vorbește Însuși Hristos; alteori vorbește potrivit cu ceea ce este trupul, și totuși vorbește Însuși Hristos. Să dovedim aceasta prin exemplele cuvintelor dumnezeiești! Potrivit cu [ceea ce este] Cuvântul, ascultă: „Eu și Tatăl una suntem”[238]! Potrivit cu [ceea ce este] sufletul, ascultă: „Întristat este sufletul Meu până la moarte”[239]! Potrivit cu [ceea ce este] trupul, ascultă: trebuia ca Hristos să pătimească și să învieze a treia zi[240]!

În ce [putea] să învieze, dacă nu în ce a putut să moară? A înviat în [firea] aceea prin care a murit. Caută moartea în Cuvânt: [vei vedea că] niciodată nu s-ar putea întâmpla [să moară prin Acesta]! Caută moartea în suflet: [vei afla că moartea] nu a fost niciodată acolo unde nu a existat păcatul! Caută moartea în trup:

[238] *Ioan* 10, 30.
[239] *Matei* 26, 38.
[240] *Cf. Luca* 24, 46.

[vei găsi că] acolo a fost; și de aceea a fost învierea adevărată, deoarece moartea a fost adevărată! Acolo a fost moartea. De ce a fost acolo unde nu a fost păcat? Acolo a fost o pedeapsă fără vină, ca noi să fim izbăviți și de vină, și de pedeapsă.

4. *De ce a murit Hristos cu toate că nu avea niciun fel de păcat.*

De ce te minunezi de faptul că Hristos a murit, deși El nu avea niciun fel de păcat? A vrut să plătească în locul tău ceea ce nu era obligat, ca să te scape pe tine de obligație. Diavolul ținea în stăpânire, pe drept, neamul omenesc care fusese înșelat; avea în stăpânire ceea ce prinsese, prinsese ceea ce înșelase. Hristos a adus în trupul Său muritor sângele care urma să fie vărsat, prin care să se șteargă înscrisul păcătoșilor. [Satana] încă i-ar fi ținut în stăpânirea sa pe cei păcătoși dacă nu L-ar fi ucis pe Cel nevinovat. Acum, băgați de seamă cu câtă dreptate i se spune: „L-ai ucis pe Cel care nu avea nicio datorie, dă drumul datornicilor!"

[Hristos] a spus: „Iată, vine stăpânitorul acestei lumi și el nu va găsi nimic în Mine"[241]. Cum adică nimic? Nu ai suflet, nu ai trup? Nu ești Cuvântul? Toate acestea [sunt] nimic? Departe fie de noi gândul acesta! El este stăpânitorul păcătoșilor; deci stăpânitorul păcătoșilor „nu va găsi nimic în Mine". „Nu am păcătuit, nu am moștenit nimic de la Adam[242], deoarece am venit la voi din Fecioară. Nu am adăugat [păcate], deoarece nu am avut la ce să adaug, și, trăind drept, nu am săvârșit [păcate]. Să vină și, dacă poate, să găsească în Mine ceva de-al său! Dar nu va găsi nimic al său în Mine; nu am niciun fel de păcat. M-am născut fără păcat, am trăit fără păcat. Să vină, nu va găsi nimic!" Așadar, de ce mori, dacă va veni și nu va găsi nimic? Și [Hristos] lămurește de ce moare: „Iată, va veni stăpânitorul lumii și el nu va găsi nimic în Mine". Și, ca și cum noi am stărui: „Totuși de ce mori?", El ne răspunde: „Dar, ca toți să cunoască faptul că eu fac voia Tatălui Meu, sculați-vă, să mergem de aici"[243] spre pătimiri, pentru [a

[241] *Ioan* 14, 30.
[242] Păcatul strămoșesc.
[243] *Ioan* 14, 31.

împlini] voia Bunului Tată, nu pentru vreo datorie față de stăpânitorul cel rău.

5. *Crucea lui Hristos a fost o capcană pentru diavol*[244].

De ce te minunezi? Cu siguranță Hristos este viața: de ce a murit Viața? Nu a murit sufletul, nu a murit Cuvântul, ci a murit doar trupul, ca moartea să moară în el. Îndurând moartea, a ucis moartea; a pus momeală pentru [a prinde] leul în laț. Dacă peștele nu ar fi vrut să înghită [nada] pe nemestecate, nu ar fi fost prins în cârlig. Diavolul a fost lacom după moartea [lui Hristos], diavolul a râvnit moartea [lui Hristos].

Crucea lui Hristos a fost o capcană: moartea lui Hristos, ba chiar trupul muritor al lui Hristos, au fost ca momeala [pusă] în capcană. [Diavolul] a venit, a înghițit [momeala] și a fost prins. Iată, Hristos a înviat: unde este moartea? Despre trupul Lui se spune deja ceea ce se va spune despre al nostru la sfârșit: „Moartea a fost înghițită de biruință"[245]. Era trup, dar nu a cunoscut stricăciunea. Păstrându-se firea, se schimbă calitatea: aceeași materie, dar acum fără niciun cusur, fără nicio încetineală, fără nicio stricăciune, fără nicio lipsă, fără nimic muritor, fără nimic pământesc după cum știm noi[246]. Era atins, era cercetat, era pipăit, dar nu mai putea fi ucis.

6. *Apostolii nu fuseseră încă îmbrăcați cu putere de sus.*

Ascultă în continuare! [Hristos] Se înalță la cer, este luat de sub ochii Apostolilor; îi lasă să privească și îi face martori[247]. [Îngerii] le spun acestora: „De ce stați [privind la cer]? Acest Iisus Care S-a înălțat de la voi la cer astfel va și veni, precum L-ați

---

[244] În acest paragraf este dezvoltată o imagine clasicizată în literatura patristică, prezentată pe larg de Sfântul Grigorie de Nyssa în *Marele cuvânt catehetic*. (n.P.P.)

[245] *1 Corinteni* 15, 54.

[246] Trupul înviat este unul înduhovnicit. Apostolul Pavel spune: „Așa este și învierea morților: se seamănă trupul întru stricăciune, înviază întru nestricăciune; se seamănă întru necinste, înviază întru slavă, se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere; se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc. Dacă este trup firesc, este și trup duhovnicesc" (*1 Corinteni* 15, 42-44).

[247] *Cf. Luca* 24, 48.

văzut mergând la cer"[248]. Ce înseamnă „astfel"? „Astfel", adică în acel chip, în acel trup „Îl vor vedea pe Cel pe care L-au străpuns"[249]. „Astfel va și veni, precum L-ați văzut mergând la cer." Cu siguranță L-au văzut, cu siguranță L-au atins, L-au pipăit: văzându-L și atingându-L, credința lor s-a întărit; L-au condus cu privirile pe când Se urca la cer; au ascultat atenți cu urechile glasul îngerului care a dat mărturie prevestind că Hristos Se va întoarce.

Totuși, deși le-au văzut pe toate acestea împlinindu-se, nici vederea singură, nici atingerea mădularelor Domnului nu au fost de ajuns ca să devină martori ai lui Hristos și să îndure cu tărie totul pentru vestirea adevărului și să lupte până la sânge[250] împotriva minciunii. Dar cine le-a dat lor [puterea] aceasta? Ascultă-L pe Domnul: „«Voi însă ședeți în cetate până când vă veți îmbrăca cu putere de sus!»[251] M-ați văzut și M-ați atins, dar încă nu puteți să vestiți și să muriți pentru ceea ce ați văzut și ați atins, până când «vă veți îmbrăca cu putere de sus»". Să plece acum și, dacă sunt în stare de aceasta, oamenii să o pună pe seama puterilor lor! Petru era [acolo], dar încă nu fusese întărit în piatră[252]; nu fusese încă îmbrăcat cu putere de sus, deoarece „nimeni nu poate să ia dacă nu i s-a dat lui din cer"[253].

7. *Ai nevoie de ajutor pentru a face binele.*

Fraților, adevărul însuși să sădească această convingere în noi: nimeni să nu se laude cu puterile sale, nimeni să nu se mândrească [mai ales] cu libertatea de alegere! Tu ești în stare să păcătuiești singur, dar ai nevoie de ajutor pentru a face binele. Spune: „Ajutorul meu să fii, să nu mă părăsești!"[254] Vai de tine dacă te va fi părăsit! Când te va fi lăsat în seama ta, cui te lasă, dacă nu unui om? Așadar, nu tremuri de frică atunci când auzi:

---

248 *Faptele* 1, 11.
249 *Zaharia* 12, 10.
250 Până la primirea martiriului.
251 *Luca* 24, 49.
252 Piatra Îl simbolizează pe Hristos.
253 *Ioan* 3, 27.
254 *Psalmul* 26, 15.

„Blestemat [să fie] oricine își pune nădejdea sa în om”[255]? Iată, Domnul Hristos, după cum am spus, [este] Cuvânt, suflet și trup. Acolo [este] Dumnezeu și acolo [ești] și tu[256], dar [este] un singur Hristos. Cum ești și tu?

Pentru care merit și pentru care liber arbitru Domnul Și-a asumat firea omenească, iar Cuvântul a fost îmbrăcat în fire omenească? Ce merit a avut mai înainte firea Lui omenească? Oare tu ai putea spune că undeva, cândva, Hristos trăia după dreptate și, trăind după dreptate, S-a învrednicit să fie asumat de Cuvânt și să fie una [El și] Cuvântul și să Se nască din Fecioară? Departe de noi, departe de tot fie de noi gândul acesta[257]! Îndepărtează acest gând din mințile creștinilor, Doamne, Dumnezeul nostru! Îl vedem „ca pe Cel Unul-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr”[258].

De fapt, Cuvântul nu avea cum să moară pentru tine, ci trebuia să moară pentru tine Hristos. Iar în Cuvânt nu era [nimic] care să moară pentru tine, deoarece [este] viață simplă, fără trup și fără sânge, fără nicio schimbare, [după cum stă scris]: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Cuvântul era Dumnezeu”[259]. Cât de departe [este] de moarte! Așadar, ce mare milă! Maria [era] din neamul omenesc; fecioară, dar totuși om; sfântă, dar totuși om. Însă Domnul, Cuvântul Cel Unul-Născut, Și-a asumat pentru tine ceea ce a dat pentru tine[260]. Și-a asumat pentru tine [firea omenească] strict din tine, deoarece nu avea în Sine ceva prin care să moară pentru tine. Nici tu nu aveai de unde să trăiești, nici El de unde să moară. O, ce schimb uriaș! Tu trăiește din [viața] Lui, pentru că El a murit în [firea] ta!

---

[255] *Ieremia* 17, 5.
[256] Prin firea omenească a Mântuitorului.
[257] Fericitul Augustin combate aici ereziile de tip adopționist (de pildă cea a lui Paul din Samosata) sau nestorian, care susțineau că în Hristos existau două persoane distincte și cu o individualitate proprie. (n.P.P)
[258] *Ioan* 1, 14.
[259] *Ioan* 1, 1.
[260] Trupul.

Predica 265/E*
La Înălțarea Domnului
(fragment)

1. *Hristos ne mai este dator doar cu ziua Judecății.*

[...][261] Și-a vărsat [sângele]. Vi l-am dat. Prețul vostru a curs din coasta Lui. Săculețul[262] prețului vostru a atârnat pe cruce. Așadar, v-am dat sângele lui Hristos. V-am dat învierea [Sa]. V-am dat Duhul Sfânt, trimis de El. V-am dat Biserica răspândită în întreaga lume. V-am făgăduit că idolii vor fi distruși și templele demonilor vor fi nimicite. S-a împlinit. V-a fost dat. V-am făgăduit că Biserica va fi încercată prin erezii, dar nu va pieri, și că vița nu va fi tăiată, ci doar curățată de unele mlădițe de nicio trebuință. V-am dat și aceasta. S-a împlinit. V-am făgăduit sângele și cununile martirilor. Vi le-am dat. Vă mai sunt încă dator doar cu ziua Judecății. De ce vă grăbiți? Vă voi da-o și pe aceasta. Ce bine ar fi dacă v-ar găsi pe voi atât de pregătiți pe cât e de sigur că va veni!

2. *Ia aminte la Hristos Cel smerit și la Hristos Cel înălțat.*

Am cântat despre Hristos: „Tu ești Domnul Cel Preaînalt peste tot pământul. Înălțatu-Te-ai foarte, mai presus decât toți dumnezeii"[263]. Cine este Cel înălțat, dacă nu Cel care a fost smerit? Ia aminte la Cel smerit și ia aminte la Cel înălțat! Apostolul îți vorbește despre amândouă împrejurările. A fost înălțat de la început, deoarece „la început era Cuvântul"[264]. Această măreție nu are început, este în afara timpului, deoarece „toate prin El s-au

---

* *PLS* 2, 805-807. Data și locul rostirii predicii nu ne sunt cunoscute. Este posibil să fi fost rostită la sărbătoarea Înălțării Domnului.

261 Lacună în text.

262 „Săculețul" – lat. *sacculus* – era săculețul în care se punea grâu etc., dar și punga în care se țineau banii; termenul este aici o metaforă pentru firea omenească a Mântuitorului dăruită ca răscumpărare. Vezi FERICITUL AUGUSTIN, *Predica 198 completată*, 5.

263 *Psalmul* 96, 10.

264 *Ioan* 1, 1.

făcut"[265]. Așadar, ce [spune] despre El Apostolul? „Deoarece era Dumnezeu în chip, n-a socotit o răpire să fie El întocmai cu Dumnezeu"[266], fiindcă era [egal cu Dumnezeu] prin firea [Sa], nu prin răpire[267]. Căci nu a socotit că I se cuvine egalitatea cu Dumnezeu, ci [a fost] dintotdeauna egal, pentru că S-a născut egal, motiv pentru care, „deoarece era Dumnezeu în chip, n-a socotit o răpire să fie El întocmai cu Dumnezeu". Ai auzit despre măreția Lui de nespus. Ascultă și despre smerenia Lui! [Apostolul Pavel] a spus: „S-a golit pe Sine"[268]. În ce fel? Oare a pierdut ceea ce era? Nu! Și atunci cum „S-a deșertat pe Sine"? Nepierzând ceea ce era[269] și asumându-Și ceea ce nu era[270]. Ascultă-l pe Apostolul care lămurește aceasta! După ce a spus: „S-a deșertat pe Sine", ca și cum am fi întrebat noi în ce fel, [a adăugat: „Chip de rob luând"[271]], deci nepierzând ceea ce era și primind ceea ce nu era, existând în chip de Dumnezeu și primind, pe urmă, chipul de rob. Prin urmare, golirea[272] a însemnat să le primească pe cele umile, nu să le piardă pe cele înalte. Luând chip de rob, S-a golit pe Sine. Înlăuntrul omului Se ascundea Dumnezeu. Dacă s-ar fi văzut ceea ce era înlăuntru, Omul [Acela] nu ar fi fost răstignit[273]. Dacă Omul Acela nu ar fi fost răstignit, nu Și-ar fi vărsat sângele. Dacă El nu Și-ar fi vărsat sângele, lumea nu ar fi fost răscumpărată.

Așadar, „S-a deșertat pe Sine, luând chip de rob, făcându-Se asemenea oamenilor" – căci nu S-a făcut în chip de Dumnezeu, deoarece „prin El s-au făcut toate", neputându-se astfel spune: „Cuvântul a fost făcut". Prin urmare, S-a făcut Cel care a făcut să nu piară ceea ce a făcut. „Făcându-Se asemenea oamenilor și la înfățișare aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine, făcându-Se ascultător până la moarte, și încă moarte pe cruce."[274] Iată cât de

---

[265] *Ioan* 1, 3.
[266] *Filipeni* 2, 6.
[267] *Rapina* – „jaf, uzurpare".
[268] *Filipeni* 2, 7.
[269] Firea dumnezeiască.
[270] Firea omenească.
[271] *Filipeni* 2, 7.
[272] Lat. *exinanitio*, echivalentul grecescului κενωσις – „chenoză".
[273] *Cf.* 1 *Corinteni* 2, 8.
[274] *Filipeni* 2, 7-8.

mult S-a smerit! Și ce urmează? „Pentru aceea, Dumnezeu L-a înălțat și I-a dăruit Lui nume, care este mai presus de orice nume, ca în numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt, și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl.”[275] „Înălțatu-Te-ai foarte, mai presus decât toți dumnezeii, și Tu singur [ești] Cel Preaînalt peste tot pământul.”[276]

3. *Există o mare deosebire între Hristos și ceilalți oameni.*

„Înălțatu-Te-ai foarte, mai presus decât toți dumnezeii.” Mai presus decât care dumnezei? Căci există dumnezei. Psalmul ne arată: „Dumnezeu a stat în adunarea dumnezeilor”[277], numindu-i dumnezei pe oamenii născuți din om. Dar aceia sunt fii adoptați. Unul este [Fiu] prin fire, iar ceilalți [sunt fii] prin har. [Există] un singur Fiu prin fire, iar ceilalți [sunt fii] prin har. Domnul nostru Iisus Hristos [este Fiu] prin fire, fiindcă este Cuvântul. Cine [sunt fiii] adoptați? Ceilalți care au crezut în El. Ei [sunt] oameni, [este] om și El, dar „înălțat foarte, mai presus decât toți dumnezeii”.

Este o mare deosebire între Tine și ei. Tu Te-ai născut și ei s-au născut; dar una este [să te naști] pentru că așa îți impune condiția de ființă creată, și alta este [să te naști] din milostivire. El a murit și ei mor; dar una este [să mori] ca urmare a condiției omenești, și alta este [să mori] din bunătate. Noi toți murim din necesitatea [firii], El singur a murit din bunătate. Toți ne naștem potrivit condiției de ființe create, El S-a născut din milă. Așadar, „S-a înălțat foarte, mai presus decât toți dumnezeii”, deoarece Tu ești om și oamenii doar se aseamănă cu Tine, dar una este nașterea din Fecioară, și alta este zămislirea în pofte. Tu ai înviat și ei vor învia; dar una este ceea ce s-a spus: „Trupul Lui n-a văzut stricăciune”[278], și alta [este când s-a spus]: „A fost înmormântat alături de părinții lui și a văzut stricăciune”[279]. Trupul tuturor celor care mor este dat stricăciunii; Tu ai înviat a treia zi, iar stri-

[275] *Filipeni* 2, 9-11.
[276] *Psalmul* 96, 10.
[277] *Psalmul* 81, 1.
[278] *Faptele* 13, 37.
[279] *Faptele* 13, 36.

căciunea nu a putut să lucreze în Tine deloc. Te-ai înălțat înaintea tuturor la cer; ai stat de-a dreapta Tatălui; toți Te mărturisesc: îngerii, oamenii, cerurile, pământul, cei din iad.

4. *Hristos și Biserica.*

„Înălțatu-Te-ai foarte, mai presus decât toți dumnezeii" – [aceasta] s-a spus bine și în modul cel mai potrivit despre El, prin profeție, pentru că vedem că se împlinește, și se împlinește și aici: „Ascultă fiică și vezi"[280] – „înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule!"[281] Cui i-a spus aceasta: „Înălțatu-Te-ai foarte, mai presus decât toți dumnezeii"? Lui Hristos. Și ce [a spus] despre Biserică? „Și peste tot pământul slava Ta. Înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule!" Noi nu L-am văzut pe Hristos. Apostolii L-au văzut. Ei erau acolo. El i-a adus pe Muntele Măslinilor[282] și ei L-au întrebat în legătură cu sfârșitul lumii, iar El le-a răspuns: „Nu este al vostru să știți vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa, ci veți primi putere, venind Duhul Sfânt peste voi, și Îmi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea, până la marginea pământului. După ce a spus acestea, un nor L-a luat"[283].

După aceste cuvinte nu a vrut să mai spună nimic. A vrut ca acestea să-I fie ultimele cuvinte, prin care să ne sădească în inimi, cât mai adânc, Biserica [Sa], care urma să se întindă în toată lumea, deoarece mulți aveau să își facă turmele lor, să adune învățăcei după ei și să facă erezii și schisme, în diverse locuri. Vița de vie ocupă totul acolo unde au fost tăiate mlădițele. Mlădița rămâne acolo unde a fost tăiată. Vița de vie crește și se întinde peste tot, ocupă totul. La fel a făcut și Biserica.

El a dăruit Biserica, după cum a făgăduit, Mirele [a dat] mireasa. „Înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule!" Care Dumnezeu? Despre care am vorbit azi, dacă nu despre Hristos: „Înălțatu-Te-ai mai presus decât toți dumnezeii și slava Ta peste [tot] pământul"? Care este slava Ta? [Este] Biserica Ta, soția Ta. De aceea

280 *Psalmul* 44, 12.
281 *Psalmul* 56, 14.
282 *Cf. Faptele* 1, 12.
283 *Faptele* 1, 7-9.

spune Apostolul: „Bărbatul nu trebuie să-și acopere capul, deoarece este chip și slavă ale lui Dumnezeu. Însă femeia este slava bărbatului”[284]. Mireasa este slava bărbatului. Care este mireasa Acestui Rege atât de mare? Întreaga Biserică. Unde [este] El? „Înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule!” Unde [este] El? „Înălțatu-Te-ai foarte, mai presus decât toți dumnezeii.” Unde [este] ea? „Și peste tot pământul slava Ta.” Mare taină! Am fost invitați la nuntă, și noi înșine suntem nunta. La nunțile oamenilor, una este mireasa, și alții [sunt] nuntașii. Noi suntem și nuntași, și tot noi suntem și mireasa. Căci noi suntem Biserica, și [suntem] invitați în Biserică? Și pentru ce am fost invitați? Preaiubiților, dacă acum s-a împlinit, dacă acum vedem că s-a împlinit, dacă nu poate fi tăgăduit ceea ce spunem: „Peste tot pământul [s-a întins] slava Ta”, când va fi venit [Mirele], ce vom fi? O, dacă am păstra ceea ce am primit!

Predica 265/F*
În ziua Înălțării Domnului

1. *Cel care ne era Domn a socotit vrednic să ne devină frate.*

Preascumpilor, azi, după cum știți, celebrăm sărbătoarea Înălțării Domnului. S-a înălțat, după cum ați auzit, la Tatăl Său și la Tatăl nostru, la Dumnezeul Său și la Dumnezeul nostru[285]. Din ce motiv am fost vrednici să fim frați cu Hristos? Nu ar fi fost posibil să fim frații Lui dacă El nu Și-ar fi asumat slăbiciunea noastră. De aceea [Îi suntem] noi frați, pentru că El [S-a făcut] om. Prin urmare, Cel care ne era Domn a socotit vrednic să ne devină frate; Domnul [nostru] dintotdeauna, fratele [nostru] de la un anumit moment; Domnul [nostru] după chipul de Dumnezeu, fratele [nostru] după chipul de rob. Căci, „deși era Dumnezeu în chip, n-a socotit o răpire să fie El întocmai cu Dumnezeu”[286]: acolo [este] Domnul.

---

[284] *1 Corinteni* 11, 7.
* *PLS* 2, 828-830. Data și locul rostirii predicii nu ne sunt cunoscute.
[285] *Cf. Ioan* 20, 17.
[286] *Filipeni* 2, 6.

Așadar, cum [a devenit] fratele [nostru]? „S-a golit pe Sine, luând chip de rob."[287] Dacă ne-ar fi devenit doar frate ar fi fost mult. Dar a luat și chip de rob, a socotit vrednic să devină rob. Oare [a fost robul] nostru, sau nu? [A fost] și al nostru. El a spus despre Sine Însuși: „Nu am venit să Mi se slujească, ci ca să slujesc"[288]. Despre El a prezis prorocul că Dreptul [îi] va îndrepta slujind multora[289]. Dar să nu ne mândrim! Adesea, stăpânul își slujește slujitorii bolnavi ca să poată avea slujitori sănătoși, care să-l servească; pentru a le face bine, slujește celor bolnavi. Domnul nostru a slujit bolnavilor. Oare nu le-a făcut leacuri din slăbiciunea Sa celor bolnavi? Pentru cei bolnavi Și-a vărsat sângele, din colirul[290] sângelui Său a uns ochii celor orbi.

2. *Una este Hristos fără păcat, și alta omul păcătos.*

Așadar, ne-a devenit frate prin bunătate Cel care ne este Domn prin natura Sa. El a spus: „Mă voi sui la Dumnezeul Meu și Dumnezeul vostru, la Tatăl Meu și Tatăl vostru"[291]. În fața căror [persoane] i-a poruncit [Hristos Mariei Magdalena] să spună aceasta? El i-a zis: „Mergi și spune fraților mei, pentru că sunt fratele [lor]: «Mă voi sui la Tatăl Meu și la Tatăl vostru, Dumnezeul Meu și Dumnezeul vostru»". Nu a spus: „Mă urc la Tatăl nostru"; nici nu a zis: „Mă urc la Dumnezeul nostru". Nu este lipsită de tâlc [spusa]: „Tatăl Meu și Tatăl vostru, Dumnezeul Meu și Dumnezeul vostru". Această distincție dezvăluie ceva ce nu trebuie să trec sub tăcere. „Tatăl Meu", deoarece sunt Unicul; „Tatăl vostru", fiindcă ați fost înfiați prin Mine. De ce [a spus] „Dumnezeul Meu"? Hristos nu [este] o creatură[292]. Dar este Cel Unul-Născut. Așadar, de ce [a spus]: „Dumnezeul Meu"? Psalmul ne arată. [A zis] „Dumnezeul Meu" pentru că a luat chip de rob: „Din pântecele maicii Mele Dumnezeul Meu ești Tu"[293]. Dacă ai

---

287 *Filipeni* 2, 7.
288 *Matei* 20, 28.
289 *Cf. Isaia* 53, 11.
290 Lat. *collyrium* – „medicament sub forma unei paste destinat tratării ochilor".
291 *Ioan* 20, 17.
292 Afirmație îndreptată împotriva arianismului, care susținea că „a fost un timp când Fiul nu era", deci existența Tatălui e anterioară celei a Fiului, iar Fiul ar fi fost o creatură.
293 *Psalmul* 21, 10.

da la o parte pântecele Maicii în care S-a făcut om, nu este Dumnezeul Lui, ci Tatăl Lui. Așadar, [este] Tatăl Lui dintotdeauna, Tatăl veșnic al Fiului veșnic. Însă, pentru a fi Dumnezeul Lui, a intrat în pântecele Maicii, iar prorocul a spus: „Dumnezeul Meu ești Tu". Dar nu în felul în care [se întâmplă în cazul] nostru.

De fapt, [este] Dumnezeul nostru pentru că, păcătoși [fiind], ne-a izbăvit. În schimb, [este] Dumnezeul Lui deoarece S-a făcut om, [fiind] fără păcat. De aceea, după ce a ajuns la Dumnezeu, a făcut următoarea deosebire: „Dumnezeul Meu și Dumnezeul vostru". În ce fel [este] „Dumnezeul Meu"? Pentru că sunt om. Prin urmare, de ce nu [este] în același timp și al nostru, fiindcă și Tu [ești] om, și noi [suntem] oameni? Dar una este Omul fără păcat, care a venit să ridice păcatele, și alta este omul cu păcat, la care a venit ca să-l izbăvească de păcat. Aceasta este o deosebire, și nu o despărțire. Noi avem un Tată în ceruri, dar Hristos [Îl are] într-un mod diferit, deoarece Unicul ne-a înfiat. Noi avem un Dumnezeu în ceruri, dar Hristos [are] în alt fel, pentru că El [este] fără păcat, iar noi [suntem] păcătoși.

3. *Noi aparținem de marea familie.*

Totuși aceea este bunătatea pe care o amintește Apostolul: „Moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori cu Hristos"[294]. Ne găsim un Tată în ceruri, ținem de o mare familie. Fiul a venit de acolo ca să ne devină frate. Nu L-a părăsit pe Tatăl când a coborât la noi, nici nu ne-a părăsit pe noi atunci când S-a întors la Tatăl. Să credem că Hristos [este] în ceruri, să credem că este împreună cu noi! Cum [este] în ceruri dacă [este] cu noi? Fiindcă [este] Dumnezeu. Cuvântul meu este și împreună cu mine, și împreună cu voi; este împreună cu mine în inima[295] mea

---

[294] *Romani* 8, 17.

[295] Lat. *cor, cordis*, în gândirea ebraică veterotestamentară, are sensul de inimă ca organ fizic, dar și de inimă ca sediu al sufletului și al înțelepciunii. Lactantius, în *De opificio Dei* (*Despre lucrarea lui Dumnezeu*), 10, 11, numește inima *domicilium sapientiae* („sălaș al înțelepciunii"). La autorii creștini este folosit adesea cu sensul de *anima, mens, ratio* etc. Mai precizăm faptul că pentru evrei inima era sălaș al gândirii, iar rinichii sălaș al simțirii, după cum reiese din *Psalmul* 7, 9: „ [...] Cel ce cerci inimile și rărunchii, Dumnezeule drepte" (*cf.* Albert BLAISE, *Dictionnaire latin-français ..., s.v. cor*).

și împreună cu voi în urechile voastre. Dacă poate [să facă] asta cuvântul meu, nu a putut Cuvântul lui Dumnezeu?

S-a pogorât când era [El] aici. Deci ce înseamnă că S-a pogorât? Că S-a arătat Iisus Hristos. În ce fel S-a arătat Iisus? Prin faptul că S-a făcut om. Așadar, ce înseamnă că S-a înălțat? Că trupul lui Hristos s-a înălțat la cer, nu că măreția Lui s-a mutat. De unde S-a înălțat, de acolo Se va și pogorî; și, precum S-a înălțat, așa Se va pogorî. Glasul îngerilor [ne spune asta], nu al nostru. Căci Apostolii stăteau și, văzându-L pe când Se înălța, Îl pierdeau din priviri. Iar [îngerii] le-au spus: „Bărbați galileeni, de ce stați? Acest Iisus așa va și veni, precum Îl vedeți mergând la cer”[296]. Ce înseamnă „așa va și veni”? Că va judeca în același chip în care a fost judecat, [putând fi] văzut nu numai de cei drepți, ci și de cei nedrepți, căci va veni să fie văzut și de cei drepți, și de cei nedrepți. Cei nedrepți Îl vor putea vedea, dar nu vor putea domni împreună cu El.

4. *Concluzie.*

Să sărbătorim, așadar, ziua sfântă a Înălțării [la patruzeci de zile[297] după Învierea Domnului], căci întreaga lume sărbătorește împreună cu noi această zi. Biserica, răspândită în întreaga lume, sărbătorește împreună cu noi și Rusaliile [la cincizeci de zile[298] după Învierea Domnului]. Prin urmare, sărbătoarea de la douăzeci de zile și cea de la treizeci de zile [după Înviere] sunt obiceiuri africane[299], nu o taină a [întregii] Biserici.

---

[296] *Faptele* 1, 11.
[297] Lat. *Quadragesimae* [*dies*] – „[ziua] Patruzecimii, Păresimii” se referă de obicei la postul care precedă sărbătoarea Paștilor. Aici însă Fericitul Augustin vizează sărbătoarea Înălțării, aflată la 40 de zile distanță de cea a Învierii.
[298] Lat. *Quinquagesima* [*dies*].
[299] Tradiții ale Bisericii locale din provincia romană Africa.

Predica 377*
La Înălțarea Domnului

1. *Cuvântul veșnic nu poate fi lăudat de noi cum se cuvine.*

Preaiubiți frați, cum am putea vorbi așa cum se cuvine, [folosind] cuvintele [noastre] trecătoare, despre Cuvântul veșnic? Cum ar putea fi de ajuns cele mai umile pentru cele mari? Îi aduc slavă cerurile, Îi aduc slavă virtuțile, Îi aduc slavă puterile cerești, Îi aduc slavă luminătorii cerului, Îi aduc slavă stelele, atât cât poate Îi aduce slavă chiar și pământul, nu pentru a-L slăvi așa cum se cuvine, ci pentru a nu se osândi pe sine, [arătându-se] nerecunoscător. Cine ar putea să explice, cine ar putea să descrie în vorbe, cine ar putea înțelege cum Cel care „Se întinde puternic de la un capăt la altul [al lumii] și le cârmuiește pe toate cu bunătate"[300] Și-a alergat bucuros drumul, „ieșirea Lui fiind de la marginea cerului și oprirea Lui până la marginea cerului"[301]? Dacă Se întinde peste tot, pe unde iese? Dacă Se întinde peste tot, încotro merge? De fapt, nu Se întinde în spațiu și nici nu Se schimbă în timp, nici nu vine și nici nu pleacă, ci, rămânând în Sine, [fiind] totul, cuprinde totul.

Care sunt locurile care nu Îl au pe Cel Atotputernic, care nu Îl păstrează pe Cel fără de sfârșit, care nu Îl primesc pe Cel care vine? Dacă te gândești la Cuvânt, nu am spus nimic [așa cum se cuvine]. Dar El „S-a smerit pe Sine, luând chip de rob"[302], ca să îi învețe pe cei smeriți să spună ceva despre El. În acest chip S-a pogorât, în acest chip, după Evanghelie, a sporit cu râvna pentru înțelepciune[303], în acest chip a pătimit, în acest chip a luptat cu putere, în acest chip a murit, în acest chip a învins moartea și a înviat, în acest chip S-a întors în cer Acela care nu a plecat niciodată din cer. Așadar, este binecuvântat în tăria cerului Cel care

---

* *PL* 39, 1671-1673. Este posibil ca această predică să nu fie autentică.

300 *Înțelepciunea lui Solomon* 8, 1.

301 *Psalmul* 18, 7.

302 *Filipeni* 2, 8.

303 *Cf. Luca* 2, 52.

S-a făcut pentru noi blestemat, după cum spune Apostolul, pentru ca binecuvântarea lui Avraam să ajungă printre neamuri[304].

2. *În ce fel S-a bucurat ca un uriaș care își aleargă drumul lui.*

„S-a bucurat ca un uriaș."[305] De ce [este numit] „uriaș"? [Pentru că,] murind, a înfrânt moartea. De ce „uriaș"? [Pentru că] a sfărâmat porțile iadului, a ieșit și S-a înălțat. Cine este Acest Împărat al slavei, pentru Care li s-a spus unor căpetenii: „Ridicați, căpetenii, porțile voastre și vă ridicați porți veșnice!"[306] Ridicați-vă [pentru că] El este mare, iar voi sunteți strâmte și nu puteți să-L cuprindeți, [ca El să poată trece]! Ridicați-vă! De ce? Ca să intre Împăratul slavei. Se sperie: „Cine este Acest Împărat al slavei? Nu Îl recunosc". Nu este numai Dumnezeu, ci și om; nu este numai om, ci și Dumnezeu. A suferit: oare este Dumnezeu cu adevărat? A înviat: oare este om cu adevărat? Oare este și Dumnezeu, și om? De fapt, a suferit cu adevărat și a înviat cu adevărat.

Însă acest lucru este repetat de două ori, în același psalm: „Ridicați, căpetenii, porțile voastre și vă ridicați porți veșnice și va intra Împăratul slavei!" Aceleași cuvinte sunt repetate după un verset, ca și cum s-ar relua ceva în plus, fără a fi necesar. Dar luați aminte la motivul pentru care sunt repetate aceleași cuvinte și veți înțelege de ce au fost rostite de două ori! Prima dată, când a înviat, s-au deschis porțile iadului; și a doua oară, când S-a înălțat, s-au deschis porțile cerului. [Este] un lucru nou faptul că Dumnezeu a fost în iad și [tot] un lucru nou faptul că omul a fost primit în cer. În amândouă momentele, în amândouă locurile, căpeteniile s-au speriat.

Cine este Acest Împărat al slavei? De unde putem afla asta? Ascultă ce li s-a răspuns amândurora! Li s-a spus celor care au întrebat: „Domnul Cel tare și puternic, Domnul Cel tare în război"[307]. În ce fel de război? A îndurat moartea pentru cei muritori, a pătimit singur pentru toți, [deși era] atotputernic, nu S-a

---

[304] *Cf. Galateni* 3, 13-14.
[305] *Psalmul* 18, 6.
[306] *Psalmul* 23, 7.
[307] *Psalmul* 23, 8.

împotrivit și, murind, a învins. Așadar, este mare Acest Împărat al slavei chiar și în iad. Aceste cuvinte sunt repetate și în fața căpeteniilor cerești: „Ridicați, căpetenii, porţile voastre și vă ridicați porți veșnice!”[308] Oare nu sunt acele porți veșnice ale căror chei le-a primit Petru? Dar, pentru că ridica împreună cu El și omul, I se spune și aici ca unui necunoscut: „Cine este Acest Împărat al slavei?”[309] Însă aici, pentru că nu mai este luptător, ci este învingător, pentru că nu mai luptă, ci a biruit, nu li se mai răspunde: „Domnul Cel tare în război”, ci: „Domnul puterilor, Acesta este Împăratul slavei”[310].

Predica 395*
La Înălțarea Domnului

1. Despre nădejdea creștinească.

Astăzi sărbătorim Înălțarea Domnului în cer. Să nu ascultăm în zadar [îndemnul]: „Sus [să ne avem] inima!”, ci să ne înălțăm împreună cu El, din toată inima, după cum ne învață Apostolul, spunându-ne: „Dacă ați înviat împreună cu Hristos, căutați cele de sus, unde Se află Hristos șezând de-a dreapta lui Dumnezeu; cugetați cele de sus, nu cele de pe pământ!”[311] Pe pământ este nevoie de trudă, [în schimb] pentru cer [trebuie] voință de a te înălța. Aici [este] nădejdea, acolo împlinirea ei. Într-adevăr, va veni vremea când [vom ajunge] la împlinirea a ceea ce nădăjduim. Iar când [vom ajunge] la împlinire, nădejdea [nu va mai fi] nici aici, nici acolo, nu pentru că nădejdea este în zadar, ci pentru că ea se sfârșește atunci când se ajunge la împlinire. În sfârșit, ascultați ce a spus Apostolul despre nădejde: „Prin nădejde ne-am mântuit. Dar nădejdea care se vede nu mai e nădejde. Cum ar [putea] nădăjdui cineva ceea ce vede? Iar dacă nădăjduim ceea ce nu vedem, așteptăm prin răbdare”[312].

---

[308] *Psalmul* 23, 9.
[309] *Psalmul* 23, 10.
[310] *Psalmul* 23, 10.
* *PL* 39, 1716-1717. Locul și data rostirii acestei predici nu ne sunt cunoscute.
[311] *Coloseni* 3, 1-2.
[312] *Romani* 8, 24-25.

Luați aminte la lucrurile omenești și gândiți-vă că, dacă cineva nădăjduiește să-și ia nevastă, înseamnă că încă nu are. De fapt, dacă ar avea, ce ar mai spera? Așadar, își ia nevasta la care speră, și nu va mai spera. Prin urmare, nădejdea se termină în mod fericit când se ajunge la împlinirea ei. Un peregrin nădăjduiește că va ajunge înapoi în patria sa. El speră atâta vreme cât nu este acolo, dar, după ce ajunge, nu mai speră. Într-adevăr, după speranță urmează împlinirea ei. Nădejdea are un sfârșit fericit atunci când se obține ceea ce se nădăjduia. Preaiubiților, îndemnul pe care l-ați auzit mai înainte – „Sus [să avem] inima!” – [se referă la faptul că] noi trebuie să ne gândim la viața viitoare chiar cu inima. Să trăim aici [pe pământ] bine, ca să putem trăi acolo [în Împărăție]!

2. Despre trupul mistic al lui Hristos.

Iată câtă cinste [am primit] din partea Dumnezeului nostru, Care ne-a făcut și S-a pogorât la noi, deoarece noi am căzut de la El. Iar pentru a veni la noi, El nu a căzut, ci S-a pogorât la noi. Prin urmare, dacă S-a pogorât la noi, ne-a înălțat. Capul nostru ne-a ridicat în trupul Său; mădularele Îl vor urma acolo unde este. Pentru că, pe acolo pe unde a mers Capul mai înainte, Îl vor urma și mădularele. El este Capul, iar noi suntem mădularele.

El este în cer, iar noi [suntem] pe pământ. Oare El este departe de noi? Nici vorbă. Dacă ai întreba distanța, este departe; întreabă dragostea și [ai să vezi că] este împreună cu noi! Dacă El nu ar fi împreună cu noi, nu ar fi spus în Evanghelie: „Iată, Eu sunt cu voi până la sfârșitul veacului”[313]. Dacă nu este cu noi, [înseamnă că] mințim când vă spunem: „Domnul [fie] cu voi!”[314] Nu ar fi strigat din cer către Saul, care nu-L persecuta pe El, ci pe sfinții Lui, pe slujitorii Lui, – ca să folosesc o exprimare mai familială – pe mădularele Sale: „«Saule, Saule, de ce Mă prigonești?»[315] Iată, Eu sunt aici în cer, iar tu [ești] pe pământ, printre persecutori”. De ce ai spus „pe Mine”? „Pentru că [voi sunteți]

---

[313] *Matei* 28, 20.
[314] Lat. *Dominus vobiscum.*
[315] *Faptele* 9, 4.

mădularele Mele, iar prin aceste mădulare ale Mele Eu sunt acolo. Dacă piciorul ți-ar fi rănit, limba nu ar tăcea." Prin urmare, Cel prin care au fost făcute cerul și pământul S-a pogorât pe pământ pentru cel pe care l-a făcut din pământ și a ridicat pământul la cer.

Noi nădăjduim [să dobândim] la sfârșitul [veacului] ceea ce ni s-a arătat prin El. Ne va da ceea ce ne-a făgăduit: vom fi în deplină siguranță, ne-a lăsat garanție, a scris Evanghelia; ne va da. De fapt, El a jertfit mai mult pentru noi. Oare am putea socoti că nu ne va da viața Sa Cel care deja a plătit pentru noi cu moartea Sa? A îndurat pentru noi, pe pământ, umilința pătimirilor, nedreptatea, ocara, toate lucrurile nevrednice: oare nu ne va da împărăția, fericirea, nemurirea, veșnicia? A suportat cele rele ale noastre, și nu ne va da cele bune ale Sale? Să mergem lipsiți de orice fel de grijă, [încredințați de împlinirea] acestei speranțe, pentru că Cel care a făgăduit este Adevărul! Dar să trăim în așa fel încât să putem să-I spunem, cu fruntea sus: „Am făcut ceea ce ne-ai poruncit, dă-ne ceea ce ai făgăduit!"

PREDICI LA CINCIZECIME

Predica 266*
În Ajunul Cincizecimii
(împotriva donatiștilor)

1. *Donatiștii interpretează greșit versetul 5 din Psalmul 140*[1].

Dintre cuvintele Sfintei Scripturi pe care le-am ascultat pe când era cântat *Psalmul* [140], cu ajutorul lui Dumnezeu, doresc să vorbesc despre și să cercetez cu mare atenție mai ales această frază în care se spune: „Cel drept mă va pedepsi[2] cu milă și mă va mustra, însă untdelemnul păcătosului să nu ungă capul meu!”[3] Astfel, unii au crezut că untdelemnul păcătosului desemnează untdelemnul omului, de vreme ce „tot omul [este] mincinos”[4].

Dar untdelemnul lui Hristos, din moment ce nu a avut niciun fel de păcat, chiar dacă este oferit prin mijlocirea unui păcătos, nu este untdelemnul păcătosului. Căci trebuie să cugetăm la [următoarele] trei [aspecte]: de către Cine este oferit, cui îi este oferit și prin mijlocirea cui este oferit. Să nu ne temem de untdelemnul păcătosului, fiindcă slujitorul care mijlocește [între noi și Dumnezeu] nu aduce nicio atingere binefacerii Celui care dăruiește.

2. *Fiecare om vorbea în toate limbile.*

De bună seamă, acum celebrăm sărbătoarea Pogorârii Duhului Sfânt. Căci, în ziua Cincizecimii, care a început deja, erau

---

* *PL* 38, 1225-1229. Predica a fost rostită în Ajunul Rusaliilor, la data de 23 mai 397. *Pentecostes* („Cincizecimea”), a cincizecea zi după Paști, Rusaliile: la iudei era o sărbătoare (*Shavuot*, *i.e.* Sărbătoarea Săptămânilor/Sărbătoarea Recoltei; vezi *Ieșirea* 23, 16; *Leviticul* 23, 15-21) prin care I se aduceau mulțumiri lui Dumnezeu pentru recolte, iar în religia creștină este ziua Pogorârii Duhului Sfânt.

[1] Fericitul Augustin a dus o puternică luptă pentru combaterea acestei secte, până la sfârșitul vieții. În scrierile sale, după cum se poate observa și din această predică, militează pentru principiul *ex opere operato* – „din lucrarea săvârșită”, *i.e.* validitatea Tainelor ține de sfințenia lui Dumnezeu, preotul fiind doar un instrument al lui Dumnezeu.

[2] Verbul *emendo* are sensul de „a corecta, a îndrepta”, iar în perioada târzie însemna „a pedepsi”. Așadar, cel drept pedepsește pentru a aduce pe calea cea bună, nu din răutate.

[3] *Psalmul* 140, 5.

[4] *Psalmul* 115, 2.

[adunate] într-un singur loc o sută douăzeci de suflete, printre care [se aflau] Apostolii și Maica Domnului și alții, bărbați și femei, care se rugau și așteptau [împlinirea] făgăduinței lui Hristos, adică pogorârea Duhului Sfânt[5]. Nădejdea celor care așteptau nu era zadarnică, pentru că făgăduința Celui care promisese nu era amăgitoare. Ceea ce ei așteptau[6] a venit și a găsit vase curate în care să Se sălășluiască. „Li s-au arătat limbi ca de foc, împărțite, și s-au așezat peste fiecare dintre ei; și au început ei să vorbească în limbi, precum le dădea lor Duhul să vorbească deschis."[7]

Fiecare om vorbea în toate limbile, fiindcă Biserica viitoare era prevestită în toate neamurile. Fiecare om era un simbol al unității: [faptul că] toate limbile [erau vorbite] de un singur om [însemna] unitatea tuturor neamurilor. Aceștia erau plini [de Duhul Sfânt] și vorbeau, iar cei care erau goi pe dinăuntru se mirau; ba mai mult, ceea ce este și mai demn de mustrare, se mirau și rosteau cuvinte de hulă. Ei spuneau: „Aceștia sunt beți și plini de must"[8]. O, câtă nebunie și blasfemie [în această] învinuire! Un om beat nu numai că nu poate să învețe o altă limbă, dar nu mai stăpânește nici limba sa [maternă].

Dar totuși, prin cei care nu cunoșteau și huleau, vorbeau adevărul. De bună seamă, ei erau plini de vin nou, deoarece deveniseră burdufuri noi[9]. Dar burdufurile vechi se mirau de burdufurile noi și, pentru că rosteau blasfemii, nici nu se reînnoiau, nici nu se umpleau [de Duh Sfânt]. În cele din urmă, după ce [această] hulă a fost dovedită drept falsă, de îndată ce i-au ascultat cu toată luarea-aminte pe Apostolii care vorbeau și lămureau [ceea ce se întâmplase] și predicau, prin harul lui Hristos, auzind, s-au căit; prin căință[10] s-au schimbat; schimbându-se, au crezut; crezând, au ajuns vrednici să primească [Duhul Sfânt], de Care se minunau [văzându-L lucrând] în alții[11].

---

[5] *Cf. Faptele* 2, 1-2.
[6] *I.e.* Duhul Sfânt.
[7] *Faptele* 2, 3-4.
[8] *Faptele* 2, 13.
[9] *Cf. Matei* 9, 17.
[10] Lat. *compunctio*. Sensul concret este acela de „înțepătură", iar cel figurat, de „remușcare, durere/părere de rău pentru păcate, căință".
[11] *Cf. Faptele* 2. Recurgând la un climax ascendent, Fericitul Augustin scoate în evidență etapele întoarcerii la credință: ascultarea cuvântului, căința, schimbarea, credința.

3. *Unul este Cel care dăruiește, și altul este slujitorul*[12].

Pe urmă, Duhul Sfânt a început să fie dat prin slujirea Apostolilor. Ei își puneau mâinile[13] și El pogora. Dar aceasta nu era numai în puterea oamenilor – slujitorul să nu își pună în seamă mai mult decât ce [poate] ca slujitor! Unul este Cel care dăruiește, și altul este slujitorul [care are rol de mijlocitor]. De fapt, Duhul a mărturisit aceasta ca oamenii să nu socotească în puterea lor ceea ce era [în puterea] lui Dumnezeu.

Din acest motiv a vrut să se semețească Simon [Magul], care, socotind că darul Duhului Sfânt poate fi pus pe seama oamenilor, le-a făgăduit Apostolilor bani ca Duhul Sfânt să Se coboare și atunci când el urma să pună mâinile pe cineva[14]. El nu cunoștea harul. Căci, dacă ar fi cunoscut harul, l-ar fi avut în mod gratuit. Deoarece a vrut să cumpere Duhul, nu a fost vrednic să fie răscumpărat de Duh. Cine ești tu, omule, de vrei să te semețești? Îți este de ajuns să te umpli [de Duh Sfânt], nu [ai nevoie] să te mândrești. Cel care se umple [de Duh Sfânt] este bogat, [în schimb] cel care se semețește este gol pe dinăuntru.

„Dar – spun unii – [Duhul Sfânt] era dat prin mijlocirea oamenilor. Fapt pentru care oare nu era în puterea oamenilor ceea ce era dat? Dar nu putea fi dat – adaugă ei – decât prin mijlocirea oamenilor sfinți. Oare aceștia L-au primit prin mijlocirea oame-

---

[12] Lat. *ministrator* („slujitor, administrator") – nume de agent de la *ministratio*, care corespunde grecescului διακονία.

[13] Lat. *impositio manus/manuum*. Daniel MARGUERAT, „Actes 8: Faire tomber le puissant et reveler l'humble", în: David WARREN *et alii* (eds.), *Early Christian Voices. In Texts, Traditions, and Symbols*, Brill Academic Publishers Inc., Boston (pp. 119-130), p. 124, n. 11: „Punerea mâinilor este un ritual pe care Biserica l-a preluat din iudaism. Era folosit în timpul botezului (*Faptele* 8, 17; 19, 6), la trimiterea în misiune (13, 3), la instalarea în funcția sacerdotală (6, 6) sau cu rugăciunea de vindecare (5, 12; 9, 12, 17; 28, 8). Acest gest nu a fost doar al Apostolilor, ci putea fi făcut și de un credincios (9, 12, 17) sau de întreaga comunitate (6, 6; 13, 3). El implică din partea Bisericii conștientizarea faptului că este canalul de comunicare al harului primit de la Dumnezeu (Joseph COPPENS, «L'imposition des mains dans les Actes des Apôtres», în: *Les Actes des Apôtres: Traditions, rédaction, théologie* [éd. Jacob Kremer; BETL 48; Gembloux: Duculot; Leuven: University Press, 1979], pp. 405-38)".

[14] *Cf. Faptele* 8, 9-24. Din acest gest al lui Simon derivă termenul „simonie": cumpărarea/vânzarea cu bani a bunurilor duhovnicești.

nilor? Apostolii puneau mâinile și Duhul Sfânt Se pogora; dar, când S-a pogorât peste ei, cine a pus mâinile pe ei?"

4. *Duhul Sfânt a fost dat cândva fără mijlocirea oamenilor.*

Primiți și păstrați învățăturile dumnezeiești: [acestea] sunt cuvintele lui Dumnezeu, autoritatea Scripturii, autenticitatea cuvintelor, adevărul exemplelor. [Trebuie să] citim toată [Scriptura], [trebuie] să o credem pe toată! Duhul Sfânt a fost dat multora prin punerea mâinilor de către Apostoli, dar [și aceștia] prin care era dat [Îl] primiseră. Când [Îl] primiseră? Atunci când erau [adunați] o sută douăzeci de oameni într-o singură casă[15]: fiecare dintre ei se ruga, nimeni nu punea mâinile. S-a pogorât peste cei care înălțau rugăciuni, i-a umplut pe cei care se rugau, i-a făcut slujitori pe cei pe care i-a umplut și prin ei a dat [mai departe harul] Său.

Ascultați în continuare[16]! Filip binevestitorul[17], care a predicat Evanghelia în Samaria, era unul dintre cei șapte diaconi; căci, din nevoia slujirii, celor doisprezece Apostoli li s-au adăugat șapte diaconi[18], dintre care unul era, după cum am spus, Filip, care, datorită vorbirii curajoase din predici, a fost vrednic să fie numit „binevestitorul". Deși toți făceau aceasta[19], el, după cum am spus, a predicat Evanghelia în Samaria. Mulți au crezut în Samaria, iar cei care au crezut au fost botezați. Însă, îndată ce au auzit Apostolii, i-au trimis la ei pe Petru și pe Ioan ca să-și pună mâinile peste cei botezați și, prin punerea mâinilor peste ei, să primească Duhul Sfânt, prin rugăciune. Simon, uimit fiind de un atât de mare har al Apostolilor, a vrut să [le] dea bani, ca și cum Cel pe care Îl invocau ar fi fost pus de vânzare[20]; dar a fost refuzat cu dispreț și a fost găsit nevrednic de un har atât de mare. Așadar, ei

---

[15] Termenul *conclave* (<*cum* + *clavis* – „cheie") desemnează un loc ce se încuie cu cheia, în special o odaie, o cameră de dormit, o sală de mese, dar și o colivie, cușcă. Menționăm faptul că în *Vulgata* este folosit termenul *domus* („casă").

[16] Marcă a stilului oral. Fericitul Augustin le menține credincioșilor atenția vie pe tot parcursul predicii.

[17] Lat. *evangelista*. *Cf. Faptele* 21, 8.

[18] *Cf. Faptele* 6, 1-6.

[19] *I.e.* predicau Evanghelia.

[20] *Cf. Faptele* 8, 5-24.

au primit Duhul Sfânt prin punerea mâinilor de către Apostoli. Pentru că Simon crezuse că darul lui Dumnezeu era în puterea oamenilor, ca nu cumva această bănuială să prindă rădăcini [în sufletul] celor mai slabi [în credință], imediat după aceea [s-au întâmplat următoarele:] un oarecare eunuc, [mare dregător] al reginei Candachia[21], venea de la Ierusalim, unde mersese să se roage, și, șezând în car, îl citea pe prorocul Isaia. Atunci Duhul Sfânt i-a spus lui Filip să se apropie de car. El, care botezase în Samaria și nu pusese mâinile deasupra nimănui și îi vestise pe Apostoli, ca, prin sosirea lor și prin punerea mâinilor [lor], cei botezați de el să fie vrednici să primească Duhul Sfânt, se apropie de car și îl întreabă pe eunuc dacă înțelegea ceea ce citea. Famenul îi răspunde că el ar putea să înțeleagă dacă ar avea pe cineva care să-i tălmăcească și îl roagă pe Filip să se urce în car.

[Acesta] se urcă, stă împreună cu el și descoperă că citea din prorocul Isaia ceea ce fusese prevestit în legătură cu Hristos: „Ca o oaie a fost dus spre junghiere”[22] și celelalte din jurul acestui loc. Atunci, deoarece îl întrebase dacă prorocul vorbește despre sine însuși sau despre altcineva, luând aminte la clipa prielnică[23], Îl binevestește pe Hristos, poarta mântuirii. Pe când acestea se petreceau pe drum, au ajuns la o apă, iar famenul i-a spus lui Filip: „Iată apă! Ce mă împiedică să fiu botezat?”[24] Filip i-a răspuns: „Dacă crezi, este cu putință”[25]. Iar el a zis: „Cred că Iisus este Fiul lui Dumnezeu”[26]. S-au coborât în apă și Filip l-a botezat pe acesta. Pe urmă au ieșit din apă și Duhul Sfânt a venit peste eunuc[27]. Iată, în acel loc era Filip, cel care botezase în Samaria și îi adusese pe Apostoli la cei pe care îi botezase[28]; a botezat, însă

---

[21] Regina Etiopiei. Etiopia este cunoscută în Biblie drept țara lui Cuș (*Facerea* 2, 13).
[22] *Isaia* 53, 7. *Cf. Ioan* 1, 29. Vezi și FERICITUL AUGUSTIN, *Predica* 299, 4.
[23] Literal: „găsind deschisă ușa împrejurării favorabile”.
[24] *Faptele* 8, 36.
[25] *Faptele* 8, 37.
[26] *Faptele* 8, 37.
[27] *Cf. Faptele* 8, 26-40. Nici în ediția actuală a Bibliei românești sinodale și nici în *Vulgata* nu găsim o variantă de text care să ateste acest fapt. Dar alte versiuni ale Bibliei din vremea Fericitului Augustin conțineau un asemenea text. De exemplu, Fericitul Ieronim (*Dialogul împotriva luciferienilor*, 9) ne oferă următoarea variantă de text: *Spiritus sanctus venit in eunuchum* – „Duhul Sfânt S-a pogorât peste eunuc”.
[28] *Cf. Faptele* 8, 5-17.

nu și-a pus mâinile [peste nimeni], dar Duhul, ca să arate faptul că Simon [Magul] a bănuit în mod greșit că darul Duhului lui Dumnezeu ar fi în puterea oamenilor[29], a venit fără vreun mijlocitor[30] peste [acela] și l-a izbăvit. A venit ca Dumnezeu și l-a umplut [de har], a venit ca Domnul [Hristos] și l-a răscumpărat.

5. *Diaconul Filip este diferit de Apostolul Filip.*

Cineva dintre cei care caută nod în papură ar putea să spună că Filip [despre care am vorbit mai înainte] nu era diaconul care botezase în Samaria, ci era Apostolul [Filip], căci și din rândul Apostolilor [unul] este numit Filip, însă cel care este desemnat cu titlul de „binevestitorul" este unul dintre cei șapte diaconi. Dar să bănuiască ei ce vor, eu vă dau următoarea soluție. Din moment ce Sfânta Scriptură nu precizează în chip limpede dacă a fost Apostolul sau diaconul, acest fapt poate să rămână îndoielnic[31]! Și totuși stă scris faptul că, îndată ce a ieșit din apă, Duhul Sfânt a venit peste eunuc. Nimeni nu amintește că acolo [a fost o] punere a mâinilor. Poate că nici acest [răspuns] nu este de ajuns. Căci se poate adăuga: „Oricum, cineva a pus mâinile peste el", dar Scriptura nu spune nimic în acest sens.

6. *Despre sutașul Corneliu.*

Așadar, ce mai zici? El îmi răspunde: „Aceasta zic, și anume că, într-adevăr, peste primii o sută douăzeci [de oameni] Duhul Sfânt S-a pogorât fără punerea mâinilor, deoarece atunci venea pentru prima dată, însă de atunci nu S-a mai pogorât peste nimeni fără punerea mâinilor". Tu ai uitat de sutașul Corneliu? Citește cu luare-aminte și cercetează cu înțelepciune! Despre

---

29 *Cf. Faptele* 8, 18-24.

30 Adverbul *liberaliter* („ca un om liber") scoate în evidență faptul că Duhul acționează lipsit de constrângeri.

31 F.F. BRUCE, *The Acts of the Apostles. Greek Text with Introduction and Commentary*, Eerdmans Publishing Co., 1990, p. 184: „Filip mai apare menționat în 8, 5-40; 21, 8 sq. Părerea generală este că trebuie să fie socotit o persoană distinctă de Apostolul Filip (*cf.* 1, 13) și probabil că această opinie trebuie păstrată; dar M. Hengel consideră că «nu putem exclude posibilitatea că Filip a fost la început unul dintre cei 'Doisprezece' și acum a trecut între cei 'Șapte'»".

sutașul Corneliu citim în aceeași carte a *Faptelor Apostolilor*, unde se vorbește și despre pogorârea Duhului Sfânt. Un înger a fost trimis la sutașul Corneliu, i-a vestit că milosteniile i-au fost primite, rugăciunile i-au fost ascultate; prin urmare, trebuia să trimită [bărbați] la Petru, care locuia în Iope, în casa lui Simon tăbăcarul, pentru a-l chema. Însă atunci era mare neînțelegere între iudei și neamuri, adică între cei întorși la credință din rândul iudeilor și cei din rândul neamurilor, și anume dacă Evanghelia trebuie împărtășită și celor netăiați împrejur. Din acest motiv era o mare neînțelegere atunci când Corneliu trimite [după Petru].

Între timp, Petru este prevenit. E împlinită lucrarea Împărăției cerurilor, și aici, și acolo[32], de către Cel care este pretutindeni. Când acestea se petreceau la Corneliu, în vremea aceasta Petru, în Iope, flămânzind, se suie [pe acoperiș] să se roage, pe când i se pregătea de mâncare. Cugetul celui care se ruga a fost răpit în cer, de la cele mai de jos spre cele de sus, nu pentru a se abate de la drumul cel bun, ci pentru a avea o viziune. S-a pogorât dinaintea lui un platou[33], coborât din cer ca o tavă cerească, pentru el care era cuprins de foame. Iar acest platou era legat cu patru frânghii, având [pe el] toate speciile de animale, curate și necurate. Iar el, flămând fiind, a fost tulburat de o voce cerească: „Petre, scoală-te; junghie și mănâncă!”[34] A privit cu atenție, a văzut pe platou animale necurate, de care nu se atingea din obișnuință, și i-a dat următorul răspuns vocii: „Departe să fie de mine până și gândul, Doamne! Niciodată n-am mâncat nimic spurcat și necurat”[35]. Iar vocea [i-a răspuns]: „Pe cele pe care Dumnezeu le-a curățit, tu să nu le numești necurate!”[36]

De fapt, lui Petru nu îi era oferită o hrană trupească, ci îi era vestit Corneliu, cel curățit. Iar aceasta s-a făcut de trei ori și vasul a fost ridicat în cer. O, ce taină limpede! Platoul reprezintă discul

---

[32] Și la sutașul Corneliu, în Cezareea, și la Petru, în Iope.
[33] L.T. JOHNSON, *The Acts* ..., p. 184: „În textul grecesc este folosit termenul σκεῦος («unealtă, vas, lucru»), urmat de o comparație: «ca o pânză mare»”.
[34] *Faptele* 10, 13.
[35] *Faptele* 10, 14.
[36] *Faptele* 10, 15.

pământului. Cele patru frânghii care țin platoul [semnifică] cele patru puncte cardinale, pe care Scriptura le amintește, zicând: „De la răsărit și de la apus, și de la miazănoapte și de la miazăzi"[37]. Animalele [simbolizează] toate neamurile. Platoul coborât de trei ori amintește de [Sfânta] Treime. Petru [reprezintă] Biserica; faptul că Petru este flămând [ne arată] că Biserica dorește credința neamurilor. Vocea cerească [este] Sfânta Evanghelie. „Junghie și mănâncă" [înseamnă]: „Ucide ceea ce sunt ei, fă-i ceea ce ești tu".

În vreme ce Petru nu pricepea porunca, a fost anunțat că niște soldați trimiși de Corneliu vor să-l vadă. Iar Duhul Sfânt [i-a spus] lui Petru: „Mergi împreună cu ei, [căci] Eu i-am trimis!"[38] Petru a plecat [împreună cu ei], nemaifiind șovăielnic în privința viziunii, ci plin de siguranță. După cum putem citi [în *Fapte*], fiindu-i vestită [sosirea], Corneliu l-a întâmpinat cu smerenie, i s-a închinat cu smerenie și a fost ridicat cu mai multă smerenie. A intrat în casă și a găsit pe mulți alții adunați [acolo]. [Corneliu] i-a povestit lui Petru motivul pentru care a trimis după el și i-a mulțumit pentru că a venit. Așadar, deschizându-și gura, a început să binevestească harul Domnului Iisus Hristos neamurilor netăiate împrejur, pentru care avea loc acea mare neînțelegere. Împreună cu Petru erau unii din rândul iudeilor care trecuseră la credință, iar aceștia puteau să găsească prilej de poticneală în faptul că erau botezați cei netăiați împrejur. Petru le-a spus limpede: „Voi știți, fraților, ce oroare este pentru un iudeu să se apropie sau să se unească [mai ales] cu cel din rândul neamurilor, dar mie Dumnezeu mi-a arătat să nu numesc pe nimeni spurcat sau necurat"[39]. Fiindu-i foame [de a-i aduce la credință], a privit spre platoul [arătat în vedenie][40].

---

[37] *Luca* 13, 29.

[38] *Faptele* 10, 20.

[39] *Faptele* 10, 28.

[40] *Faptele* 10, 1-48. L.T. Johnson (*The Acts ...*, p. 201) evidențiază faptul că, din această vorbire, se observă că Petru începe să aibă o înțelegere mai profundă, realizând că darul lui Dumnezeu pentru mântuire este oferit tuturor celor care îl acceptă, indiferent de neam sau de alte considerente.

7. *Împotriva donatiștilor.*

Unde sunt cei care spuneau – căci din acest motiv am povestit totul, din acest motiv vreau să spun –, unde sunt cei care spuneau că Duhul Sfânt este dat prin puterea oamenilor? Pe când Petru le binevestea, Corneliu și toți cei care erau împreună cu el din rândul neamurilor au crezut, și pe dată, înainte de a fi botezați, Duhul Sfânt S-a revărsat asupra lor[41]. La una ca aceasta, ce replică mai poate da îngâmfarea omenească nerușinată? Duhul Sfânt S-a pogorât nu numai înainte de punerea mâinilor, ci chiar și înainte de botez, [arătând că vine] din propria Lui putere, nu din necesitatea [punerii mâinilor]. S-a pogorât înainte de spălarea purificatoare a botezului, ca să îndepărteze neînțelegerea în privința tăierii împrejur[42].

Cei care huleau și nu pricepeau ar fi putut să-i spună lui Petru: „Rău ai făcut că ai dat Duhul Sfânt". Dar iată că s-a împlinit, iată că s-a dovedit ceea ce a spus Domnul: „Vântul suflă unde vrea"[43]. Iată că s-a împlinit, iată că s-a arătat ce mare adevăr a grăit Domnul când a spus: „Vântul suflă unde vrea". Dar totuși ereticul mândru nu dă afară din el duhul trufiei. Încă spune: „[Duhul] este al meu. Nu L-am primit de la El, ci de la mine". Tu răspunzi: „Caut ceea ce este al lui Dumnezeu". El [îți spune]: „Oare nu ai citit: «Untdelemnul păcătosului să nu ungă capul meu»[44]?" Așadar, untdelemnul este al tău? Dacă este al tău, nu îl vreau; dacă este al tău, este rău. Însă, dacă este al lui Dumnezeu, chiar și [dat] prin tine, care ești rău, este bun.

Noroiul nu murdărește razele soarelui, și tu poți întina untdelemnul lui Dumnezeu? Dar de aceea îl ai spre răul tău, pentru că tu, fiind rău, ai ceea ce este bun; fiind rău, tu ai primit ceea ce

---

[41] *Cf. Faptele* 10, 44.
[42] Tăierea împrejur (era un semn al legământului încheiat de Dumnezeu cu patriarhul Avraam; vezi *Facerea* 17, 9-14) reprezenta o instituție deosebit de puternică și de adânc înrădăcinată în lumea iudaică. Prin faptul că Duhul Sfânt Se pogoară și peste cei netăiați împrejur, mântuirea este deschisă tuturor celor dispuși să primească darul, fie că sunt tăiați împrejur sau nu. De acum înainte, adevărata tăiere împrejur trebuie să se petreacă în inimă.
[43] *Ioan* 3, 8.
[44] *Psalmul* 140, 5.

este al lui Dumnezeu, deoarece, fiind despărțit, tu nu ai adunat, ci ai risipit. Cei care mănâncă în chip nevrednic [trupul lui Hristos] mănâncă și beau spre osânda lor[45]; oare pentru că mănâncă în chip nevrednic, nu mănâncă? Hristos i-a dat o bucățică [de pâine] lui Iuda cel nevrednic[46], iar el a primit-o spre judecata sa. Oare a primit-o de la cineva rău? Oare a primit ceva rău? Dimpotrivă, el este vinovat pentru că, [fiind] rău, a primit un lucru bun de la cineva bun. Așadar, untdelemnul mântuitor nu este untdelemnul păcătosului. Dacă este primit bine, este bun; chiar de este primit rău, este bun. Vai de oamenii care primesc în mod rău ceea ce este bun!

8. *Iubește-l pe cel care te dojenește, păzește-te de cel care te lingușește!*

Totuși ia aminte la înțelesul Scripturii, ca nu cumva să te îndemne la ceva care să se potrivească unei tâlcuiri mai adânci. Spune: „Cel drept mă va pedepsi cu milă"[47]; deși pedepsește, cel care dojenește iubește și prețuiește; cel care lingușește înșală; unul compătimește, celălalt amăgește. Nuiaua celui care pedepsește este aspră, untdelemnul celui care măgulește este plăcut. De fapt, toți lingușitorii ung capul, dar nu tămăduiesc pe dinăuntru. Iubește-l pe cel care te dojenește, păzește-te de cel care te lingușește!

Dacă îl iubești pe adevăratul dojenitor și te păzești de lingușitorul înșelător, poți să spui ceea ce s-a cântat: „Cel drept mă va pedepsi cu milă și mă va mustra, însă untdelemnul păcătosului" – adică momeala plăcută a lingușitorului – „să nu ungă capul meu!"[48] Un cap uns este un cap însemnat[49]; un cap însemnat este un cap mândru. Este mai de folos inima cumpănită decât un cap

---

[45] *Cf. 1 Corinteni* 11, 29.
[46] *Cf. Ioan* 13, 26.
[47] *Psalmul* 140, 5.
[48] *Psalmul* 140, 5.
[49] În Vechiul Testament, actul ungerii era rezervat în mod exclusiv regelui și preotului. În contextul de față, are rolul de a scoate în evidență importanța pe care o dobândește o persoană unsă sau, mai bine spus, pe care i se pare că o dobândește, căci slava deșartă nu face decât să-l ducă spre pieire.

însemnat; dar nuiaua celui care dojenește face inima cumpănită; untdelemnul celui păcătos, adică adularea lingușitorului, face capul însemnat. Dacă mândria ți s-a urcat la cap, ai grijă la greutatea capului, ca nu cumva să te tragă în prăpastie. Pentru moment, socotesc că sunt de ajuns acestea pe care le-am rostit în legătură cu versetul din psalm, cu ajutorul lui Dumnezeu, Care a zidit, în mod tainic, inimile voastre.

Predica 267*
În ziua Cincizecimii

1. *Sărbătoarea solemnă a Pogorârii Duhului Sfânt.*

Sărbătoarea[50] de azi ne amintește cât de mare este Domnul Dumnezeu și cât de mare este harul [Duhului Sfânt] care s-a revărsat peste noi. De aceea se celebrează o sărbătoare anuală, ca nu cumva să ni se șteargă din amintire ceea ce s-a întâmplat o dată. De fapt, *sollemnitas* provine de la faptul că un eveniment se sărbătorește în fiecare an, [iar în ciclul sărbătorilor nu există întreruperi], așa cum se spune *perennitas*[51] a unui fluviu, deoarece el nu seacă pe timpul verii, ci curge tot anul. După cum *perenne*[52] [înseamnă] „pe durata întregului an”, tot astfel și *sollemne* [desemnează] ceea ce se obișnuiește să fie sărbătorit în fiecare an [fără întrerupere]. Astăzi sărbătorim Pogorârea Duhului Sfânt. Domnul a trimis din cer Duhul Sfânt, pe Care ni L-a făgăduit de când era pe pământ. Fiindcă doar așa a promis că va fi trimis din cer: „Căci, dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi,

* *PL* 38, 1229-1231. Predica a fost rostită la Rusalii, la data de 2 iunie 412.

[50] Lat. *sollemnitas* – „sărbătoare celebrată anual”.

[51] „Curgere continuă”.

[52] *Cf.* A. ERNOUT-MEILLET, *Dictionnaire etymologique* ..., *s.v. annus*: adjectivul *perennis* (*per* + *annus*) se referă la ceva care durează tot anul, mai ales la râuri, izvoare etc., ajungând să aibă sensul „care durează fără oprire, tot timpul, peren”. Latinii aveau și o zeiță a anului, *Anna Perenna*, care semnifica scurgerea și întoarcerea continuă a anului, iar sărbătoarea ei era la începutul anului, după calendarul roman antic, în martie.

iar dacă Mă voi duce, Îl voi trimite la voi"[53], a pătimit, a murit, a înviat, S-a înălțat. Mai rămânea să împlinească ceea ce făgăduise.

Asta așteptau Apostolii Săi – o sută douăzeci de suflete[54], după cum stă scris, pentru că se înzecise numărul Apostolilor, căci Hristos a ales doisprezece și a trimis Duhul Sfânt peste o sută douăzeci. Așadar, cei care așteptau să se împlinească această făgăduință erau într-o singură casă și se rugau, deoarece toți doreau cu aceeași credință lucrul pe care-l cereau prin aceeași rugăciune și în același gând duhovnicesc. Erau burdufuri noi, așteptau vinul cel nou din cer[55], și a venit. De fapt, ciorchinele cel mare de struguri[56] fusese deja zdrobit cu picioarele și preaslăvit. În acest sens, citim în Evanghelie: „Căci încă nu era dat Duhul, pentru că Iisus încă nu fusese preaslăvit"[57].

2. *Darul vorbirii în limbi.*

Ați auzit deja cu ce mare minune li s-a răspuns credinței lor. Toți cei care erau de față învățaseră o singură limbă. A venit Duhul Sfânt, au fost umpluți de El și au început să vorbească în diversele limbi ale tuturor neamurilor, pe care nu le cunoșteau și nici nu le învățaseră, dar îi învăța Cel care venise. A intrat, au fost umpluți, S-a revărsat. Atunci acesta era semnul [Duhului]: oricine primea Duhul Sfânt, plin de Duh, de îndată vorbea în limbile tuturor[58]. Și nu numai cei o sută douăzeci[59]. Scriptura ne învață că, după ce oamenii au crezut, au fost botezați, au primit Duhul Sfânt și au vorbit în limbile tuturor neamurilor. Cei care erau de față s-au înspăimântat, unii fiind cuprinși de uimire, iar alții spuneau în batjocură: „Ăștia sunt beți, sunt plini de must"[60]. Îi luau în derâ-

---

[53] *Ioan* 16, 7.
[54] *Cf. Faptele* 1, 15.
[55] *Cf. Matei* 9, 17.
[56] *Cf. Ioan* 15, 1: „Eu sunt vița cea adevărată [...]". Textul de față reprezintă o referire clară la jertfa Mântuitorului și la Taina Sfintei Euharistii. De fapt, această ipostază a Mântuitorului este reprezentată și iconografic: în Sfântul Altar, în unele biserici, pe bolta Proscomidiarului apare Hristos, iar din coasta Lui străpunsă crește o viță-de-vie.
[57] *Ioan* 7, 39.
[58] *Cf. Faptele* 10, 46.
[59] *Cf. Faptele* 10, 44-45.
[60] *Faptele* 2, 13.

dere și totuși spuneau ceva adevărat. Căci erau burdufuri umplute cu vin nou. Ați auzit pe când se citea Evanghelia: „Nimeni nu pune vin nou în burdufuri vechi”[61]; [omul] trupesc nu le înțelege pe cele duhovnicești[62]. Pofta trupească ține de ceea ce este vechi, în schimb harul este noutatea. Cu cât mai mult un om va fi fost reînnoit în mai bine, cu atât va înțelege mai temeinic ce este adevărul. Mustul fierbea și din fierberea mustului se revărsau limbile neamurilor.

3. *Acum se împlinește ceea ce a fost promis atunci. De ce nu se mai dă azi darul vorbirii în limbi.*

Oare astăzi, fraților, nu ni se mai dă Duhul Sfânt? Oricine gândește așa nu este vrednic să-L primească. Ni se dă și astăzi. Și atunci de ce nu mai vorbește nimeni în limbile tuturor neamurilor, precum vorbea cel care era umplut de Duh Sfânt atunci? De ce? Pentru că s-a împlinit ceea ce însemna acea minune. Ce simboliza? Când am sărbătorit Înălțarea – amintiți-vă! –, v-am spus că Domnul Iisus Hristos a încredințat Biserica Apostolilor[63] și apoi S-a înălțat. Apostolii se întrebau: „Când va fi sfârșitul veacurilor?” Iar El le-a răspuns: „Nu este al vostru să știți anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa”[64]. Apoi le-a promis ceea ce s-a împlinit astăzi: „Ci veți lua puterea Duhului Sfânt, Care va veni peste voi, și Îmi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria, până la marginile pământului”[65].

Atunci Biserica era într-o singură casă și a primit Duhul Sfânt; era în puțini oameni, dar era în limbile întregii lumi. Iată împlinit acum ceea ce era simbolizat atunci. Ce este faptul că acea Biserică mică vorbea în limbile tuturor neamurilor, dacă nu faptul că această Biserică mare, ce se întinde de la răsărit până la apus, vorbește în limbile tuturor neamurilor? Acum se împlinește ceea ce era promis atunci. Am auzit, iar acum vedem. „Ascultă

[61] *Matei* 9, 17.
[62] *Cf. 1 Corinteni* 2, 14.
[63] *Cf. Faptele* 1; *Matei* 16, 18-19; *Luca* 24, 47.
[64] *Faptele* 1, 7. În legătură cu acest subiect, vezi FERICITUL AUGUSTIN, *Despre Sfânta Treime*, 1, 12, 23.
[65] *Faptele* 1, 8.

fiică și vezi!"[66] Chiar reginei[67] i s-a spus: „Ascultă fiică și vezi!", ascultă promisiunea, vezi împlinirea ei! Dumnezeul tău nu te-a înșelat, mirele tău nu te-a înșelat, nu te-a înșelat Cel care ți-a dat drept zestre[68] sângele Său, nu te-a înșelat Cel care te-a făcut din urâtă frumoasă, din necurată fecioară. Tu ai fost făgăduită ție[69]: ai fost făgăduită în câțiva și desăvârșită în mulți.

---

[66] *Psalmul* 44, 12. Fericitul Augustin (*Comentarii la Psalmi*, 44, 3) ne arată că mireasa este Biserica, iar mirele este Hristos (*sponsa Ecclesia est, sponsus Christus*). Astfel Mântuitorul îi dă omului posibilitatea unei schimbări fundamentale: „Dar și fiecare dintre noi, fraților, este schimbat din omul vechi în omul nou: din necredincios devine credincios, din jefuitor donator generos, din adulter cast, din făcător de rele făcător de bine" (*Comentarii la Psalmi*, 44, 2).

[67] *I.e.* Biserica.

[68] Fericitul Augustin evidențiază faptul că Hristos este Cel care face Biserica mireasă, acordând prin ea tuturor posibilitatea mântuirii.

Latinii desemnau zestrea prin substantivul *dos*. „În latină acest cuvânt s-a specializat, ajungând zestrea, dota, darul pe care mireasa îl aduce cu sine la căsătorie, dar uneori și darul mirelui pentru a o cumpăra pe fată" (Émile BENVENISTE, *Vocabularul instituțiilor indo-europene, I. economie, rudenie, societate*, trad. de Dan Slușanschi, Ed. Paideia, 1999, p. 52). De fapt, „căsătoria" nu are un nume indo-european, ci se spune doar că bărbatul își ia o soție pe care i-o dă alt bărbat, iar femeia merge să fie soție, îndeplinind un rol (É. BENVENISTE, *Vocabularul ...*, pp. 199-203). „Așa cum observa și Aristotel în legătură cu propria sa limbă [...], «unirea dintre bărbat și femeie nu are un nume» (*Polit.* I, 3, 2). Și în fapt expresiile pe care le întâlnim astăzi sunt toate niște creațiuni secundare, fie vorba de fr. mariage [< mari + -age lat. pop. *maritu-* + *-aticu-*], de germ. ehe (litt. «lege»), de rus. brak (derivat de la brat'sja, «a se lua») [sau de rom. căsătorie sau căsnicie, de la casă < lat. *casa*] etc. [...] Această situație lexicală negativă, lipsa unui verb propriu, ne arată că nu femeia ia în căsătorie, ci ea este măritată. Ea nu îndeplinește un act, ci își schimbă statutul. Or, tocmai acest fapt îl arată, de astă dată în chip pozitiv, termenii care denumesc starea femeii măritate" (É. BENVENISTE, *Vocabularul ...*, pp. 199-201). „Termenul latin *matrimonium* este foarte semnificativ în această privință. Luat în mod literal, *matrimonium* înseamnă «starea legală de *mater*» [...]. Rațiunea care a dus la crearea lui *matrimonium* nu este o analogie de sens cu *patrimonium*, care este o noțiune cu totul diferită. Ea reiese din expresiile consacrate din care *matrimonium* își scoate deplinul său înțeles, și anume, din punctul de vedere al «tatălui»: *dare filiam in matrimonium* [«a-și da fiica în căsătorie»]; pentru soț: *alicuius filiam in matrimonium ducere* [«a duce (lua) în căsătorie pe fiica cuiva»]; în fine, pentru tânăra însăși: *ire in matrimonium* [«a se duce în căsătorie (după cineva)»]. Astfel, *matrimonium* definește condiția în care intră tânăra femeie: cea de *mater* (*familias*). Acesta este lucrul pe care căsătoria îl înseamnă pentru ea, nu atât un act, cât o țintă; ea este «dată» și «luată» *in matrimonium*, «spre starea de maternitate (*matrimonium*)»." (É. BENVENISTE, *Vocabularul ...*, p. 202).

[69] Promisiunea i se face chiar Bisericii, ea fiind regina căreia i se spune în *Psalmul* 44, 12: „Ascultă fiică și vezi!" Împlinirea ei viitoare din Noul Testament, când pogorârea Duhului Sfânt dă existență reală Bisericii, îi este făgăduită ei însăși încă din Vechiul Testament. Făgăduința i se face Bisericii ca realitate ultimă în actul de mântuire,

4. *Duhul Sfânt este sufletul trupului Bisericii și nu poate fi primit în afara ei.*

Prin urmare, nimeni să nu spună: „Am primit Duhul Sfânt, de ce nu vorbesc în limbile tuturor neamurilor?” Dacă vreți să aveți Duhul Sfânt, luați aminte, fraților, – duhul nostru, prin care trăiește tot omul, se numește suflet, duhul nostru, prin care trăiește fiecare om în parte, se numește suflet – și vedeți ce face sufletul în trup! Însuflețește toate membrele: prin mijlocirea ochilor vede, prin mijlocirea urechilor aude, prin mijlocirea nărilor miroase, prin mijlocirea limbii vorbește, prin mijlocirea mâinilor lucrează, prin mijlocirea picioarelor umblă; se află în același timp în toate membrele ca ele să aibă viață, dă viață tuturor și îndatoriri deosebite pentru fiecare. Ochiul nu aude, urechea nu vede, limba nu vede, nu vorbesc urechea sau ochiul, dar totuși trăiesc, urechea trăiește, limba trăiește, sarcinile sunt diferite, viața este o trăsătură comună. Tot astfel este și Biserica lui Dumnezeu: prin unii sfinți face minuni, prin alții grăiește adevărul, prin alții păzește fecioria, prin alții păzește curăția între soți, prin unii face un lucru, prin alții alt lucru. Fiecare îndeplinește ceea ce îi este menit, dar toți trăiesc în mod egal. Ce este sufletul pentru trupul omului, aceasta este Duhul Sfânt pentru trupul lui Hristos, care este Biserica[70]. Aceasta face Duhul Sfânt în întreaga Biserică, și anume ceea ce face sufletul în toate membrele unui singur trup. Dar iată de ce să vă feriți, iată de ce trebuie să vă păziți, iată de ce trebuie să vă temeți. Se poate întâmpla ca în trupul omenesc, ba chiar din trup, să se taie vreun membru, o mână, un deget, un picior. Oare sufletul urmează membrul tăiat? Pe când era în trup,

---

pregătită de toate celelalte etape: întrupare, moarte pe cruce, înviere etc. Vezi Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică* ..., vol. 2, cap. „Constituția teandrică a Bisericii”, unde se precizează: „Biserica e unirea a tot ce există, sau e destinată să cuprindă tot ce există: Dumnezeu și creație. Ea e împlinirea planului etern al lui Dumnezeu: atotunitatea. [...] Biserica este un eu uman comunitar în Hristos ca Tu, dar în același timp eu-ul ei este Hristos. [...] Biserica are prin aceasta o constituție teandrică. Conținutul ei constă din Hristos Cel unit după firea dumnezeiască cu Tatăl și cu Duhul, iar după firea omenească cu noi. [...] Cei doi factori, Hristos și umanitatea, sunt atât de uniți în Biserică, încât în Biserică nu poate fi văzut unul fără altul și nu se poate vorbi despre unul fără de celălalt”.

[70] *Cf. Coloseni* 1, 18.

trăia; tăiat, își pierde viața. Tot astfel și un om este creştin ortodox[71] atâta vreme cât trăiește în trup; tăiat, a devenit un eretic și Duhul nu urmează membrul tăiat. Prin urmare, dacă vreți să trăiți din Duhul Sfânt, păstrați dragostea, iubiți adevărul, doriți unitatea, ca să ajungeți în veșnicie! Amin.

Predica 268*
În ziua Cincizecimii

1. *Darul vorbirii în limbile tuturor neamurilor simbolizează unitatea Bisericii.*

Ziua de astăzi este o zi de sărbătoare pentru noi datorită pogorârii Duhului Sfânt, este a cincizecea zi după învierea Domnului: șapte înmulțit cu numărul săptămânilor. Dar, dacă veți socoti șapte săptămâni, rezultatul va fi patruzeci și nouă [de zile]. Se adaugă o zi, pentru a ni se arăta importanța unității. Ce presupune pogorârea Duhului Sfânt? Ce a făcut [Duhul Sfânt]? Cum ne-a încunoștințat de prezența Sa? Cum S-a arătat? Toți au vorbit în limbile tuturor neamurilor. Erau [adunați] într-un singur loc o sută douăzeci [de oameni]: numărul sacru al celor doisprezece Apostoli a fost înmulțit cu zece, în mod tainic. Așadar, cum s-a întâmplat? Oare fiecare om peste care S-a pogorât Duhul Sfânt vorbea câte una din limbile neamurilor, unul o limbă, altul alta, ca și cum ar fi împărțit între ei limbile tuturor neamurilor? Nu [a fost] așa! Ci fiecare om în parte vorbea în limbile tuturor neamurilor[72]. Fiecare om vorbea în limbile tuturor neamurilor: adică unitatea Bisericii era în limbile tuturor neamurilor. Iată [deci] că și prin acest fapt este indicată unitatea Bisericii universale[73], răspândită în întreaga lume.

---

[71] Sintagma *christianus catholicus* îl desemnează pe creștinul drept-credincios, în opoziție cu ereticii și schismaticii.
* *PL* 38, 1231-1234. Predica a fost rostită la Rusalii, în anul 411, la Cartagina.
[72] Darul glosolaliei nu consta în cunoașterea teoretică a tuturor limbilor străine, ci în faptul că oricine îi asculta pe cei învredniciți de acest dar înțelegea, în chip miraculos, tot ceea ce spunea acel om. (n.P.P.)
[73] În creștinismul primar, *Ecclesia catholica* desemnează întreaga Biserică drept-credincioasă, aflată în comuniune, în opoziție cu diverse schisme și erezii.

2. *Duhul Sfânt nu Se dă în afara Bisericii.*

Așadar, cine are Duhul Sfânt este în Biserica ce vorbește în limbile tuturor [neamurilor]. Oricine este în afara acestei Biserici nu are Duhul Sfânt. De fapt, de aceea Duhul Sfânt a socotit potrivit să Se arate în limbile tuturor neamurilor, anume ca să se înțeleagă faptul că are Duhul Sfânt [doar] cel care rămâne în unitatea Bisericii ce vorbește în toate limbile. „Un singur trup", spune Apostolul Pavel: „Un singur trup și un singur Duh"[74]. Luați aminte la mădularele noastre! Trupul este alcătuit din multe mădulare, dar un singur duh însuflețește toate mădularele. Iată, cu duhul omenesc, prin care eu însumi sunt om, țin împreună toate membrele: le poruncesc mădularelor să se miște, îmi îndrept ochii să vadă, urechile să audă, limba să vorbească, mâinile să lucreze, picioarele să umble. Sarcinile mădularelor sunt diferite, dar un singur duh le ține laolaltă pe toate. Multe sunt poruncite și multe se fac, dar unul singur poruncește și unuia singur i se supun [toate].

Ceea ce este duhul nostru, adică sufletul nostru, pentru mădularele noastre, aceasta este Duhul Sfânt pentru mădularele lui Hristos, pentru trupul lui Hristos care este Biserica[75]. Din acest motiv, Apostolul, după ce a numit un singur trup, ca nu cumva să înțelegem [că ar fi vorba de] un trup mort, a spus: „Un singur trup". Dar te întreb: Oare acest trup trăiește? [Sigur că] trăiește! Din ce? Dintr-un singur duh. „Și un singur duh." Așadar, fraților, fiți cu băgare de seamă la trupul nostru și întristați-vă pentru cei care sunt tăiați din [trupul] Bisericii!

În trupul nostru, atâta timp cât trăim, cât suntem sănătoși, toate mădularele își îndeplinesc sarcinile lor. Dacă un singur membru suferă în vreun loc, toate [celelalte] membre suferă împreună cu el. Totuși, pentru că se află în trup, poate să resimtă durerea, dar nu poate să dea afară[76] duhul. De fapt, ce înseamnă *exspirare*, dacă nu „a da drumul duhului"[77]? Însă, dacă un mă-

---

[74] *Efeseni* 4, 4.
[75] *Cf. Coloseni* 1, 18.
[76] Lat. *exspirare*.
[77] Lat. *spiritum amittere*.

dular este tăiat din trup, oare duhul îi urmează? Și totuși membrul este recunoscut: fie că e deget, mână, braț, ureche. Chiar și în afara trupului își păstrează forma, dar nu are viață. Așa [se întâmplă] și cu omul despărțit de Biserică. Cauți la el taina[78], o găsești; cauți botezul[79], îl găsești; cauți Simbolul de credință[80], îl găsești. Forma există, dar, dacă înăuntru nu ești viu prin duh, în zadar te mândrești în exterior cu respectarea normelor.

3. *Dumnezeu a arătat importanța unității de la începutul creației.*

Preaiubiților, Dumnezeu ne cere în mod special [să păstrăm] unitatea! Să vă atragă atenția faptul că, la începutul creației, când Dumnezeu le-a orânduit pe toate, a făcut stelele pe cer, iar pe pământ iarbă[81] și pomi, a spus: „Să facă pământul să crească"[82] și au crescut pomii și toate plantele. A spus: „Apele să scoată ființe care înoată și ființe care zboară"[83]; și așa a fost. „Să facă pământul ființe vii, toate [felurile] de animale domestice și sălbatice"[84]; și așa a fost.

Oare Dumnezeu dintr-o singură pasăre a făcut celelalte păsări? Oare dintr-un singur pește, ceilalți pești? Dintr-un singur cal, ceilalți cai? Dintr-o singură fiară, celelalte fiare? Oare pământul nu a făcut să crească multe deodată și a adăugat multe prin roade numeroase? S-a ajuns la crearea omului și a fost făcut unul singur, din care [a ieșit] întreg neamul omenesc. [Dumnezeu] nu a vrut să facă două ființe [separate], bărbat și femeie, ci unul singur, și din unul [a făcut și] una[85]. De ce în acest fel? De ce neamul omenesc își are originea într-un singur om, dacă nu i se cere neamului omenesc să trăiască în unitate? Și Domnul Hristos [S-a născut] dintr-o singură [Fecioară]. Fecioara simbolizează unitatea; ea își păstrează fecioria și păzește nestricăciunea.

---

[78] Lat. *sacramentum*.
[79] Lat. *baptismum*.
[80] Lat. *symbolum*.
[81] *Cf. Facerea* 1, 11. Vezi și *Facerea* 1, 12, 29-30.
[82] *Cf. Facerea* 1, 29-30.
[83] *Cf. Facerea* 1, 20.
[84] *Cf. Facerea* 1, 24.
[85] *Cf. Facerea* 2, 22.

4. *Domnul le încredințează Apostolilor unitatea Bisericii.*

Domnul Însuși le încredințează Apostolilor unitatea Bisericii. Li Se arată, ei socotesc că văd un duh, se înspăimântă, însă El îi asigură și le spune: „De ce sunteți tulburați și îndoielile își fac loc în inima voastră? Vedeți mâinile Mele: pipăiți și vedeți, că duhul nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe Mine că am!”[86] Iată, acum, deoarece ei erau tulburați de bucurie, El ia mâncare nu de foame, ci pentru a arăta că este în stare. Mănâncă în fața lor și îi încredințează de realitatea trupului [Său], împotriva celor necredincioși[87], și le încredințează unitatea Bisericii.

Ce le spune? „Oare nu acestea sunt [cuvintele] pe care vi le-am spus pe când eram încă împreună cu voi, că trebuia să se împlinească toate cele scrise despre Mine în Legea lui Moise, în proroci și în psalmi? Atunci le-a deschis mintea”, spune Evanghelia, „ca să priceapă Scripturile”. Și le-a spus: „Că așa este scris și așa trebuia să pătimească Hristos și așa să învieze din morți a treia zi”[88]. Iată capul nostru! Iată capul! Unde sunt mădularele? Iată Mirele!

Unde este mireasa? Citește actul de căsătorie! Ascultă-L pe Mire! Cauți mireasa? Auzi ce spune! Nimeni nu ia [mireasa] Sa, nimeni nu pune altă [mireasă] în loc. Ascultă-L pe El! Unde Îl cauți pe Hristos? În vorbele lumii, sau în adevărul Evangheliilor? A pătimit, a înviat a treia zi, S-a arătat ucenicilor Săi. Pe El Îl avem deja. Pe ea unde o căutăm? Să-L întrebăm pe El; „Hristos trebuia să pătimească și să învieze din morți a treia zi”[89]. Iată, deja s-a împlinit, acum putem vedea. Spune, o Doamne! Spune-ne, Doamne, Tu, ca să nu ne depărtăm de la drumul cel drept: „Și să se propovăduiască în numele Lui pocăința și iertarea păcatelor la

---

[86] *Luca* 24, 38-39.

[87] Fericitul Augustin combate erezia dualistă a maniheilor și erezia dochetistă (din grecescul δοκεῖν – „a părea”), conform cărora Hristos nu a avut un trup real, ci a venit pe pământ folosindu-Se doar de o iluzie a trupului omenesc, fiindcă printr-o asemenea idee este negată natura umană a lui Hristos și implicit întreaga lucrare mântuitoare desfășurată de Iisus pe pământ.

[88] *Luca* 24, 44-46.

[89] *Luca* 24, 46.

toate neamurile, începând de la Ierusalim!"[90] [Biserica] a început de la Ierusalim și a ajuns până la noi. Este și acolo, și aici. De fapt, nu a plecat de acolo pentru a ajunge la noi, ci a crescut, nu s-a mutat. [Hristos] le-a încredințat-o [Apostolilor] imediat după învierea Sa.

A mai stat împreună cu ei patruzeci de zile, iar când urma să Se ridice la ceruri, le-a promis din nou Biserica. Mirele, înainte de a pleca, le încredințează mireasa Sa prietenilor Săi, nu ca ea să iubească pe careva dintre ei ca pe Mire, ci pe El, iar pe ei, ca pe niște prieteni ai Mirelui, însă pe niciunul dintre ei ca pe Mire. Prietenii Mirelui sunt plini de zel în această privință și nu îngăduie ca mireasa să fie necinstită cu o iubire lipsită de curăție. Ei urăsc să fie iubiți astfel [în locul Mirelui].

Luați aminte la prietenul plin de dragoste fierbinte pentru Mire! Acesta, pe când vedea că mireasa este ademenită într-un anume fel în dezmăț de unii prieteni ai Mirelui, a spus: „Aud că între voi sunt dezbinări, și în parte cred"[91]. „Fraților, am prins de veste despre voi, de la cei din casa lui Chloe, că la voi sunt certuri și fiecare dintre voi zice: «Eu sunt al lui Pavel!»; «iar eu sunt al lui Apollo!»; «iar eu sunt al lui Chefa!»; «iar eu sunt al lui Hristos!» Oare S-a împărțit Hristos? Nu cumva s-a răstignit Pavel pentru voi sau fost-ați botezați în numele lui Pavel?"[92] O prieten [adevărat]! El respinge iubirea miresei altuia. Nu vrea să fie iubit în locul Mirelui, ca să poată domni împreună cu Mirele. Așadar, Biserica le-a fost încredințată și, când a urcat la ceruri, le-a vorbit astfel celor care căutau [răspunsuri] în legătură cu sfârșitul lumii: „Spune-ne când vor fi acestea și când [va fi] vremea venirii Tale?"[93] El [le-a răspuns]: „Nu este al vostru să știți vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa". Învățăcelule, ascultă ceea ce ți s-a descoperit de către Învățător: „Dar veți lua puterea Duhului Sfânt, Care Se va pogorî peste voi"[94]! Și s-a împlinit [aceasta].

În a patruzecea zi [după înviere] S-a urcat la ceruri și, iată, azi, prin pogorârea Duhului Sfânt, sunt umpluți [de har] toți cei

[90] *Luca* 24, 47.
[91] *1 Corinteni* 11, 18.
[92] *1 Corinteni* 1, 11-13.
[93] *Matei* 24, 3.
[94] *Faptele* 1, 7-8.

care erau de față și vorbesc în limbile tuturor neamurilor. Astfel, prin [darul vorbirii în] limbile tuturor neamurilor, suntem îndemnați să fim uniți. Domnul, Care înviază, ne îndeamnă; Hristos, Care Se înalță, ne îndeamnă; iar Duhul Sfânt, Care Se pogoară azi, întărește acest îndemn.

Predica 269[*]
În ziua Cincizecimii

1. *Darul vorbirii în limbi prevestește unitatea Bisericii.*

[Astăzi] celebrăm cu bucurie sărbătoarea anuală a Pogorârii Duhului Sfânt. Se cuvine [să o sărbătorim] printr-o adunare solemnă, printr-o lectură solemnă și printr-o predică solemnă. Primele două [îndatoriri] le-am îndeplinit, deoarece v-ați adunat în număr foarte mare și, când s-a citit, ați ascultat. Mai rămâne să îndeplinesc și a treia [îndatorire]: limba noastră să-I aducă laudă, izvorâtă din prețuire adâncă, Celui care a dat în dar celor neînvățați toate limbile și a pus în slujba [Sa] limbile celor învățați din toate neamurile și a adunat, în unitatea credinței, felurite limbi ale neamurilor.

„Într-adevăr, fără de veste, s-a făcut din cer un vuiet ca de o suflare năprasnică de vânt și a umplut toată casa unde ședeau ei; și li s-au arătat limbi ca de foc, împărțite, și s-au așezat peste fiecare dintre ei; și au început ei să vorbească în limbi, precum le dădea lor Duhul să vorbească deschis."[95] Acea suflare de vânt nu a insuflat [duh de] trufie, ci [duh dătător de] viață. Focul[96] acela

---

[*] *PL* 38, 1234-1237. Predica a fost rostită la Rusalii, între anii 405 și 410.

[95] *Faptele* 2, 2-4.

[96] În legătură cu semnificația focului, vezi SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Cuvântări* ..., p. 261: „După cum focul care cade în spini îi distruge cu ușurință, tot astfel și harul Duhului mistuia păcatele oamenilor" și p. 271: „Atât de mare este puterea Sfântului Duh! Și, după cum focul acesta material, când primește în el, îl face cărămidă tare, tot astfel și focul Duhului, când primește suflet recunoscător, chiar dacă l-ar găsi cu mult mai moale decât lutul, îl face mai tare decât fierul; iar pe cel întinat puțin mai înainte cu noroiul păcatelor, îl arată deodată mai strălucitor decât soarele". Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică* ..., vol. 2, p. 206: „De aceea, limbile au chipul focului, pentru că focul arde tot ce e rău, tot ce dezbină; pentru că focul susține entuziasmul iubirii de

nu a ars, ci a înălțat [clădind în inimile lor]. S-a împlinit în ei ceea ce fusese profețit cu atât de multă vreme înainte: „Nu sunt graiuri, nici cuvinte ale căror glasuri să nu se audă”[97], ca pe urmă, răspândindu-se peste tot pentru a vesti Evanghelia, să îndeplinească ceea ce se spune în continuare: „Pe tot pământul s-a întins glasul lor și până la marginile lumii cuvintele lor”[98].

De fapt, ce altceva prevestea Duhul Sfânt prin limbile tuturor neamurilor pe care le dăruise unora care învățaseră doar limba propriului lor neam, vrând ca acesta să fie semnul prezenței Sale atunci, [ce prevestea,] dacă nu faptul că toate neamurile urmau să creadă în Evanghelie – după cum au vorbit în toate limbile mai întâi toți cei credincioși –, iar mai târziu însăși unitatea Bisericii? Ce mai au de spus în legătură cu acestea cei care nu vor să se alăture și să se alipească de comunitatea creștină[99], care dă roade și crește în toate neamurile?

Oare ar putea să tăgăduiască faptul că Duhul Sfânt Se pogoară peste creștini chiar și acum? Așadar, de ce acum nimeni nu mai vorbește în limbile tuturor neamurilor[100] – fapt care atunci era semnul pogorârii Lui –, nici printre noi, nici printre ei, dacă nu pentru [a arăta] că acum se împlinește ceea ce era simbolizat atunci? Atunci un singur credincios vorbea în toate limbile, iar acum obștea celor credincioși vorbește în toate limbile. Astfel,

---

Dumnezeu și de oameni, entuziasmul ridicării în infinitatea iubirii lui Dumnezeu și a răspândirii acestei iubiri spre toți oamenii, pentru ca toți să se adune în ea”.

[97] *Psalmul* 18, 3.

[98] *Psalmul* 18, 4.

[99] Lat. *societas christiana*.

[100] Vezi și următoarele explicații: SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Cuvântări* ..., pp. 258-260: „Pentru care pricină, dar, a fost dus și a fost luat dintre oameni acum harul acesta [al vorbirii în limbi]? Nu pentru motivul că Dumnezeu ne necinstește, ci pentru că ne cinstește foarte mult. Cum? Să vă spun. Oamenii erau atunci mai fără minte, deoarece erau izbăviți de curând de idoli și mintea lor era încă neascuțită și mai nesimțitoare, erau atrași și încântați de toate cele trupești, nu aveau încă nicio idee despre darurile netrupești și nici nu știau ce este harul spiritual, care se contemplă numai prin credință. Pentru aceea se făceau atunci semne. [...] Eu acum n-am nevoie de semne. Pentru ce? Pentru că am fost învățat să cred în Stăpânul și fără să mi se dea semn. Cel care nu crede are nevoie de zălog, dar eu, care cred, n-am nevoie de zălog și nici de semn. Știu că am fost curățit de păcate, chiar dacă n-aș vorbi în limbi. Cei de atunci însă nu credeau dacă nu primeau semn. Pentru aceasta li se dădea semne, ca un gaj al credinței în care credeau. Prin urmare nu se dădeau semne ca la niște credincioși, ci ca la niște necredincioși, ca să ajungă credincioși”.

chiar și acum toate limbile[101] sunt ale noastre, pentru că suntem [toți] mădulare ale trupului [lui Hristos], în care se vorbesc.

2. *Diferența dintre primirea botezului și primirea Duhului.*

Pe bună dreptate, înțelegem, în mod corect, că ereticii și schismaticii nu primesc Duhul Sfânt, chiar dacă recunoaștem că ei au botezul lui Hristos[102], dacă nu se alipesc de întocmirea bine închegată a unității, prin părtășia [izvorâtă] din dragoste. Atunci limbile [tuturor] neamurilor vor fi și ale lor, deoarece acolo unde sunt ele vor fi și ei, și anume în același trup al lui Hristos care crește pretutindeni, cu condiția să păstreze unitatea Duhului în legătura păcii[103]. Cel care nu este strâns în această legătură este sclav. „Pentru că nu am primit", după cum spune Apostolul, „iarăși un duh al robiei, [pentru a fi înrobiți] în teamă, ci am primit Duhul înfierii de fii, prin care strigăm: «Avva! Părinte!»"[104]

Prin urmare, știm cu adevărat că Duhul Sfânt Și-a dovedit prezența la acea vreme, prin limbile tuturor neamurilor, din următorul motiv: și anume ca, până și în vremea de acum, când nu Se mai face cunoscut astfel, oricine se desparte de unitatea tuturor neamurilor să înțeleagă că nu Îl are, chiar dacă poartă pecetea Tainei Botezului. Și, prin urmare, ca nu cumva să se considere că oricine a primit botezul Treimii[105] are și Duhul Sfânt; din

---

[101] SFÂNTUL GRIGORIE DE NYSSA, *Omilii la praznice împărătești*, trad. de ierom. Agapie Corbu, Ed. Sf. Nectarie, Arad, 2010, p. 163: „Atunci a fost de folos celor de altă limbă să li se vorbească în limba lor, pentru ca să nu rămână nelucrătoare propovăduirea pentru cei ce nu o înțelegeau din cauza limbii propovăduitorilor. Acum însă, când există înțelegere întru ale limbii, trebuie să se ceară limba cea de foc a Duhului pentru luminarea celor întunecați de rătăcire".

[102] Lat. *baptismum Christi*.

[103] *Cf. Efeseni* 4, 3.

[104] *Romani* 8, 15.

[105] Lat. *baptismum Trinitatis* (botezul în numele Sfintei Treimi). *Cf.* A. FITZGERALD (ed.), *Agostino. Dizionario ...*, *s.v.* „Battesimo". Fericitul Augustin nu a predicat despre ritualul propriu-zis al botezului (era considerat o Taină al cărei mister trebuia păstrat), fapt pentru care nu sunt date certe în legătură cu felul în care efectua botezul. Însă știm că Fericitul Augustin a fost botezat după următorul ritual: se începea cu o *effetha* (deschidere a simțurilor – *cf. Marcu* 7, 34: Hristos deschide ochii orbului) în afara baptisteriului, pe urmă se intra în baptisteriu, se lepădau de diavol privind înspre apus, apoi se întorceau spre est pentru a se uni cu Hristos; erau botezați prin cufundare întreită în apa sfințită în prealabil de episcop; la Mediolanum, episcopul le spăla picioarele; pe

acest motiv, chiar și în unitate există o diferență atât de însemnată, încât aflăm că unii care fuseseră botezați au fost vrednici [să primească] Duhul Sfânt abia mai târziu: [de pildă], Apostolii au mers la cei din Samaria care fuseseră botezați în lipsa lor[106]. Însă alții – fapt care s-a petrecut o singură dată – L-au primit înaintea botezului: astfel, pe când vorbea Petru, prin putere divină, căreia omul nu i se poate împotrivi, le-a fost dat lui Corneliu și celor care erau împreună cu el[107].

Peste unii S-a pogorât îndată ce au fost botezați: în acest fel [a venit] peste acel famen căruia Filip i L-a binevestit pe Hristos din prorocul Isaia[108]. Peste alții [S-a pogorât] prin punerea mâinilor de către Apostoli: așa [s-a întâmplat] cu cei mai mulți. Peste unii [S-a pogorât] fără ca cineva să pună mâinile, ci atunci când se rugau toți: precum în acea zi pe care o sărbătorim astăzi, în mod solemn, pe când erau [adunate], într-o singură casă, o sută douăzeci de suflete, împreună cu Apostolii. Peste alții [S-a pogorât] fără ca cineva să pună mâinile și fără ca cineva să se roage, dar pe când toți ascultau cuvântul lui Dumnezeu: după cum [a venit] peste cei pe care i-am amintit puțin mai înainte, Corneliu și cei ai casei sale[109].

Așadar, oare de ce odată [S-a pogorât] într-un fel, altădată în alt fel, dacă nu pentru ca nu cumva să fie pus vreun merit pe seama trufiei omenești, ci [să revină] totul harului dumnezeiesc? Astfel, această distincție între primirea botezului și primirea Duhului Sfânt ne arată în mod clar că nu trebuie să socotim că aceia despre care nu tăgăduim că au primit un botez [valid] au primit pe dată și Duhul Sfânt. Cu cât mai mult [este valabilă această ultimă spusă] pentru cei care nu numai că nu s-au

---

urmă erau îmbrăcați în alb, iar episcopul se ruga pentru ei, care erau însemnați cu crucea. Se știe că botezul se făcea de regulă în perioada pascală, pentru a simboliza faptul că omul vechi era crucificat împreună cu Hristos, iar omul nou învia împreună cu El. Cei care doreau să se încreștineze petreceau o perioadă îndelungată de catehumenat, pentru a putea ajunge candidați la botez (*competentes*).

[106] *Cf. Faptele* 8, 14-17.

[107] *Cf. Faptele* 10, 44-48.

[108] *Cf. Faptele* 8, 26-39.

[109] Lat. *domestici* („oameni ai casei") se referă la: membri ai familiei, prieteni apropiați, clienți, liberți, sclavi de casă.

înarmat cu dragostea unității creștine! „Iubirea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre”, nu prin noi înșine, ci după cum continuă: „Prin Duhul Sfânt, Care ne-a fost dăruit”[110]. Din acest motiv, așa cum atunci limbile tuturor neamurilor într-un singur om arătau faptul că Duhul Sfânt era prezent, tot așa Îl dezvăluie acum iubirea unității tuturor neamurilor.

3. *Împotriva donatiștilor schismatici.*

„Însă omul firesc[111]” – sunt cuvintele Apostolului Pavel – „nu le înțelege pe cele ale Duhului lui Dumnezeu.”[112] [Apostolul] îi mustră pe oamenii firești, spunându-le: „Fiecare dintre voi zice: «Eu sunt al lui Pavel!»; «iar eu sunt al lui Apollo!»; «iar eu sunt al lui Chefa!»; «iar eu sunt al lui Hristos!» Oare S-a împărțit Hristos? Nu cumva s-a răstignit Pavel pentru voi? Sau fost-ați botezați în numele lui Pavel?”[113] Căci, precum oamenii duhovnicești se bucură de unitate, tot astfel cei firești caută mereu pricină de dezbinare. Despre cei din urmă și Apostolul Iuda vorbește limpede ca lumina zilei: „Aceștia sunt cei care fac dezbinări, oameni firești, care nu au Duhul”[114]. Ce poate fi mai evident? Ce poate fi mai clar?

În acest fel, cei lipsiți de înțelepciune să înceteze să se mai înșele pe ei înșiși și să ne spună nouă: „Ce vom primi [în plus] dacă ne vom alătura vouă, din moment ce chiar voi recunoașteți că noi avem botezul lui Hristos?” Le dau următorul răspuns: Aveți botezul lui Hristos, dar veniți să aveți și Duhul lui Hristos! Cutremurați-vă de ceea ce stă scris: „Însă oricine nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui”[115]. V-ați îmbrăcat în Hristos prin veșmântul[116]

---

[110] *Romani* 5, 5.

[111] Lat. *animalis homo*. Adjectivul *animalis* este folosit aici cu sens peiorativ și îl desemnează pe cel care participă doar la viața fiziologică, fiind astfel lipsit de Duhul Sfânt. *Cf.* *1 Corinteni* 15, 44: *seminatur corpus animale surgit corpus spiritale si est corpus animale est et spiritale sic et scriptum est* (*Vulgata*) – „Se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc. Dacă este trup firesc, este și trup duhovnicesc”.

[112] *1 Corinteni* 2, 14.

[113] *1 Corinteni* 1, 12-13.

[114] *Iuda* 1, 19.

[115] *Romani* 8, 9.

[116] Lat. *forma* desemnează aici respectarea normelor exterioare.

Tainei, îmbrăcați-vă și prin urmarea exemplului [Său]! „Căci Hristos a pătimit pentru noi, lăsându-ne pildă, ca să pășim pe urmele Lui."[117]

Refuzați să fiți „cei care au înfățișarea adevăratei credințe, dar tăgăduiesc puterea ei"[118]! Dar ce putere a credinței este mai mare decât iubirea de unitate? Se spune în *Psalmi*: „Am văzut sfârșitul oricărui lucru desăvârșit, dar porunca Ta este întinsă foarte"[119]. La care poruncă [se referă], dacă nu la cea despre care s-a spus: „Poruncă nouă vă dau: Să vă iubiți unul pe altul"[120]? De ce [se spune] „întinsă", dacă nu pentru [a arăta] că „dragostea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre"[121]? De ce [se spune] că există un sfârșit al oricărui lucru desăvârșit, dacă nu pentru [a se dovedi] că „iubirea este împlinirea Legii"[122] și „toată Legea se cuprinde în acest cuvânt, în ceea ce este scris: «Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți»"[123]? Însă voi îl iubiți pe aproapele [vostru] ca pe voi înșivă, în așa fel încât, în vreme ce voi nu doriți să se creadă despre voi ceva rău care nici nu a fost văzut, nici nu a fost dovedit, voi credeți despre întreaga lume ceea ce nici n-ați văzut, nici nu s-a dovedit.

4. *Trebuie să spunem „Domn [este] Iisus!" prin fapte, nu numai prin cuvinte.*

Voi păreți a spune: „Domn [este] Iisus!" Și poate că, fără a pricepe, luați seama la ceea ce a spus Apostolul: „Nimeni nu zice: «Domn [este] Iisus!», decât întru Duhul Sfânt"[124]. Dar [Apostolul] folosește aici termenul „zice", așezându-l în mod expresiv și cu un înțeles deosebit. De fapt, „nimeni nu zice: «Domn [este] Iisus», decât întru Duhul Sfânt", dar [o face cu adevărat] dacă „zice" prin fapte, nu numai prin cuvinte.

---

[117] *1 Petru* 2, 21.
[118] *2 Timotei* 3, 5.
[119] *Psalmul* 118, 96.
[120] *Ioan* 13, 34.
[121] *Romani* 5, 5.
[122] *Romani* 13, 10.
[123] *Galateni* 5, 14; *Romani* 13, 9.
[124] *1 Corinteni* 12, 3.

Căci pot să spună: „Domn [este] Iisus!" chiar și cei despre care [Iisus] a spus: „Faceți cele pe care vi le spun ei, dar nu faceți cele pe care le fac ei!"[125] Toate ereziile pe care chiar și voi le osândiți spun: „Domn [este] Iisus!" [Hristos] nu-i va îndepărta din Împărăția cerurilor pe cei pe care îi va găsi întru Duhul Sfânt, și totuși El a spus: „Nu oricine Îmi zice: «Doamne, Doamne!» va intra în Împărăția cerurilor, ci acela care face voia Tatălui Meu Celui din ceruri"[126].

Dar „nimeni nu zice: «Domn [este] Iisus!», decât întru Duhul Sfânt"[127]. În mod clar, nimeni [nu zice aceasta doar cu vorba], ci în felul în care s-a spus, adică prin fapte. Motiv pentru care, în continuare, [Iisus] a adăugat: „Ci acela care face voia Tatălui Meu, Care este în ceruri, acela va intra în Împărăția cerurilor"[128]. Și Apostolul spune despre unii: „Ei mărturisesc că Îl cunosc pe Dumnezeu, dar prin faptele [lor Îl] tăgăduiesc"[129]. După cum [Hristos] este tăgăduit prin fapte, tot așa este și mărturisit prin fapte. În acest chip trebuie spus: „Nimeni nu zice: «Domn [este] Iisus!», decât în Duhul Sfânt".

Prin urmare, dacă nu vă veți alipi de unitate, ci vă veți îndepărta [de ceilalți], veți fi oameni firești, care nu au Duhul. Însă, dacă vă veți alipi în mod prefăcut, „Duhul Cel Sfânt, povățuitorul [oamenilor], fuge de viclesug"[130]. Prin urmare, veți cunoaște că aveți Duhul Sfânt atunci când veți fi fost de acord să alipiți cugetul vostru de unitate, printr-o dragoste curată. Așa să le răspundem celor care spun: „Ce vom primi [dacă ne vom uni]?" Fraților, să ne punem înaintea lor pe noi înșine, model de fapte bune pentru ei[131], nefiind nici mândri pentru că stăm neclintiți [în credință], nici fără nădejde în privința celor căzuți [în păcat].

---

[125] *Matei* 23, 3.
[126] *Matei* 7, 21.
[127] *1 Corinteni* 12, 3.
[128] *Matei* 7, 21.
[129] *Tit* 1, 16.
[130] *Înțelepciunea lui Solomon* 1, 5.
[131] *Cf. 1 Timotei* 2, 7.

Predica 270*
În ziua Cincizecimii

1. *Despre Duhul Sfânt.*

Din moment ce noi celebrăm sfânta sărbătoare a unei zile atât de sfinte, întrucât azi S-a pogorât Însuși Duhul Sfânt, o sărbătoare atât de minunată și prețioasă mă îndeamnă să vorbesc ceva despre darul lui Dumnezeu, despre harul lui Dumnezeu și despre prisosul milei Lui față de noi, adică despre Duhul Sfânt Însuși. În școala Domnului [vă] vorbesc [ca] unor colegi. Căci avem un singur Învățător, în Care toți suntem una[132]. Acesta, ca nu cumva să îndrăznim să ne mândrim cu demnitatea de învățători, ne-a sfătuit, spunându-ne: „Să nu căutați să fiți numiți «Rabi» de către oameni; că unul este Învățătorul vostru, Hristos"[133]. Așadar, sub [îndrumarea] Acestui Învățător, a Cărui catedră este cerul, fiindcă trebuie să ne instruim în scrierile Sale, luați aminte la câteva [lucruri] pe care o să vi le spun, primindu-le în dar de la Cel care îmi poruncește să [vă] vorbesc.

Cei care știți deja, reamintiți-vă, iar cei care încă nu cunoașteți, primiți [învățătura]! Sufletul evlavios și dornic de cunoaștere se întreabă adesea dacă totuși îi este îngăduit slăbiciunii și neputinței omenești să cerceteze lucruri atât de mari. Sigur că îi este îngăduit. De fapt, ceea ce este ascuns în Sfintele Scripturi nu este ascuns pentru a nu fi descoperit, ci mai degrabă ca să se dezvăluie celui care bate, după cum a spus Însuși Domnul: „Cereți și veți primi; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide!"[134] Așadar, sufletul celor care cercetează [Scripturile] se întreabă adesea de ce Duhul Sfânt, Care fusese promis, a fost trimis în a cincizecea zi după pătimirile și învierea Domnului.

2. *De ce Duhul Sfânt S-a putut pogorî doar după ce S-a înălțat Hristos.*

Mai întâi, îndemn Dragostea Voastră să nu vă rușinați să cercetați puțin de ce Domnul Însuși a spus: „El nu ar putea veni

---

* *PL* 38, 1237-1245. Predica a fost rostită la Rusalii, probabil în anul 416.
132 *Cf. Ioan* 17, 21.
133 *Matei* 23, 8.
134 *Matei* 7, 7.

dacă Eu nu Mă voi duce”[135]. Ca și cum Domnul Hristos – ca să vorbesc după înțelesul firesc – ar fi păstrat ceva în ceruri și, pogorându-Se de acolo, ar fi încredințat Duhului Sfânt ceea ce păstra și din acest motiv nu ar fi putut să vină la noi dacă nu S-ar fi întors [mai întâi Hristos] pentru a primi înapoi ceea ce Îi încredințase; sau ca și cum noi nu am fi fost în stare să Îi primim pe Amândoi, nici nu am fi putut face față prezenței Amândurora. Ca și cum ar fi despărțiți Unul de Altul[136]; sau, când vin la noi, Ei ar fi strâmtorați, și nu am fi mai degrabă noi lărgiți[137].

Așadar, ce înseamnă: „El nu ar putea veni dacă Eu nu Mă voi duce. Căci vă este de folos”, spune, „ca Eu să Mă duc. Dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul[138] nu va veni la voi”[139]? Dragostea voastră [să se înflăcăreze ca] să afle, pe scurt, ce înseamnă aceasta, în măsura în care eu fie înțeleg, fie prețuiesc, fie pricep primind de la El, fie vorbesc ceea ce cred. Mie mi se pare că Apostolii erau preocupați de înfățișarea omenească a Domnului Hristos și, la fel ca [toți] oamenii, erau stăpâniți de o simțire omenească față de omul [Hristos]. Însă El dorea ca ei să aibă mai degrabă simțire dumnezeiască și astfel să devină din [oameni] firești [oameni] duhovnicești, ceea ce omul nu poate să ajungă decât prin darul Duhului Sfânt. Prin urmare, a spus: „Vă trimit un dar prin care

---

[135] *Ioan* 16, 7.

[136] *Cf.* Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ...*, vol. 2, p. 197: „Se obișnuiește să se vorbească de trimiterea Duhului Sfânt ca de un act prin care Duhul Sfânt ia locul lucrării lui Hristos. [...] De fapt, Duhul Sfânt trebuie socotit totdeauna ca Duhul lui Hristos, deci nu trebuie văzut în niciun fel despărțit de Hristos. E falsă imaginea unui Hristos în cer și a Duhului Sfânt în Biserică, pentru că nu ia în serios unitatea Persoanelor treimice”.

[137] *Cf. Psalmul* 4, 1: *in tribulatione dilatasti mihi* – „întru necaz m-ai desfătat” (literal: „m-ai deschis, lărgit”). În versiunea *Septuagintei*, lui *dilato* îi corespunde gr. πλατύνειν (cu același sens), în vreme ce lui *tribulatio* îi corespunde θλῖψις (literal: „strângere, strivire”; metaforic: „strâmtorare, mâhnire”). Vezi și FERICITUL AUGUSTIN, *Predica* 23, 7: „Nu este strâmtă inima celui credincios pentru Cel pentru care templul lui Solomon a fost strâmt. [...] Nu-ți fie frică de venirea Domnului tău, nu-ți fie frică de dragostea Domnului tău! Nu te strâmtorează când va fi venit, ci, dimpotrivă, venind, te va lărgi. De fapt, ca să știi că te va lărgi, ți-a promis nu doar venirea Sa: «Voi locui în ei», ci și întinderea, adăugând: «Și voi umbla» (2 *Corinteni* 6, 16). Dacă iubești, vezi această întindere. «Frica are pedeapsă» (1 *Ioan* 4, 18), deci are strâmtorări; dar prin aceasta dragostea are întindere. Ia aminte la întinderea dragostei: «Deoarece iubirea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre» (*Romani* 5, 5)”.

[138] Lat. *Paracletus*.

[139] *Ioan* 16, 7.

[puteți] să deveniți [oameni] duhovnicești, adică darul Duhului Sfânt. Însă nu veți putea deveni [oameni] duhovnicești dacă [mai întâi] nu veți fi încetat să fiți [oameni] firești. Veți înceta să fiți [oameni] firești dacă va fi luat chipul trupului [Meu] din fața ochilor voștri, ca să intre în inimile voastre chipul lui Dumnezeu". Căci în vederea acestui chip omenesc, adică chip de rob, Domnul „S-a golit pe Sine, luând chip de rob"[140]; deci, cu privire la acest chip de rob, Petru era stăpânit de un atașament [omenesc] atunci când se temea de moartea Celui pe care Îl iubea mult.

De fapt, el Îl iubea pe Domnul Iisus Hristos după cum un om [iubește] un [alt] om; precum un [om] firesc [iubește] un [alt om] firesc, nu precum un [om] duhovnicesc [iubește] măreția [dumnezeiască]. Unde găsim dovada? După ce Domnul i-a întrebat pe Apostolii Săi cine zic oamenii că este El și după ce ei au răspuns, reamintind părerile altora: că unii spuneau că El este Ioan [Botezătorul], alții Ilie, alții Ieremia sau unul dintre proroci, El le-a spus: „Dar voi cine ziceți că sunt?"[141] Iar Petru, [vorbind] singur în numele celorlalți, singur în numele tuturor, a spus: „Tu ești Hristosul, Fiul Dumnezeului Celui viu"[142]. Această [afirmație] desăvârșită și cu totul adevărată a meritat să primească următorul răspuns: „Fericit ești, Simone, fiul lui Iona, că nu trup și sânge ți-au descoperit ție [aceasta], ci Tatăl Meu, Cel care este în ceruri"[143].

„Și Eu îți spun", deoarece tu Mi-ai spus Mie. Tu ai spus, [așa că] ascultă! Ai dat mărturie, primește binecuvântarea! Așadar: „Și Eu îți spun: Tu ești Petru". Din moment ce Eu [sunt] piatra[144], „tu [ești] Petru". Căci nu [provine] piatra de la Petru, ci Petru de la piatră, deoarece nu [Își are originea] Hristos în creștin, ci creștinul în Hristos[145]. „Și pe această piatră voi zidi Biserica Mea"[146], adică nu peste Petru, adică pe tine, ci peste piatra pe care tu ai mărturisit-o[147]. Însă „voi zidi Biserica Mea", adică te voi zidi pe

---

[140] *Filipeni* 2, 7.
[141] *Matei* 16, 15.
[142] *Matei* 16, 16.
[143] *Matei* 16, 17.
[144] Joc de cuvinte: *Petrus – petra* („piatră").
[145] Afirmații corecte și din punct de vedere etimologic.
[146] *Matei* 16, 18.
[147] Prin această interpretare, Fericitul Augustin se delimitează de doctrina primatului papal: remarcăm faptul că, în concepția episcopului de Hippona, „piatra" pe care s-a zidit Biserica este credința lui Petru, nu Petru însuși.

tine, care prin acest răspuns reprezinți Biserica. [A zis] aceasta și celelalte pentru ceea ce a spus Petru („Tu ești Hristosul, Fiul Dumnezeului Celui viu”), care a auzit [următorul răspuns], după cum vă amintiți: „Nu trup și sânge ți-au descoperit ție [aceasta]”, adică [nu] mintea omenească, slăbiciunea omenească, nepriceperea omenească, „ci Tatăl Meu, Cel care este în ceruri”.

Apoi Domnul Iisus a început să vorbească despre pătimirile [Sale] și să le arate cât de multe [suferințe] urma să îndure din partea păcătoșilor. În acest moment, Petru s-a înspăimântat foarte tare, temându-se ca nu cumva Hristos, Fiul Dumnezeului Celui viu, să piară prin moarte. Hristos, Fiul Dumnezeului Celui viu, Binele din Bine, Dumnezeu din Dumnezeu, Cel viu din Cel viu, izvorul vieții și viața cea adevărată, venise să nimicească moartea, nu să piară prin moarte. Totuși Petru, înspăimântat asemenea unui om care, după cum am spus, nutrea o afecțiune omenească față de trupul lui Hristos, a spus: „Fie-Ți milă de Tine, Doamne; departe să fie [de Tine], să nu Ți se întâmple aceasta!”[148]

Însă Domnul respinge cuvintele de felul acesta cu un răspuns cuvenit și potrivit. După cum a adus o laudă pe măsură acelei mărturisiri de credință, tot așa a dat o mustrare pe măsură acestei tulburări, spunând: „Mergi înapoia Mea, satano!”[149] Unde este acel: „Fericit ești, Simone, fiul lui Iona”? Distinge cuvintele Celui care laudă de ale Celui care mustră, distinge motivul mărturisirii de cel al tulburării! Motivul mărturisirii [este următorul]: „Nu trup și sânge ți-au descoperit ție [aceasta], ci Tatăl Meu, Cel care este în ceruri”. [Iar motivul] tulburării: „Nu cugeți cele ce sunt ale lui Dumnezeu, ci cele ce sunt ale oamenilor”. Departe să fie de noi dorința ca Hristos să le fi spus [Apostolilor] așa: „Vă este de folos ca Eu să mă duc?” „Dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi.”[150] „Dacă chipul [Meu] omenesc nu s-ar îndepărta de sub privirile voastre trupești, nu veți putea defel să înțelegeți, să simțiți și să vă gândiți la ceva divin”.

Atât [cât am spus] este de ajuns. [Este limpede că] trebuia ca, după învierea și înălțarea Domnului Iisus Hristos, să se împli-

---

[148] *Matei* 16, 22.
[149] *Matei* 16, 23.
[150] *Ioan* 16, 7.

nească făgăduința Lui în legătură cu Duhul Sfânt. De fapt, însuși evanghelistul Ioan a menționat, în mod personal, atunci când Iisus, referindu-Se la Duhul Sfânt, a strigat, spunând: „Dacă cineva însetează, să vină la Mine și să bea și râuri de apă vie vor curge din pântecele lui!"[151]; în continuare, evanghelistul a precizat: „Iar aceasta a zis-o despre Duhul pe Care aveau să-L primească cei care urmau să creadă [în El]. Căci încă nu era dat Duhul, pentru că Iisus încă nu fusese preaslăvit"[152]. Așadar, Domnul nostru Iisus Hristos a fost preaslăvit prin înviere și înălțare și a trimis Duhul Sfânt.

3. *Taina numerelor patruzeci și cincizeci.*

După cum am aflat din Cărțile Sfinte, [Hristos] a petrecut patruzeci de zile cu Apostolii Săi după înviere, făcându-le cunoscută realitatea trupului [Său] înviat, ca nu cumva să creadă că este o închipuire, intrând la ei și ieșind, mâncând și bând împreună cu ei[153]. Iar în ziua a patruzecea, pe care am sărbătorit-o în urmă cu zece zile, S-a înălțat la cer sub privirile lor, făgăduindu-le că, precum pleacă, așa Se va întoarce[154], adică în chipul omenesc în care a fost judecat, în acela [va reveni] să judece [lumea]. A vrut să trimită Duhul Sfânt în altă zi decât în cea în care S-a înălțat; nu după două zile sau după trei zile, ci după zece zile. Această chestiune pusă în discuție ne obligă să cercetăm cu atenție și să descoperim anumite înțelesuri ascunse ale numerelor.

În patruzeci de zile se găsește numărul zece de patru ori. După cât mi se pare mie, numărul acesta are o semnificație tainică. Vorbim în calitate de oameni altor oameni și, pe bună dreptate, suntem numiți interpreți ai Scripturilor, și nu oameni care-și susțin părerile personale. Așadar, numărul acesta patruzeci, în care se găsește numărul zece de patru ori, semnifică, în opinia mea, lumea[155] aceasta în care trăim și ne petrecem viața, în vremea de acum. Suntem mânați și răscoliți mereu de trecerea

[151] *Ioan* 7, 37-38.
[152] *Ioan* 7, 39.
[153] *Cf. Faptele* 10, 40-42.
[154] *Cf. Faptele* 1, 3-11.
[155] În latina creștină, *saeculum* desemnează „viața de acum, lumea".

vremii, de nestatornicia lucrurilor, de dispariția și de înlocuirea [tuturor], de lăcomia vremelnică și de o anumită curgere a lucrurilor aflate într-o continuă neașezare. Prin urmare, acest număr simbolizează lumea aceasta, căci lumea are patru anotimpuri de-a lungul unui an și patru puncte cardinale, cunoscute de toți și amintite adesea și în Sfânta Scriptură: „De la răsărit și de la apus, de la miazănoapte și de la miazăzi"[156].

Prin aceste patru anotimpuri și prin cele patru puncte cardinale care împart lumea, este vestită Legea lui Dumnezeu, [reprezentată] de numărul zece. Din acest număr ne este dat la început Decalogul[157]. Căci Legea este alcătuită din zece învățături, pentru că se vedea în acest număr zece o oarecare desăvârșire. De bună seamă, cel care numără ajunge până la el, iar de acolo se întoarce de la unu până la zece și înapoi la unu. Astfel [ajunge] la sute, la mii și așa mai departe, multiplicând mereu cu zece, mulțimea numerelor se mărește la nesfârșit.

[Avem] Legea desăvârșită în numărul zece și Legea vestită în cele patru colțuri ale lumii: [deci] de patru ori câte zece fac patruzeci. Însă suntem învățați ca, atâta vreme cât ne aflăm în lumea aceasta, să ne ținem departe de poftele lumești. Aceasta semnifică postul de patruzeci de zile, cunoscut tuturor sub numele de Păresimi[158]. Așa te învață Legea, prorocii și Evanghelia. Deoarece Legea [te învață] așa, Moise[159] a postit patruzeci de zile; fiindcă prorocii [te învață] așa, Ilie[160] a postit patruzeci de zile; pentru că Evanghelia [te învață] așa, Domnul Hristos[161] a postit patruzeci de zile.

Împlinindu-se alte zece zile după cele patruzeci de zile – numărul zece o dată, numai numărul zece singur, nu de patru ori –, S-a pogorât Duhul Sfânt, ca Legea să se desăvârșească prin har.

---

[156] *Luca* 13, 29.

[157] *Decalogus* – „cele zece porunci" date lui Moise.

[158] Lat. *quadragesima* se referă la un răstimp de 40 de zile (*cf.* A. BLAISE, *Dictionnaire latin-français ...*, *s.v. quadragesima*); *ante Pascha* se referă la Păresimi (postul Paștilor, care durează patruzeci de zile), iar *post Pascha*, la Înălțare (sărbătoare la patruzeci de zile după Paști).

[159] *Cf. Ieșirea* 34, 28.

[160] *Cf.* 3 *Regi* 19, 8.

[161] *Cf. Matei* 4, 2.

Fiindcă Legea fără har este literă care ucide. „Căci, dacă s-ar fi dat Lege care să poată da viață, cu adevărat dreptatea ar veni în întregime din Lege. Dar Scriptura a închis toate sub păcat pentru ca făgăduința să se dea din credința în Iisus Hristos celor care cred."[162] De aceea „litera ucide, iar Duhul dă viață"[163]. Nu [în sensul că trebuie] să îndeplinești altceva decât ce îți este poruncit prin literă, dar litera singură te face vinovat, în timp ce harul te izbăvește de păcat și îți dă puterea să îndeplinești litera. În acest fel primim iertarea tuturor păcatelor prin har și credința care lucrează prin dragoste[164].

Prin urmare, să nu socotiți că litera a fost condamnată pentru că s-a spus: „Litera ucide". Adică litera găsește vinovați. [Îți] este dată învățătura, iar tu nu ești ajutat de har: te găsești numaidecât nu doar că nu ești lucrător al Legii, ci ești vinovat de călcarea Legii[165]. „Unde nu este lege, nu [este] nici călcare de lege."[166] Așadar, Legea nu a fost înfierată când s-a spus: „Litera ucide, iar Duhul dă viață", ca și cum Legea ar fi fost condamnată, iar Duhul ar fi fost lăudat; ci „litera ucide", adică doar litera fără har.

Luați aminte la următoarea pildă! În același fel s-a spus: „Cunoașterea trufește". Ce înseamnă „cunoașterea trufește"? A fost condamnată cunoașterea? Dacă semețește, mai bine rămânem nepricepuți. Dar, pentru că a adăugat: „Iar iubirea zidește"[167], la fel cum a adăugat: „Însă Duhul dă viață", ne-a făcut să înțelegem că litera fără Duh ucide, însă împreună cu Duhul dă viață și duce la împlinirea literei. Tot așa și cunoașterea fără dragoste trufește, însă dragostea îmbinată cu știința zidește. Prin urmare, Duhul Sfânt a fost trimis ca să se împlinească Legea și să se întâmple ceea ce Însuși Domnul a spus: „Nu am venit să stric Legea, ci să o împlinesc"[168]. Asta le oferă celor credincioși, asta le

---

[162] *Galateni* 3, 21-22.
[163] 2 *Corinteni* 3, 6.
[164] *Cf. Galateni* 5, 6.
[165] Lat. *praevaricatio* este un termen din domeniul juridic și desemnează acțiunea unui avocat care se înțelege pe ascuns cu partea adversă. Deci se referă la încălcarea premeditată a unei norme cunoscute.
[166] *Romani* 4, 15.
[167] *1 Corinteni* 8, 1.
[168] *Matei* 5, 17.

oferă celor evlavioşi, asta le oferă celor cărora le dă Duhul Sfânt. Cu cât cineva devine mai pregătit pentru a-L primi, cu atât împlineşte mai uşor Legea.

4. *Frica ziditoare și frica înrobitoare.*

Spun dragostei voastre ceva ce și voi veți putea să constatați și să vedeți cu ușurință: dragostea împlinește Legea. Frica de pedeapsă îl determină pe om să facă fapte bune, dar [atunci e] asemenea unui sclav. De fapt, dacă faci bine [doar] pentru că ți-e teamă ca nu cumva să ți se întâmple ceva rău sau [dacă] nu faci rău [numai] fiindcă îți este frică să nu pătești vreun rău, [atunci,] în momentul în care cineva ți-ar făgădui scutirea de pedeapsă, [sigur] te-ai deda pe dată la nedreptăți. Dacă ți s-ar spune: „Să nu ai nicio grijă! Nu ți se va întâmpla niciun fel de rău. Fă!", ai face. Căci frica te împiedica [să faci răul], și nu iubirea de dreptate. Dragostea încă nu a lucrat în tine.

Așadar, ia aminte cum lucrează dragostea! Așa să-l iubim pe cel de care ne temem, încât să ne temem de el cu o iubire curată. Căci și soția neprihănită se teme de bărbat. Dar tu observă deosebirile dintre aceste [tipuri de] frică! Soția neprihănită se teme să nu fie părăsită de bărbatul plecat departe, [pe când] soția adulteră se teme să nu fie descoperită de bărbatul care se întoarce pe neaşteptate.

Prin urmare, dragostea împlinește Legea, deoarece „iubirea desăvârșită alungă frica"[169], în vreme ce frica înrobitoare își are originea în păcat. Căci „frica de Domnul [este] curată, rămâne în veacul veacului"[170]. Dacă dragostea împlinește Legea, de unde provine această dragoste? Amintiți-vă, luați aminte și vedeți că darul Duhului Sfânt este dragostea! „Iubirea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre, prin Duhul Sfânt, Cel care ne-a fost dăruit nouă."[171] Astfel, pe bună dreptate, după ce s-au împlinit cele zece zile, număr prin care se arată desăvârşirea Legii, Domnul Iisus Hristos a trimis Duhul Sfânt, fiindcă harul ne dă nouă

---

[169] *1 Ioan* 4, 18.
[170] *Psalmul* 18, 10.
[171] *Romani* 5, 5.

[puterea] să împlinim Legea pe care El nu a venit să o strice, ci să o împlinească chiar cu asupra de măsură.

5. *Odihna din ziua a șaptea.*

Însă, în Sfânta Scriptură, Duhului Îi este atribuit de obicei numărul șapte, nu zece; Legea [este simbolizată de] numărul zece, Duhul Sfânt [este simbolizat de] numărul șapte. Fiind deja un fapt cunoscut [din ce am spus mai înainte] – de ce Legea [este simbolizată de] numărul zece –, [se cuvine să] amintesc de ce Duhul Sfânt [este simbolizat de] numărul șapte.

Mai întâi, chiar în cartea care se numește *Facerea*, la început, sunt amintite lucrările lui Dumnezeu. Creează lumina, creează cerul, care a fost numit tărie între apele [de sus] și apele [de jos], golește uscatul [de ape], desparte marea de pământ, îi dă pământului puterea de a zămisli tot ceea ce își trage seva din el, creează luminătorii, pe cel mai mare și pe cel mai mic, soarele și luna, și celelalte stele; apele își dau la iveală vietățile lor, pământul [le scoate] pe ale sale; îl creează pe om după chipul lui Dumnezeu.

Dumnezeu Își sfârșește toate lucrările în ziua a șasea[172], însă peste niciuna dintre lucrările Domnului, înșiruite și săvârșite, nu răsună glasul sfințirii. Dumnezeu a spus: „Să fie lumină! Și a fost lumină. Și a văzut Dumnezeu că este bună"[173]. Nu a spus: „Dumnezeu a sfințit lumina". „Să fie o tărie! Și așa a fost. Și a văzut Dumnezeu că este bună."[174] Nu s-a spus că tăria a fost sfințită. Tot așa și cu celelalte, ca să nu mai zăbovim asupra unor lucruri foarte bine cunoscute, până la cele care au fost făcute în ziua a șasea, când, după ce omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu, sunt enumerate toate, dar nu se spune că a fost sfințit ceva.

S-a ajuns la ziua a șaptea, în care nu a fost făcută nicio lucrare, ci se vorbește despre odihna lui Dumnezeu[175]. Și Dumnezeu

---

[172] *Cf. Facerea* 1.

[173] *Facerea* 1, 3-4.

[174] *Facerea* 1, 6.

[175] Pentru vechii semiți, numărul șapte simboliza plenitudinea, desăvârșirea. Odihna lui Dumnezeu trebuie înțeleasă în mod metaforic, zugrăvind taina odihnei veșnice din Împărăția lui Dumnezeu (SFÂNTUL EFREM SIRUL, *Comentariu la Facere*, 1, 22-23), contemplarea propriei creații (FILON DIN ALEXANDRIA, *Despre cele zece porunci*, 96), sau

a sfințit ziua a șaptea. În cele șapte zile s-a auzit pentru prima dată [cuvântul] „sfințire", căutat în toate locurile Scripturii și găsit pentru prima dată aici. Când este amintită odihna lui Dumnezeu, se face referire și la odihna noastră. De fapt, Dumnezeu nu a lucrat ca să aibă nevoie de odihnă și, ca și cum, după [atâta] muncă, S-ar fi bucurat în ziua liberă, a sfințit acea zi în care Și-a îngăduit să Se odihnească. Acest gând este unul omenesc[176].

În ceea ce ne privește pe noi, s-a făcut referire la odihnă, după toate faptele noastre bune, precum s-a spus că Dumnezeu S-a odihnit după toate lucrările Sale bune. Căci „Dumnezeu le-a făcut pe toate și, iată, toate [erau] foarte bune"[177]. „Și S-a odihnit Dumnezeu în ziua a șaptea de toate lucrurile Sale pe care le-a făcut."[178] Vrei să te odihnești și tu? Fă mai întâi fapte foarte bune! Astfel, iudeilor le-a fost dată respectarea Sabatului[179], în mod trupesc, precum și celelalte lucruri cu înțelesuri tainice. [Lor] le-a fost poruncit un anumit fel de odihnă, însă tu să faci ceea ce

---

anticipând odihna și învierea lui Hristos (*Epistola lui Barnaba*, 15, 8) ori eshatonul, viața veșnică, ziua a opta (SFÂNTUL VASILE CEL MARE, *Omilii la Hexaemeron* 2, 10). De fapt, Dumnezeu nu Se odihnește, activitatea Sa proniatoare continuând neîncetat (SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Facere*, 10, 18). (n.P.P.)

[176] Literal: *carnalis* – „carnal, trupesc, material". După ce a scris un tratat de exegeză asupra *Facerii*, în care a utilizat din plin metoda alegorică, Fericitul Augustin și-a dat seama de primejdiile interpretării alegorice a primelor trei capitole ale *Facerii* și a alcătuit un altul, *Despre Facere, potrivit literei*. Oferim un singur exemplu al consecințelor grave ale alegorizării referatului căderii omului în păcat: tunicile de piele pe care le-au îmbrăcat Adam și Eva (*cf. Facerea* 3, 21) erau considerate de exegeții gnostici drept intrarea sufletelor în corpuri ca pedeapsă pentru o prealabilă cădere spirituală a lor din pleroma divină. Iată ce spune Sfântul Vasile cel Mare în acest sens: „Trebuie să spunem un cuvânt și despre învățații noștri din Biserică; aceștia vorbesc despre despărțirea apelor și, sub pretextul unei învățături duhovnicești și al unor gânduri mai înalte, au recurs la alegorie, zicând că prin ape se înțeleg, în chip figurat, puterile spirituale și netrupești, sus, deasupra tăriei, au rămas puterile cele mai bune, iar jos, în locurile din jurul pământului și în cele materiale, au rămas puterile cele rele. [...] Să respingem cuvintele acestea ca pe niște interpretări făcute în vis și ca pe niște basme bărbești! Să înțelegem prin apă, apa; iar despărțirea făcută de tărie s-o interpretăm potrivit cauzei date de Scriptură" (SFÂNTUL VASILE CEL MARE, *Omilii la Hexaemeron*, III, 9, în: SFÂNTUL VASILE CEL MARE, *Scrieri*, partea I, PSB 17, traducere, introducere și note de Pr. Dr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pp. 107-108). (n.P.P.)

[177] *Facerea* 1, 31.

[178] *Facerea* 2, 2.

[179] *Cf. Ieșirea* 20, 8.

înseamnă acea odihnă! Căci odihna duhovnicească este liniștea inimii, iar liniștea inimii provine din seninătatea unei conștiințe bune. Așadar, cinstește cu adevărat Sabatul cel care nu păcătuiește. De fapt, aceasta li se poruncește celor cărora li se cere să cinstească Sabatul: „Nicio muncă de sclav să nu faceți!"[180] „Oricine săvârșește păcatul este rob al păcatului."[181]

Prin urmare, numărul șapte I-a fost consacrat Duhului Sfânt, așa cum numărul zece [i-a fost consacrat] Legii. La acestea face referire și profetul Isaia în acel loc în care spune: „Și Se va revărsa peste el Duhul înțelepciunii și al înțelegerii" – numără! – „al sfatului și al tăriei, al cunoașterii și al evlaviei, Duhul temerii de Dumnezeu"[182]. Ca și cum harul duhovnicesc, coborându-se la noi, începe de la înțelepciune și sfârșește la teamă. În schimb, noi cei care urcăm, îndreptându-ne de la cele de jos la cele mai de sus, se cuvine să începem de la teamă și să sfârșim la înțelepciune. Căci „începutul înțelepciunii [este] frica de Domnul"[183].

Este [o chestiune] vastă și este mai presus de puterile mele, chiar dacă [nu depășește] dorința voastră uriașă [de a cunoaște], să amintesc toate mărturiile [din Sfânta Scriptură] despre numărul șapte, în legătură cu Duhul Sfânt. Așadar, acestea vă sunt de ajuns.

6. *Duhul Sfânt este simbolizat de numărul șapte.*

Acum, din moment ce Legea se împlinește prin harul Duhului Sfânt, luați aminte la felul în care și numărul zece a trebuit să fie amintit și să-i fie evidențiată însemnătatea, precum am arătat deja; și numărului șapte [i se cuvine la fel], pentru harul Duhului Sfânt. Prin numărul zece, trimițând Duhul Sfânt după zece zile, Hristos a arătat importanța Legii, pe care ne-a poruncit să o împlinim[184].

Așadar, unde vom găsi consacrarea numărului șapte, mai ales pentru Duhul Sfânt? Găsești în *Cartea lui Tobit* această sărbă-

---

[180] *Leviticul* 23, 7.
[181] *Ioan* 8, 34.
[182] *Isaia* 11, 2.
[183] *Psalmul* 110, 10.
[184] *Cf. Matei* 5, 17.

toare, adică Cincizecimea, alcătuită din săptămâni[185]. În ce fel? Înmulțește numărul șapte cu el însuși, adică șapte cu șapte, cum se învață la școală: șapte ori șapte fac patruzeci și nouă. La acest multiplu de șapte, [obținut] din înmulțirea lui șapte cu șapte, [se adaugă unu], deoarece Duhul Sfânt ne strânge la un loc și ne adună, motiv pentru care, în momentul pogorârii Sale, le-a dat celor care Îl primeau darul de a vorbi în limbile tuturor neamurilor, ca prim semn al prezenței Sale. Căci unitatea trupului lui Hristos este formată din toate limbile, adică din toate neamurile răspândite în întreaga lume. Și prin faptul că atunci unul singur vorbea în toate limbile, se mărturisea unitatea care avea să fie în toate limbile.

Însă Apostolul spune: „Îngăduindu-vă unii pe alții în iubire" - adică în dragostea frățească -, „silindu-vă să păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii"[186]. Așadar, deoarece Duhul Sfânt ne strânge laolaltă, [făcându-ne] din mulți unul singur, este primit prin smerenie și este îndepărtat prin trufie. Căci este [ca] apa care caută inima smerită, asemenea unei scobituri în care să se oprească; în schimb, când e respinsă de grandoarea trufiei, se scurge ca de pe vârful colinei, motiv pentru care s-a spus: „Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har"[187]. Ce înseamnă „le dă har"? Le dă Duhul Sfânt. Îi umple pe cei smeriți pentru că îi găsește încăpători.

Așadar, așa stând lucrurile, numărului patruzeci și nouă, care este rezultatul înmulțirii lui șapte cu șapte, ca să fie cincizeci[188], i se adaugă unu și este pusă în valoare unitatea.

7. *Despre cei o sută cincizeci și trei de pești.*

Din moment ce râvna dragostei voastre ajută slăbiciunea noastră în fața Domnului Dumnezeului nostru, luați aminte la ceva care, după cum cred eu, vă va fi cu mult mai plăcut după ce veți fi ascultat tâlcuirea, pentru că, în lipsa unei explicații lămuritoare,

185 *Cf. Tobit* 2, 1.
186 *Efeseni* 4, 2-3.
187 *Iacov* 4, 6.
188 *Pentecoste* – „Cincizecime".

v-ar rămâne cu totul de neînțeles. Înainte de înviere, Domnul le-a poruncit Apostolilor Săi să arunce mrejele în mare, atunci când i-a ales[189]. Ei le-au aruncat și au prins o mulțime uriașă de pești, astfel încât mrejele se rupeau și bărcile încărcate erau gata să se scufunde. Însă nu le-a arătat în ce parte să arunce mrejele, ci le-a spus doar atât: „Aruncați mrejele!"[190] Căci, dacă ar fi precizat să le arunce în dreapta, ar fi însemnat să-i pescuiască doar pe cei buni, dacă la stânga, doar pe cei răi. Însă, pentru că au fost aruncate în toate părțile, nici [numai] la dreapta, nici [numai] la stânga, [i-au prins] și pe cei buni și pe cei răi.

Aceasta este semnificația Bisericii în vremea de acum, în lumea aceasta. Căci și acei slujitori trimiși pentru [a chema] oaspeții au ieșit și i-au adus pe toți cei pe care i-au găsit, buni și răi, și casa nunții s-a umplut de comeseni[191]. Așadar, în vremea de acum, sunt adunați și cei buni și cei răi. Însă de ce există schisme, dacă nu [pentru a arăta că] se rup plasele? De ce Biserica este copleșită adesea de păcatele[192] gloatelor trupești care se lasă mânate de răutate, dacă nu [pentru a arăta că] bărcile stau gata să se scufunde [din pricina greutății]? Domnul [a făcut] aceasta înainte de înviere.

Însă după înviere i-a găsit pe Apostolii Săi tot așa, pescuind. Le-a poruncit, la fel, să arunce mrejele, însă nu oricum și peste tot, pentru că deja [era] după înviere. După înviere, trupul Lui, care este Biserica, nu îi va mai cuprinde pe cei răi. Le-a spus: „Aruncați mrejele în partea dreaptă!" La porunca Lui, au fost aruncate mrejele în partea dreaptă și a fost prins un anumit număr de pești. Căci aceia fără număr, aceia prin care era simbolizată Biserica din vremea de acum, [sunt] ca din acea pescuire [despre care s-a spus]: „Am vestit și am grăit, [și astfel] s-au înmulțit peste număr"[193]. Deci este vorba despre unii care sunt peste numărul prevăzut, într-un anumit fel, de prisos: totuși ei

---

[189] *Cf. Luca* 5, 1-7.

[190] *Luca* 5, 4.

[191] *Cf. Matei* 22, 10. *Cf. Matei* 22, 1-14 (Pilda nunții fiului de împărat).

[192] *Scandalum*, asemenea gr. σκάνδαλον, înseamnă „piedică, obstacol, prilej de păcat, cădere în păcat".

[193] *Psalmul* 39, 8.

sunt adunați. Însă acolo, în dreapta, sunt prinși pești și numărați[194] și mari. [Domnul] a spus: „Iar cel ce va face și așa va învăța mare se va chema în Împărăția cerurilor”[195].

Au fost prinși pești mari, în număr de o sută cincizeci și trei. Cine nu se gândește că acest număr nu este amintit în zadar? Căci nu a fost lipsit de semnificație nici faptul că Domnul a spus: „Aruncați plasele!”, nici faptul că S-a interesat să fie aruncate în partea dreaptă. Chiar și numărul acesta, o sută cincizeci și trei, are o semnificație. Evanghelistul a urmărit să spună, ca și cum s-ar fi gândit la acea primă pescuire, când mrejele rupte au simbolizat schismele – din moment ce în Biserica vieții veșnice nu vor fi schisme, nu [vor fi] neînțelegeri, toți [vor fi] mari, pentru că [vor fi] plini de dragoste –, ca și cum s-ar fi gândit la ceea ce s-a întâmplat prima dată pentru a simboliza schismele, [pe evanghelist] l-a interesat să facă următoarea precizare în legătură cu cea de-a doua pescuire: „Deși erau atât de mari, mrejele nu s-au rupt”[196].

Astfel, s-a spus ce semnifică partea dreaptă: și anume că toți [vor fi] buni. S-a spus și ce semnifică mărimea [peștilor]: și anume că „cel ce va face și așa va învăța mare se va chema în Împărăția cerurilor”. S-a spus și ce înseamnă faptul că mrejele nu s-au rupt: și anume că atunci nu vor mai fi schisme. Așadar, ce semnifică numărul o sută cincizeci și trei? În orice caz, numărul acesta nu va fi numărul sfinților. Căci nu vor fi o sută cincizeci și trei de sfinți, dat fiind faptul că doar cei care nu s-au întinat cu femei sunt amintiți în număr de o sută patruzeci și patru de mii[197].

Dar acest număr [este] precum un copac și pare a crește dintr-un anumit fel de sămânță. Iar sămânța acestui număr mare este un număr mai mic, și anume șaptesprezece (zece și șapte). Șaptesprezece (zece și șapte) fac o sută cincizeci și trei. Dacă numeri de la unu până la șaptesprezece (zece și șapte) și aduni toate numerele – căci, dacă nu aduni toate numerele pe care le enumeri de la unu până la șaptesprezece, nu ajungi decât la

[194] Adică socotiți exact (*numerati*), în opoziție cu cei din partea stângă, peste număr, peste măsură de mulți (*supernumerarii* și *superflui*).
[195] *Matei* 5, 19.
[196] *Ioan* 21, 11. *Cf. Ioan* 21, 1-11.
[197] *Cf. Apocalipsa* 14, 1-4.

șaptesprezece, însă dacă numeri de la unu la șaptesprezece adunând (*i.e.* unu și cu doi și cu trei fac șase, șase şi cu patru și cu cinci fac cincisprezece etc., până ajungi la șaptesprezece) –, vei obține rezultatul o sută cincizeci și trei[198].

Așadar, ia aminte la ceea ce am precizat și am lămurit puțin mai sus și vezi pe cine și ce semnifică numerele zece și șapte! Zece [simbolizează] Legea, iar șapte [simbolizează] Duhul Sfânt. Ce înțelegem din aceasta, dacă nu faptul că vor fi în Biserica învierii viitoare – în care nu vor mai fi schisme, în care nu ne vom mai teme de moarte, deoarece va fi după înviere –, deci vor fi acolo și vor trăi cu Domnul, pentru totdeauna, cei care vor fi împlinit Legea, prin harul Duhului Sfânt și darul Domnului, a Cărui sărbătoare o celebrăm?

Predica 271*
În ziua Cincizecimii

1. *Biserica a fost prefigurată prin darul vorbirii în limbi – simbol al unității.*

Fraților, [astăzi] a început să strălucească pentru noi ziua neprețuită în care Sfânta Biserică răspândește lumină peste privirile credincioșilor și este fierbinte în inimile [lor]. Să sărbătorim această zi în care Domnul Iisus Hristos, fiind preaslăvit prin înălțarea de după înviere, a trimis Duhul Sfânt. În Evanghelie stau scrise [următoarele] cuvinte rostite [de El]: „Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea; cel care crede în Mine, râuri de apă vie vor curge din pântecele lui", iar în continuare evanghelistul precizează: „Iar aceasta a zis-o despre Duhul pe Care aveau să-L primească cei care urmau să creadă în El. Căci încă nu era dat Duhul, pentru că Iisus încă nu fusese preaslăvit"[199].

Așadar, mai rămânea ca, fiind preaslăvit Iisus, după ce a înviat din morți și S-a înălțat la ceruri, să fie dat Duhul Sfânt, trimis de Cel de care fusese făgăduit, după cum s-a și întâmplat. Domnul a mai stat împreună cu Apostolii Săi patruzeci de zile după

[198] Rezultatul sumei 1+2+3+4+5+6+7+8+9+10+11+12+13+14+15+16+17 este 153.
* *PL* 38, 1245-1246. Predica a fost rostită la Rusalii, între anii 393 şi 405.
[199] *Ioan* 7, 37-39.

înviere, S-a înălțat la cer și în a cincizecea zi, pe care o sărbătorim azi, a trimis Duhul Sfânt, după cum este scris: „Fără de veste, s-a făcut din cer un vuiet ca de o suflare năprasnică de vânt și a umplut toată casa unde ședeau ei; și li s-au arătat limbi ca de foc, împărțite, și s-au așezat peste fiecare dintre ei; și au început ei să vorbească în limbi, precum le dădea lor Duhul să vorbească deschis"[200]. Acea suflare de vânt a curățit inimile de pleava trupească; focul acela a ars fânul vechii pofte trupești; limbile acelea în care vorbeau, fiind plini de Duh Sfânt, simbolizau Biserica ce avea să se răspândească în limbile tuturor neamurilor.

De fapt, așa cum, după potop, lipsa de credință plină de trufie a oamenilor a construit un turn[201] înalt împotriva Domnului, iar neamul omenesc a meritat să fie împărțit în diverse limbi, ca fiecare neam să vorbească în propria sa limbă și să nu fie înțeles de ceilalți[202], tot astfel și credința smerită a celor evlavioși a adunat laolaltă în unitatea Bisericii toate acele limbi felurite, ca dragostea să adune ceea ce dezbinarea risipise și ca [feluritele părți] ale neamului omenesc, precum mădularele împrăștiate ale unui singur trup, să fie readuse împreună la un singur cap, Hristos, și să fie închegate laolaltă, în unitatea trupului sfânt, prin focul iubirii.

Astfel, cei care urăsc harul păcii și cei care nu păstrează legătura unității sunt cu totul străini de darul Duhului Sfânt. De fapt, chiar dacă și ei se adună azi în mod solemn, chiar dacă ascultă aceste texte în care [se vorbește despre cum] Duhul Sfânt a fost făgăduit și trimis, ei ascultă spre judecata [lor], și nu spre răsplată[203].

---

[200] *Faptele* 2, 2-4.

[201] Flavius Iosephus ne furnizează o interesantă motivație a construirii turnului, atribuind-o lui Nemrod (idee preluată și de Augustin în monumentala sa *Despre cetatea lui Dumnezeu*): „Acesta i-a convins să nu mai accepte gândul că fericirea lor vine de la Dumnezeu, ci că meritul tuturor bunurilor obținute revine destoiniciei de care dau dovadă ei înșiși. Și cum faptele sale tindeau puțin câte puțin spre tiranie, Nebrod (Nemrod, n.n.) a socotit că poate să-i îndepărteze pe oameni de teama lor față de Dumnezeu dacă le va spori încrederea în propria lui putere. A amenințat că vrea să se răzbune pe Dumnezeu, Care plănuiește să acopere pământul cu un nou potop. Va clădi, așadar, un turn atât de înalt încât apele revărsate să nu poată urca până la el, răscumpărând astfel pieirea strămoșilor săi" (*Antichități iudaice*, cărțile I-X, prefață de Răzvan Theodorescu, cuvânt asupra ediției, traducere și note de Ion Acsan, Ed. Hasefer, București, 1999, p. 21). Dumnezeu îi retrage omului acest privilegiu al unei limbi unice deoarece acesta începuse să îl folosească în scopuri rele (SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Facere*, 30, 4). (n.P.P.)

[202] *Cf. Facerea* 11, 1-9.

[203] Lat. *praemium* a fost la origine un sinonim al lui *praeda* („pradă, pradă de război") și desemna prada luată dușmanului pentru a fi oferită divinității care a dus la victorie sau

Ce folos e să le răsune în urechi ceea ce ei resping cu dispreț în inimile [lor]? [Ce folos] să sărbătorească ziua aceasta a cărei lumină ei o urăsc? În schimb, voi, frații mei, mădulare ale trupului lui Hristos, muguri ai unității, fii ai păcii, petreceți această zi cu bucurie, sărbătoriți fără teamă! Căci se împlinește în voi ceea ce era însemnat în zilele în care S-a pogorât Duhul Sfânt. Precum atunci cel care primea Duhul Sfânt, [deși era] un singur om, vorbea în limbile tuturor neamurilor, tot așa și acum vorbește în toate limbile, printre toate neamurile, însăși unitatea în care, dacă sunteți statornici, aveți Duhul Sfânt voi, cei care nu vă despărțiți, prin niciun fel de schismă, de Biserica[204] lui Hristos, care vorbește în toate limbile[205].

Predica 272[*]
În ziua Cincizecimii
Către cei nou-botezați[206], despre Taina Sfintei Euharistii

1. *Taina trupului și sângelui Domnului.*

Ceea ce vedeți pe altarul Domnului ați văzut și noaptea trecută, dar încă nu ați auzit ce este, ce înseamnă, taina cărui lucru

conducătorului. A ajuns să aibă sensul de „profit, recompensă legitimă" (*cf.* ERNOUT-MEILLET, *Dictionnaire etymologique* ..., *s.v praemium*).

[204] *Ecclesia* („Biserică") are atât sensul de „adunare a celor credincioși", desemnând comunitatea creștină, cât și pe cel concret de „biserică", pentru care mai este folosit și *basilica*.

[205] SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Cuvântări* ..., p. 276: „Pentru aceasta și acum Duhul Cel Sfânt zboară peste ei în chip de limbi de foc, pentru ca prin El să unească lumea împărțită. Și s-a întâmplat un lucru nou și minunat; după cum atunci, în vechime, limbile au împărțit lumea și au nimicit unirea cea rea, tot astfel și acum limbile au unit lumea și pe cele ce erau despărțite le-au adus într-o unire".

[*] *PL* 38, 1246-1248. Predica a fost rostită la Paști, între anii 405 și 411. În *PL* se precizează faptul că în toate manuscrisele consultate de editori există mențiunea „rostită în ziua de Rusalii". A. Kunzelmann emite ipoteza că a fost rostită la Paști/în perioada pascală, între anii 405 și 411; e foarte plauzibil, având în vedere faptul că le este adresată celor nou-botezați, iar botezul se făcea de regulă în perioada pascală.

[206] Adjectivul *infans* provine de la verbul *fari* („a vorbi") și desemnează pe cineva care nu vorbește, aplicându-se mai ales copiilor foarte mici; *infans* substantivizat înseamnă „copil". În acest context, termenul *infans* îi desemnează pe cei nou-botezați. Vezi și FERICITUL AUGUSTIN, *Predica 228*, 1: „Cei care puțin mai înainte se numeau *competentes* [*i.e.* catehumeni deveniți candidați pentru botez] acum se numesc *infantes* [*i.e.* nou-botezați/prunci]. [...] Li se spune *infantes* pentru că acum s-au născut în Hristos cei care mai înainte fuseseră născuți în lume. În ei s-a înnoit ceea ce în voi trebuie să fie întărit; iar cei care sunteți deja credincioși se cuvine să le oferiți lor modele folositoare, nu dăunătoare".

atât de mare o cuprinde. Așadar, ceea ce vedeți sunt pâinea și potirul, aceasta este ceea ce vă arată ochii voștri, însă ceea ce credința voastră vă cere să învățați este că pâinea este trupul lui Hristos, iar potirul [cu vin], sângele lui Hristos. Aceasta este pe scurt ceea ce, poate, îi este suficient credinței, dar credința dorește să înțeleagă. Căci spune profetul: „Dacă nu veți fi crezut, nu veți înțelege"[207].

De fapt, acum puteți să îmi spuneți: „Ne-ai cerut să credem, lămurește-ne să înțelegem! Căci, în sufletul cuiva, se poate naște un astfel de gând: știm că Domnul nostru Iisus Hristos a primit trupul de la Fecioara Maria. Copil [fiind], a fost alăptat, hrănit, a crescut, a ajuns la vârsta tinereții, a pătimit fiind persecutat de iudei, a fost pus pe cruce, a fost ucis pe cruce, a fost dat jos de pe cruce, a fost îngropat, a înviat a treia zi; în ziua în care a voit, S-a urcat la cer; Și-a înălțat acolo trupul; de acolo va veni să judece viii și morții; acum este acolo stând de-a dreapta Tatălui. În ce fel este [această] pâine trupul Lui? Și acest potir, adică ceea ce este în acest potir, în ce fel este sângele Lui?" Fraților, aceste lucruri se numesc Taine[208], pentru că în ele se vede ceva și se înțelege altceva. Ceea ce se vede are aspect material, ceea ce se înțelege are rod duhovnicesc. Așadar, dacă vrei să pricepi [ce este] trupul lui Hristos, ascultă-l pe Apostolul care le spune celor credincioși: „Iar voi sunteți trupul lui Hristos și mădularele [Lui]"[209]. Dacă voi sunteți trupul lui Hristos și mădularele [Lui], pe masa Domnului este așezată taina voastră, voi primiți taina voastră[210]. La ceea ce

[207] *Isaia* 7, 9 (*LXX*). *Textul masoretic* (urmat de edițiile latine) are o altă variantă aici: „Dacă nu veți crede, nu veți dăinui". Fericitul Augustin însuși era conștient de această diferență, însă prefera lecțiunea *Septuagintei*, pe care a utilizat-o și pentru a-și fundamenta faimosul său „cerc hermeneutic": *credo ut intelligam* et *intelligo ut credam*. (n.P.P.)

[208] Lat. *sacramenta*.

[209] *1 Corinteni* 12, 17.

[210] Vezi Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 3, ed. a II-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, pp. 60-61: „Unirea deplină în care ne atrage Hristos cu Sine prin prelungirea Sa cu trupul Său în noi înseamnă și o unire a noastră cu ceilalți credincioși, în care Se prelungește Hristos cu același trup al Său. De aceea, Euharistia este și actul de realizare și sporire continuă a unității depline a Bisericii, ca trup extins al lui Hristos, desăvârșind și în acest sens lucrul început prin Botez și prin Mirungere. Unirea cu Hristos în Euharistie este baza și izvorul unei depline iubiri între mădularele Bisericii, căci toți membrii ei sunt contrupești nu numai cu Hristos, ci și între ei"; și p. 62: „Dacă în celelalte Taine Hristos este prezent în chip nevăzut prin lucrarea Sa, în Euharistie este prezent prin însuși trupul și sângele Său sub chipul pâinii și vinului".

voi sunteți răspundeți: „Amin". Și, răspunzând, vă dați încuviințarea. Căci tu auzi: „Trupul lui Hristos"[211] și răspunzi: „Amin". Să fii mădular al trupului lui Hristos, ca să fie adevărat [răspunsul] „amin"!

Prin urmare, de ce [este trupul lui Hristos] în pâine? Nu spun nimic de la mine, ci să-l ascultăm mereu pe Apostolul, care, atunci când vorbește despre această Taină, spune: „O singură pâine, un singur trup suntem cei mulți"[212]. Înțelegeți și vă bucurați! Unitate, adevăr, credință, dragoste! „O singură pâine": cine este această singură pâine? „Un singur trup [suntem] cei mulți." Luați aminte că pâinea nu se face dintr-un singur grăunte, ci din mai mulți. Pe când vă erau citite rugăciunile de exorcizare[213] era ca și cum ați fi fost măcinați. Când ați fost botezați era ca și cum ați fi fost frământați. Când ați primit focul Duhului Sfânt era ca și cum ați fi fost copți. Să fiți ceea ce vedeți și primiți ceea ce sunteți!

Apostolul a vorbit așa în legătură cu pâinea. Iar ceea ce trebuie să înțelegem în legătură cu potirul, chiar dacă nu e scris, ne arată în mod clar. Precum sunt frământate multe grăunțe [pentru a ajunge laolaltă] într-o unică formă, ca, în acest fel, să ia chipul pâinii, întocmai cum spune Sfânta Scriptură despre cei credincioși: „Ei aveau un singur suflet și o singură inimă în Dumnezeu"[214], tot astfel e și cu vinul. Fraților, luați aminte cum se face vinul! De ciorchinele de struguri atârnă multe boabe, dar seva boabelor se amestecă în unitate. Tot așa și Domnul Hristos ne-a preînchipuit, a vrut să fim ai Lui și a sfințit Taina păcii și a unității noastre, pe masa Sa.

Cel care primește Taina unității și nu păstrează legătura păcii nu primește Taina în folosul lui, ci mărturie împotriva lui. Întorcându-ne către Domnul Dumnezeu, Tatăl Cel atotputernic, cu inimă curată, după cât ne îngăduie slăbiciunea noastră, să-I aducem nesfârșite mulțumiri sincere, rugând din tot sufletul bună-

---

[211] *Corpus Christi* este o formulă liturgică menită să evidențieze prezența reală a lui Hristos în Sfânta Euharistie.

[212] *1 Corinteni* 10, 17.

[213] Lepădarea de Satana făcea parte din ritualul Botezului.

[214] *Faptele* 4, 32.

tatea Lui neasemănată să binevoiască să asculte rugăciunile noastre, în bunăvoința Sa; să alunge cu puterea Sa dușmanul din faptele și din gândurile noastre, să ne sporească credința, să ne cârmuiască mintea, să ne dea gânduri duhovnicești, să ne călăuzească până la fericirea Sa, prin Iisus Hristos, Fiul Său! Amin.

Predica 272/A*
La Cincizecime
(fragment)

1. *Este un lucru minunat faptul că toată lumea a crezut.*

Domnul Hristos S-a smerit pentru ca noi să învățăm să fim smeriți. Cel care cuprinde totul S-a zămislit [în pântecele Fecioarei], Cel care creează totul S-a născut, Cel care dă viață tuturor a murit. Dar, după trei zile, a înviat și S-a înălțat la cer și a așezat de-a dreapta Tatălui trupul omenesc pe care Și l-a asumat. Este un lucru minunat, fraților, și necredincioșii nu vor să-l creadă. Este un lucru minunat că un om a înviat cu trupul și s-a înălțat la cer cu trupul. Dar este cu mult mai minunat că întreaga lume a crezut un lucru atât de necrezut.

Ce este mai de necrezut: faptul că Dumnezeu a făcut acestea, sau că lumea a putut să [le] creadă? Ce [este mai greu de crezut], dacă avem în vedere și felul în care a crezut lumea? Chiar [felul de răspândire a Evangheliei] se arată [drept unul] cu adevărat dumnezeiesc și se descoperă [ca fiind] cu totul minunat. Hristos a trimis [să pescuiască] pe marea lumii acesteia, cu plasele credinței, foarte puțini pescari[215], necunoscători ai artelor liberale[216], pe de-a-ntregul neșlefuiți în ceea ce privește științele lumii, ne-

---

* *PL* 39, 1729. Predica a fost rostită la Cincizecime, fără să cunoaștem anul.

[215] *Cf. Matei* 4, 19; *Luca* 5, 10.

[216] Martianus Capella, scriitor latin din secolul al V-lea d.Hr., în *De nuptiis Philologiae et Mercurii/De septem disciplinis*, menționează un număr de șapte arte liberale: gramatica, dialectica, retorica, aritmetica, geometria, muzica și astronomia. În Evul Mediu au fost împărțite în *trivium* (gramatica, logica, retorica) și *quadrivium* (aritmetica, geometria, muzica și astronomia).

pricepuți la gramatică, neînarmați cu arta dialecticii[217]. Ce spun eu „foarte puțini”? A trimis [numai] doisprezece. Și totuși prin aceștia a umplut bisericile cu tot felul de pești[218], astfel încât foarte mulți, chiar dintre înțelepții ăștia ai lumii, cărora crucea lui Hristos li se părea dezonorantă, [au ajuns] să se însemneze cu ea pe frunte și să o pună la loc de mare cinste pe aceasta, pe care o socoteau motiv de rușine și de ocară pentru noi[219].

Predica 272/B[*]
În ziua de Cincizecime

1. *Hristos a împlinit ceea ce a făgăduit.*

Cred că dragostea voastră știe că astăzi Biserica sărbătorește Pogorârea Duhului Sfânt. Domnul a făgăduit că va trimite Duhul Sfânt Apostolilor Săi și a împlinit ceea ce a promis, respectându-Și întru totul cuvântul dat. Căci, după cum învierea Domnului a întărit credința oamenilor în dumnezeirea Lui, a Celui care a socotit că este potrivit să devină om pentru noi, astfel cu mult mai mult [a făcut aceasta] înălțarea la cer și mai deplin și mai desăvârșit darul Duhului Sfânt pe Care L-a trimis și i-a umplut pe Apostolii Săi, deja făcuți burdufuri noi, pentru a putea primi vinul cel nou.

De aceea, atunci când vorbeau în limbi, s-a spus despre ei că sunt beți și plini de must[220]. Vocea celor care ascultau a fost mărturie a dumnezeieștii Scripturi: „Nimeni nu pune vin nou în burdufuri vechi”[221], a spus Domnul. Așadar, El pregătea vinul cel

---

[217] În lucrarea *De dialectica* (*Despre dialectică*), Fericitul Augustin definește dialectica în felul următor: „Dialectica este știința de a purta bine dezbaterile” (*Dialectica est bene disputandi scientia*) (trad. și textul latinesc au fost extrase din volumul AUGUSTIN, *De dialectica ...*, pp. 36-37).

[218] Aluzie la Pilda pescuirii minunate; *cf. Luca* 5, 1-11.

[219] Crucea, instrument de tortură în lumea romană, devine, ca urmare a jertfei hristice, simbolul iubirii jertfelnice a lui Dumnezeu față de lume. În acest loc, Fericitul Augustin ne pune dinainte o mărturie patristică importantă pentru cinstirea Sfintei Cruci.

[*] *PLS* 2, 522-527. Predica a fost rostită la Rusalii, în data de 10 iunie 417.

[220] *Cf. Faptele* 2, 13.

[221] *Matei* 9, 17.

nou pentru burdufuri noi. De fapt, ei erau burdufuri vechi câtă vreme cugetau la Hristos într-un mod firesc. [Tot de ceea ce înseamnă] un burduf vechi a ținut și acea părere a Apostolului Petru atunci când Domnul i-a spus lui, care se temea ca nu cumva să moară Hristos și să piară asemenea celorlalți oameni: „Mergi înapoia Mea, satano! Sminteală Îmi ești"[222]. Această tulburare a lui Petru ținea de burduful vechi.

Când Domnul a înviat și li S-a arătat lor și L-au pipăit pe Cel pe care L-au plâns atunci când atârna pe cruce, au văzut vii mădularele pe care le-au plâns moarte și îngropate, ei s-au întărit în credință și au crezut în El. [Hristos] S-a înălțat la cer și le-a poruncit să se adune într-un singur loc și acolo să aștepte, până când le va trimite ceea ce le făgăduise. Așadar, strânși împreună într-un singur loc, rugându-se și cerând cu înflăcărare [împlinirea] făgăduinței, s-au dezbrăcat de [omul] vechi și s-au îmbrăcat în [omul] nou. Devenind deci vrednici, au primit Duhul Sfânt în ziua Cincizecimii.

Nu fără motiv sărbătorim noi această mare taină în această zi atât de însemnată. Astfel, sfinția voastră să ia aminte în ce fel Vechiul Testament și Noul Testament se află în concordanță: căci acolo harul a fost promis, iar aici a fost dat; acolo a fost prefigurat, aici a fost desăvârșit. Așa cum un meșter în făurirea de lucruri dintr-un metal oarecare, bronz sau argint, face mai întâi din ceară formele în care urmează să toarne [metalul topit] și primul contur schițat deschide calea către viitoarea formă definitivă – căci el face chiar formele pe care urmează să le umple –, tot astfel și Domnul le-a schițat pe toate în forme, pentru poporul vechi, și le-a modelat; în schimb, pentru poporul nou, le-a umplut cu o revărsare cu totul desăvârșită.

Sfinția voastră să observe cu mai mare băgare de seamă ce este acea formă și ce este această împlinire în ziua Cincizecimii. Merită osteneala de a fi atenți, [fiindcă] se vorbește cu rod mai mare atunci când se ascultă cu mai mare interes ceea ce se spune. Să fiți și voi burdufuri noi, ca prin lucrarea noastră să puteți primi vinul [cel nou]!

---

[222] *Matei* 16, 23.

2. *Mulțimea unită are un singur suflet.*

Suntem întrebați adesea dacă noi sărbătorim Cincizecimea pentru pogorârea Duhului Sfânt, de vreme ce și iudeii sărbătoresc Cincizecimea. Într-adevăr, și ei au Cincizecimea. Cei care ați fost atenți ați auzit dimineață, atunci când s-a citit din *Cartea lui Tobit*, spre amintirea fericitului Teogene[223], că în ziua Cincizecimii și-a pregătit un prânz la care urma să-i cheme pe unii dintre ai săi, pe cei care ar fi fost vrednici să ia parte cu el la masă, fiind temători de Domnul: „În ziua Cincizecimii, care este sărbătoarea Săptămânilor"[224].

De fapt, șapte ori șapte fac patruzeci și nouă. La acest [rezultat] se adaugă unu, pentru [a simboliza] unitatea, ca să ne întoarcem la capăt, fiindcă unitatea întărește orice fel de mulțime. Iar mulțimea, dacă nu este legată în unitate, este [mereu] gata de ceartă și de încăierare, în vreme ce mulțimea unită are un singur suflet, precum [a fost] și cu cei care au primit Duhul Sfânt, după cum spune Scriptura: „Aveau un singur suflet și o singură inimă în Dumnezeu"[225]. Așadar, se ajunge la numărul cincizeci, care este taină a Cincizecimii.

Prin urmare, de ce sărbătoresc iudeii această [zi], dacă nu pentru că acolo era o prefigurare? Luați aminte! Știți [prea bine] și, fără îndoială, nu există vreun creștin care să nu cunoască ceea ce urmează să spun, și anume că la iudei este jertfit un miel și sunt celebrate Paștile ca preînchipuire a viitoarei pătimiri a Domnului. Chiar și acest lucru le-a fost poruncit, și anume să caute mielul dintre capre și dintre oi[226]. Cum poate fi găsit un miel dintre capre și oi? Dar ceea ce acolo a fost poruncit, fără a exista posibilitate de împlinire, vestea viitorul mijloc de înfăptuire, prin Domnul.

---

[223] *Cf.* François DOLBEAU, „Finale inédite d'un sermon d'Augustin (S. Mai 158), extraite d'un homéliaire d'Olomouc", în: *Revue des Études Augustiniennes*, 44 (1998), p. 189: „După *Despre botez*, 6, 21, episcopul Hipponei care a participat la conciliul din 256, de la Cartagina, se numea Teogene: identificarea martirului cu episcopul este plauzibilă și probabilă, dar nu este absolut sigură".

[224] *Tobit* 2, 1.

[225] *Faptele* 4, 32.

[226] *Cf. Ieșirea* 12, 5.

De fapt, a fost găsit un miel dintre capre și oi, deoarece Domnul nostru Iisus Hristos S-a născut, după trup, din sămânța lui David, având-Și originea din păcătoși și drepți. Găsești în obârșia Domnului[227], după neamurile pe care le amintesc evangheliștii, și mulți păcătoși și drepți. De aceea i-a chemat și pe cei de felul acesta, adică pe păcătoși, deoarece și prin ei a venit [pe lume]. [Domnul] adună în Biserica Sa și drepți și păcătoși, urmând ca cei drepți să ajungă în Împărăția cerurilor, iar cei păcătoși, care stăruiesc[228] în păcate și ticăloșii, urmând să fie izgoniți [în întunericul cel mai din afară]. Totuși astfel a venit să poarte păcatele noastre, încât nu a refuzat să Își asume obârșia păcătoșilor. Și sunt multe taine în acele neamuri[229], pe care Dumnezeu va îngădui să fie timp să vi le înfățișez sfinției voastre. Dar acum să mă întorc la ceea ce am început deja [să spun].

3. *Paștile și Cincizecimea la iudei și creștini.*

Vorbeam despre ziua Cincizecimii, [în special] despre motivul pentru care și iudeii sărbătoresc această zi. Ei sacrifică un miel, iar jertfirea mielului este proprie Paștilor. Tot așa și noi sărbătorim Paștile, când este jertfit un miel neprihănit, fără vină. [Hristos este] Mielul cel adevărat, despre Care a dat mărturie Ioan, spunând: „Iată Mielul lui Dumnezeu! Iată-L pe Cel care ridică păcatele lumii!”[230], iar noi sărbătorim Paștile prin pătimirile Lui.

Iudeilor le-a fost dată Legea în frică, în schimb creștinilor le-a fost dat Duhul Sfânt în har. Ei nu au putut să împlinească Legea prin frică și chiar prin Lege au devenit vinovați. Legea stă scrisă în cinci cărți[231], cinci porticuri înconjurau scăldătoarea lui Solomon[232]. Ei aduceau bolnavi, dar nimeni dintre ei nu putea să se însănătoșească. Cinci porticuri primeau bolnavii, care zăceau

---

[227] Genealogia lui Hristos.

[228] *Cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Predica* 164, 16: „A fost omenește să greșească, însă este diabolic să persiste în greșeală din pricina înverșunării”.

[229] Genealogia Mântuitorului este tratată pe larg de Fericitul Augustin în *Predica* 51.

[230] *Ioan* 1, 29.

[231] Torah – Pentateuhul, cele cinci cărți ale lui Moise (*Facerea*, *Ieșirea*, *Leviticul*, *Numerii* și *Deuteronomul*). (n.P.P.)

[232] *Cf. Ioan* 5, 2-3.

[apoi în continuare], după cum în cărțile [Legii] nimeni nu se însănătoșea.

De ce [nu se făcea bine] nimeni? Din pricina trufiei: căci, în vreme ce ei credeau că pot să împlinească prin puterile lor ceea ce le-a fost poruncit, nu au împlinit ceea ce a fost poruncit. Și era împotriva lor Legea, în care sunt găsiți vinovați, până ce nu strigă ceea ce am spus dimineață sfinției voastre: „Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia? Harul lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Domnul nostru"[233]. Prin urmare, Legea ne arată vinovați, iar harul izbăvește din păcat; Legea amenință, harul mângâie; Legea aduce pedeapsa, harul oferă iertarea. Totuși aceleași [lucruri] care ne sunt poruncite în Lege [ne sunt] și în har; motiv pentru care se spune că Legea a fost scrisă de degetul lui Dumnezeu[234]. Așa stă scris.

4. *Duhul Sfânt – degetul lui Dumnezeu.*

Să căutăm în Evanghelie ce este degetul lui Dumnezeu și vom găsi! Ce semnifică „degetul lui Dumnezeu"? De fapt, Dumnezeu nu are o formă a trupului[235], așa cum o avem noi, și dintr-o parte vede, iar din alta nu vede; sau este limitat de alcătuirea mădularelor, [El] Cel care este totul pretutindeni și este prezent în toate. Așadar, ce este degetul lui Dumnezeu? [Simbolizează] Duhul Sfânt. Luați aminte! De unde dovedim asta? Din Evanghelie.

Uneori, ceea ce un evanghelist spune în mod simbolic, altul îl arată într-un mod mai lămurit. Există un loc în Evanghelie unde iudeii au spus despre Domnul că alungă demonii în numele lui Beelzebul. Însă Domnul le-a răspuns: „Iar dacă Eu, cu degetul lui Dumnezeu, scot demoni, fără îndoială a ajuns la voi Împărăția lui Dumnezeu"[236]. Un alt evanghelist relatează acest episod zicând astfel: „Iar dacă Eu, cu Duhul lui Dumnezeu, [scot demonii],

[233] *Romani* 7, 24-25.

[234] *Cf. Ieșirea* 8, 19; 31, 18; *Deuteronomul* 9, 10.

[235] Sfântul Ioan Gură de Aur atrage atenția asupra antropomorfismelor utilizate de Sfânta Scriptură și care au ca motivație concesia făcută față de mărginirea și slăbiciunea minții omenești (*Omilii la Facere*, 60, 2). (n.P.P.)

[236] *Luca* 11, 20.

atunci a ajuns la voi Împărăția lui Dumnezeu"[237]. Așadar, când un evanghelist spune „degetul lui Dumnezeu", altul ni-l face pe acesta cunoscut, ca să ni se arate că Duhul Sfânt [este] degetul lui Dumnezeu.

Să nu căutăm la Dumnezeu degete trupești, ci să înțelegem de ce Duhul Sfânt este numit „deget"! Fiindcă Apostolii au primit împărțirea darurilor prin Duhul Sfânt, iar mâna este împărțită în [cinci] degete, care sunt folosite pentru socoteală și împărțire. Așadar, de ce sărbătoresc iudeii Cincizecimea? Fraților, [este] o mare taină, cu totul minunată. Dacă luați seama, [observați că] în ziua Cincizecimii[238] au primit Legea scrisă de degetul lui Dumnezeu și în ziua Cincizecimii S-a pogorât Duhul Sfânt.

5. *Legea în inimile iudeilor și ale creștinilor.*

Dar este necesar să arăt următorul lucru în legătură cu Legea dată, pe care iudeii au primit-o pe table de piatră. [Piatra] simboliza asprimea inimii lor. Totuși a fost scrisă cu degetul lui Dumnezeu, deoarece toate cele care au fost scrise acolo li se cer și creștinilor, dar deja, după cum spune Apostolul, „nu pe table de piatră, ci pe tablele de carne ale inimii"[239]. Prin urmare, acest lucru este important, și anume că a fost scrisă în inimile lor aspre și nu a fost împlinită, însă a fost dată, ușoară și veșnică, în inimile credincioase ale creștinilor. Deci [inimile lor] erau de piatră; în schimb, inimile creștinilor erau pământ rodnic, care poate să aducă rod.

De aceea, și Domnul în Evanghelie, când I-a fost arătată acea femeie care fusese prinsă în adulter și ei voiau să o omoare cu pietre, după Lege[240], Domnul dorea ca ea să nu mai păcătuiască de atunci încolo, fiind gata să-i ierte păcatul, [motiv pentru care] le-a spus celor care doreau să o omoare cu pietre, ei înșiși fiind de piatră: „Dacă este cineva dintre voi fără de păcat, să arunce

---

[237] *Matei* 12, 28.

[238] Într-adevăr, pentru evrei, sărbătoarea Cincizecimii comemora primirea Legii dumnezeiești de către Moise pe Muntele Sinai. (n.P.P.)

[239] *2 Corinteni* 3, 3.

[240] *Cf. Ioan* 8, 5.

primul cu piatra în ea"[241]. Iar după ce a spus aceasta, Și-a aplecat capul și a început să scrie cu degetul pe pământ. Însă ei, cercetându-și conștiința lor, au plecat unul câte unul, de la cel mai mare până la cel mai mic, și a rămas acea femeie singură. Domnul Și-a ridicat capul și i-a spus: „Ce este, femeie, nu te-a osândit nimeni?"[242] Ea a răspuns: „Nimeni, Doamne". Și Domnul [i-a zis]: „Nici Eu nu te osândesc. Mergi și de acum înainte să nu mai păcătuiești!"[243] Ce a însemnat această bunătate? Harul. Ce însemna acea asprime? Legea dată pe table de piatră. Domnul a scris cu degetul pe pământ, de unde poate să dea rodul. Orice este semănat pe piatră nu răsare, pentru că nu poate prinde rădăcină[244].

Degetul lui Dumnezeu [din Vechiul Testament] și degetul lui Dumnezeu [din Noul Testament]: cu degetul lui Dumnezeu a fost scrisă Legea, degetul lui Dumnezeu [este] Duhul Sfânt.

6. *De ce a fost dată Legea în ziua Cincizecimii.*

Legea a fost dată în ziua Cincizecimii, iar Duhul Sfânt S-a pogorât în ziua Cincizecimii. Dar am spus că voi arăta că iudeii au primit Legea în a cincizecea zi după Paștile pe care le sărbătorim noi. Tu știi că lor li s-a poruncit ca în a paisprezecea zi a primei luni să sacrifice un miel și să sărbătorească Paștile[245]. Mai rămân șaptesprezece zile din lună, dacă socotești și ziua a paisprezecea, când încep Paștile. Au ajuns în pustiu, unde a fost dată Legea, iar Scriptura spune astfel: „Iar în luna a treia de la ieșirea poporului din Egipt"[246], Domnul i-a spus lui Moise că aceia care urmau să primească Legea [trebuie] să se curățească până în a treia zi, în care urma să fie dată Legea[247]. Așadar, la începutul celei de a treia luni li se cere curăția până în a treia zi și încep Paștile.

Fiți cu băgare de seamă, ca nu cumva numerele să vă înșele și să vă încețoșeze înțelegerea! Pe cât îmi stă în putere, cu ajutorul

[241] *Ioan* 8, 7.
[242] *Ioan* 8, 10.
[243] *Ioan* 8, 11.
[244] *Cf. Matei* 13, 5-6.
[245] *Cf. Ieșirea* 12, 6.
[246] *Ieșirea* 19, 1.
[247] *Cf. Ieșirea* 19, 10-11.

lui Dumnezeu, [încerc să] vă lămuresc în privința asta. Dacă mă va ajuta atenția voastră, veți înțelege degrabă ceea ce se spune, însă, dacă nu veți fi atenți, orice v-aș spune va fi neclar, chiar dacă v-aș spune în modul cel mai limpede.

Așadar, Paștile sunt fixate în a paisprezecea zi a lunii și se cere curăția, ca să fie dată pe munte Legea, scrisă de degetul lui Dumnezeu. Degetul lui Dumnezeu este Duhul Sfânt. Amintiți-vă, căci am demonstrat asta din Evanghelie! E stabilită curăția până în ziua a treia a lunii a treia. Deci ia treisprezece zile din prima lună și mai rămân șaptesprezece, ca să începi din ziua a paisprezecea. Adaugă toată luna a doua: se ajunge la patruzeci și șapte de zile. Din ziua [începerii ritualului de] curăție până în ziua a treia ajungi la cincizeci de zile. Nimic nu [este] mai limpede, nimic nu [este] mai clar [decât faptul] că iudeii au primit Legea în ziua Cincizecimii.

7. *Greutatea Legii și jugul ușor al lui Hristos.*

Dar ea este aspră, a fost o povară, a fost o greutate mare. Însă Domnul vine cu harul și strigă: „Veniți la Mine, toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi. Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima, și veți găsi odihnă sufletelor voastre. Căci jugul Meu este plăcut și povara Mea este ușoară”[248]. Cum adică jugul Lui este plăcut? Legea amenință, El mângâie. Legea spune: „Dacă nu vei fi făcut [aceasta], te voi pedepsi”. Hristos spune: „Orice vei fi făcut, te iert, ai grijă să nu mai păcătuiești de aici înainte”[249]. Prin urmare, jugul Lui [este] plăcut și povara ușoară.

Dacă devenim burdufuri noi[250], așteptăm pregătiți harul Său, vom fi umpluți de Duhul Sfânt și prin Duhul Sfânt va fi în noi dragostea, după ce vom fi fost înflăcărați de vinul cel nou și îmbătați de paharul Lui îmbătător și minunat[251], astfel încât să uităm acele lucruri lumești care ne țineau captivi, precum au

[248] *Matei* 11, 28-30.
[249] *Cf. Ioan* 8, 11.
[250] *Cf. Matei* 9, 17.
[251] *Cf. Psalmul* 22, 6. În text se face aluzie la potirul euharistic.

uitat mucenicii[252] atunci când urmau drumul pătimirii: au uitat și de fii și de soții și de părinții care își puneau cenușă în cap și de mamele care își arătau sânii, [amintindu-le] cu reproș cum i-au alăptat și i-au înțărcat, au uitat de toate, nu-i mai cunoșteau pe ai lor. De ce te miri dacă un mucenic nu-i mai cunoaște pe ai săi? Este un om beat. Dar de ce este beat? De dragoste. De unde [provine] dragostea? Din degetul lui Dumnezeu, de la Duhul Sfânt, de la Cel care S-a pogorât la Cincizecime.

Predica 272/B completată*

Predică a Fericitului Augustin la Cincizecime

[...][253]

8. *Dragostea împlinește Legea.*

Cum dovedim că dragostea este din Duhul Sfânt și împlinește Legea[254]? Apostolul spune: „Iubirea este împlinirea Legii"[255] și într-un alt loc [precizează]: „Iubirea de aproapele nu face rău"[256]. „Căci [poruncile]: să nu săvârșești adulter, să nu furi, să nu ucizi,

---

[252] *Cf.* SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Cuvântări* ..., pp. 282-283: „Să nu ne întristăm deci că am fost făcuți muritori, ci să mulțumim că prin moarte ne-a fost deschis stadiul muceniciei, prin stricăciune am primit pricina premiilor, prin ele avem prilejul luptelor. Vezi înțelepciunea lui Dumnezeu! Cel mai mare dintre rele, începutul nenorocirii noastre, introdus de diavol, adică moartea, pe aceasta a schimbat-o spre cinstea și slava noastră, ducând prin ea pe atleții evlaviei spre premiile muceniciei. Ce dar? Vom mulțumi diavolului pentru moarte? Să nu fie! Căci această faptă de ispravă nu este consecința intenției diavolului, ci este harisma înțelepciunii lui Dumnezeu. Diavolul a introdus moartea, ca să piardă și să curme orice nădejde de mântuire prin aducerea ei pe pământ. Hristos însă, luând-o, a schimbat-o și prin ea ne-a urcat iarăși la cer".

* Predica DOLBEAU 31. François DOLBEAU, „Finale inedite ..., pp. 181-203. Predica 272/B (Mai 158) fusese cunoscută dintr-un singur manuscris, și anume Vat. Lat. 3828 (de la sfârșitul sec. al IX-lea), dar s-au mai descoperit două manuscrise: Wien, ÖNB, lat. 1556 (secolele VIII-IX), și Olomouc, Státni vedecká knihovna, M II 205 (prima jumătate a sec. al XV-lea), iar prin compararea lor s-a ajuns la concluzia că versiunea din Vat. Lat. 3828 este trunchiată, iar cea din Wien, ÖNB, lat. 1556 este mutilată.
Predica a fost rostită la Hippona, în după-amiaza zilei de Rusalii, între anii 413-415.

[253] În ceea ce privește partea cunoscută a predicii (secțiunile 1-7, pe care nu le-am mai reluat), schimbările sunt minore: menționăm înlocuirea sintagmei *turbatio Petri* prin *titubatio Petri* în secțiunea 1.

[254] *Cf. Romani* 13, 8.

[255] *Romani* 13, 10.

[256] *Romani* 13, 10.

să nu poftești [...] și orice altă poruncă [ar mai fi] se cuprind în acest cuvânt: să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți"[257], deoarece dragostea împlinește Legea.

Însă cum arătăm că dragostea [provine] din Duhul Sfânt? Ascultă-l pe Apostolul, care spune că „ne lăudăm în suferințe"[258]. Iudeii erau siliți prin suferințe să împlinească Legea și nu au putut [să o facă]. Creștinii nu erau despărțiți de Lege prin suferințe, ci mai degrabă alergau către Lege. Luați aminte la ceea ce spun, fraților! Pentru iudei a fost stabilită o pedeapsă, și anume ca oricine ar aduce jertfe idolilor să fie ucis cu pietre sau răstignit, și astfel, deoarece îi înfrâna frica, nu îi oprea dragostea. Nu se temeau, deoarece erau înfrânți de patimă, și mergeau după idoli, acolo unde le atârna deasupra capului crucea, amenințarea morții și a lapidării, și totuși nu erau împiedicați de aceste pedepse. Mai târziu, deoarece au venit iubirea și frica, și-a făcut loc dragostea. Evanghelia a fost vestită neamurilor; [pe urmă], ca [să-i determine] să sacrifice idolilor, au început să-i amenințe cu focul, cu crucile, cu animalele sălbatice, însă au suportat toate cele cu care îi amenințau și îi chinuiau împărații, și totuși inima lor nu s-a închinat în fața idolilor. Ei[259] nu puteau fi îndepărtați de idoli prin acele pedepse, iar creștinii nu puteau fi constrânși spre [închinarea la] idoli prin aceste pedepse, fiindcă deja dragostea era din Duhul Sfânt. Apostolul a spus: „Dar ne lăudăm și în suferințe, știind că suferința aduce răbdare, răbdarea dovada"[260] – căci noi vrem să dovedim că dragostea care împlinește Legea lui Dumnezeu este din Duhul Sfânt –, „suferința aduce răbdare, răbdarea dovada, dovada nădejde, iar nădejdea nu rușinează, pentru că iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile noastre prin Duhul Sfânt, Cel care ne-a fost dăruit nouă"[261].

9. *Duhul Sfânt este asemenea unui inel dat Bisericii de Hristos.*

Fraților, noi celebrăm această zi de sărbătoare, a Pogorârii Duhului Sfânt, dar se cuvine să avem Duhul Sfânt în inimă în

---

257 *Romani* 13, 9.
258 *Romani* 5, 3.
259 Iudeii.
260 *Romani* 5, 3-4.
261 *Romani* 5, 3-5.

fiecare zi. Să nu socotim că numai în ziua asta trebuie să fie această sărbătoare, iar în celelalte zile nu. Să nu sărbătorim într-o singură zi, ci tot timpul[262], ca să nu fim descoperiți netrebnici[263], ci vrednici în ziua Domnului, când va veni[264], ca pe cei cărora le-a dat zălog[265] să-i ducă la moștenirea veșnică. De fapt, Hristos a căsătorit Biserica Sa, i-a trimis ei Duhul Sfânt. Duhul Sfânt a fost dat asemenea unui inel [de nuntă]. Cel care a dat inelul va da și nemurirea în odihnă. Pe El să-L iubim, în El să ne punem nădejdea, în El să credem.

Mâine dimineață veniți un pic mai repede pentru [a-I cânta] imnuri lui Dumnezeu. Alții se îmbată cu vinul viței-de-vie pământești, în care este dezmăț, dar noi să ne îmbătăm de cântările lui Dumnezeu, aducând slavă Domnului prin cântări de mântuire[266], și, într-o bună zi, să uităm pământul, ca să fim vrednici de a fi ridicați de pe pământ în cer, prin bunătatea Domnului nostru Iisus Hristos, Care trăiește și domnește împreună cu Dumnezeu-Tatăl.

Predica 378*
În ziua de Cincizecime

1. *Darul Duhului Sfânt este arvuna vieții veșnice pentru vremea în care suntem peregrini spre patria [cerească].*

Lui Dumnezeu Îi este plăcută sărbătoarea în timpul căreia evlavia este puternică și dragostea este fierbinte. De fapt, ea este rodul prezenței Duhului Sfânt, după cum [ne] învață Apostolul, spunând: „Iubirea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre, prin Duhul Sfânt, Cel care ne-a fost dăruit nouă"[267]. Așadar,

---

[262] *Cf.* SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Cuvântări* ..., p. 267: „Am spus că totdeauna este sărbătoare și Rusalii și Paști și Epifanie. Am spus că [de fapt] conștiința curată face sărbătoarea, nu sorocul zilelor și vremilor".
[263] *Cf. 1 Corinteni* 9, 27.
[264] *Cf. 1 Tesaloniceni* 5, 2; *2 Petru* 3, 10.
[265] *Cf. 2 Corinteni* 1, 22.
[266] *Cf. Efeseni* 5, 18-19.
* *PL* 39, 1673-1674. Predica a fost rostită la Rusalii, data nu este cunoscută.
[267] *Romani* 5, 5.

pogorârea Duhului Sfânt a umplut o sută douăzeci de oameni, adunați într-un singur loc. Am auzit [aceasta] pe când se citea din *Faptele Apostolilor*. Se strânseseră o sută douăzeci [de oameni] într-un [loc], așteptând [împlinirea] făgăduinței lui Hristos[268]. Căci le poruncise să rămână în cetatea [Ierusalimului], până când vor fi înveșmântați cu putere din cer. „Eu", le-a spus, „trimit peste voi făgăduința Mea."[269]

Cel care a făgăduit [este] credincios, Dătătorul [este] darnic. S-a înălțat la cer și a trimis ceea ce a promis pe când era pe pământ. Avem arvună pentru veșnica viață viitoare și pentru Împărăția cerurilor. Nu ne-a înșelat în ceea ce privește făgăduința [făcută] de curând, și-ar avea El [oare] de gând să ne înșele în privința așteptării viitoare?

Toți oamenii, atunci când încheie un târg între ei și se înțeleg cu privire la plata unei sume de bani, adesea primesc sau dau arvună, pentru că, odată ce arvuna a fost dată, capătă încredere că tocmeala pentru care a fost dată arvuna va fi dusă la bun sfârșit. Deși nu se pune problema că Hristos ar fi intenționat să ne înșele, totuși El ne-a dat siguranță deplină atunci când ne-a dat arvună. De fapt, chiar dacă nu ne-ar fi dat arvună, nu există nicio urmă de îndoială că Hristos nu ar fi împlinit ceea ce a făgăduit. Ce a făgăduit Hristos? Viața veșnică, pentru care ne-a dat arvună Duhul Sfânt[270]. Ce a promis? Viața veșnică, pentru care ne-a dat arvună Duhul Sfânt. Viața veșnică este avuția celor care au ajuns la liman, iar arvuna este mângâierea celor care încă sunt pe drum.

De fapt, se spune mai bine arvună decât zălog[271]. Aceste două [cuvinte] par să fie întru totul sinonime, dar totuși există o

---

[268] *Faptele* 1 și 2.

[269] *Luca* 24, 49.

[270] Pentru a oferi o explicație cât mai pe înțelesul oamenilor obișnuiți, Fericitul Augustin apelează la o imagine din sfera comerțului. Pornind de la premisa conform căreia oamenii dobândesc încrederea deplină că plata pentru un anumit lucru va fi făcută integral atunci când primesc arvună, episcopul Hipponei arată că Hristos, Cel care este Adevărul, ne-a dat Duhul Sfânt ca arvună a vieții veșnice pentru a ne întări credința din pricina slăbiciunii noastre omenești, și nu pentru că ar fi fost necesar ca ceea ce a făgăduit Adevărul să fie însoțit de garanții.

[271] Arvună (*arr(h)a*) și zălog (*pignus*). În dicționarul ERNOUT-MEILLET (*s.v. arra*) se precizează faptul că *arra* este un termen popular care a intrat în limba scrisă și tehnică, în vreme ce termenul clasic era *pignus*, în ciuda diferenței de sens pe care încearcă să o imprime Fericitul Augustin.

diferență destul de însemnată. Când se dau, atât zălogul, cât și arvuna se dau pentru [a garanta] că se împlinește ceea ce a fost promis. Dar, când se dă zălog, omul înapoiază ceea ce primește după ce se încheie târguiala pentru care a primit zălogul; în schimb, când se dă arvună, ea nu este primită înapoi, ci se adaugă la ea ca să se ajungă la totalul de plată. Așadar, noi avem arvună: să fim însetați de fântâna de unde ne este arvuna. Avem arvună revărsarea Duhului Sfânt în inimile noastre, iar dacă cineva simte această rouă, să tânjească după fântână!

De ce avem arvună, dacă nu pentru ca nu cumva să ne părăsească puterile de foame și de sete în timpul acestei călătorii? Flămânzim și însetăm dacă știm că suntem peregrini. Cel care este călător și știe că este călător tânjește după patrie, iar atâta timp cât este măcinat de dorul ei, călătoria este grea. Dacă iubește călătoria, uită de patrie și nu mai vrea să se întoarcă. Patria noastră nu este de așa natură încât să putem pune ceva mai presus decât ea. Uneori, în timp ce călătoresc, oamenii ajung bogați. Cei care duceau lipsă în patria lor se îmbogățesc în timpul călătoriei și nu mai vor să se întoarcă.

Noi ne-am născut toți peregrini departe de Domnul nostru, încă de când a suflat suflare de viață pentru cel dintâi om. Patria noastră este în ceruri, concetățenii [noștri sunt] îngerii. Din patria noastră, pentru a ne încuraja să ne întoarcem, ne-au fost trimise scrieri, care le sunt citite zilnic cu glas tare neamurilor. Lumea să-și piardă valoarea [pentru noi] și să-L iubim pe Cel care a făcut lumea!

ANEXĂ
(TRADUCERI DIN OPUSCULE, EPISTOLE ŞI PREDICI)

Notă introductivă

Am considerat că este oportun și de un real folos pentru cititor să reunim într-o anexă la volumul de față și o serie de traduceri din diferite opere ale Fericitului Augustin, care abordează subiecte extrem de actuale pentru creștinul veacului al XXI-lea. Am optat pentru o clasificare tematică a textelor din această secțiune, și nu pentru una cronologică, deoarece am vrut să evidențiez, într-un mod cât mai limpede, diversitatea temelor abordate, făcându-le mai ușor accesibile lectorului interesat de o anumită problemă. Astfel, această secțiune a volumului are următoarea structură:

I. Opuscule

1. Arta demonilor de a prezice viitorul
2. Predică despre căderea Romei

II. Epistole

1. Tâlcuire la „Tatăl nostru" (*Epistola* 130, 21-22)
2. Răspunderea slujirii preoțești (*Epistola* 21)

III. Predici pe teme diverse

1. Predici la sfinți
    a) Predică la Sfinții Apostoli Petru și Pavel (*Predica* 297)
    b) Predică la Sfântul Ștefan (*Predica* 318)
2. Predici la sfințire de biserică
    a) *Predica* 336
    b) *Predica* 337
    c) *Predica* 338
3. Predică la înmormântare (*Predica* 396)

Chiar și din această trecere în revistă se poate observa că materialele din secțiunea de față a volumului au fost selectate pentru a răspunde unor nevoi esențiale ale creștinului contemporan. Operele cu un caracter dogmatic (*Arta demonilor de a*

prezice viitorul) ne ajută să cunoaștem învățătura Bisericii în ceea privește problema ocultismului, fiind un ajutor important pe calea anevoioasă spre mântuire; operele cu un caracter exegetic (*Tâlcuire la „Tatăl nostru"*) ne explică de ce ne rugăm într-un anumit fel și de ce se cuvine să ne rugăm astfel; iar operele cu un caracter moral-pastoral abordează teme esențiale atât pentru dăruirea de care trebuie să dea dovadă clericii în activitatea lor misionară (*Răspunderea slujirii preoțești*), cât și pentru jertfelnicia de care trebuie să dea dovadă întreaga comunitate creștină, prin ajutorarea semenilor (*Predică despre căderea Romei*), prin modul de viețuire, ce se cuvine să urmeze, cât mai aproape posibil, modelul vieții sfinților (*Predici la sfinți*), prin ridicarea de biserici, pentru ca în jurul lor să înflorească viața spirituală care deschide drumul spre Împărăția lui Dumnezeu (*Predici la sfințire de biserică*) și, nu în ultimul rând, prin pregătirea pentru moarte, oricând ar veni ea, știind că cel care a trăit după învățătura Bisericii nu a trăit puțin, deoarece viața nu trebuie măsurată în ani, ci în fapte bune[1] (*Predică la înmormântare*).

---

[1] *Cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Predica 396*, 1.

OPUSCULE

1. Arta demonilor de a prezice viitorul

Notă introductivă

1. *De divinatione daemonum* – un manifest împotriva practicilor divinatorii

Acest opuscul scris între anii 406-411 d.Hr. face parte din rândul scrierilor dogmatice ale Fericitului Augustin și are drept temă centrală elucidarea puterii demonilor de a cunoaște și de a face cunoscut viitorul[2]. După cum autorul însuși mărturisește, ideea redactării unei lucrări cu acest subiect a pornit de la o discuție purtată cu mai mulți creștini, care au ridicat problema împlinirii profețiilor păgâne (mai exact, distrugerea templului lui Serapis) și *ipso facto* ce se cade să le răspundă ei în această privință contestatarilor religiei creștine. În prima parte a opusculului (cap. I și II), episcopul Hipponei folosește, într-o anumită măsură, metoda dialectică și recurge la un dialog între un discipol și un magistru, prin care li se arată creștinilor cum trebuie să combată argumentele păgânilor și ce trebuie să răspundă la unele dintre cele mai dificile întrebări (de pildă, de ce permite Dumnezeu existența răului în lume?). În continuare, ne sunt explicate mecanismele prin care demonii cunosc viitorul, scoțându-se în evidență faptul că ei înșală și, la rândul lor, sunt înșelați. Astfel, tocmai faptul că întreaga lor presupusă știință este bazată pe o artă a înșelătoriei stă la baza reducerii, de la an la an, a

---

[1] Auguste BOUCHÉ-LECLERCQ, *Istoria divinației în Antichitate*, tom I, *Introducere. Divinația elenică (Metode)*, trad. de Cristina Dinescu și Raluca Popescu, Symposion, București, 1999, p. 89: „Augustin a statornicit concepția ortodoxă a creștinismului occidental cu privire la oracole într-o scriere aparte, intitulată *De divinatione daemonum*. El restrânge mult partea înșelătoriei în funcționarea oracolelor, întrucât socotește că toată taina lor se lămurește pe deplin prin intervenția îngerilor răi".

numărului celor care îi urmează și asigură victoria creștinismului asupra practicilor păgâne. Am folosit pentru traducere ediția critică de text pregătită de Iosephus Zycha, în *CSEL*, 41 (sect. 5, pars 3), 1900. Am consultat, de asemenea, și textul din *PL* 40, 581-592, de unde am preluat titlurile sugestive care rezumă ideea fiecărui capitol, evidențiindu-le prin caractere înclinate (*italic*).

2. Divinația în lumea greco-romană

Practicile de aflare a viitorului, prezente în lumea greco-romană încă din cele mai vechi timpuri, se înscriu într-un curent mai larg care exista în Antichitate, căci dorința de a afla viitorul, prin folosirea unor metode felurite, reprezenta un fenomen cu largă răspândire[3]. În condițiile unei asemenea extinderi, mantica nu a putut să rămână un fenomen neluat în seamă de instituțiile oficiale ale statelor, ci a jucat un rol important în conducerea statală atât în Grecia[4], unde existau prezicători pe lângă conducători, cât și la alte popoare ale Antichității[5]. În vechea Eladă, arta aflării viitorului a fost cunoscută sub denumirea de μαντικὴ τεχνή, iar la Roma sub numele de *divinatio*, termen care s-a păstrat și s-a răspândit mult mai bine în limbile romanice. Cicero, mereu preocupat să afirme superioritatea spiritului roman asupra celui grec[6], face următoarea remarcă cu privire la originea termenului grecesc μαντική, văzut în opoziție cu numele latin *divinatio*: „Și așa cum în multe alte privințe, noi,

---

[3] Pentru o descriere a felului în care fenomenul aflării viitorului s-a manifestat la alte popoare ale Antichității, vezi: Constantin DANIEL, *Civilizația feniciană*, Ed. Sport-Turism, București, 1979, pp. 233-247; Constantin DANIEL, *Civilizația asiro-babiloniană*, Ed. Sport-Turism, București, 1981, p. 272 ș.u.; Constantin DANIEL, *Cultura spirituală a Egiptului antic*, Ed. Cartea Românească, București, 1985, pp. 394-412. În legătură cu arta aflării viitorului la iudei, care foloseau ca principală metodă extazul profetic, vezi: Joseph BLENKINSOPP, *A History of Prophecy in Israel. From the settlement in the land to the Hellenistic period*, The Westminster Press, Philadelphia, 1983, și Abraham J. HESCHEL, *The Prophets*, vol. I-II, Harper&Row, New York, 1962. Divinația romană este prezentată pe larg în lucrările lui A. BOUCHÉ-LECLERCQ, *Histoire de la divination* ..., tome IV, și F. DAVID, *Le droit augural* ...

[4] Maurice CROISET, *La civilisation de la Grèce antique*, Payot, Paris, 1932, pp. 171-172.

[5] Georges CONTENAU, *La divination chez les assyriens et les babyloniens*, Payot, Paris, 1940, p. 361; F. DAVID, *Le droit augural* ..., pp. 46-47.

[6] CICERO, *Tusculanae disputationes*, I, 1.

romanii, procedăm mai bine decât grecii, și în acest caz, noi am numit această extraordinară însușire și artă de a prezice *divinatio*, după numele zeilor, *divi*, pe când grecii, conform explicației lui Platon (*cf. Phaidros*, 244a-d), au derivat denumirea manticii, *mantiké*, de la cuvântul nebunie (*mania*)"[7]. Mantica, datorită importanței majore care i s-a acordat în lumea greacă, a dezvoltat un număr impresionant de ramuri și de subramuri, însumând o paletă extrem de diversificată de practici pentru aflarea viitorului, fapt care face împărțirea lor extrem de dificilă. A. Bouché-Leclercq ne oferă tabloul cel mai complex al procedeelor mantice în lumea greacă. Existau două metode principale prin care omul putea să afle viitorul: cea inductivă, care analiza fenomenele din mediul înconjurător, și cea intuitivă, pentru care sufletului omului reprezenta un canal de comunicare cu zeii[8]; în cadrul fiecăruia dintre aceste domenii se întâlnesc o sumedenie de ramuri și subramuri. La granița dintre aceste două mari domenii se află oniromanția (aflarea viitorului pe baza viselor)[9], fiindcă în ea sunt îmbinate ambele metode.

3. Demonii și divinația

Lexemul δαίμων provine de la verbul δαίομαι („a împărți"), care are sensul de „putere care atribuie", de aici derivând și sensurile de „divinitate", „destin"[10]. Termenul δαίμων însumează în el un concept complex care și-a modificat înțelesul în funcție de epoca în care a fost folosit și de cultura care și l-a asumat. Îl întâlnim la Homer cu un sens cu totul abstract[11], pe când la

---

[7] CICERO, *De divinatione*, I.I.1 (trad. de Gabriela Haja și Mihaela Paraschiv în: M. Tullius CICERO, *Despre divinație. De divinatione*, ed. bilingvă, Ed. Polirom, Iași, 1998).

[8] A. BOUCHÉ-LECLERCQ, *Istoria divinației* ..., tom I, p. 95: „[...] metoda pe care cei vechi au numit-o *artificială* (ἔντεχνος – τεχνική; *artificiosa*), constând în interpretarea conjecturală a semnelor exterioare, și metoda așa-zis *naturală* sau *spontană* (ἄτεχνος – ἀδίδακτος, *naturalis*), prin care sufletul se lasă călăuzit în chip pasiv de inspirația divină". Pentru o vedere de ansamblu asupra acestor două mari tipuri de divinație și la alte popoare, vezi Raymond BLOCH, *La divination. Essai sur l'avenir et son imaginaire*, Fayard, Paris, 1991, pp. 35-65, 67-96.

[9] A. BOUCHÉ-LECLERCQ, *Istoria divinației* ..., tom I, p. 231.

[10] P. CHANTRAINE, *Dictionnaire étymologique* ..., s.v. δαίμων.

[11] Desemna o putere divină nenumită în mod explicit.

Hesiod începe să primească un sens mult mai concret[12]. Este folosit de poeți și filosofi[13], care desemnează prin el mai cu seamă o entitate situată între zei și oameni, care avea un rol pozitiv de intermediere sau un rol negativ. La Platon, *daimonul* este văzut ca intermediar între muritor și nemuritor, având rolul de a media între zei și oameni (adică de a transmite atât mesajele zeilor către oameni, cât și mesajele oamenilor către zei)[14].

Prin preluarea sa în creștinism, lexemul suferă o nouă raportare culturală și religioasă ce constă într-o restrângere de sens – este utilizat doar cu sens negativ și desemnează un spirit rău. Pentru creștini, termenul *daimon* se referă la un înger căzut, care înainte de cădere se bucura de vederea lui Dumnezeu, însă în urma căderii a ajuns să fie doar un spirit malefic, pornit mereu spre rău.

Creștinismul a condamnat toate aceste procedee divinatorii și le-a atribuit puterii demonilor. Acest nou curent a dus la o involuție a divinației.

Arta demonilor de a prezice viitorul*

1. *Prilejul scrierii acestei cărți.*

Într-una din zilele sfinte ale octavei Paștilor, dimineața, pe când se aflau la mine mai mulți frați creștini, laici, și ședeam în locul obișnuit, s-a iscat o discuție în legătură cu religia creștină, împotriva presupusei cunoașteri, așa-zis demnă de mirare și însemnată, a păgânilor. Am socotit că trebuie să consemnez această discuție, după ce mi-am amintit-o, și, totodată, am com-

---

[12] Desemnează un semizeu, este deci situat între zei și oameni, având un rol de intermediere (*cf. Theogonia*, 991; *Munci și zile*, 122 ș.u.).

[13] Pentru o prezentare *in extenso*, vezi Marcel DETIENNE, „La «Démonologie» d'Empédocle", în: *Revue des Etudes Grecques*, LXXII (1959), pp. 1-17.

[14] Guy SOURY, „Sens de la Démonologie de Plutarque", în: *Revue des Études Grecques*, LII (1939), p. 53.

* Titlul, *De divinatione daemonum*, se traduce literal „Despre divinația demonilor", însă am optat pentru varianta „Arta demonilor de a prezice viitorul", lucru permis de lexemul *divinatio*, care desemnează arta aflării viitorului, pentru că am urmărit să scot în relief faptul că pentru demoni prezicerile se constituie într-o adevărată artă a înșelăciunii, prin mijlocirea căreia încearcă, în mod fals, să-și asume o parte din preștiința divină, după cum evidențiază episcopul de Hippona. Termenul „artă" are în contextul de față sensul de „îndemânare deosebită într-o activitate, pricepere, abilitate".

pletat-o, însă fără a preciza numele persoanelor care m-au contrazis, fiindcă ei erau creștini și, contrazicându-mă, păreau [că încearcă] să găsească mai cu seamă ce se cuvine să le răspundă păgânilor.

Așadar, deoarece se căuta un răspuns în privința puterii demonilor de a prezice viitorul și se afirma că un om oarecare[15] a prevestit distrugerea templului lui Serapis[16] – fapt care s-a petrecut în Alexandria –, am răspuns că nu este de mirare dacă demonii au putut să știe dinainte și să prezică distrugerea iminentă a templului și a statuii acestuia, precum și multe altele, pe cât li se îngăduie lor să cunoască și să prevestească.

2. *Se poate ca ceea ce îngăduie Dumnezeu să nu ni se pară drept în momentul în care se întâmplă.*

Mi-a fost pusă următoarea problemă: „Prezicerile[17] de felul acesta nu sunt nici rele, nici neplăcute în ochii lui Dumnezeu, altminteri, dacă ar fi rele și nedrepte, Cel atotputernic și drept nu ar permite să fie înfăptuite". Am dat următorul răspuns: „Acestea nu trebuie să ni se pară drepte doar pentru că Dumnezeul Cel atotputernic și preadrept a îngăduit să se întâmple, căci și multe alte nedreptăți se întâmplă în mod fățiș – precum crimele, adulterele, furturile, tâlhăriile și altele de felul acesta –, care, deși sunt neplăcute în fața Dumnezeului Celui drept, fiindcă sunt nedrepte, totuși Atotputernicul îngăduie să se întâmple, după o socoteală sigură a judecății Sale, nu pentru ca cei care săvârșesc cele ce-i displac dreptății Sale să scape de pedeapsă, ci spre osânda lor[18]".

---

[15] S-a remarcat faptul că, aproape concomitent cu această scriere augustiniană, Eunapius Sardianus a scris *Despre viețile filosofilor* (*De philosophorum vitis*), în care sunt menționate și profeții păgâne cu privire la distrugerea templului lui Serapis. Se povestește că Antoninus, un filosof neoplatonician care a murit în 390, prezisese faptul că templul va fi distrus, ceea ce s-a și întâmplat în 391, iar păgânii vedeau în aceasta un mare semn și o dovadă a puterii oraculare a vechilor zei (Judith S. McKENZIE, Sheila GIBSON, A.T. REYES, „Reconstructing the Serapeum in Alexandria from the Archaeological Evidence", în: *The Journal of Roman Studies*, 94 (2004), p. 107).

[16] Templul lui Serapis din Alexandria, divinitate sincretică (Osiris-Apis), purta numele de Serapeion (cu diverse variații, vezi LIDDLE-SCOTT, *s.v.* Σάραπις).

[17] *Lat. divinationes.*

[18] În legătură cu problema răului la Fericitul Augustin, vezi Gillian Rosemary EVANS,

3. *Dumnezeu permite uneori și în lucrurile care țin de practica religioasă ceea ce nu este plăcut privirii Sale.*

Mi s-a dat următoarea replică: „Nu trebuie nicidecum pus la îndoială faptul că Dumnezeu este atotputernic și drept, dar aceste păcate omenești, care sunt săvârșite împotriva rânduielilor stabilite între oameni, se pot întâmpla pentru că El nu Se îngrijește de ele în timp ce se petrec, căci altminteri, dacă Atotputernicul nu le-ar îngădui, nu s-ar putea întâmpla. Însă lucrurile care țin în mod direct de practica religioasă nu trebuie socotite în niciun fel ca neplăcute în ochii Lui, pentru că, dacă nu I-ar fi plăcut, nu ar fi putut fi săvârșite – motiv în temeiul căruia nu se cade să le considerăm pe acestea rele".

La această problemă am răspuns astfel: „Prin urmare, acum nu Îi place când templele și statuile[19] sunt distruse și acele sacrificii ale neamurilor sunt pedepsite, dacă vor fi fost săvârșite[20]. Căci, după cum se spune că acelea nu ar fi putut să se întâmple dacă nu I-ar fi plăcut lui Dumnezeu și de aceea trebuie socotite bune, fiindcă îi plac dreptății Sale, tot astfel se poate spune că nu ar fi putut fi interzise, distruse, pedepsite, dacă nu ar fi fost urâte în fața lui Dumnezeu. Dacă odinioară acestea se făceau după dreptate, în virtutea faptului că ar fi fost plăcute Dumnezeului Celui drept, fiindcă El îngăduia să fie săvârșite,

---

Augustine on evil, Cambridge, 1982.

[19] Cu privire la distrugerea statuilor, vezi Joanne SNOW-SMITH, „Saint Augustine and Hermes Trismegistus Concerning the worship of demons: The Condemnation of Free-Standing statues", în: F. YOUNG, M. EDWARDS and P. PARVIS (eds.), *Studia Patristica*, XLIII (2006), pp. 251-256.

[20] Eugen CIZEK, *Istoria Romei*, Ed. Paideia, București, 2002, p. 556: „Încă din 381 d.C., [...] Theodosius interzisese sacrificiile, care își propuneau ghicirea viitorului (*Cod. Th.*, 16, 10, 7). Prefectul pretoriului creștin Cynegios închisese mai multe temple, spre indignarea lui Libanios, care și-a scris sub Theodosius cele mai revelatoare cuvântări politice. După Crăciunul anului 390, Theodosius a adoptat măsuri radical antipăgâne. La 24 februarie 390, un edict condamnă păgânismul, interzice toate sacrificiile sângeroase și recomandă să nu se frecventeze templele (*Cod. Th.*, 16, 10, 10). [...] La 8 noiembrie 392, în plină uzurpare în Occident, este publicat edictul (*Cod. Th.*, 6, 10, 12) menit să nimicească total păgânismul, condamnat sub toate formele lui: sunt interzise chiar și practicile private ale cultelor religioase tradiționale. Cum ar fi ofrandele aduse, în locuința proprie, penaților, tămâia oferită divinităților, altare domestice. Contravenienții erau amendați și își pierdeau locuința. Iar cei care săvârșeau jertfe sângeroase erau condamnați la moarte".

atunci în prezent ele se săvârșesc pe nedrept, în virtutea faptului că nu Îi sunt pe plac lui Dumnezeu, deoarece El fie a poruncit, fie a îngăduit să fie distruse".

4. *Sacrificiile păgânilor nu trebuie socotite bune doar pentru că Dumnezeu nu a împiedicat săvârșirea lor. Atotputernicul nu împiedică ceea ce este socotit nedrept de dreptatea Sa.*

Împotriva acestei păreri s-a spus: „În zilele noastre aceste fapte sunt nedrepte, dar totuși ele nu sunt rele, și sunt nedrepte pentru că se săvârșesc împotriva legilor prin care sunt interzise; nu sunt rele, fiindcă, dacă ar fi rele, nu I-ar fi fost plăcute niciodată lui Dumnezeu, iar dacă nu I-ar fi fost plăcute niciodată lui Dumnezeu, nu s-ar fi săvârșit niciodată, deoarece nu le-ar fi îngăduit Cel care poate totul și care nu a disprețuit fapte asemănătoare, pentru că sunt atât de însemnate, încât ar fi chiar împotriva religiei, prin care este cinstit Dumnezeu, dacă ar fi rele".

Am dat următorul răspuns: „Dacă pentru aceasta – am spus – nu sunt rele, deoarece se dovedesc plăcute lui Dumnezeu, fiindcă Atotputernicul le-a îngăduit să se întâmple, atunci în ce fel va fi bine ca ele să fie interzise și neîngăduite să se săvârșească? Însă, dacă nu e bine că e distrus ceea ce Îi place lui Dumnezeu, Atotputernicul nu ar îngădui să se întâmple aceasta, deoarece și acest fapt ar fi împotriva religiei, prin care este cinstit Dumnezeu, dacă cele plăcute lui Dumnezeu sunt distruse de oameni. Dar, dacă Atotputernicul permite această [distrugere a lor], deși este rea, acelea nu trebuie socotite bune doar pentru că Atotputernicul a îngăduit să se întâmple".

5. *Riturile profane din cărțile pontificale*[21] *nu Îi sunt plăcute lui Dumnezeu.*

[Mi] s-a răspuns: „Trebuie să admitem faptul că acum acestea nu se fac în mod drept, ba chiar de aceea nu se mai întâmplă,

[21] Pe această temă, vezi Jerzy LINDERSKI, „The Libri Reconditi", în: *Harvard Studies in Classical Philology*, 89 (1985), p. 212. François David scoate în evidență faptul că divinația oficială era ascunsă profanilor și, implicit, prin necunoașterea ei de către oameni, guvernatorii dețineau o putere extraordinară (*Le droit augural* ..., pp. 50-51).

pentru că nu Îi sunt pe plac Atotputernicului, dar totuși I-au plăcut atunci când se făceau. Noi nu știm de ce I-au plăcut atunci și de ce acum Îi displac, dar totuși este sigur că nici atunci nu ar fi putut să se întâmple dacă nu I-ar fi plăcut Atotputernicului, și nici acum nu ar fi încetat dacă nu I-ar fi displăcut Atotputernicului".

La această problemă am replicat: „Așadar, de ce se petrec și acum pe ascuns lucruri asemănătoare, care fie rămân ascunse pentru totdeauna, fie sunt descoperite și pedepsite, dacă Atotputernicul nu permite să se întâmple niciunul dintre ele, în afară de ce îi este plăcut dreptății Sale, din moment ce nu poate să îi placă dreptății Sale ceea ce este nedrept?"

Împotriva acestui răspuns s-a spus: „Acum nu se mai petrec deloc lucruri de felul acesta, căci nu se fac acele rituri care au fost consemnate în cărțile pontificale. Atunci ele se săvârșeau pe drept, fapt prin care s-a arătat că atunci Îi plăceau lui Dumnezeu, pentru că Cel atotputernic și drept îngăduia săvârșirea lor. Dacă acum se fac în mod ilicit și pe ascuns vreunele din riturile interzise, ele nu trebuie comparate cu riturile pontificale, ci trebuie socotite în rândul acelora care se fac noaptea, deoarece toate aceste acte ilicite sunt cu siguranță interzise și condamnate chiar și de cărțile pontificale".

La aceasta am răspuns: „Așadar, de ce îngăduie Dumnezeu să se întâmple astfel de lucruri, dacă nu disprețuiește niciunul dintre aceste rele care se petrec împotriva religiei, mai ales că sunt constrânși să admită că El Se îngrijește de acestea cei care socotesc însemnate cărțile pontificale, pentru că ceea ce interzic aceste cărți, spun ei, a fost interzis prin voința divină? Așadar, cum sunt interzise prin voință divină, dacă nu fiindcă Îi displac lui Dumnezeu, Care prin faptul că le-a interzis a arătat nu numai că Îi displac, dar că Se și îngrijește de ele și nu le disprețuiește întru totul?" În concluzie, vedem că anumite fapte sunt condamnate de dreptatea lui Dumnezeu, deși sunt permise de atotputernicia Sa.

6. *Rezumat la ceea ce s-a spus și enunțarea subiectului lucrării.*

După ce aceste chestiuni au fost dezbătute, s-a admis că ceva nu trebuie socotit că se face după dreptate și bine doar pentru că

Dumnezeu îngăduie să se întâmple, deși Îi displace, și că trebuie să mărturisim că acele rele care se fac împotriva religiei, prin care este cinstit Dumnezeu, pe de o parte, Îi displac Dumnezeului Celui drept, iar pe de altă parte, sunt permise de atotputernicia lui Dumnezeu, după o socoteală a judecății Sale.

Dar acum trebuie tratată o altă chestiune: de unde vin prezicerile demonilor sau ale acelora – oricine sunt ei – pe care păgânii îi numesc „zei"? Căci trebuie observat că nu este nevoie să fie socotite bune pentru că Atotputernicul le îngăduie, ci pentru că sunt atât de însemnate încât par să fie atribuite doar puterii lui Dumnezeu. Am promis că voi răspunde acestor probleme, dar mai târziu, pentru că atunci mă presa vremea să merg la popor. Nu am întârziat și, când am avut timp să scriu, am refăcut discuția noastră și am adăugat ceea ce urmează.

7. *Trei motive care stau la baza prezicerilor demonilor. Ei sunt superiori prin precizia simțurilor, rapiditatea mișcărilor și experiența îndelungată. Demonii nu trebuie puși mai presus de oameni din acest motiv.*

Natura demonilor este așa încât[, pe de o parte,] ei depășesc cu mult puterea de percepție a trupurilor pământești prin puterea de percepție a trupului lor de aer[22], [iar pe de altă parte,] ei întrec cu mult în viteză, datorită iuțelii superioare a aceluiași trup de aer, nu numai mersul oricui vor ei dintre oameni și dintre animale, ci chiar și zborul păsărilor. Înzestrați cu aceste două

[22] Dogma ortodoxă contemporană statuează faptul că demonii sunt duhuri (*cf.* Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ...*, vol. 1, p. 308). În acest capitol, Fericitul Augustin pune în antiteză trupurile pământești ale oamenilor cu trupurile de aer ale demonilor, care le asigură acestora din urmă anumite avantaje. Ni se sugerează faptul că demonii nu sunt ființe pur spirituale, ci au și o anumită corporalitate (vezi *Despre cetatea lui Dumnezeu*, 8, 15). Dar episcopul Hipponei aduce în discuție și posibilitatea ca demonii să nu aibă un trup material, în momentul în care dezbate problema focului nestins din iad, în *Despre cetatea lui Dumnezeu*, 21, 10: „Însă, dacă cineva susține că demonii nu au niciun fel de trup, nu trebuie să ne străduim să cercetăm această problemă cu multă osteneală și să ne contrazicem în discuții pline de șicane. De ce să nu spunem că până și duhurile lipsite de trupuri pot fi chinuite de pedeapsa focului material, într-un fel care stârnește mirarea, dar totuși real, dacă sufletele oamenilor, care sunt imateriale, și în lumea aceasta au putut fi incluse în membre materiale și în lumea cealaltă vor putea fi legate în mod indisolubil de trupurile lor?"

calităţi care ţin de trupul de aer – anume precizia simţurilor şi iuţeala mişcărilor –, prevestesc sau anunţă multe, înainte ca ele să fie cunoscute [de muritori], iar oamenii se minunează de acestea din pricina încetinelii pământeşti a puterii lor de percepţie. Demonilor li s-a adăugat în plus, prin răstimpul atât de îndelungat pe care se întinde viaţa lor, o experienţă mai vastă decât pot să dobândească oamenii din cauza scurtimii vieţii lor.

Prin mijlocirea acestor însuşiri deosebite care le-au fost sortite prin natura trupului lor de aer, demonii nu numai că prezic multe din cele viitoare, ba chiar fac şi multe lucruri demne de mirare. Pentru că oamenii nu pot să spună şi să facă lucruri de felul acesta, unii îi socotesc pe aceştia[23] demni să le slujească şi să le ofere onoruri divine, stârniţi fiind mai ales de viciul curiozităţii, din pricina iubirii falsei fericiri[24] şi a superiorităţii pământeşti vremelnice. Însă cei care se curăţesc de aceste dorinţe şi nu îngăduie să fie înşelaţi sau cuprinşi de ele, ci caută şi iubesc altceva, care este veşnic în acelaşi fel, prin a cărui părtăşie sunt fericiţi[25], mai întâi îşi dau seama că nu trebuie să-i considere pe demoni mai presus de ei numai fiindcă le sunt superiori prin puterea de percepţie mai dezvoltată a trupului lor de aer, care este un element mai fin, fiindcă ei nu socotesc că trebuie să pună fiarele mai presus de ei nici în ceea ce priveşte trupurile lor pământeşti, chiar dacă ele presimt cu mai mare precizie multe: nici câinele cu miros fin, care găseşte, printr-un simţ olfactiv foarte ascuţit, animalul ce se ascunde, astfel încât se oferă să-l prindă şi să-l aducă omului nu printr-o inteligenţă superioară a sufletului, ci printr-un simţ mai ascuţit al trupului; nici vulturul care zboară de la distanţe neaşteptate spre cadavrul părăsit; nici acvila care, zburând sublim de la aşa o înălţime, – se spune că vede peştele înotând sub valuri –, cu asprime îl răpeşte cu ghearele picioarelor, atunci când se retrag apele; nici multe alte feluri de animale care, păscând printre ierburi dăunătoare, aleargă încoace şi încolo şi nu ating vreuna dintre cele care fac rău, deşi omul a învăţat cu greu să se păzească de acestea prin experienţă

[23] Pe demoni.
[24] Lat. *falsa felicitas.*
[25] Lat. *beati.*

și încă se teme de multe care nu sunt dăunătoare, pentru că nu le-a încercat.

De aici e ușor de presupus cu cât de mult poate să fie mai precisă puterea de percepție în trupurile de aer. Însă un om înțelept nu ar socoti că demonii, care sunt înzestrați cu astfel de calități, trebuie puși mai presus de oamenii buni. Asta aș spune și despre viteza trupurilor. Căci și în ceea ce privește această însușire superioară, oamenii nu sunt întrecuți numai de păsări, ba chiar și de multe patrupede, așa încât, în comparație cu acelea, oamenii ar trebui socotiți greoi, ca [și cum ar fi] de plumb. Și totuși oamenii nu consideră că, din acest motiv, trebuie puse mai presus de ei aceste specii de animale, pe care le stăpânesc nu prin puterea trupului, ci prin puterea rațiunii, prinzându-le, domesticindu-le și punându-le în slujba și folosul voinței lor.

Însă cei care se îngrijesc cu multă băgare de seamă să distingă acestea de adevărul Luminii celei mai adevărate disprețuiesc cea de-a treia putere a demonilor – și anume că, prin mijlocirea experienței îndelungate, au învățat în ce fel să cunoască dinainte și să prevestească multe –, astfel încât tinerii drepți să nu considere că sunt mai presus decât ei bătrânii răi, experimentați în multe, și de aceea – să zicem așa – mai învățați, nici să nu creadă că trebuie puși mai presus decât ei medicii, navigatorii sau agricultorii care au căzut pradă voinței rele și obiceiurilor nedrepte, doar pentru că prevestesc atât de multe, unii despre boli, alții despre furtuni, alții despre soiurile de pomi și roade – unuia care nu cunoaște lucrurile de acest fel i se pare că prezic viitorul.

8. *Chiar dacă demonii fac lucruri care stârnesc mirarea, ele trebuie socotite de mică valoare.*

Însă de ce să nu socotească de mică valoare cei înțelepți faptul că demonii nu numai că prezic anumite lucruri care urmează să se întâmple, ci chiar și că fac unele lucruri mirabile, datorită superiorității trupului lor, mai ales că, de multe ori, oamenii nedrepți și depravați își antrenează propriile trupuri și ajung să poată face multe lucruri însemnate în diverse meserii, așa încât cei care nu știu așa ceva și nu au văzut vreodată cu greu pot să le creadă chiar și când le sunt povestite? De fapt, cât de

multe lucruri demne de mirare au făcut dansatorii pe funie și ceilalți artiști de la teatru, cât de multe au făcut meșteșugarii și inginerii? Dar oare din acest motiv sunt mai buni decât oamenii buni și înzestrați cu o evlavie sfântă?

De aceea am amintit aceste lucruri, pentru ca cine le cercetează cu atenție, fără îndârjire și fără dorința zadarnică doar de a contrazice, să se gândească în același timp [la asta]: dacă unii oameni, dintr-o materie de bază mai brută, fie a propriului trup, fie a pământului și a apei, a diferitelor pietre și lemne și metale, pot să facă asemenea lucruri încât cei care nu pot, adesea, cuprinși fiind de mirare, îi numesc divini în comparație cu ei înșiși, cu toate că unii dintre primii sunt mai pricepuți doar la diverse meserii, iar alții dintre cei din urmă sunt mai buni în privința obiceiurilor, atunci cu cât mai mult pot să facă demonii lucruri mai mari și mai mirabile, datorită capacității și agilității trupului lor foarte ușor – adică de aer –, deși sunt totuși spirite necurate și pervertite, din pricina deformării voinței și, mai ales, din pricina mândriei [izvorâte] din trufie și a răutății [izvorâte din] invidie?

Însă mi-ar lua mult să arăt acum cât e de important elementul de aer, prin mijlocirea căruia trupurile acestora sunt superioare și reușesc, în mod nevăzut, să clădească lucruri văzute, să le miște, să le mute și să le răsucească, și socotesc că și-ar da seama ușor chiar și cineva care s-ar gândi cât de cât la acestea.

9. *Sursa prezicerilor demonilor.*

Așa stând lucrurile, de vreme ce discutăm despre puterea demonilor de a prezice viitorul, mai întâi trebuie știut faptul că ei prezic adesea acele lucruri pe care ei înșiși intenționează să le facă. Căci de multe ori ei primesc puterea de a trimite boli și de a îmbâcsi aerul, făcându-l nesănătos, de a sfătui de rău oamenii pervertiți și iubitori de bunuri pământești, despre care știu cu siguranță, din obiceiurile lor, că vor fi de acord cu cei care îi îndeamnă să facă astfel de lucruri. Însă ei îi sfătuiesc în moduri uimitoare și nevăzute, vârându-se prin mijlocirea trupurilor lor ușoare în trupurile oamenilor, fără ca ei să își dea seama, și ames-

tecându-se printre gândurile lor prin mijlocirea unor plăsmuiri, fie în timp ce se află în stare de veghe, fie în timp ce dorm[26].

Însă alteori nu prezic ceea ce fac ei înșiși, ci ceea ce cunosc de mai înainte din semne naturale, pe care oamenii nu pot să le perceapă. De fapt, medicul nu trebuie socotit divin deoarece prevede ceea ce o persoană care nu cunoaște meseria lui nu poate să prevadă. De ce ar fi un lucru demn de mirare dacă el prevede, într-un anumit fel, stări de sănătate viitoare, bune sau rele, în funcție de tulburarea sau modificarea temperaturii corpului, și dacă, tot așa, un demon prevede, în funcție de starea și evoluția atmosferică, furtuni viitoare care lui îi sunt cunoscute, iar nouă necunoscute?

În acest fel, ei învață foarte ușor și dorințele oamenilor, nu doar cele rostite, dar chiar și cele concepute în gând, atunci când anumite semne din suflet sunt exprimate în trup[27], și din acest motiv prevestesc multe lucruri viitoare, care în mod sigur îi uimesc pe alții care nu cunosc astfel de dorințe. De exemplu, o emoție mai intensă apare la vedere, așa încât și oamenii recunosc în exterior ceea ce se întâmplă în interior. Astfel că nu trebuie să fie de necrezut faptul că și gândurile mai domoale dau naștere la anumite semne în trup, care nu pot fi cunoscute prin puterea mai slabă de percepție a oamenilor, dar pot fi aflate prin mijlocirea simțurilor dezvoltate ale demonilor.

---

[26] Noul Testament ne oferă mărturii clare în privința faptului că demonii pot nu doar să influențeze, ci chiar pot poseda trupul, în anumite cazuri: *Matei* 12, 43 ș.u., *Marcu* 5, 2 ș.u., 9, 17 ș.u., *Luca* 8, 27 ș.u., *Ioan* 13, 27.

[27] În *Revizuiri* (*Retractationes*), II, 30, în legătură cu acest fragment, Fericitul Augustin face următoarea precizare: „În același timp s-a ivit nevoia ca, în urma unei discuții, să scriu lucrarea *De divinatione daemonum*, al cărei titlu este chiar acesta. Însă într-un anumit pasaj al acestei cărți, în care am zis: «Uneori demonii învață foarte ușor și dorințele oamenilor, nu numai cele rostite, dar chiar și cele concepute în gând, când anumite semne din suflet sunt exprimate în trup», am prezentat un lucru extrem de puțin cunoscut cu o siguranță mai mare decât s-ar fi cuvenit. Se știe sigur, prin mijlocirea anumitor experiențe, că demonii pot să cunoască gândurile. Dar fie reies anumite semne din trupul celor care gândesc, pe care ei reușesc să le perceapă însă noi nu, fie ei cunosc gândurile printr-un alt tip de putere spirituală, ceva ce oamenii nu reușesc să descopere decât extrem de greu sau deloc. Această carte începe astfel: «Într-una din zilele sfinte ale octavei Paștilor ...»".

10. *Cât de îndepărtate sunt prezicerile demonilor de profunzimea profețiilor dumnezeiești. De multe ori demonii înșală și sunt înșelați*[28]*. În ce fel înșală? În ce fel sunt înșelați?*

Înzestrați cu o asemenea aptitudine extraordinară, demonii prevestesc multe evenimente, dar totuși există o mare distanță între ei și profunzimea vestitei profeții pe care Dumnezeu o face cunoscută prin mijlocirea sfinților îngeri și a profeților. Căci, dacă demonii prevestesc ceva în legătură cu planul lui Dumnezeu, [ei mai întâi] aud [aceasta], ca să poată prevesti, iar atunci când ei prevestesc ceea ce au auzit în felul acesta, nici nu înșală, nici nu sunt înșelați, fiindcă prevestirile[29] îngerești și profetice sunt întru totul adevărate. Însă faptul că demonii pot să asculte și să prezică lucruri de felul acesta este primit cu revoltă, ca și cum ar fi ceva nepotrivit ca nu doar cei buni, dar chiar și cei răi să vorbească despre ceva spus pentru a fi făcut cunoscut oamenilor, deși vedem că în rândul oamenilor principiile unei vieți bune sunt lăudate în mod egal, atât de oamenii drepți, cât și de cei pervertiți, [fapt care] nu dăunează deloc, ci, din contră, aduce un mare folos pentru răspândirea pe scară mai largă și cunoașterea adevărului când spun ceea ce știu despre adevăr chiar și aceștia care îl contrazic prin obiceiurile lor pervertite. Iar în ceea ce privește celelalte preziceri ale lor, demonii înșală și sunt înșelați adesea. Mai ales sunt înșelați, deoarece atunci când prevestesc dorințele lor, pe nepregătite, de sus, se poruncește altceva, care le dă peste cap toate planurile. Este ca și cum unii oameni aflați în slujba altora mai puternici hotărăsc ceva ce se gândesc ei că superiorii lor nu le vor interzice și promit că ei vor face acel lucru, însă, pe neașteptate, cei care au puterea mai mare interzic, în virtutea unui alt plan mai înalt, tot ceea ce s-a hotărât și a fost pus la cale. Sunt înșelați atunci când – asemenea medicilor, navigatorilor sau agricultorilor, dar într-o manieră mult mai precisă și mai pătrunzătoare, datorită puterii de percepție superioare și experienței îndelungate a trupului lor de aer – prevestesc unele

[28] Sfântul Ciprian spune în *Despre deșertăciunea idolilor*, 7, că demonii amestecă întotdeauna adevărul cu minciuna și înșală și sunt înșelați.

[29] Lat. *oracula*.

evenimente care au o cauză naturală, pentru că și aceste evenimente sunt modificate în mod neașteptat și spontan de către îngeri, slujitori devotați ai lui Dumnezeu, după un alt plan, necunoscut demonilor. Ca și cum i se întâmplă un accident mortal, venit din exterior, unui bolnav căruia medicul i-a promis că va trăi după ce a observat semnele de însănătoșire de mai înainte; sau ca și cum, prevăzând starea atmosferică, un navigator ar fi prezis că va sufla vreme îndelungată acel vânt căruia Domnul Hristos, pe când era în barcă împreună cu Apostolii, i-a poruncit să se oprească: „Și s-a făcut liniște deplină"[30]; sau ca și cum un agricultor ar promite că în acel an vița-de-vie va fi rodnică, bazându-se pe faptul că știe bine natura terenului și numărul mugurilor, însă chiar în acel an via ar fi uscată de o vreme rea neprevăzută sau ar fi distrusă de vreo poruncă de sus. Astfel, multe evenimente sunt accesibile puterii demonilor de a le cunoaște mai dinainte și de a le prezice, căci pot fi prevăzute pe baza unor cauze mai mici și obișnuite, însă aceleași evenimente sunt modificate în virtutea unor cauze mai mari și mai tainice.

Totodată, demonii înșală și numai pentru plăcerea de a înșela și mânați de sentimente de invidie, care îi fac să se bucure de greșelile oamenilor. Dar, pentru a nu-și pierde autoritatea asupra celor care îi urmează, fac ca vina să cadă asupra intermediarilor lor și a celor care tălmăcesc pe baza semnelor lor, atunci când fie au fost înșelați, fie au mințit.

Atunci de ce să ne mirăm dacă, pe când distrugerea templului și a statuilor era iminentă, [distrugere] pe care profeții Dumnezeului Celui preaînalt au prezis-o cu atât de mult timp înainte, demonul Serapis i-a dezvăluit unuia dintre preoții săi ceea ce urma să se întâmple, ca să răspândească pe mai departe așa-zisa sa divinitate, retrăgându-se sau fugind?

11. *De ce demonii fie își trec sub tăcere pedepsele, fie le prezic foarte rar.*

De fapt, ei sunt puși pe fugă, ba chiar sunt legați, în urma unor porunci de sus, și îndepărtați de la locurile lor, astfel ca

[30] *Matei* 8, 26.

peste lucrurile pe care ei le stăpâneau și prin care erau cinstiți să fie făcută voia lui Dumnezeu, Care a prezis cu mult înainte că asta se va întâmpla la toate neamurile și a poruncit să se întâmple pentru credincioșii Săi. Și atunci de ce nu i-a fost îngăduit demonului să prezică acest lucru, din moment ce știa că se apropia amenințător de el, mai ales că[31], pe de o parte, această prezicere se găsește la profeți, cei care au scris despre astfel de lucruri, iar pe de altă parte, oamenilor înțelepți li s-a dat de înțeles cu cât de mare băgare de seamă trebuie să se păzească de înșelăciunile demonilor și să fugă de cultul lor?

Aceștia, după ce au trecut sub tăcere, în templele lor, pentru multă vreme, aceste evenimente viitoare pe care nu puteau să le ignore, fiindcă fuseseră prezise prin profeți, în momentul în care a început să se apropie împlinirea lor, au vrut să pară cum că, de fapt, ei prezic aceste evenimente, pentru a nu fi socotiți necunoscători și înfrânți. Din moment ce sfârșitul lor a fost prezis și scris cu atât de mult timp înainte, ca să trec sub tăcere multe alte surse, [menționez] doar ceea ce spune profetul Sofonie: „Domnul va fi mai puternic decât ei și El îi va distruge pe toți zeii neamurilor de pe pământ și înaintea Lui se vor închina locuitorii ținuturilor celor mai îndepărtate, fiecare din locul său”[32].

Dar cei care erau cinstiți în templele neamurilor nu credeau că aceste profeții li se vor întâmpla lor și de aceea nu au vrut să le repete prin mijlocirea ghicitorilor și a slujitorilor lor cuprinși de delir[33] – după cum poetul lor[34] o prezintă pe Iunona ca fiind neîncrezătoare în cele spuse de Iupiter despre moartea lui Turnus. Însă Iunona este numită de ei putere a aerului, care vorbește astfel în [epopeea lui] Vergilius: „Nevinovat e și-o crudă perire-l așteaptă, sau însămi / Nu mai cunosc adevărul. O, fie-mi zadar-

[31] Despre distrugerea templului.

[32] *Sofonie* 2, 11. Există o diferență evidentă față de textul *Vulgatei*, cel mai probabil citat din memorie de Augustin: *Horribilis Dominus super eos, et attenuabit omnes deos terrae; et adorabunt eum vir de loco suo, omnes insulae Gentium* (Sidney ZANDSTRA, *The Witness of the Vulgate ...*, p. 12, n. 1).

[33] Lat. *fanatici*.

[34] Pentru un studiu amplu al citatelor vergiliene în opera Fericitului Augustin, vezi Sabine MACCORMACK, *The shadows of poetry: Vergil in the mind of Augustine*, University of California Press, Los Angeles, 1998.

nică teama, / Tată, și tu să te abați, că ți-e-n voie, la gânduri mai bune!”[35]

Așadar, poate că demonii, puteri ale aerului, se îndoiau că pot să se împlinească aceste preziceri, despre care știau că au fost făcute de profeți, și din acest motiv nu au vrut să le răspândească prezicerea – și de aici trebuie să înțelegem ce fel de „calități” au demonii –, sau, pentru că știau că aceste evenimente se vor întâmpla în mod sigur, nu le-au făcut cunoscute în templele lor, ca nu cumva să înceapă atunci să fie părăsiți și disprețuiți de oamenii înțelepți, din moment ce viitoarea distrugere a templelor și a statuilor lor era mărturisită chiar de profeții care interziceau ca ei să fie cinstiți. Însă acum, după ce a venit vremea în care se împlinesc prezicerile profeților Dumnezeului Celui unic, Care îi numește pe aceștia[36] „zei falși”[37] și interzice cu cea mai mare asprime cinstirea lor, de ce nu le-ar fi îngăduit să prezică în mod deschis aceasta[38], ca să se vadă și mai limpede că înainte-vreme ei fie nu au crezut deloc aceste profeții, fie s-au temut să le facă cunoscute preoților lor, [iar acum], la final, ca și cum nu ar avea nimic mai bun să facă, chiar și în această situație au vrut să se laude cu puterea lor de a prezice viitorul, chiar și acum când este descoperit faptul că ei nu au imitat decât dumnezeirea.

12. *Demonii au putut să prezică ceva adevărat bazându-se pe oracolele profeților, dar totuși nu au îndrăznit să zică nimic împotriva adevăratului Dumnezeu.*

Dar cei care au mai rămas dintre adoratorii lor spun că aceste preziceri se găsesc chiar și în unele cărți de-ale lor, cu toate că ar trebui socotit că au fost făcute după ce s-au întâmplat evenimentele, căci, dacă ar fi fost adevărate, ar fi trebuit făcute cunoscute oamenilor lor cu mult timp înainte, chiar în templele lor, așa cum profețiile noastre sunt citite cu glas tare, fiind foarte

---

[35] Vergilius, *Eneida*, X, 630-632 (trad. de George Coșbuc, în: Vergilius, *Eneida*, pref. și note de Stella Petecel, Ed. Univers, București, 1980).

[36] Pe demoni.

[37] Fericitul Augustin, *Epistola 102*, 18: *dii falsi, hoc est daemones ...* – „zei falși, adică demoni”.

[38] Ruina lor.

bine cunoscute, încă din vremuri străvechi, nu numai în bisericile noastre, ci chiar și în sinagogile iudeilor – ceea ce reprezintă un argument de nerespins în fața dușmanilor noștri. Totuși nu trebuie să ne mire nici chiar profețiile pe care le dezvăluie aceștia foarte rar și pe ascuns, dacă vreunul dintre demoni a fost obligat să aducă la cunoștință adoratorilor săi ceea ce a aflat din cuvintele profeților sau din profețiile îngerilor. De ce nu s-ar putea întâmpla așa ceva, din moment ce nu este un atac, ci o mărturisire a adevărului?

De fapt, un singur lucru trebuie cerut de la ei – ei nu l-au dat la iveală niciodată înainte, nici nu se vor strădui să îl facă cunoscut după, doar dacă nu cumva îl vor inventa –, și anume că, prin mijlocirea ghicitorilor lor, zeii lor au îndrăznit să prezică sau să zică ceva împotriva Dumnezeului lui Israel. În legătură cu Acest Dumnezeu, scriitorii lor cei mai învățați, care au fost capabili să citească și să cunoască toate acele scrieri, mai degrabă au căutat să cerceteze ce Dumnezeu este decât au reușit să nege că este Dumnezeu. Prin urmare, pe Acest Dumnezeu, despre Care niciunul dintre ei nu a îndrăznit să nege că este Dumnezeul adevărat, dacă L-ar fi negat, nu numai că le-ar fi dat pedepsele meritate, ci i-ar fi și dovedit mincinoși cu probe sigure. Astfel, Acest Dumnezeu despre Care nimeni dintre ei, după cum am spus, nu a îndrăznit să nege că este Dumnezeul Cel adevărat, prin mijlocirea „prezicătorilor”[39] Săi, adică profeții, a prezis printr-un avertisment cunoscut, a poruncit cu o putere cunoscută și a dus la împlinire cu un adevăr cunoscut[40] faptul că aceia sunt zei falși și că trebuie părăsiți întru totul, iar templele lor și statuile lor trebuie nimicite.

Cine poate să fie atât de nebun încât să nu aleagă să-L cinstească mai degrabă pe Cel căruia chiar și zeii – pe care el obișnuia să-i cinstească înainte – nu interzic să-I fie adusă cinstire? Însă nu este nicio îndoială că, după ce va fi început să-L cinstească pe Dumnezeu, nu îi va mai cinsti și pe aceia pe care Cel pe care Îl cinstește acum îi interzice să-i cinstească.

---

[39] Lat. *vates.*

[40] Lat. *aperta denuntiatione praedixit, aperta potestate praecepit, aperta veritate complevit.* Această secvență este menită să scoată în evidență faptul că Dumnezeu lucrează în mod deschis, la vedere, în toate, pe când demonii lucrează într-ascuns.

13. *Cultul adevăratului Dumnezeu va triumfa în fața cultelor demonilor, așa după cum au prezis profeții.*

Puțin mai înainte am amintit faptul că profeții au prezis că, după ce vor fi nimiciți cu totul zeii falși pe care îi cinsteau mai înainte, neamurile Îl vor cinsti pe adevăratul Dumnezeu, iar acum repet [ceea ce am spus]: „Domnul va fi mai puternic decât ei și El îi va distruge pe toți zeii neamurilor de pe pământ și înaintea Lui se vor închina locuitorii ținuturilor celor mai îndepărtate, fiecare din locul său”[41]. Nu numai ținuturile cele mai îndepărtate, ci toate neamurile, mai precis neamurile din toate colțurile pământului, întrucât în alt loc nu le numește „ținuturile cele mai îndepărtate”, ci întreg globul pământesc, spunând: „Își vor aduce aminte și se vor întoarce la Domnul toate marginile pământului. Și se vor închina înaintea Lui toate semințiile neamurilor. Că a Domnului este împărăția și El stăpânește peste neamuri”[42]. Aceasta a trebuit să se împlinească prin mijlocirea lui Hristos și este evident și din multe alte mărturii și chiar și din psalmul din care am amintit versetele de mai sus. Pe când Domnul Însuși vorbea, cu câteva versete mai înainte, prin mijlocirea profetului despre pătimirile Sale viitoare, a spus: „Străpuns-au mâinile și picioarele Mele. Numărat-au toate oasele Mele, iar ei priveau și se uitau la Mine. Și-au împărțit hainele Mele și pentru cămașa Mea au aruncat sorți”[43]. După câteva versete se ajunge la concluzia din versetele pe care le-am citat deja: „Își vor aduce aminte și se vor întoarce la Domnul toate marginile pământului [...]”. De altfel, și prin acea mărturie pe care am menționat-o mai înainte, în care se spunea: „Domnul va fi mai puternic decât ei și El îi va distruge pe toți zeii neamurilor de pe pământ”, prin faptul că a fost folosit termenul *praevalabit*[44] se arată în mod limpede că a fost prevestit faptul că păgânii vor lupta împotriva Bisericii și vor persecuta, pe cât vor putea, numele de creștin, încât, dacă le-ar fi îngăduit, să-l șteargă în întregime de pe fața pământului.

---

[41] *Sofonie* 2, 11, text prezent într-o altă formă față de citarea anterioară.
[42] *Psalmul* 21, 31-33.
[43] *Psalmul* 21, 18-20.
[44] „Va fi mai puternic”.

Pentru că El urma să îi învingă pe aceia prin răbdarea martirilor[45] și prin mărimea minunilor și prin credința neamurilor, din acest motiv s-a spus așa: „Domnul va fi mai puternic decât ei". Căci nu s-ar fi spus: „Va fi mai puternic decât ei" dacă nu I s-ar fi opus prin luptă. Din acest motiv a fost rostită profeția din psalm: „Pentru ce s-au întărâtat neamurile și popoarele au cugetat deșertăciuni? S-au ridicat împărații pământului și căpeteniile s-au adunat împreună împotriva Domnului și a unsului Său"[46]. Și puțin după aceea spune: „Domnul a zis către Mine: «Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut! Cere de la Mine și-Ți voi da neamurile moștenirea Ta și stăpânirea Ta marginile pământului»"[47]. Iată de unde s-a spus și într-un alt psalm pe care l-am amintit mai înainte: „Își vor aduce aminte și se vor întoarce la Domnul toate marginile pământului"[48].

Prin mijlocirea acestor mărturii profetice și a altora de felul acesta se face cunoscută profeția pe care o vedem împlinită prin Hristos, și anume: Domnul lui Israel, pe Care Îl recunoaștem ca unicul Dumnezeu adevărat, va fi cinstit nu doar într-un singur neam numit „Israel", ci între toate neamurile, și El va dărâma toți zeii falși ai neamurilor, din templele lor și din inimile celor care îi cinstesc pe aceștia.

14. *Puținii care au mai rămas din rândurile păgânilor se laudă degeaba cu învățătura și înțelepciunea lor.*

Să pornească ei acum și să îndrăznească să tot apere vechile deșertăciuni împotriva religiei creștine și împotriva adevăratului

---

[45] Lat. *patientia martyrum*. Fericitul Augustin vorbește despre adevărata răbdare a martirilor în opusculul *Despre răbdare*, 10, 8: „Însă există și un alt fel de răbdare, cel în care sufletul îndură greutățile și durerile în urma patimilor trupului nu cum îndură oamenii nătângi sau răi pentru a dobândi lucruri fără folos sau pentru a săvârși nelegiuiri, ci așa cum a spus Domnul, «pentru dreptate» (*Matei* 5, 10). Sfinții mucenici au luptat în ambele feluri. Căci au fost asaltați cu batjocuri de cei necredincioși, situație în care, trupul rămânându-le neatins, sufletul le suporta neprihănit ca pe niște răni; cât despre trupurile lor, au fost legați, închiși, înfometați și însetați, torturați, tăiați, sfâșiați, arși, măcelăriți, dar și-au încredințat sufletul lui Dumnezeu cu o evlavie de neclintit, în timp ce sufereau în trup tot ceea ce le trecea prin cap persecutorilor cruzi".

[46] *Psalmul* 2, 1-2.

[47] *Psalmul* 2, 7-8.

[48] *Psalmul* 21, 31.

cult al lui Dumnezeu, ca în felul ăsta să piară cu vuiet mare. Chiar și acest lucru a fost profețit în legătură cu ei în psalm, prin cuvintele profetului: „Șezut-ai pe scaun, Cel care judeci cu dreptate. Certat-ai neamurile și au pierit nelegiuiții; stins-ai numele lor pentru totdeauna și în veacul veacului. Vrăjmașului i-au lipsit de tot săbiile și cetățile i le-ai sfărâmat; pierit-a pomenirea lor în sunet. Iar Domnul rămâne în veac"[49]. Așadar, este nevoie să se împlinească toate acestea și nu trebuie să fim impresionați că și acum aceștia, puținii care au mai rămas, îndrăznesc să-și expună cu fală învățăturile lor deșarte și să îi batjocorească pe creștini, ca și cum ar fi cei mai nepricepuți, în timp ce vedem că se împlinesc în ei cele ce au fost prezise.

Dar chiar această așa-zisă nepricepere și prostie a creștinilor, care le apare celor umili și sfinților și celor care o cultivă cu pasiune drept singura și adevărata înțelepciune, chiar această așa-zisă prostie a creștinilor i-a adus pe ei la un număr atât de mic, pentru că [este] după cum spune Apostolul: „Dumnezeu a dovedit nebună înțelepciunea lumii acesteia"[50]. Apoi adaugă un lucru minunat, dacă cineva poate să înțeleagă, și continuă așa: „Căci, de vreme ce întru înțelepciunea lui Dumnezeu lumea nu L-a cunoscut prin înțelepciune pe Dumnezeu, a binevoit Dumnezeu să-i mântuiască pe cei care cred prin nebunia propovăduirii[51]. Fiindcă și iudeii cer semne, iar elinii caută înțelepciune, însă noi Îl propovăduim pe Hristos Cel răstignit – pentru iudei, sminteală; pentru neamuri, nebunie[52]. Dar pentru cei chemați, și iudei și elini: pe Hristos, puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu. Pentru că fapta lui Dumnezeu, socotită de oameni nebunie, este mai înțeleaptă decât înțelepciunea lor și ceea ce pare slăbiciune a lui Dumnezeu este mai puternică decât tăria oamenilor"[53].

Să-și bată deci joc atâta cât mai pot de această așa-zisă nepricepere și prostie a noastră și să se laude cu învățătura și înțe-

---

[49] *Psalmul* 9, 4-7.
[50] *1 Corinteni* 1, 20.
[51] *Stultitia praedicationis.*
[52] Lat. *stultitia.*
[53] *1 Corinteni* 1, 21-25.

lepciunea lor! Eu un lucru știu sigur, și anume că acești batjocoritori ai noștri sunt mai puțini anul ăsta decât au fost anul trecut. Căci, de când s-au întărâtat neamurile și popoarele au cugetat deșertăciuni împotriva Domnului și a Hristosului Său[54], de când au vărsat sângele sfinților și au persecutat Biserica și până în vremurile de acum și în continuare, pe zi ce trece, numărul lor a tot scăzut.

Însă cuvintele profetice[55] ale Dumnezeului nostru ne fac mult mai puternici în fața vorbelor de ocară și a batjocurilor lor pline de trufie, căci cu bucurie vedem că se împlinesc chiar și în această privință. Astfel ni se vorbește prin profet: „Ascultați-Mă pe Mine, voi, cunoscători ai dreptății, popor care ai Legea Mea în inimă: nu te teme de ocara oamenilor și de batjocura lor nu te înfricoșa! Nici să puneți preț pe faptul că acum vă disprețuiesc! La fel ca pe un veșmânt îi va mânca molia și ca pe lână viermii îi vor mistui. Dar dreptatea Mea va rămâne în veac"[56].

Oricum, ei să citească aceste [însemnări] ale noastre și, dacă vor merita, când vor ajunge la noi obiecțiile lor, cu ajutorul Domnului, le vom răspunde.

---

[54] *Cf. Psalmul* 2, 1-2.
[55] Lat. *oracula*.
[56] *Isaia* 51, 7-8.

2. Predică despre căderea Romei

Notă introductivă

La data de 24 august 410 d.Hr., vizigoții lui Alaric au prădat Roma, trecând-o prin foc și sabie. În urma acestui eveniment, mulți dintre păgâni au început să îi acuze pe creștini că toate nenorocirile Imperiului Roman li se datorau, deoarece, părăsind cultul vechilor zei, au atras mânia olimpienilor asupra întregii cetăți. Fericitul Augustin a încercat să combată aceste acuzații și să apere religia creștină în tratate (*e.g. Despre cetatea lui Dumnezeu împotriva păgânilor*) și în numeroase predici (*e.g. Predica 81*, 8-9).

Dezbaterii acestui eveniment i-a fost consacrată o predică de dimensiuni ample, *Predică despre căderea Romei* (*De Urbis excidio sermo*). Paternitatea acestei opere, viu disputată în trecut, printre contestatari numărându-se chiar și Erasmus, îi este atribuită Fericitului Augustin de cercetătorii contemporani[57]. Ediția de text pe care am urmat-o este cea a abatelui Migne, din *PL* 40, 715-724, unde sunt menționate și trimiterile spre textul biblic.

Am urmărit să realizez o traducere cât mai apropiată de textul latinesc, dar fără a încălca normele limbii țintă și încercând să-i asigur textului românesc o cât mai bună fluență, pentru ca cititorul să poată sesiza felul în care ideile beneficiază de *învelișul* unor fraze construite cu multă măiestrie. Am încercat să păstrez, pe cât posibil, și trăsăturile de oralitate ale textului, căci este bine cunoscut faptul că episcopul Hipponei nu-și redacta el singur predicile, ci erau notate de scribi în timp ce el le rostea, motiv pentru care întâlnim numeroase elemente de limbă vorbită, repetiții, menite să atragă atenția auditoriului asupra unui anumit punct de vedere. Dar Fericitul Augustin emerge din acest fragment drept un maestru neegalat al retoricii clasice, lăsând să

[57] S.L. GREENSLADE, „Review: Sancti Aurelii Augustini *De Excidio Urbis Romae Sermo* by Marie O'Reilly", în: *The Classical Review*, 8.3/4 (1958), p. 289.

se vadă că îl studiase și îl admirase pe Cicero. Putem decela în text o întreagă serie de comparații ingenioase și figura retorică *anticipatio*, des întâlnită în discursurile ciceroniene[58], care are drept scop preîntâmpinarea contraargumentelor adversarului și respingerea lor.

Am optat pentru traducerea *Predicii despre căderea Romei* deoarece conținutul ei ideatic este unul mereu actual pentru oamenii de pretutindeni. Pledoaria episcopului Hipponei are rolul de a scoate în prim plan faptul că pedeapsa abătută asupra Cetății eterne nu este una injustă și cu un scop strict punitiv, ci una menită să-i întoarcă pe cei necredincioși la adevărata credință, iar pentru creștini se constituie într-o probă și într-un prilej de a-și dovedi tăria credinței, asemenea lui Iov.

Fragmentul dă seama, totodată, de marea schimbare de mentalitate pe care a adus-o creștinismul, fiindcă, de data aceasta, rolul primordial nu îl mai deține cetatea, ci omul și felul în care el se poate mântui. *Mutatis mutandis*, valorile și soluțiile menționate aici (*e.g.* întoarcerea la Dumnezeu, statornicia în credință etc.) rămân valabile și în vremea noastră, unde căderea Romei apare sub chipul calamităților și războaielor ce macină lumea. Toate aceste evenimente sunt o încercare și, totodată, o posibilitate oferită oamenilor pentru a înfrânge egoismul și egocentrismul prin înțelegere, compasiune, întrajutorare și, cel mai important, prin asumarea Crucii, după cum ne sugerează finalul cuvântării, construit în antifrază cu mentalitatea păgână.

Predică despre căderea Romei

1. *Prin exemplul lui Daniel, care-și mărturisește propriile păcate, îi combate, arătându-le greșeala, pe cei care cârtesc împotriva lui Dumnezeu, din pricina căderii Romei. Pe cine simbolizează Noe, Daniel și Iov.*

Să ne îndreptăm atenția asupra primului pasaj din Sfântul Proroc Daniel, unde l-am auzit rugându-se și l-am admirat că mărturisește nu doar păcatele poporului său[59], ci chiar și pe ale

[58] CICERO, *Pro Caelio*, 39.
[59] Poporul lui Israel.

sale. Într-adevăr, în urma rugăciunii sale – cuvintele rugăciunii îl arătau [pe Daniel ca fiind] nu numai o persoană care se roagă pentru alții, ci și un om care își mărturisește păcatele –, așadar, în urma rugăciunii: „Pe când mă rugam”, spune el, „și pe când mărturiseam păcatele mele și păcatele poporului meu în fața Domnului Dumnezeului meu”[60], oare există cineva care ar putea spune public că nu are păcat, din moment ce până și Daniel își mărturisește propriile păcate?

Căci unui oarecare trufaș[61] i s-a spus prin profetul Iezechiel: „Oare ești tu mai înțelept decât Daniel?”[62] Astfel, [Iezechiel] l-a așezat chiar pe acest Daniel[63] între cei trei bărbați sfinți, prin care Dumnezeu a închipuit trei categorii de oameni pe care le va scăpa atunci când va veni o mare suferință peste neamul omenesc, și a spus că nimeni nu va fi scăpat de acolo, în afară de Noe, Daniel și Iov[64]. De fapt, s-a arătat că prin aceste trei nume Dumnezeu a simbolizat, după cum am spus, trei categorii de oameni. Fiindcă cei trei bărbați au adormit[65] și duhurile lor sunt la Dumnezeu și trupurile lor s-au întors în pământ. Și au fost așezați de-a dreapta lui Dumnezeu și nu se tem de vreun chin din această lume, de care să dorească să fie scăpați.

Așadar, cum vor fi scăpați de acea suferință Noe, Daniel și Iov? Pe când Iezechiel spunea acestea, poate doar Daniel să se mai fi aflat în trup. Noe și Iov adormiseră de multă vreme și au fost puși lângă părinți [pentru a se odihni cuprinși de] adormirea morții. Cum puteau să fie eliberați de chinul iminent, din mo-

---

[60] *Daniel* 9, 20.

[61] Cel vizat e regele Tirului, care avusese pretenția de a-l fi egal lui Dumnezeu.

[62] *Iezechiel* 28, 3.

[63] Daniel menționat de Iezechiel nu este profetul Daniel, ci un anume Danel (Dan'el); vezi *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediție jubiliară a Sfântului Sinod, tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, p. 1059, nota a: „[...] Cât despre Daniel, acesta nu este profetul care a scris cartea ce-i poartă numele, ci un celebru erou al virtuții (în fapt Danel), preluat din tradiția feniciană și admirat la evrei”.

[64] *Cf. Iezechiel* 14, 14.

[65] Lat. *dormio*. Este semnificativ faptul că Augustin nu recurge la verbele *morior* sau *occido* (ambele înseamnă „a muri”), ci la *dormio*, al cărui sens de bază este acela de „a dormi”, sugerând faptul că, prin viața lor îmbunătățită, cei trei au învins până și moartea, ei fiind doar adormiți, în așteptarea Judecății.

ment ce erau eliberați deja de trup? Dar prin Noe sunt simbolizați bunii păstori care conduc și cârmuiesc Biserica, precum Noe și-a condus arca pe timpul potopului. În Daniel sunt simbolizați toți sfinții înfrânați, iar în Iov toți cei căsătoriți și care trăiesc după dreptate. Dumnezeu va scăpa aceste trei categorii de oameni din acel chin.

Și totuși cât de mult a fost lăudat Daniel rezultă din faptul că numai el, dintre cei trei, a meritat să fie chemat pe nume; și totuși și-a mărturisit păcatele. Așadar, dacă Daniel și-a mărturisit păcatele, a cui mândrie nu va începe să tremure, a cui îngâmfare nu va da înapoi, a cui aroganță și a cui semeție nu se vor înfrâna[66]? Cine se va făli că are o inimă castă sau cine se va făli că este curat de păcate[67]?

Și, cu toate astea, oamenii se miră – o, dacă doar s-ar mira și nu ar blasfemia! – când Dumnezeu mustră neamul omenesc și îl pedepsește cu chinurile unei pedepse drepte, aplicând o pedeapsă spre îndreptare înaintea Judecății de Apoi și, adesea, nealegând pe cine să pedepsească, deoarece nu vrea să găsească pe cine să condamne. Căci îi pedepsește în același timp și pe cei drepți, și pe cei nedrepți[68], deși cine este drept dacă până și Daniel își mărturisește propriile păcate?

2. *De ce nu a cruțat Dumnezeu Roma pentru cei drepți.*

Cu puține zile înainte, am citit un fragment din *Cartea Facerii*[69], care, dacă nu mă înșel, v-a reținut atenția în mod deosebit. În acel [text], Avraam Îl întreabă pe Dumnezeu [următorul lucru]: dacă ar găsi în cetatea [Sodomei] cincizeci de drepți, ar cruța cetatea pentru ei, sau ar pierde-o împreună cu ei? Dumnezeu îi răspunde că, dacă ar găsi în cetate cincizeci de drepți, ar cruța-o. Pe urmă, Avraam întreabă din nou și cercetează: dacă ar fi mai puțin cu cinci și ar rămâne patruzeci și cinci, ar cruța

---

[66] În această frază Fericitul Augustin recurge la un procedeu stilistic numit *variatio*. Toți cei patru termeni folosiți (*superbia, inflatio, tumor, elatio*), aflați în opoziție cu smerenia dovedită de Daniel, se referă la păcatul mândriei.

[67] *Cf. Pildele* 20, 9.

[68] *Cf. Evrei* 12, 6.

[69] *Cf. Facerea* 18, 23-32.

cetatea? Dumnezeu îi răspunde că o cruță pentru patruzeci și cinci de drepți. Ce să adaug mai multe? Tot întrebând și scăzând din acel număr [de la început], Avraam ajunge la zece și Îl întreabă pe Dumnezeu: dacă s-ar găsi zece drepți în cetate, i-ar pierde pe aceștia cu ceilalți nelegiuiți al căror număr e fără de sfârșit, sau ar cruța mai degrabă cetatea pentru zece drepți? Dumnezeu îi răspunde că nu va pierde cetatea chiar și numai pentru zece drepți. Așadar, ce să mai spunem în aceste condiții, fraților?

Căci și noi am fost întrebați mai ales de oameni care caută să găsească greșeli în Scripturile noastre, din necredință, și nu de cei care le cercetează spre folos; iar ei spun [următoarele] mai cu seamă despre jefuirea recentă a unui atât de mare Oraș[70]: „Oare nu erau la Roma cincizeci de drepți? Într-un atât de mare număr de credincioși, de monahi, de oameni înfrânați, de slujitori și slujitoare ale lui Dumnezeu, nu au putut fi găsiți nici cincizeci de drepți, nici patruzeci, nici treizeci, nici douăzeci, nici zece? Însă, dacă este de necrezut că nu s-au găsit, de ce n-a cruțat Dumnezeu vestita cetate pentru cincizeci, ba chiar pentru zece drepți?" Scriptura nu înșală dacă omul nu se înșală singur. Când este cercetată dreptatea divină, Dumnezeu răspunde, în privința dreptății, că El caută drepții după dreptatea dumnezeiască, nu după dreptatea omenească. Așadar, eu pot să dau pe loc următorul răspuns: „Fie a găsit acolo atâția drepți și a cruțat cetatea, fie, dacă n-a cruțat cetatea, n-a găsit drepții". Dar mi se va răspunde că este clar că Dumnezeu n-a cruțat cetatea [Romei]. Eu însă ripostez: „Ba, din contră, mie nu îmi este clar că Dumnezeu a pierdut cetatea". Căci Roma nu a fost pierdută precum Sodoma[71]. În legătură cu Sodoma, L-a întrebat Avraam pe Dumnezeu. Dumnezeu însă i-a spus: „Nu voi pierde cetatea", și nu: „Nu voi pedepsi cetatea". Nu a cruțat Sodoma, ci a pierdut Sodoma. Sodoma a ars în întregime, căci nu a ținut-o până la Judecata de Apoi, ci a arătat în ea ceea ce le-a pregătit celorlalți [oameni] răi la Judecata de Apoi. Nimeni din Sodoma nu a rămas viu. N-a rămas nicio turmă de animale, niciun om, nicio casă. Focul a

[70] Termenul *Urbs* („Orașul") este denumirea obișnuită a Romei, pe când celelalte cetăți, orașe întărite, se numeau *oppida*.
[71] *Cf. Facerea* 18, 16-33.

mistuit absolut totul. Iată cum a pierdut Dumnezeu cetatea [Sodomei]. Însă cât de mulți au ieșit din orașul Roma și se vor întoarce, cât de mulți au rămas și au scăpat, cât de mulți nu au putut fi atinși în locașurile sfinte[72]!

„Dar mulți", se va spune, „au fost duși prizonieri." Așa [a fost dus] și Daniel, nu spre pedepsirea sa, ci spre mângâierea celorlalți [prizonieri]. „Dar mulți", va riposta, „au fost uciși." Așa [au fost uciși] și atât de mulți proroci drepți, „de la sângele dreptului Abel până la sângele lui Zaharia"[73]; așa [au pătimit] atâția Apostoli, ba chiar Însuși Domnul profeților și al Apostolilor, Iisus Hristos. „Dar mulți", se va spune, „au fost chinuiți cu diferite pedepse." Oare socotim că a fost chinuit cineva atât de mult ca Iov?

3. *Pustiirea Romei nu a fost cu nimic mai greu de suportat decât nenorocirea lui Iov.*

Ne-au fost aduse la cunoștință lucruri îngrozitoare: măceluri, incendii, răpiri, ucideri, schingiuiri suferite de oameni. Este adevărat, am auzit multe, toate ne-au întristat, adesea am plâns, cu greu ne-am consolat; nu tăgăduiesc, nu neg că am auzit multe și că s-au săvârșit multe [nelegiuiri] în acel oraș.

Dar, frații mei, – Dragostea Voastră să fie cu luare-aminte la ceea ce spun! –, am auzit din *Cartea Sfântului Iov* că, după ce și-a pierdut averea și copiii, nici măcar propriul trup – singurul bun care îi mai rămăsese – nu a putut să și-l păstreze sănătos, ci, lovit de o plagă dureroasă din cap până în picioare, stătea în mijlocul bălegarului, putrezind din cauza rănii, fiind plin de puroi, colcăind de viermi și fiind chinuit de suferințele cumplite peste poate, provocate de dureri. Dacă noi am fi anunțați că întreaga cetate suportă așa ceva, că nu mai există acolo niciun om sănătos, că toți au fost loviți de o plagă foarte gravă și așa putrezesc oamenii vii din cauza viermilor, după cum au putrezit morții, atunci ce ar fi mai îngrozitor: chinul sau războiul?

---

[72] În *Istoriile* (7, 30; 40, 1-2) sale, scriitorul creștin Paulus Orosius consideră că jefuirea Romei, deplânsă pretutindeni, era efectul mâniei lui Dumnezeu. Subliniază faptul că vizigoții au cruțat locașurile sfinte și pe cei refugiați în ele. În biserici, barbarii ar fi intonat imnuri de slavă lui Dumnezeu alături de romani (E. CIZEK, *Istoria* ..., p. 563).

[73] *Matei* 23, 35; *Luca* 11, 51.

Socotesc că sabia chinuiește trupul omului mai puțin decât viermii și că sângele izbucnește într-un mod mai suportabil din răni [provocate de tăișul sabiei] decât picură puroiul dintr-o bubă. Când vezi cum se descompune un cadavru, te sperii; însă chiar din acest motiv pedeapsa este mai mică, ba chiar nu există niciun fel de pedeapsă, fiindcă sufletul nu mai este în trup. În schimb, în ceea ce-l privește pe Iov, sufletul său se găsea în trup pentru a simți [durerile], legat fiind [de trup] pentru a nu fugi, supus lui pentru a suferi, rănit pentru a blasfemia. Iov a răbdat încercarea, fapt pentru care i-a fost hărăzită o mare dreptate.

Așadar, nimeni nu observă ceea ce suferi, ci ceea ce faci [atunci când suferi]. Omule, tăria ta nu stă în ceea ce rabzi, ci în ceea ce faci se dovedește voința ta – fie vinovată, fie nevinovată! Iov suferea, lângă el stătea doar soția, singura rămasă, nu spre mângâiere, ci spre ispită; nu ca să aducă tămăduire, ci ca să îndemne mereu spre blasfemie: „Blestemă-L pe Dumnezeu și mori!”[74] Priviți cât de mult i-ar fi fost de folos lui Iov moartea, însă nimeni nu-i dăruia un asemenea bine. Dar, în toate aceste [chinuri] pe care sufletul sfânt le îndura, își exersa iertarea, își dovedea credința, femeia era răvășită, diavolul era învins.

O, ce priveliște minunată și în grozăvia putreziciunii cărnii, ce strălucită frumusețe a virtuții! Dușmanul îl devasta din interior, dușmanca îl sfătuia de rău în mod fățiș, fiind ajutor al diavolului, și nu al soțului. Ea a fost o nouă Evă, dar el nu a mai fost vechiul Adam. „Blestemă-L”, spune ea, „pe Dumnezeu și mori!”[75] Obține prin blasfemie ceea ce nu poți dobândi rugându-te! „Vorbești”, îi spune Iov, „ca una din femeile nebune. Ce? Dacă am primit de la Dumnezeu cele bune, nu vom primi oare și pe cele rele?”[76] Ascultați vorbele unui credincios statornic, ascultați vorbele unui om care putrezea pe din afară, dar era neprihănit pe dinăuntru: „Vorbești ca una din femeile nebune. Ce? Dacă am primit de la Dumnezeu cele bune, nu vom primi oare și pe cele rele?”

[Dumnezeu] este ca un tată. Oare trebuie iubit când este blând și respins când ne pedepsește? Oare nu este El Tatăl Care,

---

[74] Iov 2, 9.
[75] Iov 2, 9.
[76] Iov 2, 10.

pe de o parte, promite viața, iar pe de altă parte, impune ascultarea? Ai uitat [următorul îndemn]: „Fiule, ajungând în slujba lui Dumnezeu, stăruiește în dreptate și teamă și pregătește-ți sufletul în fața ispitelor și rabdă în durere și ai răbdare în umilința ta, fiindcă aurul și argintul în foc își arată tăria, iar oamenii plăcuți [lui Dumnezeu] în cuptorul smereniei"[77]. Ai uitat că, „de fapt, Dumnezeu îl ceartă pe cel pe care-l iubește și ca un părinte îl pedepsește pe feciorul care Îi este drag"[78].

4. *Cât de ușoare sunt pedepsele vremelnice în comparație cu Gheena*[79].

Gândește-te la orice chin, îndreaptă-ți gândul spre ce pedepse omenești vrei; compară-le cu Gheena și [vei vedea că] este ușor de suportat tot ce îți vine în gând. Aici și cel care chinuiește și cel care este chinuit sunt doar vremelnici, pe când acolo sunt pentru totdeauna. Oare nu suferă încă cei care au pătimit în vremea în care Roma a fost pustiită? Însă acel bogat [nemilostiv][80] suferă și acum în iad. A ars, arde, va arde[81]; va veni la Judecată, va primi trup, însă nu spre folos, ci spre pedeapsă. De acele pedepse să ne temem, dacă ne temem de Dumnezeu! Orice ar suferi omul aici, dacă se va îndrepta, este o corectare, dacă nu se va îndrepta, este o condamnare îndoită. Căci, pe de o parte, aici va suferi pedepsele vremelnice, iar pe de altă parte, acolo le va trăi pe cele veșnice.

Spun Dragostei Voastre, fraților: să-i lăudăm pe martirii fără îndoială sfinți, să-i slăvim, să-i admirăm, să le sărbătorim zilele

---

77 *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 2, 1, 4-5.

78 *Pildele* 3, 12.

79 Lângă Ierusalim se afla „Valea (fiilor) lui Hinom", o vale adâncă, unde în vechime – pe vremea regilor idolatri din Iuda – i se aduceau zeului Moloh drept jertfe copii (*cf. Ieremia* 7, 31; 19, 6; 32, 35). De atunci evreii drepți o socoteau spurcată și aruncau în ea gunoaiele din Ierusalim, cărora li se da foc. Fiindcă astfel focul ardea fără încetare, locul era considerat ca un iad, în care se credea că arde focul nestins, și a fost numit „Gheena focului", „Valea iadului" sau „Valea plângerii" (pr. dr. Ioan MIRCEA, *Dicționar al Noului Testament A-Z*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, p. 180).

80 *Cf. Luca* 16, 19-26.

81 Lat. *arsit, ardet, ardebit*. Cele trei forme distincte ale lui *ardeo* cuprind întreaga arhifuncție temporală: trecut, prezent și viitor; supliciului celui condamnat nu i se va putea pune capăt.

printr-o sărbătoare pioasă, să le cinstim meritele și, dacă putem, să le urmăm exemplul! Slava martirilor este cu adevărat mare, dar nu știu dacă a fost mai mică slava Sfântului Iov. Totuși lui nu i se spunea: „Pune tămâie idolilor, adu jertfe zeilor străini sau tăgăduiește-L pe Hristos!" I se spunea oricum: „Blasfemiază-L pe Dumnezeu!" Nu i se spunea așa încât să înțeleagă: „Dacă vei blasfemiá, putrefacția va dispărea în întregime, sănătatea ți se va întoarce", ci: „Dacă vei blasfemiá", spunea soția neghioabă și lipsită de minte, „vei muri și, murind, vei scăpa de chinuri". Ca și cum morții, în urma blasfemiei, nu i-ar urma durerea veșnică. Muierea smintită se îngrozea de necazul cangrenei din prezent și nu se gândea deloc la focul cel veșnic. El suporta pedepsele prezente ca să nu ajungă la cele viitoare. Își ținea inima departe de gândul cel rău și limba de blasfemie, își păstra deplinătatea sufletului în putreziciunea trupului. Vedea de ce va scăpa în viitor și de aceea suporta ceea ce îndura în prezent.

Astfel, orice creștin, când suferă vreo durere în trup, să se gândească la Gheenă și va vedea cât de ușor este ceea ce rabdă. Să nu murmure împotriva lui Dumnezeu, să nu spună: „Doamne, ce Ți-am făcut eu Ție, de ce sufăr acestea?" Ba, din contră, să spună ceea ce a spus chiar și Iov, cu toate că era sfânt: „Ai cercetat toate păcatele mele și le-ai închis ca într-un sac"[82]. Cel care suferă nu ca să fie pedepsit, ci ca să fie încercat, să nu îndrăznească să se numească pe sine fără de păcat! Așa să-și vorbească fiecare atunci când suferă!

5. *Oare nu au existat drepți la Roma, ca Orașul să fie cruțat pentru ei?*

La Roma au fost cincizeci de drepți, ba chiar și o mie de drepți dacă socotim după măsura omenească; [însă,] dacă i-am căuta după măsura desăvârșirii, nu a fost niciun drept[83]. Oricine ar îndrăzni să se numească drept la Roma va auzi de la Adevăr:

82 Iov 14, 16-17.

83 Roma a fost cruțată datorită bunătății și milei lui Dumnezeu, nu datorită meritelor celor din cetate, pentru că una este dreptatea după măsura omenească, și alta după măsura desăvârșirii divine.

„Oare tu ești mai înțelept decât Daniel?"[84] L-am auzit, așadar, pe Daniel mărturisindu-și păcatele[85]. Oare, pe când mărturisea, mințea cumva? Atunci chiar din acest motiv ar fi avut păcat, fiindcă Îl mințea pe Dumnezeu în privința păcatelor sale. Dar uneori oamenii se gândesc și spun: „Și omul drept trebuie să-I spună lui Dumnezeu: «Sunt păcătos»; și, deși știe că el n-are niciun fel de păcat, să-I spună totuși lui Dumnezeu: «Am păcat»". Și cine te-a făcut să nu ai păcat? Dacă nu ai deloc păcat, oare nu Dumnezeu este Cel care ți-a tămăduit sufletul dacă totuși nu ai păcat? De fapt, gândește-te și vei găsi păcate mai degrabă decât un păcat. Oricum, dacă nu ai deloc păcat, oare nu este [această stare de fapt] binefacerea Celui căruia I-ai spus: „Eu am strigat: «Doamne, ai milă de mine; tămăduiește-mi sufletul, căci Ți-am păcătuit»"[86]? Dacă sufletul tău este fără păcat, sufletul tău s-a însănătoșit întru totul; dacă sufletul tău s-a însănătoșit în întregime, de ce ești lipsit de recunoștință față de Doctor în așa măsură încât spui că încă ești bolnav, când de fapt El te-a vindecat în întregime? Dacă i-ai arăta doctorului că trupul tău este rănit și slăbit și l-ai ruga să-ți acorde îngrijire și el te-ar face sănătos și te-ar lăsa teafăr și tu ai spune: „Nu sunt sănătos", oare nu ai fi nerecunoscător și jignitor față de doctor? Așa te-a tămăduit și Dumnezeu, iar acum tu îndrăznești să spui: „Sunt bolnav"? Nu îți este frică să nu-ți răspundă: „Așadar, Eu n-am făcut nimic, sau tot ceea ce am făcut a fost în zadar, nu primesc plată, nu merit laudă"? Dumnezeu să îndepărteze de la noi această nebunie și această demonstrație zadarnică! Omul să spună: „Sunt păcătos", fiindcă este păcătos; să spună: „Am păcat", fiindcă are păcat! De fapt, dacă [spune că] nu are păcat, nu este mai înțelept decât Daniel.

Așadar, frații mei, să pun capăt odată acestei probleme. Dacă trebuie numiți „drepți", după cum sunt numiți după dreptatea omenească, drepții sunt cei care trăiesc în pace cu semenii. Mulți de felul acesta au fost la Roma și pentru aceștia Dumnezeu a cruțat cetatea și mulți au scăpat, dar Dumnezeu i-a cruțat chiar și pe cei care au murit. Dacă au murit în urma unei vieți bune și în

[84] *Iezechiel* 28, 3.
[85] *Daniel* 9, 20.
[86] *Psalmul* 40, 4.

adevărata dreptate și credință, oare nu au fost scăpați de mulțimea necazurilor omenești și nu au ajuns la ușurarea divină? Au murit după suferințe, precum săracul Lazăr, înaintea porților bogatului. Dar au suportat foamea? A suportat și el. Au îndurat răni? A îndurat și el; ba mai mult, pe ei nu i-au lins câinii. Au murit? A murit și el, dar ascultă [ce s-a întâmplat] la sfârșit: „Și a murit săracul și a fost dus de îngeri în sânul lui Avraam"[87].

6. *În ce fel Dumnezeu a cruțat Roma pentru cei drepți.*

O, dacă am putea să vedem sufletele sfinților care au pierit în acel război[88], atunci ați înțelege în ce fel a cruțat Dumnezeu cetatea [Romei]! Căci mii de sfinți sunt în pacea veșnică, veselindu-se și spunându-I lui Dumnezeu: „Doamne, Îți mulțumim că ne-ai scăpat de greutățile trupești și de suferințe și de torturi! Îți mulțumim că acum nu ne mai temem nici de păgâni, nici de diavol; nu ne mai temem de foame pe pământ, nu ne mai temem de grindină; nu ne mai temem de dușmani, nu ne mai temem de persecutori, nu ne mai temem de asupritori, ci suntem morți pe pământ, dar la Tine, Dumnezeule, nu vom muri [niciodată], datorită darului Tău, nicidecum datorită meritului nostru!" Ce minunată este cetatea celor smeriți care spune acestea!

Oare socotiți, fraților, că o cetate constă în pereți, și nu în cetățeni? În fine, dacă Dumnezeu le-ar fi spus locuitorilor Sodomei: „Fugiți, fiindcă am de gând să aprind locul acesta!", oare nu spuneam că au avut un mare merit dacă ei ar fi fugit și flacăra, coborând din cer, ar fi distrus numai zidurile și pereții? Oare [atunci] n-ar fi cruțat Dumnezeu cetatea, din moment ce ea s-ar fi mutat și ar fi scăpat de dezastrul acelui foc?

7. *Constantinopolul a fost îndreptat în chip dumnezeiesc și salvat doar prin groaza de flăcările viitoare.*

Oare nu înainte cu câțiva ani, pe când Arcadius era împărat la Constantinopol (poate aud ceea ce spun și unii care cunosc [întâmplarea] și sunt în această mulțime și unii care au fost acolo

[87] *Luca* 16, 22.
[88] Adică episodul prădării Romei de către vizigoții lui Alaric.

de față), vrând Dumnezeu să înfricoșeze cetatea și înfricoșând-o să o îndrepteze, înfricoșând-o să o întoarcă [de pe calea greșită], înfricoșând-o să o curățească, înfricoșând-o să o schimbe[89], i S-a arătat unui oarecare slujitor credincios Lui, unui soldat – după cum se vorbește – și i-a spus că această cetate va pieri, căci va veni foc din cer, și l-a sfătuit să-i spună și episcopului[90]? I-a spus, iar episcopul nu i-a disprețuit [vorba] și a vorbit poporului. Cetatea s-a întors în plânset de căință, precum odinioară vestita cetate Ninive[91]. Totuși, ca oamenii să nu socotească că cel care a vorbit fie a fost înșelat cu înșelăciune, fie a înșelat prin vreo înșelăciune, a venit ziua cu care îi amenințase Dumnezeu. Pe când toți erau încordați și așteptau cu multă teamă sfârșitul, la începutul nopții, întunecându-se lumea, a fost văzut un nor de foc de la răsărit, mai întâi mic, pe urmă, pe măsură ce se apropia ușor deasupra cetății, creștea, așa încât amenința întreaga cetate. Flacăra înspăimântătoare era văzută atârnând din cer, iar mirosul de pucioasă nu lipsea. Toți fugeau spre biserică, locul nu cuprindea întreaga mulțime, fiecare cerea botezul cu forța de la care putea. Nu numai în biserică, ci și prin case, prin cartiere, prin piețe era cerută mântuirea adusă de Taina [Botezului], nu ca să scape de mânia [divină] de acum, ci de cea viitoare.

Cu toate acestea, după acea mare zbatere, când Dumnezeu a dovedit credința slujitorului Său și descoperirea [dată] slujitorului Lui, norul, după cum crescuse, așa a și început să se micșoreze și, puțin câte puțin, s-a risipit. Recăpătându-și încet siguranța, poporul a auzit iarăși [o altă prevestire]: că trebuie să plece toți, fiindcă cetatea va pieri sâmbăta următoare. Toată cetatea s-a mutat, împreună cu împăratul. Nimeni n-a rămas acasă, nimeni nu și-a închis casa. Pe când erau departe de zidurile cetății și își

---

[89] Lat. *terrendo emendare, terrendo convertere, terrendo mundare, terrendo mutare*. Această secvență este un exemplu de simetrie în alcătuirea frazei, rezultat prin îmbinarea verbului *terreo* („a face să tremure, a speria") la gerunziu – care se repetă de patru ori pentru a sublinia emfatic faptul că Dumnezeu a vrut doar să înspăimânte cetatea, nu să o nimicească – cu un infinitiv, de fiecare dată altul, al unor verbe care se înscriu în clasa celor care arată calea spre pocăință.

[90] Evenimentul a avut loc între 398-400 d.Hr. Astfel, este posibil ca episcopul la care se face referire aici să fie chiar Sfântul Ioan Gură de Aur.

[91] *Cf. Iona* 3, 5-10.

priveau dulcile case, și-au luat la revedere cu voce plină de tristețe de la preascumpele lor locuri părăsite. Iar după ce a înaintat câteva mii de pași, toată acea mulțime s-a adunat laolaltă, într-un singur loc, pentru a-I înălța rugăciuni Domnului, și a văzut deodată un fum mare [deasupra cetății] și a strigat cu glas tare către Domnul; și, deoarece au văzut atâta liniște, au trimis pe cineva care să le aducă veste. Trecând ora vestită pentru cele prezise și anunțându-i că zidurile cetății și casele au rămas tot în picioare, toți s-au întors cu mare recunoștință. Nimeni nu și-a pierdut nimic din casă, fiecare a găsit-o deschisă, după cum o lăsase[92].

8. *Precum Constantinopolul, Roma a fost mai degrabă îndreptată de Dumnezeu decât distrusă.*

Ce să [mai] spunem? Oare asta a fost mânia lui Dumnezeu, sau mai degrabă mila Lui? Cine se îndoiește că Preamilostivul Tată a vrut mai degrabă să îndrepteze speriind, nu să pedepsească, din moment ce o atât de mare nenorocire nu a vătămat niciun om, nicio casă, niciun zid al cetății? Întocmai cum mâna este ridicată de obicei pentru a lovi și, înspăimântându-se cel care trebuie lovit, este retrasă, așa i s-a făcut și acelei cetăți. Totuși, dacă în acea vreme în care, părăsind cetatea, întreg poporul a plecat ruina a năvălit în acel loc și a pierdut tot orașul, după cum [s-a întâmplat odinioară cu] Sodoma, încât n-au mai rămas nici măcar ruinele, cine s-ar îndoi că Dumnezeu a cruțat cetatea aceea, din care, deoarece a fost prevenită și speriată, [oamenii] au plecat, îndreptându-se în altă parte, [și abia pe urmă] acel loc a fost pustiit? Astfel că nu trebuie să ne îndoim deloc că Dumnezeu n-a cruțat cetatea Romei, care înainte de izbucnirea focului pus de dușmani a fost părăsită, în mare parte, de mulți locuitori. Au scăpat cei care au fugit, au scăpat cei care și-au părăsit trupurile în primele momente. Mulți [din cei] care au fost de față [la masacru] s-au ascuns pe unde au văzut cu ochii, mulți au

[92] Întâmplarea este relatată și de Caesar Baronius în *Annalele ecleziastice de la nașterea lui Hristos până în anul 1198* (*Annales ecclesiastici a Christi nato ad annum 1198*), lucrare redactată în 12 volume *in folio* și tipărită pentru prima dată între 1588-1600, ca răspuns la *Historia Ecclesiae Christi* (*Istoria Bisericii lui Hristos*), alcătuită de teologii luterani de la Magdeburg și publicată între 1559-1574, în fruntea cărora se afla Matthias Flacius.

scăpat vii și nevătămați în locurile sfinte. Cetatea a fost mai degrabă mustrată de mâna lui Dumnezeu care îndreptează decât pierdută, așa cum sluga care știe voia stăpânului ei și totuși face cele demne de pedeapsă va fi bătută mult[93].

9. *Folosul chinurilor vremelnice.*

Și, ca [această pedeapsă] să fie un exemplu înfricoșător, ca pofta rea, avidă de lucruri lumești și doritoare, să se bucure de cele mai dăunătoare plăceri, de aceea Dumnezeu a arătat cât de nestatornice sunt toate deșertăciunile lumii acesteia și smintelile înșelătoare; deci [omul] să se înfrâneze mai degrabă decât să cârtească împotriva lui Dumnezeu din pricina pedepselor celor mai drepte. Căci o singură unealtă de treierat bate aria, ca paiul să cadă la pământ, iar grăuntele să fie curățat; un singur foc se găsește în cuptorul aurarului, ca să transforme pilitura în cenușă, iar astfel aurul să nu conțină murdării. Tot așa și Roma a îndurat o singură pedeapsă, prin care cel credincios fie a fost eliberat, fie îndreptat, însă cel păcătos a fost pedepsit: și anume fie să fie răpit din viața aceasta, acolo unde să-și ispășească pedepsele cele cuvenite, fie să rămână aici, unde să aducă hulă spre năpasta lui, fie, datorită nemăsuratei Sale îndurări, Dumnezeu să îi păstreze pentru căință pe cei despre care știe că trebuie salvați. Așadar, să nu ne descurajeze truda celor credincioși! Ea reprezintă o încercare, și nu o pedeapsă. Să nu ne speriem când vedem pe vreun oarecare drept îndurând lucruri nedemne și apăsătoare pe acest pământ și să uităm ce a îndurat Dreptul drepților și Sfântul sfinților! Ce a îndurat întreaga cetate a îndurat un singur om. Dar priviți ce om – „Împăratul împăraților și Domnul domnilor"[94] – a fost prins, pus în lanțuri, biciuit, supus la tot felul de ocări, atârnat pe lemn și răstignit, ucis!

Răstignește Roma cu Hristos, răstignește întreg pământul cu Hristos, răstignește cerul și pământul cu Hristos; nimic creat să nu fie considerat egal al Creatorului, nicio operă să nu fie comparată cu Făcătorul! „Toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu

---

[93] *Cf. Luca* 12, 47.
[94] *Apocalipsa* 19, 16.

s-a făcut"[95]; dar totuşi a fost trădat de cei care L-au urmat. Prin urmare, să îndurăm ceea ce Dumnezeu a vrut să îndurăm! El, Cel care, pentru a ne îngriji şi vindeca, L-a trimis pe Fiul Său, știe chiar și ce durere ne este de folos, asemenea unui doctor. De bună seamă, a fost scris: „Iar răbdarea să-și aibă lucrul ei desăvârșit"[96]; însă care va fi lucrul răbdării dacă nu am suporta niciun fel de nenorocire? De ce să refuzăm să îndurăm relele vremelnice? Ne temem poate să ducem lucrul la bun sfârșit? Dar să ne rugăm cu ardoare şi să începem a ne plânge și a ne tângui lui Dumnezeu, pentru ca să ne fie hărăzit și nouă ceea ce spune Apostolul Pavel: „Dar credincios este Dumnezeu; El nu va îngădui să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci, odată cu ispita, va aduce și scăparea din ea, ca să puteți răbda"[97].

Predica 81*
Nu dori să rămâi alături de lumea îmbătrânită și nu refuza să începi să întinerești cu Hristos!
– fragmente –

8. *Creștinii au fost preveniți în legătură cu necazurile pe care le vor avea de înfruntat în lumea care se îndreaptă spre sfârșit.*

[Omule], de ce te tulburi? Inima ta se tulbură din cauza necazurilor din lume, precum corabia în care dormea Hristos[98]. Iată care este motivul, omule înțelept, pentru care se tulbură inima ta; iată motivul! Corabia în care doarme Hristos este inima în care doarme credința. Căci ce lucru nou ți se aduce la cunoștință, creștine? Într-adevăr, ce ți se spune nou? „În vremea creștinilor lumea este pustiită, lumea se sfârșește."[99] Nu ți-a spus

[95] *Ioan* 1, 3.
[96] *Iacov* 1, 4.
[97] *1 Corinteni* 10, 13.
* *PL* 38, 499-506. Predica a fost rostită între anii 410 şi 411, la Hippona. Am tradus doar ultimele două paragrafe ale predicii pentru că privesc direct efectele jefuirii Romei de către vizigoții lui Alaric.
[98] *Cf. Matei* 8, 24.
[99] Asemenea acuze le erau aduse de către adversari creştinilor, consideraţi a fi singurii vinovaţi pentru tot răul care se abătuse asupra Romei.

Domnul tău: „Lumea va fi pustiită"? Nu ți-a spus Domnul tău: „Lumea se va sfârși"? De ce credeai atunci, când acestea îți erau făgăduite, iar acum, când se împlinesc, ești tulburat?

Așadar, [când] furtuna se dezlănțuie împotriva inimii tale, păzește-te de naufragiu, strigă-L pe Hristos! Apostolul spune astfel: „Hristos să locuiască în inimile voastre, prin credință"[100]. Hristos să locuiască în tine, prin credință! Atunci când este prezentă credința, este prezent Hristos; atunci când credința stă de veghe, stă de veghe Hristos; dar, când credința este uitată, Hristos doarme. Trezește-te, pune-te în mișcare, strigă: „Doamne, pierim!"[101] Iată, acestea ni le reproșează păgânii; acestea ni le reproșează – ceea ce este și mai grav – și creștinii răi. Ridică-te [și strigă]: „Doamne, pierim!" Să ți se trezească credința și Hristos va începe să-ți vorbească astfel: „[Omule,] de ce te îngrijorezi atât de tare? Toate acestea ți le-am spus mai dinainte. De aceea ți le-am făcut cunoscute, ca, după ce se vor fi abătut relele, să speri la cele bune, să nu îți pierzi sufletul din cauza relelor. Te miri că se sfârșește lumea? Te miri că lumea a îmbătrânit? Dar ea este ca un om: se naște, crește și îmbătrânește. La bătrânețe apar multe motive de tânguire: tusea, răceala, conjunctivita, neliniștea, osteneala. Așadar, omul îmbătrânește, este copleșit de suferințe. Lumea îmbătrânește, este copleșită de nenorociri".

Oare Dumnezeu ți-a oferit puțin, din moment ce în plin proces de îmbătrânire a lumii[102] L-a trimis la tine pe Hristos, ca să te reînnoiască atunci când totul se sfârșea? Nu știi că în Urmașul lui Avraam a arătat acest fapt? Căci Urmașul lui Avraam, spune Apostolul, este Hristos. „Nu zice: «Și urmașilor» – ca de mai mulți –, ci ca de unul singur: «Și Urmașului tău», Care este Hristos."[103] Din acest motiv, i s-a născut fiu bătrânului Avraam, deoarece Hristos urma să vină în lumea îmbătrânită. A venit când totul se veștejea și te-a reînnoit. Lucrul făcut, lucrul creat,

---

[100] *Efeseni* 3, 17.

[101] *Matei* 8, 25; *cf. Luca* 8, 24.

[102] Conștiința „învechirii, îmbătrânirii, epuizării" lumii, care s-ar fi apropiat de un inevitabil sfârșit, era împărtășită în Antichitatea târzie, deopotrivă, de creștini și de păgâni. Tema este curentă în literatura patristică. De pildă, Sfântul Ciprian al Cartaginei o va dezvolta în *Către Demetrian*, 3. (n.P.P.)

[103] *Galateni* 3, 16.

lucrul sortit pieirii se îndrepta spre sfârșit. Era inevitabil ca suferințele să fie în număr foarte mare. El a venit și te-a mângâiat în mijlocul suferințelor și ți-a făgăduit odihna veșnică. Nu dori să rămâi alături de lumea îmbătrânită și nu refuza să începi să întinerești cu Hristos, Care îți spune: „Lumea piere, îmbătrânește, se sfârșește, respiră greu din cauza bătrâneții. Să nu îți fie frică! «Tinerețea ta se va reînnoi precum cea a vulturului»[104]".

9. *Reproșurile păgânilor la adresa religiei creștine, în urma jefuirii Romei.*

„Iată", spun ei[105], „Roma piere în vremea creștinilor." Poate Roma nu piere. Poate a fost doar lovită, și nu nimicită. Poate a fost doar pedepsită, și nu ștearsă de pe fața pământului[106]. Poate Roma nu piere dacă nu vor pieri romanii. Iar ei nu vor pieri dacă Îl vor lăuda pe Dumnezeu, însă vor pieri dacă Îi vor huli numele. Căci ce este Roma, dacă nu romanii[107]? De fapt, nu este vorba de pietre și de lemne, de locuințe și de ziduri mărețe. Aceasta era făcută în așa fel încât să se ruineze într-o bună zi. Când omul a construit, a pus piatră peste piatră; și tot omul, când a distrus, a aruncat piatră de pe piatră. Omul a făcut acea lucrare, omul a distrus-o. I se face o nedreptate Romei pentru că se spune: „Cade"? Nu Romei, ci poate întemeietorului ei. Fondatorului ei îi facem o nedreptate că spunem: „Cade Roma pe care a întemeiat-o Romulus"? Dar va cădea lumea pe care a făcut-o Dumnezeu. Însă nici ceea ce a făcut omul nu cade în ruină decât atunci când va vrea Dumnezeu, și nici ceea ce a făcut Dumnezeu nu cade în

---

[104] *Psalmul* 102, 5.

[105] Acuzatorii păgâni.

[106] Invazia vizigoților și prădarea Romei este prezentată ca fiind doar o pedeapsă care s-a abătut asupra cetății, nu ca o pedeapsă injustă, cu scop strict punitiv, ci una care are rolul de a-i aduce pe păgâni la adevărata credință; pentru creștini, ea reprezintă o încercare și un prilej de a-și dovedi tăria credinței.

[107] Din această afirmație rezultă marea schimbare de mentalități pe care o aduce creștinismul, și anume faptul că persoanei i se acordă o importanță primordială; astfel, în discursul de față, cei care contează sunt oamenii, nicidecum Roma, pe care romanii o vedeau ca fiind hărăzită de zei să conducă destinele lumii; în creștinism, mult mai gravă decât căderea Romei este căderea oamenilor în păcat și împietrirea inimii lor – adică dorința de a persevera în rău. Salvarea Romei și implicit salvarea lumii zilelor noastre, ne arată Fericitul Augustin, nu poate veni decât prin întoarcerea omului la Dumnezeu.

ruină decât atunci când va dori El. Căci, dacă lucrul omului nu cade fără voia lui Dumnezeu, când poate lucrarea lui Dumnezeu să cadă din voia omului?

Totuși chiar și lumea pe care a făcut-o Dumnezeu pentru tine va cădea; și de aceea El te-a făcut pe tine muritor. Omul însuși, podoaba cetății, însuși omul, locuitorul, conducătorul, cârmuitorul cetății, vine astfel încât să plece, așa se naște, încât moare, așa intră în lumea aceasta, încât doar trece prin ea. „Cerul și pământul vor trece."[108] Și atunci, ce-i de mirare dacă la un moment dat vine și sfârșitul cetății? Și poate nu este acum sfârșitul cetății. Totuși într-o zi îi va veni și ei sfârșitul.

Dar de ce piere Roma între jertfele[109] creștinilor? De ce între jertfele păgânilor a ars Troia, mama ei? Zeii în care și-au pus romanii speranța, toți zeii romani în care și-au pus speranța romanii păgâni, din Troia cuprinsă de flăcări, s-au mutat pentru a întemeia Roma. Zeii romanilor au fost mai întâi zei ai troienilor. A ars Troia, a luat Enea[110] zeii fugari, ba chiar, fugind, a luat și zeii nătângi. Într-adevăr, ei au putut fi purtați de fugarul [Enea], dar ei înșiși nu au putut să fugă. Și, venind cu acești zei în Italia, a întemeiat Roma cu zei falși. Ar fi mult să urmăresc întregul șir al evenimentelor, însă voi spune totuși, pe scurt, ceea ce se amintește în scrierile lor[111]. Autorul[112] cunoscut tuturor spune așa: „Orașul Roma, după cum am aflat eu, a fost întemeiat și stăpânit la început de troieni, care, avându-l pe Enea conducător, au rătăcit ca nomazi prin locuri felurite"[113]. Așadar, aveau zeii cu ei, au întemeiat Roma în Latium[114] și au pus acolo, spre a fi cinstiți, zeii care fuseseră cinstiți și în Troia. Poetul[115] lor o prezintă pe

---

[108] *Matei* 24, 35.

[109] Adică jertfa euharistică.

[110] Erou troian, personajul central al epopeii vergiliene, fiul lui Anchise și al Afroditei, atunci când grecii cuceresc Troia, se salvează din mijlocul flăcărilor purtându-l pe bătrânul Anchise în spate, pe Ascaniu în brațe, ducându-i în plus și pe zeii cei mai sacri ai Troiei (*penații*), precum și Palladiumul (statuia zeiței Atena); vezi P. GRIMAL, *Dicționar de mitologie* ..., s.v. *Enea*.

[111] Ale romanilor.

[112] Cel despre care se vorbește este Gaius Sallustius Crispus (86-34 î.Hr.), istoriograf roman.

[113] SALLUSTIUS, *Despre conjurația lui Catilina*, 6, 1.

[114] Regiune din centrul Italiei, situată între Tibru și Campania.

[115] Publius Vergilius Maro (70-19 î.Hr.), autorul *Eneidei*.

Iunona[116], care era mânioasă pe Enea și pe troienii fugari, spunând: „Neamul potrivnic mie străbate întinsul Mării Tireniene, / Aducând, în Italia, Troia și penații înfrânți"[117]. Adică ducând cu sine zeii învinși[118] în Italia. Acum, când zeii învinși erau purtați în Italia, s-a produs o arătare a puterii divine, sau un semn de rău augur?

Iubiți, așadar, legea lui Dumnezeu și nu vă tulburați! Vă rugăm, vă implorăm, vă îndemnăm: fiți blânzi, suferiți împreună cu cei suferinzi, ajutați-i pe cei bolnavi[119]! Și, cu acest prilej, ospitalitatea voastră să se arate în toată măreția ei față de mulțimea străinilor, a nevoiașilor și a celor aflați în lipsuri; față de toți aceștia să se arate buna voastră lucrare[120]! Creștinii să facă ce le poruncește Hristos; și, cu atât mai mult, păgânii să aducă hulă spre răul lor!

---

[116] În mitologia romană, Iunona este soția lui Iupiter. Iuno a fost identificată de timpuriu cu Hera, din mitologia greacă.

[117] VERGILIUS, *Eneida*, I, 67-68.

[118] Eugen CIZEK, *Istoria literaturii latine*, vol. I, Ed. Corint, București, 2003, p. 37: „[În religia romană] nu numai că abundau pretutindeni puterile divine, *numina*, dar fiecare om avea o forță supraumană, personală, un «geniu», *genius*, propriu. Totodată [romanii] proliferau zeitățile casnice: *penații*, zeii interiorului casei și ai cămării – de unde expresia franceză sofisticată «regagner ses penates», «a se întoarce la penații săi», adică «acasă»; *larii*, divinitățile exteriorului locuinței și ale răspântiilor; *manii*, zeitățile morților, care «se întorceau» o dată pe an, într-o perioadă bine determinată, printre cei vii".

[119] *Cf.* 1 *Tesaloniceni* 5, 14.

[120] Episcopul Hipponei își îndeamnă credincioșii să-și dovedească dragostea frățească și să le ofere ajutor refugiaților, persoanelor năpăstuite din Roma care, fugind din calea invaziei barbarilor, își căutau acum un adăpost.

EPISTOLE

1. Tâlcuire la „Tatăl nostru” (Epistola 130, 21-22)

Notă introductivă

Epistola 130 îi este adresată unei văduve romane care făcea parte dintr-o familie ilustră, și anume Probei, soția lui Probus, fost consul. Această scrisoare, în ansamblul ei, poate fi considerată o adevărată carte despre rugăciune, din care am selectat capitolele 21 și 22, în care se discută cererile „Rugăciunii Domnești” și faptul că aceste cereri stabilesc o punte de legătură între Vechiul și Noul Testament.

Epistola 130*

Episcopul Augustin, slujitor al lui Hristos și al slujitorilor lui Hristos, îi transmite salutări, în [numele] Domnului Domnilor, Probei, slujitoare evlavioasă a lui Dumnezeu

21. *Tâlcuirea „Rugăciunii Domnești”*[1].

Prin urmare, ne sunt necesare cuvintele prin care [putem] să ne amintim și să ne gândim la ceea ce [trebuie] să cerem, nu cele prin care să credem că trebuie să-I arătăm noi sau să-L convingem pe Dumnezeu [în privința a ce trebuie să ne dea][2].

---

* Această scrisoare, adresată Probei, a fost scrisă după anul 411. Pentru traducere am folosit textul ediției: Al. GOLDBACHER (ed.), *S. Augustini Epistulae*, în: *CSEL* 44, 1904, pp. 40-77.

[1] Rugăciunea „Tatăl nostru” ni s-a păstrat în două variante, după *Matei* 6, 9-13 și după *Luca* 11, 2-4.

[2] În comentariul său, Fericitul Augustin omite începutul „Rugăciunii Domnești”, început care primește următoarele interpretări: SFÂNTUL CIPRIAN, *Despre rugăciunea domnească*, în: *Apologeții de limbă latină*, trad. rom. de Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor

Așadar, când spunem: „Sfințească-se numele Tău”[3], ne îndemnăm pe noi înșine să dorim ca numele Lui, care întotdeauna este sfânt, să fie socotit sfânt și în mijlocul oamenilor, adică să nu fie disprețuit, fapt care le folosește oamenilor, și nu lui Dumnezeu.

Și prin faptul că spunem: „Vie Împărăția Ta”[4], care va veni cu siguranță, fie că vrem, fie că nu vrem, ne îndreptăm dorința spre

---

Constantinescu, Paul Papadopol și Prof. David Popescu, introd., note și indici de prof. Nicolae Chițescu, PSB 3 (serie veche), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, pp. 467-468: „Rugăciunea noastră e publică și comună și, când ne rugăm, nu ne rugăm numai pentru unul, ci pentru tot poporul, fiindcă tot poporul formăm o unitate. [...] Omul nou, renăscut și redat lui Dumnezeu prin grația Lui, spune în primul rând «tată» fiindcă de acum a început să fie fiu. «La ale Sale proprii – zice – a venit și ai Săi nu L-au primit. Tuturor celor ce L-au primit le-a dat puterea să devină fii ai lui Dumnezeu, care cred în numele Lui (*Ioan* 1, 11-12)»”. SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Matei* ..., p. 250: „Cel care numește Tată pe Dumnezeu, prin această singură numire, a mărturisit: iertarea păcatelor, ridicarea pedepsei, dreptatea, sfințenia, răscumpărarea, înfierea, moștenirea, însușirea de frate cu Unul-Născut, dăruirea Duhului. Că nu-i cu putință să numești Tată pe Dumnezeu dacă n-ai dobândit toate aceste bunătăți. [...] Când spune: «Care ești în ceruri», nu o spune ca să închidă pe Dumnezeu în cer, ci ca să îndepărteze de pământ pe cel ce se roagă și să-l ridice la locurile cele mai înalte și la locașurile cele de sus”. ORIGEN, *Despre rugăciune*, în: *Scrieri alese*, partea a II-a, trad. rom. de pr. prof. T. Bodogae și pr. prof. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, studiu introductiv și note de pr. prof. Teodor Bodogae, PSB 7 (serie veche), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, pp. 245-246: „Când se zice că «Tatăl sfinților este în ceruri», nu trebuie înțeles că Dumnezeu ar fi mărginit la o formă trupească și că ar locui în forma aceasta în ceruri, căci dacă ar fi mărginit într-un loc, atunci ar urma că Dumnezeu e mai mic decât cerurile, care-L încap. Or trebuie, dimpotrivă, să credem că față de puterea de nespus a dumnezeirii Lui, toate celelalte sunt mărginite”.

[3] Cererea I: SFÂNTUL CIPRIAN, *Despre rugăciunea* ..., p. 470: „Apoi spunem: «Sfințească-se numele Tău» nu pentru că dorim ca Dumnezeu să fie sfințit în rugăciunile noastre, ci pentru că-I cerem Domnului ca numele Lui să se sfințească în noi”. SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii* ..., p. 251: „Prin urmare, «sfințească-se», înseamnă: «slăvească-se». Cu alte cuvinte, Hristos spune așa: «Învrednicește-ne să ducem o viață așa de curată, încât prin noi să Te slăvească toți oamenii»”. ORIGEN, *Despre rugăciune* ..., p. 248: „Cuvintele «sfințească-se numele Tău» arată că ori nu s-a împlinit cererea, ori că cel care a dobândit-o se roagă ca ea să-i rămână și să nu se sfârșească” (în continuarea explicației se optează pentru a doua variantă). TERTULIAN, *Despre rugăciune* ..., p. 231.

[4] Cererea a II-a: SFÂNTUL CIPRIAN, *Despre rugăciunea* ..., pp. 470-471: „Cerem să vină Împărăția Lui printre noi cum cerem să se sfințească și numele Lui în noi. [...] dar, preaiubiți frați, Împărăția lui Dumnezeu poate fi Hristos Însuși, pe care-L dorim zilnic să vină, a Cărui sosire voim să se înfăptuiască fără zăbavă. Căci, după cum El Însuși este învierea, fiindcă în El înviem și noi, la fel se poate înțelege El Însuși ca Împărăție a lui Dumnezeu, fiindcă în El vom avea să împărățim”. SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii* ..., p. 251: „Și aceste cuvinte sunt iarăși cuvintele unui copil recunoscător, care nu-și lipește sufletul de cele ce se văd, nici nu socotește mare lucru pe cele din lumea aceasta, ci se grăbește către Tatăl și dorește cu înfocare pe cele viitoare”. ORIGEN, *Despre rugăciune* ..., p. 252: „Eu cred că prin Împărăția lui Dumnezeu se înțelege starea fericită a unui suflet condus de rațiune și îndrumat de sfaturi înțelepte, cu alte cuvinte, Împărăția lui

acea Împărăție, ca ea să vină pentru noi și noi să fim vrednici să domnim în ea.

Când spunem: „Facă-se voia Ta, precum în cer și pe pământ"[5], cerem pentru noi de la Dumnezeu o asemenea supunere, încât [să putem] împlini voia Lui, precum o împlinesc îngerii în ceruri.

Când spunem: „Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi"[6], prin faptul că se spune „astăzi" este desemnată „vremea de acum", pentru care cerem fie cele necesare [pentru viața aceasta], desemnând întregul prin partea cea mai bună, adică prin termenul „pâine", fie Taina[7] celor credincioși, care [ne] este necesară în prezent nu pentru a dobândi fericirea în vremea de acum, ci pe aceea veșnică.

Dumnezeu înseamnă cuvintele mântuitoare adresate ascultătorilor, precum și faptele bune izvorâte din dreptate". TERTULIAN, *Despre rugăciune* ..., pp. 231-232.

[5] Cererea a III-a: SFÂNTUL CIPRIAN, *Despre rugăciunea* ..., pp. 471-473: „Adăugăm și zicem: «Facă-se voia Ta în cer și pe pământ» nu pentru ca Dumnezeu să facă ce vrea El, ci pentru ca să putem noi face ce vrea Dumnezeu. [...] De vreme ce avem trupul din pământ și sufletul din cer, suntem în același timp pământ și cer și de aceea ne rugăm să se facă voia lui Dumnezeu și-ntr-o parte și-n cealaltă, adică și în corp și în spirit. Căci este luptă între corp și spirit și zilnică neînțelegere și confruntare între acești doi adversari [...]". SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii* ..., p. 252: „Cererea aceasta vrea să spună: «După cum acolo sus în cer toate se petrec fără de nici o piedică, iar îngerii nu împlinesc numai unele porunci, iar pe altele le calcă, ci pe toate le fac și cu toții se supun – că 'sunt puternici în virtute, spune psalmistul, făcând cuvântul Lui' (*Psalmul* 102, 21) –, tot așa învrednicește-ne și pe noi oamenii să nu facem pe jumătate voința Ta, ci să o împlinim în întregime, așa cum Tu voiești!»" TERTULIAN, *Despre rugăciune* ..., p. 232.

[6] Cererea a IV-a: SFÂNTUL CIPRIAN, *Despre rugăciunea* ..., pp. 474-475: „Aceste cuvinte pot fi înțelese și spiritual, dar și simplu, fiindcă ambele sensuri prin înțelepciunea divină sunt de folos mântuirii. Hristos este pâinea vieții (*cf. Ioan* 6, 35) și această pâine nu este a tuturor, ci a noastră" – se referă la Euharistie. „[...] Dar se poate înțelege și că, de îndată ce am renunțat la cele ale lumii, depărtându-ne de bogățiile ei, cu încredere în grația divină, să cerem numai hrana necesară traiului [...]". SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii* ..., p. 253: „Uită-mi-te câtă duhovnicie este și în cele trupești! Nu ne-a poruncit să ne rugăm nici pentru averi, nici pentru desfătări, nici pentru haine luxoase, pentru nimic din unele ca acestea, ci numai pentru pâine, anume pentru pâinea cea de astăzi, ca să nu ne îngrijim de ziua cea de mâine!" ORIGEN, *Despre rugăciune* ..., p. 257, n. 298: „Termenul ἐπιούσιος («spre ființă») e întâlnit numai de două ori în Sfânta Scriptură, și anume la *Matei* 6, 11 și la *Luca* 11, 3, deci în locurile unde e vorba de rugăciunea «Tatăl nostru». [...] Termenul ἐπιούσιος derivă de la verbul ἔπειμι – «merg spre, urmez», așa cum e expresia ἡ ἐπιοῦσα ἡμέρα – «ziua următoare». Așa s-a încetățenit adjectivul «cea de toate zilele». Origen derivă însă ἐπιούσιος de la ἐπί + οὐσία – «spre ființă, spre ființare», raportându-l la Euharistie. Traducerea latină *super substantialis* urmează această ipoteză. Fericitul Ieronim a tradus cu «pâine supranaturală», ceea ce iarăși e forțat".

[7] Taina Împărtășaniei.

Când spunem: „Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri”[8], ne reamintim nouă înșine și ce [trebuie] să cerem și ce [trebuie] să facem ca să merităm să primim [ceea ce vrem].

Când spunem: „Și nu ne duce pe noi în ispită”[9], ne îndemnăm pe noi înșine să cerem aceasta, ca nu cumva, lipsiți de ajutorul Lui, fie să încuviințăm căderea în vreo ispită, fiind înșelați, fie să cedăm ispitei, fiind zdrobiți.

Când spunem: „Izbăvește-ne de cel rău”[10], ne îndemnăm pe noi înșine să luăm aminte că încă nu ne aflăm în acel bine unde să nu ne mai poată atinge vreun rău. Această ultimă cerere a „Rugăciunii Domnești” este atât de amplă, încât un creștin, supus

---

[8] Cererea a V-a: SFÂNTUL CIPRIAN, *Despre rugăciunea ...*, p. 477: „[Dumnezeu] a întărit și a adăugat legământul sigur, punându-ne condiție și silindu-ne să promitem că, precum noi cerem să ni se ierte greșelile, așa vom ierta și noi pe cei ce ne-au greșit, știind că nu putem dobândi ce cerem pentru păcatele noastre dacă nu facem și noi la fel cu cei ce au păcătuit împotriva noastră”. SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii ...*, pp. 253-254: „Astfel, pentru că ne pomenește de păcate, ne învață să fim smeriți; pentru că ne poruncește să iertăm altora greșelile, îndepărtează din sufletul nostru dușmănia; pentru că ne făgăduiește și nouă iertarea greșelilor dacă iertăm pe cei ce ne greșesc, ne dă bune nădejdi și ne învață să filosofăm despre nespusa iubire de oameni a lui Dumnezeu”. ORIGEN, *Despre rugăciune ...*, p. 267, ne arată că, cerând iertarea păcatelor, nu trebuie să uităm că toți suntem datornici și toți trebuie să iertăm (*cf. Matei* 18, 21-35). TERTULIAN, *Despre rugăciune ...*, p. 234.

[9] Cererea a VI-a: SFÂNTUL CIPRIAN, *Despre rugăciunea ...*, p. 479: „În aceste cuvinte se arată că nimic nu ne poate fi împotrivă dacă n-a îngăduit aceasta mai înainte Dumnezeu, că toată teama noastră, devoțiunea și respectul trebuie îndreptate către Dumnezeu, fiindcă în ispite nu-i este nimic permis răului dacă nu i se atribuie vreo putere de către Dumnezeu”. ORIGEN, *Despre rugăciune ...*, pp. 272-281, ne arată că ducerea în ispită nu trebuie înțeleasă ca ferire de ispite, ci ca asistență și putere de a birui răul, după ce ne-am scârbit de el. TERTULIAN, *Despre rugăciune ...*, p. 234.

[10] Cererea a VII-a: SFÂNTUL CIPRIAN, *Despre rugăciunea ...*, p. 480: „Aceste cuvinte exprimă toate inimicițiile pe care le uneltește dușmanul împotriva noastră pe această lume, inimiciții în fața cărora suntem întăriți și apărați dacă Dumnezeu ne eliberează de tot ce e rău, dacă dă ajutorul Său celor ce se roagă și I-l cer. [...] Oare cine se teme de lume dacă are pe Dumnezeu pavăză în lume?” SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii ...*, p. 255: „«Cel rău» este numit aici diavolul. [...] De aceea Domnul nici n-a spus «izbăvește-ne de cei răi», ci: «de cel rău», învățându-ne să nu purtăm ură semenilor noștri pentru relele pe care le suferim de la ei, ci să mutăm ura noastră de la ei la diavol, pentru că el este pricina tuturor relelor”. ORIGEN, *Despre rugăciune ...*, p. 282: „Tot așa trebuie să înțelegem lucrurile și când suntem mântuiți de cel rău. Dumnezeu l-a mântuit pe Iov nu prin aceea că nu i-ar fi dat diavolului putere să-l pună la tot felul de încercări, ci pentru că în toate necazurile prin care a trecut el n-a păcătuit în fața Domnului, ci s-a dovedit drept”. TERTULIAN, *Despre rugăciune ...*, p. 235.

oricărei încercări, își exprimă plângerea prin ea, varsă lacrimi prin ea, începe prin ea, continuă prin ea și își sfârșește rugăciunea prin ea. De fapt, noi avem nevoie de aceste cuvinte pentru a încredința lucrurile [pe care ele le semnifică] memoriei noastre.

22. *Legătura dintre cererile din „Rugăciunea Domnească" și cele din Vechiul Testament.*

Căci orice alte cuvinte am folosi – fie că ardoarea celui care se roagă, precedând [cuvintele], le folosește pentru a da o formă clară [cererilor], fie că ea, venind în urma [folosirii cuvintelor], îndreaptă atenția [asupra lor] ca să crească [în râvnă][11] –, nu spunem nimic altceva decât ceea ce se găsește în „Rugăciunea Domnească", dacă ne rugăm într-un fel drept și potrivit. Însă oricine spune ceva care nu se regăsește în această rugăciune evanghelică, chiar dacă rugăciunea nu este nelegiuită, spune o rugăciune trupească, și nu duhovnicească, pe care nu știu cum să nu o numim nelegiuită, din moment ce rugăciunea duhovnicească este singura care li se potrivește celor renăscuți în Duh.

Căci cel care, de exemplu, spune: „Precum înaintea lor Te-ai sfințit întru noi, așa și înaintea noastră Te mărește întru ei" și: „Dă crezământ prorocilor Tăi"[12], oare, de fapt, nu spune: „Sfințească-se numele Tău"? Cel care spune: „Dumnezeule al puterilor, întoarce-ne pe noi și arată fața Ta și ne vom mântui!"[13], oare, de fapt, nu spune: „Vie Împărăția Ta"? Cel care spune: „Pașii mei îndreaptă-i după cuvântul Tău și să nu mă stăpânească nicio fărădelege"[14], oare, de fapt, nu spune: „Facă-se voia Ta, precum în cer și pe pământ"? Cel care spune: „Sărăcie și bogăție nu-mi da"[15], oare, de fapt, nu spune: „Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi"? Cel care spune: „Adu-Ți aminte, Doamne, de David

---

[11] Aici Fericitul Augustin se referă la două situații când pot fi folosite și alte cuvinte în rugăciune: fie pentru a da o formă cât mai explicită cererilor (ceea ce face Sfânta Tradiție), fie pentru a crește evlavia celui care se roagă. Este posibil să folosim și alte cuvinte, atâta vreme cât nu intră în contradicție cu cererile din „Rugăciunea Domnească".

[12] *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 36, 4, 18.

[13] *Psalmul* 79, 4.

[14] *Psalmul* 118, 133.

[15] *Pildele* 30, 8.

și de toate blândețile lui"[16] sau: „Doamne, Dumnezeul meu, de am făcut aceasta, de este nedreptate în mâinile mele, de am răsplătit cu rău celor care mi-au făcut rău"[17], oare, de fapt, nu spune: „Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri"? Cel care spune: „Pofta pântecelui și a împreunării trupului să nu mă cuprindă"[18], oare, de fapt, nu spune: „Nu ne duce pe noi în ispită"? Cel care spune: „Scoate-mă de la vrăjmașii mei, Dumnezeule, și de cei ce se scoală împotriva mea izbăvește-mă"[19], oare, de fapt, nu spune: „Izbăvește-ne de cel rău"?

Și, dacă parcurgi toate cuvintele sfintelor rugăciuni, după cât socotesc, nu vei găsi nimic care să nu fie cuprins și rezumat în „Rugăciunea Domnească". De aceea, suntem liberi să cerem, cu alte și alte cuvinte, aceleași lucruri în rugăciune, dar nu suntem liberi să cerem altceva.

---

[16] *Psalmul* 131, 1.
[17] *Psalmul* 7, 3-4.
[18] *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 23, 5.

2. Răspunderea slujirii preoțești (Epistola 21)

Notă introductivă

La începutul anului 391, Fericitul Augustin a fost hirotonit preot în biserica din Hippona de episcopul Valerius. Momentul în care a ajuns, din călugăr la mănăstirea din Tagaste, să fie hirotonit l-a luat oarecum prin surprindere.

Mesajul scrisorii este unul deosebit de actual pentru oricine vrea să acceadă la treapta preoțească, deoarece scoate în evidență răspunderea slujirii preoțești, atât în fața oamenilor, cât mai ales în fața lui Dumnezeu[20]. Fiind conștient de greutățile și de pericolele cărora trebuie să le facă față un preot care își îndeplinește chemarea cu evlavie, Fericitul Augustin îl roagă pe episcopul Valerius să îl lase să se retragă un timp, pentru a se ruga și a studia Scriptura, ca pe urmă să poată sluji în așa fel încât la Judecată să dea răspuns bun în fața lui Dumnezeu, atât el, cât și episcopul care îl hirotonise.

Epistola 21[*]

Preotul Augustin îi transmite salutări, în [numele] Domnului, preafericitului și venerabilului său domn, episcopul Valerius, părintele său preaiubit, cu toată dragostea, în fața Domnului.

1. *Cât de grea și plină de primejdii este slujirea preoțească.*

Înainte de toate, rog înțelepciunea ta pioasă să cugete că nu există nimic în viața aceasta, și mai cu seamă în acest timp, mai

---

[20] În legătură cu acest subiect, vezi și SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, SFÂNTUL GRIGORIE DE NAZIANZ, SFÂNTUL EFREM SIRUL, *Despre preoție*, introd., trad. rom. și note de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.

[*] Această scrisoare, adresată episcopului Valerius, a fost scrisă înainte de Paști, în anul 391. Pentru traducere am folosit textul ediției: Al. GOLDBACHER (ed.), *S. Augustini Epistulae*, în: *CSEL* 34/1, 1895, pp. 49-54.

ușor și mai frumos și mai plăcut în fața oamenilor decât slujirea de episcop sau de preot sau de diacon dacă este îndeplinită de mântuială și cu ambiții josnice, dar nimic nu este în fața lui Dumnezeu mai jalnic și mai trist și mai demn de pedeapsă. Tot așa, nu există nimic în viața aceasta, și mai cu seamă în acest timp, mai greu, mai obositor, mai periculos decât slujirea de episcop sau de preot sau de diacon, dar în fața lui Dumnezeu nu este nimic mai fericit dacă se slujește[21] în felul în care ne poruncește Conducătorul nostru. Însă eu nu am învățat nici în copilărie și nici în adolescență care este felul acesta [în care se slujește bine Domnului], și în vremea în care începeam să învăț s-a făcut asupra mea un act de violență[22], din cauza păcatelor mele – căci nu știu ce altceva să cred –, ca să îmi fie dat al doilea loc la cârmă mie, cel care nu știam să țin în mâini nici măcar o vâslă.

2. *De ce a plâns Augustin atunci când a fost hirotonit preot.*

Dar socotesc că de aceea a vrut Domnul meu să mă îndrepteze în felul acesta, pentru că îndrăzneam să condamn păcatele multor corăbieri[23], ca și cum aș fi fost mai experimentat și mai bun, înainte să fi aflat din proprie experiență ce se face acolo. Astfel, după ce am fost trimis printre ei, abia atunci am început să îmi dau seama de nesocotința reproșurilor mele, cu toate că și înainte judecam această sarcină ca fiind cea mai periculoasă. De aici erau acele lacrimi pe care unii frați m-au văzut vărsându-le în oraș, la vremea hirotonirii mele ca preot, iar ei m-au consolat cu gând bun, prin ce cuvinte au putut, dar ele nu au ajuns defel la rana mea, pentru că ei nu știau cauza durerii mele. Am cunoscut

---

[21] Fericitul Augustin folosește o metaforă din domeniul militar – termenul *militare* înseamnă „a îndeplini slujba de soldat, a lupta" –, arătând că slujirea preoțească reprezintă o luptă veritabilă, care trebuie dusă de cel ce și-o asumă pe acest pământ (*cf.* TERTULIAN, *Despre rugăciune*, XIX, 5: *nam et militia Dei sumus* – „căci noi suntem și ostașii lui Dumnezeu"), iar Hristos este văzut în acest context ca un *imperator* – „comandant suprem al armatei, general". *Cf. 1 Timotei* 1, 18-19; *2 Timotei* 2, 4.

[22] Vezi nota introductivă.

[23] Biserica este văzută ca o corabie care înfruntă valurile lumii acesteia, iar clericii sunt cei care se află la cârmă și trebuie să navigheze în așa fel încât corabia – Biserica – să iasă cu bine din orice furtună. Metafora vieții văzută ca o mare și a oamenilor, ca niște navigatori pe apele ei agitate, apare și în lucrarea *Despre viața fericită*, I, 1-4 a lui Seneca.

din experiență [aceste lucruri] mult mai intens și mult mai pe larg decât [le] gândeam, nu fiindcă am văzut valuri și furtuni noi – pe care înainte fie nu le cunoscusem, fie nu auzisem de ele, fie nu citisem despre ele, fie nu le gândisem –, ci fiindcă nu îmi cunoșteam deloc dibăcia și puterile pentru a le evita sau îndura și fiindcă puneam un oarecare preț pe ele[, în loc să le socotesc fără valoare]. Însă Domnul a râs de mine și a vrut să mă arate pe mine mie însumi[24] prin experimentarea lucrurilor.

3. *Necesitatea aprofundării Sfintelor Scripturi.*

Iar dacă n-a făcut aceasta pentru a mă condamna, ci pentru a avea milă de mine – fapt pe care îl sper cu încredere acum, după ce am cunoscut slăbiciunea mea –, se cuvine să cercetez toate leacurile Sfintelor Scripturi și să trăiesc rugându-mă și citind, ca să obțin o bună sănătate a sufletului meu, pentru un efort atât de periculos. Aceasta nu am făcut-o înainte, fiindcă nu am avut timp. Căci atunci am fost hirotonit ca preot, pe când mă gândeam la [necesitatea unei] perioade de timp liber pentru cunoașterea Sfintelor Scripturi, și astfel vroiam să-mi potrivesc lucrurile, ca timpul de odihnă să-l folosesc pentru acest efort. Și e adevărat, nu știam [mai înainte] ce îmi lipsește pentru o atare lucrare, care acum mă frământă și mă sperie. Iar dacă de aceea am aflat, din experiență, ce îi trebuie unui om care este iconom al Tainelor și Cuvântului lui Dumnezeu pentru popor, ca în prezent să nu-mi fie îngăduit să dobândesc ceea ce am aflat că nu am, atunci poruncește-mi să pier, părinte Valerius! Unde este dragostea ta? Sigur mă iubești? Sigur iubești Biserica pe care ai vrut să o păstoresc astfel [cu toate lipsurile mele]? Și totuși sunt sigur că mă iubești și pe mine, și Biserica. Dar tu socotești că sunt bun, cu toate că eu mă cunosc mai bine, [eu] care nu m-aș cunoaște dacă nu aș fi învățat din experiență [de ce sunt în stare].

---

[24] Cunoașterea de sine este pasul hotărâtor pe care trebuie să-l facă omul atunci când se decide să se apropie de Dumnezeu, și mai ales atunci când alege să fie cel care îi conduce pe ceilalți pe această cale. Un îndemn la autocunoaștere era înscris și pe frontispiciul templului din Delphi: γνῶθι σαὐτόν, tradus în latină prin sintagma *nosce te ipsum* („cunoaște-te pe tine însuți!"). O interpretare a sensului acestui dicton ne-o dă Cicero, în *Tusculanae Disputationes*, I, 52: „Așadar, când spune: «Cunoaște-te pe tine însuți!», de fapt spune: «Cunoaște-ți sufletul!»"

4. *Augustin cere un răgaz pentru a se ruga și a studia.*

Dar poate Sfinția Ta va zice: „Aș vrea să știu ce lipsește pregătirii tale". Însă sunt atât de multe, încât aș putea să le enumăr mai ușor pe cele pe care le am, decât pe cele pe care doresc să le am. În fapt, aș îndrăzni să spun că eu știu și păstrez cu toată credința ceea ce ține de mântuirea mea. Dar cum să folosesc ceea ce știu pentru mântuirea altora, necăutând ceea ce-mi este mie de folos, ci ceea ce este de folos multora ca să fie mântuiți[25]? Și sunt poate alte sfaturi notate în Cărțile Sfinte – ba chiar nu trebuie să ne îndoim că sunt –, prin a căror cunoaștere și aprofundare omul lui Dumnezeu ar putea să conducă lucrurile bisericești mai bine sau, cu siguranță, în mijlocul celor nedrepți, fie să trăiască cu sufletul mai împăcat, fie să moară în așa fel încât să nu piardă acea viață, singura după care suspină inimile smerite și blânde ale creștinilor. Cum poate să se întâmple aceasta, dacă nu precum spune Domnul: cerând, căutând, bătând[26], adică rugându-mă, citind, plângând? Pentru această trudă am vrut să obțin, prin mijlocirea unor frați, [dar] și acum, prin aceste rugăminți [pe care le-am adresat în această scrisoare], de la dragostea ta sinceră și venerabilă, un scurt timp, ca de exemplu până la Paști.

5. *Dumnezeu îl judecă aspru pe preotul care nu cunoaște învățătura sfântă.*

Căci ce-I voi răspunde Domnului, Judecătorul [meu]: „Nu puteam să caut ceea ce-mi lipsea fiindcă mă împiedicau treburile bisericești"? Dacă îmi va răspunde așa: „Slugă vicleană[27], dacă cineva ar încerca să-și însușească prin fraudă vreo proprietate de-a Bisericii, la strângerea roadelor căreia este depusă multă trudă, și ți-ar sta în putere să o aperi în fața unui judecător de pe pământ, oare tu, lăsând câmpul pe care l-am udat cu sângele Meu, nu ai merge să pledezi procesul, având consimțământul tuturor, ba chiar la porunca și la constrângerea unora? Și, dacă decizia ar fi

[25] *Cf. 1 Corinteni* 10, 33.
[26] *Cf. Matei* 7, 7; *Luca* 11, 9.
[27] *Cf. Matei* 18, 32; *Luca* 19, 22.

împotriva Bisericii, oare[, pentru a face recurs,] nu ai străbate marea? Și nu s-ar auzi nicio plângere care să te cheme acasă, [fie și] după o absență de un an sau mai mult, pentru ca nu cumva să intre altul în posesia unei bucăți de pământ necesar nu pentru suflet, ci pentru trupul săracilor. Dar oare pomii Mei vii nu ar potoli foamea acestora cu mult mai ușor și mai plăcut Mie dacă ar fi cultivați cu grijă? De ce aduci atunci ca pretext faptul că ți-a lipsit timpul liber pentru a învăța să cultivi câmpul Meu?", prin urmare, spune-mi, te rog, ce să răspund? Sau poate vrei să spun: „Bătrânul Valerius, fiindcă a crezut că sunt pregătit în toate privințele, pe cât de mult m-a îndrăgit, pe atât de puțin mi-a permis să învăț acestea".

6. *Augustin îl roagă pe Valerius să aibă milă de el.*

Ia aminte la toate acestea, bătrâne Valerius, te implor în numele bunătății și asprimii lui Hristos, în numele milei și judecății Lui, în numele Lui, Cel care ți-a trimis atâta dragoste față de mine, încât nu îndrăznesc să te supăr nici pentru câștigul sufletului meu! Mai mult, tu Îi iei pe Dumnezeu și pe Hristos ca martori ai curăției gândurilor și ai dragostei tale și ai afecțiunii sincere pe care o ai față de mine, ca și cum eu nu aș putea să jur în fața tuturor, în legătură cu aceste lucruri[, că sunt adevărate]. Prin urmare, implor dragostea și afecțiunea ta, să ai milă de mine și să îmi acorzi, în scopul în care ți-am cerut, atât timp cât ți-am cerut și să mă ajuți cu rugăciunile tale, ca dorința mea să nu fie în zadar, iar absența mea să nu fie lipsită de roade pentru Biserica lui Hristos, ci spre folosul fraților mei și slujitorilor [lui Hristos]. Știu că Domnul nu disprețuiește dragostea ta care se roagă pentru mine, mai ales în această situație; și, primind această ofrandă ca pe o jertfă a gingășiei, poate mă voi întoarce instruit cu cele mai sănătoase învățături din Scripturile Sale, într-un timp mai scurt decât am cerut[28].

[28] Cererea Fericitului Augustin a fost aprobată, iar el s-a retras pentru câteva luni în rugăciune, meditație și post. Debutul său ca predicator l-a constituit rostirea din amvonul catedralei din Hippona a unei predici în care îi combătea pe maniheii care respingeau Vechiul Testament (C. CREMONA, *Augustin* ..., pp. 152-153).

PREDICI PE TEME DIVERSE

1. Predici la sfinți

Predica 297[*]
La nașterea Sfinților Apostoli Petru și Pavel

1. *Încrederea prea mare în sine a lui Petru. Frica [izvorâtă] din slăbiciunea omenească, iubirea [izvorâtă] din harul divin.*

Sângele Apostolilor a făcut din această zi o zi de sărbătoare pentru noi. Slujitorii au dat la rândul lor ceea ce a fost jertfit pentru ei, prin sângele Domnului. După cum am auzit mai înainte, fericitului Petru i se poruncește să-L urmeze [pe Domnul]; și totuși el se gândea să o ia înainte când I-a spus Domnului: „Sufletul meu îl voi da pentru Tine"[1]. Avea o încredere prea mare în sine și nu își cunoștea frica[2]. Voia să meargă înaintea Celui pe care trebuia să Îl urmeze. Dorea un bine, dar nu respecta ordinea. A simțit în frica amară cât de amară era moartea și a spălat păcatul fricii amare cu lacrimi amare. Frica a fost cea întrebată de slujnică, iubirea [a fost întrebată] de Domnul. Și ce răspuns a dat frica, dacă nu [o dovadă de] șovăire omenească? Ce răspuns a dat iubirea, dacă nu [o dovadă de] mărturisire divină? Căci iubirea de Dumnezeu este darul lui Dumnezeu. Când Domnul îl întreba pe Petru în legătură cu iubirea, El cerea ceea ce dăduse.

2. *Lui Petru i se prevestește că va pătimi ceea ce nu vrea.*

Și totuși ce i-a prevestit Domnul lui Petru de a făcut din această zi una de sărbătoare? „Pe când erai mai tânăr", spune, „te

---

[*] *PL* 38, 1359-1365. Predica de față a fost rostită la 29 iunie, între anii 416 și 420.
[1] *Ioan* 13, 37.
[2] Referire la episodul relatat în *Ioan* 13, 36-38 și în *Luca* 22, 31-34 (lepădarea de Hristos de teamă).

încingeai singur și umblai unde voiai; dar, când vei îmbătrâni, altul te va încinge și te va duce unde nu voiești."[3] Unde este: „Cu Tine voi fi până la moarte"[4]? Unde este: „Sufletul meu îl voi da pentru Tine"[5]? Iată, te vei înspăimânta! Iată, vei tăgădui! Iată, vei plânge! Dar Cel pentru care te-ai temut să mori va învia și vei fi întărit. De fapt, de ce ne mirăm că s-a temut Petru înainte să învieze Hristos? Iată, acum a înviat Hristos, acum s-a arătat realitatea sufletului și a trupului [Său], acum ceea ce a fost promis s-a întărit prin exemplu. Domnul apare viu după cruce, după moarte, după mormânt. E puțin lucru să fie numai văzut: este atins, este pipăit, se dovedește [că este El]. Petrece patruzeci de zile cu Apostolii, intrând și ieșind, mâncând și bând, nu din pricina necesității [firii], ci prin puterea [Sa], nu din nevoie, ci din dragostea [Sa]: mâncând și bând nu pentru că Îi era foame și sete, ci spre a învăța și a arăta. După ce a dovedit realitatea învierii și a cuvântului Său, Se înalță la cer, trimite Duhul Sfânt, îi umple pe cei care cred și se roagă, îi trimite să propovăduiască. Și totuși, după toate acestea, altul îl leagă pe Petru și îl duce acolo unde el nu vrea. Ce voiai tu atunci când prevestea Domnul, [se cuvenea] să vrei și atunci când trebuia să urmezi.

3. *Mucenicii au suportat amărăciunea morții. Din acest motiv cununa mucenicilor este mai strălucitoare. Spinii bătătoriți cu picioarele de piatră.*

„Altul te [va] încinge și te [va] duce unde nu voiești."[6] Domnul ne mângâie în această privință, arătând în Sine slăbiciunea noastră și spunând: „Întristat este sufletul Meu până la moarte"[7]. Din acest motiv sunt mari mucenicii, deoarece au călcat în picioare dulceața acestei lumi; din acest motiv sunt mari mucenicii, deoarece au suportat asprimea cumplită a morții amare. Căci, dacă este ușor să suporți moartea, ce mare lucru au suportat mucenicii pentru moartea Domnului? Din ce motiv sunt mari, din

[3] *Ioan* 21, 18.
[4] *Luca* 22, 33.
[5] *Ioan* 13, 37.
[6] *Ioan* 21, 18.
[7] *Matei* 21, 38.

ce motiv sunt înălțați, din ce motiv sunt încununați cu mult mai strălucitor decât ceilalți oameni? Din ce motiv, după cum știu cei credincioși, mucenicii sunt pomeniți la locul lor, aparte de cei morți, și Biserica nu se roagă pentru ei, ci se încredințează rugăciunilor acestora? Din ce motiv [se întâmplă] aceasta, dacă nu pentru că moartea pe care ei au ales să o îndure pentru a-L mărturisi pe Domnul, mai degrabă decât să-L tăgăduiască pe Hristos, este cu adevărat amară?

Într-adevăr, firea fuge de moarte. Privește la toate speciile de animale, nu vei găsi una care să nu vrea să trăiască, care să nu se teamă să moară. Neamul omenesc are acest simțământ. Moartea este aspră, dar nu trebuie refuzată viața, fiindcă moartea este aspră. Petru, chiar și bătrân, nu dorea să moară. De fapt, nu voia să moară, dar dorea să Îl urmeze pe Hristos. Prefera să Îl urmeze pe Hristos mai degrabă decât să nu moară. Dacă ar exista o cale largă prin care să Îl urmezi pe Hristos, fără a fi nevoie să mori, cine ar mai sta pe gânduri să nu o înșface, să nu o aleagă? Dar o altă cale pe care să-L urmeze pe Hristos nu exista pe acolo pe unde voia el să meargă, [nu putea să-L urmeze] decât pe calea pe care nu voia să pătimească. În fine, de vreme ce berbecii au trecut pe acea cale aspră a morții, oile i-au urmat. Berbecii oilor sunt Sfinții Apostoli. Calea morții [este] aspră, plină de spini, dar acești spini, după ce au trecut Piatra și Petru, sunt bătătoriți cu picioarele de piatră[8].

4. *Dragostea pentru viață este demnă de laudă.*

Nu aducem reproșuri și nu acuzăm [pe nimeni], chiar dacă iubește viața aceasta. Dar totuși viața aceasta [se cuvine] să fie iubită în așa fel încât să nu păcătuim prin această dragoste. Să fie iubită viața, dar să fie aleasă Viața! Îi întreb pe cei care iubesc viața: „Cine este omul care își dorește viața?" Chiar și prin tăcerea voastră, toți îmi veți răspunde: „Cine este omul care nu-și dorește viața?" Adaug mai departe cuvintele psalmistului: „Cine este omul care voiește viața și iubește să vadă zile bune?"[9] Îmi veți

[8] Fericitul Augustin face aici un joc de cuvinte, sintagma *petreis pedes* putând fi tradusă ca „picioarele de piatră" sau „picioarele lui Petru".
[9] *Psalmul* 33, 12.

răspunde: „Cine este omul care nu voiește viața și care nu iubește să vadă zile bune?" Așadar, dacă vrei să trăiești și să vezi zile bune, din moment ce acestea reprezintă o răsplată, ia aminte la ceea ce trebuie să faci pentru a dobândi această plată: „Oprește-ți limba de la rău!"[10] Acesta este răspunsul psalmistului. [După ce spune:] „Cine este omul care nu voiește viața și care nu iubește să vadă zile bune?", [psalmistul] adaugă: „Oprește-ți limba de la rău și buzele tale să nu grăiască vicleșug! Ferește-te de rău și fă bine!"[11] Spune acum: „Vreau!" Te-am întrebat: „Vrei viața?" Ai răspuns: „Vreau!" Te-am întrebat: „Vrei să vezi zile bune?" Ai răspuns: „Vreau!" „Oprește-ți limba de la rău!" Spune acum: „Vreau! Ferește-te de rău și fă bine!" Spune acum: „Vreau!" Iar dacă vrei aceasta, ia aminte la ce trebuie să faci și aleargă spre răsplată!

5. *Lui Pavel îi este dată cununa meritată, pentru că a primit înainte harul nedatorat.*

Luați aminte la Apostolul Pavel, deoarece astăzi se prăznuiește și sărbătoarea lui. Ambii [Apostoli] au dus o viață asemănătoare, ambii și-au vărsat sângele, ambii au primit cununa cerească, ambii au sfințit ziua de azi. Prin urmare, ia aminte la Apostolul Pavel, amintește-ți cuvintele pe care le-am auzit mai înainte, pe când se citea epistola lui. „Că eu de-acum mă jertfesc și vremea despărțirii mele s-a apropiat. Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am împlinit-o, credința am păzit. De acum mi s-a gătit cununa dreptății, pe care Domnul îmi va da-o în ziua aceea, [El,] Dreptul Judecător."[12] Într-adevăr, Cel care a dat ceea ce nu datora nu îi va refuza ceea ce i se cuvine. Dreptul Judecător va da cununa; căci are cui să o dea. „Am luptat lupta cea bună, am împlinit călătoria, am păzit credința"; va da cununa pentru aceste merite. Cel care a dat ceea ce nu datora nu va tăgădui ceea ce se cuvine [să dea], după cum am spus.

Ce a dat fără a datora? „Pe mine, care mai înainte huleam, prigoneam și batjocoream."[13] Așadar, ce a dat fără a datora? Să îl

---

[10] *Psalmul* 33, 12.
[11] *Psalmul* 33, 12-13.
[12] 2 *Timotei* 4, 6-8.
[13] 1 *Timotei* 1, 13.

ascultăm pe el însuși mărturisind și aducând slavă prin mărturisirea vieții sale Celui care i-a dat harul. „Mai înainte", spune, „huleam, prigoneam și batjocoream." Prin urmare, ți se cuvenea ție să fii Apostol? Ce i se cuvine celui care hulește și prigonește și batjocorește? Ce altceva, în afară de osânda veșnică? Și, în loc de osânda veșnică, ce a primit? „Totuși am fost miluit, căci, în necredința mea, am lucrat din neștiință."[14] Aceasta este mila pe care Dumnezeu a dat-o, fără a o datora.

Ascultă alt lucru spus de același Apostol, în altă parte: „Nu sunt vrednic să mă numesc Apostol, pentru că am prigonit Biserica lui Dumnezeu"[15]. Văd, așadar, Apostole, că nu erai demn. Cum ți s-a dat ție să fii demn? Din ce motiv ești tu ceea ce nu ești demn să fii? Ascultă: „Dar prin harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt"[16]. Prin pedeapsa mea am fost ceea ce am fost, prin harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt. „Prin harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt și harul Lui, [care este] în mine, n-a fost în zadar, ci m-am ostenit mai mult decât ei toți."[17] Așadar, ai răsplătit harul lui Dumnezeu? Ai primit și ai dat înapoi? Ia seama la ceea ce ai spus! „Iau seama", spune. „Dar nu eu, ci harul lui Dumnezeu [care este] cu mine."[18] Prin urmare, oare acestui Apostol harnic, care a luptat lupta cea bună, și-a sfârșit călătoria și a păzit credința, îi va refuza Dreptul Dumnezeu cununa meritată, acestuia căruia i-a dat harul pe care nu i-l datora?

6. *Meritele noastre sunt darurile lui Dumnezeu. Învingem prin Cel care ne-a iubit.*

Cui va da El cununa meritată, o Pavele, [care ești] mic și mare, cui [i-o] va da? Cu siguranță, meritelor tale. Ai luptat lupta cea bună, ai împlinit călătoria, ai păzit credința. Va da cununa cuvenită acestor merite ale tale. Dar, ca să-ți fie dată ție cununa ta, a fost nevoie ca Dumnezeu să îți dăruiască meritele tale. Iată, ai luptat lupta cea bună, ai împlinit călătoria. De fapt, tu ai văzut

---

[14] *1 Timotei* 1, 13.
[15] *1 Corinteni* 15, 9.
[16] *1 Corinteni* 15, 10.
[17] *1 Corinteni* 15, 10.
[18] *1 Corinteni* 15, 10.

în mădularele tale o altă lege, care lupta împotriva legii minții tale și te făcea rob legii păcatului, care este în mădularele tale[19]. Cum ai învins, dacă nu cu ajutorul a ceea ce ai spus în continuare? „Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia? Harul lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Domnul nostru."[20] Iată cum ai luptat, iată cum te-ai nevoit, iată cum nu ai cedat, iată cum ai învins!

Priviți-l pe cel care luptă: „Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos? Necazul, sau strâmtorarea, sau prigoana, sau foametea, sau primejdia, sau lipsa de îmbrăcăminte, sau sabia? Precum este scris: «Pentru Tine suntem omorâți toată ziua, socotiți am fost ca niște oi de junghiere»"[21]. Iată slăbiciunea, truda, nenorocirile, primejdiile, ispitele! Cum [obțin] victoria cei care luptă? Ascultă ceea ce urmează: „Dar în toate acestea suntem mai mult decât biruitori, prin Acela care ne-a iubit"[22].

Ai împlinit călătoria, dar cine te-a îndrumat, cine te-a condus, cine te-a ajutat? Ce spui în privința aceasta? Am împlinit călătoria, dar „nu este nici de la cel care voiește, nici de la cel care aleargă, ci de la Dumnezeu Care miluiește"[23]. Ai păstrat credința, este adevărat. Mai întâi, care credință? Cea pe care ți-ai dat-o tu însuți? Oare nu este adevărat că ai spus: „După măsura credinței pe care Dumnezeu a împărțit-o fiecăruia"[24]? Oare nu le-ai vorbit unor tovarăși de luptă de-ai tăi, care se trudesc și aleargă împreună cu tine pe câmpul de luptă al vieții acesteia, spunându-le: „Căci vouă vi s-a dăruit pentru Hristos"? „Ce vi s-a dăruit?" „Nu numai să credeți în El, ci să și pătimiți pentru El."[25] „Iată, [vi] s-au dăruit ambele: și să credeți și să suferiți pentru Hristos."

7. *Dumnezeu păzește darurile Sale în noi.*

Dar cineva ar putea să spună: „Într-adevăr, am primit credința, dar eu am păzit-o". Tu, cel care asculți aceste lucruri fără

---

[19] *Cf. Romani* 7, 23.
[20] *Romani* 7, 24-25.
[21] *Romani* 8, 35-36.
[22] *Romani* 8, 37.
[23] *Romani* 9, 16.
[24] *Romani* 12, 3.
[25] *Filipeni* 1, 29.

să le judeci cu înțelepciune, ai putea să spui la fel: „Am primit credința, dar eu am păzit-o". Pavel al nostru nu spune așa: „Eu am păzit-o". Căci el se gândește la [cuvintele psalmistului]: „Dacă n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cel care o păzește"[26]. Trudește-te, păzește! Dar este bine ca tu să fii păzit. De fapt, nu este destul să te păzești tu însuți. Dacă ai fi lăsat singur, ai moțăi și ai dormi. Dar „nu va moțăi, nici nu va dormi Cel care-l păzește pe Israel"[27].

8. *Viața este iubită, dar mai ales viața bună. Oamenii vor ca toate să fie bune, în afară de sufletul lor.*

Așadar, noi iubim viața și nu există niciun fel de îndoială că noi iubim viața și nici nu am putea să tăgăduim faptul că iubim viața. Așadar, să alegem viața dacă iubim viața! Ce alegem? [Un anumit fel de] viață. Mai întâi, aici [pe pământ], [o viață] bună, iar mai apoi, [viața] veșnică. Mai întâi, aici, [o viață] bună, dar nu încă una fericită. Mai întâi, acum să fie trăită o viață bună, căreia să îi urmeze una fericită! [Viața] bună este trudă, iar [viața] fericită este răsplata. Trăiește [o viață] bună și vei fi răsplătit cu [viața] fericită! Ce [poate fi] mai drept, mai la locul lui? Unde ești tu cel care iubești viața? Alege [o viață] bună! Dacă vrei nevastă, cu siguranță vrei una vrednică. Oare [poți să] iubești viața și [să] alegi una rea?

Spune-mi ce lucru rău îți dorești! Orice ai vrea, orice ai iubi, vrei să fie bun. Pe scurt, nu vrei o vită de povară rea, un sclav rău, o îmbrăcăminte rea, o fermă rea, o casă rea, o soție rea, copii răi. Tu le vrei pe toate bune, deci fii și tu, cel care dorești așa ceva, bun! De ce ai greșit față de tine, vrând ca tu singur să fii rău, între toate celelalte care vrei să fie bune? Ție îți este dragă ferma, soția ta, îmbrăcămintea ta și chiar și încălțămintea ta, iar sufletul tău nu are importanță pentru tine?

Nu există îndoială că viața aceasta este plină de greutăți, necazuri, ispite, nenorociri, dureri, spaime. Este limpede că este plină de toate aceste rele. Și totuși, așa plină de toate relele cum

[26] *Psalmul* 126, 1.
[27] *Psalmul* 120, 4.

este, dacă cineva ne-ar da o astfel de viață eternă, așa cum este, cât i-am mai mulțumi, chiar dacă am fi în greutăți pentru totdeauna? Nu ne făgăduiește o asemenea [viață], nu [ne făgăduiește] orice om, ci Dumnezeul Cel adevărat. Adevărul Însuși ne făgăduiește viața, nu doar [o viață] eternă, ci în același timp și fericită, unde nu [există] niciun fel de necaz, niciun fel de trudă, niciun fel de frică și niciun fel de durere. Acolo există siguranță deplină și totală. Viața sub [stăpânirea lui] Dumnezeu, viața cu Dumnezeu, viața din Dumnezeu, viața – Însuși Dumnezeu. O astfel de viață ne este făgăduită.

Oare viața vremelnică, plină de necazuri și nenorociri, este pusă mai presus decât aceasta [făgăduită]? Este pusă mai presus, sau nu? Este pusă mai presus atunci când vrei să omori, ca nu cumva să mori. Căci te cuprinde teama să nu cumva să te ucidă sclavul și îl omori tu pe el. Îți este frică să nu te ucidă soția pe care poate o bănuiești în mod greșit și, părăsind-o, îți dorești cu ardoare o legătură adulterină cu alta. Iată, iubind viața, ai pierdut viața. Ai preferat viața vremelnică celei veșnice, pe cea plină de nenorociri celei fericite. Și ce ai dobândit? Căci se poate ca, în timp ce te străduiești să-ți păstrezi viața, să mori, chiar dacă nu vrei. Tu nu știi când [vine vremea] să pleci de aici. Cu ce îndrăzneală te vei înfățișa înaintea lui Hristos? Cu ce îndrăzneală te vei opune pedepsei? Nu spun: cu ce îndrăzneală vei cere răsplata? Tu, cel care alegi viața vremelnică și astfel o disprețuiești pe cea veșnică, vei fi condamnat la moartea veșnică.

9. *Viața fericită nu trebuie căutată aici. Noi facem zilele rele. Răul i se trage omului tot de la om. Omul care s-a eliberat de propria lui răutate nu mai poate fi rănit de nimeni.*

Dar tu nu asculți sfatul. Tu cauți viața, cauți zile bune. Este bine ceea ce cauți, dar nu se găsește aici [pe pământ]. Această piatră scumpă își are ținutul ei, nu se naște aici. Oricât de mult te-ai strădui să sapi, nu vei găsi aici ceea ce nu este aici. Dar fă ceea ce ți se poruncește și ți se va da ceea ce iubești! Căci iată cât de întinsă este viața aceasta: oare nu vei găsi zile bune aici? Luați

aminte la ce a adăugat [psalmistul]: „Viața și zile bune”[28]; să nu fie [numai] viața și ea să fie nefericită din pricina zilelor rele. Aici zile rele sunt din plin, dar zilele rele nu le face soarele care aleargă de la răsărit spre apus, reluându-și cursul zi de zi, ci noi facem zilele rele, fraților! Dacă noi am trăi bine în toate zilele, am avea aici zile bune.

De unde [se trage] răul omului, dacă nu de la om? Numărați câte pătimesc oamenii din afară. Sunt foarte puține cele care nu par să fie pricinuite de oameni. Sunt foarte multe relele omului [pricinuite] de om. Furturile [sunt comise] de om, adulterul a fost săvârșit de un om, sclavul ți-a fost corupt de un om, a fost mințit de un om, a fost proscris de un om, a fost învins de un om, a fost dus în sclavie de un om.

„Izbăvește-mă, Doamne, de omul rău!”[29] Tu care asculți acum nu te gândești decât la dușmanul [tău], pe care îl suporți, un vecin rău, vreun puternic, un apropiat, un concetățean. Poate te gândești la vreun tâlhar când asculți: „Izbăvește-mă, Doamne, de omul rău!”, și așa te rogi când te rogi să te izbăvească Dumnezeu de omul rău, adică fie de unul, fie de altul dintre dușmanii tăi. Să nu fii rău pentru tine însuți! Ascultă-mă: să te izbăvească Dumnezeu de tine! Când Dumnezeu, prin harul și prin mila Sa, te face din rău bun, de unde te face bun, de unde te izbăvește, dacă nu din propria ta răutate? Fraților, este în întregime adevărat, este sigur, este definitiv: dacă Dumnezeu te va fi eliberat de propria ta răutate, nimic nu îți va face rău, oricine ar fi alt om rău.

10. *Pavel a fost izbăvit de propria lui răutate.*

O să vă prezint chiar exemplul vieții Apostolului Pavel, a cărui zi de martiriu o sărbătorim. A fost persecutor, hulitor al celor sfinte, un om nedrept. Omul era rău, el însuși era propria sa pedeapsă. Însă, pe urmă, în vreme ce se gândea doar la crime și era însetat de sângele creștinilor, el care urma să-și verse propriul sânge [pentru Hristos], având scrisori de la arhierei, ca pe oricine va găsi la Damasc urmând calea creștinismului, să îl aducă legat

[28] *Psalmul* 33, 12.
[29] *Psalmul* 139, 1.

[la Ierusalim], spre a fi pedepsit, astfel, când pornise pe calea cruzimii și nu cunoștea evlavia, a auzit vocea Domnului nostru Iisus Hristos, spunându-i de sus, din cer: „Saule, Saule, de ce Mă prigonești? Greu îți este să izbești cu piciorul în țepușă"[30].

Înspăimântat de această voce, a căzut la pământ ca un persecutor și s-a ridicat ca un vestitor al cuvântului lui Dumnezeu. A fost orbit trupește ca să vadă cu inima, i s-a redat vederea trupului ca să predice din inimă. Ce se poate înțelege de aici, fraților? Saul a fost izbăvit de omul rău. De cine [a fost izbăvit], dacă nu de Saul însuși? Și, din moment ce a fost izbăvit de omul rău – el însuși –, ce a putut să-i mai facă vreun alt om rău? Apostolul Petru spune: „Cine vă va face rău dacă sunteți plini de râvnă pentru bine?"[31] Omul rău a persecutat, omul rău a ucis cu pietre, omul rău a bătut cu nuielele; în sfârșit, omul rău a prins, a înlănțuit, a târât cu forța, a ucis. Pe cât de multe rele a adăugat el, pe atât de multe lucruri bune a pregătit Dumnezeu. Ceea ce a pătimit nu a fost chinul pedepsei, ci prilej [de a dobândi] cununa. Luați aminte ce înseamnă să fii izbăvit de omul rău, adică de tine însuți! „Cine vă va face vouă rău dacă sunteți plini de râvnă pentru bine?"

11. *Cei răi nu îl vatămă pe omul izbăvit de propria sa răutate. Cum trebuie celebrate sărbătorile sfinților.*

Dar, iată, oamenii răi fac rău. Cât de multe rele ți-au pricinuit, o [Sfinte] Pavele! Îți va răspunde Pavel: „Era necesar să fiu izbăvit de omul rău, adică de mine însumi. În rest, ce mi-au făcut oamenii ăștia răi? «Căci socotesc că pătimirile vremii de acum nu sunt vrednice de mărirea care ni se va descoperi.»[32] «Căci necazul nostru de acum, ușor, ne aduce nouă, mai presus de orice măsură, slavă veșnică, neprivind noi la cele ce se văd, fiindcă cele vizibile sunt trecătoare, iar cele ce nu se văd [sunt] veșnice»[33]". Cu adevărat, tu ai fost izbăvit de omul rău, adică de tine însuți, ca ceilalți oameni răi să nu îți facă rău, ci, dimpotrivă, să îți fie de folos.

---

[30] *Faptele* 9, 4-5.
[31] *1 Petru* 3, 13.
[32] *Romani* 8, 18.
[33] *2 Corinteni* 4, 17-18.

Prin urmare, preaiubiților, ziua de sărbătoare a sfinților, cei care au luptat împotriva păcatului până la sânge și au învins cu darul și ajutorul Domnului lor, să o sărbătorim așa încât să iubim; astfel să iubim încât să imităm, ca, urmând exemplul lor, să ni se cuvină să ajungem la răsplata lor.

Predica 318*
Despre martiriul Sfântului Ștefan

1. *Moaștele mucenicului Ștefan sunt așezate într-un loc sfânt. Descoperirea trupurilor lui Ghervasie și Protasie. Ridicarea unui altar pentru Dumnezeu deasupra moaștelor Sfântului Ștefan.*

Sfințiile voastre așteaptă să știe ce a fost așezat astăzi în locul acesta. Sunt moaștele primului și preafericitului mucenic Ștefan[34]. Ați auzit, pe când era citită învățătura pătimirilor lui din cartea canonică a *Faptelor Apostolilor*, în ce condiții a fost lapidat de iudei, în ce fel și-a încredințat Domnului sufletul său, cum se ruga, căzut în genunchi, pentru lapidatorii săi, chiar și în ultimele clipe ale vieții[35]. Trupul lui a rămas ascuns de atunci și până acum, însă a apărut acum, așa cum apar de obicei trupurile sfinților mucenici, prin descoperirea lui Dumnezeu, atunci când Îi este plăcut Creatorului.

Astfel, cu atâția ani înainte, pe când, tânăr fiind, locuiam la Mediolanum, au apărut trupurile Sfinților Mucenici Ghervasie și Protasie[36]. Știți că Ghervasie și Protasie au suferit martiriul mult mai târziu decât preafericitul Ștefan. Prin urmare, de ce au apărut mai întâi [trupurile] acelora, și al lui Ștefan doar pe urmă? Nimeni să nu găsească în asta motiv de gâlceavă: voința lui Dumnezeu caută credință, nu cercetări, prin dispute fără rost. Însă adevărul i-a fost revelat celui care ne-a arătat lucrurile descoperite.

* *PL* 38, 1437-1440. Predica de față a fost rostită la Hippona, în anul 425.

[34] Sfântul Apostol, întâiul Mucenic și Arhidiacon Ștefan este prăznuit la data de 27 decembrie, a treia zi de Crăciun.

[35] *Cf. Faptele* 7.

[36] Sfinții Mucenici Ghervasie și Protasie sunt prăznuiți la data de 14 octombrie, în ziua în care Biserica Ortodoxă Română o prăznuiește și pe Sfânta Cuvioasă Parascheva de la Iași.

Căci prin semnele de mai înainte a fost arătat locul; și, după cum a fost făcut cunoscut, așa a fost găsit. De aceea, mulți au primit moaștele, deoarece Dumnezeu a vrut așa, și au venit aici. Așadar, și ziua și locul sunt încredințate Dragostei Voastre și ambele se cuvin a fi sărbătorite spre slava lui Dumnezeu, pe Care Sfântul Ștefan L-a mărturisit.

Căci noi n-am făcut în locul acesta un altar pentru [Sfântul] Ștefan, ci din moaștele [Sfântului] Ștefan [am făcut] un altar pentru Dumnezeu. Altarele de acest fel sunt plăcute în fața lui Dumnezeu. Te întrebi de ce? Deoarece „scumpă [este] înaintea Domnului moartea sfinților Lui”[37]. Au fost răscumpărați prin sânge cei care și-au vărsat sângele pentru Mântuitorul. El Și-a vărsat sângele ca ei să dobândească mântuirea, iar ei și-au vărsat sângele ca să se răspândească Evanghelia Lui. Au dat înapoi, la rândul lor, dar nu din ceea ce era al lor, căci El le-a dat [ceea ce era necesar] ca să poată face aceasta și El le-a dat [ceea ce trebuia] ca să se facă ceea ce a putut fi făcut de către aceștia. Deoarece au arătat prețuire, le-a dat ocazia. S-a înfăptuit [ceea ce se cădea], au suferit martiriul, au zdrobit lumea sub picioarele lor.

2. *Mucenicii au învins nu atât plăcerile veacului acestuia, ci lucrul care este cel mai greu – chinurile. Lupta până la sânge*[38].

A fost puțin lucru pentru ei să disprețuiască plăcerile veacului acestuia[, așa că au făcut cu mult mai mult:] au învins pedepsele, amenințările, torturile. Căci e un lucru cu adevărat mare să disprețuiești, pentru mărturisirea lui Dumnezeu, ceea ce aduce plăcere, dar e de mai puțin preț să disprețuiești ceea ce aduce plăcere decât să învingi ceea ce aduce durere. Socotește că i s-a spus cuiva: „Tăgăduiește-L pe Hristos și îți voi da ceea ce nu ai!” A disprețuit ceea ce aduce plăcere și nu s-a lepădat [de El]. Dar persecutorul a adăugat: „Nu vrei să primești ceea ce nu ai? Îți voi lua ceea ce ai”. Nu se simte mirosul câștigului așa cum doare chinul, fiindcă este mai ușor să nu mănânci decât să vomiți. Nu a dobândit, nu a mâncat; ceea ce dobândise, a pierdut; ceea ce

---

[37] *Psalmul* 115, 6.
[38] Până la moarte.

mâncase, a vomat. Prin lipsa de mâncare e afectat gâtul, prin vomat e întors stomacul pe dos.

Așadar, e mai statornic în mărturisirea lui Hristos cel care nu s-a temut de pierderi decât cel care a disprețuit bogățiile. Dar ce fel de pierderi? Pierderea banilor, pierderea averii, pierderea tuturor lucrurilor pe care le avea. Dar dușmanul nu și-a atins încă cruzimea maximă. Au pierit lucrurile din afară care îi erau aproape. Dacă nu sunt iubite când sunt deținute, nu sunt deplânse cu amar când sunt pierdute. Și, pe scurt, când le pierdem le jelim atât cât le-am iubit când le-am avut. Dar pentru un persecutor al acelor timpuri, când sfinții erau uciși, era ușor să spună: „Îți voi lua ceea ce ai. Te voi tortura, te voi lega, te voi ucide". Cel care nu s-a temut de asta a învins lumea. Au dus lupta pentru adevăr până la capăt cei care au luptat până la capăt. Aceasta se spune în *Epistola către evrei*: „Încă nu ați luptat până la sânge împotriva păcatului"[39]. Sunt desăvârșiți cei care au luptat împotriva păcatului până la sânge. Ce înseamnă „împotriva păcatului"? Împotriva marelui păcat: împotriva tăgăduirii lui Hristos.

Știți în ce fel a luptat Susana împotriva păcatului până la sânge[40]. Dar nu numai femeile să își găsească motiv de mângâiere de aici, ci și bărbații să caute din rândul lor ceva asemănător cu ceea ce s-a dovedit prin Susana. Știți în ce fel a luptat Iosif împotriva păcatului până la sânge[41]. Motivul e asemănător. Ea a avut ca martori falși chiar pe cei cu care nu s-a învoit tocmai ca să nu păcătuiască, iar el, chiar pe cea căreia nu a vrut să i se supună. Atât unul, cât și celălalt dintre cei cu care nu au fost de acord să păcătuiască au depus mărturie mincinoasă și cei care au auzit au crezut, dar pe Dumnezeu nu L-au învins. Este eliberată Susana, este eliberat Iosif. Ce, chiar dacă ar fi murit, n-ar fi fost oare mai liberi când ar fi fost încununați în deplină siguranță? De ce am spus „ar fi fost încununați în deplină siguranță"? Pentru că nu le-ar mai fi rămas niciun fel de ispită [în viitor]. Căci, deși Susana a fost eliberată, aici mai poate fi ispitită; și chiar Iosif, deși a fost eliberat, aici mai poate fi ispitit. Cum poate fi ispitit? Că „ispită

[39] *Evrei* 12, 4.
[40] *Cf. Istoria Susanei.*
[41] *Cf. Facerea* 39.

este viața omenească pe pământ"[42]. Până la moarte, [viața este] plină de ispite, după moarte doar fericire, dar pentru sfinți, a căror moarte este scumpă în fața lui Dumnezeu. Așadar, și ea a luptat până la sânge contra păcatului, adică a adulterului, și el contra unui păcat de același fel.

Să-L tăgăduiești pe Hristos este un păcat mai mare decât să săvârșești adulterul. Adulterul trupesc înseamnă să te culci cu cineva în afara legii, iar adulterul sufletesc înseamnă să tăgăduiești Adevărul. În credință, în minte – acolo se cade să fie castitatea. Acolo a fost ispitită cea dintâi, Eva, protopărintele nostru. Vrei să cunoști mărimea nedreptății din acea ispitire? Ia aminte la mărimea nenorocirii din noi, care ne-am născut din ea. Voi lua Sfânta Scriptură drept mărturie pentru această afirmație a mea: „De la femeie", spune, „a venit începutul păcatului și din cauza ei murim toți"[43]. Pentru biruință, martirii disprețuiesc ceea ce a primit ea drept pedeapsă[44]. Dumnezeu i-a amenințat pe protopărinți cu moartea ca să nu păcătuiască; dușmanul i-a amenințat pe martiri cu moartea ca ei să păcătuiască. Primii au păcătuit ca să moară; martirii au murit ca să nu păcătuiască. Din acest motiv protopărinții au primit pedeapsa, iar pentru faptele lor mucenicii au dobândit slava.

3. *Lupta cu încercările de zi cu zi e asemănătoare cu cea a unui mucenic.*

Așadar, au luptat și au învins. Cei de mai înainte au învins, însă nu au retezat puntea pe care se trece și nu ne-au închis calea. [Drumul acesta] stă deschis pentru oricine vrea. Nu trebuie să ne dorim prigoana, așa cum au pătimit ei, pentru că ispita zilnică e o caracteristică a vieții omenești. Când cel credincios este bolnav, și ispititorul este acolo. Aceluia i se promite spre însănătoșire un sacrificiu nelegiuit, o amuletă dăunătoare și nelegiuită, o incantație

---

[42] *Iov* 7, 1: *tentatio est vita humana super terram*. Fericitul Augustin preia această variantă de text, mai potrivită pentru explicația pe care o oferă, din *Vetus Latina*. În *Vulgata* apare varianta: *militia est vita hominis super terram* („slujbă ostășească este viața omului pe pământ").

[43] *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 25, 27.

[44] Adică moartea.

ocultă, un rit magic, spunându-i-se: „Unii și alții au fost într-un pericol mai mare decât tine și în acest fel au scăpat. Fă așa dacă vrei să trăiești! Vei muri dacă nu vei face astfel". Vezi dacă acest îndemn nu este de fapt: „Vei muri dacă nu-L vei tăgădui pe Hristos". Ceea ce persecutorul îi spunea pe față mucenicului, asta îți spune ție pe ascuns ispititorul viclean. „Apelează la această scăpare și vei trăi!" Oare acest îndemn nu este de fapt: „Sacrifică și vei trăi! Dacă nu vei face astfel, vei muri"? Oare acest sfat nu este de fapt: „Dacă nu vei sacrifica, vei muri"? Ai găsit o luptă egală, atunci câștigă o victorie egală! Ești în pat și ești în arenă; zaci și lupți. Rămâi în credință și, în vreme ce te trudești, învingi. Aveți, așadar, preaiubiții mei, o consolare deloc mică [în acest] loc de rugăciune. Mucenicul Ștefan e cinstit aici, dar, spre mărirea Lui, e slăvit Cel care l-a încununat pe Ștefan.

2. Predici la sfințire de biserică[45]

„Printre predicile lui Augustin se întâlnesc două a căror temă este sfințirea unei biserici (*Predica 336* și *337*) și o a treia (*Predica 338*) despre sfințirea unui sfeșnic, care urma să fie folosit într-o biserică. În *Predicile 336* și *337* se face referire la *Psalmul* 29 ca la un psalm al sfințirii, care fusese cântat chiar în timpul slujbei de târnosire."[46] „Având-L pe Hristos drept piatră de temelie, creștinii credincioși urmează să fie incluși ca pietre vii (*lapides vivi*)[47] în construcția bisericii lui Dumnezeu. [...] Un punct de interes permanent în aceste predici îl reprezintă legătura dintre construcția casei lui Dumnezeu (*domus Dei*), în plină desfășurare în vremea aceasta, și sfințirea ei finală, care urmează să aibă loc la sfârșitul veacurilor. Dacă în catehezele euharistice către cei nou botezați (*infantes*) etapele inițierii creștine au fost comparate cu etapele prin care grâul se transformă în pâine, aici Augustin aseamănă formarea creștină cu etapele prin care pietrele sparte din munți și lemnul tăiat în pădure – materiale neprelucrate – ajung să fie finisate pentru biserica lui Dumnezeu. Astfel, a-i catehiza, boteza și forma pe creștini se aseamănă cu felul în care meșterii pricepuți prelucrează materialele pentru a putea da naștere structurii casei lui Dumnezeu."[48]

---

[45] Pentru o prezentare *in extenso* a celor trei predici din această secțiune, vezi Finbarr CLANCY, „Augustine's Sermons for the Dedication of a Church", în: M.F. WILES, E.J. YARNOLD (eds.), *Studia Patristica*, vol. XXXVIII, Peeters Publishers, Leuven, 2001, pp. 48-55.

[46] F. CLANCY, „Augustine's Sermons ...", p. 48.

[47] *Cf. 1 Petru* 2, 5.

[48] F. CLANCY, „Augustine's Sermons ...", p. 50.

Predica 336*

La sfințirea unei biserici

1. *Construcția și sfințirea casei lui Dumnezeu în noi. Poruncă nouă, cântare nouă.*

Sfințirea lăcașului de rugăciune reprezintă sărbătoarea acestei adunări. Așadar, acesta este un lăcaș pentru rugăciunile noastre, [însă] casa lui Dumnezeu suntem noi înșine. Dacă [într-adevăr] noi suntem casa lui Dumnezeu, atunci [înseamnă că] ne clădim pe noi înșine în timpul vieții acesteia, ca la sfârșitul veacurilor să fim sfințiți. Clădirea – sau, mai bine zis, construcția ei – presupune muncă, [în vreme ce] sfințirea este motiv de bucurie. Ceea ce s-a întâmplat aici, atunci când era ridicat lăcașul, se întâmplă și acum, când se adună cei care cred în Hristos.

De fapt, a răspândi credința e într-un fel ca și cum sunt tăiate lemne din păduri și pietre din munți. Astfel, când oamenii sunt catehizați, botezați, învățați, atunci sunt ciopliți, îndreptați, șlefuiți ca de mâinile constructorilor și ale lucrătorilor. Totuși [oamenii] nu fac lăcaș al lui Dumnezeu decât atunci când sunt legați între ei prin dragoste creștinească. Dacă nu ar strânge, într-o anumită ordine, lemnele și pietrele acestea, dacă nu le-ar prinde bine laolaltă, dacă, la rândul lor, legându-se între ei, nu ar fi uniți printr-o dragoste frățească, nimeni nu ar intra aici.

Dar, când vezi într-o construcție pietre și lemne bine strânse laolaltă, intri sigur, nu îți este frică de ruină. Așadar, Domnul Hristos, vrând să intre și să locuiască în noi, a spus, ca pentru a construi: „Poruncă nouă vă dau: să vă iubiți unul pe altul!”[49] „Poruncă”, spune, „vă dau vouă.” Căci erați vechi și nu-Mi făceați nicicând lăcaș, zăceați în ruina voastră. Prin urmare, ca să ieșiți din ruina vechimii voastre, iubiți-vă unii pe alții! Să ia aminte Dragostea Voastră că acest lăcaș este construit și acum, după

---

* *PL* 38, 1471-1475. Locul și data rostirii acestei predici nu ne sunt cunoscute cu certitudine; F. CLANCY, „Augustine's Sermons ...”, p. 48, n. 1, susține că poate fi datată între anii 420-425.

[49] *Ioan* 13, 34.

cum a fost prezis și făgăduit, în toată lumea. Alt psalm ne învață că, pe când se construia templul, după robie, s-a spus: „Cântați-I Domnului cântare nouă, cântați Domnului tot pământul!”[50] Ceea ce s-a spus acolo prin „cântare nouă”, aceasta o spune Domnul prin „poruncă nouă”. De fapt, ce conține cântarea nouă, dacă nu o dragoste nouă? Cântatul este trăsătura celui care iubește. Vocea acestui cântăreț este [dată de] ardoarea iubirii sfinte.

2. *Dumnezeu trebuie iubit pentru El Însuși, iar aproapele pentru Dumnezeu.*

Să iubim, să iubim dezinteresat, căci [astfel] Îl iubim pe Dumnezeu, față de Care nu găsim nimic mai bun. Să-L iubim pe El pentru El Însuși, iar pe noi întru El, tot pentru El. Căci iubește cu adevărat un prieten acela care Îl iubește pe Dumnezeu în prieten – ori pentru că El este [deja] în prieten, ori tocmai pentru ca El să fie în prieten. Aceasta este iubirea adevărată, iar dacă noi iubim din alt motiv, mai degrabă urâm decât iubim. Căci ce urăște „cel care iubește nedreptatea”[51]? Poate pe vecinul său sau poate pe vecina sa. Să se îngrozească: „[Domnul] îi urăște sufletul său”[52]! Iubirea de ticăloșie este ura față de propriul suflet. Pe când ura față de ticăloșie este iubirea pentru suflet.

„Cei care-L iubiți pe Domnul, urâți răul!”[53] Bun este Dumnezeu, rău este ceea ce iubești, și pe tine însuți, [care ești] rău, te iubești. Atunci, cum Îl iubești pe Dumnezeu când tu urăști ceea ce iubește Dumnezeu? Ai auzit că Dumnezeu ne-a iubit pe noi[54], și este adevărat, ne-a iubit; și, dacă luăm aminte ce fel de oameni a iubit, începem să ne rușinăm. Dar de aceea nu ne cuprinde rușinea, pentru că, iubind astfel de oameni, ne-a făcut să nu mai fim așa. Începem să ne rușinăm la amintirea celor trecute, ne bucurăm în speranța celor viitoare. De fapt, de ce să ne rușinăm de ceea ce am fost, și să nu avem mai degrabă credință că am fost mântuiți prin speranță?

---

[50] *Psalmul* 95, 1.
[51] *Psalmul* 10, 5.
[52] *Psalmul* 10, 5.
[53] *Psalmul* 96, 11.
[54] *Cf. 1 Ioan* 4, 10.

În fine, am auzit: „Apropiați-vă de El și vă luminați și fețele voastre să nu se rușineze”[55]. Dacă lumina se retrage, te întorci la rătăcire. „Apropiați-vă de El și vă luminați.” Așadar, El e lumina, iar noi, fără El, suntem întuneric. Dacă te îndepărtezi de lumină, vei rămâne în întunericul tău, însă, dacă te apropii, nu vei străluci prin tine: „Altădată erați întuneric”, le spune Apostolul celor [deveniți] credincioși din necredincioși: „Altădată erați întuneric, iar acum sunteți lumină întru Domnul”[56]. Prin urmare, dacă lumina e în Domnul, întunericul e fără Domnul. Apoi, dacă lumina e în Domnul și întunericul fără Domnul, „apropiați-vă de El și vă luminați!”

3. *Pătimirile lui Hristos prevestite în Psalmul sfințirii.*

Luați aminte la Psalmul sfințirii, pe care tocmai l-am cântat: din ruine [s-a înălțat] un nou lăcaș. „Rupt-ai sacul meu”[57]: aceasta se referă la ruină. Așadar, ce se referă la lăcaș? „Și m-ai încins cu veselie.”[58] Și cântecul sfințirii: „Ca slava mea să-Ți cânte Ție și să nu mă mâhnesc”[59]. Cine este Cel care vorbește? Îl recunoașteți după cuvintele Sale. Dacă aș spune eu, ar fi neclar. Prin urmare, să vă spun vorbele Lui și Îl veți recunoaște pe dată pe Cel care vorbește, pentru a iubi îndemnul pe care vi-l adresează. Cine este Cel care a putut spune: „Doamne, scos-ai din iad sufletul meu”[60]? Al cui suflet a fost scos din iad, dacă nu al Celui care spune într-un alt loc: „Nu vei părăsi sufletul meu în iad”[61]. Ni se pune în fața ochilor sfințirea și se cântă eliberarea; se veselește templul de cântecul sfințirii și se spune: „Te voi înălța, Doamne, că m-ai ridicat și nu i-ai veselit pe vrăjmașii mei împotriva mea!”[62]

Luați aminte la iudeii dușmănoși, care socoteau că ei L-au ucis pe Hristos, că au învins un dușman, cum că au dat pierzării un om asemenea celorlalți și muritor. A înviat a treia zi și acesta

55 *Psalmul* 33, 5.
56 *Efeseni* 5, 8.
57 *Psalmul* 29, 11.
58 *Psalmul* 29, 12.
59 *Psalmul* 29, 12.
60 *Psalmul* 29, 3.
61 *Psalmul* 15, 10.
62 *Psalmul* 29, 1.

este glasul Lui: „Te voi înălța, Doamne, că m-ai ridicat!" Luați aminte la Apostolul care spune: „Pentru aceea, și Dumnezeu L-a preaînălțat și I-a dăruit lui nume, care este mai presus de orice nume"[63]. „Și nu i-ai veselit pe vrăjmașii mei împotriva mea." De fapt, ei se bucurau de moartea lui Hristos, dar la învierea Lui, la înălțarea Lui, la propovăduirea despre El unii se căiau. Așadar, prin propovăduirea Lui și prin statornicia Apostolilor în răspândirea Cuvântului, unii se căiau și se converteau, iar alții se învârtoșau și rătăceau mai tare; totuși niciunii nu se bucurau. Acum, când se umplu bisericile, socotim că iudeii se bucură? Sunt construite biserici, sunt sfințite, se umplu: cum să se bucure? Nu numai că nu se bucură, ci chiar sunt cuprinși de rătăcire; iar glasul celui care se bucură răsună: „«Te voi înălța, Doamne, că m-ai ridicat și nu i-ai veselit pe vrăjmașii mei împotriva mea!»[64] Nu i-ai veselit împotriva mea, [dar,] de cred în mine, îi vei veseli în mine".

4. *Sângele lui Hristos a fost prețul nostru.*

Ca să nu spun prea multe, să revenim la ceea ce am cântat adineaori. În ce fel spune Hristos: „Rupt-ai sacul meu și m-ai încins cu veselie"[65]? Sacul Lui era asemănarea cu trupul păcatului. Să nu-și piardă valoarea pentru tine ceea ce a numit „sacul meu", căci acolo era inclus prețul tău. „Rupt-ai sacul meu." Am scăpat din sacul acesta. „Rupt-ai sacul meu." Prin pătimirile [Sale] sacul a fost rupt. Așadar, cum I se spune lui Dumnezeu-Tatăl: „Rupt-ai sacul meu"? Vrei să înțelegi cum I se spune Tatălui? „Rupt-ai sacul meu". Deoarece „nu L-a cruțat pe propriul Său Fiu, ci L-a dat pentru noi toți"[66]. De fapt, prin mijlocirea iudeilor, care nu înțelegeau, a dat ceea ce era necesar pentru ca să fie iertați cei care înțeleg și să rătăcească cei care tăgăduiesc în continuare. Căci ei nu știu ce bine ne-au făcut prin vina lor.

A fost atârnat pe cruce „sacul" și cel necredincios aproape că s-a bucurat. Persecutorul a împuns „sacul" cu lancea și Mântui-

[63] *Filipeni* 2, 9.
[64] *Psalmul* 29, 11.
[65] *Psalmul* 29, 11.
[66] *Romani* 8, 32.

torul a vărsat prețul nostru[67]. Mântuitorul Hristos să cânte, Iuda vânzătorul să plângă, să se rușineze iudeul care a cumpărat! Iată, Iuda a vândut, iudeul a cumpărat, dar ei au făcut un târg nefericit, ambii au fost condamnați, vânzătorul și cumpărătorul s-au pierdut pe ei înșiși. Ați vrut să fiți cumpărători, o, cu cât mai frumos ar fi fost să fiți voi cei răscumpărați! Acela a vândut, acesta a cumpărat: nenorocit târg, nici acesta nu are prețul, nici celălalt nu-L are pe Hristos. Acestuia îi spun: „Unde este ceea ce ai primit?" Aceluia îi spun: „Unde este ceea ce ai cumpărat?" Acestuia îi spun: „Când ai vândut, te-ai înșelat". Bucură-te, creștine! În urma negoțului făcut de dușmanii tăi, tu ai învins. Ceea ce acesta a vândut și acela a cumpărat, [de fapt] ai dobândit tu.

5. *Profeția în legătură cu Hristos, Capul potrivit nouă, mădularelor Sale.*

Să spună, așadar, Capul nostru, să spună Capul ucis pentru trup, jertfit pentru trup; să spună, iar noi să ascultăm: „Rupt-ai sacul meu și m-ai încins cu veselie"[68], adică ai rupt firea mea muritoare și m-ai încins cu nemurire și nestricăciune. „Ca slava mea să-Ți cânte Ție și să nu fiu străpuns."[69] Cum adică „să nu fiu străpuns"? Persecutorul să nu poarte lancea împotriva mea, ca să fiu împuns: „Căci Hristos, înviind din morți, nu mai moare, moartea nu va mai avea stăpânire asupra Lui, căci ceea ce a murit a murit păcatului o dată pentru totdeauna; iar ceea ce trăiește trăiește în Dumnezeu. Așa și noi", spune, „să ne socotim că suntem morți păcatului, dar că trăim pentru Dumnezeu, în Hristos Iisus, Domnul nostru"[70].

Așadar, în El cântăm, în El am fost sfințiți. Unde Capul a luat-o înainte, sperăm că acolo Îl vor urma și membrele: „Căci prin nădejde ne-am mântuit, dar nădejdea care se vede nu mai e nădejde; de fapt, cine nădăjduiește ceea ce vede? Însă, dacă nădăjduim ceea ce nu vedem, așteptăm prin răbdare"[71], suntem clădiți

[67] Sângele Său.
[68] *Psalmul* 29, 11.
[69] *Psalmul* 29, 12.
[70] *Romani* 6, 9-12.
[71] *Romani* 8, 24-25.

prin răbdare. Însă poate este acolo și glasul nostru, dacă ascultăm cu atenție, dacă privim cu grijă, dacă avem un ochi aprig, nu după cum obișnuiesc iubitorii orbi ai trupurilor. Așadar, dacă privim cu ochiul sufletesc, ne găsim pe noi înșine chiar în cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos. Căci Apostolul nu a spus în zadar: „Cunoscând că omul nostru cel vechi a fost răstignit în același timp împreună cu El, ca să se nimicească trupul păcatului, ca să nu mai fim robi ai păcatului”[72]. Recunoaște-ți acolo glasul: „Ca slava mea să-Ți cânte Ție și să nu mă mâhnesc”[73]!

De fapt, câtă vreme purtăm aceste poveri ale trupului muritor, nu lipsesc motivele din pricina cărora să ne mâhnim. Iar dacă inima ta nu se mâhnește, de ce mai este lovit pieptul? Așadar, când va veni sfințirea trupului nostru, care ne-a fost arătată înainte în exemplul Domnului, atunci nu ne vom mai mâhni. Lancea celui gata să lovească a simbolizat înțepătura pe care o avem din cauza păcatului. În fine, deoarece s-a scris: „De la femeie a venit începutul păcatului și prin ea toți murim”[74], amintiți-vă din ce membru a fost făcută femeia și vedeți unde a fost Domnul împuns cu lancea! Amintiți-vă, spun, amintiți-vă starea noastră dintâi! Căci nu am spus în zadar: „Omul nostru cel vechi a fost răstignit în același timp cu El, ca să se nimicească trupul păcatului, ca să nu mai fim robi ai păcatului”[75].

De bună seamă, Eva, de la care vine începutul păcatului, a fost luată din coasta bărbatului spre a prinde formă. Bărbatul dormea când a fost luată femeia din coasta lui; Hristos atârna mort pe cruce când a fost străpuns cu lancea în coastă. Somnul și moartea sunt înrudite între ele, la fel sunt coasta [lui Adam] și coasta [lui Hristos], iar Domnul a fost străpuns în locul păcătoșilor. Din prima coastă a fost făcută Eva, care, păcătuind, ne-a făcut muritori; [în schimb,] din cealaltă coastă a fost făcută Biserica, care, născându-ne, ne-a dat viață.

---

[72] *Romani* 6, 6.
[73] *Psalmul* 29, 12.
[74] *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 25, 27.
[75] *Romani* 6, 6.

{6. *Sfințirea noii biserici.*

Așadar, în timp ce observ cu plăcere construcția nouă a acestei sfinte biserici, pe care azi o sfințim închinând-o lui Dumnezeu, îmi dau seama că se cuvine să Îi aduc cea mai mare laudă Dumnezeului nostru, iar sfințiilor voastre [să vă rostesc] o predică pe potriva ridicării bisericii. Însă predica mea va fi potrivită dacă va conține ceva ziditor, care să fie de folos sufletelor voastre, cu ajutorul lui Dumnezeu, Care zidește din interior. Ceea ce vedem că a fost clădit aici trupește, în [acești] pereți, să se clădească și duhovnicește, în mințile [voastre], și ceea ce vedem aici desăvârșit, în [aceste] pietre și lemne, să se desăvârșească și în trupurile voastre, cu ajutorul harului lui Dumnezeu, Care clădește.

Așadar, să Îi aducem mulțumiri mai cu seamă Domnului Dumnezeului nostru, de la Care este toată darea cea bună și tot darul cel desăvârșit[76], și să-I lăudăm bunătatea din toată inima [noastră], căci a cercetat sufletul credincioșilor Săi pentru a înălța această casă de rugăciune, le-a sporit dragostea, le-a dat ajutor; când încă nu doreau, le-a insuflat să dorească, i-a sprijinit în acest efort de bunăvoință să poată realiza [construcția bisericii]. Și, prin aceasta, Dumnezeu, „Cel care lucrează" în ai Săi „și ca să voiți, și ca să săvârșiți, după bunăvoința [Lui]"[77], El Însuși a început toate acestea și tot El le-a desăvârșit. Și, deoarece nu a lăsat niciodată ca faptele bune să fie în zadar dinaintea Sa, le va da credincioșilor Lui, cărora le-a dat prilejul să-I împlinească lucrarea, o răsplată pe măsura unui asemenea efort. Ba încă trebuie să Îi aducem mulțumiri și mai mari Dumnezeului nostru. Căci a făcut ca această biserică, pe care v-a ajutat să o înălțați pentru numele Său, să fie cinstită și mai mult, prin moaștele sfinților martiri.}[78]

---

[76] *Cf. Iacov* 1, 17.

[77] *Filipeni* 2, 13.

[78] Am folosit parantezele acoladă pentru a marca acest ultim fragment (6) despre care în ediția *Migne* se precizează că este posibil să nu fie epilogul acestei predici, ci prologul alteia.

Predica 337*
La sfințirea unei biserici

1. *Construirea bisericii – lucrul cel bun trebuie prețuit în funcție de credința și iubirea celui care lucrează. Ridicarea Bisericii cerești.*

Credința, care are ochiul smereniei în inimă, vede cum sunt puse la păstrare în vistieriile cerești faptele bune ale credincioșilor izvorâte din materia lor vremelnică și pământească. De felul acesta sunt și aceste edificii ridicate pentru a găzdui adunările creștinești; când [credința] le vede cu ochiul trupului, laudă pe dinăuntru ceea ce vede pe din afară și primește, prin mijlocirea luminii vizibile, motiv pentru care să se bucure, în adevărul nevăzut. De fapt, credința nu se preocupă să privească cât sunt de frumoase părțile acestui lăcaș, ci din cât de mare frumusețe a omului interior purced aceste fapte de iubire.

Așadar, Domnul le va răsplăti credincioșilor Săi care au construit acestea cu atâta evlavie, cu atâta veselie, cu atâta credință, astfel încât îi va aduna unul cu altul în alcătuirea zidirii proprii, unde vor fi ca pietre vii, alcătuite prin credință, întărite prin nădejde, îmbinate strâns prin dragoste. În această construcție, Apostolul, ca un arhitect înțelept, L-a pus temelie pe Iisus Hristos[79], pe Cel care este cea mai de preț piatră din unghi, precum amintește și Petru din Scriptura profetică: „Într-adevăr, respinsă de oameni, însă aleasă și pusă la loc de cinste de Dumnezeu"[80]. Alăturându-ne acesteia, suntem cuprinși de pace; sprijinindu-ne pe aceasta, suntem întăriți.

De fapt, este în același timp și piatră de temelie, pentru că El ne conduce, și piatra din unghi, deoarece El ne unește. Aceasta este piatra pe care construindu-și casa bărbatul înțelept, înain-

* *PL* 38, 1475-1478. Locul și data rostirii acestei predici nu ne sunt cunoscute cu certitudine; F. Clancy susține ca posibile următoarele date: 391, între anii 396-397 sau 425 („Augustine's Sermons ...", p. 48, n. 1).

[79] *Cf. 1 Corinteni* 3, 10-11.

[80] *1 Petru* 2, 4.

tează, în cea mai mare siguranță, împotriva tuturor ispitelor veacului acestuia: nici șuvoaiele de ploaie nu o mătură, nici revărsările râurilor nu o fac să cadă, nici vânturile puternice nu o mișcă[81]. „El Însuși este și pacea noastră, care a făcut din două – unul singur."[82] Căci în El „nici tăierea împrejur nu este ceva, nici netăierea împrejur, ci făptura cea nouă"[83]. Aceste două firi – ca zidurile care vin din părți diferite – au fost departe una de alta până când s-au unit în El, ca și cum au fost duse în unghi.

2. *Construirea presupune muncă; sfințirea, bucurie.*

Precum acest lăcaș văzut a fost făcut ca noi să ne adunăm trupește, astfel acel lăcaș, care suntem noi înșine, este construit de Dumnezeu pentru a fi locuit sufletește. „Este sfânt templul lui Dumnezeu", spune Apostolul, „care sunteți voi."[84] Precum construim acest lăcaș din pietre pământești, astfel să-l ridicăm și pe acela, punând laolaltă bunele purtări creștinești! Acesta se sfințește acum, în timpul vizitei noastre, acela se va sfinți la sfârșitul veacurilor, când va veni Domnul și va face nestricăcios acest lăcaș al nostru stricăcios și îl va face nepieritor pe acesta al nostru muritor[85]; căci va modela trupul smereniei noastre după trupul slavei Sale[86].

Luați aminte la ce spune în Psalmul sfințirii: „Schimbat-ai plângerea mea în bucurie pentru mine, rupt-ai sacul meu și m-ai încins cu veselie, ca slava mea să-Ți cânte Ție și să nu mă mâhnesc"[87]. De fapt, atunci când construim, smerenia noastră plânge către El, însă când vom sfinți, slava noastră Îi va cânta, deoarece construirea presupune muncă, [în vreme ce] sfințirea, bucurie. Când sunt tăiate pietre din munți și lemne din păduri, în timp ce li se dă o formă și sunt cioplite și ajustate, toate acestea presupun muncă și grijă, însă când se sărbătorește sfințirea lăcașului

[81] *Cf. Matei* 7, 24-25.
[82] *Efeseni* 2, 14.
[83] *Galateni* 6, 15.
[84] *1 Corinteni* 3, 17.
[85] *Cf. 1 Corinteni* 15, 53.
[86] *Cf. Filipeni* 3, 21.
[87] *Psalmul* 29, 11-12.

desăvârșit, urmează bucuria și siguranța deplină. Tot astfel, lăcașul sufletesc, în care locuiește Dumnezeu, nu va fi vremelnic, ci veșnic, dar, până când oamenii sunt despărțiți de o viață necredincioasă și îndreptați spre credință, până când orice este rău și stricat în ei se retează și se taie, până când ajung la legături pașnice, pioase și potrivite, de câte ispite nu se tem, câte dureri nu îndură?

Însă, când va veni ziua sfințirii templului veșnic, când ni se va spune: „Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți împărăția care v-a fost pregătită de la întemeierea lumii”[88], ce bucurie, ce lipsă de griji va fi! Va cânta slava și slăbiciunea nu va durea. Când ni se va arăta chiar Cel care ne-a iubit și S-a dat pe Sine pentru noi și Cel care S-a arătat oamenilor ca ceea ce s-a zămislit în mamă[89], atunci le va apărea acestora ca Dumnezeu Creatorul, ca ceea ce era în Tatăl; când Cel care locuiește din veci în casa Sa va intra [și o va găsi] desăvârșită și împodobită, întărită în unitate, îmbrăcată în nemurire, va umple totul, va străluci în toate, „ca Dumnezeu să fie toate în toți”[90].

3. *Dorința de a locui în casa lui Dumnezeu.*
Casa lui Dumnezeu sunt chiar cei care locuiesc în ea.

Un om oarecare a cerut o singură vedenie de la Dumnezeu; și acest om oarecare suntem chiar noi înșine, ca să zic așa. Dorința lui a ostenit întru suspinul său, pentru asta cu lacrimi și-a spălat noapte de noapte patul și și-a udat așternutul[91]. Căci pentru aceasta și-a avut lacrimile sale drept pâine zi și noapte, în timp ce i se spunea în fiecare zi: „Unde este Dumnezeul tău?”[92] El a răspuns: „Una am cerut de la Domnul, pe aceasta o voi căuta: să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieții mele, ca să văd frumusețea Domnului și să cercetez lăcașul Lui”[93].

El Însuși locuiește în ai Săi, iar ei [sunt] lăcașul. Căci cei care locuiesc în casa lui Dumnezeu sunt chiar ei înșiși casa lui

[88] *Matei* 25, 34.
[89] Cu trup omenesc.
[90] *1 Corinteni* 15, 28.
[91] *Cf. Psalmul* 6, 6.
[92] *Psalmul* 41, 3.
[93] *Psalmul* 26, 7-8.

Dumnezeu și văd frumusețea Lui și cercetează lăcașul Lui și se ascund în taina privirii Lui. Păstrăm această speranță și așteptăm împlinirea ei. „Însă, dacă nădăjduim ceea ce nu vedem, așteptăm cu răbdare”[94] și prin răbdare ne zidim [ca templu viu al lui Dumnezeu].

4. *Temelia noastră e sus, nu jos.*

Așadar, haideți, fraților: „Dacă ați înviat împreună cu Hristos, căutați cele ce sunt sus, unde este Hristos, șezând de-a dreapta lui Dumnezeu; cugetați cele ce sunt sus, nu cele de pe pământ!”[95] Căci de aceea și Hristos, temelia noastră, a fost așezat acolo, ca noi să construim de sus. Atunci când se construiește cu pietre de pe pământ, a căror greutate mare se îndreaptă în jos, nu în altă parte, se pune temelia jos, însă nouă, dimpotrivă, ne-a fost pusă acea piatră de temelie sus, ca să ne răpească sus, prin greutatea iubirii.

Prin urmare, cu voie bună, „cu frică și cutremur lucrați mântuirea voastră. Căci Dumnezeu este Cel care lucrează în voi și ca să voiți, și ca să săvârșiți, după bunăvoința [Lui]. Toate să le faceți fără de cârtire!”[96] „Și ca pietre vii zidiți-vă în lăcașul lui Dumnezeu!”[97] Și ca lemne ce nu se strică faceți din voi înșivă casa lui Dumnezeu! Dați-i o formă, ciopliți-o, în muncă, în nevoi, în veghe, în lucrare, fiți gata pentru tot lucrul cel bun, ca să meritați odihna în viața veșnică sau în armonia comunității cu îngerii.

5. *Locuința veșnică trebuie pregătită prin fapte bune.*

Acest lăcaș a fost construit doar pentru o vreme, nu va dura veșnic; la fel cum și trupurile noastre, pentru a căror nevoie a fost ridicat, prin fapte de milostenie, nu sunt veșnice, ci vremelnice și muritoare. „Însă avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mână, veșnică, în ceruri”[98], unde și trupurile noastre vor fi cerești

---

[94] *Romani* 8, 25.
[95] *Coloseni* 3, 1-2.
[96] *Filipeni* 2, 12-14.
[97] *1 Petru* 2, 5.
[98] *2 Corinteni* 5, 1.

și veșnice, în urma prefacerii dobândite prin înviere. Chiar și acum, deși nu încă prin înfățișare, așa cum va fi vederea față către față[99], totuși Dumnezeu locuiește în noi prin credință, iar Celui care locuiește astfel Îi facem sălaș, prin faptele noastre cele bune, care nu sunt veșnice, dar ne conduc până la viața veșnică. Din rândul lor e și această lucrare prin care a fost construită biserica aceasta, căci nu vom mai face astfel de lucrări acolo. Nu mai este construit niciun fel de lăcaș care să se ruineze acolo unde nu intră nimeni supus morții să locuiască. Acum să fie totuși un bun vremelnic lucrul vostru, ca plata voastră să fie veșnică! Acum – vă spun – zidiți lăcaș pentru credință și nădejde, cu iubire sufletească, prin tot lucrul cel bun care nu va mai fi atunci, căci nu va mai exista niciun fel de nevoie.

Prin urmare, așezați în inimile voastre temeliile apostolice și profetice, așterneți smerenia voastră ca o pardoseală fără prilej de împiedicare, apărați în inima voastră învățătura mântuitoare, cu rugăciuni și îndemnuri asemănătoare unor pereți puternici, înfățișați-le pe acestea prin mărturii divine asemănătoare unor izvoare de lumină, ajutați-i, ca niște coloane de sprijin, pe neputincioși, ocrotiți-i, ca niște acoperișuri, pe săraci, ca Domnul Dumnezeul nostru să ne dea bunurile veșnice pentru cele vremelnice și pe voi să vă aibă în viața veșnică desăvârșiți și sfințiți!

Predica 338*
La sfințirea unui sfeșnic

1. *Lucrul cel bun făcut la vedere are un îndoit folos.*

Când faptele bune, mai ales cele făcute pentru Dumnezeu, le sunt arătate oamenilor, atunci când le fac persoane bune și credincioase, nu sunt așteptate laude omenești, ci se propun modele demne de imitat. De fapt, actul de milostenie ce se realizează prin lucrul cel bun are o dublă valoare: trupească și sufletească.

---

[99] *Cf. 1 Corinteni* 13, 12.

* *PL 38, 1478-1479.* Predica de față a fost rostită în anul 412. F. Clancy susține că poate fi datată în anul 425 („Augustine's Sermons ...", p. 48, n. 1).

Prin mila trupească li se vine în ajutor celor înfometați, celor însetați, celor goi, străinilor; totuși, chiar și când aceste fapte sunt arătate, îi îndeamnă pe ceilalți oameni să le imite, iar sufletul și gândurile găsesc din ce să se hrănească. Unul se hrănește din lucrul cel bun, altul din exemplul cel bun: astfel, [atât trupul, cât și sufletul] poftesc să mănânce. Sufletul vrea să primească ceva din care să se hrănească, mintea vrea să vadă ceea ce să imite.

Ne sfătuiește în privința acestui adevăr chiar și învățătura Sfintei Evanghelii, care tocmai a fost citită. Căci li se spune creștinilor care cred în Dumnezeu, celor care lucrează lucrul cel bun, celor care păstrează nădejdea vieții veșnice, pentru faptele lor cele bune: „Voi sunteți lumina lumii"[100]. Și Bisericii universale, răspândită pretutindeni, i se spune: „Nu poate să fie ascunsă cetatea ridicată pe munte"[101]. „Va fi", spune, „în vremurile de pe urmă, vădit muntele templului Domnului, rânduit în vârful munților."[102] El Însuși este muntele care a crescut dintr-o piatră mică și, crescând, a umplut toată lumea[103]. În El este construită Biserica, cea care nu poate fi ascunsă.

2. *Lumina din sfeșnic.*

„Nu se aprinde lumina și se pune sub obroc, ci deasupra sfeșnicului, ca să strălucească pentru toți cei care sunt în casă."[104] Se potrivește bine învățătura atunci când sfeșnicele sunt sfințite, ca să fie cel care face lucrul cel bun lumină pusă în sfeșnic. De fapt, omul care lucrează lucrul cel bun este lumina. Însă ce este sfeșnicul? „Departe să fie de mine a mă mândri în afară de crucea Domnului nostru Iisus Hristos."[105] Cel care lucrează după exemplul lui Hristos și pentru Hristos, în așa fel încât să nu se mândrească decât în Hristos, este sfeșnicul. Să strălucească pentru toți oamenii, ca ei să vadă ceea ce să imite; să nu fie leneși, să nu fie delăsători, să le folosească ceea ce văd; să nu fie văzători cu ochii și orbi cu inima[106]!

---

[100] *Matei* 5, 14.
[101] *Matei* 5, 14.
[102] *Isaia* 2, 2.
[103] *Cf. Daniel* 2, 34-35.
[104] *Matei* 5, 15.
[105] *Galateni* 6, 14.
[106] *Cf. Romani* 1, 21.

3. *Două îndemnuri ale Domnului, aparent contrare, sunt puse în acord.*

Dar, ca nu cumva să i se întâmple cuiva să gândească cum că Domnul poruncește să fie ascunse faptele cele bune atunci când spune: „Feriți-vă să faceți dreptatea voastră în fața oamenilor ca să fiți văzuți de ei; altminteri nu veți avea răsplată la Tatăl vostru Care este în ceruri”[107], se cade să înlăturăm această problemă, ca să cunoaștem în ce fel să I ne supunem Domnului. Altfel spus, nu putem să I ne supunem dacă ni se pare că El ne poruncește lucruri contrare. Căci, pe de o parte, spune: „Să strălucească lucrările voastre în fața oamenilor, ca să vadă faptele voastre bune”[108], iar pe de alta, glăsuiește: „Feriți-vă să faceți dreptatea voastră în fața oamenilor ca să fiți văzuți de ei”[109].

Vrei să știi cât de necesar e să fie rezolvată această problemă și, dacă nu s-ar rezolva, câtă pagubă va aduce, rămânând nerezolvată? Unii oameni fac bine și se tem să fie văzuți, și astfel, prin toată râvna, atât cât pot, își acoperă faptele cele bune. Urmăresc momentul când nu-i vede nimeni – atunci dăruiesc ceva, temându-se să nu greșească în privința acelui îndemn care ne spune: „Feriți-vă să faceți dreptatea voastră în fața oamenilor ca să fiți văzuți de ei”. Însă Domnul n-a poruncit ca faptele bune să fie ascunse, ci ca în urma faptelor bune să nu ne gândim la laude omenești. În sfârșit, când a spus: „Feriți-vă să faceți dreptatea voastră în fața oamenilor”, unde S-a oprit? „Ca să vadă faptele voastre bune.” Să le facă în așa fel încât oamenii să-i vadă; să caute doar acest rod al faptelor bune, cu acesta să se fălească; să nu aștepte nimic altceva, să nu dorească nimic din bunurile superioare și cerești! Deci, dacă [cineva] ar face faptele bune doar ca să fie lăudat, [să știe că] aceasta este ceea ce a interzis Domnul. „Feriți-vă să le faceți” – în ce fel? – „ca să fiți văzuți de ei.” Feriți-vă să aveți acest rod, și anume doar faptul de a fi văzuți de oameni.

---

[107] *Matei* 6, 1.
[108] *Matei* 5, 16.
[109] *Matei* 6, 1.

4. *Nu ne este îngăduit să căutăm laudă pentru faptele noastre bune.*

El ne poruncește să fie văzute faptele noastre bune și spune: „Nimeni nu aprinde lumina și o pune sub obroc, ci deasupra, pe sfeșnic, ca să strălucească pentru toți cei care sunt în casă”[110]. Și [mai spune]: „Astfel să strălucească lucrările voastre în fața oamenilor, ca să vadă faptele voastre bune”[111]. Și nu S-a oprit acolo, ci a adăugat: „Să-L slăvească pe Tatăl vostru Care este în ceruri”[112].

Una este ca prin faptele bune să cauți lauda ta, iar alta este ca prin faptele bune să cauți lauda lui Dumnezeu. Când cauți lauda ta, rămâi cu faptul de a fi fost văzut de oameni, dar când cauți lauda lui Dumnezeu, ai dobândit mărire veșnică. Să facem în așa fel încât să nu fim văzuți de oameni, adică să facem așa încât să nu căutăm să ne vadă oamenii pentru vreo răsplată, ci să facem așa încât să căutăm slava lui Dumnezeu de la cei care ne văd și ne imită și să înțelegem că, dacă [Domnul] nu ne-ar fi făcut astfel, nu am fi nimic.

[110] *Matei* 5, 15.
[111] *Matei* 5, 16.
[112] *Matei* 5, 16.

3. Predică la înmormântare

Predica 396*

La înmormântarea[113] unui episcop

1. *Nu trăiește puțin cel care trăiește bine*[114].

Fraților, voi căutați pe cineva care să vă mângâie, dar chiar și eu am nevoie de alinare. Iar mângâierea noastră nu poate să vină de la niciun om, ci de la Cel care a făcut omul, fiindcă Cel care a făcut [și] reface[115], iar Cel care a creat [și] recreează[116]. Prin slăbiciunea [noastră] nu putem decât să ne întristăm cu toții, dar prin speranță se cuvine să ne găsim mângâiere. [Într-adevăr,] noi vrem ca toți cei buni să rămână în viață alături de noi cât mai multă vreme și nu dorim [nicidecum] să fim părăsiți de prieteni [câtă vreme suntem călători pe drumul] acestei vieți foarte grele. Dar cei care au trăit bine, luând-o înaintea noastră, ne îndeamnă, prin exemplul [vieții] lor, ca, fie că trăim aici mult timp, fie că plecăm de aici repede, să trăim în așa fel încât să ajungem la ei.

De fapt, a trăi aici vreme îndelungată nu este nimic altceva decât a îndura greutăți mult timp[117]. Însă a trăi împreună cu

---

* *PL* 39, 1717-1718. Predica a fost rostită în localitatea Hippo Diarrhytus (azi Biserta, în Tunisia), în basilica Florentia, la data de 17 aprilie 419.

113 Este folosit termenul *assumptio*, care, în latina creștină, desemnează „înălțarea de pe pământ la cer”.

114 Aici adverbul *bene* descrie modul de viață al persoanei care a respectat poruncile lui Dumnezeu, trăind în ascultare față de Biserică.

115 Verbul *reficio* se referă la acțiunea de recompunere a trupurilor din momentul învierii de apoi. Vezi și TERTULIAN, *Despre învierea trupului*, 11.

116 *Cf. 1 Corinteni* 15, 42-45.

117 Această idee constituie un *topos* în textele de tip *consolatio* ale Antichității. Este și cazul unui fragment dintr-o scrisoare a lui Cicero către Titus, căruia îi murise un copil, redat în continuare în traducere: „Însă există o consolare foarte răspândită pe care se cuvine să o avem mereu pe buze și în suflet: să ne amintim că suntem oameni, născuți după acea lege [a firii] conform căreia viața noastră este expusă tuturor loviturilor sorții, așa că nu trebuie să refuzăm să trăim potrivit condiției [omenești], în conformitate cu care ne-am născut, și nici [nu trebuie] să îndurăm atât de greu acele întâmplări pe care nu putem să le evităm prin niciun fel de chibzuială, ci, dimpotrivă, amintindu-ne ce li s-a întâmplat altora, să ne gândim că noi nu am pățit nimic nou” (*Epistole către prieteni*, V, 16, 2).

Dumnezeu și la Dumnezeu este un trai lipsit de orice fel de necaz și de orice fel de teamă că s-ar putea să piară fericirea, pentru că [acolo] nu are sfârșit. Și nu trebuie să considerăm că episcopul vostru, fratele nostru, a plecat repede de aici și a trăit puțin. Pe bună dreptate, nu se trăiește puțin [doar] acolo[118] unde nu se sfârșește ceea ce este numit „mult". În schimb, aici, chiar și ceea ce este mult, după ce se sfârșește, este socotit drept nimic. Și totuși nu a trăit puțin, dacă ne gândim la faptele lui în loc să îi numărăm anii. Oare cât de mulți alții nu au făcut, de-a lungul multor ani, nici măcar jumătate din ceea ce el a dus la bun sfârșit în câțiva ani? Prin urmare, a dori să-l ținem aici nu ar fi nimic altceva decât a-l lipsi de fericirea lui.

2. *Amintirea episcopului [se cuvine să rămână] în inimile celor credincioși.*

Într-adevăr, noi ne întristăm pentru un om pentru că [suntem] oameni. Oare ce am putea face să nu [mai] fim oameni? Așadar, oameni [fiind], ne întristăm într-un mod potrivit cu firea omenească[119] de plecarea unui om. Dar cum se face că am auzit textul sfânt care spune că, „ajungând curând la desăvârșire, [dreptul] a apucat ani îndelungați"[120]? De fapt, în acest verset [trebuie] să socotim anii așa cum se socotește o zi[121]. Prin urmare, respectați tot ceea ce el a făcut pentru voi, îndemnându-vă, vorbindu-vă, arătându-se pe sine drept model spre slava și cinstirea lui Dumnezeu, și astfel voi îi veți fi mormântul[122] cel mai frumos. Căci pentru el nu este un lucru de mare însemnătate să fie înmormântat într-un mormânt îmbrăcat în marmură, ci să fie pus

---

[118] În Împărăția lui Dumnezeu.

[119] Lat. *humaniter*.

[120] *Înțelepciunea lui Solomon* 4, 13.

[121] Vezi *Psalmul* 89, 4, verset comentat astfel de Fericitul Augustin: „Însă, ca nu cumva vreunii să considere că o mie de ani sunt socotiți la Dumnezeu drept o singură zi, ca și cum Dumnezeu ar avea zile atât de lungi, din moment ce acest lucru s-a spus pentru a arăta că lungimea timpului este lipsită de importanță, a adăugat [imediat]: «Și ca straja nopții», pentru că o strajă nu se întinde pe o durată de timp mai mare de trei ore" (*Comentarii la Psalmi*, 89, 5).

[122] Lat. *memoria*, termen care trebuie văzut cu ambele sensuri: cel abstract, de „amintire", și cel concret, de „monument comemorativ".

spre păstrare în inimile voastre. Să trăiască îngropat în morminte vii[123]! De fapt, mormântul lui este amintirea voastră. El trăiește la Dumnezeu ca să fie el fericit, iar la voi să trăiască pentru ca [astfel] să fiți [și] voi fericiți!

Poate că aș putea să vă îndemn [să dați dovadă de] o înțelepciune specifică celui credincios[124] prin multe cuvinte, dacă nu aș vorbi cu greu din pricina durerii omenești. Prin urmare, fiindcă Dumnezeu mi-a dat darul de a ajunge la timp alături de cel care era pe moarte, fiindcă mi-a dat darul de a-l însoți pe ultimul drum – această însoțire [a lui] se cuvine [să o facem] din dragoste creștinească, însă ea nu contribuie la fericirea [lui][125] –, mi-a dat chiar și darul de a vă vedea pe sfințiile voastre și de a vă vorbi ca să vă aduc mângâiere atât cât pot. Mai adăugați din gândul [vostru] tot ceea ce durerea nu îmi îngăduie să spun. Însă, în amintirea unui atât de mare bărbat, sufletul nostru, deși este cuprins de tristețe omenească, nu se lasă copleșit de o deznădejde lipsită de credință.

---

[123] Lat. *vivat sepultus in vivis sepulcris*. În această secvență realizată cu deosebită măiestrie artistică (a se vedea, de pildă, parigmenonul: *vivat-vivis*, *sepultus-sepulcris*; homoeoteleutonul: *vivis sepulcris*) se regăsește o imagine metaforică frapantă la prima vedere, dar deosebit de pătrunzătoare și plină de înțelesuri spirituale profunde.

[124] *Cf. Matei* 10, 16.

[125] FERICITUL AUGUSTIN, *Despre purtarea de grijă care li se cuvine celor adormiți* (*De cura pro mortuis gerenda*), 4: „Dacă o înmormântare strălucită ar fi de vreun folos pentru cel necredincios, atunci o înmormântare sărăcăcioasă sau lipsa înmormântării ar dăuna credinciosului. Dar iată că mulțimea servitorilor i-a făcut celui bogat, îmbrăcat în purpură, niște funeralii fastuoase în ochii oamenilor, pe când săracului plin de bube i-au făcut niște funeralii mult mai plăcute în ochii lui Dumnezeu chiar îngerii din ceruri, care nu l-au dus într-un mormânt de marmură, ci în sânul lui Avraam".

Tabel cu predicile incluse în volumul de față*

Nr. predicii	Subiectul	Categoria din *Sermones ad populum*	Ediția de text	Data și locul rostirii
51	Genealogia Mântuitorului	1.b. *Predici despre Noul Testament*	*PL* 38, 332-354	circa 400
140	Comentariu la *Ioan* 12, 44-50 (cele două nașteri ale lui Hristos)	1.b. *Predici despre Noul Testament*	*PL* 38, 773-775	427-428
184	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 995-997	după 411-412
185	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 997-999	25 decembrie, între 412-416
186	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 999-1000	25 decembrie 411-412
187	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1001-1003	25 decembrie 411-412
188	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1003-1005	25 decembrie
189	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1005-1007	25 decembrie, înainte de 410
190	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1007-1009	25 decembrie, între 391-400
191	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1009-1011	25 decembrie 411-412

* Am considerat utilă cititorului o prezentare succintă a principalelor coordonate (numărul de ordine definitiv după introducerea predicii în ediția benedictină, subiectul, secțiunea din *Sermones ad populum* din care face parte, ediția de text, data și locul rostirii, în măsura în care sunt cunoscute) ale tuturor predicilor traduse în volumul de față. Pentru alcătuirea acestui tabel am utilizat datele din A. FITZGERALD (ed.), *Agostino. Dizionario* ..., pp. 75-100 (*Tavola dei Sermones*), dar am consultat și informațiile de la adresa: http://www.augustinus.it/latino/discorsi/index2.htm.

192	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1011-1013	25 decembrie, după 411-412
193	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1013-1015	25 decembrie 410
194	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1015-1017	25 decembrie, înainte de 411-412
195	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1017-1019	25 decembrie, după 411-412
196	Nașterea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1019-1021	25 decembrie, după 396
196/A, (ÉTAIX 2)	Anul Nou	2. *Predici la sărbători*	*Recherches Augustiniennes*, 26 (1992), 75	25 decembrie sau 1 ianuarie
197	Anul Nou	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1021-1024	1 ianuarie
198	Anul Nou	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1024-1026	1 ianuarie
198 completată, (DOLBEAU 26)	Anul Nou	2. *Predici la sărbători*	F. DOLBEAU, *Vingt-six sermons ...*, pp. 366-417	404, Cartagina
198/A	Anul Nou	2. *Predici la sărbători*	*PL* 39, 1734-1736	1 ianuarie
199	Arătarea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1026-1028	6 ianuarie
200	Arătarea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1028-1031	6 ianuarie, între 393-405
201	Arătarea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1031-1033	6 ianuarie
202	Arătarea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1033-1035	6 ianuarie, între 405-411
203	Arătarea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1035-1037	6 ianuarie, între 410-412
204	Arătarea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1037-1039	6 ianuarie
204/A, (ÉTAIX 4)	Arătarea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*Revue Bénédictine*, 98 (1988), 12	6 ianuarie
261	Înălțarea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1202-1207	la Înălțare, 410 sau 418, la Cartagina, în *Basilica Fausti*
262	Înălțarea Domnului	2. *Predici la sărbători*	*PL* 38, 1207-1209	la Înălțare, 411, la Hippona, în *Basilica Leontiana*

263	Înălțarea Domnului	*2. Predici la sărbători*	*PL* 38, 1209-1212	la Înălțare, între 396-397
263/A	Înălțarea Domnului	*2. Predici la sărbători*	*PLS* 2, 494-497	la Înălțare, între 396-397
264	Înălțarea Domnului	*2. Predici la sărbători*	*PL* 38, 1212-1218	la Înălțare, între 413-420
265	Înălțarea Domnului	*2. Predici la sărbători*	*PL* 38, 1218-1224	la Înălțare, în 412
265/A	Înălțarea Domnului	*2. Predici la sărbători*	*PL* 39, 2083-2084; *PLS* 2, 528-531	la Înălțare, în 418
265/B	Înălțarea Domnului	*2. Predici la sărbători*	*PLS* 2, 531-532	la Înălțare, în 396-397
265/C	Înălțarea Domnului	*2. Predici la sărbători*	*PLS* 2, 589-591	la Înălțare
265/D	Înălțarea Domnului	*2. Predici la sărbători*	*PLS* 2, 704-708	la Înălțare, în 417-418
265/E	Înălțarea Domnului	*2. Predici la sărbători*	*PLS* 2, 805-807	posibil la Înălțare
265/F	Înălțarea Domnului	*2. Predici la sărbători*	*PLS* 2, 828-830	la Înălțare
266	Cincizecime	*2. Predici la sărbători*	*PL* 38, 1225-1229	în Ajunul Cincizecimii, în 23 mai 397
267	Cincizecime	*2. Predici la sărbători*	*PL* 38, 1229-1231	la Cincizecime, 2 iunie 412
268	Cincizecime	*2. Predici la sărbători*	*PL* 38, 1231-1234	la Cincizecime, în 411, la Cartagina
269	Cincizecime	*2. Predici la sărbători*	*PL* 38, 1234-1237	la Cincizecime, între 405-410
270	Cincizecime	*2. Predici la sărbători*	*PL* 38, 1237-1245	la Cincizecime, probabil 416
271	Cincizecime	*2. Predici la sărbători*	*PL* 38, 1245-1246	la Cincizecime, între 393-405
272	Cincizecime	*2. Predici la sărbători*	*PL* 38, 1246-1248	la Paști, între 405-411
272/A	Cincizecime	*2. Predici la sărbători*	*PL* 39, 1729	la Cincizecime
272/B	Cincizecime	*2. Predici la sărbători*	*PLS* 2, 522-527	la Cincizecime, 10 iunie 417
272/B completată, (DOLBEAU 31)	Cincizecime	*2. Predici la sărbători*	François DOLBEAU, „Finale inédite ...", pp. 181-203	la Cincizecime, între anii 413-415, la Hippona
297	La nașterea Sfinților Ap. Petru și Pavel	*3. Predici despre sfinți*	*PL* 38, 1359-1365	la 29 iunie, între anii 416-420
318	Despre martiriul Sfântului Ștefan	*3. Predici despre sfinți*	*PL* 38, 1437-1440	la 26 decembrie 425, în Hippona

336	La sfințirea unei biserici	3. *Predici despre sfinți*	*PL* 38, 1471-1475	între 420-425
337	La sfințirea unei biserici	3. *Predici despre sfinți*	*PL* 38, 1475-1478	391, între 396-397 sau 425
338	La sfințirea unui sfeșnic	3. *Predici despre sfinți*	*PL* 38, 1478-1479	412 sau 425
369	Nașterea Domnului	4. *Predici pe subiecte diverse*	*PL* 39, 1654-1657	în 412, la Cartagina
370	Nașterea Domnului	4. *Predici pe subiecte diverse*	*PL* 39, 1657-1659	la Naștere
371	Nașterea Domnului	4. *Predici pe subiecte diverse*	*PL* 39, 1659-1661	probabil neautentică
372	Nașterea Domnului	4. *Predici pe subiecte diverse*	*PL* 39, 1661-1663	probabil neautentică
373	Arătarea Domnului	4. *Predici pe subiecte diverse*	*PL* 39, 1663-1666	la Arătare
374	Arătarea Domnului	4. *Predici pe subiecte diverse*	*PL* 39, 1666-1668	la 6 ianuarie, între 406-412
374 completată (DOLBEAU 23)	Arătarea Domnului	4. *Predici pe subiecte diverse*	François DOLBEAU, *Vingt-six sermons ...*, pp. 593-615	la 6 ianuarie, între 406-412
375	Arătarea Domnului	4. *Predici pe subiecte diverse*	*PL* 39, 1668-1669	posibil neautentică
377	Înălțarea Domnului	4. *Predici pe subiecte diverse*	*PL* 39, 1671-1673	posibil neautentică
378	Cincizecime	4. *Predici pe subiecte diverse*	*PL* 39, 1673-1674	la Cincizecime
395	Înălțarea Domnului	4. *Predici pe subiecte diverse*	*PL* 39, 1716-1717	–
396	La înmormântarea unui episcop	4. *Predici pe subiecte diverse*	*PL* 39, 1717-1718	la 17 aprilie 419, în Hippo Diarrhytus (azi Biserta, în Tunisia), în *Basilica Florentia*

Bibliografie

I. Surse primare

1. Ediții

***, *Biblia Sacra iuxta vulgatam versionem*, adivantibus B. FISCHER, I. GRIBOMONT, recensuit et brevi apparatu critico instruxit Robertus Weber, editionem quartam emendatam, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1994.

***, *Novum Testamentum Graece*, NESTLE-ALAND (eds.), editione vicesima septima revisa, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993.

DOLBEAU, François, *Vingt-six sermons au peuple d'Afrique*, Collection des Études Augustiniennes, Série Antiquité 147, Paris, 1996.

DOLBEAU, François, „Finale inédite d'un sermon d'Augustin (S. Mai 158), extraite d'un homéliaire d'Olomouc" în: *Revue des Études Augustiniennes*, 44 (1998), pp. 181-203.

DROBNER, Hubertus, *Augustinus von Hippo, Predigten zu Neujahr und Epiphanie (Sermones 196/A – 204/A)*, einleitung, text, übersetzung und anmerkungen, *Patrologia* XXII, Peter Lang, 2010.

GOLDBACHER, Al. (ed.), *S. Augustini Epistulae*, în: CSEL, vol. 34/1, 1895, pp. 49-54.

GOLDBACHER, Al. (ed.), *S. Augustini Epistulae*, în: CSEL, vol. 44, 1904, pp. 40-77.

HAMMAN, A. (ed.), *Supplement to the Patrologiae Cursus Completus, Series Latina (PLS)*, vol 1-3 (vol. 2), Paris, 1958-1963.

KURFESS, Alphonsus (ed.), C. Sallustius Crispus: *Catilina-Iugurtha-Fragmenta ampliora*, Lipsiae, 1968.

MIGNE, J.P. (ed.), *Patrologiae Cursus Completus, Series Latina (PL)*, (vol. 38-39), Paris, 1844-1864.

TACITI, *Libri qui supersunt*, tom. II, fasc. I, *Historiarum Libri*, edidit Erich Koestermann, B.G. Teubner, Leipzig, 1969.

2. Traduceri

***, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea Prea Fericitului TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.

***, *Biblia sau Sfînta Scriptură*, ediție jubiliară a Sfîntului Sinod, tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.

AUGUSTIN, *De dialectica*, trad., introd., note, comentarii și bibliografie de Eugen Munteanu, Ed. Humanitas, București, ²2003.

AUGUSTIN, *Despre viața fericită*, trad. de Ioana Costa, note de Cristian Bădiliță și Ioana Costa, în vol. SENECA•AUGUSTIN, *Despre fericire*, Ed. Humanitas, București, 2004.

AURELIUS AUGUSTINUS, *Predici către popor la ziua nașterii Domnului nostru Iisus Hristos*, trad. din lb. latină, notă asupra ediției, cuvânt înainte, note și bibliografie de Aurel Lupu, Ed. Nemira, București, 2010.

FERICITUL AUGUSTIN, *Confessiones – Mărturisiri*, trad. și indici de prof. dr. docent Nicolae Barbu, introd. și note de pr. prof. dr. Ioan Rămureanu, col. PSB, vol. 64, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985.

FERICITUL AUGUSTIN, *Predici*, trad. din lb. franceză, note și comentarii de ierom. drd. Arsenie Obreja, pref. de pr. conf. dr. Constantin Necula, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2010.

FERICITUL AUGUSTIN, *Predici la Înviere*, alese, trad. din limba franceză și notate de ierom. drd. Arsenie Obreja, Ed. Bunavestire, Bacău, 2010.

FERICITUL AUGUSTIN, *Predici la Crăciun, Anul Nou și Bobotează*, stud. introd., trad. și note de Corneliu Clop, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012.

FERICITUL AUGUSTIN, *Predici la Înălțarea Domnului și la Rusalii*, introd., trad. și note de Corneliu Clop, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2013.

SAINT AUGUSTINE, *Sermons on the Liturgical Seasons*, trans. by Mary Sarah Muldowney, col. *The Fathers of the Church*, a new translation, vol. 38, Fathers of the Church, INC., New York, 1959.

SAINT AUGUSTINE, *Sermons 341-400 (Sermons on various subjects)*, translation and notes Edmund Hill, New City Press, New York, 1995.

SF. AUGUSTIN, *De doctrina christiana. Introducere în exegeza biblică*, ed. bilingvă, stabilirea textului latin, trad., notă asupra ediției și indici de Marian Ciucă, introd., note și bibliografie de Lucia Wald, Ed. Humanitas, București, 2002.

CICERO, *Despre Orator* (*De oratore*), trad. de G. Guțu, în vol. MARCUS TULLIUS CICERO, *Opere Alese*, vol. II, ed. îngrijită de G. Guțu, Ed. Univers, București, 1973.

CICERO, *Despre divinație. De divinatione*, ed. bilingvă, trad. de Gabriela Haja și Mihaela Paraschiv, Ed. Polirom, Iași, 1998.

CICERO, *Despre Destin – De fato*, ediție bilingvă, stud. introd., trad., note și comentarii de Mihaela Paraschiv, Ed. Polirom, Iași, 2000.

SFÂNTUL CIPRIAN, *Despre rugăciunea domnească*, în: *Apologeții de limbă latină*, trad. de Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și Prof. David Popescu, introd., note și indici de prof. Nicolae Chițescu, col. PSB 3, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

CLEMENT ALEXANDRINUL, *Scrieri*, partea a II-a, *Stromatele*, col. PSB 5, trad., cuv. înainte, note și indici de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.

FLAVIUS JOSEPHUS, *Antichități iudaice* cărțile I-X, prefață de Răzvan Theodorescu, cuvânt asupra ediției, trad. și note de Ion Acsan, Ed. Hasefer, București, 1999.

Sf. GRIGORIE de NYSSA, *Omilii la praznice împărătești*, trad. de ierom. Agapie (Corbu), Ed. Sf. Nectarie, Arad, 2010.

SF. IOAN GURĂ DE AUR, SF. GRIGORIE DE NAZIANZ și SF. EFREM SIRUL, *Despre preoție*, introd., trad. și note de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.

SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Matei*, trad., introd., indici și note de Pr. D. Fecioru, col. PSB 23, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.

SF. IOAN HRISOSTOM, *Cuvântări la praznice împărătești*, colecția *Izvoarele Ortodoxiei*, 5, trad. de pr. Dumitru Fecioru, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1942.

SF. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Tâlcuire la Tatăl Nostru*, în: *Filocalia*, vol. II, trad., introd. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, ed. electronică Apologeticum, 2005.

ORIGEN, *Despre rugăciune*, în: *Scrieri alese*, partea a II-a, trad. de pr. prof. T. Bodogae și pr. prof. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, stud. introd. și note de pr. prof. Teodor Bodogae, col. PSB 7, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.

POSSIDIUS (bishop of Calama), *The Life of Saint Augustine (Sancti Augustini Vita)*, trans. Herbert T. Weiskotten, Evolution Publishing Merchantville, New Jersey, 2008.

QUINTILIANUS, *Arta oratorică*, vol. I-III, trad. de Maria Hetco, Ed. Minerva, București, 1974.

TACITUS, *Opere II. Istorii*, trad., stud. introd. și note de N. Lascu, Ed. Științifică, București, 1963.

TACITUS, *Biografia lui Agricola. Începuturi ale istoriei Marii Britanii*, stud. introd., trad. și note de Eugen Cizek, Ed. Paideia, 2003.

TERTULIAN, *Despre rugăciune*, în: *Apologeții de limbă latină*, trad. de Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și Prof. David Popescu, introd., note și indici de prof. Nicolae Chițescu, col. PSB 3, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

TERTULIAN, *Tratate dogmatice și apologetice: Către martiri; Către Scapula; Despre trupul lui Hristos; Împotriva lui Hermoghene; Împotriva lui Praxeas*, ed. bilingvă, colecția *Tradiția creștină*, 4, stud. introd., trad. și note de Dionisie Pîrvuloiu, Ed. Polirom, Iași, 2007.

SF. VASILE CEL MARE, *Scrieri*, partea I, *Omilii la Hexaemeron*, *Omilii la Psalmi*, *Omilii și Cuvântări*, trad., introd., note și indici de Pr. D. Fecioru, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986.

VERGILIUS, *Eneida*, trad. de George Coșbuc, pref. și note de Stella Petecel, Ed. Univers, București, 1980.

VERGILIUS, *Eneida*, introd., trad. în hexametri, bibliografie și indici de Dan Slușanschi, Ed. Paideia, București, 2000.

3. Resurse on-line

http://jesusmarie.free.fr/augustin.html.
http://thelatinlibrary.com.
http://www.augnet.org/default.asp?ipageid=1703&iparentid=231.
http://www.augustinus.it.
http://www.documentacatholicaomnia.eu.

II. Surse secundare

1. Dicționare și enciclopedii

BERARDINO, Angelo Di (ed.), *Nuovo dizionario patristico e di antichità cristiane*, II ed. aggiornata e aumentata, vol. 1 (A-E), Marietti, Genova-Milano, 2006.

BLAISE, Albert, *Dictionnaire latin-français des auteurs chrétiens*, revu spécialement pour le vocabulaire théologique par Henri Chirat, Ed. Brepols, Turnhout, 1954.

BOWERSOCK, G.W., BROWN, Peter, GRABAR, Oleg (eds.), *Late Antiquity. A Guide to the Postclassical World*, Harvard University Press, 1999.

CHANTRAINE, Pierre, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*, Paris, Klincksieck, 1968-1980.

ERNOUT, Alfred et MEILLET, Antoine, *Dictionnaire etymologique de la langue latine*, Klincksieck, Paris, ^{4}2001.

FITZGERALD, Allan (gen. ed.), John C. CAVADINI *et alii* (ass. eds), *Augustine through the ages: an encyclopedia*, foreword by Jaroslav Pelikan, Eerdmans Publishing Co., USA, 1999.

FITZGERALD, Allan (ed.), *Agostino. Dizionario enciclopedico*, edizione italiana a cura di Luigi Alici e Antonio Pieretti, Città Nuova, Roma, 2007.

GAGARIN, Michael, FANTHAM, Elaine (eds.), *The Oxford Encyclopedia of Ancient Greece and Rome*, Oxford University Press, 2010.

GRIMAL, Pierre, *Dicționar de mitologie greacă și romană*, pref. de Charles Picard, trad. de Mihai Popescu, Ed. Saeculum I.O., București, 2003.

KITTEL, Gerhard (ed.), *Theological Dictionary of the New Testament*, vol. 6, Ferdmans Publishing Company, Michigan, 1993.

LIDDELL, Henry George and SCOTT, Robert, *A Greek-English Lexicon*, revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones, with a revised supplement, Clarendon Press, Oxford, ^{9}1996.

LONGTON, Joseph (ed.), *Dicționar enciclopedic al Bibliei*, transpunere românească de Dan Slușanschi, Ed. Humanitas, București, 1999.

MIRCEA, Ioan, *Dicționar al Noului Testament A-Z*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984.

PINCH, Geraldine, *Egyptian Mythology. A Guide to the Gods, Goddesses and Traditions of Ancient Egypt*, Oxford University Press, 2004.

2. Istorii literare și ale vieților sfinților

***, *Proloagele. Viețile Sfinților și cuvinte de învățătură*, stud. introd. ÎPS Nestor Vornicescu, diortosite și îmbogățite de arhim. Benedict Ghiuș, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991.

CIZEK, Eugen, *Istoria literaturii latine*, vol. I, Ed. Corint, București, 2003.

3. Studii

BARRY, Inviolata, *St. Augustine, the Orator: A Study of the Rhetorical Qualities of St. Augustine's Sermons ad Populum*, Kessinger Publishing, LLC, 2003.

BENVENISTE, Émile, *Vocabularul instituțiilor indo-europene, I. economie, rudenie, societate*, trad. de Dan Slușanschi, Ed. Paideia, București, 1999.

BENVENISTE, Émile, *Vocabularul instituțiilor indo-europene*, trad., note suplimentare și postfață de Dan Slușanschi, Ed. Paideia, București, 2005.

BLENKINSOPP, Joseph, *A History of Prophecy in Israel. From the settlement in the land to the Hellenistic period*, The Westminster Press, Philadelphia, 1983.

BLOCH, Raymond, *La divination. Essai sur l'avenir et son imaginaire*, Fayard, *s.l.*, 1991.

BOUCHÉ-LECLERCQ, Auguste, *Histoire de la divination dans l'Antiquité*, tome IV (*Divination Italique*), Ernest Leroux, Paris, 1882.

BOUCHÉ-LECLERCQ, Auguste, *Istoria divinației în Antichitate*, tom I, *Introducere. Divinația elenică (Metode)*, trad. de Cristina Dinescu și Raluca Popescu, Symposion, București, 1999.

BROWN, Peter, *Augustine of Hippo. A Biography*, a new edition with an epilogue, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 2000.

BRUCE, F.F., *The Acts of the Apostles. Greek Text with Introduction and Commentary*, Eerdmans Publishing Co., 1990.

BULLINGER, Ethelbert William, *Number in Scripture*, Cosimo, New York, 2005.

BURT, Donald, *Friendship and Society. An Introduction to Augustine's Practical Phylosophy*, Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K., 1999.

CAMPBELL, James Marshall, *The influence of the second sophistic on the style of the sermons of St. Basil the Great*, Washington D.C., 1922.

CHADWICK, Henry, *Augustin*, trad. de Ioan-Lucian Muntean, Ed. Humanitas, București, 2006.

CHILDS, Brevard, *Isaiah: a commentary*, Westminster John Knox Press, Kentucky, 2001.

CIZEK, Eugen, *Istoria Romei*, Ed. Paideia, București, 2002.

CONTENAU, Georges, *La divination chez les assyriens et les babyloniens*, Payot, Paris, 1940.

CREMONA, Carlo, *Augustin de Hippona*, trad. de Cristina Grigore, Fundația „Fiicele Sfântului Paul", București, 2003.

CROISET, Maurice, *La civilisation de la Grèce antique*, Payot, Paris, 1932.

CROOK, John, *The Architectural Setting of the Cult of Saints in the Early Christian West, c.* 300-1200, Clarendon Press, Oxford, 2000.

DANIEL, Constantin, *Civilizația feniciană*, Ed. Sport-Turism, București, 1979.

DANIEL, Constantin, *Civilizația asiro-babiloniană*, Ed. Sport-Turism, București, 1981.

DANIEL, Constantin, *Cultura spirituală a Egiptului antic*, Ed. Cartea Românească, București, 1985.

DANIÉLOU, Jean, *Simbolurile creștine primitive*, trad. de Anca Opric și Eugenia Arjoca Ieremia, Ed. Amarcord, Timișoara, 1998.

DROBNER, Hubertus, *Augustinus von Hippo, Sermones ad populum: Überlieferung und Bestand, Bibliographie, Indices*, Brill, 2000.

DROBNER, Hubertus, *Augustinus von Hippo. Sermones ad populum: Überlieferung und Bestand - Bibliographie - Indices: Supplement* 2000-2010, seria *Patrologia*, vol. 25, Peter Lang, 2010.

EVANS, Gillian Rosemary, *Augustine on evil*, Cambridge, 1982.

FEENEY, Denis, *Caesar's calendar. Ancient time and the beginnings of history*, University of California Press, 2007.

FRANÇOIS, David, *Le droit augural et la divination officielle des romains*, Klincksieck, Paris, 1895.

HARNACK, Adolf Von, *Militia Christi. The Christian Religion and the Military in the First Three Centuries*, trans. by David McInnes Gracie, Fortress Press, Philadelphia, 1982.

HESCHEL, Abraham, *The Prophets*, vol. I-II, Harper&Row, New York, 1962.

JAEGER, Werner, *Early Christianity and Greek Paideia*, Cambridge, Belknap Press, 1961.

JEREMIAS, Joachim *et alii*, *Cartea fiului risipitor. O parabolă biblică în șase lecturi pentru omul contemporan*, îngrijită de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, [2]2005.

JOHNSON, Luke Timothy, *The Acts of the Apostles*, The Liturgical Press, Minnesota, 1992.

JOHNSTON, Robert, *Numbers in the Bible. God's Design in Biblical Numerology*, Kregel, 1999.

KAHLOS, Maijastina, *Debate and dialogue: Christian and pagan cultures c. 360-430*, MPG Books, Bodmin, 2007.

KELLY, J.N.D., *Early Christian Creeds*, MPG Books, [3]2006.

KIRWAN, Christopher, *Augustine*, Routledge, London and New York, 1989.

LANCEL, Serge, *Saint Augustin*, Fayard, Paris, 1999.

LANCEL, Serge, *St. Augustine*, trans., SCM Press, London, 2002.

LEONE, Anna, *Changing Townscapes in North Africa from Late Antiquity to the Arab Conquest*, Edipuglia, 2007.

MACCORMACK, Sabine, *The shadows of poetry: Vergil in the mind of Augustine*, University of California Press, Los Angels, 1998.

MARROU, Henri-Irénée, *Sfântul Augustin și sfârșitul culturii antice*, trad. de Dragan Stoianovici și Lucia Wald, Ed. Humanitas, București, 1997.

MEER, F. Van der, *Augustine the Bishop. The Life and Work of a Father of the Church*, trans. by Brian Battershaw and G.R. Lamb, Sheed and Ward, London and New York, 1961.

MIHOC, Vasile, *Epistola Sf. Apostol Pavel către Galateni. Studiu introductiv, traducere și comentariu*, teză de doctorat, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1983.

NORRIS, Herbert, *Ancient European Costume and Fashion*, Dover Publications, 1999.

O'BRIEN, Peter, *The Epistle to the Philippians. A Commentary on the Greek Text*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1991.

PETRÉ, Hélène, *Caritas: Étude sur le vocabulaire de la charité chrétienne*, Louvain, 1948.

RÜPKE, Jörg, *Calendar from Numa to Constantine. Time, History and the Fasti*, trans. by David Richardson, Wiley-Blackwell, 2011.

STĂNILOAE, Dumitru, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 1, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, [2]1996.

STĂNILOAE, Dumitru, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 2, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1978.

STĂNILOAE, Dumitru, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 3, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, [2]1997.

STUMP, Eleonore and KRETZMANN, Norman, *The Cambridge Companion to Augustine*, Cambridge University Press, 2001.

TESELLE, Eugene, *Augustine the Theologian*, London, Burns&Oates, 1970.

WILLS, Garry, *Saint Augustine*, Penguin Group, 1999.

ZANDSTRA, Sidney, *The Witness of the Vulgate, Peshitta and Septuagint to the Text of Zephaniah*, Gorgias Press, New Jersey, 2007.

4. Articole

ANDO, Clifford, „Signs, Idols, and the Incarnation in Augustinian Metaphysics", în: *Representations*, 73.1 (2001), pp. 24-53.

BUBACZ, Bruce, „Augustine's Illumination Theory and Epistemic Structuring", în: *Augustinian Studies*, 11 (1980), pp. 35-48.

CAMERON, Michael, „Augustine's Use of the Song of the Songs against Donatists", în: Frederick Van FRETEREN, Joseph C. SCHNAUBELT (eds.), *Augustine. Biblical Exegete*, Peter Lang, New York, 2004, pp. 99-127.

CANNING, Raymond, „Christ's self-identification with "the least of mine" (Matthew 25:40,45) according to Augustine of Hippo: Is this the humility of God?", la adresa: http://aejt.com.au (25 octombrie 2012).

CARTWRIGHT, Harry, „The Iconography of Certain Egyptian Divinities as Illustrated by the Collections in Haskell Oriental Museum", în: *The American Journal of Semitic Languages and Literatures*, 45.3 (1929), pp. 179-196.

CLANCY, Finbarr, „Augustine's Sermons for the Dedication of a Church", în: M.F. WILES, E.J. YARNOLD (eds.), *Studia Patristica*, XXXVIII, Peeters Publishers, Leuven, 2001, pp. 48-55.

DEFERRARI, Roy J., „St. Augustine's Method of Composing and Delivering Sermons", în: *The American Journal of Philology*, 43.2 (1922), pp. 97-123.

DEFERRARI, Roy J., „St. Augustine's Method of Composing and Delivering Sermons", în: *The American Journal of Philology*, 43.3 (1922), pp. 193-219.

DEFERRARI, Roy J., „Verbatim Reports of Augustine's Unwritten Sermons", în: *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, 46 (1915), pp. 35-45.

DETIENNE, Marcel, „La «Démonologie» d'Empédocle", în: *Revue des Études Grecques*, LXXII (1959), pp. 1-17.

DOLBEAU, François, „Les sermons de saint Augustine découverts à Mayance. Un premier bilan", la adresa: http://www.persee.fr (accesată la 27.XI.2012).

DROBNER, Hubertus, „The Chronology of Saint Augustine's *Sermones ad populum*", în: *Augustinian Studies*, XXXI.2 (2000), pp. 211-218.

DROBNER, Hubertus, „Christmas in Hippo", în: *Augustinian Studies*, 35.1 (2004), pp. 52-72.

FLOCA, Ioan, „Predica Fericitului Augustin", în: *Mitropolia Ardealului*, VIII, 7-8 (1963), pp. 567-584.

FORTIN, Ernest, „Augustine and the problem of Christian Rhetoric", în: *Augustinian Studies*, 5 (1974), pp. 85-100.

GREENSLADE, S.L., „Review: Sancti Aurelii Augustini *De Excidio Urbis Romae Sermo* by Marie O'Reilly", în: *The Classical Review*, 8.3/4 (1958), p. 289.

HUNTER, David, „Marrying and the Tabulae Nuptiales in Roman North Africa from Tertullian to Augustine", în: Philip REYNOLDS, John WITTE, Jr. (eds.), *To Have and to Hold. Marrying and Its Documentation in Western Christendom, 400-1600*, Cambridge University Press, 2007, pp. 95-113.

LEVEILLE, Maurice, „Don de l'Esprit et Baptême", în: *Augustinian Studies*, 7 (1976), pp. 1-46.

LINDERSKI, Jerzy, „The Libri Reconditi", în: *Harvard Studies in Classical Philology*, 89 (1985), pp. 207-234.

MANVILLE, Brook, „Donatism and St. Augustine: The Confessions of a Forth Century Bishop", în: *Augustinian Studies*, 8 (1977), pp. 125-137.

MARGUERAT, Daniel, „Actes 8: Faire tomber le puissant et reveler l'humble", în: David WARREN *et alii* (eds.), *Early Christian Voices. In Texts, Traditions, and Symbols*, Brill Academic Publishers Inc., Boston, pp. 119-130.

MCKENZIE, Judith, GIBSON, Sheila, REYES, A.T., „Reconstructing the Serapeum in Alexandria from the Archaeological Evidence”, în: *The Journal of Roman Studies*, 94 (2004), pp. 73-121.

MOISIU, Alexandru, „Fericitul Augustin - păstor și îndrumător al vieții creștine”, în: *Studii Teologice*, seria a II-a, XXII, 9-10 (1970), pp. 637-648.

NASH, Ronald, „Some Philosophic Sources of Augustine's Illumination Theory”, în: *Augustinian Studies*, 2 (1971), pp. 47-66.

OROZ RETA, José, „Une Polémique augustinienne contre Cicéron: Du fatalisme à la prescience in divine”, în: *Augustinian Studies*, 12 (1981), pp. 19-42.

PANĂ, Marin, „Activitatea omiletică a Fericitului Augustin”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, XCI, 11-12 (1973), pp. 1252-1262.

PASCAL, Nanette, „The Legacy of Roman Education”, în: *The Classical Journal*, 79.4 (1984), pp. 351-355.

QUINN, John, „Anti-Manichean and Other Moral Precisions in Confessions 3.7.2-9.17”, în: *Augustinian Studies*, 19 (1988), pp. 165-194.

REMY, G., „Le Christ médiateur et tête de l'Église selon le *Sermon Dolbeau 26* d'Augustin”, în: *Revue des Sciences religieuses*, 72 (1998), pp. 3-19.

ȘEBU, Sebastian, „Fericitul Augustin, predicator al unității Bisericii”, în: *Studii Teologice*, seria a II-a, XXI, 3-4, (1969), pp. 232-244.

SNOW-SMITH, Joanne, „Saint Augustine and Hermes Trismegistus Concerning the worship of demons: The Condemnation of Free-Standing statues”, în F. YOUNG, M. EDWARDS and P. PARVIS (eds.), *Studia Patristica*, XLIII (2006), pp. 251-256.

SOURY, Guy, „Sens de la Démonologie de Plutarque”, în: *Revue des Études Grecques*, LII (1939), pp. 51-69.

VANNIER, Marie-Anne, „L'Apport du Sermon Dolbeau 26”, în: M.F. WILES, E.J. YARNOLD (eds.), *Studia Patristica*, XXXVIII, Peeters, Leuven, pp. 331-337.

INDICE SCRIPTURISTIC

Facerea

1 – p. 452
1, 3-4 – p. 452
1, 6 – p. 452
1, 11 – p. 434
1, 12 – p. 434
1, 20 – p. 434
1, 24 – p. 217, 434
1, 26 – p. 225, 364
1, 27 – p. 314
1, 29-30 – p. 434
1, 31 – p. 453
2, 2 – p. 453
2, 13 – p. 421
2, 19-20 – p. 124
2, 22 – p. 76, 434
3 – p. 124
3, 5 – p. 364
3, 19 – p. 167
4, 1-15 – p. 292
7, 4 – p. 94
7, 21 – p. 307
8, 20 – p. 369
11, 1-9 – p. 459
14, 18 – p. 239
14, 19 – p. 239
15, 13 – p. 93
16, 1-2 – p. 88
17, 9-14 – p. 175, 425
18 – p. 95
18, 16-33 – p. 507
18, 23-32 – p. 506
18, 27 – p. 167
22, 18 – p. 62, 92
30, 1-5 – p. 88
30, 9 – p. 88
32, 25 – p. 302
32, 32 – p. 302
32, 29 – p. 302
35, 7 – p. 279
39 – p. 545
48, 5-6 – p. 88

Ieșirea

2, 1-10 – p. 88
7, 11 – p. 238
7, 22 – p. 238
8, 7 – p. 238
8, 18 – p. 238
8, 19 – p. 468
12, 1-14 – p. 295
12, 5 – p. 466
12, 6 – p. 470
19, 1 – p. 470
19, 10-11 – p. 470
20, 8 – p. 453
23, 16 – p. 417
29, 4 – p. 275
31, 18 – p. 468
34, 28 – p. 369, 449

Leviticul

21, 17 – p. 255
23, 15-21 – p. 417

Numerii

24 – p. 293
23, 7 – p. 454
32, 13 – p. 94, 369

Deuteronomul

5, 8 – p. 364
6, 13 – p. 251
9, 9-10 – p. 94
9, 10 – p. 468
10, 20 – p. 251
25, 5-6 – p. 89
33, 2 – p. 279

1 Regi

16, 11 – p. 268
21, 6 – p. 256

2 Regi

5, 14 – p. 93
12 – p. 93

3 Regi

19, 6-8 – p. 84
19, 8 – p. 94, 369, 449

4 Regi

4, 29 – p. 177
4, 31-35 – p. 177
24, 6 – p. 70
24, 17 – p. 70

1 Paralipomena

17, 21 – p. 279

Neemia

8, 6 – p. 321

Estera

5, 1 – p. 279

Iov

1, 1 – p. 239
1, 12 – p. 271
1, 21 – p. 347
2, 7-8 – p. 239
2, 9 – p. 509
2, 10 – p. 509
7, 1 – p. 546
14, 16-17 – p. 511

Psalmii

1, 1 – p. 245
2, 1-2 – p. 500, 502
2, 7-8 – p. 500
2, 10-11 – p. 285
3, 4 – p. 112
4, 1 – p. 445
4, 2 – p. 203
5, 3 – p. 126
6, 6 – p. 558
7, 3-4 – p. 527
7, 9 – p. 408
8, 2 – p. 337
8, 5 – p. 367, 387
9, 4-7 – p. 501
10, 5 – p. 202, 550
13, 1 – p. 319
15, 2 – p. 219, 331
15, 10 – p. 551
16, 15 – p. 147
17, 13 – p. 166
17, 48 – p. 301
18, 1 – p. 284, 289, 296, 297, 300, 303, 304, 336
18, 3 – p. 438
18, 3-4 – p. 352

18, 4 – p. 304, 305, 438
18, 5 – p. 123, 135, 148, 156
18, 5-6 – p. 120, 150, 169, 245
18, 5-7 – p. 140
18, 6 – p. 169, 170, 411
18, 7 – p. 140, 410
18, 10 – p. 451
21, 10 – p. 407
21, 18-19 – p. 59
21, 18-20 – p. 499
21, 19 – p. 59
21, 31 – p. 500
21, 31-33 – p. 499
22, 5 – p. 208
22, 6 – p. 471
23, 7 – p. 411
23, 8 – p. 170, 411
23, 9 – p. 412
23, 10 – p. 147, 412
26, 7-8 – p. 558
26, 13-14 – p. 147
26, 15 – p. 400
29, 1 – p. 551
29, 3 – p. 551
29, 11 – p. 551-553
29, 11-12 – p. 557
29, 12 – p. 551, 553, 554
30, 19 – p. 147
32, 1 – p. 144
33, 5 – p. 301, 551
33, 12 – p. 535, 536, 541
33, 12-13 – p. 536
33, 13-15 – p. 142
33, 17 – p. 232
34, 12 – p. 198, 199
39, 8 – p. 456
40, 4 – p. 512
41, 2 – p. 374
41, 3 – p. 558
44, 3 – p. 149, 170
44, 12 – p. 405, 430
49, 3 – p. 354
50, 16 – p. 117
56, 1 – p. 290
56, 14 – p. 352, 353, 405
58, 1 – p. 527
58, 11-12 – p. 292
66, 1-2 – p. 132
67, 19 – p. 350
71, 17 – p. 148
77, 9 – p. 213
79, 4 – p. 147, 526
81, 1 – p. 404
83, 11 – p. 212
84, 11 – p. 111
84, 12 – p. 103, 109, 110, 126, 127, 135, 137, 143
89, 1 – p. 341
89, 4 – p. 565
90, 9 – p. 342
94, 7 – p. 146
95, 1 – p. 550
95, 1-2 – p. 125, 132
95, 2 – p. 163
95, 3 – p. 132
96, 10 – p. 402, 404
96, 11 – p. 550
102, 5 – p. 519
102, 21 – p. 524
104, 4 – p. 342
105, 35 – p. 193
105, 40 – p. 219
105, 47 – p. 186, 192, 193, 198, 201
106, 2-3 – p. 360
109, 1 – p. 78, 257
109, 3 – p. 148
109, 4 – p. 245, 329
109, 7 – p. 170, 246
110, 10 – p. 454
111, 6 – p. 376
112, 3 – p. 384
112, 7-8 – p. 353

115, 2 – p. 236, 417
115, 6 – p. 544
117, 22 – p. 73, 288, 302
117, 24 – p. 104, 122, 384
117, 26 – p. 302
118, 96 – p. 442
118, 106 – p. 143
118, 107 – p. 143
118, 108 – p. 143
118, 133 – p. 526
119, 7 – p. 250
120, 4 – p. 353, 539
126, 1 – p. 539
131, 1 – p. 527
131, 11 – p. 78
139, 1 – p. 541
140, 5 – p. 417, 425, 426

Pildele

3, 12 – p. 510
12, 23 – p. 285 (*LXX*)
20, 9 – p. 506
28, 27 – p. 188
30, 8 – p. 526

Cântarea Cântărilor

1, 6 – p. 211
2, 17 – p. 332
4, 6 – p. 332

Isaia

1, 3 – p. 128, 131, 156, 301, 336
2, 2 – p. 561
2, 18-19 – p. 218
7, 9 – p. 103, 461 (*LXX*)
7, 14 – p. 145, 161
8, 4 – p. 294
9, 5 – p. 121
11, 2 – p. 454
11, 2-3 – p. 95, 258
14, 13-14 – p. 211, 220, 222, 225
30, 27 – p. 219
40, 22 – p. 318
43, 18 – p. 330, 333
43, 18-19 – p. 331, 332
43, 19 – p. 332
43, 20 – p. 332, 333
43, 21-23 – p. 333
43, 23 – p. 333
43, 23-24 – p. 333
43, 24 – p. 334
43, 25-26 – p. 335
49, 6 – p. 280
51, 7-8 – p. 502
53, 4 – p. 199
53, 7 – p. 421
53, 8 – p. 108, 123, 149, 151, 159, 168
53, 11 – p. 407
59, 1-2 – p. 241
63, 1 – p. 170
66, 1-2 – p. 206
66, 2 – p. 207

Ieremia

7, 31 – p. 510
16, 19 – p. 298
17, 5 – p. 249, 250, 401
19, 6 – p. 510
27 – p. 71
27, 9-10 – p. 71
29, 7 – p. 72
31, 31 – p. 178, 327
31, 31-32 – p. 178, 328
32, 35 – p. 510

Iezechiel

14, 14 – p. 505
28, 3 – p. 505, 512

Daniel

2, 34-35 – p. 561
8, 16 – p. 253
9, 20 – p. 505, 512
9, 21 – p. 253
10, 21 – p. 253
12, 1 – p. 253

Osea

13, 14 – p. 391

Amos

1, 3 – p. 96

Ioil

1, 9 – p. 311

Iona

3, 5-10 – p. 514

Sofonie

2, 11 – p. 496, 499

Zaharia

12, 10 – p. 374, 400

Maleahi

3, 20 – p. 246

Tobit

2, 1 – p. 455, 466
12, 12 – p. 254

Baruh

3, 38 – p. 157

3 Ezdra

9, 47 – p. 321

Înțelepciunea lui Solomon

1, 5 – p. 443
4, 13 – p. 565
5, 3-6 – p. 246
5, 6 – p. 261
5, 8-9 – p. 246
7, 26 – p. 159
7, 27 – p. 119
8, 1 – p. 77, 118, 162, 410
10, 21 – p. 158
14, 15 – p. 227

Înțelepciunea lui Isus Sirah

2, 1 – p. 510
2, 4-5 – p. 510
3, 18 – p. 153
10, 9-12 – p. 167
10, 13 – p. 233
14, 17-19 – p. 83
23, 5 – p. 527
25, 27 – p. 546, 554
36, 4 – p. 526
36, 18 – p. 526

Istoria Susanei

1 – p. 153, 545

2 Macabei

5, 4 – p. 279

Matei

1, 1 – p. 65, 164
1, 2-6 – p. 65
1, 3 – p. 121

1, 6-16 – p. 66
1, 16 – p. 90
1, 17 – p. 66
1, 18 – p. 66, 256, 268
1, 18-19 – p. 67
1, 19 – p. 91
1, 20 – p. 74
1, 20-21 – p. 68, 91
1, 21 – p. 68, 74
1, 23 – p. 119, 121, 157, 161
2, 1-2 – p. 303
2, 1-10 – p. 109
2, 1-12 – p. 284, 293, 297, 306, 310, 325
2, 2 – p. 280, 282, 303, 305, 323, 324
2, 4 – p. 325
2, 5 – p. 291, 303, 307, 325, 336
2, 5-6 – p. 286, 308
2, 9 – p. 303, 305
2, 11 – p. 303, 310, 324, 328
2, 12 – p. 296, 335
2, 16 – p. 337
2, 16-18 – p. 306
3, 16-17 – p. 95
4, 1-2 – p. 94, 360
4, 1-11 – p. 257
4, 2 – p. 134, 352, 368, 449
4, 10 – p. 251
4, 19 – p. 463
5, 6 – p. 148
5, 8 – p. 122, 313, 345
5, 10 – p. 500
5, 14 – p. 561
5, 15 – p. 561, 563
5, 16 – p. 264, 562, 563
5, 17 – p. 360, 450, 454
5, 19 – p. 457
5, 45 – p. 246
6, 1 – p. 562
6, 6 – p. 206
6, 9-13 – p. 522
6, 10 – p. 376
6, 11 – p. 524
6, 12 – p. 265, 349
6, 26 – p. 225
6, 34 – p. 156
7, 7 – p. 444, 531
7, 21 – p. 443
7, 24-25 – p. 557
8, 5-13 – p. 297
8, 10 – p. 298
8, 11-12 – p. 290, 298
8, 24 – p. 517
8, 25 – p. 518
9, 13 – p. 288
9, 17 – p. 418, 428, 429, 464, 471
10, 16 – p. 566
10, 22 – p. 58
10, 23 – p. 294
10, 28 – p. 189
10, 42 – p. 218
11, 15 – p. 363
11, 25 – p. 104
11, 28 – p. 203
11, 28-30 – p. 471
12, 3-4 – p. 256
12, 43 – p. 493
12, 28 – p. 469
12, 50 – p. 138
13, 5-6 – p. 470
13, 17 – p. 162
13, 55 – p. 268
14, 23-24 – p. 262
15, 1-20 – p. 181
15, 21-28 – p. 298
15, 36 – p. 258
15, 37 – p. 258
16, 13 – p. 390
16, 15 – p. 446
16, 16 – p. 390, 446
16, 17 – p. 446
16, 18 – p. 446
16, 18-19 – p. 429
16, 22 – p. 447

16, 22-23 – p. 362
16, 23 – p. 447, 465
16, 27 – p. 283
17, 1-6 – p. 165
17, 24 – p. 291
18, 21-35 – p. 525
18, 22 – p. 97
18, 32 – p. 531
19, 6 – p. 360
19, 21 – p. 197
19, 28 – p. 353
20, 28 – p. 407
21, 1-9 – p. 131
21, 7 – p. 304
21, 9 – p. 302
21, 18-20 – p. 198
21, 38 – p. 534
21, 42 – p. 280, 288
22, 1-14 – p. 456
22, 8 – p. 169
22, 10 – p. 456
22, 11-13 – p. 260
22, 24 – p. 89
22, 30 – p. 212, 213
22, 34-40 – p. 295
22, 37-40 – p. 349, 381
22, 41-46 – p. 121
22, 42 – p. 78
22, 43-45 – p. 78
23, 3 – p. 443
23, 8 – p. 444
23, 23-28 – p. 181
23, 35 – p. 508
23, 37 – p. 362, 382
24, 3 – p. 436
24, 35 – p. 520
25, 21 – p. 212, 261, 274
25, 23 – p. 212
25, 33 – p. 199
25, 34 – p. 189, 197, 376, 558
25, 35 – p. 185, 262, 350, 356
25, 41 – p. 189, 197, 211, 376
25, 42 – p. 350
26, 38 – p. 114, 348, 388, 397
26, 64 – p. 390
27, 26 – p. 134
27, 40 – p. 455
28, 20 – p. 350, 356, 357, 360, 388, 391, 413

Marcu

1, 40-43 – p. 181
2, 15-17 – p. 181
2, 25-26 – p. 256
5, 2 – p. 493
5, 7 – p. 309, 324
6, 46-48 – p. 262
7, 1-23 – p. 181
7, 34 – p. 439
8, 23 – p. 150
9, 17 – p. 493
9, 41 – p. 218
11, 9 – p. 302
11, 12-14 – p. 198
11, 20-21 – p. 198
12, 25 – p. 212, 213
12, 42 – p. 218
14, 56 – p. 134

Luca

1, 5 – p. 257, 273
1, 27 – p. 268
1, 31 – p. 91
1, 31-32 – p. 76
1, 32 – p. 273
1, 36 – p. 257, 273
1, 39-56 – p. 153
1, 62-63 – p. 91
1, 79 – p. 279
2, 7 – p. 91, 303, 352
2, 8-10 – p. 284
2, 8-14 – p. 109

2, 8-15 – p. 305
2, 9 – p. 309, 323
2, 14 – p. 112, 141, 146, 280, 297
2, 20 – p. 297
2, 21-24 – p. 175
2, 25-32 – p. 177, 352
2, 25-35 – p. 161
2, 29 – p. 162
2, 29-30 – p. 132
2, 30 – p. 163
2, 36-38 – p. 153, 161, 352
2, 42-47 – p. 75
2, 48 – p. 90
2, 48-49 – p. 75, 256
2, 49 – p. 76
2, 49-52 – p. 77
2, 52 – p. 410
3, 21-22 – p. 95
3, 23 – p. 90, 91
4, 1-13 – p. 257
4, 8 – p. 251
5, 1-7 – p. 456
5, 1-11 – p. 464
5, 4 – p. 456
5, 10 – p. 463
6, 3-4 – p. 256
7, 16 – p. 159
8, 23 – p. 134
8, 24 – p. 518
8, 27 – p. 493
10, 20 – p. 357
10, 30-34 – p. 370
11, 2-4 – p. 522
11, 3 – p. 524
11, 9 – p. 531
11, 20 – p. 468
11, 41 – p. 194, 349
11, 51 – p. 508
12, 13 – p. 382, 383
12, 14 – p. 383
12, 15 – p. 383
12, 16 – p. 383
12, 33 – p. 197
12, 47 – p. 516
13, 29 – p. 298, 424, 449
13, 32 – p. 337
15, 13-20 – p. 231
16, 1 – p. 175
16, 19-26 – p. 510
16, 22 – p. 513
19, 8 – p. 218
19, 10 – p. 131
19, 22 – p. 531
19, 38 – p. 302
20, 36 – p. 212, 213
21, 2 – p. 218
21, 34 – p. 204
22, 31-34 – p. 533
22, 33 – p. 534
22, 47 – p. 384
23, 34 – p. 265, 307
23, 45 – p. 289
24, 37 – p. 395
24, 38-39 – p. 396, 435
24, 39 – p. 135, 348, 371
24, 44-46 – p. 383, 435
24, 46 – p. 397, 435
24, 47 – p. 429, 436
24, 48 – p. 399
24, 49 – p. 380, 400, 475

Ioan

1, 1 – p. 114, 119, 123, 144, 146, 152, 154, 157, 247, 263, 294, 342, 344, 349, 366, 369, 401, 402
1, 1-3 – p. 164
1, 1-5 – p. 347
1, 3 – p. 117, 119, 130, 133, 150, 158, 177, 242, 270, 271, 308, 344, 362, 403, 517
1, 3-4 – p. 122
1, 8 – p. 163

1, 9 – p. 134
1, 10-11 – p. 150
1, 11 – p. 286
1, 11-12 – p. 523
1, 12 – p. 137
1, 14 – p. 94, 111, 113, 119, 121, 123, 129, 146, 151, 159, 163, 238, 248, 270, 271, 294, 308, 312, 335, 347, 349, 371, 372, 388, 401
1, 29 – p. 355, 421, 467
1, 51 – p. 391
2, 1-11 – p. 321
2, 19 – p. 348
3, 5 – p. 306
3, 8 – p. 425
3, 13 – p. 341, 357, 359, 389, 390
3, 16 – p. 391
3, 17 – p. 111
3, 27 – p. 400
3, 30 – p. 145
3, 31 – p. 140
4, 6 – p. 352
4, 13-14 – p. 134
4, 14 – p. 352
4, 21 – p. 206
4, 22 – p. 280, 338
4, 23-24 – p. 206
4, 24 – p. 385
5, 2-3 – p. 467
5, 19 – p. 348
5, 26 – p. 348
6, 9-13 – p. 257
6, 13 – p. 258
6, 35 – p. 134, 352, 524
6, 41 – p. 304
6, 58 – p. 156
7, 37-38 – p. 448
7, 37-39 – p. 458
7, 38 – p. 148
7, 39 – p. 380, 428, 448
8, 5 – p. 469
8, 7 – p. 470
8, 10 – p. 470
8, 11 – p. 470, 471
8, 12 – p. 98
8, 31-32 – p. 143
8, 34 – p. 454
8, 56 – p. 231
8, 58 – p. 121, 177
9, 6 – p. 150
10, 16 – p. 382
10, 30 – p. 101, 115, 121, 147, 166, 240, 348, 363, 365, 387, 388, 397
12, 13 – p. 302
12, 31 – p. 355
12, 49-50 – p. 100
12, 50 – p. 102
13, 25 – p. 263
13, 26 – p. 426
13, 27 – p. 493
13, 34 – p. 442, 549
13, 36-38 – p. 533
13, 37 – p. 533, 534
14, 1 – p. 363
14, 3 – p. 151
14, 6 – p. 111, 132, 134, 238, 352
14, 8 – p. 148, 233, 363
14, 9 – p. 147, 363, 365
14, 18 – p. 147
14, 21 – p. 148
14, 23 – p. 206, 346
14, 25-28 – p. 385
14, 28 – p. 115, 120, 166, 363, 365, 366, 372, 387, 388
14, 30 – p. 398
14, 31 – p. 398
15, 1 – p. 428
16, 6 – p. 387
16, 7 – p. 428, 445, 447
16, 8-10 – p. 140
16, 33 – p. 60
17, 21 – p. 444

18, 36 – p. 286
19, 11 – p. 271
19, 15 – p. 72
19, 19 – p. 290
19, 22 – p. 290
19, 23-24 – p. 379
19, 28 – p. 134, 352
19, 34 – p. 199
19, 37 – p. 374
20, 17 – p. 406, 407
20, 19 – p. 135
20, 22 – p. 380
20, 25 – p. 362
21, 1-11 – p. 457
21, 11 – p. 457
21, 18 – p. 534
21, 20 – p. 263
22, 44 – p. 98

Faptele Apostolilor

1 – p. 429, 475
1, 3 – p. 94
1, 3-4 – p. 362
1, 3-11 – p. 448
1, 5 – p. 375
1, 6 – p. 376
1, 6-7 – p. 376
1, 7 – p. 429
1, 7-8 – p. 436
1, 7-9 – p. 405
1, 8 – p. 377, 378, 380, 384, 429
1, 8-9 – p. 379
1, 9 – p. 391
1, 9-10 – p. 373
1, 11 – p. 374, 400, 409
1, 12 – p. 405
1, 13 – p. 422
1, 15 – p. 72, 428
2 – p. 418, 475
2, 1-2 – p. 418
2, 1-4 – p. 72
2, 2-4 – p. 437, 459
2, 3-4 – p. 418
2, 4 – p. 384
2, 13 – p. 418, 428, 464
2, 20 – p. 279
2, 41 – p. 254, 302
3, 2-10 – p. 210
3, 12-13 – p. 210
4, 4 – p. 254
4, 22 – p. 210
4, 32 – p. 254, 462, 466
4, 34-35 – p. 254
4, 35 – p. 254
5, 12 – p. 419
6, 1-6 – p. 420
6, 6 – p. 419
7 – p. 543
7, 6 – p. 93
7, 49-50 – p. 206
7, 55 – p. 196
8, 5-17 – p. 421
8, 5-24 – p. 420
8, 5-40 – p. 422
8, 9-24 – p. 419
8, 14-17 – p. 440
8, 17 – p. 419
8, 18-19 – p. 183, 212
8, 18-24 – p. 422
8, 26-39 – p. 440
8, 26-40 – p. 421
8, 36 – p. 421
8, 37 – p. 421
9, 4 – p. 356, 413
9, 4-5 – p. 542
9, 12 – p. 419
9, 17 – p. 419
10, 1-48 – p. 424
10, 11 – p. 298
10, 13 – p. 423
10, 14 – p. 423
10, 15 – p. 423
10, 16 – p. 299

10, 20 – p. 424
10, 28 – p. 424
10, 40-41 – p. 360, 362, 373, 389
10, 40-42 – p. 448
10, 44 – p. 425
10, 44-45 – p. 428
10, 44-48 – p. 440
10, 46 – p. 428
12, 5 – p. 266
13, 3 – p. 419
13, 36 – p. 404
13, 37 – p. 404
13, 46 – p. 72
14, 11-18 – p. 209
14, 15 – p. 210, 216
15, 9 – p. 313
17, 16-34 – p. 228
17, 28 – p. 109, 158, 228
19, 6 – p. 419
21, 8 – p. 420, 422
23, 3 – p. 263
28, 8 – p. 419

Romani

1, 1-3 – p. 116
1, 3 – p. 77, 256, 268, 273
1, 17 – p. 127
1, 18 – p. 179, 228-230
1, 18-19 – p. 230
1, 18-22 – p. 239
1, 19 – p. 180, 229
1, 20 – p. 180, 229, 230
1, 21 – p. 181, 230, 236, 267, 281, 561
1, 21-22 – p. 231
1, 22 – p. 181, 230
1, 22-23 – p. 232
1, 23 – p. 232, 235, 237
1, 23-24 – p. 182, 232
1, 24-25 – p. 234
1, 25 – p. 182, 183, 235, 236
2, 6 – p. 283
2, 14 – p. 88
2, 24 – p. 264
3, 23 – p. 228, 334
4, 15 – p. 450
4, 25 – p. 94, 176, 261
5, 1-2 – p. 111
5, 3 – p. 473
5, 3-4 – p. 473
5, 3-5 – p. 382, 473
5, 5 – p. 144, 382, 441, 442, 445, 451, 474
5, 20 – p. 180, 335
6, 6 – p. 554
6, 9 – p. 255
6, 9-12 – p. 553
7, 18 – p. 143
7, 18-23 – p. 142
7, 23 – p. 143, 538
7, 24-25 – p. 142, 236, 468, 538
8, 3 – p. 106, 110, 140
8, 6 – p. 251
8, 9 – p. 441
8, 15 – p. 439
8, 17 – p. 244, 408
8, 18 – p. 542
8, 22-24 – p. 261, 274
8, 23 – p. 89, 357, 361
8, 23-24 – p. 247
8, 24-25 – p. 412, 553
8, 25 – p. 559
8, 32 – p. 552
8, 34 – p. 261, 262
8, 35-36 – p. 538
8, 37 – p. 538
9, 3-5 – p. 89
9, 5 – p. 78
9, 16 – p. 538
9, 23 – p. 378
10, 3 – p. 110, 126
10, 10 – p. 137
11, 1 – p. 71

11, 5 – p. 288
11, 17 – p. 298
11, 17-24 – p. 288
11, 24 – p. 290
11, 25 – p. 295
11, 36 – p. 267
12, 3 – p. 538
12, 11 – p. 183, 212
12, 12 – p. 361
13, 8 – p. 472
13, 9 – p. 442, 473
13, 10 – p. 442, 472
13, 12-13 – p. 129
15, 3 – p. 115
15, 26 – p. 254

1 Corinteni

1, 11-13 – p. 436
1, 12-13 – p. 441
1, 13 – p. 184, 212, 260
1, 20 – p. 501
1, 21-25 – p. 501
1, 26 – p. 287
1, 27 – p. 268, 288
1, 27-28 – p. 63, 269
1, 28 – p. 268
1, 30 – p. 134
1, 30-31 – p. 110
1, 31 – p. 212
2, 8 – p. 354, 403
2, 9 – p. 148, 225, 313
2, 14 – p. 429, 441
3, 4 – p. 383
3, 6 – p. 184
3, 7 – p. 184, 185, 212, 261
3, 10-11 – p. 556
3, 11 – p. 134
3, 17 – p. 557
4, 1 – p. 176
4, 7 – p. 382
4, 9 – p. 59
6, 10 – p. 207
6, 11 – p. 335
6, 15 – p. 260
6, 20 – p. 167
7, 4 – p. 88
7, 5 – p. 81
7, 5-6 – p. 80
7, 6 – p. 81
7, 6-7 – p. 82
7, 29 – p. 79
7, 31 – p. 364
7, 32-34 – p. 137
8, 1 – p. 450
9, 25 – p. 196, 360
9, 27 – p. 474
10, 13 – p. 272, 517
10, 17 – p. 462
10, 19-20 – p. 234
10, 20 – p. 189, 195
10, 31 – p. 264
10, 33 – p. 531
11, 7 – p. 353, 406
11, 18 – p. 436
11, 19 – p. 69
11, 26 – p. 94
11, 29 – p. 426
12, 2-4 – p. 343
12, 3 – p. 442, 443
12, 7-11 – p. 204
12, 12 – p. 358
12, 13 – p. 107
12, 17 – p. 461
12, 25-26 – p. 265
12, 27 – p. 260
13, 5 – p. 96
13, 12 – p. 147, 560
15, 6 – p. 71
15, 9 – p. 537
15, 10 – p. 343, 537
15, 25 – p. 257
15, 26 – p. 257
15, 28 – p. 558

15, 42-44 – p. 399
15, 42-45 – p. 564
15, 43 – p. 361
15, 44 – p. 441
15, 49 – p. 106
15, 50 – p. 370
15, 53 – p. 370, 557
15, 54 – p. 391, 399

2 Corinteni

1, 12 – p. 112
1, 22 – p. 474
3, 3 – p. 469
3, 6 – p. 450
3, 16 – p. 64
4, 7 – p. 57
4, 13 – p. 305
4, 16 – p. 117
4, 17-18 – p. 542
5, 1 – p. 559
5, 6 – p. 93, 94
5, 6-7 – p. 148
5, 7 – p. 280
5, 15 – p. 145
5, 17 – p. 330
6, 13-14 – p. 103
6, 14 – p. 198
6, 14-15 – p. 244
6, 14-16 – p. 189
6, 16 – p. 445
8, 9 – p. 115, 141, 146, 264, 303
11, 2 – p. 125, 136, 150, 169, 259, 260
11, 14 – p. 184, 249, 252, 253
11, 14-15 – p. 244
12, 15 – p. 167
13, 3 – p. 185, 261

Galateni

1, 8 – p. 184, 249, 253
1, 22-24 – p. 302
2, 20 – p. 145
3, 13-14 – p. 411
3, 16 – p. 358, 518
3, 21-22 – p. 450
3, 28 – p. 107
3, 29 – p. 358
4, 1 – p. 393
4, 4 – p. 76, 116
4, 4-5 – p. 89, 164
4, 7 – p. 208, 209
4, 14 – p. 185, 262
4, 26 – p. 150, 255
5, 6 – p. 450
5, 14 – p. 442
5, 17 – p. 143
6, 14 – p. 561
6, 15 – p. 557

Efeseni

1, 9-10 – p. 175, 176
1, 22-23 – p. 259, 262
1, 23 – p. 273
2, 2 – p. 224, 237
2, 11-12 – p. 289
2, 11-22 – p. 297, 337
2, 13 – p. 236
2, 14 – p. 112, 143, 280, 288, 305, 337, 557
2, 14-15 – p. 280
2, 14-17 – p. 293
2, 15 – p. 107
2, 15-16 – p. 300
2, 15-17 – p. 280
2, 16 – p. 236
2, 16-18 – p. 300
2, 17 – p. 287
2, 19-20 – p. 288
2, 20 – p. 156, 287, 293, 300
3, 17 – p. 518
4, 2-3 – p. 455
4, 3 – p. 244, 301, 439
4, 4 – p. 433

4, 8 – p. 169, 350
4, 18 – p. 212
4, 20-21 – p. 190
4, 27 – p. 227, 237, 265
5, 2 – p. 529
5, 7-8 – p. 190
5, 8 – p. 150, 225, 551
5, 14 – p. 110
5, 18-19 – p. 474
5, 23 – p. 76, 247
5, 25 – p. 79
5, 30 – p. 260
5, 31-32 – p. 245, 359
6, 12 – p. 224, 238

Filipeni

1, 18 – p. 208
1, 29 – p. 538
2, 5 – p. 364
2, 6 – p. 79, 115, 152, 175, 247, 363, 364, 403, 406
2, 6-7 – p. 116, 120, 255, 372, 388
2, 6-8 – p. 167, 366
2, 7 – p. 79, 115, 141, 152, 175, 199, 241, 247, 403, 407, 446
2, 7-8 – p. 364, 403
2, 8 – p. 116, 168, 387, 410
2, 9 – p. 552
2, 9-11 – p. 404
2, 12-14 – p. 559
2, 13 – p. 555
2, 21 – p. 96
3, 13 – p. 343
3, 13-14 – p. 344
3, 19 – p. 83
3, 21 – p. 557

Coloseni

1, 16 – p. 223
1, 18 – p. 247, 431, 433
1, 24 – p. 259, 262
2, 3 – p. 64, 146, 270, 348
2, 6-7 – p. 63
2, 7 – p. 184, 213
2, 8 – p. 186, 218
2, 8-10 – p. 205
2, 10 – p. 270
2, 14 – p. 331, 334
2, 17 – p. 330
3, 1-2 – p. 356, 392, 412, 559
3, 11 – p. 107, 156
3, 17 – p. 264
4, 3 – p. 266

1 Tesaloniceni

4, 4 – p. 79
4, 17 – p. 142, 261, 274
5, 2 – p. 474
5, 14 – p. 521

2 Tesaloniceni

2, 8 – p. 279
2, 9 – p. 271
3, 2 – p. 374

1 Timotei

1, 7 – p. 302
1, 13 – p. 536, 537
1, 18-19 – p. 529
2, 1-2 – p. 72
2, 5 – p. 149, 236, 238, 247, 259, 260
2, 7 – p. 443
3, 16 – p. 299, 335
4, 1 – p. 195, 237
6, 10 – p. 96, 233
6, 16 – p. 240

2 Timotei

2, 4 – p. 529
2, 5 – p. 196

2, 19 – p. 374
2, 20 – p. 208
3, 5 – p. 442
3, 6 – p. 396
4, 1 – p. 134, 279
4, 6-8 – p. 536

Tit

1, 12 – p. 234
1, 16 – p. 443
2, 11 – p. 279

Evrei

1, 3 – p. 259
2, 14-15 – p. 350
5, 1 – p. 275
5, 6 – p. 245, 329
5, 12-13 – p. 245
7, 1 – p. 239
7, 11-12 – p. 330
7, 17 – p. 245, 329
7, 21 – p. 145
8, 8 – p. 327
8, 8-9 – p. 328
9, 11-12 – p. 262, 266
9, 14 – p. 255, 257
9, 24-25 – p. 266
9, 24-28 – p. 261, 274
12, 4 – p. 545
12, 6 – p. 506
12, 14 – p. 142

Iacov

1, 4 – p. 517
1, 17 – p. 111, 555
4, 6 – p. 455

1 Petru

1, 19 – p. 194
2, 4 – p. 556
2, 5 – p. 559
2, 6 – p. 301
2, 9 – p. 256, 273
2, 21 – p. 442
3, 10-11 – p. 142
3, 13 – p. 542
3, 18 – p. 391
5, 8 – p. 355

2 Petru

3, 10 – p. 474

1 Ioan

1, 8 – p. 264
2, 1 – p. 263
2, 1-2 – p. 263, 264
2, 2 – p. 245, 264, 266
3, 2 – p. 147, 371
3, 16 – p. 199
4, 9 – p. 99
4, 10 – p. 550
4, 18 – p. 198, 445, 451
4, 20 – p. 381
5, 20 – p. 100, 101, 388, 391

Iuda

1, 19 – p. 382, 441

Apocalipsa

1, 4 – p. 258
3, 1 – p. 258
4, 5 – p. 258
5, 5 – p. 336, 355
5, 6 – p. 258
14, 1-4 – p. 457
19, 10 – p. 210, 213, 222, 251, 254
19, 16 – p. 516
22, 8-9 – p. 210
22, 9 – p. 213, 222, 251, 254

INDICE ONOMASTIC ȘI TOPONIMIC*

A

Aaron, patriarh – p. 257, 273, 329, 330
Abel, personaj biblic – p. 508
Abia, rege al lui Iuda – p. 65
Abiud, personaj biblic – p. 66
Achim, personaj biblic – p. 66
Adam, protopărinte – p. 85, 92, 95, 99, 105, 106, 126, 160, 177, 239, 241, 245, 293, 326, 354, 398, 453, 509, 554
Africa – p. 98, 175, 184, 243, 409
Afrodita, divinitate grecească – p. 520
Ahaz, rege al lui Iuda – p. 65
Alaric, rege vizigot – p. 513, 517
Alexandria – p. 279, 385, 485
Ambrozie al Mediolanului, Sf. – p. 144, 171
Aminadav, personaj biblic – p. 65
Amon, rege al lui Iuda – p. 66
Amos, proroc – p. 96
Ana, prorociță – p. 139, 153, 157, 160, 161, 352
Anchise, tatăl lui Enea – p. 520
Andes – p. 234
Andrei, Sf. Apostol – p. 376
Anna Perenna, divinitate romană – p. 274, 427
Antiohia – p. 279
Anubis, divinitate egipteană – p. 182, 232, 234
Apicius, Marcus Gavius, gastronom roman – p. 258
Apis, divinitate egipteană – p. 182, 232, 485
Apollo, divinitate greco-romană – p. 184, 383, 436, 441
Aram, personaj biblic – p. 65
Arcadius, împărat roman – p. 513
Arie, eretic – p. 385
Aristotel, filosof grec – p. 430
Arles – p. 243
Asa, rege al lui Iuda – p. 65
Ascaniu, fiu al lui Enea – p. 520
Atanasie cel Mare, Sf. – p. 279
Atena, divinitate grecească – p. 520
Augustin, Fericitul – p. 57, 64, 76, 80, 93, 98, 99, 104, 107, 108, 113, 129, 140, 154, 155, 169, 178, 180, 185, 196, 199, 204, 214, 216, 221, 241, 243, 244, 248, 250, 258, 274, 279, 283, 286, 306, 307, 311, 312, 318, 332, 333, 337, 345, 348, 385, 390, 395, 401, 402, 409, 417, 418, 420, 421, 429, 430, 435, 439, 445, 446, 453, 459-461, 464, 467, 475, 485,

* Termenii au fost selectați din corpul textului și din aparatul critic.

489, 493, 496, 497, 500, 505, 506, 519, 522, 526, 528, 529, 531, 532, 535, 546, 565, 566
Aventin, una dintre cele șapte coline ale Romei – p. 284
Avraam, patriarh – p. 62, 65, 66, 69-71, 91, 92, 93, 95, 121, 175, 177, 210, 231, 239, 290, 293, 298, 358, 411, 425, 506, 507, 513, 518, 566
Azor, personaj biblic – p. 66

B

Babilon – p. 66, 69-73
Balaam, personaj biblic – p. 293
Barnaba, Sf. Apostol – p. 72, 209
Batșeba, soție a lui David – p. 93
Beelzebul, *v.* Satana
Betleem – p. 268, 281, 286, 291, 293, 303, 307, 310, 325, 336
Bias din Priene, filosof grec – p. 345
Biserica – p. 61, 72, 79, 85-87, 94, 107, 125, 135-137, 139, 149, 150, 153, 169, 176, 184, 200, 203, 208, 209, 211-213, 243-245, 248, 250, 252, 255, 256, 258-260, 262, 263, 265, 266, 273, 274, 279, 293, 294, 301, 302, 330, 353, 359, 368-370, 377-379, 382, 383, 385, 402, 405, 406, 409, 418, 419, 424, 429-437, 445-447, 453, 456, 457-460, 464, 467, 473, 474, 499, 502, 506, 529-532, 535, 537, 554, 561, 564
Boethius, scriitor creștin – p. 248
Booz, personaj biblic – p. 65
Boțra – p. 170

C

Caecilian, episcop al Cartaginei – p. 184
Cain, personaj biblic – p. 292
Calcedon – p. 113, 248, 348
Campania – p. 520
Candachia, regină a Etiopiei – p. 421
Capadocia – p. 279
Capitoliu, una din cele șapte coline ale Romei – p. 185
Cartagina – p. 156, 184, 341, 432, 466
Cărțile Sibiline – p. 284
Ceres, divinitate romană – p. 252, 284
Cezareea – p. 423
Chefa, *v.* Petru
Chloe, personaj biblic – p. 436
Cicero, Marcus Tullius, faimosul orator latin – p. 282, 345, 530, 564
Ciprian, episcop de Cartagina, Sf. – p. 183, 196, 243, 269, 494, 518, 522-525
Clement Alexandrinul, scriitor bisericesc – p. 176, 279, 332
Constans I, împărat roman – p. 250
Constantinopol – p. 513, 515
Corneliu, sutaș, personaj biblic – p. 422-425, 440
Cuș, personaj biblic – p. 421
Cynegios, prefect roman – p. 486

D

Damasc – p. 294, 541
Daniel, proroc – p. 71, 504, 505, 506, 508, 512
Daniel (Danel), personaj biblic – p. 505, 512

David, psalmistul – p. 65, 66, 69, 70, 74, 77-79, 87, 91, 93, 116, 121, 164, 169, 256, 257, 268, 269, 273, 390, 467, 526
Delphi – p. 530
Demetra, divinitate grecească – p. 284
Dioclețian, împărat roman – p. 184
Dionysos, divinitate grecească – p. 284
Donatus, eretic – p. 184, 185, 249, 263

E

Edom – p. 170
Efrem Sirul, Sf. – p. 452, 528
Egipt – p. 178, 182, 232, 294, 328, 329, 470
Eleazar, personaj biblic – p. 66
Eli, tatăl Dreptului Iosif (după Luca) – p. 87, 90
Eliachim, personaj biblic – p. 66
Elisabeta, mama Sf. Ioan Botezătorul – p. 139, 153, 160, 257, 273
Elisei, proroc – p. 177, 178
Eliud, personaj biblic – p. 66
Enea, erou mitic – p. 520, 521
Esrom, personaj biblic – p. 65
Etiopia – p. 421
Eunapius din Sardis, sofist și istoric grec – p. 485
Euripide, tragediograf grec – p. 181
Eva, protopărinte – p. 106, 136, 453, 509, 546, 554
Evanghelie, Sf. – p. 62, 63, 67, 69, 71-74, 78, 86, 100, 114, 116, 126, 132, 141, 153, 154, 161, 169, 184, 208, 249, 256, 257, 273, 282, 289, 296, 298, 304, 305, 352, 356, 360, 384, 385, 387, 389, 390, 395, 410, 413, 414, 420, 423, 424, 428, 429, 435, 438, 449, 458, 463, 468, 469, 471, 473, 544, 561

F

Fares, personaj biblic – p. 65
Filip, dintre cei șapte diaconi – p. 420-422, 440
Filip, Sf. Apostol – p. 233, 363, 422
Filon din Alexandria, filosof – p. 452
Flavius Iosephus, istoriograf – p. 279, 459

G

Gaia, divinitate grecească – p. 186
Galia Cisalpină – p. 234
Galileea – p. 337
Gavriil, Sf. Arhanghel – p. 121, 253
Gheena – p. 510, 511
Ghehazi, personaj biblic – p. 177
Ghervasie, Sf. Mucenic – p. 543
Grigorie de Nyssa, Sf. – p. 399, 439
Grigorie Teologul, Sf. – p. 528

H

Hefaistos, divinitate grecească – p. 220
Hera, divinitate grecească – p. 185, 219, 521
Hippo Diarrhytus – p. 564
Hippo Regius (Hippona) – p. 98, 154, 211, 304, 312, 351, 446, 466, 472, 475, 489, 517, 521, 532, 543
Homer, poet grec – p. 181

I

Iacov, patriarh – p. 65, 88, 178, 210, 290, 298, 302, 333
Iacov, Sf. Apostol – p. 376
Iacov, tatăl Dreptului Iosif (după Matei) – p. 66, 87, 90
Iehonia, rege al lui Iuda – p. 66, 69-73
Ieremia, proroc – p. 71, 72, 178, 298, 327, 328, 446
Ieronim, Fericitul – p. 95, 421, 524
Ierusalim, ~ ceresc – p. 75, 128, 131, 206, 255, 304, 325, 377-379, 384, 405, 421, 429, 436, 475, 510, 542
Iesei, personaj biblic – p. 65
Iezechia, rege al lui Iuda – p. 66
Iezechiel, proroc – p. 71, 505
Ilarie, episcop de Pictavium, Sf. – p. 248
Ilie, proroc – p. 84, 94, 369, 446
Ioan, Sf. Apostol și evanghelist – p. 100, 102, 103, 198, 211, 213, 258, 262, 263, 363, 365, 366, 371, 376, 380, 388, 391, 420, 448
Ioan Botezătorul, Sf. – p. 92, 95, 144, 145, 153, 155, 157, 446, 467
Ioan Casian, Sf. – p. 144
Ioan Damaschin, Sf. – p. 130
Ioan Gramaticul, teolog neo-calcedonean – p. 113
Ioan Gură de Aur, Sfântul – p. 57, 74, 92, 95, 105, 130, 196, 207, 279, 283, 437, 438, 459, 460, 468, 472, 474, 514, 523-525, 528
Ioatam, rege al lui Iuda – p. 65
Iobed, personaj biblic – p. 65
Iona, tatăl Apostolului Petru – p. 446, 447
Iope – p. 423
Ioram, rege al lui Iuda – p. 65
Iosafat, rege al lui Iuda – p. 65
Iosia, rege al lui Iuda – p. 66
Iosif, logodnicul Fecioarei Maria – p. 66-68, 74-79, 85-87, 90-92, 95, 256
Iosif, patriarh – p. 88, 545
Iov, personaj biblic – p. 239, 271, 346, 347, 504, 505, 508, 509, 511, 525
Irod Antipa, tetrarh al Galileii – p. 337
Irod cel Mare, rege al Iudeii – p. 281, 285, 293-295, 306, 310, 324, 335-337
Isaac, patriarh – p. 65, 210, 290, 298
Isaia, proroc – p. 131, 145, 151, 170, 258, 330, 421, 440, 454
Isis, divinitate egipteană – p. 232
Israel, poporul lui ~ – p. 70-73, 93, 94, 132, 157, 159, 178, 239, 279, 286, 288, 294, 295, 298, 308, 309, 323, 325, 327-329, 333, 353, 369, 376, 498, 500, 504, 539
Italia – p. 520, 521
Iuda, fiu al patriarhului Iacov, regatul lui ~ – p. 65, 87, 178, 286, 307, 308, 327-329, 355, 510
Iuda, Sf. Apostol – p. 382, 441
Iuda Iscarioteanul – p. 68, 353, 426, 553
Iudeea – p. 280, 281, 284, 291, 302, 307, 309, 310, 323, 325, 336, 378, 379, 384, 405, 429
Iunona, divinitate romană – p. 185, 217-219, 272, 496, 521
Iupiter, divinitate romană – p. 185, 209, 252, 496, 521
Iustin Martirul, Sf. – p. 279, 293

Î

Împărăția cerurilor / lui Dumnezeu – p. 126, 144, 161, 189, 197, 207, 290, 298, 306, 370, 376, 395, 413, 423, 443, 452, 457, 467-469, 475, 523, 524, 526, 565

J

Judecata de Apoi – p. 374, 375, 378, 402, 505-507, 510

L

Lactantius, Lucius Caecilius Firmianus, scriitor bisericesc – p. 408
Latium – p. 520
Lazăr, săracul – p. 513
Legea mozaică – p. 89, 95, 164, 165, 177, 178, 180, 228, 229, 258, 288, 295, 302, 310, 311, 324, 325, 333, 336, 337, 360, 369, 381, 383, 435, 449-452, 454, 458, 467-471, 473
Leon cel Mare, papă al Romei – p. 348
Leontie, episcop de Hippo – p. 351
Leonțiu de Bizanț – p. 359
Levi, personaj biblic – p. 257, 273
Lia, soția patriarhului Iacov – p. 88
Libanios, profesor de retorică – p. 486
Liturghie – p. 207
Luca, Sf. Apostol și evanghelist – p. 57, 86, 87, 90-94, 97, 298, 337, 360

M

Maecenas, Gaius Cilnius, cavaler roman, protector al poeților – p. 234
Majorinus, episcop al Cartaginei – p. 184
Manase, rege al lui Iuda – p. 66
Mani, eretic – p. 395
Mantua – p. 234
Marea Tireniană – p. 521
Maria, Sf. Fecioară, Maica Domnului – p. 60, 66, 67, 74-79, 85, 86, 90-92, 105, 108, 111-115, 121, 124-126, 135-137, 139, 145, 149, 150, 152, 153, 157, 160, 162, 169, 177, 238, 245, 248, 256, 257, 273, 401, 418, 461
Maria Magdalena – p. 407
Marte, divinitate romană – p. 252, 283
Martianus Minneus Felix Capella, scriitor latin – p. 463
Matan, personaj biblic – p. 66
Matei, Sf. Apostol și evanghelist – p. 57, 64-66, 69, 74, 86, 87, 90-94, 337
Maximinus, episcop arian – p. 98, 101
Mediolanum – p. 439, 543
Melchisedec, rege al Salemului – p. 239, 329, 330
Menandru, comediograf grec – p. 181
Mensurius, episcop al Cartaginei – p. 184
Mercur, divinitate romană – p. 209, 220-222, 272
Mihail, Sf. Arhanghel – p. 253
Minerva, divinitate romană – p. 185, 234

Moise, proroc – p. 88, 94, 175, 177, 178, 238, 257, 328, 369, 435, 449, 467, 469, 470
Moloh, divinitate feniciană – p. 510
Muntele Măslinilor – p. 405
Muntele Sinai – p. 328, 469
Muntele Sion – p. 301

N

Naason, personaj biblic – p. 65
Natan, fiu al lui David – p. 93
Natan, proroc – p. 93
Nazaret – p. 77
Nemrod, personaj biblic – p. 459
Neptun, divinitate romană – p. 183, 185, 216, 218, 234, 235, 252, 272
Niceea – p. 101, 243, 385
Ninive – p. 514
Noe, personaj biblic – p. 92, 307, 369, 504, 505
Noul Testament – p. 99, 112, 175-177, 258, 279, 327, 329, 430, 465, 470, 493
Novatianus, fondatorul mișcării novațiene – p. 243

O

Occident – p. 248, 486
Orient – p. 248, 293
Origen, scriitor bisericesc – p. 279, 293, 523-525
Osiris, divinitate egipteană – p. 485
Ozia, rege al lui Iuda – p. 65

P

Paradis, *v.* Rai
Parascheva, Sf. Cuvioasă – p. 543
Parmenianus, eretic – p. 259
Paul din Samosata, eretic – p. 401
Paulus Orosius, istoric creștin – p. 508
Pavel, Sf. Apostol – p. 57, 59, 69, 71, 72, 88, 89, 96, 101, 103, 129, 135, 169, 175, 176, 182-186, 189, 190, 195, 196, 204, 205, 207-209, 212, 218, 224, 227, 228, 230-234, 237, 247, 249, 253, 256, 258-261, 265, 266, 271, 273, 290, 293, 299, 300, 302, 343, 344, 353, 354, 356, 382, 383, 388, 392, 393, 399, 403, 413, 433, 436, 441, 536, 537, 539, 541, 542
Petru, Sf. Apostol – p. 97, 101, 183, 210, 256, 266, 269, 273, 298, 355, 360, 362, 376, 377, 390, 400, 412, 420, 423-425, 436, 440, 441, 446, 447, 533-535, 542, 556
Pilat din Pont – p. 290, 291
Pitagora, filosof grec – p. 236
Platon, filosof grec – p. 268
Pluto, divinitate romană – p. 252
Porsena, rege etrusc – p. 284
Proba, destinatara *Epistolei 130* – p. 522
Protasie, Sf. Mucenic – p. 543

Q

Quirinal, una din cele șapte coline ale Romei – p. 185

R

Rahav, personaj biblic – p. 65
Rahila, soția patriarhului Iacov – p. 88
Rai – p. 61, 76, 124, 160, 239
Roboam, rege al lui Iuda – p. 65
Roma – p. 186, 275, 284, 504, 506-508, 510-513, 515-517, 519, 521

Romulus, fondator (legendar) al Romei – p. 519
Rut, personaj biblic – p. 65

S

Sadoc, personaj biblic – p. 66
Salatiel, personaj biblic – p. 66
Sallustius Crispus, Gaius, istoriograf roman – p. 520
Salmon, personaj biblic – p. 65
Samaria – p. 294, 378, 379, 384, 420-422, 429, 440
Sarai, soția lui Avraam – p. 88
Satana – p. 81, 82, 210, 244, 398, 462, 468
Saturn, divinitate romană – p. 252, 283
Saul, v. Pavel
Scriptură, Sf. – p. 64, 67, 69, 71, 74, 76, 77, 80, 83, 87-89, 93, 96, 97, 114, 116, 161, 170, 188, 207, 227, 228, 239, 241, 249, 253, 281, 291-293, 295, 297, 301, 308, 310, 321, 322, 325, 332, 361, 362, 372, 383, 388, 389, 417, 420, 422, 424, 426, 428, 435, 444, 448-450, 452-454, 462, 464, 466, 468, 470, 507, 524, 531, 532, 546, 556
Segisvultus, general roman – p. 98
Seneca Iunior, Lucius Anneus, scriitor latin – p. 282, 529
Septuaginta – p. 103, 112, 279, 285, 445, 461
Serapis, divinitate egipteană – p. 485, 495
Simeon, Sf. și Dreptul – p. 132, 157, 161-163, 177, 352
Simon, tăbăcar, personaj biblic – p. 423
Simon Magul, eretic – p. 183, 212, 419-422
Sodoma – p. 506-508, 513, 515
Sofonie, proroc – p. 496
Solomon, rege al Israelului – p. 65, 69, 70, 87, 93, 130, 445, 467
Susana, personaj biblic – p. 153, 545

Ș

Ștefan I, papă al Romei – p. 243
Ștefan, Sf. Arhidiacon – p. 196, 197, 302, 543, 544, 547

T

Tamara, personaj biblic – p. 65, 87
Tellus, divinitate romană – p. 186, 217, 218, 272
Teodosie I (cel Mare), împărat roman (Theodosius) – p. 486
Teogene, episcop de Hippona – p. 466
Tertulian, scriitor bisericesc – p. 105, 106, 130, 176, 243, 244, 248, 293, 524, 525, 564
Textul masoretic – p. 112, 285, 461
Tibru – p. 520
Tibul, poet latin – p. 181
Tir – p. 505
Titus Pomponius Atticus, roman ce a aparținut clasei ecvestre, prieten al lui Cicero – p. 564
Tobit, personaj biblic – p. 454, 466
Toma, Sf. Apostol – p. 362
Tradiție, Sf. – p. 526
Troia – p. 520, 521
Turnus, rege al rutulilor – p. 496

U

Urie, personaj biblic – p. 65

V

Valerius, episcop de Hippona – p. 528, 530, 532
Vasile cel Mare, Sf. – p. 176, 248, 279, 453
Vechiul Testament – p. 112, 176, 177, 214, 256-258, 260-262, 265, 266, 273, 274, 279, 327, 329, 426, 430, 465, 470, 526, 532
Veliar, *v.* Satana
Venera, divinitate romană – p. 283
Veniamin, seminția lui ~ – p. 71
Venus, divinitate romană – p. 234
Vergilius Maro, Publius, poet latin – p. 234, 310, 325, 496, 497, 520, 521
Vetus Latina – p. 546
Vulcan, divinitate romană – p. 220
Vulgata – p. 112, 115, 178, 420, 421, 441, 496, 546

Z

Zaharia, proroc – p. 508
Zaharia, tatăl Sf. Ioan Botezătorul – p. 91, 153, 163, 257, 273
Zaheu, personaj biblic – p. 218
Zara, personaj biblic – p. 65
Zorobabel, personaj biblic – p. 66

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 5

STUDIU INTRODUCTIV

1. Fericitul Augustin – navigator spre Dumnezeu.
   Scurtă prezentare a vieții 7
2. Fericitul Augustin – omul de litere.
   Clasificare tematică a operei 10
3. Fericitul Augustin – *doctor Verbi* 13
4. *Sermones ad populum* 18
5. Fericitul Augustin – *doctor aeternus*.
   Scientia cum caritate – actualitatea predicilor 21
   5.1. Predicile la Nașterea Domnului 22
   5.2. Predicile la Anul Nou 30
   5.3. Predicile la Arătarea Domnului 33
   5.4. Predicile la Înălțarea Domnului 36
   5.5. Predicile la Cincizecime 42

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI 50

PREDICI LA NAȘTEREA DOMNULUI

Predica 51 57
Predica 140 98
Predica 184 103
Predica 185 109
Predica 186 112
Predica 187 117
Predica 188 122
Predica 189 125
Predica 190 128
Predica 191 133
Predica 192 137
Predica 193 141
Predica 194 144
Predica 195 148

Predica 196 ... 151
Predica 369 ... 156
Predica 370 ... 159
Predica 371 ... 164
Predica 372 ... 168

PREDICI LA ANUL NOU

Predica 196/A ... 175
Predica 197 ... 179
Predica 198 ... 186
Predica 198 completată ... 190
Predica 198/A ... 273

PREDICI LA ARĂTAREA DOMNULUI

Predica 199 ... 279
Predica 200 ... 284
Predica 201 ... 288
Predica 202 ... 293
Predica 203 ... 296
Predica 204 ... 299
Predica 204/A ... 303
Predica 373 ... 304
Predica 374 ... 309
Predica 374 completată ... 312
Predica 375 ... 336

PREDICI LA ÎNĂLȚAREA DOMNULUI

Predica 261 ... 341
Predica 262 ... 351
Predica 263 ... 354
Predica 263/A ... 356
Predica 264 ... 361
Predica 265 ... 373
Predica 265/A ... 384
Predica 265/B ... 389
Predica 265/C ... 392
Predica 265/D ... 395
Predica 265/E ... 402
Predica 265/F ... 406
Predica 377 ... 410

Predica 395 412

PREDICI LA CINCIZECIME

Predica 266 417
Predica 267 427
Predica 268 432
Predica 269 437
Predica 270 444
Predica 271 458
Predica 272 460
Predica 272/A 463
Predica 272/B 464
Predica 272/B completată 472
Predica 378 474

ANEXĂ
(TRADUCERI DIN OPUSCULE, EPISTOLE ȘI PREDICI)

Notă introductivă 479

I. OPUSCULE

1. Arta demonilor de a prezice viitorul
Notă introductivă 481
Arta demonilor de a prezice viitorul 484
2. Predică despre căderea Romei
Notă introductivă 503
Predică despre căderea Romei 504

II. EPISTOLE

1. Tâlcuire la „Tatăl nostru" (Epistola 130, 21-22)
Notă introductivă 522
Epistola 130, 21-22 522
2. Răspunderea slujirii preoțești (Epistola 21)
Notă introductivă 528
Epistola 21 528

III. PREDICI DIVERSE

1. Predici la sfinţi
Predica 297 (La naşterea Sf. Apostoli Petru şi Pavel) 533
Predica 318 (Despre martiriul Sfântului Ștefan) 543

2. Predici la sfințire de biserică
Predica 336 549
Predica 337 556
Predica 338 560
3. Predică la înmormântare
Predica 396 564

TABEL CU PREDICILE INCLUSE ÎN VOLUM 567

BIBLIOGRAFIE 571

INDICE SCRIPTURISTIC 582
(Adrian Băiculescu și Florin Filimon)

INDICE ONOMASTIC ȘI TOPONIMIC 597
(Adrian Băiculescu și Florin Filimon)

TIPOGRAFIA CĂRŢILOR BISERICEȘTI
Intrarea Miron Cristea nr. 6; 040162, București
Telefon: 021.335.21.29; 021.335.21.28
Fax: 021.335.19.00
e-mail: magazin@editurapatriarhiei.ro
www.editurapatriarhiei.ro